

SAHMET ARVASI

İLM-İ HÂL

BÜTÜN ESERLERİ
III

BİLGİSİZ

İLM-İ HAL

S. Ahmet Arvasi

BÜTÜN ESERLERİ - 13

BİLGEOĞUZ®

İLM-İ HAL

Yazan: S. Ahmet Arvasi

Yayın Yönetmeni: Oğuzhan Cengiz

Editör: Selim Çoraklı

Kapak Tasarımı

Kenan Özcan

Dizgi/Mizanpaj

Sada Ajans

Baskı / Cilt

Tunçel Ofset

0212 565 37 00

Kitabın Uluslar arası seri Numarası

(ISBN): 978-605-5965-35-8

Kültür Bakanlığı Sertifika No: 0507-34-008624

www.bilgeoguz.com.tr

BİLGEOĞUZ®

İrtibat: Alemdar Mah. Molla Fenari Sk. No: 41/A

Cağaloğlu / İSTANBUL

Tel: 0212 527 33 66 **Faks:** 0212 527 33 64

E-MAIL: bilgi@bilgeoguz.com.tr

İLM-İ HAL

S. Ahmet Arvasi

BÜTÜN ESERLERİ - 13

2008

BİLGEOĞUZ®

BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

(Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla...)

İTHAF

“ Bu kitabımızı, Hicrî 15. asrın başlarında, sayıları bir milyara yaklaşmakla birlikte, kara ve kızıl emperyalizmin pençesinde inleyen, kendi arasında parçalanana, «fırka fırka» olan, iç boğuşmalarla ve dış taarruzlarla harap düşen, bütün bu felâketlere rağmen, bir türlü kendine gelemeyen, düşman reçetelerinde «şifa» arayan, Allah ve Resulü'nün çizgisine giremeyen, ideolojik bütünlüğünü ve teknolojik üstünlüğünü kaybeden, her türlü maddî ve manevî zenginliğine ve kültür mirasına rağmen, kendi vatanında esir ve parya statüsü içinde yaşayan, muzdarip ve çaresiz İslâm Dünya'sını — her şeye rağmen— kurtuluş ümidini kaybetmeyen ve yepyeni bir heyecanla yeniden «Kurtuluş İslâm'da» diyerek silkinip ayağa kalkmaya çalışan imanlı ve aziz gençliğine ve muzdarip münevverine ithaf ediyoruz.

İslâm iman ve ahlâkıma sarılanlara müjdelersun.

S. Ahmet Arvasî

”

TAKDİM

Çağımızın önemli ilim, ahlak ve fazilet insanlarından biri S.Ahmet Arvasi'dir. Çünkü Arvasi hoca, insanlığın ideolojik bataklıklar içerisinde çırpındığı bir dönemde, kendini yetiştirerek insanları, özellikle de Ülkücü gençleri aydınlatma yolunda durmadan çalışmış, fikir üretmiş, hep onların saadetleri için çırpınıp durmuştur. Arvasi hoca, fikir ve düşünce hayatının çeşitli uçurumlarında kol gezen ve okumayı seven gençlere el uzatarak, adeta onların koruyucu meleği olmuş, onların yerine fırtınaları göğüslemiş ve muhtemel sarsıntılara karşı daima tetikte beklemiştir.

Her hamle ve hareket adamı gibi Arvasi hocanın perspektifinde, her şeyden evvel, Allah(cc)'ın hoşnutluğu olmuş, bunu gerçekleştirmek içinde Resullullah (sav)'ı örnek alan bir hayat yaşamaya çalışmıştır. Bu anlamda Arvasi hoca, hem tebliğ hem de temsil keyfiyetini kendisine yakışır şekilde sergilemiştir. "Ben, İslâm iman ve ahlakına göre yaşamayı en büyük saadet bilen, büyük Türk milletini iki cihanda aziz ve mesut görmek isteyen ve böylece İslamiyeti gaye edinen Türk milliyetçiliği şuuruna sahibim."

Yaşantı itibarıyla Peygamberimize(sav) bağlı bir hayat süren Arvasî hocanın en önemli yönlerinden biri de, yaşadığını yazan, yazdığını yaşayan, inandığını söyleyen, söylediğine inanan ve savunduğu fikirleri her zaman ve zeminde savunmasını bilen biri olmasıdır. Bu manada ona tarihimizin içinden günümüze miras kalmış bir örnek Alp-Eren, bir peygamber aşığı ve mirasçısı saymak asla mübalağa olmaz.

Arvasi hocanın kaleme aldığı eserlerini incelediğimizde bütün gayretinin imanlı bir gençlik yetişmesi olduğunu görürüz. Bunun için çırpınmış, bunun için kafa yormuş ve aramızdan ayrılana kadar da bu istikametini asla bozmamıştır. Bu hususta başkaları ikballer peşinde koşarken Arvasî hoca gözünü "Büyük ideale" dikmiş, bunun gerçekleşmesi için çaba sarf etmiştir. Arvasî hocayı yakından

tanıyanlar bu çabanın asla normal bir çaba olmadığını da müşahade etmişlerdir.

Arvasî hocanın milliyetçilik anlayışı asla kana, ırka, soya dayanmaz. Arvasî hoca "Kültürel milliyetçilik" adını verdiği bir milliyetçilik anlayışını savunmuş ve bunu bir eserinde şöyle ifade etmiştir: "Milliyetçilik bir milletin kendini ekonomik, kültürel, sosyal ve politik yönden güçlendirmesi, başka millet ve gruplara sömürtmeme çabasıdır. Bu bakımdan milliyetçilik meşru bir hak ve şuurdur.", "Milliyetçilerin ıstıraba ve çileye duçar olduğu dönemler, devlet ve millet düşmanlarına felaket, dostlarına ise saadet getirmeye vesile olmuştur."

Türk insanının her zamandan daha çok bugün Arvasî hocanın eserlerine ihtiyacı vardır. İnsanımız kendini muhafaza etmek ve gayesinden sapmak istemiyorsa, çölde kalan insanın suya duyduğu hasret kadar bu eserlere de ihtiyacı olduğunu bilmelidir. Çünkü bu eserler okuyanları gerçek ve tek çıkar yol olan Allah'a(cc) ve Resulü'ne çağırmaktadır.

İstifade edebilenlere ne mutlu...

Bilgeoğuz Yayınları

Oğuzhan Cengiz

İÇİNDEKİLER

Takdim.....	5
ÖNSÖZ.....	19

I. ANA BÖLÜM (ALLAH VE ÂLEMLER)

I. BÖLÜM

Allah.....	23
Mebde ve Mead.....	27
Tevhid ve Tasavvuf.....	31
«Yokluk Aynası» Tâbiri.....	34
Varlık Âlemi.....	35
Zât-ı İlâhi.....	37
Allah'ın İsimleri.....	38
Allah İsm-i Celâli.....	39
Allah'ın Sıfatları.....	40
Sıfat-ı Selbiye.....	41
Sıfat-ı Zâtiye.....	42
Sıfat-ı Fî'liye.....	44

II BÖLÜM:

Yaratılmışlar Âlemi.....	47
Âlem-i Halk.....	47
Sidret'ül- Müntehâ.....	48
Âlem-i Emr.....	49
Mâsiva.....	50
Ayân-ı Sabite.....	51
Ruh.....	51
Ruhlar, Bedenlerden Önce Yaratıldı.....	52
Şanlı Peygamberimizin Yüce Ruhu.....	52
Kâinatın ve Dünya'nın Yaratılması.....	53
Yer ve Gökler Bizim İçin Yaratıldı.....	55
Hayat.....	56
Hayat Nasıl Başladı?.....	58

III. BÖLÜM:

İnsanın Yarattılması ve İslâm.....	59
Hazreti Âdem'in Yüce Ruhu.....	61
İnsanın Kaabiliyeti.....	62
İslâm'a Göre, İnsanın Tabiatı.....	63
- İnsan Türü, Irklar ve Kavimler.....	65
İslâm'da Ruhbanlık Yoktur.....	67
İslâm Âlemşümül Bir Davettir.....	68

II. ANA BÖLÜM**İSLÂM VE DOĞUMUNDAN ÖLÜMÜNE KADAR İNSAN****I. BÖLÜM**

Doğum Öncesi Safha.....	77
Doğum Öncesi Büyüme.....	78
Ontogenez Tekamül Filogenez Tekâmülün bir özeti midir?.....	80
Doğum Öncesi Gelişmeye Tesir Eden Âmiller.....	82

II. BÖLÜM

Doğum, Bebeğin Cinsiyeti ve n Adı.....	87
Ad Koyma Merasimi.....	88
Akika Kurbanı.....	89
Kız Çocukları Konusunda Allah'ın Emri.....	89
Yeni Doğmuş Kız ve Erkek Bebekler.....	90
Prematüre (Erken Doğum).....	91
Birden Fazla Doğumlar.....	92
İkizler.....	92
Öz Kardeşler.....	93
Üvey Kardeşler.....	93
Süt Kardeşliği.....	93
Âhret Kardeşliği.....	95
Kan Kardeşliği.....	96
Bebeklik Safhası ve Ana Sütü.....	97
Bebeklik Safhasında Bazı Terbiye İmkânları.....	99
Solaklık Meselesi.....	100

III. BÖLÜM

İlk Çocukluk Safhası.....	103
Ana Okulları ve İslâm.....	106
Terbiyede Ceza ve Mükâfatın Değeri.....	107

IV. BÖLÜM:

İkinci Çocukluk Safhası.....	109
İkinci Çocukluk Safhası ve İslâm.....	109
Çocuk Kitapları.....	110
Çocuk Filmleri ve Tiyatrosu.....	111
Giyim ve Kuşam.....	111
Vücut Temizliği.....	112
Spor ve Oyun.....	112
İş ve Çıraklık Terbiyesi.....	113
Din Bilgisi ve Kur'ân-ı Kerim Öğrenme.....	113
Sofra Adabı	114
Uyku ve Yatak Adabı.....	115
Ana, Baba ve Çocuk Münasebetleri.....	115
Erkek Çocuklarının . Sünnet Edilmesi.....	117
Bulûğdan Önce Ölen Çocuklar Meselesi.....	119
Büyüme ve Gelişmenin Kanunları.....	119

V. BÖLÜM:

Mükelleflik Safhası.....	121
Ergenlik ve Bulûğ Safhası.....	122
Ergenlerin Hususiyetleri ve Meseleleri.....	123
Önce İman.....	126
İman ve İslâm.....	126
İmanın İzharı (Açıklanması).....	127
Âmentü.....	128
İman Konusunda Birkaç Açıklama.....	129
İman Gaybîdir.....	130
İmanın Şartları.....	131
Allah'a İman.....	131
Beşer İdraki ve Allah.....	132
Sahte Tanrılar ve Allah.....	134
Meleklerle İman.....	135
Cinler, Melek Değildir.....	137
Kitaplara İman.....	138
Kur'ân-ı Kerim Okumak.....	140
Tilâvet Secdesi.....	141
Şükür Secdesi.....	142
Kurtuluş Kur'ân-ı Kerim'de.....	142
Peygamberlere İman.....	144

Peygamberlik Vasıfları.....	146
Peygamber Sevgisi.....	148
Hi)ye-i Saadet.....	149
Şanlı Peygamberimizin Ahlâkı.....	152
Peygamberimizin Muhterem Ana ve Babaları.....	154
Diğer Peygamberler.....	155
Peygamberimizin Arkadaşları Yahud Ashab-ı Kiram.....	157
Ehl-i Beyt-i Nebvi.....	159
«Oniki İmam» Meselesi.....	160
«Alevî» ve «Sünnî» Kelimeleri.....	162
Âhiret Gününe İman Etmek.....	164
Kadere İman Etmek.....	165
Ameller ve Kader.....	166
Determinizm ve Volontarizm.....	167
«Cebriyye», «Kaderiyye» ve Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat.....	168
«Küllî İrade», «Cüz'î İrade» ve Kur'ân-ı Kerim.....	169
İnsanın İradesi.....	170
Levh-i Mahfuz.....	171

VI. BÖLÜM:

İslâmiyet'i Doğru Öğrenmek ve Yaşamak.....	172
A) İslâmiyet'i Doğru Öğrenmek Şarttır.....	172
İçtihad Yapmayı Şanlı Peygamberimiz Emrettiler.....	173
İçtihad Kapısı Kapalı Mı?.....	174
Mezhebler Haktır.....	174
«Mezheb» ve «Fırka» Tâbirlerini Karıştırmamak Gerekir.....	175
İslâm'da Fırkalara Bölünmek Yasaktır.....	177
Dinî Mücedditler ve Reformcular.....	178
Büyük Müctehidler ve Mücedditler.....	182
İtikat İmamları.....	183
Mezheb İmamları.....	184
Şeriat ve Tasavvufun İki Büyük Üstadı.....	186
B) İslâm'ı Yaşamak.....	188
İslâm'ın Şartları.....	188
İman ve İbadet.....	189
Günah.....	190
Büyük Günahlar.....	190
Diğer Günahlar.....	191

Tövbe Etmek.....	192
İslâm, Af ve Merhamet Dinidir.....	193
İyiliği Emretmek ve Kötülükten Sakındırmak.....	193
İslâm'da Örf ve Adetlerin Değeri.....	194
İbadet.....	195
Ef'al-i Mükellefin (Mükelleflerin İşleri).....	198
Farz.....	198
Vâcib.....	199
Sünnet.....	199
Müstehab.....	200
Mubah.....	200
Haram.....	200
Mekruh.....	201
Müfsid.....	201
Mükellefiyet ve Cinsiyetler.....	202
Temizlik İmandandır.....	202
Şeriat Açısından «Su».....	203
Gusül (Boy abdesti).....	204
Boy abdesti Nasıl Alınır.....	204
Guslü Farz Kılan Haller.....	205
Boy abdestinin Hikmeti.....	207
Guslün Çeşitleri.....	208
Namaz İçin Abdest Almak.....	208
Abdestin Farzları.....	208
Abdestin Sünnetleri ve Edepleri.....	209
Abdestin Mekruhları.....	210
Abdestin Çeşitleri.....	210
Abdesti Bozan Şeyler.....	210
Özürlü Kimseler.....	211
Teyemmüm.....	211
Teyemmüm Nasıl Yapılmalıdır?.....	212
Teyemmümü Bozan Şeyler.....	213
Mest Üzerine Mesh.....	214
Namaz.....	215
Namazın Çeşitleri.....	216
Namazın Farzları.....	217
Namazın Vâcibleri.....	221
Sehiv Secdesi (Yanılna Secdesi).....	222
Namazın Sünnetleri.....	222

Namazı Bozucu Haller.....	223
Namazda Mekruhlar.....	224
Namazı Kesmek.....	225
Kaza Namazları.....	225
«Taklid-i Mezahib» ve «Telfik-i Mezahib».....	228
Zaruretler ve İslâm.....	229
Namaz Nasıl Kılınır?.....	230
Münferid Olarak Namaz Nasıl Kılınır?.....	231
Teşbihler ve Dua.....	233
Cemaatle Namaz Kılmak.....	233
Cemaatle Namaz.....	234
İmam.....	235
İmam Olmanın Şartları.....	236
İmamlıkta Tercih Sırası.....	237
Yolcu Namazı (Seferi Namaz).....	238

VII. BÖLÜM:

Zamanı Değerlendirme ve İslâm.....	241
A) Bir Müslüman'ın 24 Saati.....	241
Gün, Nerede Başlar, Nerede Biter.....	243
24 Saatin Değerlendirilmesi.....	244
24 Saat İçinde Kılınacak Namazlar.....	245
Namazın Vakitleri.....	246
Namaz Kılınmayan Üç Zaman.....	247
Ezan.....	247
Ezanın Sözleri.....	248
Kamet.....	248
Yataktan Kalkış ve Temizlik.....	249
Yemek ve Yemek Saatleri.....	250
Selamlaşma.....	251
Musafaha Etmek (El Sıkışmak).....	252
Kılık ve Kıyafet.....	253
Bir İş ve Meslek Tutmak.....	254
İlim ve Araştırma Faaliyetleri.....	256
Güzel Sanatlar ve İslâm.....	258
Zamanı Değerlendirme.....	262
Hususî Zamanlar.....	263
Akrabayı Ziyaret (Sıla-ı Rahm).....	264
Uyku ve Dinlenme.....	265

Esname ve Hapşırma.....	266
Vitr Namazı.....	267
Teheccüd Namazı.....	267
Nafile Namazlar.....	267
Nefs Muhasebesi.....	238
B) Bir Müslüman'ın Bir Haftası.....	269
Cuma Günü.....	269
Cuma Namazı.....	270
Cuma Namazı Kimlere Farzdır?.....	270
Cuma Namazının Sıhhat Şartları.....	271
Hutbe.....	271
Cuma Namazı Nasıl Kılınır?.....	272
Cuma Günü Yapılacak Diğer İşler.....	273
Sair Günler Yapılacak İşler.....	273
C) Bir Müslüman'ın Bir Yılı.....	274
Kaç Türlü Takvim Var?.....	274
Milâdî Yılı Hicrî Yıla Çevirmek.....	276
Hicri-Kamerî Yılı Milâdî Yıla Çevirmek.....	277
Kamerî Aylar ve Müslümanların İşleri.....	277
1. Muharrem Ayı.....	278
2. Safer Ayı.....	279
3- Rebiülevvel Ayı.....	279
4. Rebiülâhîr Ayı.....	280
5. Cemaziyelevvel Ayı	281
6. Cemaziyelâhîr Ayı.....	281
7. Receb Ayı.....	282
Teşbih Namazı.....	282
8. Şaban Ayı 282	
9. Ramazan Ayı.....	283
Ramazan Orucu.....	283
«Rü'yet-i Hilâl» ve Ramazan Ayı.....	284
Yevm-i Şek (Şüphe Günü).....	285
Oruç Tutmak Kimlere Farzdır?.....	285
Ramazan Ayında Oruç Tutmak Kimlere Farz Değil?.....	286
Orucun Farzları.....	286
Orucu Bozan ve Kefâret Gerektiren Haller.....	287
Orucu Bozan ve Kefâret Gerektirmeyen Haller.....	287
Orucu Bozmayan Şeyler.....	288
Sahur ve İftar.....	288

Orucun Çeşitleri.....	289
Teravih Namazı.....	289
Ramazanda Kur'ân-ı Kerim'i Hatmetmek.....	290
Kadir Gecesi.....	290
İtikâf.....	291
Zekât.....	291
Zekât Kimlere Farz?.....	292
Zekât Kimlere Verilir?.....	292
Zekât Kimlere Verilmez?.....	293
Zekât Malları ve Nisab Miktarları.....	294
1- Altın ve Gümüş Zekâtı.....	294
2- Ticaret Mallarının Zekâtı.....	296
3- Madenlerin ve Definelerin Zekâtı.....	296
4- Malların, Mülklerin, Evlerin, Mağaza, Atelye ve Fabrikaların Zekâtı.....	296
5- Memur ve Ücretlilerin Yaptıkları Tasarrufların Zekâtı.....	297
6- Koyun ve Keçilerin Zekâtı.....	297
7- Sığır ve Manda Zekâtı.....	298
8- Develerin Zekâtı.....	299
9- Ticaret Maksudı ile Beslenen ve Üretilen Hayvanların Zekâtı.....	300
10- Ekinlerin ve Meyvelerin Zekâtı(Öşür vermek).....	300
İslâm'da «Zekât» ve «Vergi» Kavramı.....	301
10 - Şevval Ayı.....	302
Fitre Vermek.....	302
Fitre Ne Zaman Verilmelidir?.....	302
Fitrenin Hesaplanması.....	303
Fıtır Bayramı (Ramazan Bayramı).....	304
Bayram Namazı.....	304
Bayramlar, Sevinç ve Dostluk Günleridir.....	305
11. Zilkade Ayı.....	305
12. Zilhicce Ayı.....	306
«Hacc» ve «Umre».....	306
Haccın Çeşitleri.....	306
Haccın Farzları (Rükünleri).....	307
Tâvaf Çeşitleri.....	309
Haccın Vacibleri.....	310
Haccın Sünnetleri.....	311

Hacc, Kimlere Farzdır?.....	311
Hacc'm Edepleri.....	313
Şanlı Peygamberi Ziyaret.....	314
Şanlı Peygamberi Ziyaret Etmenin Edepleri.....	314
Arafe Günü ve Kurban Bayramı.....	316
Kurban Kesmek.....	317
Kurban.....	318
Kurban Edilmeleri Sahih Olmayan Hayvanlar.....	318
Kurban Kesmek Kimlere Vâcibdir?.....	318
Kurban Çeşitleri.....	319
Kurbanın Kesilmesi.....	320

VIII. BÖLÜM:

Yetişkinlik Safhası ve İslâm.....	321
Yetişkinlik Safhası.....	321
a) İslâm'da Evlenme ve Aile Kurma.....	322
Evlenme.....	322
Evlenmenin Yaşı.....	322
Evlenecek Eşlerin Durumu.....	323
Evlenmede Denklik (Küfûv).....	326
Kendileri İle Evlenmek Haram Olan Kadınlar.....	327
İslâm'da Nişanlanma, Nikahlanma ve Düğün.....	327
Nişanlanma.....	327
Nikahlanma.....	328
İslâm Nikâhı İçin Şartlar.....	329
Nikâh Sözleşmesinde Mehr.....	330
Sünnete Uygun Olarak Nikâh Yapılması.....	331
Düğün Günü.....	332
Hazreti Fatıma'nın Evlenmesi.....	333
Gerdek Gecesi (Zifaf).....	334
«Mut'a Nikâhı» Haramdır.....	335
İslâm Sosyolojisi, Aile Üzerine Kuruludur.....	336
İslâmiyet ve Evlenme.....	337
İslâm Ailesinde Kadın ve Erkek Münasebetleri.....	339
Peygamberimizin Kadınlar Konusunda Kocalara İhtarları.....	342
İslâm'da Kadın Hakları.....	343
İslâm, Kadını, Evinin Dışında Çalışmaya Zorlamaz.....	344
Mukaddes Analık Vazifesi.....	345
İslâm'da Kocanın Hakları.....	348

Tesettür ve Medeniyet.....	352
İslâm'da Tesettür.....	355
Şanlı Peygamberimizin Giyimleri.....	358
İslâm'da Boşanma.....	360
İddet.....	361
Hülle.....	362
b) İslâm'da Aile ve Cemiyet Münasebetleri.....	363
1.Nüfûs Üretmek.....	364
Nüfûs Âmili ve İslâm Ailesi.....	365
Nüfûs Plânlaması ve İslâm.....	369
Demografik Savaş ve İslâm.....	371
2.Genç Nesilleri İslâmî ve Millî Terbiyeden Geçirmek.....	374
3- Çocuklara, kendine, zamana, zemine ve Şartlara Göre	
İş ve Meslek Kazandırmak.....	378
Bey' ve Şira (Alış-Veriş).....	381
Riba (Faiz).....	382
Selem.....	383
İcâre.....	383
Borçlanma.....	384
Şirketleşme.....	384
İslâm'da Şirketler.....	385
İslâm'da Şirketlerin , Teşekkülü.....	385
Kooperatifler ve İslâm.....	386
Banka.....	387
İslâm'da Vakıf Müessesesi.....	389
İslâm'da Para.....	391
İslâm'da Mal ve Hizmetlerin Fiyatı	392
Karaborsa.....	393
İslâm'da Ticaret Ahlâkı.....	394
4. İslâm Ailesi, Fertlerini, Hayat Mücadelesine Hazırlar.....	396
Kapitalist Dünyada Kadın ve Aile.....	398
Komünist Dünyada Kadın ve Aile.....	400
5. İslâm Ailesi, Çocuklarına «Cihad» Ruh ve Şuuru Verir.....	403
İslâmiyet ve Askerlik.....	406
İslâm'da «Gazilik» ve «Şehidlik».....	408
Din Ölçüleri Bakımından Cihad.....	409
Savaş ve İslâm'a Davet.....	411
Savaş ve Ganimetler.....	412
Savaş ve Barış Hukuku.....	413

İslâm'da Toprak ve Toprak Mülkiyet.....	417
6. İslâm Ailesi Yabancı İdeolojiler İle Mücadele Eder.....	422
c)İhtiyarlık Dönemi ve İslâm.....	427
İhtiyarlık ve Hastalık.....	430
Hasta Bakımı ve Ziyareti.....	431
Korkunun Ecele Faydası Yok.....	431
Ölüm Nedir?.....	432
Ölümü Hatırlamak.....	433
İslâm'da Vasiyet.....	435
Dünyaperestin ve Müminin Ölümü.....	436
Ölüm Anı.....	437
Ölünün Yıkanması.....	438
Cenazelerin Keflenmesi.....	440
Cenaze Namazı.....	441
Cenaze Namazı Nasıl Kılınır?.....	442
Cenazeyi Taşımak.....	443
Cenazelerin Kabirlerine Konması.....	444
Şehidlik Meselesi ve Şehid Cenazeleri.....	447
Şehid Cenazeleri.....	448
Kabristanlar ve Kabir Ziyareti.....	450
Kabir Hayatı.....	451

III. ANA BÖLÜM:

Kıyamet ve Yeniden Diriliş.....	453
Kıyamet, Ergeç Kopacaktır.....	455
Kıyameti Tasvir Eden Âyetler.....	455
Kıyamet Ne Zaman Kopacak.....	456
Kıyamet Alâmetleri.....	457
Yeniden Dirilmek (Vel Ba'sü Ba'd-el Mevt).....	461
Yaptıklarının Hesabını Vermek.....	463
Şefaat.....	464
Bu Dünya ve Öte Dünya.....	465
Cehennem, Cehennem Köprüsü ve Cennet.....	466
Peygamberimizin Havzı.....	467
Cemalullahı Dilemek.....	467
HARF SIRASINA GÖRE KONU BAŞLIKLARI.....	470

ÖNSÖZ

Bu kitabın yazarı, bir terbiyecidir. O, bütün hayatı gibi, mesleğini de Allah ve Resûlü'nün hizmetine vakfetmiş bulunuyor. Ona göre, son nefesine kadar, bu yolda yürümek ve son nefesini bu uğurda vermek, nimetlerin en büyüğü olacaktır.

*

Elinizde bulunan bu kitap, çok uzun bir çalışmanın ve araştırmanın mahsulüdür. Bir taraftan «muasır pedagojinin» veri (donne)lerine, diğer taraftan İslâm'ın, ezeli ve ebedî kuşatan, yüce esas ve ölçülerine dayanarak bir senteze ulaşmak gayreti, önceleri bizi çok zorlayacak sanmıştık. Ancak, çalışmalar ve araştırmalar derinleştikçe, hayretle gördük ki, «çağdaşlık» ve «modern pedagoji», sadece, İslâm'ın aydınlığında birer değer haline gelmekte, ondan uzaklaştıkça veya ondan uzak düştükçe gerçek mânâsını kaybetmektedir.

Bazı kimselerin, «İlm-i Hâl» mefhumundaki derin ve ulvî mânâyı idrak etmeksizin, tam bir küçümseme edası içinde «Canım, malum ilmihâl bilgileri!» deyip geçtiği saha, meğer ne muhteşem imiş. Şuuruna varmadan, aceleden «ilmihâl» biçiminde söylenen şey, meğer «ilm-i hâl» imiş Evet, ne güzel terkip...

«İlm-i Hâl», bir bakıma, bir müminin hayatını «beşikten mezara kadar» kuşatan İslâmî inançlar, emirler ve yasaklar nizamı demektir. Yani, bütün ihtişamı ile İslâm Nizam'ında İslâm terbiyesi...

«İlm-i Hâl», bir bakıma, bir müminin, «doğum öncesinden başlayarak ölüm sonrasına kadar», bütün hayatını, İslâmî iman ve atmosfer içinde mânâlandıran yüce nizam demektir.

«İlm-i Hâl», bir bakıma, mücerret insanın «yaratılışından ebediyetlere doğru akışına kadar», bütün sırları kurcalayan ilim...

«İlm-i Hâl», başta insan olmak üzere, bütün mevcudata, bütün mahlûkata, bütün ruhlar âlemine, meleklerle, cinlere ve her şeye İslâm'ın getirdiği yepyeni bir bakış tarzı demek... «İlm-i Hâl» bilmeyen, ne İslâm' bilir, ne de onun dünya ve kâinata bakışımı...

«İlm-i Hâl» Yüce Allah'ın Şanlı Peygamber'e vahyettikleri... O'nun da bizlere «tebliğ» ettikleri her şey... Bir müminin bütün sorularına cevap veren İslâmî ilim...

Elinizde bulunan bu kitabın arkasında, binlerce ciltlik bir “kitaplık” var... Önce, dilimizde mevcut bulunan bütün «ilmihâl» kitapları gözden geçirilmiş, başta İmam-ı A'zam, İmam-ı Gazali ve İmam-ı Rabbanî Hazretleri olmak üzere, pek çok Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat yolunun büyüğüne ait eser ve bilgiler toplanmış, Allah ve Resulü'nün emir ve ölçüleri, mümkün olan hassasiyetle takip edilmiş ve bütün bunlardan sonra, günümüzün sosyolojik, psikolojik, pedagojik ve fennî gelişmeleri de nazara alınarak bir senteze gidilmeye çalışılmıştır. Bu sentez yapılırken, İslâm'dan asla ve kata taviz verilmemiş, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat yolunun berrak aydınlığı, ısrarla takip edilmiştir.

*

Bununla birlikte, elinizdeki kitabın, birçok bakımdan «yepyeni» olduğunu da göreceksiniz. Yenilik, muhtevada değil, biçimde gerçekleştirilmiştir. Fakat bu esnada, hayretle görülmüştür ki, «muhteva» ile «biçim» arasında, «ruh» ile «beden» arasında mevcut olan cinsten, bir bütünlük ve alâka vardır. Nasıl ki, değişmeyen bir ruh, sürekli olarak yenilenip duran ve yeni biçimler (formlar) içinde tazelenen bir organizma ile bütünleşiyorsa, muhteva ile biçim arasında da böyle bir intibak çizgisi vardır. Yani, İslâmî ruh ve muhteva, onu idrak ve takdim eden kişi ve kadrolara göre cazibe kazanmaktadır.

Gerçekten de «**Kişinin dini, aklı kadardır**». Allah, bizleri, ham softaların ve kaba yobazların ahmaklığından ve kendi küfrünü hakikat sanan ve dinde «yenilik» iddiasıyla dini tahribe yönelen beyinsizlerin şerrinden korusun. Bizleri, İslâm'ın, bütün zamanları ve mekânları aşan, ebedî yeniliği içinde, yepyeni sentezler ve mesajlarla akıp giden değişmez hakikatine ulaştırsın.

*

Biz, bu kitabı telif ederken, istedik ki, okuyucu, hem «şeriatın», hem «tasavvufun» dengesini bulsun. Yani, o, bir taraftan «şeriatı» öğrenirken, diğer taraftan «tasavvufun» da zevkine varsın.

Kitabımızın «BİRİNCİ ANA BÖLÜM'ünü, kaleme alırken, bu hususa, bilhassa ehemmiyet verdik. «Allah ve âlemler» başlığı altında, “Varlığın mahiyeti nedir? Nerden gelip nereye gidiyoruz?

İslâm'da **tevhid** ve **kesret**, bir «Kitab-ı Ekber» olan kâinat nedir?» gibi sorulara cevap ararken, «şeriatın çizdiği hudutlar» içinde kalarak «tasavvuf yoluna» başvurmayı uygun gördük. Tasavvuf çizgimizi, bilhassa, İmam-ı Gazalî ve İmam-ı Rabbanî Hazretleri gibi din büyüklerine uygun tutmaya çalıştık. «Şeriatı» ve «Tasavvufu», tezatsız bir bütünlük içinde kavrayan bu yüce din büyüklerini, ne kadar anlayabildikse, o kadar konuşabildik... Hiçbir zaman, haddimizi aşmadık.

Daha sonra, «Yaratılmışlar âlemi» ile ilgili satırları yazarken, muasır ilmî gelişmeleri, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'in aydınlığında değerlendirmeye çalıştık. Bu esnada, büyük bir saadetle tekrar tekrar öğrendik ki, İslâm, bütün asırların önünde bulunmaktadır ve Şanlı Peygamberimizin nuruna bütün zaman ve mekânlar muhtaçtır.

Bu kitapta, en hayatî İslâmî bilgileri, «doğumundan ölümüne kadar insan» **«Bir Müslüman'ın 24 saati»**, **«Bir Müslüman'ın bir haftası»** ve **«Bir Müslüman'ın bir yılı»** başlıkları altında inceledik. Konuları, ehemmiyet sırasından çok, insan gelişimindeki safhaların aktüalitesine göre işledik. Yani, insanı, «bebeklik», «ilk çocukluk», «ikinci çocukluk», «ergenlik ve mükelleflik», «gençlik ve ihtiyarlık» safhaları içinde ele aldık ve her safhada İslâmî emir ve ölçüleri ortaya koymaya çalıştık.

*

Bu kitabı yazarken, bütün içtîmaî, iktisadî, ahlâkî ve harsî gelişmeleri, «İslâm'da aile» başlığı altında inceledik. Ailenin fonksiyonlarını belirtirken, topyekûn cemiyet hâdiselerini, bunun içine sığdırmaya çalıştık. Başarılı olduk mu bilmem? Ayrıca, bütün cemiyet hâdiselerini, aile içine sığdırma gayretimiz, sadece bir telif zarureti olarak mütalâa edilmemeli, İslâm'da «ailenin ehemmiyetini» belirtilici bir tavır olarak da değerlendirilmelidir. Gerçekten de İslâm Sosyolojisi, aile üzerine kuruludur.

*

Kitabımızın adına gelince...

Kitabımızın adı, görüldüğü gibi, sadece **«İLM-İ HÂL»**dir. Yani. **«HÂL İLMİ...»**

İslâmî bir şuur içinde, «hâl» ile «ilim» kelimelerini bir araya getiren ve yepyeni bir ilim dalı ortaya koyan ecdadımızın bu buluşu, her

nedense çok hoşumuza gitti. Onun için, kitabımızın adını, sadece «İlm-i Hâl» koyduk ve taşıdığı o güzel mânâyı ifade etmesi bakımından, kelimeyi, bitişik değil, bir «terkip» içinde görmek istedik.

Kitabımızın sonuna bir «lügatçe» koymak yerine, okuyucuya kolaylık olması için, bazı kelime ve tâbirlerin önüne, hemen parantez açılarak gerekli izahat, o anda verilmiştir. Bunun daha faydalı olduğunu sanıyoruz. Bu kadar açıklama ile yetinmeyen okuyucunun ise çok daha büyük lügatlere ihtiyacı var demektir.

Öte yandan, bir kültür ve medeniyet dairesine mensup olmak demek, o kültür ve medeniyetin temel mefhumlarına, dolayısı ile temel kelime ve tâbirlerine sahip olmak, onları anlamak ve hatta yeri gelince kullanabilmek demektir. Müslüman münevverler, kendilerini, İslâm medeniyetinin kelime ve tâbirlerinden uzaklaştırmak ve onları manevî ve mukaddes değerlerine yabancılaştırmak isteyen düşman oyunlarını mutlaka bozmak zorundadırlar. Böyle olunca, onlar, İslâm kültür ve medeniyetinin kelime ve tâbirlerini bir «cihad ruh ve şuuru» içinde öğrenmek, kullanmak ve yaymak mecburiyeti ile karşı karşıyadırlar.

*

Kitabımızın sonuna, konuları rahatça bulabilmek için, harf sırasına göre tasnif ve tanzim edilmiş bir «liste» konmuştur. «**Harf Sırasına Göre Konu Başlıkları**» adını taşıyan bu liste, sanırsanız ki, okuyucunun işine yarayacaktır.

*

Velhasıl, bütün sevab ve hatası ile kitap, işte elinizde... Onu okumak ve değerlendirmek size düşer.

Güzel, iyi ve doğru ne varsa İslâm'ın... Çirkin, kötü ve yanlış ne varsa bizim...

S.Ahmet Arvasî

Erenköy / 5 Ramazan 1402

27 Haziran 1982

1. ANA BÖLÜM

ALLAH VE ÂLEMLER

Cenab-ı Hak, yüce ve mukaddes kitabımız Kur’ân-ı Kerim’de Şanlı Peygamberinize şöyle buyurur:

“De ki, ben, ancak Allah’a kulluk edip O’na ortak koşmamak ile emrolundum. Ben ancak O’na davet ederim. Dönüşümde yalnız O’nadır.” (er-Ra’d Sûresi, âyet 36)

I. BÖLÜM

Bu bölümde, tek ve gerçek varlık olarak Yüce Allah'ın Zâtı, sıfatları, isimleri, varlık âlemi, «mebde» ve «mead» meselesi incelenecektir.

ALLAH(cc):

Allah(cc), şanı en yüce olan, tek ve gerçek varlıktır.

Bir gün Şanlı Peygamberimiz Hazreti Muhammed (O'na salât ve selam olsun), meşhur Arap şairi Lebid'in bir mısrasından bahisle şöyle buyurmuşlardı: “Lebid ne doğru söylemiş: «Allah'tan başka her şey bâtilmiş...”

Başka bir gün de Şanlı Peygamberimiz şöyle buyurmuşlardı: «Allah var iken, hiç bir şey yok idi». Gerçekten de «yokluk» dahi, sadece O'nun varlık ve iradesi ile yok...

Bu muhteşem hadisleri, asırlar sonra, işiten Bayezid-i Bestamî Hazretleri, bir anda, Şanlı Peygamberimizin «tasavvuf» çizgisine girmiş; bir «fenâfillah» olarak kendinden geçmiş ve şöyle inlemişti: «Şimdi de öyle! Şimdi de öyle!...»

Bu ruh halini yaşadıktan sonra, Bayezid-i Bestâmî'ye, Şanlı Peygamberin sırları birer birer açılacaktır. O, bu sırlara ulaştıkça anlayacaktı ki, «tevhid sırrı», bir güneş gibi idi ve beşer idraki koyu “kesret bulutları” ile kapatılmıştı.

Öte yandan, Bayezid-i Bestamî gibi, «tevhidin sırrı» ile «sekr haline geçen», yani sarhoş olan her velî, Allah'tan başka varlık görmezdi. Onlar, «Lâ mevcûde illallah» (Allah'tan başka varlık yoktur) derlerken, kendilerine gelmeyi, yani «ben» demeyi bile «küfür» bilirlerdi.

«Fenâfillah» (Allah'ta tükenen) ve hatta «bekâbillah» (mahluku görmeyen, kendini sürekli olarak Allah'ın huzurunda ve O'nunla bulan) mertebesindeki velî, «tevhid güneşi» doğunca, bütün yıldızların silindiğini ve “kesret”in kaybolduğunu görürdü.

Hâlbuki velî «Kavs-ı Urûc» (yükseliş kavsini) tamamlayarak ve «Kavs-ı Nüzûl»ü (iniş kavsini) bitirerek «davet mertebesine» ulaşır «Şeriatın «Lâ ilâhe illallah» (Allah'tan başka ilâh yoktur) çizgisine, berrak bir şuur ile girdikten sonra anlardı ki, «kesret» olmasa idi, «tevhid» anlaşılmazdı.

Bu sebepten olacak, «Şeriatın» ve «Tasavvufun» bütün esrarını kavrayıp sırat-ı müstakimde» birleştiren bütün Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat âlimleri gibi, İmam-ı Gazalî Hazretleri de «eserde müessiri» gördükten sonra, Kimyay-ı Saadetinde şöyle buyurmuşlardı: «Mahlûkat, Halık'ın anahtarıdır». Yani, yaratılmışlar, Yaratıcı'nın sırr kapılarını açan anahtarlardır.

Hâlık'ı «mutlak ve esas», mahlûku, «itibarî ve geçici» bulan bu yüce gerçek, İslâm'da mantığın, yani «İslâm Diyalektiğinin» temeli olacak bir ifadedir. Çünkü «maddeden mânâyâ», «sınırlıdan sonsuza», «esaretten hürriyete», «çoktan Bir'e», «yanlıştan doğruya», «çirkinden güzele», «kötüden iyiye», «ölümlüden ölümsüze», «yaratılmıştan Yaratıcı'ya»... giden bir yol gerçekten vardır. O kadar açık bir hakikattir ki, «madde» varsa «mânâ», «sinirli» varsa «sonsuz», «esaret» varsa «hürriyet», «çok» varsa «Bir» «yanlış» varsa «doğru», «çirkin» varsa «güzel», «kötü» varsa «iyi», «ölüm» varsa «ölümsüzlük», «yaratılmış» varsa «Yaratıcı» da mutlaka vardır.

Gerçekten de bütün «yaratılmışlar» bir «Yaratıcı»ı haber vermektedirler. Çünkü bütün varlık ve varlık tezahürleri, ancak Allah ile vardır ve ancak O'nunla «varlık âleminde» durabilmektedirler. Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: «Gökleri ve yeri, yok iken var eden O'dur.» (Bkz. el-En'am Sûresi, âyet 101). Yine, «Hepinizin dönüşü, ancak O'nadır», diye buyrulmaktadır. (Bkz. Yûnus Sûresi, âyet 4).

İslâm'da, «zahiri» (görünen) ve «bâtınî» (görünmeyen) bütün varlık tezahürleri, hep Allah'tandır. Fakat asla unutmamak gerekir ki, bu tezahürlerin ne topu birden, ne de biri O'dur. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de buyrulduğuna göre, tek ve gerçek varlık olan Yüce Allah, «Evveldir, âhirdir. Zahirdir ve bâtındır. Her şeyi kemâli ile bilendir». (Bkz. el-Hadîd Sûresi, âyet 3). Lâkin, O'ndan başka ilâh yoktur. Yaratıklarından hiçbirisi «ilâh» edinilemez; O'na eş ve ortak koşulamaz; O'nunla birleştirilemez. Çünkü «Göklerde ne var, yerde ne varsa, hepsi, Allah'ı teşbih etmektedirler». (Bkz. es-Sâf Sûresi, âyet 1).

Allah, bütün varlıkları, varlığı ile var eden Vâcib'ül Vücûd'dur; O'nun varlığı mutlak, itibarî değildir. Hiçbir varlık, O'na benzer, eşi benzeri ve zıddı yoktur; yarattığı varlıkların bir toplamı değildir. Hiç bir şey ile birleşmiş ve karışmış durumda olamaz. Varlıklarını müşahade ettiğimiz bütün maddî ve manevî her şey, O'ndan idrakimize ulaşan birer «âyet» ve «mesaj» durumundadırlar.

Allah'ı inkâr etmek ne mümkün... Muhalfarz, O, olmasa idi, «varlık» diye bir şey olmazdı. Hâlbuki varlık vardır ve «yokluktan» kaynaklanması mümkün değildir. Çünkü yokluk yoktur.

Mademki, «mutlak yokluk» yoktur, o halde «mutlak varlık» olan bir Vâcib'ül Vücud vardır.

Hiç şüphesiz, Allah vardır ve ispatına gerek olmayacak kadar açıktır. Allah, bize «varlığımızdan» ve «şahdamarımızdan» daha yakın olduğu halde, mahdud olan idrakimiz ve tasavvurumuz O'na sonsuzca uzaktır. O'nu akılla, «ilm'el-yakın» olarak bilebiliriz, fakat O'nu asla tasavvur edemeyiz. İslâm'da «obje»leri ilâhlaştırmak kadar, tasavvurlarını «ilâh sanmak» da şirktir ve «putların doğması-na» sebep olmuştur.

«İkinci binin yenileyicisi», büyük velî ve müctehid İmam-ı Rabbani Ahmed Farukî Hazretleri (H. 971 — 1034), şöyle buyururlar: «Allah'ın varlığı, her hayrın, her kemalin kaynağıdır ve her güzelliğin başlangıcıdır..

Bu varlık, basittir (yani mürekkep olamaz) ki, buna, hiç bir şey karışmış ve hiç bir şey ile karışmış değildir. Böyle olmadığı gibi, olması da düşünülemez. İnsan, Yüce Allah'ın bu varlığını (yani, Zâtı'nı, tasavvur ederek) anlayamaz.» (Bkz. İmam-ı Rabbânî, Mektubat, 234. Mektup).

MEBDE VE MEAD:

«Mebde», başlangıç; «mead», dönüş demektir.

Tefekkür tarihinin en çetin sorusu şudur: «insan da dâhil, cansız ve canlı, küçük ve büyük, bütün varlıklar nereden geldiler, nereye dönecekler?».

Bu soruya cevap vermek için niceleri çırpındı durdu, nice felsefi «yol» ve «mektep» doğup battı. Soru, hâlâ, bütün tazeliği ile ortada... Elimizdeki kaynaklara göre, Budizm, bu soruya “Nirvana telâkkisi” içinde cevap aradı. Budistlere göre, «yoktan geldik, yine

yoka döneceğiz». Nitekim var olmak ıstıraptır ve tam mutluluk yok olmakla mümkündür. Tam huzur ve sükûn, «ego»nun yani «nefsin», «mutlak yokluğu» temsil eden ve tamamı ile «sıfır» demek olan «Nirvana» ile birleşmesi ile elde edilecektir.

Hâlbuki İslâm'a göre, «var olmak» büyük nimettir. Çünkü varlık, Vâcib'ül Vücûd olan ve mutlak varlığın tâ kendisini ifade eden Yüce Allah'ın eseridir. Bütün varlık tezahürleri, O'nun ile varlıkta durmaktadırlar. «Nirvana»ya gelince, o, mutlak yokluk demektir. O, bu haliyle asla hiçbir varlığın «başlangıç» ve «dönüş» noktası olamaz; çünkü yoktur. Hiç yokluk» ve «hiçlik», varlığa kaynak olabilir mi? Sadece, Allah'ın «vücûd» sıfatıdır ki, her hayrın, her kemâlin ve her güzelliğin kaynağıdır.

Hiçbir varlık ve varlık tezahürü «mutlak yokluk»tan gelmediği gibi, yine «mutlak yokluğa» dönemez. Bütün «itibarî» varlık tezahürleri, «mutlak» bir varlığı, işaret edip durmaktadırlar.

«Kesret» halindeki varlık tezahürleri, bize, «tevhid okyanusunu» haber veren damlacıklardır. Biz, bu «kesret elemi», tek ve gerçek varlık olan Yüce Allah'tan idrakimize ulaşan «âyetler» ve «mesajlar» biçiminde yorumlarız. Nitekim bütün varlık âlemi, muhteşem bir kitap gibidir. Biz, bu «Kitab-ı Ekber'e» bakarak tevhidin sırlarını çözmeye çalışırız. Görünen odur ki, varlıktan yokluğa açılan bir kapı yoktur ve varlık âleminde kalmak için çırpınan varlıkları, «yokluğa mahkûm etmek», her şeyden önce, haksızlıktır. Hele, «ebediyeti özleyen insanı», hiçleşmeye zorlamak, onu «mutlu kılmak» şöyle dursun, daha da bedbaht eder. Çünkü mutluluk, «eserden müessire», «kesretten tevhide», «fenadan bekaya», «mahlûktan Hâlık'a»... ulaşmayı hedef alan bir hayata kavuşabilmektedir. Kısaca, Âdemoğlu, «ben»ini (ego'sunu), sıfırda tüketerek değil, «tevhidin sırlarını» çözerek ve ebedî var olmanın sırlarını keşfederek mutluluk aramalıdır. İslâm'da tasavvuf budur ve görüldüğü gibi, «Budizm'den etkilenmek» şöyle dursun, tamamı ile onun zıddıdır. Hiç şüphesiz, insan, «hiçleşmeye» çalışarak değil, «Allah'ı aramak» ve «Allah'ı çok anmak» ile tatmin olacaktır.

Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: «**Kalpler, ancak, Allah'ın zikri ile tatmin olur.**» (Bkz. er-Ra'd Sûresi, âyet 28). Başka bir âyet-i kerimede de şöyle buyrulur: «**Şimdi, onlar, Allah'ın dininden başkasını mı arıyorlar? Hâlbuki göklerde ve yerde ne varsa, hepsi, ister istemez, O'na**

boyun eğmiştir. Sonunda da O'na döndürölüp götürüleceklerdir». (Bkz. Âl-i İmran Sûresi, âyet 83).

«Nerden geldik, nereye gidiyoruz?» sorusu karşısında, materyalizmin (maddeciliğin) cevabı, çok kabadır ve büyük “tefekkür çilesi”nin çok uzağındadır. Materyalistlere göre, her şey, maddeden ve onun tezahürlerinden başka bir mânâ ifade etmez. Temel ve gerçek varlık maddedir ve madde, kör bir mihanikiyetin katı veya ihtimali bir determinizmi içinde kaynayıp durmaktadır. Ne Allah, ne ruh, ne şuur, ne irade... Her şey, maddî bir «toplanma» ve «çözülme»den ibaret... Sonsuz bir madde ve enerji dengesi ve bu dengenin bozulması ve yenilenmesi... işte âlem budur!

İslâm, madde ve enerji vakiasını ret ve inkâr etmez; bu varlık tezahürlerinin içine nüfuz etmek, onların esrarını çözmek ister. Nitekim Şanlı Peygamberimiz, «**Allah'ım bana eşyanın sırlarını aç!**» diye buyurmuşlardır. İslâm'a göre, madde ve enerji âlemi, ilâhî «âyet» ve mesajlarla yüklü bir kitap gibidir.

Hiç kimse inkâr etmez ki, elbette, içinde yaşadığımız müşahhas dünyamız, kâinatımız ve organizmamız, hep bu ölçülebilir ve tartılabilir, madde ve enerji cinsinden varlık ve değerler ile inşa edilmiştir. Öte yandan «determinizm», bir bakıma, «eşyaya» vurulmuş dizginler olarak «Sünnetullah» mefhumu içinde makbulümüzdür. Ancak, biz determinizmi, Allah'ın yaratma iradesinden kaynaklanan ve eşya âlemini belli kanun ve kaideler içinde sürekli bir yenilenmeye tabi tutan ve hiçbir anı tekrarlanmayan bir vakıa olarak değerlendiririz.

Kaldı ki, muasır ilmî gelişmeler, bilhassa modern fizikteki keşifler materyalist iddiaları haklı çıkaracak nitelikte değildir. Son ilmî buluşlar, materyalizmin katı dogmalarını kuvvetle sarsmış ve zaman içinde, daha da sarsacağa benzemektedir. Öyle anlaşıyor ki materyalistlerin, ilmi materyalistleştirme gayretleri boşa çıkmıştır. Bu konu, ayrıca incelenmeye değer. Biz, İslâm'ın «madde» karşısındaki tavrına bakalım.

İslâm tefekküründe madde, asla «mutlak varlık» itibar edilmedi ve edilemez. Çünkü madde, her ne durumda olursa olsun, daima «üç boyutlu» ve «kayıtlı» (bağlı) bir varlık tezahürüdür. Madde, yine maddî parçacıklarla çevrilmiş «sınırlı» ve «bağlı» bir parçacık... Madde, bu haliyle ne «sıfır», ne de «sonsuz»... Ne yaparsanız yapın, madde, «sıfır» ile «sonsuz» arasında yalpalayan, «sınırlı», «bağlı» ve

«üç boyutlu» bir varlık tezahürüdür. Maddeyi istediğiniz kadar küçültmeye çalışın «sıfır» yapamazsınız, istediğiniz kadar büyütme-ye çalışınız «sonsuz» yapamazsınız; çünkü maddenin tabiatı budur.

Bizim tefekkürümüzde, bu ölçülebilir âlem (yani, «Âlem-i halk», «mutlak yokluk» ile «mutlak varlık» arasına konmuş gibidir. Zaten, beşer idrakine göre, yaratılmışlar âleminin altında, vehmî bir «mutlak yokluk» anaforu, ürpertici bir sessizlik halinde kaynamakta, öte yandan bu yaratılmışlar âleminin üstünde, yani, «**Arş-ı Â'lâ**»nın üzerinde, mutlak varlık âlemini, tevhid sırrı içinde temsil eden Vâcib'ül Vücûd'un muhteşem varlığı, sonsuz bir keyfiyet okyanusu halinde, bütün varlığı istilâ etmiş bulunmaktadır.

Yalnız matematikçinin kafasında değil, bütün beşeriyetin, hatta belki bütün mevcudatın hayatının ve varlığının bir ucunda «sıfır», bir vehim gibi ürpermekte, diğer ucunda «sonsuzluk» parlayıp durmakta ve «kemmiyet âlemi», bunların arasında «tevhidi özleyerek» Allah'a doğru akıp durmaktadır. İşte bu yüzdendir ki, İmam-ı Gazalî'nin tâbiri ile «kemmiyet âlemi», «**yokluk aynasında**» görülen varlık tezahürleridir.

Büyük velî İmam-ı Rabbani Hazretleri, böylece «sıfır» ile «sonsuzluk» arasına oturtulmuş «eşya dünyasına» bakarak şöyle düşünürler: «**Yok'lar, kendileri ile birleşmiş olan kemâller ile birlikte, mümkünatın, yani yaratıkların mahiyetleri ve asılları olmuşlardır**» (Bkz. İmam-ı Rabbani, Mektubat, 234. Mektup).

Materyalistler de dâhil, artık, herkes idrak etmelidir ki, «madde», üç boyutlu, sınırlı ve değişken bir varlıktır. İnsan mantığı, sınırlı tuğlalarla sonsuzluk duvarının örülemeyeceğini haykırıp durmaktayken, maddeye, «ezelî ve ebedî varlık» diyen akla şaşmamak mümkün değil...

Madde ve enerji, Vâcib'ül Vücûd olan Yüce Allah'ın eserleri ve yaratıklarıdır. Bunları inkâr etmek de, «mutlak varlık» itibar etmek de mümkün değildir. Madde ve enerji, birer «izafî varlık» olduklarını haykırıp dururken, siz, onlara hasıl «mutlak varlık» gözü ile bakabilirsiniz? İslâm'da doğru olan tefekkür biçimi şu: «Bütün mesele, eserden müessire, yaratılmıştan Yaratan'a gidebilmekte»...

İslâm'da, yaratılmışlar âlemi, şuursuz ve sabit bir madde yumağının, belli ve belirsiz bir periyotla, kör bir mihanikiyet içinde, çözülüp toplanması biçiminde yorumlanamaz. Aksine, yaratılmışlar âlemi, canlı ve cansız bütün mevcudu ile «sünnetullah'a bağlı

olarak», hiçbir matematik dehânın ulaşamayacağı hassas ölçüler ve dengeler içinde, her an, yaratıcı iradenin mukaddes soluğu ile yenilenerek Allah'a doğru akıp gitmektedir. Nitekim Allah, «**Âlem-i halkı, daima yaratmakta olan**»dır. (Bkz. en-Neml Sûresi, âyet 64). Yani, «yaratılmışlar âlemi», sürekli olarak yaratılmaktadır.

TEVHİD VE TASAVVUF:

«Yokluk aynasında» görünmekten ürken «kesret âlemi», büyük bir iştîyak ile «ebediyet okyanusuna» doğru, Mevlâna Celâleddin-i Rûmî Hazretlerinin ifadesi ile «elsiz ve ayaksız olarak» koşmaktadır... Bütün âlem, kaostan kaçmakta, tevhid sırrı etrafında toplanarak nizama girmekte, kısaca, her şey Allah'ı teşbih etmektedir. Zaten, «nizam» demek, «kesretin tevhide ulaşması» demektir.

İslâm'da kâinat, sanki büyük bir mabettir de bu mabette, yüce ve mukaddes kitabımız Kura'n-ı Kerim'in şu âyetleri, her an, okunup durmaktadır: «**Allah ile birlikte diğer bir ilâh daha (edinip) tapma (ona). O'ndan başka hiçbir ilâh yok. O'nun zâtından başka, her şey helak olucudur. Hüküm O'nundur ve siz ancak O'na döndürül (üp götürül) eceksiniz**». (Bkz. el-Kasas Sûresi, âyet 88).

Yine, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle düşünmemiz emrolunur: «**Biz, Allah'a aidiz ve yine O'na dönücüleriz**». (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 156). Gerçekten de mutlak mânâda var olan, sadece Vâcib'ül Vücûd olan Allah'tır. Bütün varlıklar ve varlık tezahürleri de O'nunla varlıkta duran fânî ve geçici biçimlerden (formlardan) ibarettik Böyle olunca, hangi varlık teza-hürüne ilâh denebilir?

Bütün yaratıklar, fânî ve geçici formlar içinde. Vâcib'ül Vücûd'u özlemekte ve O'na doğru elsiz ve ayaksız koşmaktadırlar. Bu, ne güzel bir koşudur. Bu, ele geçmeyi ve asla ele geçmeyecek olanı koşturmaz. Onun için, ezelden ebede kadar sürecektir. Yaratılmışların Yaratan ile birleşmesi, yaratılmışların Yaratan'a ulaşması mümkün değildir. Bu konuda Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî Hazretleri, şöyle buyururlar: «**Kul, kendinden büsbütün geçmedikçe, onun gönlünde «tevhid» gerçekleşmez. Tevhid demek, senin varlığının O'nunla birleşmesi demek değildir. Yoksa bâtil bir şey, Hak olmaz**» (Bkz. Mevlâna — Rubâîler — M. N. Gençosman, s. 95, Rubâî 464).

İnsan, sınırlı yaratılmakla birlikte, “sonsuzluğa vurgun”dur. Bunu asla garip bulmuyoruz. Garip olan, insanın «sınırlıda sonsuzu», «mahlûkta Hâlık’ı» araması değil «buldum» vehmine kapılarak «sonluyu sonsuz», «mahlûku hâlık» sanmasıdır. Hâlbuki İslâm’da, tevhid ve tasavvufun sırrı, şu kaide içinde özetlenmiştir: «O ki, Allah sanırsın, o sandığın şey, Allah’ın varlığını idraklerden gizleyen’ bir perdedir». Aklımıza ve tasavvurumuza ulaşan hiçbir şey ve hayal, asla ilâh olmaz. Allah, objektif ve sübjektif bir varlık değildir. O, «mutlak varlık»tır. O’nu hayal ve tasavvur etmek mümkün değildir. Bu sebepten İmam-ı Rabbanî Hazretleri şöyle buyururlar: «Allah, tecelli eder, ötelerin ötesinde, ötelerin ötesinde, onun da ötesinde...» Evet, sonsuza kadar «ötelerin ötesinde...»

Gerçekten de «yolun başlangıcında olan» pek çok mutasavvıf, «mahlûkta Hâlık’ı bulduklarını» sanmışlardır. Tasavvufta bu merhaleye «seyr-i afakî» (objektif gezinme) denir. Bu dönemde, mutasavvıfa görünen ve kıpırdanan her şey, sanki O’dur. Hiçbir şey yoktur da sadece O vardır. Her şeyde O’nun varlığı yankılanır; O’nun varlığı dile gelir, yine, sanki her şey, «ben O’yum» der gibidir. «Sonluda sonsuzluk», «ölümlüde ölümsüzlük», «yaratılmışlarda Yaratana», ZAHİR isim ve sıfatı ile parıldayıp durur. Tasavvufta bu, bir sekr (sarhoşluk) dönemidir. Bu merhalede mutasavvıf «Lâ mevcûde illallah» (Allah’tan başka varlık yoktur) diyerek aşkla döner. Bu, «fenâ-fillah’in aşkıdır. O, bu aşk ile doludur ve o, Yaratana’ı değil, O’ndan başka her şeyi inkâr etmek gibi, bir idrak hatâsı içindedir. Büyük aşk ve vecd adamı Muhyidin-i Arabî Hazretleri, bu başlangıç noktasını «son» zannetti ve bütün «ledünnî sırları» çözdüğünü sanarak «Vahdet-i Vücûd»tan söz etti. Hâlbuki, tasavvufun doruk noktalarında dolaşan büyük velî ve müçtehid İmam-ı Rabbanî Ahmed Farukî Hazretleri: «Bu hal başlangıçta olur. Vahdet-i vücûd, bir aşk sarhoşluğudur, bir ruh halidir; enfüsî (sübjektif) bir yorumlamadır. Bu sebepten, bu ruh haline «Vahdet-i Şühûd» adı verilmelidir», diye düşüneceklerdir.

Vâcib’ül- Vücûd’u, kendi dışında arayan ve fakat bir türlü ele geçiremeyen ve «Vas-ı Üryaniyi (apaçık bir kavuşmayı) idrak edemeyen velî, farkında olmadan, ümitsizliğe benzer bir ruh hali içinde, kendi üzerine, bir şuur gibi katlanır. O zaman hayretle görür ki, insanın içinde, Allah’a giden esrarlı bir yol vardır. İmam-ı Gazalî Hazretlerinin haber verdikleri gibi, insanın içinde «sonsuzluğa açılan bir iç göz» ve «Âlem-i halkı» aşacak istidatta bir «gönül yahut

kalp yolu» vardır. Velî bu noktada, Allah'a giden yolu, yerde ve göklerde değil, Derviş Yûnus gibi: «Bir ben vardır bende, benden içeru» diyerek kendinde aramaya başlar. Tasavvufta buna, «seyr-i enfûsî» (sübjektif gezinme) adı verilir. Artık velî, «gönül yolunu» deneyecek, «kalp gözünü» açarak Şanlı Peygamberimizin ifadeleri ile «Refik-i Âlâ'yı (en büyük dost ve arkadaşı) arayacaktır. Bazen Yunus gibi: «Gel dosta gidelim gönül» diye yalvaracak, bazen Hallaç gibi kendinden geçerek: «Enelhak» çılgılığını basacaktır. Asla, unutmamak gerekir ki, bu noktada bulunan velî, kendinden büsbütün geçmiştir ve «kendine gelmeyi, ben, demeyi küfür bilmektedir», yani, velî, uyanık olanların cinnet diyebilecekleri, bir aşk sarhoşluğu içinde bulunmaktadır. Bu ruh hali içindeki velî, bazı gafillerin sandığı gibi, hâşâ, kendini ilâh bilmemekte, gerçek varlık olarak sadece Allah'ı görmektedir. En doğrusu, bu noktada bulunan velî, «hâmuş olmalı» (susmalı)dır. Ancak, âşıkı, susturmak çok zordur. Vahdet okyanusunda, kendini kaybeden velî «ben» derken nasıl kendini kastedebilir ki, o Allah'tan başka mevcut görmemektedir ve göremez de...

Ancak, «seyr-i afakî» ve «seyr-i enfûsî» merhalelerini geride bırakarak tam bir «seyr-i mutlak» ile tekrar aklın sınırları içine giren velîdir ki, «dâvet mertebesine» ulaşmış bir «kâmil-i mükemmil» (tam olgunlaşmış) mürşit olabilir. Böylelerini, Şanlı Peygamberimiz «benim vârislerim» diye övmüşlerdir. Böyleleri «Benî İsrail'in peygamberleri gibidirler». «Davet mertebesi», tasavvuf çizgisinde yürümek ve o yolu tamamlayarak irşat makamına ulaşmak demektir ki, bu nimeti, başta Şanlı Peygamberimiz olmak üzere, bütün peygamberlere verdiler. Bu peygamberlerin sünnetine uyarak yücelen her velî de uyduğu peygamberin bereketleri ile bereketlendi. İslâm dünyasında yetişen binlerce velî, Şanlı Peygamberin açtığı ve Ashab-ı Kiram'a tevdi ettiği tasavvuf çizgisinde, tam bir Mî'raç sırrı içinde, yücelerek kemale erdiler; O'nun sırlarından nasiplendiler. O'nun mucizelerinin bereketi ile keramet ve basiret sahibi oldular, asırlarca insanlara doğru yolu gösterip milyonlarcasını kurtardılar.

Allah, bu ulu kişileri, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim'de şöyle över:

«Haberiniz olsun ki, Allah'ın velîleri için, hiçbir korku yoktur. Onlar, mahzun da olacak değildirler. Onlar, iman edip takvaya ermiş olanlardır. Dünya hayatında da, âhirette de onlar için müjde

(Ser) vardır. Allah'ın sözlerinde asla bir değişme (imkânı) yoktur. Bu, en büyük saadetin tâ kendisidir». (Bkz. Yûnus Süresi, âyet 62, 63, 64).

İslâm'ın ortaya koyduğu hakikatlere göre, «Nübüvvet vehbîdir» (Yani peygamberlik doğuştandır) da «velayet kesbîdir» (yani, velîlik, sonradan ve çalışılarak elde edilir). Zaten, tasavvuf, Allah ve Resûlü'nün emrettiği yoldan yürüyerek ve onların emir ve ölçülerine hassasiyetle uyarak ihlâs makamına ulaşmak demektir. Bütün mesele, «sahte tanrıların» tasallutundan kurtulup Allah'tan başka ilâh yoktur» diyen Şanlı Peygamberin iman ve ahlâkına kavuşmaktır. Bu konuda İmam-ı Rabbanî Hazretleri şöyle buyururlar: «Tasavvuf yolculuğundan maksat, ihlâs makamına varmaktır. Bunun için, enfûsî ve afakî mâbudlara tapınmaktan kurtulmak gerekir». (Bkz. İmam-ı Rabbanî, Mektubat, Mektup: 40).

«YOKLUK AYNASI» TÂBİRİ:

«Yokluk aynası» tâbirini, İmam-ı Gazalî'den bu yana, aşağı yukarı bütün mutasavvıflar kullandılar. Hâlbuki herkes bilir ki, «yokluk yoktur».

«Yok» olan bir şey, bu haliyle «varlığa» nasıl «ayna» olabilir? O halde, bu tâbirle ifade edilmek istenen nedir?...

Gerçekten de bizler «varlık âleminde» yaşıyoruz, «yoklukta değiliz». O halde, bu âlemde «Yokluğu aramak» boşuna... Çünkü «yokluk yoktur», hiçtir, hiçliktir ve varlıktan mahrumiyettir.

Bütün bunlar doğru olmakla birlikte yine de insan, zekâsı «sıfır» ve «hiçlik» diye bir mefhum bulmuş ve bundan ürkmüştür. Yani, varlığımızın bir noktasında —isterse bu nokta, insan zihni olsun— «yokluk fikri», bir vehim halinde kıvranıp durmakta ve fırsat düştükçe, kendini hatırlatmaktadır. İnsan ruhu, bu «yokluk fikrinden veya vehminden» sadece ürkmemekte; onu her fenalığın ve kötülüğün kaynağı bilmektedir, Nitekim «yokluk kötülüktür, çirkinliktir ve fenalıktır» da «var olmak, iyiliktir, güzelliiktir ve büyük bir nimettir». Zaten görmüyor muyuz? Bütün mümkünat, yokluğu reddetmekte, yani ademiyyetten (yokluktan) kaçmakta, ebediyet (sonsuzluk) aramaktadır. Kâinattaki, bütün” kıpırdanışlar, çırpınışlar, kanat çırpımlar, koşuşmalar, didişmeler hep bu demektir. Muasır İslâm Şairi Necip Fazıl Kısakürek'in dediği gibi: «Gaye tek,

ölmemek!». Topyekûn varlık, bir tehlikeden kaçmaktır. Bu tehlike, varlığın zıddıdır, yani «yokluk». Görülüyor ki, Yaratamız, damlacıkları, «ebediyetler okyanusuna» cezb ederken, onları bir yokluk vehmine ve korkusuna duçar ederek arkalarından itmektedir. Bütün mümkünât, hiçliği ve yokluğu, varlığın arkasında duran «bir tehlike» gibi vehmetmekte ve ondan ürkmektedir.

Gerçekten de bütün mümkünât, «yokluk aynasında gözüken varlıklar» biçiminde tecelli etmiş bulunmaktadır. Nitekim bütün mevcudat, «ölüm ile ebediyet» arasında yalpalayıp durmaktadır. Yaratılan her şey, ne «sıfır"dır, ne de «sonsuz...» Mümkünler, bu ikisi arasında «arkaları hiçliğe» ve «yüzleri ebediyete» dönük olarak kayıp gitmektedirler. Ben de öyleyim... «Ben», ne «hiç» im, ne de «hep»... Yani «yokluk aynasındaki varlık...»

Hayır ve şer elbette Allah'tandır ve bunlar, Allah'ın yaratması ile tecelli ederler. Ancak, Allah'ın yüce takdiri ile kötülük ve çirkinlik hislerimiz «yokluk vehminden», bunun aksine, iyilik ve güzellik hislerimiz, Vâcib'ül Vücûd'un tecellilerinden pay almış bulunmaktadır. İmam-ı Rabbani Hazretlerinin buyurdıkları gibi: «Çünkü var olmak bir güzelliştir. Hatta bütün güzelliklerin başlangıcı ve kaynağıdır». (Bkz. İmam-ı Rabbani Mektubat, 3. Cild, Mektup: 62). Bunun aksine «yokluk vehmi» bizatihi çirkindir ve hatta bütün çirkinlik hislerimizin kaynağıdır. Bu noktada İmam-ı Rabbani Hazretleri buyururlar ki, «Mümkünatta görülen güzellikler, her ne kadar «varlık» tan gelmiş ise de «yokluk aynasında» göründükleri için «yokluk aynasına» benzeyerek çirkinliklerden ve kusurlardan pay almışlardır.» (Bkz. a.g.e. Cild 3, 98. Mektup).

Ancak, bu açıklamalardan sonradır ki. «hayrı ve şerri» yaratan Allah'ın, yüce ve mukaddes kitabı Kur'ân-ı Kerim'deki: «Sana gelen her iyilik Allah'tandır. Sana gelen her fenalık da kendindendir», mealindeki âyet-i kerimenin esrarı, kısmen anlaşılabilir. (Bkz. en-Nisâ Sûresi, âyet 79).

VARLIK ÂLEMİ:

İslâm'da, bütün varlık tezahürleri, «tevhid sırrı» etrafında toparlanarak yorumlanır. Bununla birlikte, İslâm mütefekkirleri, bizzat Allah ve Resûlü'nün emirlerine uyarak «varlık meselesini», çok hassas bir tasnif içinde, «Zât-ı İlâhî», «Âlem-i Emr» ve «Âlem-i Halk» biçiminde incelemişlerdir. Bu mütefekkirler, hem «tevhidde

kalmak», «hem şirkten ve küfürden korunmak» için çok hassas davranmışlardır. Çünkü bu konular «iman ile küfrün», birbirine bir ustura ağzı kadar yakın durduğu sahalardır. Çok dikkat ve temkin ister. Bu noktada aklı başıboş bırakmak, felâkete sebep olabilir. Onun için, akıl, ısrarla «vahyin nurani çizgisini» takip edecek, «Şeriat'ın ve Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Yolumun» büyüklerinin ayak izlerini arayarak adım atacaktır.

Yüce dinimizde, yaratılmışları «yok bilmek» uygun değildir. Şeyh-i Ekber Muhyiddin-i Arabi Hazretlerinin «vahdet-i vücûd» dedikleri, ruh hali, önceden de belirttiğimiz üzere bir «aşk sarhoşluğu» olarak bilinmelidir. «Aşk sarhoşluğu» içinde çırpınan bir kimsenin «sevgilisinden» başkasını göremeyeceğini, aklı başında olanlar bilir.

Hem şeriatın, hem tasavvufun ne demek istediğini bilen «irşad makamındaki» İslâm büyükleri, Vâcib'ül Vücûd olan Yüce Allah'ın varlığını «asıl varlık» kabul etmişler; diğer varlıkları ve bütün mümkünatı da O'nun fiillerinin, sıfatlarının ve isimlerinin «zılları» (fenomenleri-gölgeleri) şeklinde yorumlamışlardır.

Tasavvufta «zil», bir şeyin, ikinci, üçüncü,... Mertebelerde görünmesi demektir. Yani, her varlık, varlığını Yüce Allah'ın varlığından almakta ve ancak O'nun varlığı ile varlık âleminde durmaktadır. Varlığın kaynağı tek, mertebesi çok...

İslâm'da, «Zât-ı İlâhî» den ayrı ve O'nun aynı olmayan «sıfatları», varlığın «mebdeini» teşkil eder. «Âlem-i emr» ve «Âlem-i halk», O'nun eserleri ve âyetleridir. Yaratılmışlar, «yokluk aynasında» gözüken «zıllar» (gölgeler) olmakla birlikte, varlıklarını, Vâcib'ül Vücûd'dan alan ve «yok bilinmeleri» doğru olmayan «şey» (obje)lerdir. Yaratılmışlar, «varlığın» ve «yokluğun» kokusunu, birlikte ve bir arada taşımalarına rağmen, yine de bir «şey»dirler. Yaratılmışlar, ne «hiç», ne de «hep» tirler. Bu fânî ve geçici varlıkları, «yok bilmek» de, «ezelî ve ebedî sanmak» da yanlış... Mümkünatı, inkâr etmek, bir idrak hatası ise, onu ilâhlaştırmak da düpedüz küfür...

İsrarla belirtelim, Allah, mahlûkata «hulul etmez» ve fakat onlardan «zuhur eder». Nitekim yer ve gökler, O'nu haber veren «âyetler» ile doludur. Bu sebepten, O'nun «güzel isimlerinden» biri «Zahir»dir.

ZÂT-I İLÂHÎ:

Yer ve gökler, O'nun varlığını ve birliğini ısrarla haber verdiği halde, asla hayale ve tasavvura gelmeyen Yüce Varlık. O bize, bizden daha yakinken, idrak ve tasavvurumuz O'na sonsuzca uzak...

O'nu, fiilleri, sıfatları ve isimleri ile —sır üstü sır âlemi olarak— «Âlem-i Zâtî» diye ananlar da var. Bu da mümkün... Ancak, burada sözü edilen «âlem» mefhumunun ifade ettiği «sır» karşısında, insan tasavvuru susar, lügatler mânâsını kaybeder ve sadece ruhlar ürperir.

Böyle olunca, «Âlem-i Zâtî», Yüce Allah'ın fiillerinden, sıfatlarından ve isimlerinden ibaret —sır üstü sır— «tevhid âlemi»... Çünkü O'nun fiilleri, sıfatları ve isimleri, O'ndan ayrı da değil, O'nun aynı da değil... «Zât-ı İlâhî», bütün şüûnatı (işleri) ile birlikte «tevhid sırrı» içinde tecelli eder.

Allah «BİR»dir. Lâkin bu «BİR», her türlü terkip ve tahlilden münezzehtir ve bütün sayı idrakini yok eder. Kesin olarak ve tekrar tekrar belirtelim ki, biz, aklımızla Allah'ın varlığını ve «BİR»liğini biliriz ve fakat O'nu, asla tasavvur edemeyiz. Yani, aklımız ve zekâmız, Allah'ı bilmemize yetiyor ve fakat idrakimiz O'nu tasavvur edemiyor.

Yaratılmışlara bakarak Yaratan'ı bilmek mümkündür. Fakat esas mesele, Yaratan'ı bildikten sonra yaratılmışlara bakmadadır. Gerçek bir mümin, idrak etmelidir ki, «Yaratan» ve «yaratılmış», ancak Allah'ın varlığı ile anlaşılabilir.

Allah'ın Yüce Zâtı, yarattıklarına benzemekten ve yaratıklarına «hulul» etmekten münezzehtir. Ancak, bütün varlık tezahürleri, ister «Âlem-i emr»den, ister «Âlem-i halk»tan olsunlar, sadece ve ancak, Allah'ın eserleridirler. O'nun tarafından yaratılmıştır. Hiçbiri O, olamaz. Bununla birlikte, basiret sahibi bir bakış, bütün yaratıklar-dan, Allah'a ait ilimlerin «zuhur» ettiğini görür. Çünkü yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de buyrulduğu gibi. O, «Evveldir, âhirdir. Zahirdir, bâtındır». (Bkz. el-Hadîd Süresi, âyet 3). Bunun için, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, ısrarla, insanların «göklerin ve yerin yaradılışını düşünmeleri». Orada Allah'ın varlığına birliğine ve yüceliğine dair pek çok âyetin bulunduğu belirtilir. Hele insan, evet bizzat o, maddesiyle ve mânâsıyla başlı başına bir kitap...

Görülüyor ki, «Âlem-i halk» da, «Âlem-i emr» de yaratılmış olup Allah'ın mülküne dâhildirler. Bu âlemlerin tek ve mutlak sahibi Yüce Allah'tır. Bu husus, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle ifade edilir: «Biliniz ki, halk ve emir O'nundur». (Bkz. el-A'raf Sûresi, âyet 54).

ALLAH'IN İSİMLERİ:

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, Yüce Yaratanımızın zât ve hâs adı ALLAH'(cc)tır. Öte yandan, Allah'ın fiilleri, sıfatları ve tecellileri ile ilgili isimleri sonsuz... Sayılmayacak ve bilinemeyecek ölçüde çok...

Yüce Allah'ın nice «doksan dokuz» ismi var... İşte, Kur'ân-ı Kerim'de geçen ve «Esmâ'ül-Hüsna» (Güzel İsimler) olarak bilinen «doksan dokuz» mukaddes isim...

1. er-Rahman 2. er-Rahîm, 3. el-Melik 4. el-Kuddûs 5. es-Selâm 6. el-Mümin 7. el-Müheymîn 8. el-Azîz 9. el-Cabbar 10. el-Mütekebbir 11. el-Hâlık 12. el-Bâri 13. el-Musavvir 14. el-Gaffar 15. el-Kahhar 16. el-Vahhab 17. er-Rezzak 18. el-Fettah 19. el-Âlim 20. el-Kaabid 21. el-Bâsıt 22. el-Hafid 23. er-Râfi 24. el-Muiz 25. el-Müzill 26 es-Semi 27. el-Basir 28. el-Hakem 29. el-Adl 30. el-Lâtif 31. el-Halîm 32. el-Habîr 33. el-Azîm 34. el-Gafur 35. eş-Şekûr 36. el-Âliyy 37. el-Kebir 38. el-Hafiz 39 el-Mûkit 40. el-Hasîb 41. el-Celîl 42. el-Kerim 43. er-Rakîb 44. el-Mûcib 45. el-Vâsi 46. el-Hakîm, 47. el-Vedud 48, el-Mecîd 49. el-Bâs 50. eş-Şehid 51. el-Hak 52. el-Vekil 53. el-Kavî 54. el-Metin 55. el-Velî 56. el-Hamîd 57. el-Muhsî 58. el-Mübdi 59. el-Muid 60. el-Muhyî. 61. el-Mümit 62. el-Hayy 63. el-Kayyûm 64. el-Vâcid 65. el-Mâcid 66. el-Vâhid 67. el-Ahad 68. es-Samed 69. el-Kadir 70. el-Muktedir 71. el-Mukaddim 72. el-Muahhir 73. el-Evel 74. el-Âhir 75. ez-Zâhir 76. el-Bâtın 77. el-Valî 78. el-Müteâlî 79. el-Berr 80. et-Tevvab 81. el-Müntakim 82. el-Afuvv 83. er-Rauf 84. Mâlik'ül Mülk 85. Zülcelâli ve'l-İkram 86. el-Muksit 87. el-Câmi 88. el-Ganî 89. el-Muğhi 90. el-Mâni 91. en-Nâfi 92. ed-Dârr 93. en-Nûr 94. el-Bedî 95 el-Hâdi 96. el-Bâki 97. el-Vâris 98. er-Reşit 99. es-Sâbur.

«Esmâ-ı Hüsna»nın (Güzel İsimlerin) dilimizdeki karşılıkları: (numara sırasına göre):

1. Yarattıklarını kollayan ve nimetlendiren, 2. Acıyan 3. Her şeyin sahibi 4. Mukaddes olan 5. Selâmet veren 6. Emin olan 7.

Koruyucu 8. Mutlak galip 9. Mecbur eden 10. Gerçekten büyük olan 11. Yaratan 12. En güzel biçimde takdir eden 13. Şekillendiren 14. Mağfireti çok olan 15. Kahreden 16. Çok fazla ihsanda bulunan 17. Rızık veren 18. Kapılar açan 19. Âlim 20. Sıkan, kısan 21. Açan, genişleten 22. Dereceleri indiren 23. Dereceleri yükselten 24. Yükselten 25. Alçaltan 26. İşiten 27. Gören 28. Hüküm veren 29. Adalet 30. Lütfeden 31. Yumuşaklık gösteren 32. Her şeyi bilen, haberdâr olan 33. Sonsuz büyük olan 34. Bağışlayan 35. Lütufkâr 36. en yüksek olan 37. Büyük 38. Koruyan 39. Kuvvet veren 40. Çok çabuk hesap gören 41. Mertebesi çok yüksek 42. Kerem sahibi olan 43. Daima üstün çıkan 44. Dualara icabet eden 45. Sınırı olmayan 46. Hikmet sahibi 47. Çok şefkatli 48. Azametli ve şerefli 49. Peygamberler gönderen 50. Bütün gizlilikleri bilen 51. Hak olan 52. Kendine güvenenlerin vekili olan 53. Güçlü 54. Tam kuvvet ve kudret sahibi 55. İnananların koruyucusu 56. Hamd edilen 57. İlmi ile varlığı kuşatan 58. Örneksiz yaratan 59. Öldüren ve diriltten 60. Hayat veren 61. Öldüren 62. Ezelî ve ebedî diri olan 63. Varlığı ayakta tutan 64. Vücûda getiren 65. Azamet ve şerefte en yüce olan 66. Bir ve benzersiz olan 67. Tek ve eşsiz olan 68. Kendisine muhtaç olunan ve fakat kendisi ihtiyaç duymayan 69. Kudret sahibi 70. Dilediğini yapabilen 71. Öne alan 72. Sonraya erteleyen 73. Başlangıcı olmayan 74. Sonu olmayan 75. Görünen 76. Zâtı gizli olan 77. İşleri yürüten 78. Çok ulu 79. İhtiyaçları karşılayan 80. Tövbeleri kabul eden 81. İntikam alan 82. Bağışlayan 83. Çok acıyan 84. Bütün mülkün sahibi 85. Şeref ve ikram sahibi 86. Adalet gösteren 87. Toplayan 88. Zengin 89. Zengin eden 90. Engelleyen 91. Menfaat sağlayan 92. Belâları yaratan 93. Nur, çok parlak aydınlık 94. Gerçek yaratıcı 95. Doğru yolu gösteren 96. Kalan ve sonu olmayan 97. Her şeyin kendine döndüğü 98. Hayra delâlet eden 99. Sabır gösteren.

ALLAH İSM-İ CELÂLİ:

Allah kelimesi, Yüce Yaratanımızın zât ve hâs adı... Diğer isimler, O'nun fiilleri, sıfatları ve tecellileri ile ilgili...

Ne Arapçada, ne de başka bir dilde, Allah kelimesinin yerini tutacak başka bir kelime var... Hangi dille konuşursanız konuşunuz, yine hangi dille yazarsanız yazınız —şayet Müslüman'sanız— Yüce Yaratanımızın zat ve hâs adı, sadece Allah'tır ve böylece telâffuz edilmelidir. Çünkü hiçbir dilde, Allah'ın zât ismini, yalnız O'na

mahsus olmak üzere, bu derecede, tam ve kâmil mânâda karşılayan başka bir kelime yoktur. Saydığımız «doksan dokuz isim» dâhil, her dilde Yaratana verilecek adlar, O'nun zâtından çok, filleriyle, sıfatlarıyla ve tecellileriyle ilgilidir.

Büyük Alman şairi meşhur Goethe bile «Der Divvari von Mohammed Schemseddin Hafis» adlı eserinde, sanki bir ara, bu inceliği sezmiş gibi, kendi dilindeki «şirk» ve «teslis» kokan «Gott» kelimesi yerine, bir mısramda, hiç çekinmeden, «Allah» kelimesini kullanabilmiştir:

«Denn Allah gab die Gabe jedem Dichter...»

Yani: **«Çünkü Allah, her şaire bir kabiliyet vermiştir»**. (Bkz. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Yıl: 1952-IV, s. 99, Prof. Dr. Melâhat Özgü'nün «Goethe ve Hafız» adlı makalesi).

Allah kelimesi, renkleri ve dilleri ayrı ve fakat imanları aynı oları bütün Müslümanların ısrarla, şuurla ve müştereken kullandıkları ve kullanacakları «mukaddes zât ismidir; bunun yanında, «tevhidin» bütün sırlarını camidir.

Bu renkleri ve dilleri ayrı olan kavimler, ırklar ve insanlar, kendi dillerinde bulunan Yaratana ait isimleri, asla bir «şirk» ve «küfür» kokusu ve imajı vermemeleri şartı ile Cenab-ı Hakk'ın işlerini, sıfatlarını ve tecellilerini belirtici ifadeler ve kelimeler olarak yeri gelince kullanabilirler. Bu konuda, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: **«En güzel isimler Allah'ındır. O halde, O'na bu isimlerle dua edin O'nun isimlerinde eğri (ve aykırı) yola gidenleri bırakın»**. (Bkz. el-A'raf Sûresi, âyet 180)

ALLAH'IN SIFATLARI:

Allah, zâtıyla, fiilleriyle, sıfatlarıyla tahlil ve terkip kabul etmeyen, kemmiyet üstü ve sayı idrakini yok edici bir «tevhid sırrı» ile BİR'dir.

İslâm'da buna «Vahdaniyyet» denir. Yüce ve Mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«De ki; Allah ahaddir»** (Bir'dir). (Bkz. ihlâs Sûresi, âyet 1).

Allah'ın zâtını, fiillerini ve sıfatlarını birbirinden «ayrımak» da, bunları bir «terkip» içinde düşünmek de yanlış... Çünkü O'nun fileri ve sıfatları, «Zât-ı İlâhî»den ayrı değildir. Yine «Zâtı İlâhî», asla

bir «terkip» olamaz. Bu ölçüyü hassasiyetle korumak şartı ile denebilir ki, «mümkünata kaynak olması bakımından», gerek «Âlem-i emr»de, gerek «Âlem-i halk» da bilinen ve görülen tecellileri ile bu sıfat ve isimler «kesret» halinde tezahür ederler. Bu halleri ile elbette, «Zât-ı İlâhî» den ayrı idrak edilirler ve elbette **ayrı** idrak edilmelidirler.

Cenab-ı Hak, mümkünat âleminde, sıfat ve isimlerine ait tecelliler ile «zuhur» eder. Ancak, O, asla bir yaratığa «hulul» etmez. Bilindiği gibi, bütün yaratılmışlar, âcizdirler, fânidirler ve noksan sıfatlara sahiptirler. Hâlbuki Cenab-ı Hak, bütün kemâl sıfatlarına sahiptir ve noksan sıfatlardan münezzehtir; O, bütün âlemleri yaratan, varlık sahnesine çıkaran, sonsuz bir kudret ve azametini tek ve mutlak sahibidir. Ancak, her yaratık O'nun varlığına, varlığı ile şahitlik etmektedir.

Öte yandan, kesin olarak bilinmelidir ki, Cenabı Hak, kendi mukaddes Zât'ını, fiillerini, sıfatlarını ve isimlerini bilmek için, asla yaratıklara muhtaç değildir. O'nun **yüce ilmi**, buna yeter. Allah, mahlûkatı ve mümkünatı yaratmadan önce de kendi Zâtı, fiilleri, sıfatları ve isimleri hakkında, tam ve mutlak bir ilim sahibi idi. Allah, bir ihtiyaç ile değil, kendi zatî iradesi ile mahlukâtı yarattı ve yaratıyor. Bu suretle O, âlemleri, kendi Zât'ının, fiillerinin, sıfatlarının ve isimlerinin tecellileri ile doldurdu ve dolduruyor.

İslâm âlimleri, Cenab-ı Hakk'a ait sıfatları, «sıfat-ı selbiye», «sıfat-ı zâtiye», «sıfat-ı fi'liye» biçiminde tasnif ederek incelemişlerdir. Öte yandan, «sıfat-ı selbiye» ve «sıfat-ı zâtiye» ve bir arada bulunmak şartı ile «sıfat-ı kelâmiye» adı da verilmiştir. Ayrıca, «sıfat-ı zâtiye» mefhumu «sıfat-ı sübûtiye» biçiminde de ele alınmıştır.

SIFAT-I SELBİYE:

«Sıfat-ı selbiye» tâbiri ile Allah'ın, bütün noksanlık ve kusur ifade eden sıfatlardan beri olduğu ve O'nun ancak, kemâl sıfatlarına sahip olduğu belirtilir.

« Sıfat-ı selbiye », altı (6) tanedir:

1. Vücûd: Varlık demektir. Bu sıfat, Cenab-ı Hakk'ın varlığının mutlak olduğunu, bütün mevcudatı, yaratıp varlıkta tuttuğunu ifade eder.

2. Kıdem: Öncesi, başlangıcı olmamak demektir. Allah'ın varlığı ezeldir. Hâlbuki canlı cansız, bütün yaratıklar, hep sonradan var olmuşlardır; yani, hepsinin varlığının bir başlangıcı vardır. Yalnız Allah'ın varlığıdır ki, başlangıçtan münezzehtir.

3. Beka: Sonu olmamak demektir. Allah'ın varlığı ebedîdir. O'ndan başka bütün varlıklar ve varlık tezahürleri, hep mahlûkturlar ve geçicidirler. Allah, onları «**kün**» (ol) emri ile yarattı ve «**feyekün**» (yok ol) emri ile geri alacaktır.

4. Muhalefetün lil -havadis: Hâdiselere ve sonradan olma şeylere asla benzememek demektir. Allah, yarattıklarından hiç birine benzemez. O'nu, yarattıklarından birine benzetmek de, hayalinde tasavvur etmek de yanlıştır. Allah, objektif ve sübjektif bir varlık ve tezahür olmayıp idrake ve tasavvura gelmeyen «mutlak varlık» tır. Müslümanlar, bu konu ile ilgili olarak akıllarına ve tasavvurlarına gelen her vehmi kovmak ve Allah'tan başka ilâh edinmemek zorundadırlar.

5. Kıyam bîzâtihî: Allah, kendi varlığı ile vardır. O, Vâcib'ül Vücûd'dur. Allah'ın varlığı, kendi zâtının ezeli ve ebedî hüviyeti içinde, bizzat kendine mahsustur. O, «mutlak varlık» tır ve varlığına ait tecellilerle bütün varlıklara kaynak olan sıfat ve isimlere sahiptir. Bütün yaratıklar, O'na muhtaçtır da O, hiçbir varlığa muhtaç değildir.

6. Vahdaniyet: Kelime olarak birlik, teklik, benzersizlik, terkihsizlik ve kemmiyetsizlik mânâlarına gelir. İslâm'da Allah «BİR»dir, «AHAD»dir, eşi, benzeri, ortağı yoktur. O, doğmamıştır, doğrulmamıştır, oğlu, kızı yoktur. Her ne biçimde olursa olsun. Allah'tan başkasına ilâh demek küfürdür, şirkittir ve putperestliktir.

SIFAT-I ZÂTİYE:

«Sıfat-ı Zâtiye»: doğrudan doğruya Allah'ın Zât'ı ile ilgili sıfatlar demektir. İslâm âlimleri, bu sıfatlar, sekiz (8) tanedir diye buyurmuşlardır:

1. Hayat: Dirilik demektir. Allah, ezeli ve ebedî hayat sahibidir ve bu «hayat» sıfatına ait tecellilerle bütün hayat tezahürlerinin yegâne kaynağıdır. Bu âlemde müşahade ettiğimiz bütün kıprdanışlar, bitmez ve tükenmez bir hayat kaynağının varlığına şahadet etmektedirler. Her canlı mahlûk, bize, yüce «Hayy» ismini öğretmek

için gönderilmiş birer mesaj gibidir. Biz, bu mesajlara bakarak, geçici ve fânî formlar içindeki hayat tezahürlerine rağmen, bizim hayat ve diriliğimizden çok farklı, ezeli ve ebedî olan bir hayatın varlığını idrak etmeliyiz.

2. İlim: Bilmek demektir. Allah âlimdir, O'nun ilmi, her şeyi kuşatmıştır. Açık gizli, küçük büyük hiç bir şey, O'nun ilminin dışında kalamaz. O'nun için zaman ve mekân yoktur. O, olmuşu ve olacağı, hiç noksansız bilir; O'nun ilmi, bütün varlığı kaplamıştır. O'ndan gizlenmek, saklanmak mümkün değildir. O, bütün işlerden, düşüncelerden ve niyetlerden haberdardır. Allah, uyumaz, uyuklamaz, yorulmaz ve dinlenmez. O, bütün kâinattaki, galaksilerdeki, atomlardaki ve gönüllerdeki kıpırdanışları bilir.

3. Semî': İşitmek demektir. Allah işiticidir. O, yalnız kendi zâtına mahsus olmak üzere işitir. O'nun işitmesi, bizim gibi değildir. O'nun varlığı, tasavvur edemeyeceğimiz bir tarzda, bütün âlemleri kaplamıştır. O, her şeye —bizzat o şeyden ziyade — yakındır. O, her fısıltıyı, her iniltiyi, her duayı, her yalvarışı işitir ve bilir. İyi kötü, güzel çirkin, doğru yanlış, sevap günah, hak ve bâtil olsun, bütün söz, ses ve hareketlerden haberdardır.

4. Basar: Görmek demektir. Allah, mutlak surette, her şeyi görür. Fotonlardan galaksilere, virüslerden en büyük organizmalara kadar, küçük büyük, cansız canlı her varlık, O'nun gözetimi altındadır. O, bütün fiillerimizi ve niyetlerimizi bilir ve görür. Müminler, sürekli olarak O'nun bakışı altında bulunduklarını unutmazlar.

5. İrade: Dilemek, seçmek demektir. Allah, mutlak irade sahibidir. Bu mülkün tek sahibidir; hüküm ve irade O'nundur. O, iradesinde, mutlak mânâda muhtardır. O'nun iradesi için bir mecburiyet, (bir cebir ve zorlama) yoktur ve düşünülemez. Âlem-i halk'ta ve tabiatta bulunan kanunlar, kaideler ve âdetler, O'nu değil, mahlûkları bağlar.

6. Kudret: Güç, kuvvet demektir. Allah, bitmez ve tükenmez bir kudrete sahiptir. Bütün, bu âlemleri, ancak O yaratabilir. Hatta dilerse, bunları helak edip başkalarını da kurabilir. O'nun kuvvet ve kudreti, asla yarattıkları ile mukayese edilemez.

7. Kelâm: Manâli ve maksatlı söz demektir. Allah, bizim, asla tasavvur edemeyeceğimiz bir tarzda (sessiz, kelimesiz ve harfsiz olarak) hitap eder ve konuşur. Allah, gelmiş geçmiş Şanlı Peygamberler dizisine (hepsine salât ve selâm olsun), böylece

«vahiy» ve «ilham» şeklinde hitap etmiştir. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim de böylece inzal olunmuştur. Allah'ın kelâmı, ezeli ve ebedîdir. Allah'ın kelâmı «mahlûk» değildir. Çünkü «Kelâm» Allah'ın Zatı sıfatındandır.

8. Tekvin: Var etmek, yaratmak demektir. Yaratmak sıfatı, yalnız Allah'a mahsustur. Müslümanlar, «yaratmak» sözünü, yalnız Allah'ın bu sıfatını belirtmek için kullanırlar. Yaratmak sözü, Allah'tan başkası için asla kullanılamaz. Yaratma, sadece Allah'a mahsustur. Cansız canlı, büyük küçük her şey O'nun eseridir. Mahlûkların yaptığı işleri de Allah yaratmıştır. Yani kullar çalışmış, istemiş ve tercih etmiş, Allah da dilerse, o iş ve eserleri yaratmış ve fakat kullarını tercihlerinden dolayı —şayet bu tercihi yapacak iktidarda iseler— mesul tutmuştur.

Görüldüğü gibi, «sıfat-ı selbiye» **altı** ve «sıfat-ı zâtiye» sekiz tane-
dir. Bu ikisinin toplamı **on dört** eder. Bu **14** sığata birden «sıfat-ı kelâmıye» adı verilmektedir.

Öte yandan, «sıfat-ı zâtiye»nin başka bir ifadesi olarak «sıfat-ı sübûtiye» tâbiri de kullanılabilir. Bu sıfatlar, yukarıda teker teker açıkladığımız «sıfat-ı zâtiye» ye paralel olarak aynı mânâlar içinde şöyle sıralanabilir:

1. Hayy 2. Âlim 3. Semi' 4. Basîr 5. Mürîd 6. Kaadir 7. Müttekellim 8. Mükevvîn.

SIFAT-I FÎ'LİYYE:

Cenab-ı Hakk'ın. «fiilî sıfatları» da vardır. İmamı-ı A'zam Hazretlerinin «Fıkh-ı Ekber»inden öğrendiğimize göre, bunları şöyle sıralamak mümkün gözükmektedir:

1. et-Tahlik: Cenab-ı Hak, yaratıcılığı ile faildir. Yaratma, yalnız O'na mahsustur. O, «ol» demekle olur. O, Hallaktır (yaratıcıdır).

2. et-Tarziyk: Cenab-ı Hak, yarattığı bütün canlılara rızık verme işini yapar; O, Rezzak'tır.

3. el-İnşa: En küçüğünden en büyüğüne kadar, bütün nizamı ve âlemi, O, inşa etmiştir.

4. el-İbda': Cenab-ı Hak, hiç bir örneğe ve misâle muhtaç olmaksızın, canlı ve cansız, her varlığı meydana getirmiştir. Yaratma, ancak O'na mahsustur. O, ne güzel ve ne büyük yaratıcıdır.

5. Es-Sun’: Cenab-ı Hak, hiçbir sanatkârın ulaşamayacağı ölçüde, yaratmanın bütün sırlarını ihtiva eden güzel eserler yapar. O’nun eserleri, ancak hayret ve ihtişamla seyredilebilir, benzeri ve eşi yapılamaz.

Evet, daha nice fiiller ve sıfatlar... Bütün âlem, Allah’ın fiillerinin sıfatlarının ve isimlerinin tecelligâhı olmakla öğünmekte ve «zikrullah» ile dolup taşmaktadır. İslâm’da «müşahede», bunu görmekte ve bunu anlamakta...

II.BÖLÜM:

Bu bölümde, yaratılmışlar âlemi, Âlem-i emr ve Âlem-i halk ile İslâm'a göre dünyanın ve kâinatın kuruluşu incelenecektir.

YARATILMIŞLAR ÂLEMİ:

Allah'a ait fiil, sıfat ve isimlerin tezahürleri, yahut «zıl» (fenomen)leri, tasavvuf tâbiri ile «yokluk aynasında» gözükersen «mümkünat» ve «kesret» biçiminde ortaya çıkarlar. Yüce Allah'ın, böylece yarattığı «şey» (objet)lerin hepsine birden âlem denir.

«Âlem», Arapça bir kelimedir ve «ilm» kökünden gelmektedir ki, kelime mânâsı itibarı ile «bilmenin mevzuu» demektir. Bu hali ile «âlem» Allah'ın varlığını fiillerini, sıfatlarını ve isimlerini gösteren «alâmetler» (belirtiler) ile doludur.

İslâm'da, «yaratılmışlar âlemi», iki kısımda incelenir:

1. «Âlem-i halk»,
2. «Âlem-i emr».

ALEM-İ HALK:

«Halk» kelimesi, Arapça'da, hem «yaratılmış», hem de «ölçülebilir» demektir. Böyle olunca, «Âlem-i halk», yaratılmış ve ölçülebilir varlıklar âlemi demek oluyor. Kemmiyet ifade eden, canlı cansız her şey bu âleme dâhildir. Enerji dünyası, atomik parçacıklar, bütün elementler, maddenin bütün tezahürleri, yer ve gök cisimleri, topraktan, ateşten, ışıktan, nurdan yaratılan her şey ve bunların faaliyetleri, tek ve çok hücreli bütün canlılar, bitkiler, hayvanlar, cinler, melekler, insanlar ve insana mahsus bütün değerler, öte yandan Cennet, Cehennem, Arş ve Kürsî... hep Âlem-i halk'tandır.

«Âlem-i halk», Arş ve onun altındaki âlemdir.

«Arş» ise, «Âlem-i halkı» (yani, bu ölçülebilir âlemi), «Âlem-i emr» den (yani, ruhlar âleminde) ayıran, hafsala ve akıl kabul etmez genişlikteki «geçit sahası»dır. Bazı, İslâm mütefekkirlerine göre, buna «Kürsî» de denir. Öte yandan, «Kürsî», ayrı bir makam olup Arş'ın altında kalır diyenler de bulunduğuna göre, biz, bu konuyu, erbabına havale edelim ve bu meseleye ışık tutan birkaç âyet-i kerime meali okumakla yetinelim. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de buyrulur: «Allah (ki), kendinden başka hiçbir ilâh yoktur. Dîridir, zâtıyla ve kemâliyle kâimdir. O'nu, ne bir uyuklama tutabilir, ne de uyku, Göklerde ve yerde ne varsa, hepsi O'nun... O'nun izni olmadıkça, nezdinde kim şefaataçtı olabilecekti? O, (yarattıklarının) önlerindeki ve arkalarındaki bilir. (Yarattıkları), O'nun ilminden, yalnız kendisinin dilediğinden başka bir şeyi kavrayamazlar. O'nun Kürsü'sü gökleri ve yeri kucaklamıştır. Bunların gözlenmesi, O'na ağır da gelmez. O, çok yüce çok büyüktür.» (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 255).

Başka bir âyet-i kerimde şöyle buyrulur: «Şüphesiz ki, Rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde (zamanda) yaratan, sonra Arş üzerinde istiva eden (kuşatan, kaplayan, istilâ eden ve hükümran olan) Allah'tır. Kendisini durmadan kovalayan gündüze, geceyi, O, bürüyüp örter. Güneşi, Ay'ı yıldızları -hepsi de emrine râm olarak- (yaratan O). Haberin olsun ki, yaratmak da, emretmek de O'na mahsus... Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın şanı, ne kadar yücedir». (Bkz. el-A'raf Sûresi, âyet 54).

SİDRET-ÜL MÜNTEHÂ:

Esrarlı bir ifade: «Sidret'ül Müntehâ», Arapça'da, «en son ağaç» demek...

«Âlem-i halkı»nın gelip dayandığı hududun işaret noktası «Sidret'ül Müntehâ»dır. Muteber ve meşhur tefsirlere göre, Sidret'ül Müntehâ, «Arşın sağında» ve «Cennet'ül Me'vâ'nın yanında» bulunmaktadır ki, melekler de dâhil, «Âlem-i halkı»tan hiç biri, ondan öteye geçemez. Yani, Hazreti Cebrail'in, «Mi'raç Mucizesi» esnasında Şanlı Peygamber'e: «Biraz daha ilerlersem yanarım», dediği hudut noktası...

«Âlem-i halktan, sadece, Şanlı Peygamberimiz, Allah'ın izni ile «Mi'raç Gecesi», bu huduttan geçerek «Âlem-i emr»in de ötesinde, «Âlem-i Zâtî'yi müşahade ile «rü'yet»e ulaşmışlardır. Bu esrarlı konu

yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'in en-Necm Sûresi'nde, 1. ile 18. âyetleri arasında, ancak «ûlema-i râsihûn» tarafından anlaşılabilir bir dille anlatılmaktadır. Hiç şüphesiz, bu sırrı kurcalamak, bizim gibilere düşmez.

İmam-ı Buhârî Hazretlerinin, büyük sahabî Câbir'den tahrir ettiği (çıkardığı, ortaya koyduğu), uzun «İsra ve Mi'rac» hadîsinin bir kısmına ait meal şöyledir:«(Cebrail), bana dedi ki, «İşte, bu, Sidret'ül Müntehâ'dır» bir de ne göreyim: Dört ırmak...». (Bkz. H.B. Çantay, Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerim. Cilt: 3, s. 948, Dip Not 22).

Bizlere, «Sidret'ül Müntehâ» olarak bildirilen hudut noktasının, Şanlı Peygamber'e «dört ırmak» olarak gözükmesindeki hikmet...

«Sidret'ül-Müntehâ», bütün remzî ifadelerin ötesinde, bir makam...

ÂLEM-İ EMR:

«Âlem-i emr», Allah'ın «ol» emri ile bir anda yaratılan ve «Arş'ın üstünde» kalan, maddî olmayan, zamana ve ölçüye gelmeyen, Yüce Allah'ın «emirleri cümlesinden» olan varlık tezahürleridir. Buraya «Âlem-i ervah» (ruhlar âlemi) de denir. «Âlem-i emr», bu haliyle, «Âlem-i halkı», «Âlem-i Zâtî'ye» ulaştıran «geçit» gibidir.

Mutasavvıf, «seyr u sülûk» esnasında, sanki, «seyr-i afakî» (objektif gezinme) ile «Âlem-i halk»ta ve «seyr-i enfûsî» (sübjektif gezinme) ile «Âlem-i emr» de gezinir. Sonra, derece derece, manevî bir yükseliş ile «seyr-i mutlak» ile «Âlem-i Zâtî'ye» teveccüh eder ve Allah'ın dilediği manevî mertebelere ulaşılır.

İmam-ı Rabbanî Hazretleri, bir velî için, «Âlem-i emr» in, beş mertebeli olduğunu bildirmişlerdir. Bu mertebeler, basamak basamak şöyle sıralanabilir:

Birinci basamak, «kalp» (gönül).

İkinci basamak, «ruh»,

Üçüncü basamak, «sır»,

Dördüncü basamak, «hâfî»,

Beşinci basamak, «ahfâ» mertebesidir.

İmam-ı Rabbanî Hazretleri, «Âlem-i emr» ve «ruh» konusunda şöyle buyururlar: *«Âlem-i emr bilgilerini anlatmak yasak edilmiştir.*

Çünkü çok ince bilgilerdir. Dinleyenler yanlış anlar. İsrâ Sûresi, 85. âyetinde: «Sizlere (ruh konusunda) pek az ilim verildi» diye bildirilen ilim ile şereflenen râsih âlimler, (ancak) perde arkasını seyredememektedirler». (Bkz. İmam-ı Rabbani, Mektubat, 34. Mektup).

MÂSİVA:

Allah'tan başka her şey, bütün yaratılmışlara «mâsiva» denir. Görülen, düşünülen ve tasavvur edilebilmen her şey «mâsiva»dır.

Yaratılmış varlıklar, eğer, bizi Allah'a götüren birer «vesile» ve bize Yüce Yaratanımızı hatırlatan birer «âyet» durumunda gözüktürlerse «mâsiva» olmaktan kurtulurlar. Aksine, bizi Allah'tan uzaklaştıran, bize Allah'ı ve sevdiklerini unutturan her şey, birer felâket haline gelir.

Allah için istenen, düşünülen ve sevilen şeyler «mâsiva» olmaktan çıktığına göre, «mâsiva»ya düşkün olmaktan kurtulmak için» gönle Allah'tan başka bir şey getirmemek, «**Allah için dostluk ve Allah için düşmanlık**» şuuru içinde bulunmak gerekir.

Başta, Şeyh-i Ekber Muhyiddin-i Arabî olmak üzere, pek çok velî ve mutasavvıf, «aşk sarhoşluğu» ile **tevhid-i vücûdî** fikrine ve hissine kapılarak «mâsiva»yı, (Allah'tan başka her şeyi) yok bilmişlerdir. Hâlbuki, «tevhid-i vücûdî» yerine, «tevhid-i şühûdî» fikrini müdafaa eden velî ve mutasavvıflar ise «mâsiva» yoktur dememişler ve ancak «mâsiva»ya ehemmiyet vermemişlerdir. Onlara göre, «tevhid-i şühûdî» mâsivayı yok bilmek değil, düşünmemek demektir. Çünkü mâsivayı yok bilmek, akla ve şeriata uygun değildir. Cenab-ı Hakk'ın eserleri olarak binlerce mahlûkatı vardır ve yine, bunlar ve bu âlemler, boşuna yaratılmamışlardır. Bütün bu mahlûkat ve kâinat, incelenerek «Kitab-ı Ekber» olan âlemlerin ve eşyanın sırrı çözülmeli, Allah'a giden yollar açılmalıdır.

Elbette, Allah'tan başka her şey mahlûktur ve elbette Allah'tan başka her şey helak olmaya mahkûmdur. Çünkü tek ve gerçek varlık sadece Allah'tır. Bütün bunlarla birlikte, topyekûn mahlûkat, çeşitli ve geçici biçimler ve ifadeler içinde, birer «âyet» ve «mesaj» olarak, Cenab-ı Hakk'ın fiillerinden, sıfatlarından ve isimlerinden haberler getirmekte olan «ilâhî eserler»dir. Bu halleri ile asla inkâr edilemezler. Üstelik, Allah'ı hatırlattıkları müddetçe de güzel ve iyi şeylerdirler.

AYÂN-I SABİTE:

Mahlûkatın ve mümkünatin, Allah'ın ezeli ilmindeki veya «**Levh-i Mahfuz**»daki «hallerine» ve «suretlerine» -tasavvuf tâbiri ile- **ayân-ı sabite**» adı verilir.

Her mahlûka ve her mümkünâye ait olan «ayân-ı sabite»ler, kesret dünyasına yansiyarak, tasavvuf tâbiri ile, «yokluk aynasında» gözü-kerek «cisim» adını alırlar ve kendi yaratılış biçimlerini (formlarını) arar dururlar. «Kesret dünyası» yokluğun kokusunu da aldığı için, bu biçimler, sürekli olarak değişip durmaktadır. Bu fâni olmanın gereğidir. Çünkü baki olan değişmez.

Böylece, geçici formlar (biçimler) içinde çırpınan ve «beka» (ölümsüzlük) arayan, küçük büyük, canlı cansız her türlü varlık teza-hürü, gerçekten seyredilmeye, incelenmeye, ilâhî mesajlar ve âyetler olarak değerlendirilmeye ve ibret alınmaya lâyık bir «Kitab-ı Ekber'i» teşkil ederler.

RUH:

Ruh, «Âlem-i emr» dendir. «Âlem-i emr», (yahut 'ruhlar âlemi'), «Âlem-i halka» nazaran, mekansız ve zamansız gibi gözükiyorsa da «Âlem-i Zatî» ye nispetle, mekansız ve zamansız değildir. Çünkü yüce İslâm'a göre, mekândan ve zamandan münezzeh olan sadece Allah'tır. «Ruhlar âlemi», bizim asla tasavvur edemeyeceğimiz ve bilemeyeceğimiz bir mekân ve zamanla bağırdılar.

Ruh, yüce Allah'ın «emirleri cümlesinden» olup O'nun iradesi ile bedenlere «taalluk» eder. Bedenler, ölerken bir kül yığımına dönseler bile ruhun varlığı, ilâhî iradeye bağlı olarak devam eder.

Ruh, madde ve cisim olmadığı halde, mahlûktur. Yaratılışının başlangıcı vardır; yani, «ezeli» değildir. Öte yandan «varlığının devamı» da ilâhî iradeye kalmıştır.

Allah dilediği zaman, ruhlar, «**Âlem-i ervah**»tan inerek bedenlere «taalluk» ederler ve yine Allah dilediği zaman ondan ayrılır veya bedenlerle alâkalarını azaltırlar. Ölüm ile ruh, bedenden ayrılır ve fakat onunki alâkasını kesmez.

İslâm'da, her insanın ayrı bir ruhu vardır. Bu ruh, Budistlerin, Hinduların ve onları taklit eden bazı sapıkların sandığı gibi, asla başka bedenlere «taalluk» etmez. Yani, İslâm, kesin olarak

«tenasühü» (reincarnation inancını) reddeder. Ruh konusunda, insanların çok az bilgisi vardır. Bu konuda fazla konuşmak, dinde tehlikeli bulunmuştur. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurulmuştur: **«Sana ruhtan sorarlar. Onlara de ki, ruh, Rabbimin emri (cümlesi)ndendir. (Zaten), size, (bu konuda) az bir ilimden başka (bir şey) verilmemiştir»**. (Bkz. el-İsrâ Sûresi, âyet 85).

RUHLAR, BEDENLERDEN ÖNCE YARATILDI:

Âyet-i kerime meali: **«And olsun, sizi (evvelâ) yarattık; sonra size suret verildi»**. (Bkz. el-Â'raf Sûresi, âyet 11).

Bu âyet-i kerimeyi tefsir eden İslâm, âlimleri, «evvelâ yaratılan ruhlardır, suret verilen de cisimlerdir», demişlerdir. (Bkz. H. B. Çantay, Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerim, 1. Cilt, el-A'raf Sûresi, 9. dipnotu).

Ruhlar âlemi, Cenab-ı Hakk'ın fiillerine, sıfatlarına ve isimlerine ait tecellilerin, ölçüye ve tartıya gelmeyen bir ifadesi olarak «ilâhî emirler cümlesinden»dir ve yaratılmış bir “keyfiyetler âlemi”dir. Ruhu maddeye, maddeyi ruha irca etmek mümkün değildir. Bu açıdan bakınca, **materyalistler** de, **spiritüalistler** de yanılmaktadırlar. Materyalist, ruhu maddeye, spiritüalistler de maddeyi ruha irca etmeye çalışırken, İslâm, bütün onlardan farklı olarak **«Ruh, Rabbin emrindendir»** diyerek insanın organizmasına yönelen «ilâhî» emir ve iradenin keyfiyet sahasını işaret eder.

ŞANLI PEYGAMBERİMİZİN YÜCE RUHU:

Evet, ruhlar, bedenlerden önce yaratıldı. Bu, «Âlem-i emr»in «Âlem-i halk»tan önce yaratıldığını ifade eder.

Ruhlar âleminde «ilk yaratılan ruh» da Şanlı Peygamberimiz Hazreti Muhammed'in yüce ruhudur. (O'na binlerce salât ve selâm olsun; Bu, «ol» emrini takiben, ilk yaratılanın da Şanlı Peygamberimiz olduğunu ispat eder.

Nitekim meşhur «hadis-i kudsî»de şöyle buyrulmaktadır: **«Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım.»**

Biz, Müslümanlar, Şanlı Peygamberimizin ruhunu, ilk yaratılmış varlık olarak biliriz ki, tasavvuf tâbiri ile buna **«Hakikat'ül-Hakayık»** (hakikatlerin hakîkatı) denir. Şanlı Peygamberimizin,

«Âdem, **henüz su ile çamur arasında iken, ben, peygamberdim**» diye buyurması da bu gerçeği ifade eder. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim'in ifadesi ile «**Âlemlere rahmet olarak gönderilen**» Şanlı Peygamberimiz Hazreti Muhammed (O'na binlerce salât ve selâm olsun), hiç şüphe yoktur ki, «ruhlar âlemi» için de muhteşem ve emsalsiz bir rahmet vesilesi idi.

Ruhlar âleminin merkezinde, Şanlı Peygamberimizin aziz ruhu bulunur. Bu yüce ruh, taşıdığı çok parlak nûr ile (**Nûr-ı Muhammedi ile**), bütün ruhların «kıblegâhı» gibidir. Buna «**Hakikat-ı Muhammedi**» adı verilir ve «**Ruh-ı Muhammedi**» İçin, «**Berzahiyyet-i Kübra**» (çok büyük geçit) tâbiri kullanılır. Çünkü Şanlı Peygamberin yüce ruhu, «Âlem-i emri», “Âlem-i Zâtî”ye ulaştıran «çok büyük geçit»tir. Bu yüce ruhun nuru, aynı zamanda, «Âlem-i halkı» da «Âlem-i Zâtî”ye ulaştıran yolu gösterir.

Bu sebepten olacak, İmam-ı Rabbani Ahmed Farukî Hazretleri, Mektubat isimli muhteşem eserinde, «**Hakikat-ı Ahmediyye, Hakikat-i Kâbe'nin hayalidir**» diye buyururlar. Bir bakıma, «Âlem-i emr»de «**Nûr-ı Ahmediyye**» ne ise, Arz'da «Kâbe'nin **hakikati**» odur.

Yine İmam-ı Rabbânî Hazretlerine göre, «**Hakikat-ı Ka'be, bütün hakikatlerden üstündür**». Gerçekten de, Arz'da, «Kâbe'nin hakikatine» ulaşmak, «Âlem-i emr»de, ruhların, «**Hakikat-ı Ahmediyye**» ye ulaşmalarından' daha zordur. Bu dünyadaki büyük tehlikelere, zorluklara ve engellere rağmen, müminler, bütün putları kıra kıra, bütün şirk duvarlarını aşı aşı Mukaddes Kâbe'ye yönelebilmekte ve «Allah'tan başka ilâh yoktur» diyebilmektedirler. Hâlbuki, ruhlar âleminde «şirk» ve «küfür» korkusu yoktur. Nitekim o âlemde, bütün ruhlar, istisnasız ve hiç şüphe etmeden «**Sen, bizim Rabbimizsin**» demişlerdi.

KÂİNATIN VE DÜNYANIN YARATILMASI:

Günümüz ilim ve fikir adamları «Güneş Sisteminin», önceleri, şu veya bu tarzda, bir bütün teşkil ettiğini, bitişik olduğunu, sonradan yoğunlaşan parçaların birbirlerinden ayrılıp uzaklaştıklarını, kızgın büyük kitlenin merkezde, Güneş'i oluşturduğunu, soğuyarak merkezden uzaklaşan küçük kitlelerin de gezegen yıldızlar halinde, onun etrafında dönüp durmakta olduklarını belirtirler. Kant ve Laplas'ın teorileri, bu konuda tipik örnek...

Öte yandan, muasır bazı ilim adamları da içinde sayısız galaksiler ve milyarlarca güneş sistemi bulunan kâinatın, zamanla bir balon gibi şişerek genişlemekte olduğunu, galaksilerin ve sistemlerin, birbirlerinden gittikçe uzaklaştıklarını belirtmektedirler. Einstein teorisi...

Bütün bu açıklamalar, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'in bildirdiği gerçekleri teyid edici mahiyettedir. Şu âyet mealini, ürpermeden okumak mümkün mü? **«Gökler ile yer, bitişik bir halde iken bizim, onları, birbirinden yarıp ayırdığımızı... o küfredenler görmedi (ler) mi?»** (Bkz. el-Enbiya Sûresi, âyet 30).

Ya, şu âyet-i kerime mealine ne buyrulur: **«Biz, göğü sağlamca kurduk ve biz, onu genişletmekteyiz»**. (Bkz. ez-Zariyat Sûresi, âyet 47).

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de bildirildiğine göre önceleri, gökler, «buhar ve gaz» halinde idi. Bunlar zaman içinde yoğunlaşarak gök cisimlerini ve Arz'ı (dünyayı) meydana getirdiler. Daha sonra, çeşitli cazibe kanunlarına bağlı olarak, itile çekile, Allah'ın iradesi ile «nizama» girdiler. Bu husus Kur'ân-ı Kerim'in muhteşem ifadesi ile şöyle anlatılmaktadır: **«Sonra (Allah'ın iradesi), göğe ki, o, bir buhar halinde İdi, doğruldu da ona (göğe) ve Arz'a "ister istemez gelin" buyurdu. Onlar «isteye isteye geldik» dediler.»** (Bkz. Fussilet Sûresi, âyet 11).

Böylece nizama giren göklerde, «burçlar» ve «sistemler» oluştu ve gök cisimlerine yörüngeler tayin olundu. Bu konulara işaret eden yüzlerce âyet-i kerime var... Biz, sadece, birkaçına işaret edelim:

«And olsun, burçlara mâlik olan göğe». (Bkz. el-Bürûc Sûresi, âyet 1),

«Güneş de kendi karargâhında (yörüngesinde) cereyan etmektedir». (Bkz. Yasin Sûresi, âyet 38).

«And ederim Güneş'e ve onun aydınlığına ve (ışık almada) ona tabi olan Ay'a». (Bkz. eş-Şems Sûresi, âyet 1, 2).

«Güneş'i ziyalı, Ay'ı nurlu yapan, yılların sayısını ve hesabını bilmeniz için ona, menziller tayin eden O'dur». (Bkz. Yûnus Sûresi, âyet 5).

«Geceyi, gündüzü, Güneş'i, Ay'ı yaratan O'dur ve bütün bunlar, kendi dâiresi içinde yüzmekte (devretmekte)dirler». (Bkz. el-Enbiya Sûresi, âyet 33).

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, kâinatın kuruluşunda ve hayatın filizlenip boy vermesinde, «suyun» veya «suyu teşkil eden elementlerin» ehemmiyetine, çok sık işaret edilmektedir. Öyle anlaşıyor ki, suyu teşkil eden hidrojen ve oksijen gazlarının, kâinatın kuruluşunda; bizzat su ile su buharının da hayatın oluşmasında, çok ehemmiyetli rolleri vardır. Bu konuya işaret eden iki âyet-i kerime mealini birlikte okuyalım:

«Gökler ile yer bitişik halde iken bizim onları, birbirinden yarıp ayırdığımızı, her diri şeyi de sudan yarattığımızı, o küfredenler görmedi (ler) mi?» (Bkz. el-Enbiya Sûresi, âyet 30).

«Gökleri ve yeri altı günde (zamanda) yaratan O'dur. (Ondan evvel) Arş'ı su (veya suyu teşkil eden maddeler) üstünde idi». (Bkz. Hûd Sûresi, âyet 7).

Yaratıcının zamana ihtiyacı yoktur. Bizim milyarlarca yıl dediğimiz zaman, Allah'ın nezdinde, bir an bile değildir. Bununla birlikte: **«O gökleri ve yeri, altı günde yarattığını»** bildirmektedir. Bu ifade, bütün «mukaddes kitaplarda» geçmektedir. Burada geçen «altı gün» sözü, «altı zaman» mânâsına geldiği gibi, yaratmanın, Allah için, asla zor olmadığını belirtmek gayesi ile tercih edilmiş olabilir.

Öte yandan, «yaratma hamlesi», insan idrakine, belli bir zaman ve mekân fikri içinde, «safhalar», «devirler», «zamanlar» ve «merhaleler» biçiminde gözüktür. Bu vakıayı göz önünde tutarak, mukaddes kitaplarda geçen «gün» tâbiri, «zaman» mânâsında ele alınabilir.

Fussilet Sûresinde, 9, 10 ve 11. âyetlerde bildirildiğine göre, Yüce Allah, Arz'ı «iki zamanda» yaratmış, sonra «dördüncü zamanlara» kadar, **«dağları, Arz üzerinde birer baskı ve destek»** unsuru olarak koymuş gökleri ve yeri, kendi emrine râm kılmış, Arz'da yaşayanlara, «dört zaman» içinde, gıdalar tâyin etmiş bulunmaktadır.

YER VE GÖKLER, BİZLER İÇİN YARATILDI:

İnsan, yaratılmadan önce, gökler ve Arz yaratılmıştı. Bütün kâinat, muhteşem bir nizam içinde kurulmuştu. Melekler «nûr»dan, cinler ve şeytan «âteş»ten yaratılmış, topraktan binlerce tür bitki ve hayvan çıkarılmıştı.

Bunlardan sonra, yeryüzünde «halîfe» olarak «insan» yaratılacaktı. O, yaratılmışların en şerefli ve kâinatın «gözbebeği» olacaktı.

Bütün gökler ve Arz, insanın emrine verilecekti:

«Yeryüzünü, sizin için bir döşek, göğü bir bina yaptı. O gökten bir su indirip onunla türlü türlü semerelerden sizin için rızık çıkardı». (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 22).

«Yerde ne varsa, hepsini sizin için yaratan, sonra (iradesi) göğe yönelip de onları, yedi gök halinde tesviye eden O'dur ve O, her şeyi hakkı ile bilendir». (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 29).

«Şüphesiz, göklerin ve yerin yaradılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde, insanlara yarar şeyleri denizde taşıyan gemilerde, Allah'ın yukarıdan indirip onunla yeryüzünü, ölümünden sonra, dirilttiği suda, deprenen her hayvanı, orada üretip yaymasında, gökle yer arasında boyun eğmiş rüzgârları ve bulutları evirip çevirmesinde, akli olan bir kavim için, nice âyetler vardır». (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 164).

Allah, insanı, üstün kabiliyetler ile donatmış, Arz'ı ve kâinatı insanın hizmetine vermiş ve insandan sadece Allah'a ibadet etmesini istemiştir. İnsan, bütün yaratılmışların en şerefliisidir; o, Allah'tan başkasını «ilâh» edinirse, kendi şerefini alçaltır. Bu sebepten yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: «Gökleri ve yeri, yok iken var eden O'dur» ve «İşte Rabbiniz olan Allah! O'ndan başka bir ilâh yoktur. Artık (yalnız) O'na ibadet edin». (Bkz. el-En'am Sûresi, âyet 101—102).

HAYAT:

Bildiğimiz ve bileceğimiz, bilmediğimiz ve bilemeyeceğimiz bütün hayat tezahürleri ve sırları, hep Cenab-ı Hakk'ın «Hayy» isminden ve «Hayat» sıfatından kaynaklanan tecellilerdir. Böyle olunca, «hayatın kaynağı», bütün tezahür ve esrarı ile «tevhid» yönelmektedir. Nitekim bütün biçimleri ve türleri ile «hayat», belli kanunlar içinde «birlik ve yakınlık» ifade ederken, her biri «hayatın ayrı bir sırrını temsil etmek» bakımından da «kesret ve uzaklık» ifade eden âyetler durumundadır. Yani, bâtında «tevhid», zahirde «kesret»...

Bütün «hayat tezahürleri», «Hayy» sıfatından kaynaklanan bir «birlik» ve «akrabalık» içinde tecelli etmekle birlikte, «sünnetüllaha» uygun olarak daha başlangıçta, «farklı türler» biçiminde yaratılmışlardır. Tek ve çok hücreli olsun, her canlı türün, gelişme

biçimi ve yolu, kendi hususiyetleri içinde tezahür etmiştir. Daha sonra, her tür, kendi aslı hususiyetlerini korumak şartı ile kendi arasında, çeşitli biçimlerde (bölünerek, tomurcuklanarak, tohum vererek, yumurtlayarak, doğurarak) üreyip çoğalmışlardır. Bir tür, farklı ırklara ayrılmış olmakla birlikte, kendi arasında, üreme imkânını kaybetmiyor ve başka bir türe dönüşemiyor.

Değişik vasatlarda, hayat oluşturulurken ve yoğrulurken, daha başlangıçta, değişik yapı ve türlerde, tek ve çok hücreli canlılar teşekkül etmişti. Bu **canlı** türlerin her biri, daha yaradılışın ilk safhasında, bir diğerinden farklı olup değişik kromozomlara, genlere ve sitoplâzmalara sahipti. Yani, hayat, «**çok menşeli**» (**polijenik**) dir ve tekâmül «**çok biçimli**» (polifiletik)dir.

Çevre şartları, bazı değişmelere ve sapmalara sebep olsa bile, türler, kendi ana hususiyetlerini korurlar. İntibak (adaptation), tabiî eleme (selection natural), ani sıçramalar (mutation) gibi tâbirler içinde ele alınan gelişmeler, her hâlükârda, bir türün kendi içindeki değişmelerini ifade eder. Yoksa, bir türün, başka bir türe dönüşmesi tarzında düşünülemez. Bugüne kadar yapılan biyolojik araştırmalar, bu hükmü doğrulamaktadır. Gerçekten de türler, farklı ırklara bölünebilir ve fakat başka bir türe dönüşemezler,

Görülüyor ki, hayatın, tek hücreli bir canlı türünden başlatılarak bütün canlı türlerine kaynak ve temel olabilecek biçimde çeşitlenmesi demek olan, hayatın bir tek çizgi içinde istihaleler ile geliştiğini savunan «**Monofiletik tekâmül teorisi**» yerine, hayatın daha başlangıçta, çok ve çeşitli türler halinde, yani, tek ve çok hücreli sayısız canlı yapılarla, ortaya çıktığını savunan «polifiletik tekâmül» teorisi, bize göre, daha ilmî ve daha makuldür.

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'e göre, gökler ve yer, canlılarla doludur. Fezayı ve Arzı dolduran bu muhtelif cins ve kalitedeki canlıların yaradılışı, Allah'ın birer âyeti olarak incelenmeye değer. Gerek insanın, gerek göklerde ve yerde yaratılan canlıların her birinde nice hikmetler gizlidir. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de buyruluyor ki:

«**Göklerin ve yerin ve bunlar içinde yayıp ürettiği bütün canlıların yaradılışı, O'nun âyetlerindendir**». (Şuara Sûresi, âyet 29).

«**(Allah'ın) sizi yaratmasında ve yeryüzüne yayıp üretmekte olduğu her bir canlıda, sağlam bilgi edinecek bir zümre için âyetler var**». (Bkz. el-Câsiye Sûresi, âyet 4).

«(Allah), her güzel çiftten nice nebat bitirmiştir». (Bkz. el-Hacc Süresi âyet 5).

İslâm'a göre hayat, yalnız, Dünya'ya mahsus bir şey değildir. «Hayat hamlesi» (elan vital), gökleri ve yeri kaplamış bulunmaktadır, vasatını bulursa fişkırmaktadır.

HAYAT NASIL BAŞLADI?

Modern biyologlar soruyorlar: «Hayat nasıl oluştu?», «Hayat, abiyogenez midir? Yoksa biyogenez midir? Yani, canlı varlıklar, cansız varlıklardan mı geldi? Yoksa canlı varlıklar, yine canlı varlıklardan mı geldi? Şimdi, dünyanın belli başlı biyologları, tabiatta, laboratuvarında ve masa başında bu soruların cevaplarını arıyor. Gerçekten de korkunç sorular...

İlim adamları, laboratuvarında, hayatın, kimyevî temeli sandıkları, aminoasitleri, koaservatleri, proteinleri ve daha nice hassas terkipleri imal edebiliyorlar da —çok basit de olsa— canlı bir yapıya ulaşamıyorlar. O zaman anlaşılıyor ki, hayat, sadece, kimyevî bir terkip değildir. Bu terkinin üzerinde «ilâhî bir soluğun» dolaşması şarttır. Yine anlaşılıyor ki, hayat, sadece, bir maddî elementler kompozisyonu değildir ve milyonlarca yıllık zamanı, bir «ol» emri içine sığdıracak bir «yaratıcı iradeye» ihtiyaç vardır.

Her ne ise, gerçekten de hayat, «biyogenez» midir, yoksa «abiogenez» midir? Bu konuda biyologlar araştırmalarını sürdürdürsünler. İşte, bu sorulara İslâm'ın cevabı:

«Ölüden diriye, diriden ölüyü O çıkarıyor. Ölümün ardından Arz'ı O, canlandırıyor». (Bkz. er-Rûm Süresi, âyet 19).

Görülüyor ki, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, «canlının **cansızdan**» ve yine bunun gibi «**cansızın canlıdan**» çıkabileceği, on dört asır öncesinden, ilân edilmektedir. Bu sebepten, biz Müslümanlar, hayatın «abiogenez» mi, yoksa «biyogenez» mi olduğu konusundaki araştırmalardan asla rahatsız olmayız. Biz Müslümanları rahatsız eden şey, bu konuların, genç nesillere aktarılması esnasında, «materyalistçe» bir tavır alınmasıdır. Kaldı ki, ilim, Allah'ı inkârâ değil, tanımaya vesile olmalıdır. Allah'a ulaşmayan bir ilim, neye ulaşabilir ki...?

Hâlbuki «**Nemli toprağın altında ne varsa, hepsi O'nundur**». (Bkz. Tâ-Hâ Suresi, âyet 6).

III. BÖLÜM

Bu bölümde, insanın yaratılması, insanın kabiliyeti, insanın tabiatı, insan türü ve ırklar, kavimler ve âlemşümül bir davet olarak İslâmiyet anlatılacaktır.

İNSANIN YARATILMASI VE İSLÂM:

İslâm, insanın da «toprak maddelerinden» yaratıldığını bildirir.

«Toprak maddeleri» derken, onu teşkil eden bütün elementler ve bileşikler kastedilmektedir. **DNA** ve **RNA** gibi semboller ile ifade edilen «nükleik asitler», bütün aminoasitler, koaservatlar ve proteinler ile bütün hayatî fonksiyonları ve organik kırırdanışları temsil eden «hayatî kimya» tezahürleri, hep «toprak maddeleri» mefhumu içinde düşünülmelidir.

Ekolojistler (hayatın tabîî ve kozmik çevre ile münasebetlerini inceleyen ilim adamları), canlıların gelişmesinde toprağın yapısının, iklimin, rutubetin, ısının, yağmurun, yıldırımların, güneşin ve benzeri şartların çok mühim: olduğunu ispat etmişlerdir. Böyle olunca, yeryüzünde hayatın gözükmesi için, her şeyden önce, ekolojik şartların hazırlanmış olması gerekir.

Gerçekten de canlılar, yaratılmadan önce, dünyamızda, Cenab-ı Hakk'ın iradesi ile bu şartlar hazırlanmıştır. Atmosferde bulunan kızgın su buharları, Arz'ın soğumasına paralel olarak yoğunlaşmış ve yağmur biçiminde yere inmiş; birikerek ırmakları, gölleri ve denizleri meydana getirmiş; volkanlardan fışkıran «pişmiş toprak maddelerini», Kur'ân-ı Kerim'in ifadesi ile “**sal sal**”ı, ufalayıp eritmiş; zamanla toprak oluşmuş ve hayatın yatağı olacak bir tabaka oluşturmuş; yıldırımlar, havayı şiddetle ısıtarak çeşitli bileşikler meydana getirmiş; yer ve gök, âdetâ el ele vererek Arz'ı, hayatın doğmasına elverişli bir kimyahâne haline getirmiş; nükleik asitlerle, aminoasitlerle, koaservatlarla ve proteinlerle yoğrulmuş bir

«balçık» oluşmuştur. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, bütün bu hususlar, kısaca, şöyle belirtilir: **«And olsun, biz insanı, salsaldan (kuru ve pişmiş çamurdan), sûretlenmiş bir balçıktan yaratmışsızdır»**. (Bkz. el-Hicr Sûresi, âyet 26). Yine, Yüce Kitabımızdan öğrendiğimize göre, Cenab-ı Hak, insan yaratılmadan önce, cinleri de ateşin çok zehirli bir kısmından (herhalde, karbon monoksit ve karbondioksit gibi gazlardan) yaratmıştı. Nitekim şöyle buyrulmaktadır: **«Biz, Cannı (cinlerin atasını) da daha önce, çok zehirli bir ateşten yarattık»**. (Bkz. el-Hicr Sûresi, âyet 27).

Bazıları, insanın çamurdan yaratılmasını, çok kaba bir şekilde hayal ederek tereddüt etmektedirler. Hâlbuki bu çamur, hayatın bütün sırlarını ihtiva eden ve hususî bir surette terkip edilmiş kimyevî bir hârikadır, bir özdür, bir hülâsadır. Bu konuda yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: **«And olsun, biz, insanı, çamurdan (süzülmüş) bir hülâsadan yaratmışsızdır»**. (Bkz. el-Müminûn Sûresi, âyet 12).

Yüce Kitabımızdan öğrendiğimize göre, Allah, topraktan elde ettiği bu «hülâsa»dan önce şeklini ve biçimini bilmediğimiz, **«bir tek can»** halinde, Hazreti Âdem'i yarattı. O, bu yaradılışı ile yine her **iki cinsi**, kendi bünyesinde, bir çekirdek gibi taşıyordu. Erkek ve dişi, bütün insanlığın atası olan Hazret-i Âdem, vücûda gelişinin bir safhasında, henüz sırrını çözemediğimiz, bir **ayrılma** ile «Havva Ana»mızın da yaratılmasına kaynak oldu. Böylece, her ikisi birlikte gelişerek, bütün insanlığın, birbirlerini tamamlayan nüvesi oldular. Hücre çekirdeğini, bir «kaburga dizisi» biçiminde oluşturan kromozomların bütün esrarı henüz çözülemediğinden, kendinde (XY), yani, «dişilik» ve «erkeklik» faktörleri taşıyan ve başlangıçta «bir tek can teşkil eden» Hazret-i Âdem'in bünyesinden Hazret-i Havva'nın nasıl yaratıldığı hususu, henüz, bir sır olarak kalmaktadır. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim, bu esrarlı duruma şöylece işaret eder: **«Ey insanlar, sizi bir tek candan yaratan, ondan, yine zevcesini vücûda getiren ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar türeten Rabbinizden korkun»**. (Bkz. en-Nisâ Sûresi, âyet 1).

Görüldüğü gibi, Hazret-i Âdem, yalnız bir şahıs olarak yaratılmamıştır; o, aynı zamanda «insan türünün» yaradılışını da temsil etmektedir. Hazret-i Âdem'in yaradılışında, hem **«ontenez»** (yani, ferdin gelişmelerindeki safhaları), hem de **«filogenez»**

(yani, ferdin mensup olduğu türün gelişme safhaları) bir arada görülmektedir.

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'den öğrendiğimize göre, Hazreti Âdem'in, yahut «beşeriyetin» bu macerası, uzun bir zaman almış ve insan, aslî cevherini kaybetmeksizin, kendi türü içinde, büyük istihaleler geçirmiştir. Bu konuya ışık tutan âyet mealini birlikte okuyalım: **«İnsanın üzerine, uzun devirden öyle bir zaman gel(ib geç)di ki, o, o vakit, anılmaya değer bir şey bile değildi»**. (Bkz, İnsan yahut Dehr Sûresi, âyet 1).

Bütün bu «uzun zamanlar» hep bizim idrakimiz içindir. Yoksa Allah indinde, bütün zaman, yekpare bir an bile değildir. O'nun yaratma iradesi, bir «ol» emrinden ibarettir. Allah, dilediği zaman, sadece irade eder ve istediği olur. Nitekim Cenab-ı Hak, Hazret-i Âdem'i toprak maddelerinden halk ettikten sonra, onu «ol» emri ile ve «kendi ruhundan üfleyerek» diriltmiştir. Bu husus, Yüce Kitabımızda: **«..Ben, onun yaradılışını bitirdiğim ve ona kendi ruhundan üflediğin zaman...»** diye ifade buyrulmaktadır. (Bkz. el-Hicr Sûresi, âyet 29).

HAZRETİ ÂDEM'İN YÜCE RUHU:

Yukarıya mealini aldığımız âyet-i kerimeden de anlaşılacağı üzere, Cenab-ı Hak, Hazret-i Âdem'e **«kendi ruhundan üflemiş»** bulunmaktadır; işte, bu ruh sebebiyledir ki, insan «toprak maddelerinden» yaratılmakla birlikte **«en şerefli yaratık»** mertebesine çıkarılmış bulunmaktadır.

Hazret-i Âdem, suyun, havanın, toprağın ve diğer âmillerin, güneşin ısı ve aydınlığında, yağmur ve yıldırımların beslediği bir atmosferde, hayat için gerekli ekolojik şartlarda, her türlü canlının süslediği Arz'da, ilâhî emre uyarak vücûda geldi. Bizim, birer cenin olarak, «dölyataklarında» bulabildiğiniz gelişme vasatını, o, Yaratan'ın emri ile bizzat «toprağın rahminde» buldu. «Toprak ana», bütün diğer canlılar gibi, insanlığın atası ve anası olacak ilk nüveyi de ihtimamla emzirdi, besledi, sarıp sarmaladı.

İnsan, «toprak ananın» bağrında gözlerini açmakla birlikte, diğer canlılardan farklı bir ruh taşıdığı için, gözlerini gökyüzüne çevirerek yücelmek ve sonsuzluklara tırmanmak istiyordu. Çünkü insana, «ilâhî bir soluk olarak yüce bir ruh» verilmişti. İnsan, bu ruh

sayesinde, toprağın bağrından çıkmış olmakla birlikte, Arz'ın efendisi kılınmıştı ve o, bu çamur dünyaya sığmayacaktı. Hazreti Âdem ve Hazreti Havva, bu geçici dünyaya rağmen «ebediyyeti» ve bu çamur dünyaya karşılık «Cennet»i özleyeceklerdi. Onlara verilen ruh, bu yüce âlemlerden haberdâr idi ve insanı, sürekli olarak yücelmeye teşvik ediyordu.

Nitekim Allah, onların bu isteğini kabul edecekti.

İnsan, hem «yüce bir ruh» taşımak ve hem «toprak maddelerinden» yaratılmak gibi bir çatışma içinde var olmuştu. O, büyük üstünlüklerin yanında, zaafarla da dolu idi. Yani, o, bir ruh ve madde sentezi idi. Bu yapısı içinde Hazret-i Âdem ve Eşi, önce Cennet'e kadar yücecek, sonra tekrar Arz'a indirileceklerdi. Onlar, tatlı ve acı bir maceradan sonra, tekrar «çamur dünyaya» dönecek ve belli bir zamana kadar, burada üreyip çoğalacaklardı. Bu macera, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim'de şöylece hülâsa edilir: **«Ve demiştik ki, ey Âdem, sen, eşin ile beraber Cennet'e yerleş. Cennetin nimetlerinden bol bol istifade edin. Ancak, şu ağaca yaklaşmayın. Yoksa, ikiniz de kendine zulmedenlerden olursunuz. Bunun üzerine şeytan, onları kandırdı, içinde bulundukları nimetlerden mahrum ediverdi. Biz de 'kiminiz kiminize düşman olarak buradan inin; yeryüzünde sizin için, bir vakte kadar, durak ve faydalanacak bir şey var' demiştik»**. (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 35-36).

İNSANIN KABİLİYETİ:

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim'de, Cenab-ı Hak, insanın yaratılışını şöyle anlatır: **«Hani Rabbin meleklerle, gerçekten ben, yeryüzünde bir halife olarak (insanı) yaratacağım demişti; (melekler) de, biz, seni hamdinle teşbih ve takdis edip dururken, orada (Arz'da), bozgunculuk edecek, kanlar dökecek kimse(ler) mi yaratacaksın, demişlerdi. Allah (da) sizin bilmeyeceğinizi, herhalde ben bilirim demişti»**. (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 30).

Gerçekten de insan, diğer canlılara nazaran farklı bir yaratılıştadır... Diğer canlılar, önceden programlanmışçasına davranırken, insan, «çağdaş psikanalistlerin» de belirttikleri üzere, kendi kendi ile çatışma halinde... İnsan, «hayra» ve «şerre» aynı derecede istidatlı... Nitekim insan, bu ikisi arasında yalpalayan birde «iradeye»

sahip... İnsan, kendinde, hem «ulvî» olanı, hem «süflî» olanı, bir arada bulabilmektedir. Bir bakıyorsunuz insan, «bozguncu ve kan dökücüdür», bir bakıyorsunuz insan, «nizamcı ve barışçıdır». Bir bakıyorsunuz insan, «şüpheci, gaddar ve zâlimdir», bir bakıyorsunuz insan, «dindar, merhametli ve âdildir».

İnsanda, hayrete şayan bir «umumî kaabiliyet», üstün bir zekâ ve idrak ile hiç de küçümsenmeyecek bir «irade» ve «tercih gücü» vardır. İnsan, bunlarla hem «hayra», hem «şerre» yönelebilmekte... Böylece «çatallı bir yol ağzında bırakılmış» olan insanoğlu, elbette tercihlerinden sorumlu olacaktır ve günü gelince hesap verecektir.

Yüce ve mukaddes kitabımız Kuran-ı Kerim'den öğrendiğimize göre: **«Allah ona (insana), hem kötülüğü, hem (de ondan) sakınmayı ilham eder)»**. (Bkz. Eş-Şems Sûresi, âyet 8). Elbette, Allah, insandan iyi ve doğru yolu tercih etmesini ister. Nitekim şöyle buyrulur: **«Emrolunduğun gibi dosdoğru yürü»**. (Bkz. Hûd Sûresi, âyet 112). Çünkü: **«İyilik de, kötülük de bir olmaz»**. (Bkz. el-Fûsilet Sûresi, âyet 34).

Mamafih, insanın davranışlarına yön ve biçim veren bir aslî tabiatı vardır: **«İnsana nimet verdiğimiz zaman (Allah'ı anmaktan) yüz çevirerek yan çizer. Ona şer dokununca da pek ümitsiz olur. De ki, herkes kendi asil tabiatına göre, hareket eder. O halde, kimin daha doğru yolda bulunduğunu, Rabbin daha iyi bilicidir»**. (Bkz. el-İsrâ Sûresi, âyet 83-84).

İSLÂM'A GÖRE İNSANIN TABİATİ:

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, insanın «üstün yaradılışı» ve «zaafları» ayrı ayrı dile getirilir. Biz, bu iki konudaki, âyet-i kerime meallerini, tasnif ederek alt alta yazmakla yetineceğiz:

İnsanın üstünlüğünü belirten âyet mealleri: **«(Allah), yerde ne varsa, hepsini insan için yaratmıştır. Sonra, göğe yönelip onları, yedi gök halinde düzenlemiştir»**. (Bkz. eI-Bakara/29). Allah, insanı, **«yeryüzünde halîfe»** olarak yaratmış bulunmaktadır. (Bkz. el-Bakara/30). Allah, Âdem-oğullarını, **«âlemlerin üzerine mümtaz kıldı»**. (Bkz. Âl-i İmran/33-34). **«Allah, insanın üzerinde tam bir gözeticidir»**. (Bkz. en-Nisâ/1). **«And olsun ki, biz, Âdemoğullarını, üstün bir izzet ve şerefe mazhar kılmışızdır»**, (Bkz. eI-İsra/70). **«insan, boş yere yaratılmamıştır»**. (Bkz. el-Müminûn /115) Allah,

insanı «**çamurdan**» ve «**bir damla sudan**» yarattıktan sonra «**içine, kendi ruhundan üfledi**». (Bkz. es-Secde/9). Allah, insana «**şah-damarından daha yakındır**». (Bkz. Kaf/16). Allah, «**insana suret veren**» ve onun suretini «**çok güzel yapandır**». (Bkz. et-Tegabün/3). Allah, insanı, «**gerçekten en güzel biçimde yaratmıştır**». (Bkz. et-Tin/4)... İnsanı, övücü, daha nice yüzlerce âyet... Fakat, biz, bu kadarla yetinelim.

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, insanın «kusurları» ve «zaafları» da sayılmıştır: «**Biz, sizi (insanı), bir imti-han olarak, hayır ve şer ile de deniyoruz**». (Bkz. el-Enbiya/35). «**İnsan, çok zâlimdir ve çok cahildir**». (Bkz. el-Ahzab/72). «İnsan, cidden çok zulüm-kâr ve nankördür». (Bkz. İbrahim/34). «Gerçekten insan, hırsına çok düşkün yaratılmıştır». (Bkz. Mearic/19). «Nefsinin ona (insana) vesveseler vermekte olduğunu biliriz». (Bkz. Kaf/16). «Şimdi, (insanlar), bâtila inanıyorlar». (Bkz. en-Nahl/72). «İnsan, her umduğuna (ulaşacağını sanır)». (Bkz. en-Necm/24). «İnsan ölümü tadıcıdır». (Bkz. el-Enbiya/35). «Ona (insana), kötülük doku-nunca pek ümitsiz olur». (Bkz. el-İsra/83). «İnsan zarardadır». (Bkz. el-Asr/2). «Biz, insanı, en güzel biçimde yarattık, sonra onu, aşağıların aşağısına çevirdik». (Bkz. et-Tin/4-5). «İnsanların büyük çoğunluğu, kâfirlikte ayak direr». (Bkz. el-İsrâ/89). İnsan ölünceye kadar, «durmadan didinecektir». (Bkz. el-İnşirah/6). «Gerçekten {insan}, mal sevgisinden dolayı, pek katıdır». (Bkz. el-Adiyat/8). «Gerçekten bunlar (insanlar), o çabucak geçen (dünyayı) severler. Önlerindeki o çetin günü, bırakırlar». (Bkz. el-İnsan/ed-Dehr 27). İnsan, «en güzeli yalan sayar.» (Bkz. el-Leyl/9).

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, bunlara ek ola-rak, insanın zayıf yaratıldığı (Bkz. en-Nisa/28), «çarçabuk ümitsiz-liğe düştüğü» (Bkz. Hûd/9), «Nimetler karşısında şımardığı» ve «hal-ka karşı böbürlendiği». (Bkz. Hûd/10), «Bir damla sudan yaratıldığı halde, zaman zaman, Allah'a «apaçık hasım kesildiği» (Bkz. en-Nah/4), insanın kendisinin «başı boş bırakılacağını sandığı» (Bkz. Kıyamet/36), yine, insanoğlunun «hayra dua ediyormuş gibi, şerre de dua ettiği» ve «pek aceleci olduğu» (Bkz. el-İsrâ/11), «Allah hakkında, bir bilgisi olmadığı halde, bazıların münakaşa edip durduğu» (Bkz. el-Hacc/3), insanın «gerçekten sıkıntı içinde yaratıldığı» (Bkz. el-Beled/4) belirtilmektedir.

Gerçekten de «üstünlükleri» ile «kusurları» ile ve «zaafları» ile insan budur. İnsanı tanımak ve tarif etmek isteyen herkes, yüce ve

mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'in, bu muhteşem teşhislerinden haberdâr olmak zorundadır.

İNSAN TÜRÜ, IRKLAR VE KAVİMLER:

Bütün insanlar, bir tek baba ve anadan (Hz. Âdem ve Hz. Havva'dan) üreyerek çoğalmışlardır.

Değişik ırklara, renklere, kültür ve medeniyetlere ayrılmalarına rağmen, bütün insanlar, aynı genetik yapıya sahiptirler; kendi aralarında üreyip çoğalabilmekte ve aynı gelişim devrelerinden geçerek olgunlaşmaktadırlar. Bütün insan ırkları, hiç şüphe yoktur ki, bir tek türü ifade ederler, ister siyah, ister beyaz, ister sarı, ister kırmızı derili olsun, bütün insanlar, Âdemoğulları olarak bir tek türü ifade ederler. Değişik renkler, iskeletler ve kan grupları, bir tek türün, çeşitli sebeplerle farklılaşmalarını (variation'ları) temsil ederler. Biyoloji dili ile ifade edilirse, insanlar, «monojenik»tirler, yani, bir tek kaynaktan çıkıp dağılmışlardır. Irkların nasıl teşekkül ettiği, tamamı ile ayrı bir araştırma sahasıdır.

Fransa'da, İngiltere'de, Almanya'da ve diğer birçok ülkede yetişen bazı fikir ve politika adamlarının (meselâ, Arthur de Gobineau'nun, Vacher de Lapouge'un, Sir F. Galton'ın, Otto Ammon'un, Hitler'in, Chamberlain'in...) renkleri ve kafatasları, kendilerinden farklı insanları, sömürmek için, ilme, ahlâka ve insanlığa aykırı olarak geliştirdikleri o «ırkçı teorileri» esefle karşılamak gerekir.

İslâmiyet, «ırk vakıasını» inkâr etmez. Ancak, bu gerçeğin istismarına da şiddetle karşıdır. «Üstün ırk», «aşağı ırk» gibi iddia ve ithamlarla insanları, kategorilere ayırmak isteyen bütün fikir ve görüşleri, «cahiliye devri alışkanlıkları» olarak reddeder. İslâm'da, ilim ve siyaset adamları, bu gerçeği bilerek hareket etmek zorundadırlar. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: «O gökleri yaratması, o yerleri yaratması, dillerinizin ve renklerinizin birbirine uymaması da O'nun âyetlerindendir. Gerçekten, bunlarda, bilenler, için, elbette ibretler vardır». (Bkz. er-Rûm Sûresi, âyet. 22).

İslâmiyet, «biyolojik ırk» mefhumunu, bir vakıa olarak kabul etmekle birlikte, «biyolojik ırkçılığı», «ırk üstünlüğü iddialarını» kesin olarak reddeder. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de

belirtildiğine göre, «Allah yanında en şerefli olan» insanlar, kavimler ve ırklar, «takvada», yani en samimi mânâda Allah ve Resulüne hizmet etmede ileri olanlardır. Bu konuda şöyle buyrulur: **«Ey insanlar, biz, sizleri, bir erkek ile bir kadından yarattık ve sonra birbirinizle tanışasınız diye, sizi şubelere (ırklara, kavimlere) ve kabilelere ayırdık. Şüphesiz ki, Allah yanında en şerefliiniz takvada en ileri olanınızdır»**. (Bkz. Hucûrat Sûresi, âyet 13).

İslâm'ın temel kaynağı Kur'ân-ı Kerim ile yüce merkezi Şanlı Peygamberimizin, emirleri, sözleri, tavır ve hareketleri ile kesin olarak anlaşılmıştır ki, İslâmiyet, insanların farklı ırklara, kavimlere ve cemiyetlere ayrılmış olduğu vakiasını kabul etmenin yanında, bütün Âdemoğullarını ve kızlarını «kelime-i tevhid» ve «kelime-i şahadet» etrafında toplanmaya, «İslâm kardeşliği» şuuru içinde dayanışmaya ve «Allah yolunda» yarışmaya davet etmektedir. Yani, İslâmiyet, bir yandan, dinini «seveceği kavimlere» tevdi ederken, diğer yandan, bütün kavimleri ve ırkları —kendi hususiyetleri içinde— Şanlı Peygambere «ümmet» olmaya çağırır.

İslâmiyet, şu veya bu felsefî ideoloji gibi, ırkları ve kavimleri inkâr ederek «kozmpolit» bir dünya kurmak dâvası peşinde değildir. İslâmiyet, bütün ırkları ve kavimleri, «İslâm iman ve ahlâkında» birleştirerek ve yarıştırmak yüceltmek, kardeş yapmak, sulh ve sükûna ulaştırmak dâvasını güder.

İnsanlar, Âdemoğlu olarak aynı kökten gelmekle birlikte, çeşitli kavmi ve ırkî şubelere ve dallara bölünmüşlerdir. Bu, inkârı mümkün olmayan biyolojik, sosyolojik ve psikolojik bir vakiadır. Yukarıya aldığımız Rûm Sûresinin 22. âyet ile Hucûrat Sûresinin 13. âyeti, hiçbir teville meydan bırakmaksızın, İslâmiyet'in, ırklar ve kavimler karşısındaki tavrını apaçık bir surette ortaya koymaktadır. «Allah'tan başka ilâh yoktur; diyen ve bu yüce inancı, bütün beşer tarihi boyunca savunan şanlı peygamberler dizisine sevgi ile bağlanan, en son peygamber ve kurtarıcı olarak gönderilen Hazreti Muhammed'e (bütün peygamberlere ve O'na salât ve selâm olsun), inanan ve O'nun tebliğlerini, ferdî ve içtimaî plânda yaşayan veya yaşamak isteyen fertler, kavimler ve ırklar -renkleri ve dilleri ne olursa olsun Müslüman olmakla şereflenmişlerdir ve O'nun ümmetindendirler. Böylece İslâm'ın iman ve ahlâkında birleşerek «din kardeşi» olan fertler, kavimler ve ırklar, birbirlerini sever, işbirliği yapar, içtimaî, harsî, iktisadî ve siyasî dayanışma haline geçerler.

Ancak, bu durum, onların, kendi soylarını, kavimlerini ve ırklarını reddetmelerine sebep olmaz.

İslâmiyet, «biyolojik ırkçılığı» ve «soy üstünlüğü» iddialarını reddetmekle birlikte, asla insanları, soyunu, kavmini ve ırkını ret ve inkâr etmeye davet ve teşvik etmez. Aksine, «kişi kavmini sevmekle suçlandırılmaz», «vatan sevgisi imandandır», «kavmin efendisi, kavmine hizmet edendir», diye buyuran ve «Veda Hutbe»sinde, «Soyunu inkâr edene Allah'ın, meleklerin ve insanların lanetini» dileyen Şanlı Peygamberin dinini, ırkların, kavimlerin ve «millî şuurun» aleyhinde göstermek doğru değildir. İslâm dini, ırkları, kavimleri, millî şuuruları, vatan ve millet sevgisini asla yok etmez, aksine güçlendirir. Müslüman olan ırklar, kavimler ve cemiyetler zayıflamak şöyle dursun, tarihin de ispat ettiği üzere, güçlenmişlerdir.

İnsanları, sevdikleri adlarla çağırmayı emir buyuran Şanlı Peygamberimiz, kendi huzurlarında Müslüman olmakla şereflenen başka ırktan ve kavimden insanları, birer «kardeş» ve «sahabî» olarak mübarek bağrılarına bastıktan sonra, onları «milliyet adları» ile çağırırlardı veya öylece anılmalarına ses çıkarmazlardı: «Bilâl el-Habeşi», «Selman el-Farişi», «Süheyl er-Rûmî»... gibi. Bu İslâm büyükleri, o zamandan bu zamana kadar, hep böylece anılmaktadırlar.

İslâm'da soyunu inkâr etmek haram ve günahtır.

İslâm, hiçbir ırkın, hiçbir kavmin ve zümrenin inhisarında değildir; o, Allah'ın dinidir ve bu haliyle bütün ırklara, kavimlere, zümrelere ve kişilere açıktır, İslâm'a girmek ve çıkmak için ayrıca bir merasime lüzum yoktur, inanan, inandığı sürece bu dindendir; inanmadığı an, bu dinin dışındadır. Kimsenin, bir insanı, dine kabul etme ve dinden çıkarma yetkisi yoktur.

İSLÂM'DA RUHBANLIK YOKTUR:

İslâm dininde, bir «ruhbanlık müessesesi» ve bir «ruhbanlar sınıfı» yoktur. Bu mânâyı yaklaştırarak «din adamı» ve «din görevlisi» tâbirlerini de kullanmak doğru değildir. İslâm'da «din âlimleri», «din muallimleri» ve «hademe-i hayrat» vardır.

İslâm'da müminler, mükellefiyette eşittirler. Esasen, hiçbir peygamber, din emirlerini, sadece bir zümreye münhasır olmak üzere tebliğ etmemiştir. Dîn, âlemşümul bir davettir ve herkes

Allah'ın dinine muhtaçtır. Din, asla bir «meslek», bir «sınıf», bir «zümre», bir «parti» işi değildir. Din, bütün insanları, bağrına basmak ister.

İslâm'da -diğer dinlere bakarak- «ruhbanlık» ihdas etmeye matuf, bütün niyetler ve gayretler merdut ve mel'undur. Müslümanların, bu konuda çok uyanık olmaları gerekir.

Kaldı ki, Hristiyanlık ve benzeri dinlere, ruhbanlık müessesesi, sonradan girmiştir. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, din istemediği halde, «kendilerinin ruhbanlığı ihdas ettikleri» ve din istismarcılığı yaptıkları için Hristiyanlar ikaz edilir. (Bkz. el-Hadîd Sûresi, âyet; 27).

Yine, yüce ve mukaddes Kitabımız'dan öğrendiğimize göre, Yahudi hahamlarının ve Hristiyan papazlarının, insanları sömürmek için, gerçek din yolunu tıkayarak dünyaya düşkünlük göstermişlerdir. İslâmiyet bunları ve bunları örnek alan başkalarını, şiddetle ikaz eder: «Ey iman edenler! Şu muhakkak ki, bilginlerin ve rahiplerin birçoğu, bâtil sebeplerle, insanların mallarını yerler, (insanları) Allah yolundan menederler. Altını ve gümüşü yığıp biriktirip de Allah yolunda harcamayanlar (yok mu), işte bunları, pek acıklı bir azap ile muştula.» (Bkz. et-Tevbe Sûresi âyet 34)

Ve nihayet, Şanlı Peygamberimizin bir hadisleri: «Din'de ruhbanlık yoktur!».

İSLÂM, ÂLEMŞÜMUL BİR DAVETTİR:

Çocuk, genç, yetişkin herkes, kısaca bütün insanlık Allah'ı ve Onun gerçek dinini aramaktadır. İnsanı, bu şekilde davranmaya zorlayan ne?

«Din duygusunun» temeline konmak istenen hiçbir «dış âmil», insanı tatmin etmemektedir. Çünkü mesele, tamamı ile «insanın fıtratı» ile ilgilidir. Gerçekten de insanlar, tatmin edici mânâda, bir dış sebebe bağlayamadıkları ve tamamen derûnî bir ihtiyaçla Allah'ı ve O'nun gerçek dinini aramaktadırlar. İnsanlığın Allah'a olan ihtiyacı, tıpkı doğruya, güzele ve iyiye olan ihtiyacı gibi, tamamen insanın tabiatından ve fıtratından gelmektedir.

Bu konuda, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: «Ey insanlar! Siz, hepiniz, Allah'a muhtaçsınız». (Bkz. el-Fatır Sûresi, âyet 15). Kaldı ki, insan, «muvahhid» karakter-

de yaratılmıştır ve «fitratına» uygun olarak «yüzünü Allah'a çevirmeye» istidatlı kılınmıştır. Bu sebepten Şanlı Peygamberimiz: «Bütün çocuklar, İslâm fitratı üzere doğarlar, onları, daha sonra, anaları, babaları (ve cemiyetleri), Hristiyan, Yahudî ve Mecusî yaparlar», diye buyurmuşlardır. Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, İslâm dini, «fitrat dini» olarak takdim edilmektedir: «O halde, yüzünü, muvahhid olarak dine, Allah'ın o fitratına çevir ki. O, insanları, bunun üzerine yaratmıştır. Allah'ın yaratışına (hiçbir şey, hiçbir yanlış yorumlama) bedel olamaz. Bu, dindik ayakta duran bir dindir. Fakat insanların çoğu bilmezler.» (Bkz. er-Rûm Sûresi, âyet 30).

İslâmiyet, kendinden önce gönderilen peygamberleri ve onların vasıtası ile gelen «kitapları» bağrına basar; Ancak, zaman içinde bu dîn ve kitapların, çeşitli sebeplerle tahrif olunduğu da bildirir. Yahudiler de, Hristiyanlar da, maalesef, kendilerine tebliğ edilen kitapları bozmuşlardır.

Bu husus, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle bildirilmektedir: «Yahudiler, Üzeyir, Allah'ın oğludur dedi(ler), Hristiyanlar da Mesh (İsa), Allah'ın oğludur dedi (ler). Bu, onların, ağızları ile (geveledikleri cahilce) sözlerdir ki, (bununla güya), daha evvel küfredenlerin sözlerini taklit ediyorlar». (Bkz. et-Tevbe Sûresi, âyet 30).

Biz Müslümanlar, «kitab-ı mukaddes» adı verilen, bu eski ve tahrif edilmiş kitaplara elbette itibar etmeyiz. Biz, sadece, fitrat dinini tebliğ eden yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'e uyarız. Bize göre, Allah yanında tek gerçek dîn İslâmiyet'tir. Yüce ve mukaddes kitabımızda şöyle buyrulur: «Hak dîn, Allah indinde İslâm'dır. Kitap verilenler, ancak kendilerine, ilim geldikten sonra, aralarındaki ihtirastan dolayı, ihtilâfa düştüler. Kim, Allah'ın âyetlerini inkâr ederse, şüphesiz ki, Allah, hesabı çabuk görücüdür.» (Bkz. Âl-i İmran Sûresi, âyet 19).

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'in muhatabı, belli bir ırk, belli bir kavim, belli bir sınıf ve zümre değildir. O, bütün insanlara hitap eder. Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de sık sık «Ey Âdemoğulları!», «Ey insanlar!» hitabına rastlarız.

Kur'ân-ı Kerim, bütün âlemlere gönderilmiştir: **«O, (Kur'ân-ı Kerim), ancak âlemlere zikir (ve nasihat)dir».** (Bkz. el-Kalem

Sûresi âyet. 52). Yine, Şanlı Peygamberimiz, bütün âlemlere rahmet olarak gönderilmişlerdir: «**Biz, seni, ancak, âlemlere rahmet olarak gönderdik.**» (Bkz. el-Enbiya Sûresi, âyet 107). «**De ki, ey insanlar! Ben, sizin hepinize (gönderilen) Allah elçisiyim.**» (Bkz. el-Araf Sûresi, âyet 158). Son olarak Şanlı Peygamberimizin, bir hadisleri, O, ırkları kastederek şöyle buyururlar: «**Ben, siyahlara ve kırmızılara gönderildim.**»

Milâdî 16. asırda yaşayan Türk âlimi İmam-ı Birgivî Hazretlerinden öğrendiğimize göre, Şanlı Peygamberimiz, bütün âlemlere ve insanlara «peygamber» olarak gönderilmiş olduğundan O'nun daveti âlemşümuldur. Ancak, bu davete uyanlara «ümme-i icabet», bu davete uymayanlara «ümme-i davet» adı verilmektedir. Şanlı Peygamberimizin bu daveti, «kıyamete kadar» devam edecektir. (Bkz. Şerh-i Vasiyyet el-Muhammedîyye, s. 50, İstanbul - 1241).

Kim olursa olsun, ister Yahudi, ister Hristiyan, ister Mecusî, ister puta tapan, ister beyaz derili, ister siyah derili, ister sarı ve kırmızı derili, ister günahkâr, ister tövbesini bin kere bozan... İslâm'ın kapısı, herkese açıktır ve bu davet, kıyamete kadar sürecektir. Nice şair ve mütefekkirlerimize ilham kaynağı olan bu davet, elbette İslâm'ın davetidir. İslâm ümitsizlik kapısı değildir. Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurulur: «**De ki, ey kendilerinin aleyhinde haddi aşanlar, Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz. Zira, şüphesiz ki, Allah, bütün günahları mağfiret eder. Şüphesiz ki, O, Gafur'dur, Rahim'dir.**» (Bkz. ez-Zümer Sûresi, âyet 53)

Şu anda, yeryüzünde, yaşayan milyarlarca insan ve kıyamete kadar gelecek olan milyarlarcası, insan olmanın, Âdemoğlu olmanın sorumluluğunu duyarak ve fitratına uyarak Allah'ı bilmek, İslâmiyet'i tanımak ve Şanlı Peygamber Hazret-i Muhammed'in dâvetine uyarak yaşamak zorundadır. Aksi halde o, yalnız dünyasını değil, ahiretini de mahvetmiş olacaktır.

Hiç şüphe etmiyoruz ki, bir gün, insanlık, Yüce ve Şanlı Peygamberin bu «davetini» anlayacak ve ona dalga dalga koşacaktır. Şu anda, bütün bâtıl dinlerden ümidini kesen, korkunç bir felsefe sefaletine düşerek bunalan ve hakikati büyük bir hasret ile arayan Âdemoğullarının, er veya geç, uyanacağına iman ediyoruz. Nitekim muteber tefsirlerde de (Beyzavî ve Medarik) bildirildiğine göre, aşağıda mealini okuyacağımız âyetler, yalnız Mekke'nin fethini ve

sonrasını haber vermemekte, kıyamete kadar sürecek olan İslâm fütuhâtını haber vermektedir: «Allah'ın yardımı ve fetih gelince, sen de insanların dalga dalga Allah'ın dinine gireceklerini görünce, hemen Rabbîni, hamd ile teşbih et...» (Bkz. en-Nasr Sûresi, 1-3).

Siz, zaman zaman, çeşitli sebepler ile İslâm dünyasında görülen «fetret devirlerine» bakarak yılgınlığa ve ümitsizliğe düşmeyin. Böyle zamanlarda, gerçekten inanmış, İslâmiyet'i, dosdoğru bilen ve «kınayanların kınamasına» aldırmadan yaşayan «şuurlu ve basiretli kadrolar» cemiyeti kurtarır. Böyle bir kadro da Şanlı Peygamberimizin «Beşikten, mezara kadar ilim» emrine uyularak kurulabilir. Bunun için, müminler, her ne olursa olsun, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'in muhteşem aydınlığında yürüten Şanlı Peygamberimizi, O'nun büyük kadrosu demek olan Aşhab-ı Kiram'ı, onların yolundan giden Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat büyüklerini ve velîlerini ısrarla ve zerre kadar taviz vermeden takip etmelidirler. Dışarıdan ve içeriden gelecek «kınamalara» asla ehemmiyet vermemelidirler.

Hiç şüphesiz, bu bir terbiye işidir. Terbiye de daha önceden plânlanmış, sistemli bir tesir meselesi... Terbiyeyi hangi kadrolar yapıyorsa genç nesiller onların olur. İslâm'da terbiye, çocuğun «dölyatağına» düşmesi ile başlar ve «mezara kadar» devam eder. Yani, İslâm, insanı, her anı içinde takip ve murakabe etmek ister; kendi insanını, bir an için olsun düşmanının tasallutuna bırakmak istemez.

II. ANA BÖLÜM

İSLAM VE DOĞUMUNDAN ÖLÜMÜNE KADAR İNSAN

“Allah, Yegane hüküm ve hikmet sahibidir.”

(Bkz. Al-i İmran Sûresi, Ayet: 6)

II. ANA BÖLÜM

-İSLAM VE DOĞUMUNDAN ÖLÜMÜNE KADAR İNSAN-

Bu bölümde, insanın gelişme safhaları, hem ilmî, hem de İslâmî açıdan incelenecektir.

Muasır terbiyeciler -pedagoglar- insanı, kolayca inceleyebilmek için ve onun terbiyesine esas olacak imkânları, şartları, kanunları ve vasıtaları tespit edebilmek için, insanoğlunun, bir ömür boyu «büyüme ve gelişmesini» safhalara ayırmayı uygun görmüşlerdir.

Biz de bu umumî teamüle uyarak insan hayatını, safha safha inceleyeceğiz ve her safhada, İslâm'ın emir ve ölçülerini ortaya koymaya çalışacağız. Böylece, ortaya yalnız bir «ilmihal» çıkmayacak, belki de İslâm'ın ışığında, bir terbiye psikolojisinin ve terbiye sosyolojisinin de temelleri kendiliğinden oluşacaktır.

İnsanın, «gelişme safhalarını», şöylece tasnif etmek mümkündür;

1. Doğum öncesi safha ve doğum.
2. Bebeklik safhası.
3. İlk çocukluk safhası.
4. İkinci çocukluk safhası.
5. Ergenlik ve bulûğ safhası.
6. Yetişkinlik safhası.
 - a) Gençlik.
 - b) İhtiyarlık.
7. Ölüm ve ölüm ötesi safha.

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, «doğum öncesi» ve «doğum sonrası» gelişmemiz ile ilgili pek çok âyet-i kerime var... İşte onlardan biri:

“Ey insanlar! Siz, öldükten sonra, tekrar dirilmekten, herhangi bir şüphe içinde iseniz, şu muhakkaktır ki, biz sizin(aslınızı) topraktan, sonra (topraktan yaratılan Âdem’in zürriyetini) insan dölsuyundan, sonra pıhtı’laşmış bir kandan, daha sonra da hilkatı belli belirsiz bir çiğnem etten yarattık (ve bunları) sîze (kemâli kudretimizi) apaçık gösterelim diye (yaptık). Sizi, dileyeceğimiz muayyen bir vakte kadar rahimlerde durduruyoruz, sonra sizi, bir çocuk olarak çıkarıyoruz, daha sonra da kuvvetinize (gençlik ve yiğitlik çağına) ermeniz İçin (büyütüyoruz). Kiminiz öldürülüyor, kiminiz de (evvelki) bilgi(sin)den sonra (artık) Hiçbir şey bilmemek üzere, ömrün en fena (devresine) doğru, gerisin geri itiliyor. Sen, yeryüzünü, kupkuru ve ölü görürsün. Fakat, biz, onun üstüne suyu (yağmuru) indirdiğimiz zaman o, (işte) harekete gelmiştir, kabarmıştır, her güzel çiftten nice nebat bitirmiştir”. (Bkz. el-Hacc Sûresi, Ayet 5).

Şimdi, bu mukaddes ölçülerin ve ilmî açıklamaların ışığında, insanın bütün hayatını safha safha ve müstakil bölümler halinde tek tek inceleyelim.

I. BÖLÜM

DOĞUM ÖNCESİ SAFHA:

Hazreti Âdem'in ve Havva'nın çocukları, meşru nikâh müessesesi ile perçinlenmiş mukaddes aile vasatında, insan neslini devam ettirirler. Aile dışında, beden ve ruh sağlığı yerinde nesillerin meydana gelemeyeceği, acı tecrübelerle öğrenilmiştir.

İslâm'da aile, yalnız tenasül (sexuelle) maksatlarla kurulmuş bir müessese değildir. O, İslâm'ın imanını, aşkını, ahlâkını ve aksiyonunu besleyen, yüce bir terbiye yeri, sevgi ve saygının kaynaştığı bir huzur yuvasıdır.

İslâm'da çocuk, «dölyatağına», meşruiyyet zemininde «Eüzü besmele» ile düşer. Burada, birbirleri ile karışıp kaynaşan erkeğe ve kadına ait hücreler, insanoglunun, bu dünyadaki varlığına başlangıç olur. Böylece erkek «hâmil», kadın da «hâmile» olur; doğacak çocuğun «ebeveyni» olmak sorumluluğunu yüklenirler. Bu konu, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim'de şöyle belirtilir: **«Vakta ki, o (erkek), (eşini) örtüp bürüdü, o da (eşi de) hafif bir yük yüklendi...»** (Bkz. el-A'raf Sûresi, âyet 189).

«Gerçekten biz, insanı, birbiriyle karışık bir damla sudan yarattık...» (Bkz. el-İnsan, ed-Dehr Sûresi, âyet 2)

Biyologların bildirdiğine göre, «sperm» (yani erkeğe ait döl canlısı), çok küçüktür. Düşünün, bir sperm canlısının başının çapı, bir milimetrenin iki yüzde biri (1/200 mm.) kadardır. Bir damla «meni»de (erkek döl suyunda) milyonlarca «sperm» bulunur. Çocuğun cinsiyetini **tayin** eden erkeğe ait bu hücrelerdir. Erkek «döl suyunda» bulunan spermlerin bir kısmı «X» (dişi), bir kısmı «Y» (erkek) hücreleridir. Normal olarak bunların sayıları eşittir. Ancak, «dölllenme» şansına, umumiyetle bir sperme sahiptir. Çünkü umumiyetle döllenecek «ovum» (kadına ait ve rahim içinde bulunan

yumurtacık) sayısı bir tanedir, ileride, ikiz ve üçüz... Çocuklar meselesine geldiğimizde, bu konuda daha fazla açıklama yapılacaktır.

Yine, biyologların bildirdiğine göre, «ovum» hücresi, bir milimetrenin yedide biri (1/7 mm.) kadardır. Bu yumurtacık, sadece (X) (dişilik) özelliği taşır. Görüldüğü gibi, erkekler tıpkı Hazret-i Âdem gibi, her iki cinsi, kadınlar da tıpkı Hazret-i Havva gibi, tek cinsi bünyelerinde taşımaktadırlar. Bu sebepten, «X» işareti ile temsil edilen bir «dişi sperm», zaten bünyesinde «x» (dişilik) bulunan bir «ovum» (yumurtacık) ile birleşince «XX» ile temsil edilen «kız çocuğu» doğar. Bunun aksine, «Y» işareti ile temsil edilen bir «erkek sperm», bünyesinde «X» (dişilik) taşıyan «ovum» ile birleşince «XY» ile temsil edilen «erkek çocuğu» doğar.

Biyologlar, bir sperm ile bir ovum hücresinin birleşmesinden meydana gelen organik yapıya, kendi tabirleriyle «zigot» adını verirler. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de buna, karışık döl suyu mânâsına «**nütfet'ül-emşac**» denir ki, bu, biyolojideki «zigot» mefhumunun tam karşılığı olmaktadır. Zigot, döllenmiş yumurta hücresi demektir.

Zigot, yahut «nütfet'ül-emşac»; 46 kromozomdan meydana gelmiştir. Bunlardan 23'ü babaya, 23'ü anaya aittir. Kromozomlar, döllenmiş hücrenin merkezinde bulunan ve insan verasetinin temelini teşkil eden «renkli iplikçikler» biçimindeki yapılardır. Bu kromozomların her birinin üzerinde, sayıları 10 000 ilâ 40 000 arasında değişen «gen»ler bulunur. Bu «gen»ler, kromozomlar üzerinde, muhtelif sayı ve biçimlerde dizilmiş «nükleik asit molekülleridir. Bu nükleik asit molekülleri «DNA» ve «RNA» biçiminde sembolize edilmektedirler.

İşte, insan verasetini tayin eden temel âmiller, «**stoplazma**» adı verilen hücre öz suyu ile birlikte «**kromozomlar**» ve bunların üzerinde muhtelif sayı ve biçimde dizilmiş bulunan «gen»lerdir.

DOĞUMDAN ÖNCEKİ BÜYÜME:

Yavrunun hayatı, bir «ovum» hücresinin döllenmesi ile başlar demiştik. Böylece ortaya çıkan «zigot», tam mânâsıyla mikroskopik bir canlıdır. Çünkü bu canlının boyu, **bir milimetrenin onda ikisi** bile değildir. Hele ağırlığı, **bir** gramın milyonda dördüne zor ulaşır. Onun için, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, ilk

hâmile kaldıkları anda, kadınların dölyataklarında taşıdıkları bu hücre kastedilerek «**hafif bir yük**» tâbiri kullanılmaktadır. (Bkz. el-A'raf Sûresi, âyet 189).

Doğumdan önce büyüme hızı, çok yüksektir. Nitekim mikroskopik bir canlı olarak başlayan «zigot», doğum anına kadar, aşağı yukarı 28 günde, boyca 50—51 cm. ve ağırlıkça 3300—3500 gr. olur. Bu çok korkunç bir büyüme ve gelişme hızıdır.

Bilindiği gibi, «biyolojik ay», yani kadınların «âdet görmeleri», 28 gündür. Böyle olunca, insan yavrusu, «ana rahminde», normal olarak 10 biyolojik ay, yani 280 gün civarında kalmaktadır.

Zigotun teşekkülünden sonra, 24 saat içinde, sperm ve ovum çekirdekleri, kromozomlar, ikiye ikiye karşı karşıya gelerek birleşir ve kaynaşırlar. Sonra, kromozomlar, «hücre kutuplarından» çekilerek birbirlerinden ayrılırlar ve iki ayrı hücre teşkil ederler. Yani, zigot, 24 saat içinde, iki hücreli hale gelir. Bu bölünme, belli bir kanun içinde, milyonlarca defa tekerrür eder. Böylece, insan yavrusu (cenin), dölyatağında, hızla büyümeye ve gelişmeye devam eder.

Biyologlar, «dölyatağındaki» bu büyüme ve gelişme vetiresini (sürecini), «safhalara» ayırarak incelemişlerdir. Onlar, döllenmeden iki haftalık oluncaya kadar geçen devreye «germinal devre», iki haftalıktan iki aylığa kadar olan devreye «embriyal devre» ve iki aylıktan doğuma kadar olan devreye de «fetal devre» adını verirler.

Yine biyologlar, «germinal devreyi», «morulla», «blastula» ve «gastrula» adını verdikleri üç safhaya ayırırlar. Morulla safhasında zigot, Kur'ân-ı Kerimin ifadesi ile «nütfet'ül-emşac», hücrelere bölüne bölüne çoğalarak, âdeta bir dut şeklini almıştır. Zamanla renk değiştirip dölyatağına iyice yerleşen cenin, pıhtılaşmış bir kan manzarasıdadır ve bunun Kur'ân-ı Kerim'deki adı «alaka» (kan pıhtısı)dır. Blastula safhasında cenin, içi sıvı dolu ve henüz hücre dokuları farklılaşmamış küçük bir et yumağıdır. Yüce kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de bunun adı, bir çiğnem et mânâsına «mudğa»dır. Buna, hilkatı belirsiz bir çiğnem et mânâsına gelen «mudğat'ül-gayr-ı muhallaka» da denir. Gastrula safhası, bu içi sıvı dolu et yumağının, içe doğru kıvrılmaya ve hücre dokularının yavaş yavaş, belli organları oluşturmak üzere, farklılaşmaya başladığı ve insan türünün hususiyetlerine doğru şekil almaya hazırlandığı dönemdir ve Yüce Kitab'ımızda bu devrenin adı, hilkatı belirlemeye başlayan bir

çiğnem et mânâsına «mudğat'ül- muhallaka»dır. (Bkz. el-Hacc Süresi, âyet 5).

Dölyatağında, insan yavrusunun büyümesini tahmine yarayan bir cetvel de yapılmıştır:

1. ay sonunda, yavrunun ana rahmindeki boyu $1 \times 1 = 1$ cm.
 2. ay sonunda, yavrunun ana rahmindeki boyu $2 \times 2 = 4$ cm.
 3. ay sonunda, yavrunun ana rahmindeki boyu $3 \times 3 = 9$ cm.
 4. ay sonunda, yavrunun ana rahmindeki boyu $4 \times 4 = 16$ cm.
- Bundan sonra, gebelik ayları, 5 ile çarpılarak hesaplanır:
5. ay sonunda, yavrunun ana rahmindeki boyu $5 \times 5 = 25$ cm.
 6. ay sonunda, yavrunun ana rahmindeki boyu $6 \times 5 = 30$ cm.
 7. ay sonunda, yavrunun ana rahmindeki boyu $7 \times 5 = 35$ cm.
 8. ay sonunda, yavrunun ana rahmindeki boyu $8 \times 5 = 40$ cm.
 9. ay sonunda, yavrunun ana rahmindeki boyu $9 \times 5 = 45$ cm.
 10. ay sonunda, yavrunun ana rahmindeki boyu $10 \times 5 = 50$ cm.

(Bkz. Rıza Kardeş, Eğitim Psikolojisi, s. 152, Balıkesir — 1965).

Gerçekten de insanın büyüme ve gelişmesi başıboş değildir. Bu büyüme ve gelişmenin bütün insanlar için ortak olan kanunları vardır. Bunları sırası gelince göreceğiz.

Bu noktaya gelmişken, mühim bir hususa işaret etmek isteriz. Birçok İslâm âlimine göre, şayet zaruret varsa ve «rahmin tahliyesi» gerekiyorsa çocuk düşürme veya aldırma işi, cenîn, beşinci aya basmadan yapılmalıdır. Bunun yanında, asla unutulmamalıdır ki, canlı yavruyu, özürsüz olarak almak da aldırma da haram ve günahtır. Yani, özürlü olmayan, hiçbir safhada, çocuk aldırılmaz.

ONTOGENEZ TEKÂMÜL, FİLOGENEZ TEKÂMÜLÜN BİR ÖZETİ MİDİR?

Yani, insan yavrusunun dölyatağındaki büyümesi, gelişmesi ve kılık değiştirmesi demek olan “ontogenez tekâmül”ün, insan türünün yaratılışını, zaman içindeki gelişimini ve oluşumunu ifade eden «filogenez tekâmülün bir özeti olabilir mi?

Biz, buna, şartlı olarak «evet» diyebiliriz. Bu şart insanı, her gelişim safhasında daima «insan» olarak kabul etmektir.

Şöyle ki, insan yavrusunun, ana rahminde geçirdiği istihale, insanlığın nüvesini, müstakillen temsil eden Hazreti Âdem ve Hazreti Havva'nın, toprağın, suyun, güneşin ve en uygun ekolojik şartların bağrında geçirdikleri, insan türünün bütün aslı cevherlerini ve unsurlarını koruyarak istihaleye uğradıkları uzun bir devrenin bir özeti olabilir. Ancak, unutulmamalıdır ki, insanın ana rahminde geçirdiği bütün istihâlelerin müşahedesinden çıkan netice şudur ki, her safhada, hangi kılıkta görülürse görülsün insan, daima insandır ve o, kendi verasetini, toplâzmasında, kromozomlarında ve genlerinde ısrarla korumaktadır. İnsan, ana rahminde asla başka bir türe dönüşmemektedir. İnsanoğlu, dölyatağında, kılıktan kılığa girmekle birlikte daima insandır. Bu konuya ışık tutan âyet-i kerime mealî şöyledir: «**Dölyataklarında, size (insanlara), nasıl dilerse, öyle kılık veren O'dur. O'ndan başka, hiçbir ilâh yoktur. O, mutlak gâliptir. Yegâne hüküm ve hikmet sahibidir**». (Bkz. Âl-i İmran Sûresi, âyet 6). Şu âyet-i kerime mealini tekrar hatırlayalım: «**İnsanın üzerine, uzun devirden öyle bir zaman gel(ip geç)di ki, o, o vakit anılmaya değer bir şey bile değildi**». (Bkz. İnsan/ed-Dehr Sûresi, âyet 1).

Bu konuda, bir de mütehasıs bir genetikçimizi dinleyelim: «Darwin, teorisine delil olarak bir de —meselâ— insanın ana rahmindeki gelişme safhalarının evolusyon (tekâmül) zincirindeki dizilişe uyduğunu ileri sürmüştür. İlmi tâbirlerle, ontogenese'in (yani ferdin gelişmesindeki safhaların) filogenese (yani, ferdin mensup olduğu türün oluşma safhaları) için örnek ve özet teşkil ettiği iddia edilmiştir. Daha açık ifade etmek gerekirse, insanın döllenmiş bir yumurta hücresinden çok hücreliye, oradan omurgasızlara, oradan balığa, oradan amfibya'ya, reptilya'ya, nihayet iptidaî memelilere —meselâ kanguruya — sonra maymuna ve iptidaî insana dönüşerek meydana geldiğini, ceninin (embriyonün) gelişiminde aynen izlenebilir, denmektedir. Böyle bir benzetişin diğer benzetişler gibi, büyük ölçüde sübjektiflik taşıdığı, zamanımızda, birçok biyolog tarafından gösterilmiştir. Gerçekten, filogenese'de yer alan canlı grupların çoğu, insan embriyosunun gelişme safhaları arasında temsil edilmemektedir veya embriyo, gelişiminin her safhasına tekabül eder yaratıkların geçmişte yaşadıklarına dair bir delil yoktur. Keza, insan embriyosunun gelişmesini belirli bir safhada durdurup o safhaya tekabül eden hayvanın bir nümûnesini elde etmek mümkün olmamıştır.» (Bkz. Prof. Dr. Orhan Düzgüneş, Evolution-

Darwinizm adlı makalesi Millî Eğitim ve Kültür dergisi, 1979, Hicret'in 1400. yılında İslâm, özel sayı, sayı 5, s. 107).

Bu açıklamalardan sonra, rahatça diyebiliriz ki, insan müstakil yaratılmıştır ve hayatın tekâmülü «polifiletiktir, yani türler çok menşelidir ve her türün gelişme yolu farklıdır. Bu mânâ içinde kalmak şartıyla, insanın «ontogenez tekâmülü», yine insan türünün bütün gelişimin ve istihalelerini temsil eden ve Hazreti Âdem ile Hazreti Havva'nın yaratılış macerası demek olan «filogenez tekâmülün» bir özeti ve örneği olarak yorumlamak mümkündür. Bu yorumlama şekli, aynı zamanda, Darwin'in, bütün türlerin menşei-ni birleştirmeye çalışan «monofiletik teorisini» reddetmek demektir.

Zaten, günümüze kadar gelen biyolojik araştırmalardan ve çalışmalardan sonra, kesin olarak anlaşılmıştır ki, bir tür, şu veya bu sebeplerle farklı ırklara bölünebilmekte ve fakat başka bir türe dönüşmemektedir. Buna veraset kanunları mânidir. Çünkü: «Bir türe mensup fertlerden hiçbirisi, öteki türden fertlerle, tabiatta (kendiliklerinden) çiftleşemezler; çiftleşseler bile döl meydana getiremezler; döl meydana getirseler bile bu döl, yaşama gücünden mahrumdur; döllere yaşasalar bile kendi aralarında üreyemezler, kısırdırlar. İşte, türler arasındaki farklılığın ortadan kalkmamasını, yani türleri, birbirlerinden ayıran vasıfların sabitliğini sağlayan bu mekanizma, bu özelliktir. Tür vasıflarının, aynı türden bütün canlılarda görünmesi, bunları determine eden veraset materyalinin (genlerin) etkilerini, çevre şartları ne olursa olsun, gösterebilmelerindedir. Başka bir deyişle, tür vasıfları, bu tip genlerin kontrolü altındadır». (Bkz. age. s. 108).

DOĞUM ÖNCESİ GELİŞMEYE TESİR EDEN ÂMİLLER:

İnsan yavrusunun «ana karnındaki gelişmesi» belli kanunlara bağlanmakla birlikte, her yavrunun büyüme ve gelişmesinde ehemmiyetli farklar görülür. Yani, bütün bebekler, aynı boyda, aynı kilo-da, aynı renkte, aynı sıhhatte, aynı güçte, aynı zekâda, aynı mükemmellikte, aynı güzellikte... doğmazlar.

İlim adamları, bu durumu, iki temel sebebe bağlarlar. Onlara göre, bu sebepleri «**veraset**» ve «**çevre**» âmilleri olarak sınıflandırmak mümkündür. Veraset, insan yavrusunun oluşmasında rol oynayan ve ebeveynin hususiyetlerini temsil eden «genler», «kromozomlar» ve «stoplazma» yoluyla yavruya geçeri, değiştirilmesi

mümkün olmayan, hayatı **kimyaya ait** unsurlardır. İnsan yavrusu, babasından aldığı 23 ve yine anasından aldığı 23 kromozomları sebebi ile yarı yarıya onlara benzer. Bugüne kadar yapılan ilmi araştırmalar, insanın bedenî, zihnî, hissî ve iradî hayatı üzerinde, verasetin —aşağı yukarı, yüzde 65'e varan— mühim bir payı bulunduğunu ortaya koyacak niteliktedir.

Çevre ise, insan yavrusunun içinde büyüyip geliştiği fizikî, ruhî, içtimaî, iktisadî ve siyasî vasattır. Bebek, doğmadan önce, bu vasattan — dolaylı biçimde— müteessir olur. Daha doğrusu, ananın içinde bulunduğu muhit, dolaylı bir tarzda, insan yavrusuna tesir eder. Ananın beslenmesi, hâmile iken geçirdiği şoklar, ateşli hastalıklar, kazaen veya iptilâ sebebi ile zehirlenmeler, hormonal dengesizlikler, maruz kaldığı ruhî şoklar, bedenî yorgunluklar, çarpmalar, düşmeler, çok ağır işler ve nihayet doğum travmaları (doğum esnasında yavrunun zedelenmesi) gibi âmiller, hep «çevre» mefhumu içinde mütalâa edilmelidir. Bugüne kadar yapılmış ilmi araştırmalar, insanın bedenî, zihnî, hissi ve iradî hayatı üzerinde, çevrenin —aşağı yukarı, yüzde 35'e varan— asla küçümsenmeyecek bir payı bulunduğunu ortaya koyacak niteliktedir.

İslâm dini, iyi, güçlü ve sağlıklı bir nesil elde etmek için ailenin kuruluşunda ve devamında «veraset» ve «çevre» unsurlarına ehemmiyet verir. Önce, çok yakın akraba ile (evlâtlarla, kardeşlerle, yeğenlerle, torunlarla...) evlenmeyi kesin olarak yasaklar. İslâm, bu yasağı, yalnız biyolojik akrabalıkta bırakmaz, kim bilir nasıl bir hikmetle, «süt kardeşliği ve süt evlâtlığına» kadar genişletir.

İslâm, amca, teyze, dayı ve hala çocuklarının kendi aralarında evlenmelerini yasaklamaz ise de —İmam-ı Gazalî'nin Kimyay-ı Saadet'inde belirtildiği üzere— zayıf nesillerin doğmasına kaynak olması ihtimali yüksek olduğu için, bu serbestiye fazla iltifat etmemek gerekir. İmam-ı Gazali, bu tip evlenmeler için «**tenzihen mekruh**» demişlerdir. Yani, bu evlilikler caizdir, ancak yapılmaması daha uygundur. Gerçekten de zamanımızda yapılan ilmi araştırmalar, bu tip yakın evlenmelerin bazı durumlarda mahzurlu olabileceğini ortaya koymuştur.

Öte yandan, ailesinde bedenî zihnî, hissî ve iradî arızalar, zaaflar ve hastalıklar —dikkat çekecek ölçüde bulunan— kimselerle, mümkün mertebe, evlenmemek gerekir. Çünkü bu tip arızaların, zaafların ve hastalıkların «ırsî temelleri» de vardır. Yani, «genler» ve

«kromozomlar» vasıtası ile yavrularımıza geçerler. Doğacak nesillerin soysuzlaşmasında rol oynayan frengi ve benzeri hastalık unsurları taşıyan kimselerin evlenmeleri veya bu gibilerle evlenmek çok tehlikelidir. Bu bakımdan, evlenmeye karar veren eşlerin, gerçekten ciddi bir sağlık kontrolünden geçirilmeleri uygun olur. Müminler, çocuklarına ana ve baba olacak eşlerini seçerlerken, manevî ve maddî ölçüler bakımından çok titiz ve hassas olmalıdır. Hz. Ömer «çocuklarımıza anne olacak kadınların titizlikle seçilmesini» emreder.

Alkole, uyuşturucu maddelere ve zehirlere müptelâ olan babaların ve bilhassa anaların çocukları, daha ilk anda ve ana karnında iken yıkıma maruz kalmışlardır. Bu gibi yavrular, ya doğmadan ölürlere yahut zayıf, geri zekâlı ve heyecan bozuklukları ile doğarlar. Nitekim İslâm, bütün müminlere, alkollü içkiler içmeyi, kesin olarak yasaklamış, uyuşturucu madde ve zehirleri, bir zevk ve alışkanlık konusu haline getirmeyi menetmiştir.

İslâm, kadını, aşırı «bedenî yorgunluklardan» korur. Çünkü İslâm kadını, «ailenin geçiminden» sorumlu tutmamıştır; kimsenin, kadını, hele hâmile bir kadını, zorla çalıştıramayacağını ve asla zor işlere koşamayacağını kesin olarak belirtmiştir. İslâm'da «evin geçiminden» erkek sorumlu tutulmuştur. İleride bu konu, genişçe ele alınacaktır.

Öte yandan İslâm, bütün kadınları, hele bu, bir ana veya ana olmaya namzet bir kadiri ise, mutlaka devlet himayesine alır; şayet muhtaç ise onun beslenmesi ve sağlığı ile hususî bir biçimde ilgilenir. Bunun için müesseseler kurar. Nitekim Hazreti Ömer devrinde, «emzikli kadınlara», Beyt'ül-Mal'dan (Devlet Bütçesinden), içmeleri ve iyi beslenmiş nesiller yetiştirmeleri için, günlük süt tahsis edilmiş ve vatan sathında ısrarla takip edilmişti.

Şanlı Peygamberimiz, bütün kadınlara ve bilhassa hâmile kadınlara, iyi bakılmasını, onların iyi beslenmelerini ve korunmalarını, çocuğun gelişimi ile ananın beslenmesi arasında sıkı bir münasebet bulunduğunu belirtmişlerdir. «Hâmile kadınların bol bol ayva yemelerini, böyle yapanların **güzel** çocukları olacağını» emir buyuran Şanlı Peygamberimiz, erkekler için en hayırlı iyiliğin, bizzat «kendi çocukluğunu beslemek hususunda gösterecek cömertlikte» bulunduğunu da emretmişlerdir. Zaten, bildiği gibi, İslâm'da «Beyt'ül-Mal», tamamen fakir ve fukaraya tahsis edilmiştir.

Ananın beslenmesi, artık günümüzde bir ilim haline gelmiş bulunan «beslenme sahası» içinde ele alınmalı; mütehassıs ve mesleğinin erbabı olan tabiplerin kontrolünde yapılmalıdır. Ananın ve onun karnında bulunan yavrunun ihtiyaçları, iyice hesaplanarak ve ciddi bir rejim içinde yürütülmelidir. Bu konuda devlet, «aile babası» kadar sorumlu olduğunu asla unutmamalıdır. O, bütün cemiyeti kuşatan ve kavrayan «Ana ve Çocuk Sağlığını Koruma Müesseseleri» kurmalı, şefkatli ve mütehassıs kadrolar ile ciddi hizmetler vermelidir.

Öte yandan, hamilelerin beslenmesi kadar beden ve ruhen doğuma hazırlanmaları da başlı başına bir ilim haline gelmiştir. Billhassa genç anaların, birçok konuda rehberlere ve rehberliğe ihtiyaçları vardır.

II. BÖLÜM

DOĞUM, BEBEĞİN CİNSİYETİ VE ADI:

Doğum esnasında ana, mutlaka ehil ellerde olmalıdır.

Daha önceden, doğumun kolay mı, zor mu geçeceği, mütehas-sıslarca tespit edilmeli, ona göre tedbir alınmalıdır. Bu konuda, devlet ve kamu kuruluşları, aileye yardımcı olmak için ciddi hazırlıklar yapmalıdır. Çünkü doğacak çocuk, yalnız ailenin değil, cemiyetin de bir ferdidir.

Doğum sonrasında, ananın ve çocuğun bakım ve sağlığı ile ciddi şekilde ilgilenilmelidir.

İslâm'da, mühim olan, hayırlı ve sıhhatli çocuk sahibi olmaktır. Yoksa çocuğun **cinsiyeti** pek mühim değildir. İster kız, ister erkek evlât olsun, her ikisi de Allah'ın minnetidir. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de de işaret buyrulduğu üzere, sağlıklı ve iyi terbiye görmüş hayırlı evlâtlar, bu dünyanın «zîyneti»dirler; aksi halde, birer «fitne» unsuru olup çıkarlar. Onun için Müslümanlar, Allah'tan ister kız olsun, ister erkek olsun, hayırlı evlât isterler.

Çeşitli sosyolojik sebeplere bağlı olarak birçok aileler, erkek çocuklarının doğuşunu, daha büyük bir sevinçle karşılarlar. Âdeta, bütün cemiyetlerde görülen bu köklü tavrı, her nedense, tamamı ile değiştirmek mümkün olmuyor. Fakat zaman içinde, çeşitli tesirlerle bu hoş olmayan tavrın yumuşatılmasının mümkün olduğu görülmektedir.

Şanlı Peygamberimiz, henüz, İslâmiyet'i tebliğ etmeden önce, putperest Arap cemiyetlerinde, aileler, kız çocuğunun doğmasını, bir felâket gibi karşılar ve hatta bazıları, bunları, kızgın kum çölleri-ne diri diri gömerek öldürürlerdi. İslâm, bu faciaları, kesin olarak önlemiş, hatta ister kız olsun, ister erkek olsun, her çocuğun doğuşunu, bir bayram ve sevinç günü gibi karşılamayı âdet haline getirmiştir.

Nitekim İslâm dünyasında, kız, erkek, yeni doğan çocuk için, doğumunun yedinci günü, hususî bir merasim yapılır. Bu merasim esnasında çocuğa «ad konulur» ve «akıka kurbanı» veya «akıka hayvanı» kesilir.

AD KOYMA MERASİMİ:

Önce, ailenin büyüklere veya çocuğun ebeveyni, yavruları için güzel bir isim ararlar ve tespit ederler. Çünkü Şanlı Peygamberimiz, Müslümanlara, çocuklarına güzel bir isim koymayı emir ve tavsiye buyurmuşlardır.

Güzel isim hangisidir? Güzel isim, çirkin imajlar vermeyen, küfür, şirk ve ahlâksızlık kokusu taşımayan, çocuğu örnek davranışlara ve faziletlere sevk edici, hem kendinin, hem cemiyetinin sevebileceği bir addır. Şanlı Peygamberimizin adları, diğer peygamber adları, erkek ve kadın sahabî adları, İslâm'a hizmette ün yapmış kahramanların adları, kısaca faziletli erkek ve kadın adları, Kur'ân-ı Kerim'de geçen bütün güzel motifler... güzel isimlerdir.

Çocuklara kâfir adları konmaz.

Yetişkinler unutmamalıdır ki, çocuklar ve gençler, şahsiyetlerini kurarlarken, örnek insanlar ararlar. Psikoloji'de buna «kendini benzetme» (identification) mekanizması denir. Çocuklara öyle isimler verilmelidir ki, bu isimler, onlara iyi ve başarılı işler yapmada ve İslâm'a hizmette yol gösterici olsun. Bu konuda Şanlı Peygamberimiz şöyle buyururlar: «Evlâdın, babası üzerinde, üç hakkı vardır. Bunlar, doğduğu zaman, ona, iyi bir isim koyması, kavrayacak duruma gelince Kur'an öğretmesi, evlenme çağına erişince de evlendirmesidir.»

Ebeveyn veya aile büyüğü, tespit edilen ismi, bir merasim ile hem bebeğe ve hem cemiyete duyurur. Bu merasim şöyle yapılır: Ad koyacak kişi, bebeği kucağına alır, birlikte yüzlerini Kible'ye döndürürler; bu esnada «ad koyacak kişi» normal sesle, bebeğin sağ kulağına “ezan” okur, sonra sol kulağına «kamet» okur. Bunu takiben, bebeğin ismi yüksek sesle duyurulur. Hayır dualar edilir. Şayet varsa bebeğin saçlar, tıraş edilir ve bu saç ağırlığınca altın veya gümüş muhtaçlara sadaka edilir. Bebeğin saçı yoksa, ebeveyn, gönlünden kopan bir miktarı sadaka eder. Bebeğin saçları, uygun bir

yere gömülür, daha sonra «akıka kurbanı» kesilerek etleri ile dost ve ahbablara ziyafet verilir ve fakir fukaraya sadaka dağıtılır.

AKİKA KURBANİ:

Kız olsun, erkek olsun, bebeğin doğumunun yedinci günü «kurbanlık bir hayvan» kesmek, Hanefî mezhebinde «müstehab», Şafîî ve Malikî mezhebinde «sünnet-i müekkede»dir. Buna «akıka kurbanı» denir.

Akıka hayvanı, kurbanlık hayvan gibi olup «kurban» için aranan bütün şartları hâiz olmalıdır. Akıka kurbanı, kurban bayramında da kesilebilir.

Şanlı Peygamberimiz, hem bizzat kendileri «akıka kurbanı» kesmiş, hem de müminlere kesmelerini tavsiye etmişlerdir. Şu emir onların: «Çocuk, yedi günlük olunca, akıka kurbanı kesiniz, iyi isim koyunuz..» (Bkz. İmam-ı Gazalî, Kimyay-ı Saadet, A. F. Meyan, s. 308). Şanlı Peygamberimiz Hicret'in 8. yılında, oğlu İbrahim'in doğumu üzerine, yedinci günü, bebeğin saçının ağırlığı kadar gümüşü sadaka etti ve «akıka» olarak iki koç kesti.

İslâm'da kız olsun, erkek olsun, doğan her çocuk için, Allah'a hamd ve şükür etmek ve Şanlı Peygamberin sünnetine uymak gerekir. Hangi evlâdın daha hayırlı olacağını, sadece Allah bilir.

KIZ ÇOCUKLARI KONUSUNDA ALLAH'IN EMRİ:

Putperest Arap cemiyetinde, kız çocuğunun doğuşu, âdeta bir yas ve ıstırap konusu idi. Birçok babalar, kız çocuğu müjdesini (!) işitince öfkelenir, cemiyetten gizlenir ve eşini hırpalandı. Bu gibileri, doğan kız çocuğunu, ya hayatları boyunca «hakîr tutar», yahut «diri diri çöl kumlarına gömerlerdi.»

Bu, ne acı ve çirkin bir insanlık dramı idi. İslâmiyet geldikten sonra, bütün bu facialar ortadan kalkacaktı. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de putperestlerin bu kötü ve çirkin işleri, şöyle kınanıyordu: «Onlardan birine kız (doğum) müjdesi verilince yüzü, kendisi pek öfkeli olarak simsiyah kesilir. Verilen müjdenin kötü tesiri ile kavminden gizlenir. O (doğa)nı, (sağ bırakıp) hakaretle mi tutacak, yoksa onu toprağa mı gömecek (diye düşünür)? Bak, hüküm edegeldikleri bu şey, ne kötüdür». (Bkz. en-Nahl Sûresi, âyet 58-59).

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, bu diri diri gömülen veya hakîr tutulan kızların haklarının mutlaka aranacağı ve zâlimlerin er geç cezalandırılacağı zamanın geleceği, bildirilmektedir. Zalimler, zulümlerinin karşılığını göreceklendir «Diri diri gömülen kızın hangi suçlarından dolayı öldürüldüğü sorulduğu zaman». (Bkz. et-Tekvir Sûresi, âyet 8-9).

Bugün, az da olsa, bazı cemiyetlerde, kız çocuklarının doğuşu karşısında, bazı çirkin tavrılara rastlanabiliyorsa, bu, tamamı ile cehaletin mahsulüdür. Hele hele, İslâm cemiyetlerinde bu gibi tavırların asla **yeri** yoktur. Yukarıda mealini verdiğimiz âyet-i kerimelerden de anlaşılacağı üzere, İslâm'da kız çocuklarını, «hakir görmek», «kötülük»tür.

İslâmiyet, ister kız olsun, ister erkek olsun, bütün çocukları sevmeyi ve onlara adalet ile muamele etmeyi emreder. Bu konuda Şanlı Peygamberimiz şöyle buyurmuşlardır: **«Çocuğuna merhamet etmeyene merhamet etmezler»**. (Bkz. İmam-ı Gazalî Kimyay-ı Saadet, (A. F. Meyan), s. 308, Yıl 1971).

YENİ DOĞMUŞ KIZ VE ERKEK BEBEKLER:

Normal şartlarda, kız çocuğu, erkek çocuğa nazaran, 8 - 10 gün daha önce doğar. Çünkü onun ana karnındaki gelişimi daha hızlıdır. Zaten, her ne hikmetse, kız çocukları, bütün hayatları boyunca, gelişme basamaklarını, erkeklerden önce geçerler. Yani onlar, daha erken bülüğa ererler ve daha erken üremeden kesilirler.

İstatistiklerden öğrendiğimize göre, her yaşta, erkekler arasında ölüm nispeti, kadınlara nazaran daha yüksektir. Yine, hastalıklara karşı kız çocukları, erkek çocuklarına nazaran daha dayanıklı gözükmektedirler Bir yıl içinde doğan erkek ve kız çocuğu nisbeti eşit iken, hatta erkek nisbeti biraz daha fazla iken, kısa bir zaman sonra, ölümleri sebebi ile erkek çocuklarının nisbeti kızların altına düşer. Biyologlar, bütün tabiatla, «dişi hücrenin», erkek hücreye nazaran, hastalıklara ve fizik tehlikelere karşı daha mukavim yaratıldığını söylüyorlar. Zaten görünen de odur.

Bununla birlikte, erkek çocukları, doğum anında, kız çocuklarına nazaran daha boylu ve daha ağırdırlar. Normal şartlarda yeni doğmuş kız çocuklarının boy ortalaması 49 cm. ise, erkek çocuklarının 50 cm.dir. Yine, normal şartlarda, kız çocuklarının ağırlık

ortalaması 3200 gr. İse erkek çocuklarının 3500 gr. civarındadır. Erkekler, normal şartlarda, bütün hayatları boyunca, karşı cinse nisbetle daha cüsseli ve güçlü olmakla birlikte, hastalıklara karşı onlar kadar dayanıklı gözükmemektedirler. Bu husus bebeklikte de müşahade edilmektedir.

Öyle anlaşıyor ki, Cenab-ı Hak, cinsiyetleri yaratırken, onların, fonksiyonlarını da nazara almaktadır. Biz, istesek de istemesek de içtimâî iş bölümünde «cinsiyet faktörü» rolünü oynayacaktır. İçtimâî hayat, insanın tabiatını ihmal edemez.

Biyologlar, anaların kötü beslenmesi neticesi, kız olsun, erkek olsun, insan yavrusunun ana rahmindeki gelişiminin iyi olmayacağını, hatta doğumda gecikmelere veya erken doğumlara sebep olabileceğini ortaya koymuşlardır. Ananın beslenmesi iyi olmazsa, kötü olursa, yavrular, doğmadan ölebilir yahut hemen hemen hepsi, birkaç saat içinde ölmek üzere «prematüre» (erken ve olgunlaşmamış olarak) doğabilirler. İstatistiklerden anlaşıldığına göre, bu gibi «düşüklerde», erkek yavru nisbeti, kızlara nazaran, çok daha fazladır.

PREMATÜRE (ERKEN DOĞUM)

Her erken doğan çocuk, «prematüre» değildir. Bazı hallerde, nâdir de olsa, 255 günde gelişimini tamamlayarak doğan, normal bebekler vardır. Prematüre, büyüme ve gelişme bakımından, normal bir bebeğin hususiyetlerini kazanmadan doğan insan yavrusudur.

Prematüre'leri tanımak kolaydır. Çünkü onların ağırlıkları, doğumda, 2500 gramdan, boyları 48 cm. den, baş çevreleri 33 cm. den, göğüs çevreleri 30 cm.den daha azdır. İyi gelişmedikleri, her hallerinden bellidir. Öte yandan, bunların derilerinin rengi koyu kırmızıdır ve deri buruşuktur. Deride yer yer soyulmalar görülür, kulak kıkırdakları iyi gelişmemiştir.

Prematüre, şayet 6 aylıktan önce doğmuşsa, ya ölüdür yahut birkaç saat içinde ölecektir. Prematüre, 7 ve 8 aylık veya daha fazla günde doğmuş ise, yaşama şansı artar. Hastahanelerde, bu gibiler için hususi servisler vardır.

Ölü doğan yavru yıkanmaz, bir bez parçasına sarılarak defnedilir. Canlı doğmuş, sonra ölmüşse adı konur, yıkanır, kefenlenir, namazı kılınır öylece defnedilir.

BİRDEN FAZLA DOĞUMLAR:

Âdemoğulları, bilindiği gibi, umumiyetle tek yavru ile çoğalır. Yani, kadın, bir batında —normal olarak— bir yavru doğurur. Elbette, bunun istisnaları da vardır. Nitekim bir batında, iki, üç, dört, beş ve hatta altı bebek doğuran analara bile rastlanabilmektedir. Böylece doğan yavru-lara «ikizler», «üçüzler», «dördüzler», «beşüzler», ve «altızlar» dendiğini de biliyoruz.

Bütün bunlar, tesadüfî şeyler değildir. Birden fazla doğumların da bir kanunu vardır. Allah'ın nezdinde her şey ilimi ve ölçü ile-dir; az, çok her şeyi O tayin eder. Bu konuda yüce ve mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: «**Allah, her dışının neye gebe kalacağını, rahimlerin neyi eksik, neyi artık yapacağını bilir. O'nun nezdinde, her şey ölçü ile-dir**». (Bkz. er-Ra'd Sûresi, âyet 8).

Nitekim bazı ilim adamları, kadınların birden fazla «gebe kalma» ihtimalini de hesaplamaya çalışmışlardır. Meselâ, müşahedeler göstermişti ki, 87 doğumdan birisi «ikizdir. Diğer ihtimaller de hesaplanmıştır. İşte onlardan biri: (Hellin Formülü):

«İkiz»	: 87 doğumda bir defa,
«Üçüz»	: 87^2 (7569) doğumda bir defa,
«Dördüz»	: 87^3 (658 503) doğumda bir defa,
«Beşüz»	: 87^4 (57 289 761) doğumda bir defa,
«Altız»	: 87^5 (4. 984 209 209) doğumda bir defa.

(Bu konuda daha geniş bilgi için bakınız, Rıza Kardeş'in Eğitim Psikolojisi, s. 155, Balıkesir—1965).

İKİZLER:

İki tip «ikiz» vardır:

- Aynı yumurta ikizleri,
- Ayrı yumurta ikizleri.

«Aynı yumurta ikizleri birbirine «özdeş ikizler» (identique'ler) de denir. Bunlar, bir tek sperm ile bir tek ovum'ün döllenmesinden meydana gelen zigot'un, ilk döllenme esnasında, birbirinden koparak iki ayrı yavru meydana getirmesiyle teşekkül ederler.

Bunlar, hem cinsiyetçe, hem de beden hususiyetleri itibarı ile birbirine çok benzerler. Âdeta, ikisini birbirinden ayırd etmek mümkün değildir. Fakat yaşlandıkça birbirlerinden farklılaşırlar. Bununla birlikte, bedenî, zihnî, hissî ve hatta iradî davranışları arasında, yine şaşılacak bir benzerlik gösterirler.

«Ayrı yumurta ikizleri», daha ana rahminde iken, iki ayrı «ovum»un, iki ayrı «sperm» tarafından döllenmesi ile meydana gelir. Bunlara «kardeş ikizler» de denir. Cinsiyetleri, hususiyetleri, birbirinden farklı olabilir.

ÖZ KARDEŞLER

Aynı anadan ve babadan doğan çocuklara «öz kardeş» denir. İster bir batında, ister ayrı zamanlarda doğmuş olsunlar, aynı anaya ait «ovum»lerin, aynı babaya ait spermilerle döllenmesinden meydana gelen çocuklara «öz kardeşler» denir. Kardeşler arasında, mühim irsî benzerlikler müşahede edilebilmektedir.

ÜVEY KARDEŞLER:

Anaları bir babaları ayrı, yahut babaları bir anaları ayrı olan çocuklara «üvey kardeşler» denir. Üvey kardeşler arasında benzerlik nispeti hayli azalır.

İslâm'da, ister «aynı yumurta ikizleri», ister «ayrı yumurta ikizleri», ister «öz», ister «üvey» olsun, kardeş kardeştir ve bu tip kardeşlikler «soydan gelen» (nesebî) kardeşliği ifade eder. İslâm'da «nesebî» olmayan ve fakat aynı derecede mühim olduğu başka «kardeşlik bağları» da vardır.

SÜTKARDEŞLİĞİ:

İslâm'da bir de **süt kardeşliği** müessesesi vardır.

Süt kardeşliği, bebeklik safhasında, yani 0 — 2 yaş arasında veya en geç 0 -2,5 yaşlar arasında bulunan bir çocuğun, yabancı bir anadan, az veya çok, süt emmesi neticesinde ortaya çıkar. İmam-ı Şafîî ve İmam-ı Hanbel'e göre, bebeğin ayrı ayrı zamanlarda, beş kere, doyasıya emmesi ile «süt kardeşi» veya «süt evlâdı» olunur. Hanefî imamları, daha tedbirli ve temkinli hareket ederek bir kere ve bir yudum süt emmeyi yeterli bulmuşlardır.

Hanefî İmamlarından İmam-ı Yûsuf ve İmam-ı Muhammed, «süt kardeşliği» için, yaş hududu olarak 0 - 2 yaşını kabul etmişlerdir. İmam-ı Şafiî de öyle... Ancak, başta İmam-ı A'zam olmak üzere, bütün Ehl-i Sünnet ve'l-cemaat büyükleri, ittifakla 2,5 yaşından sonra, aynı anadan süt emen çocukların «sütkardeşi» olmayacaklarını bildirmişlerdir.

Böyle olunca, «süt kardeşi» demek, 0 - 2 veya 0 - 2,5 yaşları arasında, aynı anadan birlikte süt emmek demektir.

Sütkardeşleri, birbirleri ile ve birbirlerinin çocuk ve zürriyetleriyle evlenemezler. Bunun gibi, «süt çocukları», kendi «süt anaları», «süt babaları», «süt teyzeleri», «süt halaları», «süt amcaları» ile evlenemezler. «Süt çocuğunun zevcesi» süt babası ile yahut «zevci» süt anası ile evlenemez.

«Sütkardeşliği», İslâm'da başlı başına bir hukuk meydana getirmiştir. Onun için, Müslümanlar, kendilerini ilgilendirdiği ölçüde, bu konuda geniş ve yeterli dinî bilgi sahibi olmak zorundadırlar. İşin hassasiyetini ve ehemmiyetini idrak ederek —zaruret olmadıkça— çocuklarını, «yabancı analara» emzirtmemelidirler. Bunu yapmak zorunda iseler İslâmî emir ve ölçülere titizlikle uymak mecburiyeti vardır.

İslâm'da «süt akrabalığı», ihsanın, sütünü emdiği kadına ve akrabalarına büyük saygısını ifade eder. Bu sebepten yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: «...Sizi emziren süt anneleriniz ve süt hemşireleriniz... size haram, kılındı». (Bkz. en-Nisâ Sûresi, âyet 23). Şanlı Peygamberimiz de şöyle buyururlar: «Neseb cihetinden haram olan, süt cihetinden de haram olur». (Buharî, Müslim).

İslâm'da «ana sütü», öylesine muhteremdir ki, böylesine bağlar kurarken ve kardeşlik şuurunu yaygınlaştırmak isterken, diğer taraftan da bunun getireceği sorumluluğu, ortaya koyarak annelerin, «yabancı çocukları» emzirmede çok hassas ve titiz davranmalarını istemiştir. Yani, bir Müslüman anne, kendi yavrusundan başka birini emzirirken, büyük bir vebal ve sorumluluk altında bulunduğunu da aklından çıkarmamalıdır. Müslüman kadınlar, İslâmî emir ve ölçülere riayet etmeyecek kimselerin çocuklarını emzirmemelidirler. Kaldı ki, günümüzde, cemiyet «sütkardeşliği» konusunda, gereken hassasiyeti, göstermediğinden ayrıca, bu tip akrabalığın kayıtları resmen tutulmadığından, zaruret

olmadıkça, Müslüman kadınlar, başkalarının çocuklarını emzirmekten titizlikle sakınmalıdırlar.

AHİRET KARDEŞLİĞİ:

Yalnız İslâm'a mahsus, çok mühim bir «manevî kardeşlik» bağı...

Hicret'ten sonra, Şanlı Peygamberiniz «Muhacirlerden her birini, «Ensar»dan biri ile «manevî kardeş» ilân ettiler. Böylece kardeş olanlar, «din kardeşliğinin» yanında, bir de «ahîret kardeşi» olmanın sorumluluğu içinde, maddî ve manevî dayanışmanın emsalsiz örneklerin; verdiler.

Bu «manevî kardeşliğin», bu «ahîret kardeşliğinin» ne dermek olduğunu anlatmak için, Ashab-ı Kiram'ın hayatından bir misâl sunalım: «Hazreti Enes anlatıyor, Abdurrahman bin Avf Medine'ye geldi. Şanlı Peygamber, Abdurrahman ile Ensar'dan Sa'd'ın kardeş olduğunu ilan etti. Sa'd, Abdurrahman'a şöyle dedi:

Kardeşim, ben, Medine'nin en zenginiyim. Bak, malımın yarısını al. İki karım var. Bak hangisi hoşuna gidiyorsa, boşanayım. Onunla evlen.

Abdurrahman şöyle cevap verdi:

Allah, aileni de malını da sana bağışlasın. Siz, bana çarşımm yolunu gösterin.

Ona, çarşımm yolunu gösterdiler. Gidip alış veriş etti. Kâr etti. Akşama bir miktar peynir ve yağ ile eve döndü. Çok geçmeden zengin oldu. Sonra, bir gün üzerinde zâferan (güzel kokulu bir bitki kökü) kokusu olduğu halde. Şanlı Peygamberin yanına geldi. Şanlı Peygamber ona:

— Ne bu hal? Diye sorunca,

— Ya Resûlullah, evlendim, dedi.

— Ne kadar mehir verdin? diye sordu.

— Bir «nevat» (beş dirhem veya on altı gram) altın dedi.

— Bir koyun ile de olsa velîme (düğün yemeği) yap, diye buyurdular.

Abdurrahman bin Avf der ki, o derecede nimetlere nâil oldum ki, elime taş alsam, altın ve gümüş olduğunu gördüm.» (Bkz. M. Y. Kandehlevî, Hadîslerle Müslümanlık, Cilt I, s. 370).

O zamanlar, bu kardeşlik bağı, o dereceye vardı ki, «âhiret kardeşleri» birbirlerine «vâris» oluyorlardı. İbni Abbas şöyle anlatıyor: «Muhacirler, Medine'ye geldiklerinde, aralarında akrabalık bağı olmaksızın, Şanlı Peygamberin ihdas ettiği kardeşlik dolayısı ile Ensâr'a vâris oluyorlardı». Bu husus, sonradan, başka bir âyet ile «nesh edilecek» (hükmü değiştirilecek) bir âyet ile şöyle teyid olunuyordu: «(Erkek ve kadın), her biri için baba ve ananın, yakın hısımların terikelerinden (kalan mal ve parasından) de vârisler yaptık. (Akd ile yahut âhîret kardeşliği dolayısı ile) yeminlerinizin bağladığı kimselere dahi hasselerini verin». (Bkz. en-Nisâ Sûresi, âyet 33).

— Yukarıda da belirttiğimiz üzere, daha sonra, bu âyet-i kerimenin hükmü, şu şekilde değiştirilecektir: **“İman edip de Allah yolunda hicret ve cihad edenler, barındıranlar, yardım edenler; İşte, gerçek mümin olanlar bunlardır. Mağfîret ve uçsuz, bucaksız rızık onlarındır. Henüz imarı getirip de hicret ve sizinle beraber cihad edenler (e gelince), onlar da sizdendir. (Ancak), hısımlar, Allah'ın kitabınca, birbirine daha yakındırlar. Allah, her şeyi, hakkı ile bilendir”**. (Bkz. el-Enfâl Sûresi, âyet 74-75).

— Bu âyet-i kerime ile, «âhiret kardeşleri» arasında, büyük yardımlaşma ve dayanışma emri devam etmekle birlikte, bir diğeri-ne vâris olma hakkı kaldırılıyor ve bu hak sadece hısım ve akrabaya tanınıyor.

— Bütün bunları, İslâm'daki «manevî kardeşliğin» ve «âhiret kardeşliğinin» ne kadar mühim olduğunu belirtmek için yazdık. Günümüz Müslümanları da kendi aralarında, böyle âhiret kardeşliği» şuuru ve idraki içinde el ele vermeleri ne kadar güzel olur... Üstelik, bu iş sünnet...

KAN KARDEŞLİĞİ:

— İslâm'da «kan kardeşliği» diye bir müessese yoktur.

— Bir insan, zaruret halinde, bir hayat kurtarmak için, başkalarını, kilolarca «kan verse» bile, yine kardeş olmazlar.

— Bazı cemiyetlerde görülen, birbirinin kanını emmek veya içmek tarzındaki âdetler çirkindir ve İslâm'a aykırıdır. İslâm'da «kan emmek» veya «kan içmek» kesin olarak haramdır.

BEBEKLİK SAFHASI VE ANA SÜTÜ:

— Muasır ilim adamları, insan yavrusu için 0 - 2 yaş arasını «bebeklik safhası» olarak kabul etmişlerdir. Bu anlayış, İslâmî telâkkiye de uygundur. Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, mümkünse annelerin, bebeklerini «iki bütün yıl emzirmeleri» tavsiye edilmektedir. (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 233).

— Bebeklik çağında, insan yavrusu, gerçekten, her bakımdan âcizdir, bakım ve himayeye muhtaçtır. İçine doğduğu muhite intibak etmekte zahmet çekmektedir. Bebek, doğduğu zaman dışsızdır, bu sebepten beslenmesi, ancak, süt ve benzeri gıdalarla mümkün olmaktadır. Bilindiği gibi, bebeğin «ön kesici dişleri», ancak 6 - 8 aylık olduğu zaman çıkmaya başlayacak ve «süt dişleri» de 18 - 24 aylık olunca tamamlanabilecektir.

— Bebeklik çağında, insan yavrusu için, «ana sütünden» daha değerli bir gıda düşünülemez. Çünkü bu sütün yapısı, bebeğin muhtaç olduğu bir terkiptedir ve bebeği birçok hastalıktan koruyacak hususiyetlere sahiptir. Hiçbir suni gıda, «ana sütünün yerini» tutamaz. Bu sebepten, mümkün merteye analar, bebeklerini bu temiz ve faydalı gıdadan mahrum etmemelidirler; özürleri olmadığı müddetçe, kendi bebeklerini, bizzat kendileri emzirmelidirler. Kocalarının mali durumları, yetmediği halde onları, «süt ana» bulmaya zorlamamalıdır. Ancak, kendilerinin sağlığı bozuksa veya bu sebepten bozulacaksa yahut sütleri, bebeklerine yaramıyor ve yetmiyorsa o zaman mazurdurlar.

— Asla unutulmamalıdır ki, «ana sütü», bebeklerin yalnız bedenî gelişmelerinde müspet rol oynamaz: emzirme esnasında, yavrular, sıcak ana kucağında, sevgi, alâka ve himaye görmenin tatlı huzuru içinde, hissî ve zihnî bir gelişmeye tabi olarak ruhen tatmin olurlar. Psikanalistler, çocuğun, ruh ve akıl sağlığı bakımından, bu durumun, çok mühim olduğunu ısrarla belirtiyorlar. Onlar, 0 - 2 yaş arasındaki bebeklerin, böyle bir ihtimamdan mahrum kalışlarını, büyük bir tehlike olarak görüyorlar. Bu konuda, ne «süt anası», ne «kreş», ne «yuva» ananın yerini tutabilmekte ve çocuğun akıl ve ruh sağlığını kurtarabilmektedir.

— Hiç şüphesiz, bebek büyüdükçe, ağızındaki dişler tamamlandıkça, «ana sütü» ile birlikte, tabiilerin tavsiye edeceği bir disiplin içinde, bebeklere, başka gıdalar da verilmelidir. Mümkünse analar bebeklerini, iki yaşının sonuna kadar, gittikçe, ana sütü mik-

tarını azaltarak emzirmelidirler ve iki yaşın sonunda, onları «ana sütünden» kesmelidirler.

— Görülüyor ki, «ana sütü», hem gıda, hem şifa, hem de «sevgi»dir. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim, analara, yavrularını, mümkünse, iki bütün yıl emzirmelerini, büyük şefkatle hatırlatır ve tavsiye eder: **«Anneler, bebeklerini, iki bütün yıl emzirirler. (Bu hüküm), emmeyi tamamen yaptırmak isteyen(ler) içindir. Onların (anaların), maruf vechile (örfe uyarak) yiyeceği, giyeceği, çocuk kendisinin olana (babaya) aittir. Kimse, takatından ziyadesiyle mükellef tutulamaz. Ne bir baba çocuğu yüzünden, ne de çocuk kendisinin olan (bir baba), çocuğu sebebi ile zarara sokulsun. (Baba ölmüşse), mirasçıya düşen (vazife) de bunun gibidir. Eğer (ana ve baba), aralarında, rıza ve müşavere ile (bil-ittifak, bebeği, iki sene dolmadan) memeden kesmeyi arzu ederlerse, ikisinin üzerine de vebal yoktur, Çocuklarınızı, başkalarına emzirtmek isterseniz, verdiğiniz (emzirme ücretini), güzelce teslim etmek (ödemek) şartı ite yine uhdenize bir vebal yoktur. Allah'tan korkun ve bilin ki, şüphesiz, Allah, ne yaparsanız hakkı ile görendir».** (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet. 233).

— Bebeklerin beslenmesi ve korunması, İslâm Devletini de ilgilendirir. Belki dünya tarihinde ilk defa, İslâm Devleti, Hazreti Ömer zamanında, «emzikli kadınlara», günlük süt tahsisinden sonra, bir âmme hizmeti olarak, bütün vatan sathında «yeni doğan bütün bebeklere maaş bağlanmasını» emretmiş ve bu emrin tatbikatını, bizzat «hilâfet makamı», kontrol ve idame etmiştir. (Bkz. M. Y. Kandehlevî, Hadîslerle Müslümanlık, Cilt: 2, s. 825, A. Çınar ve arkadaşları tercümesi, 1974).

— İslâm'da bebeklerin ve çocukların, helâl gıdalar ve lokmalar ile beslenmesi emrolunmuştur. Babaların helâl kazançlarla yuvalarına getirdikleri gıdalarla beslenen analar, bebeklerine «helâl süt» emzirmek imkânını bulurlar. Aksi halde, helâl süt ve gıdalar ile beslenmeyen nesillerden hiç kimse hayır göremez. Nitekim yüce sahabî Hazreti Ebubekir şöyle buyururlar: «Haram ile beslenen bir vücûd, asla Cennet'e girmez». (Bkz. a. g. e. Cilt: 2, s. 617).

— Öte yandan, İslâm cemiyeti, bir bütün halinde, yetişen ve yetiyecek nesillerden sorumludur. Müminler, genç nesillerin fakirlik ve sefalet içinde kalmasına, beden ve ruhen harap olmasına asla izin veremezler. Çünkü yetimlere ve yoksullara bakmayan, onları

itip kakan, kimsesiz ve himayesiz kimseleri aç ve açıkta bırakan kimseler, namaz da kılsalar, çeşitli ibadetlerde de bulunsalar, gerçekte münafık ve riyakâr kimselerdirler. Bu husus, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöylece belirtilmiştir: **«Dîni yalan sayanı gördün mü? İşte yetimi, kabalıkla ve şiddetle iten, yoksulu doyurmayı teşvik etmeyen odur. İşte (bu hallerine rağmen) namaz kılan (münafıkların vay haline ki, onlar, namazlarından gafil ve riyakârdırlar»**. (Bkz. el-Mâun Sûresi, âyet 1-5).

— Zengin müminler, hiçbir karşılık beklemeden, Allah'ın kendilerine bol bol verdiği rızıklardan ve imkânlardan başkalarını da istifade ettirmelidirler. Müslümanlar, kimsesiz ve yoksul bebekler ve çocuklar için hayırlı teşebbüsler geliştirmeli, bu gibi teşebbüsleri desteklemelidirler. Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«Size, ölüm gelmeden önce, rızık olarak verdiğimiz mallardan, hiçbir karşılık beklemeden, hayır işlere veriniz»**. (Bkz. el-Münafikûn, âyet 10).

BEBEKLİK SAFHASINDA BAZI TERBİYE İMKÂNLARI:

— Yeni doğmuş bebeklerin, ilk 24 saat, beslenmeye ihtiyaçları yoktur. Yani, bebeğe, ilk ana sütü, doğumundan 24 saat sonra verilir.

— Bebeğin emzirilmesi, ilgili tabibin tavsiyesine göre, belli bir programa bağlanmalıdır. Üstelik bu programı, ciddiyetle yürütmek çeşitli açılardan faydalıdır.

— Bebeğin, büyüme ve gelişme için, bol bol uykuya ihtiyacı vardır. Bu husus da yine ilgili tabibin tavsiyesine göre, ciddi bir programa bağlanmalıdır. İnsanın hayatında, nizamın ve disiplinin değeri, en küçük yaşlardan itibaren tatbik edilmekle kavranılabilir.

— Müslüman analar, bebeklerini uyuturlarken, emzirirlerken ve onlara mama yedirirlerken, sık sık ve sesli olarak «Allah» adını anmalı ve bu suretle onların hafızalarında, ilk defa bu kelimenin yerleşmesini temin etmelidirler.

— Umumiyetle bebekler, ilk kelimelerini, 8-10 aylık iken söylerler, İslâm cemiyetinde, bebeğin ilk kelimesinin «Allah» olması ne kadar sevindiricidir. Bebek iki yaşının sonuna geldiği zaman, 20-25 civarında bir «aktif kelime hazinesine» sahip olacaktır.

— 0-2 yaş arasında bulunan bebekler, belli bir büyüme vetiresi içinde, çok yönlü olarak gelişmekte ve olgunlaşmaktadırlar. Onlar,

yalnız bedenî değil, zihnî, hissî, iradî ve içtimaî bir gelişmeye de tabidirler. Bu yaşta analarını, babalarını, aile içinde bulunan yakınlarını, şöyle böyle tanır ve onlarla ilgilenirler. Bilhassa analarına karşı, büyük bir yakınlık duyarlar; onun sesini ve kucağını çok severler.

— Bebekler, normal olarak 7 aylık iken, yardımsız oturabilir, 10 aylık iken emekler ve 12 aylıktan itibaren de yürüme denemeleri yapar; 15 aylık iken yardımsız yürütebilirler. İleride açıklayacağımız üzere, bu konuda «ferdî farkların» mühim, bir yeri vardır.

— Psikanalistler, insan akıl sağlığında, 0-2 yaş safhasını, çok mühim kabul etmişlerdir. Bebeklerin bu yaşta, ana ve baba sevgi ve alâkasına, bilhassa ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Bu yaşta, bilhassa ana sevgisinden mahrum kalan bebekler arasında, ölüm nisbetinin çok yüksek olduğunu, sağ kalabilenlerin de zihnî gerilemelere ve hissî bozukluklara maruz kaldıklarını ısrarla belirtmektedirler. Ümid edelim ki, günümüz insanları, yeniden ve bütün ciddiyeti ile ananın evdeki ve ailedeki vazifelerinin ehemmiyetini idrak edebilsinler. Aksi halde, beşeriyetin kayıpları çok büyük olacaktır.

— Bebekler, normal olarak iki yaşını bitirdikten sonra, şuurlu kontrol davranış örnekleri verebilmektedirler. Yine, bebekler, iki yaşını bitirdikten sonra, büyük ve küçük abdestlerini kontrol edebilmektedirler. Ondan önce yapılacak alıştırmaların pek büyük faydası yoktur. Bununla birlikte, bu safhada, bebeklerin altlarını, daima temiz ve kuru tutmakta fayda vardır.

SOLAKLIK MESELESİ:

— Bir yaşına doğru, bebeğin hayatında, çok mühim bir değişme olur. Bu, bebeğin işaret parmağı ile başparmağının karşı karşıya gelmeye başlaması hadisesidir. Böylece, bir yaşına gelen bebeğin, işaret parmağı ile başparmağı karşı karşıya gelerek insanoğlunun medeniyet kurarken kullandığı en değerli «âlet» meydana gelmiş olur. Bu hâdise ve gelişme, yalnız İnsana mahsustur.

— Bebekler, altı aylıktan önce, her iki ellerini de aynı biçimde kullanırlar. Fakat altı aylıktan sonra, yavaş yavaş sağ eli kullanma temayülü artar ve iyice yerleşir. Bu arada, az da olsa, bazı bebekler, sol kollarını daha fazla kullanma temayülü gösterebilirler. Nitekim ilkokula başlayan çocukların yüzde 93'ü sağ kollarını kullandıkları halde, ancak **yüzde 7'si**, sol kollarını kullanırlar.

— Müşahedeler göstermiştir ki, sağ kolunu kullanma nisbeti, yetişkinlerde yüzde 95'tir. Sol kolunu kullanan yetişkinlerin nisbeti de yüzde 5'tir. Bu, neden böyledir? Hiç şüphesiz, bunun anatomik ve içtimaî sebepleri vardır.

— Bununla birlikte «solaklık» bir problemdir. Çünkü insanoglu, medeniyetini, «sağ kola göre» kurmuştur. Aşağı yukarı, bütün âletler (makastan otomobilin vites koluna kadar bütün âletler), insanın sağ kolunu kullanacağına göre yapılmıştır. Bu durum, ister istemez, solakların içtimaî hayata intibaklarını zorlaştırmaktadır. Onun için terbiyeciler, normal terbiye imkânlarını kullanarak çocukların mümkün mertebe «sağ el ve kollarını» kullanmalarını tavsiye ederler. Bu konuda İslâm'ın tavrı da aynıdır.

— İslâm'da «sağ elin kullanılması» esas olmakla birlikte, her iki elle başarılabacak işlerin de bulunduğu, hatta bazı işlerin sadece sol elle yapılması gerektiği belirtilir, İslâm'da lüzumsuz organ yoktur, lâkin organların, belli bir disiplin içinde, hizmete sevk edilmeleri vardır. Meselâ İslâm'da yeme içme sağ elle olduğu halde, sol el, daha çok temizlikte kullanılır. Yine, meselâ, bir Müslüman namaz için abdest alırken sol eliyle sümkürür ve böylece temizlenen burnuna sağ eli ile su verir. Gelenekte selâm, sağ eli kalbe götürerek verilir; yine, musafaha (el sıkışma) sağ elle yapılır. Müslüman aileler, daha küçük yaştan itibaren, çocuklarına, bu alışkanlıkları, onları zorlamadan kazandırmalıdır. Çünkü bu yaşlarda, zorlamanın, faydadan çok zarar doğurduğu anlaşılmıştır.

III. BÖLÜM

İLK ÇOCUKLUK SAFHASI:

Terbiyeciler, insanın hayatında, 3 - 6 yaş arasına «ilk çocukluk safhası» adını vermişlerdir. Bu safha, terbiye açısından çok mühim bir devredir. Bazı pedagoglar çocuğun ilk beş yaşını, şahsiyetin kuruluşunda «temel olan yıllar» olarak kabul etmişlerdir. Onlara göre, bu yıllar arasında yapılan terbiye hataları, bütün hayatımız boyunca, kolay telâfi edilmeyecek yaralar açarlar.

İlk çocukluk safhasında, çocuğun hayatında mühim gelişmeler gözükür. Çünkü bu merhalede, çocuk, bedenî, zihnî, hissî, iradî ve içtimaî sahada, dikkate şayan gelişmeler kaydeder. Bilindiği gibi, çocuk, iki yaşını bitirdikten sonra, «şuur» kazanabilir. Bebeklik safhasında şuur yoktur ve çocuklar, bu safhaya ait hiçbir şey hatırlamazlar. Psikanalistlerin ifadesine göre, durum bu olmakla birlikte, bebeklik safhasındaki kötü intibalar «şuuraltına» yerleşir ve üstelik de hatırlanmadıkları için, büyük ruh sıkıntılara (angoise), gerginliklere (stres) ve çözüm bekleyen durumlara (complex) sebep olurlar. Bu sebepten, ebeveyn ve terbiyeciler, 0 — 2 yaş döneminde çok dikkatli olmak zorundadırlar. Birçok psikanaliste göre, bu kritik dönemi, 0 — 2 yaş arası diye sınırlamak doğru değildir; Nitekim en az 5 yaşına kadar, bu hassasiyeti göstermek gerekmektedir. Çünkü bu yaşlarda da çocuklarda, şuur, hafıza ve benzeri zihnî melekeler sanıldığı kadar güçlü değildir. Ancak, beş yaşından itibaren çocuklarda şuur ve hafıza yavaş yavaş güçlenmeye başlar ve hâtıralar kolay unutulmaz.

İlk çocukluk safhasında (3 — 6 yaşlar arasında), çocukta, «aktif» ve «pasif kelime hazinesinin» hayli güçlendiğini de göreceğiz. «Aktif kelime hazinesi», çocuğun günlük dilinde kullandığı kelime sayısı demektir. «Pasif kelime hazinesi» de çocuğun, başkalarından dinlerken anladığı ve fakat kendisinin kullanmadığı kelimelerin topu demektir Aktif kelime hazinesinin zenginleşmesi «konuşmayı», pasif

kelime hazinesinin zenginleşmesi «anlamayı» kolaylaştırır. Çocuğun hayatında, her ikisinin de mühim bir yeri vardır. Ebeveyn ve terbiyeciler çocuğun her iki kelime hazinesini de zenginleştirmeye bilhassa dikkat etmelidirler.

Çocuğun kelime hazinesini zenginleştirmede, muhayyilesini geliştirmede ve muhakemesini işletmede, hikâyelerin, menkıbelerin, masalların ve çocuk seviyesindeki sohbetlerin çok büyük payı vardır. Ebeveyn ve terbiyeciler, korkutucu, ürkütücü ve yıkıcı olmamak şartı ile çocuklara, bol bol hikâye, masal, menkıbe, şiir... okumalı, onların anlayacağı dille onlarla sohbet etmelidirler. Bilhassa Müslüman aileler, çocuklarına, onların dil ve diğer hususiyetlerini nazara alarak, onların anlayabileceği ve sevebileceği bir tarz ve üslup içinde, Şanlı Peygamberinizin hayatını, mücadelelerini, mucize ve menkıbelerini mutlaka anlatmalı ve Sevgili Peygamberimizin yüce sevgisini onların kalbine yerleştirmelidirler. Bu, onların hayatında, çok mühim bir başlangıç olacaktır.

İslâm terbiyesinde, Allah ve Peygamber sevgisi esastır. Aileler ve İslâm terbiyecileri, bu hususa, bilhassa riayet etmelidirler. Bu yaşlar da, Allah ve Peygamber sevgisi alamayan nesillerin, ileride perişan olacaklarını bilmelidirler. Bugün, İslâm dünyasındaki bu dağıklık- lığın, bu çözüklüğün ve bu ezikliğin kaynağı, her şeyden önce, «maarifin» bu sevgi bağıını ihmâl eden bir çizgide bulunmasıdır.

Çocuk, ailesinde mutlaka Allah'ın varlığını, birliğini, büyüklüğünü, merhametini, yarattığı canlılara olan ikram ve ihsanını öğrenmelidir. Yine çocuğun gönlünde bulunan, Yaratan'ımıza ait «fitri alâka» canlandırılmalı ve bu yüce sevgi harekete geçirilmelidir.

Bu yaştaki çocukların, her konuda olduğu gibi, Allah, Peygamber ve dinle ilgili pek çok sorusu da olacaktır. Çocukların bu sorularına sabırla, şefkatle ve onların anlayabileceği bir dille cevap vermelidir. Meselâ, «Allah nerede?» sorularına büyük bir şefkatle «Kalbimizde» cevabını vermelidir, Yine onların «Biz, Allah'ı neden görmüyoruz?» sorusuna «Biz, O'nu görmeyiz, fakat O bizi görür» gibi kısa ve özlü cevaplar vermek iyi olur. Bu soruları karşılarken onları, yanlış inançlara götürecek cevaplardan sakınmalıyız. Bazı aileler, bilerek veya bilmeyerek Yüce Yaratanımızdan söz ederlerken «Allah baba» tâbirini kullanmaktadırlar. Hristiyanlıktan sirayet ettiği anlaşılan, bu çirkin ve putperestlik kokan telâkkiyi, bilerek ve severek çocuk-

larına telkin eden ailelerin elbette İslam ile alâkaları kalmaz. Allah'a cinsiyet, oğul ve kız isnat etmek, putperestlerin ve onlara özenerek dinlerini bozan sapıkların işidir. Müslümanlar, bu konudaki düşman tertip ve oyunlarından sakınmalı ve çocuklarına Allah inancını verirken, ısrarla İslâmî emir ve ölçülere uymalıdır.

Çocuk idraki, mücerret şeyleri, kavramakta çok zahmet çekeceği için, Müslüman aileler ve terbiyeciler, İslâm terbiyesi verirken, Peygamber sevgisine çok ağırlık vermeli, Şanlı Peygamberimizin hayat hikâyesi ve mücadelesi anlatılırken çocuk dil ve üslûbu unutulmaksızın, onların gönül kapıları açılmalıdır. Allah ve Peygamber sevgisi veren şiirler, kasideler ve ilâhiler, behemehal çocuklara öğretilmelidir.

Bu yaştaki çocuklar, Şanlı Peygamberimizin hayat ve mücadelesi-ni, O'nun ve yüce arkadaşlarının ve onlardan sonra gelen çeşitli ırklara ve kavimlere ait İslâm kahramanlarının hâtıra ve menkıbelerini severek dinleyeceklerdir; kendileri için model alacaklardır. Onun için şiir, hikâye, roman, tiyatro yazarlarımız ve yayın evlerimiz küçük, güzel ve değerli eserler hazırlayarak ve yayınlayarak analara, babalara ve terbiyecilere yardımcı olmalıdırlar. Bu eserler, «ikinci çocukluk döneminde» de işe yarayacaklardır.

İlk çocukluk safhasında bulunan çocuklar, kendi akranlarına büyük ilgi duyarlar; cinsiyet ayırmaksızın, birlikte olmayı severler. Fakat kâfi miktarda içtimaîleşmedikleri için, birlikte oynamayı pek beceremezler. Sık sık kavga ederler; birbirlerini ağlatır dururlar. Çocukların bu hususiyetlerinden habersiz bazı ana ve babalar da boşuna, hem kendilerini, hem de dost ve komşularını üzebilirler. Hâlbuki bu yaş çocuklarının hır gür çıkararak ve bir diğerini ağlatarak bir arada bulunmaları normaldir ve bu halin müsamaha ile karşılanması gerekir.

Bu yaştaki çocuklar, büyükleri ile oynamaya bayılırlar. Büyüklerinin yorgun argın olup almadıklarına aldırmadan, onlarla boğuşmayı pek severler. Büyükler, bu konuda sadece sabırlı ve tahammül-lü olmakla kalmamalı, çocukların bu arzularına, mümkün mertebe cevap vermelidirler. Çünkü bu oyunlar, onların bedenî ve ruhî gelişmelerinde ve içtimaîleşmelerinde mühim rol oynar. Bu konuda, Şanlı Peygamberimizin hayatında, çok güzel numuneler vardır, işte onlardan biri: Bir gün, Şanlı Peygamberimizin torunları Hazreti Hasan İle Hazreti Hüseyin, komşuları olan çocukların, babaları

tarafından develere bindirilerek gezdirildiklerinden hâlbuki kendilerinin böyle bir şey yapamadıklarından yakınınca, hemen o anda, kâinatın efendisi, yüce ve şanlı peygamberimiz Hazreti Muhammed (O'na binlerce selâm olsun), ellerini yere koyarak ve diz üstü çömelerek torunlarını, mübarek sırtlarına bindirmiş ve devcilik oyunu oynayarak, onları oda içinde gezdirerek sevindirmişlerdi.

Çocuklarımıza, Şanlı Peygamberimizin, diğer peygamberlerin, Ashab-ı Kiram'ın, İslâm'a ve cemiyete hizmet etmiş kişilerin hayat hikâyeleri, menkıbeleri ve hizmetleri tatlı bir üslûp ile anlatılmalı, iyi seçilmek şartı ile dünya çocuk edebiyatının değerli mahsûlleri de çocuğun kitaplığına kazandırılmalıdır.

Bu yaştaki çocuklara, fazla zorlamadan ve çeşitli mükâfatlar vererek «küçük sûreler», küçük dualar, küçük ilâhiler, din, devlet, vatan, millet ve bayrak sevgisini aşıl原因 ve arttıran şiirler, marşlar... öğretilmelidir.

Bu yaştaki çocukların el maharetlerini geliştirici işler yaptırılmalı, onlar kendi işlerini kendileri yapmaya teşvik edilmeli, muhtaç olmadıkları müddetçe de onlara yardım edilmemeli, şayet yardım gerekiyorsa bunun da dozu kaçırılmamalıdır.

Bu yaştaki çocuklara, tek başlarına veya birlikte oynayabilecekleri oyunlar öğretilmeli, yeterli sayı ve kalitede oyuncak vermelidir. Oyuncaklar, daha çok inşa malzemesi niteliğinde olmalı, çocuğun icat ve keşif duygusunu kamçılmalıdır.

Büyükler, küçükleri asla aldatmamalı, vaat ettiklerini, mutlaka yerine getirmelidirler. Aksi halde, vaatte bulunmamalıdır.

Bu yaştaki çocukların beslenmesi, dinlenmesi, uyuması, oynaması ve faaliyetleri hep programa bağlanmalı ve bu program, ciddiyetle tatbik ve takip edilmelidir. Ayrıca çocuğun sağlığı ile ilgilenilmeli, muayeneleri, aşıları zamanında yapılmalı, hastalığı esnasında ihmalkâr olmamalıdır Bu konularda, devlet, ailelere her bakımdan yardımcı olmalıdır.

ANAOKULLARI VE İSLÂM:

İlk çocukluk safhasında, yani 3 ilâ 6 yaşları arasında, yukarıda bazı hususiyetlerini saydığımız çocuklara, İslâmî ölçülere uygun bir terbiye verecek «muasır anaokullarımızın» bulunması ne kadar iyi olurdu. Müslüman aileler, bu konuda ne kadar da teşkilâtlanmaya

muhtaç görünüyorlar. Maalesef, Müslümanlar, çocuklarına muhtaç oldukları İslâmî ve muasır terbiyeyi verememektedirler. Hâlbuki bu onların haklarıdır. Başka cemiyetler, bu konuda, hiçbir fedakârlıktan ve mücadeleden çekinmezlerken, biz Müslümanların durumu yürekler acısıdır. Bu sebepten diyoruz ki, dünyanın neresinde bulunurlarsa bulunsunlar, Müslüman aileler, el ve iş birliği yaparak, içinde yaşadıkları cemiyetin, müsait olmayan şartlarını dahi sonuna kadar gererek İslâmî ölçüler içinde terbiye veren muasır okullar açmalıdırlar.

Anaokullarının çocukların bedenî, zihnî, hissî, iradî ve içtimai gelişmelerinde çok mühim rolleri vardır. Bu okullarda okuma yazma öğretilmez, yukarıda saydığımız şartlar altında, yeni yetişecek nesillere İslâmî ruh, iman ve ahlâk ölçüleri içinde bedenî ve ruhî gelişme sağlanır çocuklar mektep hayatına hazırlanır.

Bu okullarda, çocuklar, yetişmiş ve ehliyetli mümin ellerde, her bakımdan güçlendirilir. Gelişmenin çeşitli veçheleri açısından tam bir kontrol altında tutulur. Beden ve ruh sağlıkları, terbiyecilerin ve tabiplerin devamlı bakımı ve gözetimi altında teminat altına alınır. Çocukların, aile terbiyesi ile birlikte yavaş yavaş da olsa hayata hazırlanmaları sağlanır. Aile sevgisi ile birlikte, çocuktaki «istiklâl şuuru» da kuvvetlendirilir. Esasen, 2 — 4 yaşları arasındaki çocuklarda sık sık görülen inatçılık ve aksilik davranışları, onların «istiklâl arzusundan» kaynaklanmaktadır. Anaokullarında, çocukların bu arzuları tatmin olacağından, böyle hissî meselelerden kurtulurlar.

Bütün bunlardan sonra, ehemmiyetle belirtmek gerekir ki, bir kavmin, bir ırkın, bir cemiyetin istiklâli, kendi çocuklarına istediği terbiyeyi verebilmesi ölçüsünde vardır. Kendi çocuklarına istedikleri terbiyeyi veremeyen cemiyetler, asla hür ve bağımsız değildirler. Müslümanlar, kendilerinin kontrol edemedikleri ve istedikleri terbiyeyi verdiremedikleri okullara kendi çocuklarını göndermemelidirler. Zaruret halinde, kendi çocuklarını, kendi aile ocaklarında ayrıca terbiye etmelidirler.

TERBİYEDE CEZA VE MÜKÂFATIN DEĞERİ:

Psikologlar ve pedagoglar, terbiyede «ceza» ve «mükâfat» müessesesinin rolünü inkâr etmezler.

Ceza, bir bakıma, tekrarı istenmeyen bir davranışın «elem doğurucu» bir netice ile birleştirilmesidir. Ebeveyn veya terbiyeci, ceza

müessesesi ile çocukta, bazı davranışlar yapmanın acı neticeler vereceği şuurunu uyandırmak ister. Böylece çocuk, o istenmeyen davranışa tevessül etmeye kalkıştığı zaman bu acı neticeyi hatırlayarak vazgeçer.

Mükâfat ise bunun aksine, tekrarı istenen bir davranışın «haz doğurucu» bir netice ile birleştirilmesidir ki, çocuğu, iyi davranışları tekrarlamaya götürür.

Bununla birlikte, aileler ve terbiyeciler, mümkün mertebe, maddî ceza ve mükâfatlardan kaçınmalı; manevî ceza ve mükâfatlar vererek çocuklarını terbiye etmenidirler. Şayet, maddî bir ceza vermek gerekiyorsa, çocukların ellerine ve ayaklarına hafifçe vurmamalıdır. Onların yüzlerine, başlarına, sırt ve karnlarına asla vurmamalıdır.

Müslümanlar, şunu asla unutmamalıdır ki, Şanlı Peygamberimiz, bütün hayatları boyunca, bir terbiye vasıtası olarak çocuklara ve gençlere bir fiske bile vurmamışlardır.

IV. BÖLÜM

İKİNCİ ÇOCUKLUK SAFHASI:

İkinci çocukluk safhası, normal olarak altı yaşın bitiminden başlar ve bulûğa kadar devam eder. Yani, yedi yaş ile bulûğ arası devre...

Bulûğ yaşı, cinsiyete, ferdi farklara ve iklimlere göre değişir.

Umumiyetle kızlar, erkeklerden iki yıl önce bulûğa erdiklerinden, kızlar için, ikinci çocukluk yaşı iki yıl önce biter, yani, erkeklere nazaran iki yıl daha kısadır. Bilfarz, ılıman iklimlerde, normal olarak erkekler için ikinci çocukluk safhası 7 - 14 yaşları arası ise, aynı şartlarda bu safha kızlar için, 7 - 12 yaşları arasıdır.

İKİNCİ ÇOCUKLUK SAFHASI VE İSLÂM:

İkinci çocukluk safhası, İslâm terbiyesi açısından mühim bir devredir. Bu safhada çocuklar, ciddi ve sağlam bir «temel terbiyeye» tabi tutulmalıdırlar. Bu terbiye, en iyi olarak mekteplerde verilebilir.

Bu yaştaki çocuklar, cinsiyet farkı gözetilmeksizin, muhtaç oldukları bedenî, zihnî, hissî, iradî, ahlâkî ve dinî terbiyeden geçirilmelidirler. Asla unutulmamalıdır ki, Şanlı Peygamberimiz: «Kadın erkek, bütün Müslümanların, ilim talep etmesi farzdır» diye buyurmuşlardır. Bu hadîsin ışığında, bütün İslâm Dünyası'nda, bu «temel terbiye» mecburî kılınabilir ve kılınmalıdır.

Muasırların ilim adamları, ikinci çocukluk safhasında bulunan çocukların, artık cinsiyet farklarını iyice idrak ettiklerini, bu sebepten kızların ve erkeklerin birbirlerinden uzaklaşarak ayrı gruplar teşkil ettiklerini; kendi cinsinden olan akranları ile samimi arkadaşlıklar kurduklarını, «çete» diye adlandırılabilir çocuk grupları meydana getirdiklerini, kendi cinsiyetlerine uygun oyunları ve faaliyetleri

sevdiklerini ortaya koymuşlardır. Yine, bu ilim adamları, bu safhadaki erkeklerin «kız gibi kızların da «erkek gibi» davranmaktan kaçındıklarını, kendi aralarında bu gibi davranışları ayıpladıklarını, cinsiyetler arasında açıkça bir «soğukluğun» bulunduğunu, kız ve erkek çocuk grupları arasında, bir çekişme ve sürtüşmenin mevcut olduğunu müşahedelerle tespit etmişlerdir. Bu konuda sayısız «test», «anket» ve «sosyogram» tatbikatı vardır.

Görülüyor ki, bu safhada çocuklar, kendi cinsiyetlerini yaşamak ve kendi cinsiyetlerine uygun bir şahsiyet kazanmak için çırpınmaktadırlar. Bu yaştaki çocuklar, kendilerini benzetecekleri «kahramanlar» ararlar. Onlar, bu safhada, kendi cinsiyetlerine hayran oldukları için; erkekler «erkek kahramanlar», kızlar «kadın kahramanlar» isterler. İşte bu noktada, Müslüman ebeveyne ve terbiyecilere düşen vazife bu çocuklara, İslâm tarihinin erkek ve kadın kahramanlarını, ilim ve fikir adamlarını, ahlâk ve sanat adamlarını... örnek olarak sunmaktır.

Ayrıca, unutmamak gerekir ki, aile fertleri ve terbiyeciler de bu yaşta bulunan çocuklara iyi örnek olmak zorundadırlar. Bu arada, yakınımızda bulunan ve gerçekten iyiliği güzelliği ve doğruluğu temsil eden millî ve mahallî... kahramanlar da ihmal edilemezler.

Ancak, bu safhada bulunan çocuklar, birbirleri ile kıyaslanamazlar.

ÇOCUK KİTAPLARI:

Terbiyede çocuk kitaplarının, dergilerinin ve ansiklopedilerinin çok mühim bir yeri vardır. Yazık bunu idrak edemeyen cemiyetlere...

Esef edelim ki, Müslümanlar, bu konuda çok ihmalkâr olmuşlar ve bunun zararını, pek çok görmüşlerdir ve görmektedirler. Nitekim Müslümanlar, çocuklarının eline, sağlam ve güvenilir mümin ellerden çıkan kitaplar, dergiler ve ansiklopediler yerine, ne idüğü belirsiz ve hatta art niyetli çevrelerin hazırladıkları, zehirli ve zararlı neşriyatı vermek durumunda kalmışlardır. Artık ve mutlaka bu facia önlenmelidir. Müslümanlar, zamana ve mekâna göre, mücadele etmesini, artık öğrenmelidirler. Aksi halde vebalden kurtulamazlar.

Çocuk kitaplarımız, gerek malzeme, gerek muhteva ve şekil olarak üstün bir kalite içinde hazırlanmalı ve bu kitaplardan İslâm

imanı, ahlâkı ve yaşayışı, nefis bir üslûp içinde taşmalıdır. Bu güzel eserleri okuyan genç nesiller, bir taraftan İslâm iman ve ahlâkı içinde yücelirken, diğer taraftan muasır gelişmelere öncülük edecek bir ruha ve hamle şuuruna ulaşmalıdırlar. Ayrıca, kitap, dergi ve ansiklopediler, baskı, kâğıt, kapak... hususunda güzel ve dayanıklı olmalı, nesilden nesle intikal edecek değerde hazırlanmalı ve çocuk kitaplığımız, bu güzel eserler ile asırlar içinde giderek zenginleşmelidir. Bu kitapların ucuz ve kolay temin edilebilir olması da şarttır.

ÇOCUK FİLMLERİ VE TİYATROSU:

Güzel sanatların her dalı, aynı zamanda çocuklara da hitap eder. Bir cemiyet, kendi çocukları için, onların anlayabilecekleri seviyede estetik çalışmalar yapmak zorundadır. Bu çalışmalar, hem çocukta estetik duygusunu güçlendirir, hem de onu cemiyetin istediği ölçüler içinde geliştirir.

Çocuklarda öğrenme, ne kadar fazla duyu organı harekete geçirilirse, o kadar faydalı olur. Bu sebepten terbiyeciler, hem göze, hem kulağa hitap eden öğretim vasıtalarını tercih etmektedirler.

İyi ve usta kalemlerden çıkmış tiyatro eserleri ile senaryolar, yine aynı ustalıklı sahneye konur veya filmlere aktarılırsa, çok başarılı olmakta, genç nesillerin terbiyesinde iyi neticeler vermektedir.

Müslümanlar, kendi kültür ve medeniyetlerinin değerleri içinde kalarak çocuklar ve gençler için hazırlayacakları filmler ve tiyatro eserleri ile kısa zamanda büyük hamleler yapabilirler. Bu husus çok mühimdir. Müslümanlar, yeni savaşların, yeni vasıtalarına sahip çıkmaz ve kısa zamanda bunlara intibak etmezlerse, kendilerine ve çocuklarına yazık etmiş olurlar. Nitekim «Düşmana silâhı ile muka-bele ediniz» emrini veren Şanlı Peygamberi dinlemeyen Müslüman kavimler, daima perişan olmuşlardır.

GİYİM VE KUŞAM:

İkinci çocukluk safhasında bulunan çocuklar, mutlaka, kendi cinsiyetlerine uygun bir tarzda giyinmeye alıştırmalıdırlar. Bu yaştaki kızların erkek gibi, erkeklerin de kız gibi giyindirilmeleri asla doğru değildir. Çocuklar, kendi cinsiyetlerine uygun olmak üzere, temiz ve sâde giyinmeye alıştırmalıdırlar. Şanlı Peygamberimizin emirlerine uyularak «süslü giyime» gidilmemelidir. Öte yandan dinimiz, erkek-

lerin kadınlar gibi, kadınların da erkekler gibi giyinmelerini ve davranmalarını kesin olarak yasaklamıştır.

VÜCUD TEMİZLİĞİ:

Bu yaştaki çocuklara, en az haftada bir defa yıkanmayı, tırnak kesmeyi öğretmek, günde yemeklerden önce el ve yüz yıkamayı, yemeklerden sonra diş fırçalamayı (veya misvaklamayı) alışkanlık olarak vermek gerekir.

Çocuklara İslâmî bir temizlik şuuru vermek için, henüz «mükellef» (sorumlu) olmasalar bile onlara «gusûl abdesti», «namaz abdesti» öğretilmeli, taranmanın, diş fırçalamanın, yıkanmanın ve tırnak kesmenin dinî ve sıhî bir vazife olduğu şuuru ve alışkanlığı kazandırılmalıdır.

İslâm'da tuvalete gitmenin bile bir adabı bulunduğu, orada bile uyulması gereken ölçülerin bulunduğu öğretilmelidir. Bilfarz, Müslüman, helaya sol ayağı ile girer, sağ ayağı ile çıkar; orada yüzü Kible'ye dönük oturamaz. Orada, bol suyla sol el kullanılarak yıkanılır; bir bezle veya bu iş için hazırlanmış «hususî kâğıtlar» ile kurularak çıkılır. Bu temizlik yapıldıktan sonra, eller, bol sabun ve su ile yıkanılır. Şanlı Peygamberimiz buyuruyor: **«Temizlik dinin yarısıdır.»**

SPOR VE OYUN:

Bu yaştaki çocuklara, yaşlarına ve cinsiyetlerine uygun olmak şartı ile basit jimnastik hareketleri öğretilmeli ve yaptırılmalı; İslâmî edep ve ölçüler gözetilerek, çocukların sportif faaliyetlere katılmaları sağlanmalıdır.

Bu yaştaki kız ve erkek çocuklarına, mümkün mertebe çok ve çeşitli «çocuk oyunu» öğretilmelidir. Bunun için kitap ve filmler hazırlanmalıdır. Bilhassa «grup oyunlarına» çok değer verilmelidir.

Erkek çocukları, biraz daha çetin ve ağır oyunlara yönlendirilmeli onlara, Şanlı Peygamberimizin tavsiyelerine uygun olarak **«güreş, ok atma, ata binme, yüzme ve yarışma»** gibi spor dallarında çalışma imkânı verilmelidir. Kız çocukları da kendi hususiyetleri içinde benzeri faaliyetlere sevk edilebilir.

Bu yaştaki çocukların beslenmeleri ve dinlenmeleri de belli bir disiplin altına alınmalıdır.

İŞ VE ÇIRAKLIK TERBİYESİ:

Bu safhada bulunan çocuklar mektep yaşındadırlar.

Bu yaştaki çocuklar, bir taraftan mektebe devam ederlerken diğer taraftan, bilhassa yaz tatillerinde ve boş zamanlarında, belli ve uygun iş yerlerinde «iş terbiyesi» almak ve bazı «maharetler» kazanmak üzere «çırak» olarak çalışmayı da denemelidirler. Erkek çocukları «ustalar» nezaretinde ve işyerinde, kız çocukları analarının yanında veya «güvenilir kadınlar» nezaretinde faydalı maharetler ve alışkanlıklar edinebilmelidirler.

Bu yaştaki çocuklara, belli nisbette, bir el maharetini kazandırmak, aynı zamanda mektebin vazifesi de olmalıdır.

DİN BİLGİLERİ VE KUR'AN-I KERİM ÖĞRENME:

İkinci çocukluk safhası, İslâm terbiyesi açısından çok mühimdir demiştik. Bu yaşlarda çocuklara, kız olsun, erkek olsun, mutlaka Kur'ân-ı Kerim öğretilmelidir. Şanlı Peygamberimiz, «**Çocuk, kavrayacak yaşa gelince, Kur'ân-ı Kerim öğreniniz**», diye buyurmakta ve bunu, çocuğun «**baba üzerindeki hakkı**» olarak vasıflandırmaktadır. Yine O: «**İnsanların en hayırlısı Kur'an'ı öğrenen ve öğretendir**» diye buyurur.

Bu yaştaki çocukların hafızaları çok kuvvetlidir ve mekaniktir. Onlar kolay öğrenir ve ezberlerler. Onun için, bu yaşlarda öğrenilenler kolay kolay unutulmaz. Bu yaşlarda çocuklara, namaz sûreleri, namaz duaları, temel dinî bilgiler verilmeli ve yavaş yavaş, tatbikata geçilmelidir. Çocuklarımızın gelecekteki dinî hayatları, bu safhada verilenlere bağlı olarak gelişecektir.

Bu yaştaki çocuklara, Şanlı Peygamberimizin hayatı, mücadeleleri, ahlâk ve yaşayışı, ana ve babaları, doğup büyüdükları, yaşadıkları memleketler, şu anda bulunduğu şehir anlatılmalı ve sevdirelmelidir.

Bu yaştaki çocuklara, imanın şartları, İslâm'ın şartları, farz-lar, vacipler, sünnetler, emirler, haramlar... öğretilmeli, Şanlı Peygamberimizin anası, babası, eş ve çocukları, dost ve arkadaşları, yani «yüce sahabî kadrosu» istisnasız sevdirelmelidir.

Kısaca, aileler, bu yaştaki çocuklarını, ileride bütün ihtişamı ile yaşayacakları hayata hazırlamalı ve onları «**ateşten korumalı**»dırlar.

SOFRA ADABI:

İkinci çocukluk safhasında bulunan çocuklar, İslâm sofrada adabını da öğrenmelidirler. Meselâ, onlar, yemekten önce el yıkamanın «müstehap» ve yemekten sonra el ve ağız yıkamanın «sünnet» olduğunu öğrenmeli ve bunu alışkanlık haline getirmelidirler.

Müslüman çocukları, bütün aile ile birlikte sofraya «Rahman ve Rahim olan Allah'ın adını anarak» oturmalı ve yine sofradan «Allah'a hamd ve şükür ederek» kalkmalıdırlar. İslam sofrasında, böyle yapmak sünnettir.

Bu arada, çocuklara, yemek sonrasında okunmak üzere küçük bir «sofra duası» öğretmek de iyi olur. Bilindiği gibi, İslâm'da sofraya “Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı anılarak” oturulur, doyduktan sonra «Allaha hamd ve şükür edilerek» kalkılır. Bu kadar yapmak yeterli olmakla birlikte, istenirse, yemek sonrasında kısa bir dua da okunabilir.

Sofra, zamanın ve mekânın şartlarına göre, yerde de olabilir, masada da olabilir. Çatal, kaşık ve bıçak kullanmak güzel âdettir. Yemekler, sofrada, ayrı ayrı tabaklarda da, servis kaplarında da yenebilir. Bütün bunlar, âdete, örf'e bağlı hususlardır.

Yemekte neşeli olmak Şanlı Peygamberimizin sünnetidir. Sofrada üzüntü verecek, neşe kaçırarak veya iğrenç şeyler anlatılmaz.

Yemek, tıka basa yenmez; daha yemek isteği varken sofradan kalkmak Şanlı Peygamberimizin sünnetidir. Sofrada, lokmalar iyice çiğnenmeli, küçük lokmalar alınmalı, başkalarının hakları gözetilmeli, yemeği soğutmak için kaşığa üflememeli, başkalarını iğrendirici ve tiksindirici davranışlardan sakınılmalıdır. Suyu, mümkün mertebe yemek arasında içmeli, sağlık için zararlı olan şeyleri yememelidir. Helâl Lokma yemeli, sofrada haram şey bulundurmamalıdır. Bira dâhil, bütün alkollü içkiler haramdır. Üzerinde haram yiyecekler ve içecekler bulunan sofraya oturmamalı, İslâm'ın emir ve ölçüleri içinde yemeli ve içmelidir. Sofrada bol meyve ve meyve suyu, yahut yoğurt ve ayran cinsinden faydalı olan şeyler bulundurmamalıdır. Hastalar, tabiplerin tavsiyelerine göre yemeli ve içmelidir.

Müslüman, yemek yerken, mümkün mertebe, sağ elini kullanmalı, sol eliyle de sağ eline yardımcı olmalıdır. Müslümanlar, yemeli, içmeli fakat israf etmemelidirler. Herkes, tabağına yiyebile-

ceği kadar yemek almalı, tabaktakini behemehal bitirmeli, artık bırakmamalıdır.

Sofrada misafir varsa, cömert ve hürmetkâr davranılmalı, o, kalkmadıkça sofradan kalkmamalıdır. Misafirin karnını iyice doyurmasını temin edici güzel ve nazik davranışlarda bulunulmalıdır.

UYKU VE YATAK ADABI:

İkinci çocukluk safhasında bulunan çocuklar, İslâm'a uygun uyku ve yatak adabını da öğrenmelidirler.

Müslüman çocuğu, yatağına girerken İslâm imanının esaslarını bildiren «Âmentü»yü okur, duasını eder, «Kelime-i Şehadet» getirir ve ailenin diğer fertlerine «iyi uykular» dileyerek uykuya dalar. Sabahleyin «Kelime-i Şehadet» ile uyanır, «Allah'a hamd ve şükürler eder» ve ailenin diğer fertlerine «hayırlı sabahlar» diler.

Çocukların yatakları ve yatak odaları, mümkün mertebe, en küçük yaşlardan itibaren ayrılmalıdır. Kız ve erkek çocukları, bir arada yatmamalıdır.

Çocukların yatakları, fazla yumuşak olmamalı, biraz sert olmalıdır. Şanlı Peygamberimiz, içine hurma lifleri doldurulmuş deri bir yatakta yatarlardı. Böyle bir yatak, hem peygamberinizin sünneti olduğu için, hem de sağlık açısından faydalı olduğundan tavsiye edilmeye değer.

Müslümanlar, umumiyetle Şanlı Peygamberimizi taklit etmek üzere, yatağa girdikten sonra, sağ ellerini, sağ yanaklarının altına koyarak ve sağ tarafları üzerine uzanarak uyumaya çalışırlar. Mamafih, Müslüman, sol tarafı üzerinde de, sırtüstü de uyuyabilir. Ancak, sadece, yüzükoyun yatmak uygun görülmemiştir.

ANNE, BABA VE ÇOCUK MÜNASEBETLERİ:

Aile, ana, baba ve çocuklardan ibaret... Bazılarında büyük anne ve büyük babalar da var.

İslâm ailesinde, büyük anne ve babaların çok büyük itibarı vardır. Onlar, büyük sevgi ve hürmet görürler. Çünkü onları, bizzat yüce ve mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim, himaye kanatları altına almış bulunmaktadır. Nitekim yaşlı ana ve babalar konusunda, genç ana ve babalara şöyle buyrulur: «**Rabbin, kesin olarak şunları hük-**

metti: Kendinden başkasına kulluk etmeyin. Ana ve babaya iyi muamele edin. Eğer onlardan biri veya her ikisi, senin yanında ihtiyarlığa ererlerse, onlara «öf» bile deme. Onları azarlama. Onlara güzel (ve tatlı) söz söyle». (Bkz. el-İsrâ Sûresi, âyet 23).

İslâm'da, ana ve baba haklarına riayetsizlik, en büyük günahlardan...

İslâm'da, ailenin temelini teşkil eden karı ve kocanın birbirlerine sevgi ve saygı bağı güçlü olmalıdır. Esasen, yüce Allah, kadın ile erkek arasında bir «gönül bağı» ve «bir diğerine ısınma» temayülü koymuş bulunmaktadır. İslâm'da «kadın» ve «erkek», birbirine düşman olan, yahut birbirleriyle didişen ve yarışan zıtlar halinde değildir; aksine, onlar birbirlerini tamamlayan ve birbirine muhtaç iki cins halindedirler. Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: «Sizi, bir candan (Âdem'den) yaratan, bundan da gönlü, kendisine yetip ısımsın diye eşini yaratan O'dur. (Bkz. el-A'raf Sûresi, âyet 189).

Bugün sahte bir «feminizm» (kadın hakları savunuculuğu) adına ortaya çıkıp bu maske altında cinsler arasında fitne sokmaya, cinsler arasında düşmanlık duyguları uyandırmaya, cinsleri mânâsız bir rekabete iterek aile müessesesini temelinden sarsmaya çalışan kişilerin şayet bir art niyetleri yoksa, akıl ve ruh sağlıklarından şüphe edilmelidir.

İslâm ailesinde doğan çocuklar, her şeyden önce, orada sevgi ve saygı bağı üzerine kurulmuş bir huzur ve sükûn vasatı bulmalıdırlar. Böyle bir vasat, çocukların beden ve ruh sağlığı için mükemmel birer mekân durumunda olacaklardır.

Ailede zaman zaman bazı problemler doğabilir; karı ve koca arasında, şu veya bu ölçüde bir tartışma çıkabilir. Ancak, bilinmelidir ki bunun genç nesiller üzerinde yıkıcı tesirleri olabilir. Bu sebepten, çocuklar önünde tartışmak asla doğru değildir.

İslâm, kocalarına karşı, «itaatkâr kadınlar», eş ve çocuklarına karşı «müshfik ve merhametli babalar» ister.

Aile, çocuklarına İslâm iman ve ahlâkını vermede, bizzat örnek olmak zorundadır. Çocuklar, sözden ziyade, gördükleri ve yaşadıkları değerleri benimserler. Kısaca, aileler, bir bakıma, çocuklarının kendilerine benzediklerini hayretle göreceklerdir. Bir yabancı terbiyecinin (Salzman'ın) dediği gibi: «Yengeçler, yavrularının yan yana

yürümelerine hayret etmemelidirler». Aile, çocuklarına karşı âdil olmalı, haksız muamelelere ve kıyaslamalara gitmemeli, onları dövmemeli, onların haysiyetlerini rencide edici davranışlardan sakınmalıdır. Aile, çocuklarına çekemeyecekleri yükleri vermemeli, onların başarılarını ve başarısızlıklarını çok iyi değerlendirmeli, onları yarımsız, himyesiz ve desteksiz bırakmamalı, bununla birlikte onlara gereğinden fazla yardım da etmemelidir. Aile, çocuklarına karşı mümkün merteye cömert olmalı, onların din ve dünyaları için, mümkün olan fedakârlığı gösterebilmeli, ancak, israftan sakınmalı ve onlara da bu şuurı vermelidir. Aile, çocuklarına iyi arkadaşlar edinmeleri için fırsatlar hazırlamalı, onların, yaşlarının aktüalitesine göre yaptıkları, din ve ahlâkın dışına taşmayan davranışlarına izin verilmeli ve müsamaha edilmelidir.

Aile, çocuklarının beden ve ruh sağlığı ile ciddi biçimde ilgilenmelidir. Bu konuda devlete düşen sorumluluk, aileden daha az değildir.

ERKEK ÇOCUKLARININ SÜNNET EDİLMESİ:

İslâm dininde, erkek çocuklarının «sünnet edilmeleri», yani, erkeklik organının ucundan sarkan derinin uygun bir kısmının, bu iş için yetiştirilmiş kişiler tarafından kesilip alınması sünnettir.

Bu iş, dinî bir fariza olmamakla birlikte, İslâm'ın şiarı, (ayırd edici vasfı) haline gelmiştir. Bu sebepten, İslâm Devleti, Müslüman bir cemiyetin, toptan, çocuklarını sünnet ettirmekten vazgeçmesine izin vermez. Böyle bir davranışa müdahale eder, sünneti devam ettirir. Kaldı ki, İslâm dünyasında, bugüne kadar, böyle bir devlet müdahalesine ihtiyaç duyulmamıştır. Çünkü İslâm cemiyetleri, çocuklarını, seve seve, düğün, bayram ederek sünnet ettirmektedirler.

Kaldı ki, zamanımızda, Müslüman olmayan bazı aileler dahi sağlık açısından faydasına inandıkları için çocuklarını sünnet ettirmektedirler.

İslâm'da sünnet olmanın belli bir yaşı yoktur. Bununla birlikte, aileler, bu işi, bulûğdan önce bitirmelidirler. Görünen odur ki, «sünnet yaşı» örfে bırakılmıştır ve Müslüman aileler çocuklarını, daha ziyade 7 - 14 yaşları arasında sünnet ettirmektedirler. Bu güzel bir âdettir. elbette, istenirse daha küçük yaşlarda da sünnet yaptırıla-

bilir. Hatta doğum esnasında, tabipler, göbekte birlikte bu işi de yapabilirler.

İslâm'da «sünnet» için hususî bir merasim emredilmemiştir. Ancak, bütün İslâm- cemiyetleri, çocukları için «sünnet düğünü» ve «sünnet cemiyeti» tertip etmeyi âdet edinmiş ve bunu «çocuğunun mürüvveti» olarak değerlendirmiştir. Bu âdete uymak iyi olur. Müslümanlar, bu suretle tertip ettikleri sünnet «düğün» ve «cemiyetlerinde» ısrarla haramdan kaçınarak, bu güzel günlerini kutlamalıdır.

Müslüman aileler, bu sünnet düğünlerinde, umumiyetle, Kur'ân-ı Kerim okutmakta, «Mevlit» okutup ilâhiler söylemekte, dualar etmekte, dost ve akrabalarına ziyafetler vermekte, karşılıklı hediyeleşmektedirler.

İslâm dünyasında, «sünnet çocuğunu eğlendirme» işi, başlı başına bir kültür oluşturmıştır. Kukla, karagöz gibi pek çok oyun, burarlardan kaynaklanıp dağılmıştır.

İslâm geleneklerine göre, çocuk, tek başına sünnet edilmemekte, yanına fakir ve fukara çocukları alınarak, aynı şartlarda ve aynı alâkaya mazhar olmak şartıyla onlar da sünnet ettirilmekte, eğlence ve hediyelerden istifade ettirilmektedirler.

İslâm'da sünnet, görüldüğü gibi, dinî bir emir olmakla birlikte bu konudaki merasim, tamamı ile örf bırakılmıştır. Ancak, bu esnada, örf ve âdetler, asla harama kapı açmamalıdır; içki, kumar ve benzeri haram işlerin yapılmasına fırsat vermemelidir.

Devlet, bir «kamu hizmeti» olarak, sünnet ameliyatını teşkilâtlandırmalı ve en azından, bu işleri yapanların «ehliyetli» kimseler olmasını, bütün vatan sathında sağlamalıdır. Sağlıklı, ağrısız ve tehlikesiz «ameliyatlar» için personel yetiştirme işini, ciddiyetle ele almalıdır. Yahut Müslüman cemiyetler, bu konuda da teşkilâtlanmalıdırlar.

İleri yaşlarda, başka dinlerden gelerek Müslüman olan kimselerin de sünnet olmaları gerekir. Ancak, bilindiği gibi, «sünnet» sünnettir; yani dinî bir farıza değildir. Sünnetten korktukları veya çekindikleri için. Müslüman olmaktan vazgeçmeleri ihtimali bulunan yaşlı ve yetişkin kimselere gerekli kolaylık gösterilmelidir. Müslüman olmak isteyenlere, her şeyden önce, İslâm'ın imanı, şartları, farzları, emir ve yasakları öğretilir. Bundan sonrası, zamana ve

onların irade ve ihtiyarına bırakılır. Hiç kimse, ne olursa olsun, bir insanı «iman etmek nimetinden» mahrum bırakamaz. «Sünnet olma ameliyesini» İslâm'ın ilk ve temel şartı biçiminde telkih etmek doğru değildir.

BULUĞDAN ÖNCE ÖLEN ÇOCUKLAR MESELESİ:

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'den ve Şanlı Peygamberimizin hadislerinden kesin olarak öğrenmiş bulunuyoruz ki, «**bütün çocuklar, İslâm fıtratı üzere doğarlar**» ve bu sebepten çocukken ölenler, kesin olarak Cehennem'e gitmezler.

İslâm'da mükellefiyet (sorumluluk), akli yerinde olmak şartı ile bulûğ ile başlar. Yine, bu sebepten, çocuk iken ölenler, Allah indinde, yaptıklarından sorumlu (mes'ul) değildirler.

Müslüman çocukları, Müslüman itibar edilirler ve hesapsız, Cennet'te konurlar. Kâfir ve müşrik çocukları da, henüz sorumluluk çağına gelmediklerinden ve «fıtrat dini üzere» öldüklerinden, asla Cehennem'e girmeyeceklerdir. Bu hususta İslâm âlimleri müt-tefiktir. Allah, «öte» de, onları hesaba çekmeyecek ve şüphesiz ki, adalet ve ihsanı ile, onları, memnun olacakları bir muamele ile karşılayacaktır.

BÜYÜME VE GELİŞMENİN KANUNLARI

Büyüme ve gelişme başıboş değildir. Onun kendine mahsus olan kanunları vardır. Bu kanunlara birkaç örnek verelim:

1. Her türün kendine mahsus bir büyüme ve gelişme biçimi vardır: Hayatın «polifiletik» (çok biçimli) bir tekâmül içinde olduğunu gösteren bu kanun, Darwin'in «monofiletik» (belli bir modele irca edilen) tekâmül teorisini yalanlayacak niteliktedir. Gerçekten de her canlı varlığın kendine mahsus bir gelişim biçimi vardır. İnsan yavrusu ile meselâ maymun yavrusunun doğumdan önceki ve doğumdan sonraki safhaları, hem zaman, hem biçim, hem kalite itibarı ile birbirinden çok farklıdır. Bu iki tür arasındaki bu gelişim farklarını inkâr ve ihmal etmeye imkân yoktur. Üstelik, bu gelişme modelleri irsidir ve çevre şartları değişse bile bu farklar devam eder.

2. Büyüme ve gelişmede ferdi farklar mühimdir: İnsan yavrusunun büyüme ve gelişmesi, ana ve babasından tevarüs ettiği

irsi âmillere (genetik faktörlere) bağlıdır. Çevre şartları eşitlense bile farklı verasete sahip insan yavrularının büyüme ve gelişmeleri yine farklı olur. Farklı ana ve babalardan doğan çocuklar, aynı şartlarda büyütülse bile bedenî, zihnî, iradî, hissî ve içtimâî gelişmede aynı miktar ve kaliteyi gösteremezler; çünkü «irsiyet âmili» rolünü oynamaya devam eder.

3. Büyüme ve gelişme çok cephelidir: Büyüme ve gelişmenin bedenî, zihnî, hissî, harekî, iradî, cinsî ve içtimâî veçheleri vardır.

4. Büyüme ve gelişmenin çeşitli veçheleri, birbiriyle irtibatlıdır: İnsanda kaabiliyet umumîdir. Bir sahada görülen arıza ve yetersizlikler diğerlerine de sirayet eder veya diğerlerinden de müteessir olur. Durum, müspet için de aynıdır.

5. Büyüme ve gelişme, her sahada, müvazi (paralel) değildir. Büyüme, baştan ayağa doğrudur (cephalo - caudal'dir). Yine büyüme vücûdun mihverinden uçlara doğrudur (prbcimo- distal'dir).

6. İnsan gelişiminin çeşitli safhaları ve bu safhaların kendine mahsus halleri vardır: İster «dölyatağında» olsun, ister doğumdan sonra olsun, insan, safha safha büyür. Bu safhaların kendine mahsus holleri, meseleleri ve imkânları vardır. Bilfarz, insan, doğumdan sonra, bebeklik, ilk çocukluk, ikinci çocukluk, ergenlik, gençlik ve ihtiyarlık safhalarından geçer. Beşeri münasebetler, bu safhaların aktüalitesine göre tanzim edilir. Tâlim ve terbiye, buna göre programlanır.

7. İnsan yavrusu, normal olarak gelişmenin ve büyümenin zarurî olan merhaleleri içinden geçerek yetişkinlik safhasına gelir: İnsan, yetişkinlik dönemine, yukarıda saydığımız bütün safhaları, birer birer geçerek ulaşabilir. Bu konuda acele ve telâşın hiçbir faydası yoktur. Zamanı gelince, insan, belli ömür devrelerine ulaşacaktır. Bunu çabuklaştırmak da, geciktirmek de pek mümkün gözükmemektedir.

V. BÖLÜM

MÜKELLEF SAFHASI

İslâm'da dinî, ahlâkî ve hukukî mükellefiyet, bulûğ ile başlar ve kişi, aklını muhafaza ettiği müddetçe, bir ömür boyu devam eder.

Mükellefiyet için, bulûğa ermenin (balığ olmanın) yanında, belirti bir seviyede akıl ve zekâ sahibi olmak da şarttır. İslâm'da buna «akıl ve balığ olmak» denir. Henüz bulûğa ermeyen çocuk ile sorumluluklarını idrak edemeyecek kadar geri zekâlı veya aklen malul kişiler “mükellef” olamazlar.

Eğer, objektif bir kriter aramak gerekirse, İslâm'da, yedi yaşında bulunan normal bir çocuğun «zekâ seviyesinde» olan bir yetişkin, zayıf da olsa «akıllı» sayılabilir. Çünkü İslâm'da, yedi yaşında bulunan normal bir çocuk, «mümeYYiz» (iyiyi kötünden ayırabilen) kişi sayılmaktadır. Nitekim yedi yaşında bulunan normal bir erkek çocuğunun ezan okuması, yani Müslümanları namaza davet etmesi caizdir. Daha küçüklerin bunu yapması caiz değildir. Yine, cuma namazında imam olmamak şartı ile yedi ve daha yukarı yaşlardaki normal çocukların, minbere çıkıp hutbe okuması da caizdir. Böyle olunca, «yetişkin» olduğu halde, zekâ seviyesi (zekâ bölümü), aşağı yukarı yedi yaşındaki çocuğa denk olan müminler, «akıllı» sayılabilirler.

Günümüzde, ilmî usullerle, insan zekâsı, objektif olarak ölçülebilmekte ve akıl sağlığı tespit edilebilmektedir. Psikologlar, insan zekâsını, bu maksatla hazırlanan testler ile ölçüp tasnif etmesini başarmışlardır. Onlar, hususî, teknik ve hesaplarla, insan zekâsını rakamlarla da ifade edebilmişlerdir. Onlara göre, normal «zekâ bölümü» 90 - 110 arasındır. Zekâ bölümü itibarı ile «çok üstün» ve «çok geri» olan ihsanlar vardır. Üstün zekâ, 110'dan başlayarak 200'e kadar çıkabildiği gibi, geri zekâ, 25'e ve bunun da altına düşebilmektedir. Psikologlar, 25 ve daha aşağı zekâ bölümüne sahip insanlara «idiot» (ebleh), 25 - 45 arasında bulunanlara «imbecile»

(ahmak) diyorlar. Aynı ilim adamları, 45 - 65 zekâ bölümüne sahip kimselere de «moron» (zayıf akıllı) diyorlar. Moronlar, az da olsa bir akıl sahibidirler; günlük hayatlarını tanzim edecek, şu veya bu ölçüde sorumluluk yüklenebilecek seviyededirler. Bunların altında bulunan «ebleh»ler ve «ahmak»lar, mükellefiyet hudutlarının altında kalmaktadırlar; bununla birlikte, ne kadar mümkünse, bunlar da İslâm terbiyesinden mahrum edilmemelidirler.

İslâm'da aklını, malını ve parasını şeriata göre ve şeriata uygun bir biçimde kullanamayan ve günlük hayatını tanzimden âciz kimselere «sefih» denir. «Sefih», yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de «aklı yetersiz», «nakis'ül- akıl», «beyinsiz», ve «iradesiz» mânâlarında kullanılmaktadır. İslâm'da bu gibileri, hususî surette «korunurlar»: (Bkz. en-Nisâ Sûresi, âyet 5 ve 6).

Öte yandan, çok zeki olsalar bile «deliler» mükellef değildir. «Deli» zekâsını, akl-ı selime, gerçeklere ve şeriata uygun biçimde kullanamayan akıl hastası demektir. Bilindiği gibi, «akıl» ve «zekâ» farklı şeylerdir. Bir insan, zeki olabilir ve fakat akıllı olmayabilir.

İslâm'da mükelleflik için, bazı hallerde, «hür olmak» şartı da vardır. Meselâ, cuma namazı, bayram namazı kılmak, zekât vermek, Hacc'a gitmek ve benzeri ibadetler için «hür olmak» şarttır. Ancak, kişi «hür olmasa» da farz namazları kılmak, diğer farzlara riayet etmek, haramlardan ve yasaklardan sakınmak zorundadır.

İslâm'da mükelleflik hayatı, 1. Ergenlik ve bulûğ safhası, 2. Gençlik safhası, 3. İhtiyarlık safhası olmak üzere, üç bölümde incelenebilir. Son iki safhaya bir arada «yetişkinlik safhası» da denebilir.

ERGENLİK VE BULÛĞ SAFHASI:

Ergenlik ve bulûğ safhası, insan yavrusunun «ikinci çocukluk safhasını» bitirmesi demektir. Bir bakıma «yetişkinlik safhasına ilk adım...»

Bulûğ yaşı, cinsiyete, ferdî farklara ve iklimlere göre değiştiğinden, kesin bir rakam vermek zor. Ancak, bilindiği gibi, kızlar, erkeklerden iki yıl önce bulûğa ererler. Öte yandan, kız veya erkek, bazı çocuklarda, herhalde irsî (soydan gelen) sebeplerle, bulûğ, erken veya geç olabilmektedir. Bunun yanında, sıcak iklimlerde bulûğ soğuk iklimlere nazaran biraz daha erken yaşlarda görülmek-

tedir. ılıman iklimler, esas alındığı takdirde, denebilir ki, kızlar için bulûğ yaşı 12-13, erkekler için 14-15'tir. Bulûğ yaşı, şu veya bu sebeple farklı olduğuna göre, mükellefiyet yaşı da ona paralel olarak değişmiyor demektir.

Herhangi bir sebeple bulûğu geciken veya hiç bulûğa eremeyecek kız ve erkek çocukları varsa, bunların akıl sağlıkları yerinde ise ve yeter derecede zeki iseler, akranları nazara alınarak «hükmen balığ» sayılarak «mükellef» itibar edilirler. Bilfarz, ılıman iklimlerde, bütün kız çocukları 13 yaşında, bütün erkek çocukları 15 yaşında bulûğa ermişlerse, aynı muhitte bulunan ve aynı yaşta bulunan bu durumdaki kız ve erkek çocukları «hükmen mükellef» kabul edilirler. Tenasüli (sexuelle) hayatın yetersizliği, olmayışı veya tükenişi «mükellefiyeti» ortadan kaldırmaz. Bu durumda bulunan akıl ve mümeyyiz kimseler, İslâm'ın emir ve yasaklarına uymak zorundadırlar. Psikologların «enfantlisme» (çocuk kalma) adını verdikleri bulûğa ermeme hali, insanı, dinî, ahlâkî ve hukukî sorumluluktan kurtarmaz. Durum «hünsa» (hermafrodit)lar için de aynıdır. Bunlar da şayet âkil ve mümeyyiz iseler, akranları nazara alınarak «hükmen bulûğa ermiş» sayılırlar.

ERGENLERİN HUSUSİYETLERİ VE MESELELERİ:

Bulûğ safhasında, kızlar ve erkekler, birden boy atarlar. Erkeklerde ses, musikî tâbiri ile, yedi ton, kızlarda ise iki ton peşleşir (kalınlaşır).

Bu safhada, büyüme dengesizdir; eller ve ayaklar iri gözüktür. Erkeklerde sakal ve bıyıklar çıkmaya başlar, kaslar gelişir, vücudun muhtelif kısımlarında kıllar görülür. Kızlar, yavaş yavaş kadınlık hususiyetlerini kazanmaya başlarlar. Erkeklerde «gonad»lar (erkeklik bezleri), kızlarda «yumurtalıklar» harekete geçer.

Bu yaştaki gençlerde, iştahsızlık ve benzeri hallere çok rastlanır. Sıkıntılı ergenlerin yüzleri sivilcilerle dolabilir.

Zekâ, hızla gelişir ve ilim adamlarının tespitlerine göre 16. yaşın sonunda, ulaşabileceği en son hududa dayanır. Yani, birçok ilim adamına göre zekâ, 16. yaştan sonra artık gelişmez. Bugüne kadar yapılan «zekâ testleri» tatbikatından çıkan netice budur.

Müşahedeler göstermektedir ki, kızların boyca büyümesi 18. yaşta, erkeklerin boyca büyümesi 20. yaşta durmaktadır. Yani, bu

yaşlardan sonra, kemikler boyca büyümemektedir; ancak, kemiklerin enlemesine büyümesi, ağır ağır olsa da ömür boyu devam etmektedir. Onun için insan yaşlandıkça kemikleri kalınlaşır ve esnekliğini kaybeder.

Kızlar, erkeklerden önce bulûğa erdiklerinden, bu dönemde, kemdi akranları olan erkeklere nazaran, boyca ve kiloca daha ileridedirler; ancak, erkekler, bulûğ safhasına gelince, bu farkı kapatır ve tekrar öne geçerler.

Ergenlik yaşı ve safhası, her bakımdan kritik bir devredir. Bu yaştaki gençler, âdeta bedenî, zihnî, hissî ve iradî bir buhran içindedirler. Hormonel dengeleri karmakarışıktır. Çocukluk ile yetişkinlik arasında yalpalamaktadırlar. Onlar, kendilerini ne çocuk, ne yetişkin hissederler. Çünkü onlar çocukluktan kurtulmuş fakat yetişkin olamamışlardır.

Bu yaşta bulunan gençler, bir taraftan «ailelerine karşı bağımsızlık dâvası» güderler, diğer taraftan ana ve babalarının himaye ve desteğine muhtaç olduklarını görürler. Çünkü hemen hemen hepsinin de bir işi ve mesleği yoktur. Üstelik günümüzde, ergenlerin hayata atılmaları, bir iş ve meslek edinmeleri ve hele evlenmeleri pek çok zorlaşmıştır. Şehirlileşme ve sanayileşme hızı arttıkça, bu meselelerin daha da zorlaştığı görülmektedir. Bu durum ergenlerin dert ve meselelerini arttırmaktadır. Dünün küçük, sâde ve ziraî cemiyetlerinde, bir iş gücü sahibi olan ve hatta evlenip yuva kuran ergenler, günümüzde, işsiz, güçsüz ve bağımlı durumdadırlar. Günümüzün ergenleri, bu şartlarına rağmen, bu safhada, kendilerini hayata hazırlayacak hayli ağır programların yükü altında, mekteplerde ve iş yerlerinde çalışmaktadırlar ve itiraf edelim ki bunalmaktadır.

Öte yandan, içtimâî ve harsî temasların bu kadar arttığı, çeşitli basın ve yayın organlarının bu kadar geliştiği asrımızda, kontrol edilemez tesirlere ve propagandalara maruz kalan ergenler, henüz kendilerini bulmadan ve yeter miktarda olgunlaşmadan sayısız felsefî, siyasî ve ideolojik cereyanlarla karşı karşıya gelmekte, akıl almaz buhranlara ve çıkmazlara girebilmekte ve tuzaktan tuzağa düşebilmektedirler.

Bu ve benzeri durumlar içinde bunalan ergenler ve gençler, gerçekten de büyük yardıma, himayeye, desteğe ve rehberliğe muhtaçtırlar. Onlar, bunu istemeseler bile ebeveynin, terbiyecilerin

ve devletin bu konuda, en ciddi şekilde işbirliği yapması gerekir. Hele, iç ve dış düşmanların ve kötü niyetli çevrelerin, ergenlerin bu buhranlarını ve meselelerini sömürerek onları, fuhşa, içkiye, kumara, uyuşturucu maddelere ve daha ne biçim ahlâksızlıklara sürüklemelerine; ergenlerin ve gençlerin güç ve enerjilerini, meyhanelerde, fuhuş yuvalarında, diskoteklerde, boş ve faydasız nice «hane»lerde tüketmelerine; onları, manevî ve ruhî buhranlara düşürerek materyalist, hedonist, nihilist, ateist, anarşist, terörist ve negatif kişiler yapmalarına asla göz yumulamaz ve izin verilemez.

Şanlı Peygamberimizin buyurdıkları gibi, «**Gençlik, cinnetten bir şubedir!**» Bu sebepten onları, «şeytanî tuzaklardan» korumak gerekir. Halkın tâbiri ile «delikanlılar», sahipsiz, himayesiz ve başboş bırakılamaz. Bu yaşta bulunan gençlerin meseleleri ve hususiyetleri bilinmeli, onların dert ve meselelerine ortak olunmalı, onların bir an önce, bir iş ve meslek edininip hayata atılmaları, hatta evlenip sorumluluk yüklenmeleri temin edilmelidir. Gençlerin hayata atılmalarını güçleştiren politikalardan kaçınılmalıdır. Öte yandan gençlerin ve ergenlerin manevî ve İslâmî terbiyelerine ehemmiyet verilmeli, onları bu yönden huzura kavuşturmalıdır. Böylece terbiye edilen ergenler, Şanlı Peygamberimizin, Yüce Ashab-ı Kiram'ın, büyük Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat âlimlerinin, mukaddes evliyanın ve gerçek İslâm kahramanlarının yolunda yürüyen bir gençlik durumuna getirilmelidir. Bu konuda ebeveyn kadar, İslâm cemiyetinin de büyük sorumluluğu vardır.

Böylece İslâmî bir terbiyeye ve rehberliğe kavuşan ergenler ve gençler, birkaç yıl içinde, kendilerini toplar, bütün çocukluk ve ergenlik buhranlarını geride bırakarak «yetişkinlik» ve «olgunluk» devresine girerler. Muasır terbiyeciler, kız çocuklarının 18, erkek çocuklarının 20 yaş civarında, ergenlik buhranlarından kurtulabileceklerini ortaya koymuşlardır. Biz, İslâmî hayat yaşayan grupların ve ailelerin hayatında müşahade etmiş bulunuyoruz ki, sağlam, güçlü ve yeterli bir İslâmî terbiye alan ve İslâm'a göre yaşayan ergenler ve gençler, daha çabuk durulmakta ve buhranlardan kurtulmaktadırlar.

O halde, bulûğ ile başlayan ve ölünceye kadar devam eden «mükelleflik safhasında», İslâmiyet'in, müminlere yüklediği sorumluluklar ve onlardan istedikleri nelerdir? Bunları, tek tek ele alarak inceleyelim.

ÖNCE İMAN:

İslâm'da «mükellefe» düşen ilk iş, iman etmektir. Yani, her işten önce «iman»...

İslâm'da iman, kısaca, kişinin: «Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Hazreti Muhammed'in, Allah'ın kulu ve Resulü olduğuna şهادet ederim» demesi ve bunu kalbi ile «tasdik etmesi» demektir. İslâm'da buna «Kelime-i Şهادet getirmek» denir. Bir kimse, «mümin» ve «müslim» olmak için, önce lisanı ile «Kelime-i Şهادet» getirecek, sonra kalbiyle «tasdik» edecektir. Bu farzdır. Müslümanlar, çocuklarına, bu işi, en küçük yaşlardan itibaren yaptırırlar.

İMAN VE İSLÂM:

İman ve İslâm kelimeleri, lugatta farklı mânâlara gelseler bile, diminizde aynı mânâda kullanılmaktadırlar. Yani «mümin» ve «müslim» olmak aynı şeydir. Lugatta, «mümin» iman eden. «müslim» teslim olan demektir. Bunlar, dinimizde ayrı şeyler değil...

Bununla birlikte, bu iki tâbir arasında bizzat yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'den sızan çok ince bir mânâ farkı da vardır. Şu âyet meallerini birlikte okuyalım: «Allah, kime doğru yolu gösterir, imana muvaffak ederse, onun göğsünü İslâm için açar». (Bkz. el-En'am Sûresi, âyet 125). «Ev benim âyetlerime iman edip de Müslüman olan kullarım, bugün size hiçbir korku yoktur. Siz mahzun da olacak değilsiniz.» (Bkz. ez-Zuhruf Sûresi. âyet 68-69). «Sen, âyetlerimize iman edeceklerden başkasına (söz) dinlemezsin. İşte Müslüman olanlar da onlardır.» (Bkz. en-Neml Sûresi, âyet 81).

Görüldüğü gibi bu inceler incesi farkı, yakalamak çok güç. onu hissediyor ve fakat müşahhas bir biçimde ovucunuza alamıyorsunuz. Evet, evet, sanki «liman» tâbiri ile dinimizin «bâtını» ve «İslâm» tâbiri ile de dinimizin «zahiri» kastedilmek istenmektedir. Yani, bir bakıma «tasavvuf» ve «şeriat»...

Şu âyet meallerini de okuyalım: «Ey iman edenler, Allah'tan nasıl korkmak gerekirse öylece korkun ve sakın sizler Müslüman olmaktan başka bir sıfatla can vermeyin». (Bkz. Âl-i İmran Sûresi, âyet 102). Yani, «ey müminler, Müslüman olarak can verin». Yani, Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Hazret-i Muhammed'in O'nun

kulu ve Resulü olduğuna şahadet etmek iman, bu imanı dili ile söyleyip kalbi ile tasdik ettikten sonra, ona göre yaşamak ve can vermek de İslâm... Zaten, bir bakıma «tasavvuf», iman'da ihlâs ve yakîni arttırmak, «şeriat», ferdî ve içtimaî hayatta İslâm'ı yaşamak ve yaşatmak demektir. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de Şanlı Peygamberimize şöyle emredilmektedir:

«De ki, şüphesiz kî, benim namazımda, ibadetlerim de, hayatımda, ölümüm de hiçbir ortağı olmayan âlemlerin Rabbi Allah'ındır. Ben böylece emrolundum.. Ben Müslüman olanların ilkiyim». (Bkz. el-En'am Sûresi, âyet 162). Bu âyet-i kerimede İslâm'ı yaşama ve yaşatma gayreti bir aşk okyanusu gibi taşarken, aşağıda meâlini birlikte okuyacağımız şu âyet-i kerimede de «iman edenlere», tam bir ihlâsa kavuşmak için tekrar «iman etmeleri» tavsiye edilmektedir: «Ey iman edenler! Allah'a, Peygamberine ve o peygamberine âyet âyet indirdiği kitaba iman edin!». (Bkz. en-Nisâ Sûresi, âyet 136). «İman edenlere», tekrar «iman etmeyi» emreden bu âyet-i kerime «İslâm'ın bâtınına» (İslâm'ın sırlarına, iç âlemine ve tasavvuf ufkuna) giden yolu işaret etmiyor mu?

İslâm «bâtını» ve «zahiri» ile bir bütündür. Yani, «iman ve İslâm» aynı şeydir. Gerisi, incelik, incelik, incelik...

İMANIN İZHARI (AÇIKLANMASI):

Müminlerin imanlarını, kalplerinde gizlemeleri yetmez. Hiç olmazsa, bütün hayatları boyunca, bu imanlarını, bir defa olsun izhar etmeleri (açıklamaları) gerekir; bu farzdır. Onun için iman, «lisanen ikrar ve kalben tasdik» olarak tarif edilmektedir.

Zaruret halinde, müminlerin «imanlarını gizlemeleri» caizdir. Çok muhtar durumda kalan müminler, kendilerini, ailelerini, ırzlarını korumak için, düşmanları aldatmak maksadı ile, kalpten reddetmek şartıyla, onların istedikleri sözleri söyleyebilir, hareketleri yapabilir ve hatta «küfür alâmetlerin» taşıyabilirler. Bu konuda ilk ruhsatı, bizzat Şanlı Peygamberimiz, muhtar durumda kalan Ammar bin Yasir Hazretlerine vermişlerdir. Aksine, fitneye meydan vermeksizin «azimet» yolunu seçen müminler, şayet öldürülürlerse «şehîd» olurlar.

İslâm'da «ruhsat», izin vermek demektir. «Azîmet» ise, müminin, her tehlikeye rağmen, imanını yigıtçe izhar edip şerefle yaşamaya

gayret etmesidir. Şüphesiz azîmet yolunu tercih etmek, büyük fazilettir.

Tehlike halinde, zaruret karşısında «ruhsat» yolunu seçenler, tehlike ortadan kalkar kalkmaz, derhal, söz, hareket ve yaşayışları ile imanlarını izhar etmelidirler. Tehlike zamanında başvurdukları ve zaruret icabı yaptıkları sözleri, hareketleri ve halleri alışkanlık olarak sürdüremezler. Aksi halde, imanlarını tehlikeye atmış olurlar.

İslâm dinini bırakarak başka bir dine girenlere «mürted» (dinden dönenler) denir.

Kalbi ile inanmadığı halde, sadece «lisanı» ile inandığını söyleyen kimselere «münafık» denir. Allah'a inanmayan ve din tutmayan kimselere de «mülhid»...

ÂMENTÜ:

İslâm'da, **imanın şartlarını** hülâsa eden metne «âmentü» adı verilir.

Müminlerin, bu metnin aslını bulup ezberlemeleri lâzımdır. Müslüman aileler, mükellefiyet safhasını beklemeden, en küçük yaşlardan itibaren, kendi çocuklarına «Âmentü»yü ezbere okumasını öğretmelidirler. Bu, onların en mühim vazifeleridir.

ÂMENTÜ'nün dilimizdeki karşılığı şöyledir: **«Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, kadere, hayrın ve şerrin Allah'tan geldiğine, ölümden sonra dirilmeye inandım, bütün bunlar hakktır. Şehadet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur ve Hazret-i Muhammed Allah'ın kulu ve Resulüdür.»**

İleride, bütün bunları, tek tek ele alıp inceleyeceğiz.

İslâmiyet, renkleri ve dilleri ne olursa olsun, bir araya geldiklerinde, birlikte «aynı kelime-i şehadeti», «aynı âmentüyü», «aynı Kitab'ı», «aynı ezanı», aynı dille okuyan, aynı sûrelerle birlikte namaz kılan, aynı ibadetleri aynı biçimde yapan insanların dinidir. Bu haliyle dahi bir benzeri yoktur. Yani, bütün müminleri, aynı dil ve şuur içinde kavrayan tek dindir. Irk ve kavmiyet gayesi güderek İslâm'ın bu âlemşümül karakterini yıkmak ve dağıtmak isteyenler, gerçekte ne kendilerine, ne de İslâm'a hizmet etmiş olurlar. Öte yandan çok iyi biliyoruz ki, İslâm'ın düşmanları, İslâm'ın bu âlemşümül karakterini, büyük bir kıskançlık ile seyretmektedirler. Şu anda, dünyanın herhangi bir kıtasında veya yerinde bir araya gelen farklı

renkten ve dilden Müslümanlar; hiç zahmet çekmeden birlikte ibadet edebilir, birlikte aynı Kitab'ı okuyabilirler. Evet, İslâmiyet, dil ve yazı...

İMAN KONUSUNDA BİRKAÇ AÇIKLAMA:

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat yolunun reisi, Hanefî Mezhebi'nin kurucusu Ebu Hanîfe Hazretlerinin bildirdiğine göre. «**iman azalmaz ve çoğalmaz**». Çünkü azalan ve çoğalan bir şey «iman» olmaz, «zan» olur.

Yine, İmam-ı A'zam'ın «Fıkh-ı Ekber»inde bildirildiğine göre, helâl saymamak şartı ile, bir Müslüman'ın büyük bir günah işlemesi, onu «kâfir» yapmaz ve ondan «mümin» sıfatını kaldırmaz. Böyle bir mümine, ancak günahkâr denebilir. Nitekim İmam-ı A'zam, sözü geçen kitabında şöyle buyurmaktadır: «*Biz, günahlar, mümine zarar vermez demiyoruz. Yine, günahkârlar, Cehennem'e girmez de demiyoruz. Bunun yanında, mümin olarak ölen bir kişi, büyük günah işlediği için, Cehennem'de ebediyen kalacaktır da demeyiz*».

İmam-ı A'zam Hazretlerine göre, «şirk» ve «küfür» dışında, küçük ve büyük günah işleyen ve tövbe etmeden ölen müminlerin durumu, Allah'ın dilemesine bağlıdır. O dilerse azâb eder dilerse hiç azaba uğratmaz ve affeder.

Yine İmam-ı A'zam Hazretlerine göre, «farz oldukları» inkâr edilmemek şartı ile bir müminin şu veya bu sebepten veya ihmale binaen, ibadet etmemesi de küfür sebebi değildir ve «imanı» yok etmez. Çünkü ibadetleri yapmak «imandan» sayılmamıştır. Ancak, unutmamak gerekir ki, farz olan ibadetleri yapmak «farz», vâcib olan ibadetleri yapmak «vâcib», sünnet olan ibadetleri yapmak da «sünnet»tir. İbadetler imanın kemâlini artırır; imanı parlatır ve kemâl derecesini yükseltir. Müminler, iman bakımından birdir; fakat, bu imanın kemâl mertebeleri bakımından farklıdır.

Gerek İmam-ı A'zam'a göre, gerek İmam-ı Matürîdiye göre, imanın «azı» ve «çoğu» olmayacağından, imanda zan ve şüpheye yer bulunamayacağından, sorulduğunda Müslümanlar, hiçbir şüphe payı bırakmadan «**elbette Müslüman'ım**», yahut daha güzeli «**elhamdülillah Müslüman'ım**» demelidirler.

— Allah, bütün insanları, İslâm fıtratı üzerine yaratmıştır. İman ve küfür, kulların kendi fiilleri veya tercihleridir. Allah kullarından

hiçbirini iman ve küfre zorlamamıştır. Ancak, Allah, kâfiri kendi tercihi ile — hakkı inkâr etmesi karşısında— yardımını kesmiş ve kişi küfre gitmiştir. Mümin de kendi fiili, ikrarı, tasdiki ve Allah'ın yardımı ile iman etmiştir. Çünkü Allah, Hakk'a yönelenlere yardım eder; bâtıla yönelenlere yardımını keser. Allah, hakkın ve haklının yardımcısı, bâtılın ve zâlimin hasmıdır. Allah dilerse, lütfü ile insanlara «hidayet» sunar; dilerse, adaleti ile insanları «sapıklıkta» bırakır.

ÎMAN GAYBÎDİR:

İslâm'da iman gaybîdir.

«Gaybî» demek, beşer idrakine gizli olan, beş duyu ile ele geçmeyen, ancak «vahiy» ve «peygamber tebliğleri» ile anlaşılan şey ve gerçekler demektir.

İnsan, beş duyu ile bildiği şeye «îman» demez; “görmek, işitmek, koklamak, tatmak, dokunmak...” der. Çünkü bunlar, müşahede ettiğimiz şeylerdir. İnsan, ancak, şanlı peygamberler dizisinin «vahiy» yoluyla aldığı ve insanlara «tebliğ» buyurduğu «gaybî bilgilere» iman edebilir.

Eğer iman «gaybî» olmasa idi, «kâfir» ile «mümin» birbirinden ayrılmazdı. Nitekim zamanı gelip «kıyamet alâmetleri» zuhur edince, daha önce iman etmeyip o anda iman etmeye kalkışacakların imanı makbul olmayacaktır. Çünkü bilgi, «gaybî» olmaktan çıkmış «müşahede» haline gelmiştir.

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de «gayba inananlar» şöyle övülmektedirler: **«Bu, o kitaptır ki, kendisinde hiç şüphe yoktur. Takva sahipleri için, doğru yolun tâ kendisidir. Onlar, gaybe inanırlar, namazı dosdoğru kılarlar, kendilerine rızık olarak verdiğimizden de harcarlar. Onlar, sana indirilene de, senden evvel indirilene de inanırlar. Âhirete ise onlar, şüphesiz bir iman beslerler».** (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 2, 3, 4).

Görülüyor ki, «iman», aklın vahye teslimi olarak «akl-ı selim» haline gelmesi ve «âlemleri» imanının nuru ile inceleyip değerlendirmesi demektir. Bu «nûr»dan mahrum olan «akıl» kör gibidir.

İMANIN ŞARTLARI:

İslâm'da «İMANIN ŞARTLARI», altı tanedir: **1. Allah'a 2. Meleklerine 3. Kitaplarına 4. Peygamberlerine 5. Kadere, hayır ve şerrin Allah'tan geldiğine 6. Ölümünden sonra dirilmeye, kıyamete, âhirete, hesaba, Cennet'e, Cehenneme, Mîzan'a İnanmak ve «Kelime-i Şehadet» getirmektir.**

Şimdi, bunları tek tek inceleyelim:

ALLAH'A İMAN:

Allah, bütün kemmiyet ve sayı idrakini yok edici bir telâkki içinde «AHAD» yani BİR'dir. Ortağı yoktur. Doğmamıştır, doğrulamamıştır. Oğlu, kızı, eşi, benzeri ve zıddı yoktur. Yarattığı şeylerden hiçbirisi O'na benzemez. Allah, fiilleriyle, sıfatlarıyla ve isimleriyle daima var olmuştur ve var olacaktır. Allah'ın «ZÂT'ı» gibi, fiilleri de, sıfatları da, isimleri de ezeli ve ebedîdir. Allah'ın varlığının başlangıcı ve sonu yoktur ve düşünülemez.

Allah'ın fiillerinden, sıfatlarından ve isimlerinden hiçbirisi sonradan olma değildir. Bunların sonradan meydana geldiğini veya yaratıldığını söyleyen, yahut bu konuda tereddüt ve şüphe belirten kişi «kâfir» olur.

Allah, bir terkip içinde düşünülmemeyeceğinden O'nun fiillerini, sıfatlarını ve isimlerini, ZÂT'ından «ayrı» bilmek uygun görülmediği gibi; Allah'ın ZÂT'ı, tahlil edilemeyeceğine göre, O'nu, fiillerinin, sıfatlarının ve isimlerinin «aynı» kabul etmek de uygun görülmemiştir. Şu cümleye dikkat ediniz: **Allah Bir'dir, fakat bir Allah** değildir. Yani, «Ahadiyet» (Birlik) Allah'ın Zât'ından **ayrı** değildir; bununla beraber «bir» sayı olarak ilahlaştırılmaz; dolayısı ile Allah'ın aynı'dır denemez. İslâm'da ibadet, Allah'ın Zât'ıdır. O'nun Zât'ından başka ilâh yok...

Allah, varlık olarak bir «şey»dir. Ancak, Allah, asla yarattığı «şey»ler gibi değildir. O, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de kendini nasıl tavsif etmişse öyledir. Biz, O'nun varlığını biliriz ve fakat tasavvur etmeye çalışmayız. O, görür; ama bizim gördüğümüz gibi değil. O, işitir; ama bizim işittiğimiz gibi değil. O, konuşur; ama bizim konuştuğumuz gibi değil. Bizim sözümüz mahlûktur; lâkin, O'nun «Kelâm'ı» mahlûk değildir. Allah, Vâcib'ül- Vücûd'dur ve O'nun varlığı mutlak. Muhalfarz; O, var olmasa idi, hiçbir varlık

tezahürü olmazdı. Biz, Müslümanlar için, Allah'ın varlığı, o kadar açıktır ki, O'nun varlığını ispat için gösterilen gayretleri bile ıstırapla karşılarız. Varın, şimdi siz, Allah'ı inkâr gibi bir çılgınlığa kalkışanların cinayetini ve bunun doğuracağı azabı düşünün. Elbette Allah vardır; muhالفarz; O olmasa idi, ne var olabilirdi?

Biz Müslümanlar, bütün mevcudatı, bütün mümkünatı, Allah'ın varlığıyla ayakta duran «varlık tezahürleri» olarak biliriz. Her varlık tezahürü, bizim idrakimize, O'ndan gelen bir «âyet» ve bir «mesaj» durumundadır. Biz, çok iyi biliriz ki, göklerde ne var, yerde ne varsa, cansız ve canlı bütün varlıklar, varlıkları ile «Allah'ı tesbih» etmektedirler. Bütün kâinata hâkim olan ve baştan aşağı muhteşem bir «hayat» ve «şuur» ifade eden «yaratıcı iradeyi» kim inkâr edebilir. Bu kâinat ve âlemler, bütün hayatî ve ruhî tezahürleri ile «kaos»un veya «kör bir mihanikiyetin» eseri olabilir mi? Yüce Allah'ı inkâra yönelenler, kör, sağır ve şuursuz bir «tanrı» ya sığındıklarını ne zaman idrak edeceklerdir? Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de böyleleri: **«Bunlar, şuursuz, körler, sağırlar ve dilsizlerdir»**, diye tasvir olunmaktadır.

BEŞER İDRAKİ VE ALLAH:

İnsan, bebeklik, çocukluk, ergenlik, gençlik, olgunluk ve ihtiyarlık safhalarından geçerek ömrünü tamamlar. Bu, gelişme ve büyüme vetiresi esnasında, insan, sadece bedence değil, şuur ve onun muhtevası bakımından da mühim değişikliklere uğrar. İnsanlar yaşlandıkça, tecrübe ve kültür kazandıkça, çocuk iken edindikleri pek çok mefhumun da değişmekte olduğunu görürler.

Düşünün, çocuk iken kullandığımız birçok kelimeyi, şimdi, tam bir yetişkin haline geldiğimiz halde yine kullanmaktayız. Yani, o zamanlar, sahip olduğumuz pek çok mefhum, bizimi hayatımızda yine var... Ama, itiraf edelim ki, bu kelime ve mefhumların hemen hepsi, düne nazaran, mühim değişmelere uğramış, bazıları az, bazıları çok olmak üzere farklılaşmıştır. İnsanın şuuru, öyle bir dinamizm içindedir ki, o, ömrünün çeşitli safhalarından geçerken, aynı kelimeleri kullansa bile, sahip olduğu mefhumların ve kullandığı bu kelimelerin muhteva bakımından devamlı olarak değiştiğini görecektir.

Şimdi, şu yazdıklarımızı, çok dikkatli okuyun. Kendimizi bildik bileli, şuurumuzdan farklı kılık ve muhteva içinde, binlerce

«mefhum» gelip geçti. Üstelik, hepsi de mütemadiyen yenilenerek... Şuurumuzda, her mefhum, kendi eski kabuğunu kırmakta, yepyeni bir şekil ve muhteva kazanmakta, böylece bir müddet göründükten sonra, tekrar kendini yenilemekte...

Görünen odur ki, şuurumuzda, her an eski bir «güzel», eski bir «iyi», eski bir «doğru», eski bir «madde», eski bir «mânâ», eski bir «mekân», eski bir «zaman», eski bir «ilâh»... fikri yıkılmakta ve yenisi doğmaktadır. Bu hal, hem «ferdî», hem «maşerî» şuurda müşahede edilmektedir.

Evet, «ilâh mefhumunun» (tanrı kavramının) da beşer idrakinde öyle bir macerası vardır. Çocuk iken, kaba bir «antropomorfizme» (insana benzetmeye) veya «animizme» (tabiattaki varlıkları canlı ve kudretli sanmaya) düşerek yanlış bir «tanrı fikri» geliştiren çocuk, çok geçmeden bu inancının yanlış olduğunu görür. «Ergenlik krizleri» içinde, bu yanlış telâkkiyi silkip atmak ister. Çok defa bunu başarır da... Ancak, bu durumdaki ergen, bazen yanlış bir «tanrı fikrinden» kurtulduğunu fark etmeksizin, hâşâ, Allah'a olan inancını kaybettiğini sanarak buhrana düşebilir. Bu ruh haline düşen ergenlerin duyguları ile Şanlı Peygamberimiz tarafından «tanrıları» kırılan, «tanrısız kaldık» sanarak boşluğa düşen ve derin bir hüzne kapılan putperestlerin duyguları, aşağı yukarı birbirine benzer. Böyle bir ruh haline kapılan ergenlere ve gençlere, hemen haber verelim ki, hiç endişe etmesinler, fitratları icabı, onlar, çok kısa bir zaman içinde, varlıklarını yepyeni bir «ilâh mefhumunun» istilâ ettiğini göreceklidir. Üstelik, çok geçmeden bu da eskiyip yenisi ile yer değiştirecek ve insanlar, bütün varlıkları ile Allah'a doğru akıp gitmekte olduklarını hayretle göreceklidir.

İnsanlık, yüce peygamber Hazret-i İbrahim'in (O'na salât ve selâm olsun) macerasına benzer bir arayış içinde Allah'a doğru akıp giderken, arkasında pek çok «sahte tanrı»nın enkazını da bırakıyor. Tarihın çöplüğü «putlar» ile doludur.

Bu macerayı yaşayan Âdemoğluna, yüce imam, İmam-ı Rabbanî Ahmed Farukî Hazretlerinin tavsiyesi şudur: «Allah'ı arayan kimsenin, kendi içinde ve dışında olan, bütün bozuk mabutları yok etmesi ve «illallah» derken, mabut olarak fikrine ve vehmine gelen şeylerin hepsini de nefyetmesi, kovması lâzımdır. Gerçek bir mabudun varlığını, yalnız düşünmeli, ondan başka hiçbir şeyi hatırına getirmemelidir». (Bkz. İmamı Rabbanî, Mektubat, 126. Mektup).

SAHTE TANRILAR VE ALLAH:

Ferdî şuurlar gibi «içtimaî şuur» da dinamiktir. Yenilenme hızları farklı olmakla birlikte, «maşerî şuurda» da mefhumların, biçim ve muhtevası sabit kalmamaktadır.

Tarih diyor ki, fertler gibi, cemiyetler de «Allah'ı aramaktadırlar». Şu veya bu tesirlerle, «içtimaî vicdanda» da «tanrı fikri» yenilenip durmaktadır. Kendi başına kalınca, kendine «sahte mabutlar» yontan cemiyetler, ancak mübarek peygamberlerin yardımları ile idraklerini kirleten «antropomorfizm»den, «animizm» den ve eşya dünyasına ait «illüzyonlar»dan (idrak hatalarından) kurtulabilmektedirler. Böylece, varlığınıza «şahdamarımızdan daha yakın» ve tasavvurlarımıza sonsuzca uzak olan Allah'a doğru hızla akmaktadırlar.

Beşerî macera, şunu göstermektedir ki, gerek fert olsun, gerek cemiyet olsun, insanoğlu, asla Allah'ı inkâr edememektedir. İnsanın inkâr ettikleri, hâşâ, bizzat «Yaratan» değil, «tanrı» diye vehmettiği tasavvurlarıdır. Yani, insanoğlu, «putları» kıra kıra Allah'a doğru akmaktadır. Alman filozofu Nietzsche (Nice): «Tanrı öldü! Artık, tanrı Dionizos benim!» diye sayıklarken, kim bilir hangi «putu» yıkıyordu? Sevinçle belirtelim ki, insanoğlu, Şanlı Peygamber dizisinin yüce tebliğlerini kavradıkça, yonttuğu ve vehmettiği «sahte tanrıların enkazlarını» tarihin çöplüklerine boşaltmaya devam edecektir.

Öyle anlaşıyor ki, insanoğlu, fıtratı icabı, Allah'ı aramakta ve fakat kendi idrak ve tasavvurunu «sahte mabutların» ve «bozuk tanrıların» tasallutundan kolay kolay kurtaramamaktadır. Onun için, İslâm büyükleri, insanoğluna, «Allah'ın varlığını ispat» yerine, eline «lâ süpürgesini» (yokluk süpürgesini) alarak idraklere ve vicdanlara musallat olan veya musallat edilen «sahte mabutları» temizlemeyi ve «sahte tanrıları» yıkıp atmayı tavsiye etmişlerdir. Allah'a giden yol, işte böylece açılır.

İslâm'da «Kelime-i Tevhid» (lâilâhe illallah, Muhammedün resûlullah) bu demektir. Bu konuda da İmam-ı Rabbani Hazretleri şöyle buyururlar: «**Mübarek «lâilâhe illallah» sözü, insanın içindeki ve dışındaki, bütün sahte mabutları kovduğu için, nefsi temizlemekte, en faydalı ve en tesirli ilâhtır. Tasavvuf büyükleri, nefsi tezkiye etmek için, hep bu cümleyi seçmişlerdir.**» (Bkz. İmam-ı Rabbani, Mektubat, 52. Mektup).

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de buyurulduğu gibi: «Allah ile birlikte başka bir ilâh edinme ve ona tapma. O'ndan başka hiçbir ilâh yok. O'nun zâtından başka her şey helak olucudur. Hüküm "O'nundur ve siz ancak O'na döndürülüp götürüleceksiniz». (Bkz. el-Kasas Sûresi, âyet 88).

MELEKLERE İMAN:

İslâm'da meleklerin varlığına inanmak «imanın şartlarından»dır. Meleklerin varlığına inanmayan kâfir olur. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de melekler ile ilgili pek çok âyet-i kerime vardır. Melekler devamlı olarak Allah'a hamd ederler ve O'nu teşbih ederler. (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 30).

Melekler, "Âlem-i halk"tan olup «nûranî» (ışıkta yaratılmış) ve «lâtîf» (göze görünmeyen) cisimlerdir. Allah'ın iradesi ile muhtelif şekillere girebilirler. Muhterem ve kıymetli varlıklardır; yemezler, içmezler, erkeklik ve dişilik vasıfları yoktur. Melekleri, kız ve kadın şeklinde tasavvur edenler, Hristiyan'lar ve benzeri bâtil din mensuplarıdır.

Bâtil dinler, melekleri «tanrının kızları» veya «tanrının oğulları» biçiminde tasvir ederler. Hâlbuki, Yüce Allah, bu gibi uydurma vasıflardan çok uzaktır. Bu konuda yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: «... **Bilmeden, O'nun oğulları ve kızları olduğunu uydurup söylediler. O'nun Zât'ı ise vafsettiklerinden çok uzaktır, çok yücedir**». (Bkz. el-En'âm Sûresi, âyet 100).

İslâm'da melekler, daha önce belirttiğimiz üzere, «nûranî» ve «lâtîf» cisimlerdir ve onların «nûr»dan «**ikişer, üçer ve dörder kanatları**» vardır. (Bkz. el-Fatır Sûresi, âyet 1). Melekler, bu «nurdan kanatları» ile **Arz** ile **Arş** arasında, fezada ve kâinatın derinliklerinde ışık hızı ile dolaşır ve vazife yaparlar. Bu husus yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle ifade buyrulur: «**Melekler de, Ruh (Cebrail) de oraya bir günde yükselip çıkar ki, mesafesi (dünya seneleriyle) elli bin yıldır**». (Bkz. el-Mearic Sûresi, âyet 4).

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'in «el-Mürselât» (gönderilenler ve ulaştırılanlar) sûresinde bildirildiğine göre, «melekler», bütün «Âlem-i halkı» dolduran, «sert rüzgarlar» halinde

koşan, emir taşıyan, emir yayan, emir tebliğ eden, iyilikleri ayırmaya, kötülükleri imhaya çalışan peygamberlere «vahiy» getiren varlıklardır. Bakınız, bu konu, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de nasıl tasvir edilmektedir; **«And olsun, birbiri ardınca gönderilip de sert rüzgarlar gibi hemen koşan, iyiden iyi yayan, bu suretle tam manâsıyla ayırt etmeye vasıla olan, kötülüğü imhaya, azâp ile tehdide çalışan peygamberlere vahyi getiren (melek)lere.»** (el-Mürselât Sûresi, âyet 1-6).

Melekler, «Arş'ın etrafını sarmışlar» ve oradan Allah'ın iradesi ile kâinatta dolaşır ve Arz'a inerler. Bu hususu açıklayan pek çok âyet-i kerime vardır. Melekler, sürekli olarak, Allah'ı hamd ile teşbih ederler. Bu konuda şöyle buyrulur: **«Melekleri, Rablerine hamd ile teşbih ederek Arş'ın etrafını kuşatmış görürsün.»** (Bkz. ez-Zümer Sûresi, âyet 75)

Melekler, Allah'a tam bir itaat halindedirler. Asla isyan etmezler. Yer ve gökler, bütün Arş meleklerle doludur ve her birinin ayrı ayrı vazifeleri vardır. Bunların yanında, insanı korumaya memur «hafaza melekleri», insanların günah ve sevaplarını tespit eden «ketebe melekleri» vardır.

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'den öğrendiğimize göre, **«Allah, hem meleklerden, hem insanlardan elçiler seçer.»** (Bkz. el-Hacc Sûresi, âyet 75). Nitekim Cebrail, Mikâil, İsrail ve Azrail adlı melekler, böylece seçilmişlerdir ve meleklerin en büyükleridirler. Cebrail, peygamberlere «vahiy» getiren melektir, «Ruh», «Ruh'ül-Kudüs» ve «Namusu Ekber» olarak da anılır. Mikâil, yaratılmış her türlü canlıya gıda dağıtmaya memurdur. İsrail, Kıyamet Günü, «Sûr» a (müthiş bir ses çıkaracak boruya) üfleyecektir. Azrail ise canlıların ruhlarını almaya memur olan melektir, bu sebepten «Melek'ül- Mevt» (Ölüm Meleği) olarak anılmaktadır.

Melekler de mahluktur (yaratılmışlardır). Bu sebepten onları ezeli ve ebedî varlıklar sanmak küfür olur. Onlar, belli hizmetler için yaratılmışlardır ve yüce kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de bildirildiği gibi **«Her nefis ölümü tadacaktır»** (Bkz. el-Ankebût Sûresi, âyet 57) ve Kıyamet Saati gelince Allah'tan başka her şey «helak olacaktır», Çünkü **«O'nun Zâtından başka her şey helak olucudur.»** (Bkz. el-Kasas Sûresi, âyet 88).

Ancak, bütün yaratıklar gibi, melekler de «ilk yaratılış sırrı» içinde yeniden «iade» edileceklerdir. Bu konuda Cenab-ı Hakk'ın fer-

manı şöyle: «(Yâd et) o günü ki, biz, göğü, kitapların bir sahifesi-ni dürüp bükerek gibi, düreceğiz. İlk yaratışa nasıl başladıkça, üzerimize (hak) bir vaad olarak yine onu iade edeceğiz. Hakikatte, failler biziz». (Bkz. el-Enbiyâ Sûresi, âyet 104).

Melekler, vazifeleri henüz bitmediğinden, yaratıldıklarından beri ölmediler. Fakat, Kıyamet Günü, «Sûr üfürülünce» ölecek, «ikinci sûrda» tekrar dirileceklerdir.

CİNLER MELEK DEĞİLDİR:

Melek konusu incelenirken, «cinler» hakkında da kısa bilgi edinmek faydalı olur. Hemen belirtelim ki, «cinler», meleklerden ayrı yaratıklardır.

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim, «cinlerin varlığını» kesin olarak bildirmektedir: «**Biz, Cann'ı (yani cinlerin atasını) da daha önce, çok zehirli bir ateşten yarattık**». (Bkz. el-Hicr Sûresi, âyet 27). «**Ben, cinleri de, insanları da ancak bana kulluk etsinler diye yarattım**». (Bkz. ez-Zariyat Sûresi, âyet 56)

Böyle olunca, «cin yoktur», «cinlerin varlığına inanmam», «cinler, masalların tuzu biberi biçiminde kullanılan hayalî motifleridir» diyenler kâfir olurlar. Kur'ân-ı Kerim'in açık hükümlerine göre, «cinler» vardır ve «ateşin çok zehirli» bir kısmından yaratılmışlardır. Bunlar, meleklerin aksine, yerler, içerler, ürerler, erkekli ve dişilidirler. Bunların kâfirleri ve müminleri vardır. Müminleri Cennet'e, kâfirleri Cehennem'e gireceklerdir. Kıyamet Günü, cinler de insanlar gibi hesap vereceklerdir. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: «**Ey ins ve cin, ileride size yöneleceğiz. Şimdi, Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz**». (Bkz. er-Rahman Sûresi, âyet 31-32). İnsanlar ve cinler, bu hesaptan —Allah izin vermedikçe— kurtulamazlar, Çünkü onların buna gücü yetmez: «**Ey cin ve insan cemaati, göklerin ve yerin bucaklarından geçmeye gücünüz yetiyorsa -ki, (Allah'ın bahşedeceği) bir kudretle olmadıkça, asla geçemezsiniz— haydi geçin**». (Bkz. er-Rahman Sûresi, âyet 33).

«Şeytan», melek değil, cindir ve Cenabı Hak, ona Kıyamet Gününe kadar, yaşama izni vermiştir. Şeytan kâfirdir ve insanın en çetin hasmıdır. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'den öğrendiğimize göre, insanın «çamurdan» yaratılıp «eşref-i

mahlûkat» (yaratılmışların en şerefli) yapılmasını, kibrine yedirememiş ve bu hasedinden dolayı, Allah'a isyan etmekle de kalmamış, insanın en büyük düşmanı olmuştur. Bu konuda bakınız Kur'ân-ı Kerim'in el-Bakara Sûresinin 30-36. âyetlerine...

Bütün bu açıklamalardan sonra, Müslümanlar, meleklerin varlığına iman edecekler, Şeytan'ın ve cinlerin varlığını da inkâr etmeyeceklerdir, diyoruz. Aksi halde, iman etmiş olmazlar.

KİTAPLARA İMAN:

Yüce Allah'ın, Şanlı Peygamberleri vasıtası ile insanları aydınlatmak için, merhameti ile inzal buyurduğu (indirdiği), «sühûf» (sahifeler) ve «kütüb» (kitaplar) vardır. Bir mükellefin, Müslüman olması için, bütün bunların ilâhî birer «vahi» ve «peygamber tebliğleri» olduğuna iman etmesi şarttır. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«Onlar (Müslümanlar), sana indirilene de senden evvel indirilenlere de inanırlar.»**. (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 4).

Yine yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'den öğrendiğimize göre, Cenab-ı Hak, Hazreti Musa'ya Tevrat'ı, Hazreti Davud'a Zebur'u, Hazreti İsa'ya İncil'i ve Peygamberler peygamberi Hazreti Muhammed'e de Kur'ân-ı Kerim'i göndermiş bulunmaktadır. (Yukarıda adlarını saydığımız ve sayamadığımız bütün peygamberlere salât ve selâm olsun).

Bütün peygamberler, hiç değişmeksizin aynı «iman ve inançları» savundular; lâkin, onların «şeriatları» zamanlarının ve mekânlarının ihtiyaçlarına göre farklı idi. Zaten, bütün «mukaddes kitaplar», «tevhid inancını» ve «tevhid dinini» savunuyorlardı, ancak «ibadetlerde», «muamelelerde», «münakâhatta» (evlenme ve boşanma işlerinde) ve «ukûbatta» (cezalar konusunda) değişik kıstaslar koyuyorlardı.

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim, en son peygamber Hazreti Muhammed Mustafa'ya (O'na binlerce salât ve selâm olsun) inzal olunmakla, kendinden önce gönderilen kitapların «asıllarını tasdik», «şeriatlarını ibtâl» etmiştir. Yani, biz Müslümanlar, belli kavimlere, mekânlara ve zamanlara indirilmiş önceki «mukaddes kitapların» elbette «ilâhî vahye» dayandığına ve «hak olduğuna» inanırız; bununla birlikte, hemen belirtmemiz gerekir ki, şu anda o

«mukaddes kitapların» asılları ortada olsaydı yine onlarla âmel etmezdik ve etmeyiz. Çünkü Kur'ân-ı Kerim kendinden önce gelen kitapları ve eski şeriatları iptal etmiştir. Kaldı ki, birbirinden farklı ve çatışkan nüshaları bulunan ve «mukaddes kitap» (!) adı verilen kitapların «tahrif edilmiş» oldukları da ortadadır.

Kur'ân-ı Kerim hâriç, diğer «mukaddes kitaplar», belli kavimlere, mekânlara ve zamanlara gönderilmişlerdi. Yani, hiçbir «mukaddes kitap», yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim ölçüsünde «âlemşümül» bir davet hüviyetinde olmadı. Yalnız Kur'ân-ı Kerim'dir ki, evet yalnız **«O, ancak âlemlere zikir (ve nasihat) dır»**. (Bkz. el-Kalem Sûresi, âyet 52).

Öte yandan Şanlı Peygamberimiz Hazreti Muhammed (O'na salât ve selâm olsun), âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir. Bu konuda şöyle buyrulur: **«Biz, seni, ancak, âlemlere rahmet olarak gönderdik»**. (Bkz. el-Enbiya Sûresi, âyet 107). Yüce Rabbimiz, Şanlı Peygamberine şöyle hitap eder: **«De ki, ey insanlar! Ben, sizin hepinize gönderilen Allah Resulüyüm»**. (Bkz. el-Araf Sûresi, âyet 153).

Yüce ve mukaddes kitabımız, bizzat kendini şöyle tarif eder: **«Bu, bir kitaptır ki, bütün insanları Rab'lerinin izni ile karanlıklardan aydınlığa O, yegâne galib, hamde lâıyk olan (Allah)'ın yoluna çıkarman için, onu, sana indirdik»**. (Bkz. İbrahim Sûresi, âyet 1).

Artık, dost ve düşman, herkesin itiraf etmek zorunda kaldığı gibi, Kur'an, başlı başına bir mucizedir. O, yalnız yüce «tevhid itikadı» ve «muhteşem muhtevası» ile değil, üslûbu, ifade kudreti, güzelliği ve açıklığı bakımından bir hârikadır. Kur'ân-ı Kerim'in tertibi, akıl almaz bir canlılık ifade etmektedir; bütün zamanların ve mekânların düşünen insanların beynini yakan sorularına, akıl ve idraki hayrette bırakan ve ruhu doyuran cevaplar vermektedir. Hiçbir şair, ondaki ifadeye, hiçbir mütefekkir, ondaki derinliğe ve hiçbir dehâ ondaki estetiğe ulaşamaz. Öte yandan o, bir mucize olarak «Allah'ın koruması altındadır». Onu bozmak, onu tahrif etmek, onu ortadan kaldırmak ve onu tesirsiz hale getirmek isteyen her kötü niyet ve düşmanca gayret, bugüne kadar hep hüsrana uğramıştır. Bundan sonra da uğrayacaktır. Bu konuda, bizzat yüce Allah şöyle buyrulur: **«Kur'an'ı, biz, indirdik., biz. O'nun koruyucuları da şüphesiz ki, biziz»**. (Bkz. el-Hicr Sûresi, âyet 9).

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim, yirmi üç yılda, âyet âyet Şanlı Peygamberimize indirilen «Vahy-i Rabbanî» ve «Kelâmul-

lah»tır. Kur'ân-ı Kerim, Cenab-ı Hakk'ın «Kelâm» sıfatı ile tecelli ve zuhur etmesidir. Kur'ân-ı Kerim, bizzat «Kelâmullah»tır; mahlûk değildir. Çünkü Allah'ın sıfatları mahlûk değildir. Cenab-ı Hakk'ın bütün sıfatları gibi "Kelâm sıfatı" da O'nun «ne aynı», «ne gayrı»dır. Görülüyor ki, Kur'ân-ı Kerim'in şanı çok yücedir. O'na tam temizlenmeden el sürmek bile yasaktır. O'nu müminler; boy abdesti ve namaz abdesti aldıktan sonra ellerine alabilirler. Kur'ân-ı Kerim'e saygı, Allah'a saygı gibidir. Kur'ân-ı Kerim, okuyanlar, Allah ile konuşmakta olduklarını unutmamalıdırlar. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de buyruluyor ki; **«Bizimi âyetlerimize, ancak öyle kimseler iman ederler ki, bunlarla kendilerine öğüt verildiği zaman, onlar, asla, büyüklük taslamaya kalkışmaksızın yüzüstü secdeye kapanır ve Rablerini hamd ile tesbih ederler».** (Bkz. es-Secde Sûresi, âyet 15).

Kur'ân-ı Kerim - hâşâ - «mâbud» değildir; fakat O'nun «kelâmı»dır. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de 30 cüz, 114 sûre vardır.

Bütün Müslümanların Kur'ân-ı Kerim'i, asli harfleri ile ve inzal olunduğu dille okumayı ve anlamayı «talep etmesi» farzdır. Çocuk, genç ve yaşlı herkes, samimiyetle böyle bir gayretin içinde bulunmak zorundadır.

KUR'ÂN-I KERİM OKUMAK:

Kur'ân-ı Kerim'i, aslî harfleri ile dili ile öğrenmek, emredildiği şekilde okumak, büyük ibadettir. Ebeveynin çocuklarına, İslâm cemiyetinin genç nesillere Kur'ân-ı Kerim'i öğretmesi vazgeçilmez vazifesidir.

Kur'ân-ı Kerim'i, Allah ve Resulü, nasıl emretmişse öylece okumak şart... Kıraat, tecvite uygun ve mânâyı şaşırtmayacak ölçüler içinde yürütülürken güzel sesle ve fakat tegannisiz olmalı...

Kur'an, Arapça'da «okunacak kitap» demektir. Nitekim o, «okunmak», «anlaşılacak» ve «yaşanmak» için Allah'ın, Şanlı Peygamberi Hazreti Muhammed'e (O'na salât ve selâm olsun), Hazreti Cebrail vasıtası ile gönderilen yüce ve mukaddes bir kitaptır.

Kur'ân-ı Kerim'in pek çok adı var... İşte bazıları

Kelâmullah: Allah'ın sözü... İlâhî mesajlar...

Furkan: Hak ile bâtili birbirinden ayırıcı kitap...

Nûr: Karanlıkları yok eden

Zikir: Allah'ı anmaya vesile olucu.

Kelam-ı Kadim: Ebedî olduğu kadar, ezeli olan söz...

Kitab: Bütün mukaddes kitapları tasdik ve iptal eden, şu anda, hidayet sebebi olabilecek yegâne kitap...

İslâm cemiyeti, Kur'ân-ı Kerimin okunması, anlaşılması ve yaşanması için gereken tedbiri almalıdır. Genç nesillerin Kur'ân-ı Kerim ile irtibatları ne kadar arttırılırsa, «İslâm Cemiyeti» o kadar güçlü olur. Bu konuyu, biraz sonra, inceleyeceğiz.

TİLÂVET SECDESİ:

Kur'ân-ı Kerim okunurken, cemaatin «kemâl-i edep» ile dinlemesi esastır.

Kur'ân-ı Kerim okunurken, yeri gelince «tilâvet secdesi» yapmak vâciptir. Tilâvet secdesi, okuyana da, dinleyene de vâcibdir. Bu secdeyi yapmamak günahdır.

Tilâvet secdesi, «iki tekbir arasında bir secdeden ibarettir». Şöyle eda edilir: Fert veya cemaat ayağa kalkar, Kible'ye yönelir, niyet edilir ve eller kaldırılmaksızın «Allahü Ekber» denir ve doğrudan secdeye gidilir. Secdede, üç defa «Sübhane Rabbielâlâ» denir ve «tekbir» ile ayağa kalkılır.

Tilâvet secdesi, «münferit» de, «cemaat» ile de eda edilir.

Tilâvet secdesini gerektiren âyetler **ondört** tanedir:

1. Araf Sûresinin 206. âyeti
2. Ra'd Sûresinin 15. âyeti
3. Nahl Sûresinin 49. âyeti
4. İsrâ Sûresinin 107. âyeti
5. Meryem Sûresinin 58. âyeti
6. Hacc Sûresinin 18. âyeti
7. Furkan Sûresinin 60. âyeti
8. Nemi Sûresinin 25. âyeti
9. Secde Sûresinin 15. âyeti
10. Sad Sûresinin 24. âyeti
11. Fussilet Sûresinin 37. âyeti

12. Necd Sûresinin 62. âyeti

13. İnşıkak Sûresinin 21. âyeti

14. Alak Sûresinin 19. âyeti

Tilâvet secdesinin vâcib olması için, Kur'ân-ı Kerim'in, yukarıda sayılan «secde âyetlerinden birinin «sesli okunması» şarttır. Aksi halde «tilâvet secdesi» gerekmez. Secde âyetlerini yazan kimsenin de «tilâvet secdesi» yapması gerekmez.

Tilâvet secdesi niyeti olmasa da «namaz secdesi», tilâvet secdesi yerine geçer.

Namazı bozan şeyler, «tilâvet secdesini» de bozar. Yani bilfarz, abdestin bozulması, konuşmak, gülmek... gibi haller, tilâvet secdesini de bozar.

ŞÜKÜR SECDESİ:

«Şükür secdesi», Allah'a şükran ifadesidir.

«Şükür secdesi» de tıpkı «tilâvet secdesi» gibi yapılır.

«Şükür secdesi», bir arzusun gerçekleşmesi veya bir nimete ulaşılması üzerine yapılır. «Şükür secdesi»nin böyle zamanlarda yapılması sünnettir.

Hemen hatırlatalım ki, namazlardan sonra, buna ilâve olarak bir de «şükür secdesi» yapmak mekruhtur; yani yapılmamalıdır.

KURTULUŞ KUR'AN-I KERİM'DE:

İslâmiyet, Kur'ân-ı Kerim demektir.

Peygamberimizin ahlâkı, Kur'ân-ı Kerim'in emrettiği ahlâk olduğu için «bütün sünnetlerin kaynağı» da Kur'ân-ı Kerim'dir.

Ashab-ı Kiram, «Kitap» ve «Sünnet» in aydınlığında toplanıp karar verdiğine göre «İcma-ı Ümmet'in kaynağı da Kur'ân-ı Kerim'dir.

Birer «ulema-ı rasihîn» olan Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat imamları da «içtiadlarını», bu temiz ve berrak kaynaklara dayanarak ve onlara «kıyas» ile verdikleri için «sırat-ı müstakîm» üzere yürüyen «Kur'an erleridirler.

Kısaca, «Edille-i Şer'iyye», Kur'ân-ı Kerim ile bağlıdır ve tamamı ile O demektir.

Görülüyor ki, Kur'ân-ı Kerim, bütün ümmetin rahmet ve hidayet kaynağıdır; «Vahy-i Rabbanî»dir; «Kelâmullah»tır ve Allah'ın himayesindedir.

Kur'ân-ı Kerim'den mahrum kalmak, mahrumiyetlerin en korkuncudur; en ıstırap vericisidir. Çünkü ister mahiyetini kavrasın, ister kavramasın, Kur'ân-ı Kerim'den mahrum bırakılan beşeriyet, karanlıktadır, şaşkındır, sahipsizdir; tefekkür adına «felsefe sefale-tine» gömülmüştür. Yine Kur'ân-ı Kerim'den mahrum bırakılan beşeriyet, «sapık dinî ve felsefî ideolojilerin» manevî, «kara ve kızıl diktatörlerin» maddî esaretine düşmüş; hayatın çekilmez hale geldiğini görmüş; dünyaperest «yaşlıların» ve sahipsiz bir «gençliğin» süratle dünyayı istilâ etmekte olduğunu vicdanların karardığını ve kanlı bir madde boğuşmasının girdabında boğulma tehlikesine maruz kalan nesillerin birbirlerini çiğneyip geçtiklerini artık dehşetle müşahede etmeye başlamıştır.

İslâm dünyası, Kur'ân-ı Kerim'e sarıldığı zaman sahipsiz değildi. Bu yüce ve mukaddes kitaptan uzaklaştıkça yalnızlaştı, alçaldı, kara ve kızıl emperyalizmin ağına ve pençesine düştü; «siyonizmin» esiri ve oyuncağı oldu.

Kur'ân-ı Kerim'in düşmanları, Kur'ân-ı Kerim ile başa çıkamayınca, çeşitli tertip ve hileler yoluyla Müslümanları, Müslüman gençleri ve Müslüman cemiyetlerin «dunyaperest lider kadrolarını», Allah'ın kitabından uzaklaştırma yolunu denediler ve esef ile belirtelim ki, bunda başarılı oldular. Düşmanlar, İslâm cemiyetleri ile Kur'ân-ı Kerim arasındaki «irtibatları» koparacaklardı ve öyle de yaptılar. Velhasıl, çeşitli «düşman kadrolar» eliyle ve sinsi tertiplerle İslâm dünyasında, akla gelmeyen oyunlar tezgâhlandı. Cemiyetler ve genç nesiller, Kur'ân-ı Kerim'den adım adım ve yavaş yavaş uzaklaştırıldı.

Kara ve kızıl emperyalizm, şimdi, İslâm dünyasında, Kur'ân-ı Kerim yerine, genç nesillerin eline «temel kitap» olarak kendi «ideolojisinin» veya «diktatörünün» kitaplarını tutuşturmakta ve Kur'ân-ı Kerim'e karşı «açık» veya «gizli» bir savaş vermektedir. Dikkat ediniz, Kur'ân-ı Kerim'e düşmanlık edenlerin arkasında, ya «emperyalizmin», ya da «kanlı ve zâlim bir diktatörün» hayalini gereceksiniz. Düşmanlarımız, «Kur'ân-ı Kerim düşmanlığı» yaparak «kara ve kızıl emperyalizmin kitaplarına» yer açmakta, kafalardan ve gönüllerden «Şanlı Peygamberin sevgisini» silip O'ndan boşalan

yere «kanlı diktatörlerin» veya «emperyalizme uşaklık eden kimselerin» iğrenç putlarını oturtmayı istemektedirler.

Şimdi, Müslümanlara düşen iş, düşmanların bu oyunlarını bozmaktır. Müminleri Kur'ân-ı Kerim'den uzaklaştırmak isteyen bütün kahpe tuzakları, düşmanın başına geçirmektir. Bu arada Müslümanların, en mühim vazifelerinden biri de, Şanlı Peygamberimizin emirlerine uyarak, Kur'ân-ı Kerim'i «aslı harfleri» ile öğrenmek ve öğretmektir. Yani, fert ve cemiyet olarak Müslümanları, «yazı» ve «dil» itibarı ile Kur'ân-ı Kerim ile irtibatlandırmaktır. Müslümanlar, bu konuda bütün kuvvetlerini ve kanunî haklarını sonuna kadar kullanmalıdırlar. Zulüm ve esaret altında tutulan Müslümanlar da bu işi, nasıl yapmak mümkünse öylece yapmalıdırlar.

Evet, Şanlı Peygamberimiz Hazreti Muhammed (O'na binlerce salât ve selâm olsun) ispat buyurmuşlardır ki, «kurtuluş ve yücelme Kur'ân-ı Kerim'dedir» ve Müslümanların bu konuda, en küçük bir tereddüdü bile olamaz.

PEYGAMBERLERE İMAN:

«Akıl» ile «Vahiy» arasındaki farktan habersiz kimseler, elbette «filozof» ile «peygamber» arasındaki farktan da haberdâr olamazlar. Hâlbuki akıl, insan idrakinin ve zekâsının «Âlem-i halk» ile temasından kaynaklandığı halde, vahyin kaynağı, doğrudan doğruya «Zât-ı İlâhî»dir.

Peygamberler, seçkin insanlar olarak yaratıldıklarından, onlarda akıl ve zekâ, en yüksek seviyededir. Bununla birlikte bilinmelidir ki, «peygamberlik makamı», aklın ve akla bağlı düşüncenin çok, pek çok üstündedir.

Akıl, Cenab-ı Hakk'ın insanlara bahşettiği büyük bir nimet olmakla birlikte, aklın eremeyeceği ve anlayamayacağı çok şey vardır. Bilfarz, bütün filozoflar, belli başlı felsefe problemleri olarak «varlığın mahiyeti», «bilginin mahiyeti ve kaynağı» ve «iradenin mahiyeti» etrafında, bitmez tükenmez bir tartışma içinde, boğuşa boğuşa bugünlere gelmişlerdir. Neyi halletmişlerdir? Hiçbir şeyi halledemedikleri şundan belli ki, bu problemler, yine günümüz filozofisinin temel soruları olarak devam etmektedir. Zaten, «felsefe tarihi», filozofların, «akim metodlarını» kullanarak ve «aklın kanun-

larına» uyararak, birbirlerini, makul gerekçelerle reddedişlerini hikâye etmektedir. Yani, birçoklarının da belirttiği gibi, «felsefe, akıllı, akılla yıkmaktan» öte bir neticeye ulaşamamış bulunmaktadır. Galiba, aklın vazifesi de budur. Öyle görünüyor ki, akıl «doğruyu bulmak»tan çok «yanlış tanımayla» yarıyan bir zihnî güçtür.

Akıl, yanlış ata ata «doğruya ulaşmanın» vasıtasıdır. İslâm'ın akla çizdiği sınıra göre, akıl, Allah'a doğru yol alırken, «sahte mabutları» tanımının ve «sahte tanrıları» ayıklamanın zihnî vasıtasıdır. Bizim kanaatimize göre, akıl, «Hakk'ı ele geçirmekten» çok, «bâtılı teşhis ve tespitle» yarıyan bir âlettir. Bu yapısı ile akıl, «Allah'tan başka ilâh yoktur» diyen ve «sahte mabutları» yıkıp atan «kelime-i tevhid»in emrine girmekle «akl-ı selim» haline gelir.

Akıl, yanlış ata ata «doğruya ulaşma» yolunda ilerlerken, hiç şüphesiz küçümsenmeyecek bir hizmet yapmaktadır. Ancak, üzülerek belirtelim ki, yanlışlar pek çok ve doğru tek olduğu için, aklın işi pek zordur. Öyle anlaşıyor ki, akıl, bütün sahte mabutları yıkmadıkça, Hakk'a kavuşamayacaktır. Bu sebepten onun «vahyin aydınlığına» ihtiyacı vardır.

Şanlı Peygamberimiz: «Akıllı olmayanın dini de yoktur» diye bu yuruyorlar; elbette bu doğrudur. Öte yandan yine O'nun ortaya koyduğu gibi «din», bir ilâhî vahiyler ve tebliğler nizamıdır. Bu gerçeği nazara alan bazı İslâm büyükleri şöyle buyurmuşlardır: «Bu iş, ne akılla olur, ne de akılsız».

Elbette, her şey akılla anlaşılıysaydı, Cenab-ı Hak, Peygamberler göndermezdi. Akıl, ancak «vahyin aydınlığını» bulduktan sonra büyük mesafeler alabilmektedir. Vahiyden habersiz kalsa idi, akıl, kolay kolay «eşyanın mahbesinden» kurtulamazdı; Allahın Zât'ı, kader, ölümden sonra diriliş... gibi konularda bir fikir sahibi bile olamazdı. Bütün bu konuları iyice anlamak için, İmam-ı Rabbanî Hazretlerinin Mektubat'ını, İmam-ı Gazalî Hazretlerinin «Tehafût'ül- Felâsife»sini ve «el-Munkizu Min'ed-Dalâli»ini okumak ve anlamak gerekir.

Akıl, kendi haddini bilmeli, vahyin sahasında at koşturmalıdır. Allah, kullarına «akıllarını» dosdoğru kullanmaları için «resuller» ve «nebler» gönderdi. Bunların kesin sayısını bilmiyoruz. Sayıları yüz yirmi dört bindir diyenler var. Biz, Müslümanlar, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de adları bildirilenlerle birlikte, gelmiş geçmiş bütün peygamberlere iman etmekle mükellefiz.

Peygamberlere iman etmek, imanın şartlarındandır. Nitekim Cenab-ı Hak, bir kimseye ve bir kavme bir peygamber veya onun tebliğleri ulaşmadıkça, kimseye azâb etmeyeceğini bildirmektedir: **«Biz, bir resul gönderinceye kadar, azâb ediciler değiliz»**. (Bkz. el-İsrâ Sûresi, âyet 15).

İlk peygamber, aynı zamanda insanlığın atası olan Hazret-i Âdem'dir ve son peygamber «Hâtemül Enbiya» olan Şanlı Peygamber Hazret-i Muhammed'dir. (Bu ikisine ve aralarında gelip geçen bütün peygamberlere salât ve selâm olsun). Şanlı Peygamberimizden sonra peygamber gelmeyecektir. Şanlı Peygamberimize iman eden bir kişi aynı zamanda bütün peygamberlere de iman etmiş olur. Çünkü biz, onların da hak peygamberler olduklarını, Allah ve Resûlü'nün bildirmesi ile biliyoruz.

Cenab-ı Hak, Şanlı Peygamberler dizisini, insanları, güzel haberlerle sevindirmek üzere «müjdecî» ve hak yoldan ayrıldıkları zaman azâb göreceklerini haber verici bir «korkutucu» olarak göndermiştir. Bu konuda yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurulmaktadır: **«(Biz), peygamberler (i rahmet) müjdecisi ve azâb habercisi olarak (gönderdik). Tâ ki, peygamberlerden sonra, insanların, Allah'a karşı (özür diye ileri sürebilecekleri) bir bahanesi olmasın»**. (Bkz. en-Nisâ Sûresi, âyet 165).

İslâm'da «peygamberlere iman» gibi «peygambere itaat» etmek de emredilmiştir. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurulmaktadır: **«Kim, Allah'a ve Peygambere itaat ederse, işte onlar, Allah'ın kendilerine nimetler verdiği peygamberlerle, sıddıklarla, şehidlerle, iyi insanlarla beraberdirler. Onlar, ne iyi arkadaşlardır»**. (Bkz. en-Nisa Sûresi, âyet 69).

Yine, Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«Biz, peygamberleri Allah'ın izni ile ancak, kendilerine itaat edilsin diye gönderdik»** (Bkz. en-Nisâ Sûresi âyet 64). Bir de şu, âyet-i kerime mealini okuyalım: **«Allah'a ve Resûlü'ne itaat edin ki size merhamet edilsin»** (Bkz. Âl-i İmran Sûresi, âyet 132).

PEYGAMBERLİK VASIFLARI:

1. İsmet: Bütün hayatı boyunca, günah işlemekten korunmuş demektir. Bilindiği gibi, peygamberlik «vehbî»dir (doğustandır, çalışmakla elde edilemez, tamamı ile Allah vergisidir). Peygam-

berler, Allah'ın sevip ve seçtiği kimselerdir. Cenab-ı Hak, onları, en küçük yaşlardan itibaren koruması altına alır. Bununla birlikte, peygamberler de yanılabilir, dinimizde buna zelle» (sürçme) denir. Peygamberlerin, beşeriyet icabı, bu tip yanılmaları dahi, derhal ve Allah'ın izni ile «Vahiy Meleği» tarafından düzeltilir. Peygamberler, hatâ üzerinde bırakılmaz.

2. Emanet: Peygamberler, çok güvenilir kişilerdir. Onlar, «emin»dirler. Onlar, Cenab-ı Hakk'ın kendilerine tevdi ettiği vazifeleri, asla tâviz vermeden yerine getirmişlerdir. Onlar, «Allah» demiş ve «dosdoğru yürümüşlerdir».

3. Fetanet: Peygamberler, asla gaflete düşmezler; her işleri ve sözleri, daima Allah içindir. O'nun rızasından başka bir gaye gütmmezler. Hayatları, mematları Allah içindir, gündüzleri ve geceleri, hep Allah'ın zikri ile doludur. Onlar, bir an bile O'nun zikrinden ve hükmünden gafil olmadılar. Peygamberler son derece zeki, akıllı ve uyanık kimselerdir.

4. Sıdk: Doğruluk demektir. Peygamberler asla yalan söylemezler ve doğruluktan ayrılmazlar.

5. Tebliğ: Peygamberler, Allah'ın onlara «vahyettiklerini» aynen tebliğ etmişlerdir. Din olarak söyledikleri, tamamen Allah'ın emirleridir. Onlar, kendiliklerinden bir şey söylemezler, hâsâ, âyet ve sûre uyduramazlar. Onlar, kendilerine ne vahyedilmişse, onu tebliğ etmişler ve herkesten önce, kendileri, bu emir ve tebliğlere uymuşlardır. Ancak, unutmamak gerekir ki, peygamberler, Allah'ın vahyettiği hükümleri, herkesten iyi anlayan ve yorumlayan ilim sahipleridirler. Hadisler (Peygamber sözleri ve davranışları), böylece meydana gelmiştir. Peygamberler, Allah'ın emirlerini yalnız tebliğ etmekle yetinmemiş, onları, bizzat kendileri hem yaşamış, hem de «tefsir etmişlerdir» (yorumlamışlardır).

İmam-ı A'zam Ebu Hanîfe Hazretleri, «Fıkh-ı Ekber»inde, peygamberlerin «mucizeleri» ve evliyanın «kerameti» hakır diye buyururlar. Yani, biz müminler, Peygamberlerin «mucizelerine» ve evliyanın «kerametine» inanırız.

«**Mûcize**»: Sadece Allah'ın izni ve yaratması ile yine sadece peygamberlerden zühür eden fevkalâde (olağanüstü) hâdiseler demektir. Bütün peygamberler, «nübüvete» (peygamberlik dâvasına) yardımcı olarak şu veya bu derecede mucize ile teyid ve tasdik edilmişlerdir.

«**Keramet**»: Velayet mertebelerinde yükselen ve yükselmiş bulunan bir mümininden, Allah'ın izni ile zuhur eden haller demektir. Şurası unutulmamalıdır ki, evliyanın «kerameti», ümmeti olduğu peygamberin mucizeleri cümlesindendir ve tamamı ile o yüce peygamberin feyiz ve bereketidir. Velî, kerameti, kendinden bilmez.

Kâfirlerden, mühlidlerden ve kötü insanlardan zuhur eden bazı «olağan dışı» hâdiselere —hâşâ— mucize ve keramet adı verilemez. Bu gibi, «bâtılı hak gibi gösteren» ve «kişi ve kitleleri yanıltmayı hedef alan» hallere dinimizde «**sihir**» ve «**istidrac**» denir. Bu gibi halleri, dinimiz, gözbağıcılık ve hilekârlık olarak değerlendirir. Yahut, bu haller, Cenab-ı Hakk'ın, kâfirlere oynadığı oyunlardır. Buna dinimizde «Mekr-i Rabbanî» denir.

PEYGAMBER SEVGİSİ:

Şanlı Peygamberimiz: «**Beni kendi canınızdan daha çok sevmekçe, tam iman etmiş olmazsınız**» diye buyurmuşlardır.

Gerçek Müslümanlar, Şanlı Peygamberin sevgisinde «fânî olarak» hiç tereddüt etmeden, kendilerini, O'nun için ve O'nun yolunda feda etmesini bilmişlerdir. Başta «Ashab-ı Kiram» olmak üzere, her renkten ve her kavimden binlerce, yüz binlerce ve milyonlarca «şühedâ» bunun şahididir.

Gerçek müminler, Allah ve Resulü için yaşamasını bildikleri gibi, ölmesini de bilirler.

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de «Allah sevgisi» ile «Peygamber sevgisi» birlikte mütalâa edilmektedir: «**De ki, eğer Allah'ı seviyorsanız, hemen bana uyun ki, Allah da sizi sevsin...**» (Bkz. Âl-i İmrân Sûresi, âyet 31). Nitekim, Allah, Peygamberine itaat etmeyen «**kâfirleri sevmeyiz**». (Bkz. Âl-i İmrân Sûresi, âyet 32).

İslâm dünyasında müşahede edilmiştir ki, Peygambere olan sevgisini kaybeden kişi ve zümreler, Allah'a olan sevgilerini de, «Ashab-ı Kiram» sevgisini de, «bütün müminlere» olan sevgilerini de kaybederler. Bu sebepten, Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat büyükleri, «Peygamber sevgisini», tâlim ve terbiyelerine «esas» yapmışlardır. Bugün, İslâm dünyasında karşılaştığımız buhranlarda ve dağınıklıkta, bu sevgiden mahrum kalmanın veya bırakılmanın payı, pek büyüktür. Allah ve Peygamber sevgisini tatmamış ve bu sevgiyi yeterince almamış aç gönüller, kendilerini «sahte kurtarıcılar» ve

«sahte kahramanların» kin ve öfke dolu bataklıklarında kaybetmiş bulunmaktadırlar. Hâlbuki İslâm dünyası, bu kan ve kin bataklığından kurtulmak ve yeniden dirilmek için «Allah ve Resûlü'nün sevgi okyanusuna» dalmak zorundadır. Basını ile yayını ile radyosu ile televizyonu ile sineması ile tiyatrosu ile güzel sanat faaliyetleri ile ilim ve araştırmalar ile her şey bu sevgiyi beslemelidir. O zaman, bakınız ve görünüz ki, zafer ne imiş ve nasıl elde edilirmiş?

Psikologlar, sevmeyi «yakınlık duygusu» olarak tarif ederler. Doğrudur. Yine onlar, «kontakt sempati doğurur» (temas sevgi doğurur) derler. Bu da doğrudur. Gerçekten de kişi, sık temasta bulunduğu, birlikte düşüp kalktığı kimseleri sever, yahut kişi, sevdiği kimseler ile birlikte olmayı ister. Nitekim Şanlı Peygamberimiz, bundan asırlarca önce «**Kişi, sevdiği ile** beraberdir» diye buyurmuşlardır.

Şu halde, genç nesillerin, Şanlı Peygamberin sevgisi ile devamlı olarak dolu olması gerekir ki, her zaman onunla birlikte olsunlar. Bunun için, en küçük yaşlardan itibaren, her fırsatta, çocuklarımıza ve gençlerimize, bu sevgiyi vermeliyiz. Şairlerimiz, yine Süleyman Çelebi gibi, O'nun sevgisi ile coşmalı ve coşturmalı, Fuzulî gibi «Su Kasidesi» ile gönülleri yıkamalı ve «Peygambere hasret duyan nesillerin» göz pınarlarından ılık gözyaşları akmalıdır. Resuller Resulüne öyle bir sevgi ve hayranlık duyulmalıdır ki, O'nun mübarek adları geçtiği zaman, çocuk, genç, ihtiyar bütün müminler, ürpererek ve heyecanlanarak O'nu «selâmlamalı»dırlar. Böyle bir sevgiye ulaşmış bir ırkın, bir kavmin, bir milletin, bir cemiyet ve kişinin, artık hüs-rana uğraması asla söz konusu olamaz. Hele, bu sevgide pişmiş ve olgunlaşmış bir «aydınlık kadrosu» oluşturulmuş ve teşkilâtlandırılmışsa...

HİLYE-İ SAADET:

«Hilye», Arapça'da güzel vasıflar demek olup «Hilye-i Saadet» veya «Hilye-i Şerif» tarzında ifade edildiği zaman, «Şanlı Peygamberimizin mübarek vasıflarını anlatan yazılar» demektir.

Çocuk, genç, yaşlı, bütün müminler için, «Şanlı Peygamberimizin» hayatı ve ahlâkı «en iyi örnektir». Müslümanlar, O'nun hayatını, hususiyetlerini, vasıflarını ve mücadelelerini öğrenmekle kurtuluşa ererler. Şanlı Peygamberi tanımak, O'nu «örnek» almak kadar, O'nu daha fazla sevmeye vesile olur.

Resulü Ekrem'i, «örnek almamızı» emreden, bizzat Yüce Allah'tır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«And olsun ki, Resûlullah'ta sizin için, Allah ve âhîret gününü ummakta olanlar, Allah'ı çok zikredenler için, güzel bir örnek vardır»**. (Bkz.el-Ahzab Sûresi, âyet 21).

Şanlı Peygamberimizi «örnek» edinebilmek için, O'nu, bütün yönleri ile tanımak gerekir. Bu ihtiyaçla İslâm dünyasında, Şanlı Peygamberimizin fizik görünüşünden tutun tâ içtimâî bütün davranışlarına, psikolojik hallerine kadar bütün hususiyetlerini anlatan yazılar hazırlanmış ve en zarif hatlarla tablolaştırılmış ve bunlara «HİLYE-İ SAADET» adı verilmiştir.

Görüldüğü gibi, «Hilye-i Saadet» sahabî gözü ile Şanlı Peygamberimizin «fizikî ve ruhî portreleri» demektir. İşte onlardan biri: «Allah'ın Resulü, iri ve dolgun yapılı idi. Yüzü, ayın on dördü gibi parlardı. Orta boylu bir insandan biraz uzun, çok uzun boyludan da biraz kısa idi. Baş, biraz büyükçe, saçları çok hafif dalgalı idi. Saçlarını ikiye ayırmaz, fakat, kendiliğinden ayrılırsa öylece bırakırdı. Saçlarının uzunluğu, kulaklarının memelerini geçirdi. Saçları gür ve parlak, alını geniştii. Kaşları hilâl gibiydi ve bitişik değildi, iki kaşı arasında bir damar, öfkelenince şişerdi. Burnu zarifti ve çok hafif kemerli idi. Gözleri siyah idi. Yanakları yumuşak ve çıkıntısızdı. Ağzı genişçe, dişleri zarif ve seyrektti, inci gibi parlardı. Göğsü kılıhdı ve boynu, gümüşten bir heykelin boynu gibi idi. Kusursuz bir yaradılışı vardı. Vücûdu dolgun, azaları yerli yerinde idi. Göğüs ve karın kısmı aynı hizada idi. Göğsü geniş, omuzları arasındaki mesafe uzundu. Kemikleri iri, teni parlaktı. Gerdanı ile göğsünün arası muntazam şekilde kıllarla örtülü idi; karın ve memelerinin etrafı açıktı. Bilekleri uzun, avuçları geniş, oylukları uzun, elleri ve ayakları irice ve parmakları uzundu. Ayakları düzgündü, üzerinde su durmayacak bir meyil yapardı, yani düztaban değildi. Ayaklarını sürümez, sağlam adım atardı, mütevazii yürürdü; sanki yukarıdan aşağı iniyormuş gibi, hızlı giderdi. Döndüğü zaman, bütün vücûdu ile dönerdi. Daima tefekkür halinde idi, gökten çok yere bakardı, hemen hemen gözleri daima yere dönüktü. Bakışları, ekseriyetle bir inceleme mahiyetinde idi. Ashabının arasında yürür, karşılaştığında ilk sözü selâm olurdu.

Allah'ın Resulü, çok defa, kederli ve düşünceli görünürdü. Çok az dinlenirdi. Lüzumsuz konuşmazdı. Susmayı tercih ederdi. Söze

tok başlar ve tok bitirirdi. Az ve öz, ama manâlı konuşurdu. Sözlerini tane tane söylerdi. Güzel huylu idi. Kaba ve haşın davranışları sevmezdi. Hafifneşreplerden hoşlanmazlardı. İyilikleri küçümsemezdi. Kendine yapılan bir hücumdan dolayı öfkelenmez ve intikam almazdı. Fakat, Hakk’a bir tecavüz vaki olunca, gereken cevabı vermedikçe öfkelenip gitmezdi.

İşaret gerekince, eliyle işaret ederdi. Hayret ettiği zaman elini çevirirdi. Konuştuğu zaman ellerini bir araya getirirdi. Öfkelendiği zaman yüz çevirir; sevindiği zaman, gözlerini çok tatlı bir biçimde kırparırdı. En fazla gülümsemesi tebessümdü. Çok tatlı gülümserdi. Ağladığı zaman, çok sessiz gözyaşı dökerdi...».

«Hilye-i Saadet» konusunda, Şanlı Peygamberimizin sevgili torunları Hz. Hüseyin şöyle buyururlar: «Yüce Peygamberimizin hallerini babama sordum; dedi ki, istirahat etmek için, ashabından izin isteyerek evine girerdi. Evdeki zamanı, üçe taksim ederdi. Bir kısmını Allah’a ibadet, bir kısmını ailesi, bir kısmını da kendisi için ayırırdı. Kendine ait olan kısmı da kendisi ile insanlar arasında ikiye ayırırdı. İnsanlar için ayırdığı vakitte, halkın hususi işlerini görür, onlardan hiçbir şey esirgemezdi. Ümmetine ayırdığı zamanda, edebiyatla temayüz etmiş seçkin insanları tercih etmek, dindeki derecelerine göre, onlarla meşgul olmak âdetleri idi. Onlardan bir kısmının bir ihtiyacı, bir kısmının daha fazla ihtiyacı olurdu. Halkı, kendilerine faydalı olacak işlerle meşgul ederdi. Ümmet, kendi meselelerini sorar, O da onlara gereken şeyi söylerdi. Buyururdu ki, **«Burada bulunan, bulunmayana sözümü duyursun. İhtiyacını bana duyurmamanın ihtiyacını bana duyurun. Kim, ihtiyacını duyurmaman birisinin ihtiyacını, ilgili olana duyurursa, Allah, kıyamette, onu felâkete duçar etmez»...**» (Bkz. Hadîslerle Müslümanlık, M. Y. Kandehlevî, Cilt I. s. 36-37, Yıl 1973).

Şanlı Peygamberimizi, rüyasında gören kişi, O’nu sahididen görmüş gibidir. Çünkü Şanlı Peygamberimiz, **«Şeytan benim şeklime giremez»** diye buyurmuşlardır.

Şanlı Peygamberimiz, kendi resimlerinin yapılmasını yasaklamışlardır.

ŞANLI PEYGAMBERİMİZİN AHLÂKI:

Şanlı Peygamberimiz buyuruyorlar: **«Ben, yüce bir ahlâkı tamamlamak üzere gönderildim».**

Sevgili validemiz Aişe (radiyallahü anha) Hazretlerine soruyorlar: «Bize Resûlullah'ın ahlâkını anlatır mısınız?» Cevapları çok kısadır: **«O'nun ahlâkı Kur'ân-ı Kerim'in emrettiği ahlâktır».**

Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de Şanlı Peygamberimiz, insanlık âlemine «nümûne-i imtisal» (örnek insan) olarak gösterilmekte ve O'nun ahlâkı, şöyle övülmektedir: **«Hiç şüphesiz, sen, yüce bir ahlâk üzeresin».** (Bkz. el-Kalem Sûresi, âyet 4).

Gerçekten de Şanlı Peygamberimizin çok üstün bir ahlâkı vardı. O'nun bu ahlâkını anlatmak için ciltlerle kitap yazılmıştır. O'nun sade ve mütevazî hayatı içinde ortaya koyduğu ahlâk, ne kadar güzel, ne kadar samimi ve ne kadar tabiidir. Her türlü yapmacıktan uzak, tertemiz bir beşerî hayat...

Nitekim Şanlı Peygamberimiz, kendi işlerini, bizzat kendileri görür, aile efradının işlerine yardım ederdi. Binek hayvanını kendisi bağlar ve ona bizzat kendisi yem verirdi. Evini kendi süpürür, koyununu kendisi sağar, söküklüklerini kendisi diker, çamaşırlarını bizzat kendisi yamardı.

Eşine, çocuklarına ve hizmetçilerine yardım etmeyi severdi. Hizmetçileri ile birlikte yemek yer, rengi ve cemiyetteki yeri ne olursa olsun, insanlara eşit muamele ederdi. Çağrılan yere gider, kimsenin kalbini kırmazdı. Fakir, zengin, büyük küçük kiminle karşılaşsa karşılaşsın, önce kendileri selâm verir ve musafaha etmek (el sıkışmak) için mübarek sağ elini uzatırdı.

Pazara bizzat gider, aldıklarını torbaya koyar, bizzat kendileri taşıyarak evlerine getirirlerdi. Kendi yükünü taşımak için yardım etmek isteyen Müslümanlara: **“Herkes, kendi işini, bizzat kendileri görmelidir”** diyerek teşekkür ederdi.

İyilik sever, güler yüzlü, tatlı sözlü idiler. Ancak, kederli bir mi-zaçları vardı. Bununla birlikte çatık kaşlı olmayı sevmezlerdi.

Alçalmadan mütevazî olmayı severlerdi, çok vakur ve heybetli idiler. Yani göründüklerinde korku ve saygı uyandırırıldardı. Nazik ve cömert idiler, hep verirlerdi; hiç kimseden bir şey istemezlerdi. Hiç

kimseyi incitmezlerdi. Musafaha edince, karşısındaki çekmedikçe, ellerini çekmezler, o kimse yüz çevirmedikçe, kendileri yüz çevirmezlerdi. Bir kimsenin yanında otururken diz üstü durur, onu kıracak biçimde oturmazlardı.

Yüce Peygamberimizin, ata, şâhâne bir binişleri vardı, bununla birlikte O, merkebe binecek kadar da mütevazı olmasını bilirlerdi. Kibirliilerin yanında «kibirli görünmeyi», mütevazilerin yanında ise alabildiğine mütevazı olmayı fazilet bilirlerdi. Şu muhteşem ölçü O'nun: **«Mütekebbire (kibirliye) karşı kibir yapmak, sadaka vermek gibidir». Öte yandan: «Allah, tevazu eden mümini yüceltir»** diye buyuran da O.

Şanlı Peygamberimiz, savaşların en cesuru, barışların en merhametlisi idiler. Zalimlerin ve gaddarların hasmı, mazlumların ve mağdurların en yakın dostu idiler. Fakirleri ve düşkünleri, çok, hem pek çok korurlardı.

Bütün insanlara karşı, nazik ve yumuşak idiler, kaba ve küstah insanlara bile öyle davranırlardı; onlara acır ve onları mazur görürlerdi. İnsanlara, idrakleri ölçüsünde söz söyler ve şayet alabilecek kaabiliyetle iseler, onlara nasihat ederlerdi. Giyinişleri sade ve temiz idi. İslâm'ı hor ve hakir düşürmeyecek biçimde giyinir ve bilhassa yabancılar gelmişse, giyimlerine kuşamlarına biraz daha fazla itina ederlerdi.

İnsanların kusurlarını ve ayıplarını asla araştırmazlar, muttali olduklarını da yüzlerine vurmazlardı. İnsanlar uyarılacaksa, onları kırmadan bu işi yapmaya çalışırlardı. Kısaca Şanlı Peygamberimizin çok yüce bir yaratılışları vardı. O, gerçekten yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de buyurulduğu gibi «örnek insan» idiler.

Evet, Milâdî 570 yılında Abdullah'ın oğlu olarak Amîne Hatun'dan doğan ve «âlemlere rahmet olarak gönderilen» Şanlı Peygamberimiz Hazreti Muhammed (O'na binlerce salât ve selâm olsun), Milâdî 632 yılında 63 yaşında vefat ettiler.

Doğdukları ve vefat ettikleri gün, «Arabî aylara» göre 12 Rebîülevvel Pazartesi'dir; garip bir tecelli... Şanlı Peygamberimiz, kerem beldeşi Mekke şehrinde doğdular; şu anda, nurlar beldeşi Medine şehrinde bulunuyorlar. Onların doğumları Hicrî tarihe göre H. Ö. (Hicretten önce) 52. ve vefat tarihleri H. S. (Hicretten sonra) 11. yıllardır.

PEYGAMBERİMİZİN MUHTEREM ANA VE BABALARI:

Bazıları, İmam-ı A'zam Hazretlerinin «Fıkh-ı Ekber» inde tahri-fat yaparak, Şanlı Peygamberimizin muhterem ana ve babasına, çok büyük bir hürmetsizlik ederek onların «cahiliye üzere öldüklerini» söylemişlerse de Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat âlimleri, «Fıkh-ı Ekber»in orijinal nüshalarını ortaya koyarak bunun böyle olmadığını, yani İmam-ı A'zam Hazretlerinin böyle bir şey yazmadığını, esasen, böyle bir iddianın, o büyük İmama yakışmayacağını ispat etmişlerdir.

Kaldı ki, İbn-i Abbas (radiyallahu anı) Hazretlerine göre, Kur'ân-ı Kerim'in eş-Şuara Sûresinin 219. âyetinde geçen «Secde edenler arasında dolaşman» mealindeki ifade, «(Allah), senin, bir peygamber (in sulbün) den diğer peygamber (in sulbün) e intikal ede ede nihayet nasıl nebi olarak çıktığını görendir» demektir. (Bkz. H. B. Çantay, Kur'ân-ı Hakim ve Meâl-i Kerim, Cilt 2, s. 640 ve 86. Not.). İmam-ı A'zam Hazretlerinin, İbn-i Abbas'ın bu tefsirinden habersiz olması mümkün değildir.

Öte yandan, İmam-ı Buharî'nin, Müslim'in, Tirmizî'nin, Tebarânî'nin ve Kastalanî'nin naklettiği hadislerde, Şanlı Peygamberimizin ata ve babalarının temiz, seçkin, beğenilen ve hayırlı kimseler olduğu bildirilmektedir. Bunun aksini iddia etmek. Şanlı Peygambere saygısızlık etmek demektir ve O'nu rencide eder. Bu sebepten, bütün müminler, Şanlı Peygamberimizin anasına, babasına ve atalarına iyi ve güzel şeylerden başkasını yakıştırmazlar ve söylemezler. Bu, her şeyden önce, bir İslâmî edep meselesidir. Nitekim Şanlı Peygamberimiz, Müslümanlardan, bu edebi göstermelerini beklemekte ve şöyle buyurmaktadırlar: «Ölülerinize kötü söyleyip de yaşayanlarınızı (yani beni ve bizi) üzmezin». (Bkz. Hadîslerle Müslümanlık, Y. Kandehevî Cilt 3, s. 1047).

Ehl-i Sünnet vel-Cemaat âlimlerine göre, Şanlı Peygamberimizin ana ve babaları «fıtrat dini» üzere ve «Hanîf» (İbrahim, Aleyhisselâm'ın) dînine göre inanmış, yaşamış ve ölmüşlerdir. Onlar, Türkçe «Mevlid» yazarı Süleyman Çelebî'nin ifade ettiği gibi, «Mustafa'nın Nûr'unu» taşımakla şereflenmiş «muvaahhid»ler (Allah birdir ve O'ndan başka ilâh yoktur diyenler)di. Şanlı Peygamberimizin ana ve babaları, Kâinatın Efendisi, daha dünyaya gelmeden önce veya geldikten sonra, nice hârikalar görmüş, O'nun methini meleklerden dinlemiş, rüyalarında yaşamış ve ince sezgiler biçi-

minde idrak etmişlerdi. Yani, onlar, ebeveyni olacakları çocuğun yüceliğini ve şanını, çeşitli vesilelerle anlamış ve sezmişlerdi Şanlı Peygamberimizin muhterem anaları Âmine Hatun, kendi ölümünden önce, henüz oğlu küçücük iken O'nun şanının çok yüce olacağını haber veren şiirler bile söylemişlerdi...

Şanlı Peygamberimizin muhterem babaları Abdullah, daha Şanlı Peygamber doğmadan, muhterem anaları Âmine Hatun ise, henüz onlar, altı yaşlarında iken vefat etmişlerdi.

DİĞER PEYGAMBERLER:

Yüce Allah, insanlara rehber olmak, onları, küfür ve haramdan korumak için «müjdecî» ve «korkutucu» olarak «şanlı peygamberler dizisini», bir rahmet ve bereket kaynağı biçiminde göndermiştir. (Hepsine binlerce salât ve selâm olsun).

İlk peygamber, «beşeriyetin atası», ilk insan «Hazreti Âdem» idi; son peygamber de «Hatem'ül-Enbiya», Şanlı Peygamber Hazreti Muhammed Mustafa'dır. (Her ikisine ve bunların arasında gelip geçen bütün peygamberlere salât ve selâm olsun).

«İlk peygamber» ile «son peygamber» arasında binlerce peygamber gelip geçti; kesin sayılarını bilmiyoruz. Ancak, kesin olarak biliyoruz ki, Allah, bütün kavimlere, bütün cemiyetlere, bütün zaman ve mekânlara peygamber göndermiştir. Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur'-an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«Biz, bir resul gönderinceye kadar (hiçbir kimseye ve kavme) azâp ediciler değiliz».** (Bkz. el-İsrâ Sûresi, âyet 15).

Kıyamete kadar bütün zamanların ve mekânların peygamberi de Şanlı Peygamberimiz Hazret-i Muhammed... (O'na salât ve selâm olsun) Şimdi, bütün beşeriyet O'nu tanımak, O'nun tebliğlerini anlamak, O'na iman etmek ve O'nun emir ve ölçüleri içinde yaşamak zorunda...

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'-ân-ı Kerim'de, Şanlı Peygamberimizden başka, adları büyük bir hürmetle anılan peygamberler şunlardır: **«1. Âdem 2. Şît 3. İdris 4. Nuh 5. Hûd 6. İbrahim, 7. İsmail 8. İshak 9. Yâkup 10. Elyesa 11. Yûnus 12. Lût 13. Salih 14. Davut 15. Süleyman 16. Eyyüp 17. Yusuf 18. Musa 19. Harun 20. Şuayb 21. İlyas 22. Zekerîyya 23. Yahya 24. Üzeyr 25. İsa ile 26. Lokman 27. Zülkifl 28. Zülkarneyn...dir.** (Hepsine salât ve selâm

olsun). Ancak, son üç zâtın «peygamber mi?», yoksa «evliya mı?» oldukları hususunda ihtilâf vardır. Biz, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de övgü ile anılan bu yüce zevatın hepsini ve adlarını bilmediğimiz daha nice binlercesini, «Allah'ın insanların kurtuluşu için gönderdiği şanlı kurtarıcılar ve rehberler» olarak selâmlarız. Hepsini sever, hepsini, Allah'ın kulları olarak yüce biliriz. Bu hususta, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«Deyiniz ki, biz, Allah'a, bize indirilene (Kur'ân-ı Kerim'e) İbrahim'e, İsmail'e, Yakub'a ve torunlarına indirilenlere, Musa'ya ve İsa'ya verilenlere ve (bütün) peygamberlere, Rableri katından verilene îman ettik. Onlardan hiçbirini (kimini kabul, kimini ret etmek suretiyle) diğerinden ayırd etmeyiz. Biz, (Allah'a) teslim olmuş (Müslümanlar)ız».** (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 136).

Meşhur Alman şairi Goethe, Kur'ân-ı Kerim'in, bütün peygamberleri bağrına basan bu yüce birleştiriciliği karşısında heyecanlanır ve bir şiirinde, Şanlı Peygamberimizi, **«Bütün kardeş pınarları bağrına basan»** ve böylece **«ebediyetler okyanusuna»** doğru yol alan kurtarıcı ve medeniyet kurucusu olarak över. (Bkz. Yılmaz Boyunağa, Türk - İslâm Sentezi adlı kitabı).

Gerçekten de bütün peygamberler, teker teker «biri kavme» gönderildikleri halde, Şanlı Peygamberimiz: **«Bütün insanlara gönderilmiş Allah elçisidir».** (Bkz. el-A'raf Sûresi, âyet 158). Kur'ân-ı Kerim ise âlemşümül, toplayıcı, bütünleştirici tek ve son dinin mukaddes kitabıdır. Nitekim şöyle buyrulmaktadır: **«Bu, bir kitaptır ki, bütün insanları, Rab'lerinin izniyle karanlıklardan aydınlığa, O, yegâne gâlib ve hamde lâıyk olanın yoluna çıkarman için, onu sana indirdik».** (Bkz. İbrahim sûresi, âyet 1).

Esasen, İslâm'dan gayrı bütün peygamber «tebliğleri», ya saptırılmış, ya tahrif edilmiş bulunmaktadır. Şu anda, yeryüzünde, bozulmadan ve tahrif edilmeden bulunan tek «vahiy yolu» ile gelen kitap, sadece Kur'ân-ı Kerim'dir. Meselâ, Yahudiler Hazreti Uzeyr'e **«Allah'ın oğlu»**dur dediler ve bütün Yahudileri de «Tanrı'nın oğulları» ilân ettiler. Hristiyanlar da Hazret-i İsa'ya **«Allah'ın oğlu»**dur dediler ve onu «tanrılaştırdılar». Biz, Müslümanlar, böyle konuşmayı ve böyle inanmayı «küfür» biliriz, dolayısı ile bu gibi sapık inançları derhal reddederiz. Öte yandan yine biz Müslümanlar, Hazreti İsa'nın «çarmıha» (haça) gerildiğine inan-

mayız. Bizim inançlarımıza göre, bunlar, hep sonradan uydurulmuş şeylerdir. Biz, kim olursa olsun, bütün peygamberleri, Allah'ın seçkin «kulları» olarak biliriz ve kabul ederiz. Başta peygamberler olmak üzere, herhangi bir insanı, bir meleği, bir canlı ve cansız yarattığı Allah ve Rab edinmek küfürdür. Peygamberler de bizim gibi insanlardır; yalnız onlara vahiy gelir. **«De ki, ben ancak, sizin gibi bir beşerim. (Ancak) bana, Allah'tan başka ilâh olmadığı vahyediliyor».** (Bkz. eI-Kehf/110. âyet).

PEYGAMBERİMİZİN ARKADAŞLARI: (ASHAB-I KİRAM):

Şanlı Peygamberimiz Hazreti Muhammed'i (O'na salât ve selâm olsun), hayatta iken ve peygamberlik vazifesini yaparken gören veya dinleyen veya bizzat O'nun tarafından görülen büyük, küçük her mü'mine, bu imanını korumak şartıyla **«sahabî»** denir.

Kâfir iken Şanlı Peygamberimizi gören ve O'nun vefatından sonra Müslüman olanlar ile «mürted olan» (dinden dönen) kimselere «sahabî» denmez.

«**Ashab-ı Kiram**» (Yüce Sahabiler Kadrosu) kaba bir tasnif içinde, «**Muhacirler**» (Hicret edenler), «**Ensar**» (Muhacirlere yardım edenler) ve «**Sonra Gelenler**» olmak üzere, üç bölümde mütalâa edilebilirler. Daha nice tasniflere de gidilebilir; biz, bu kadarla yetinelim.

«**Muhacirler**», putperestlerin zulümlerine ve baskılarına dayanamayarak ve çaresiz kalarak —Allah ve Resûlü'nün izinleri ile— Keremler Beldesi Mekke'den çıkarak Nurlar Beldesi Medine'ye göç eden «ilk müminler»dir.

«**Ensar**» ise, evlerini, zenginliklerini ve bütün varlıklarını bırakarak çok perişan bir durumda, Nurlar Beldesi Medine'ye sığınan bu «Muhacirleri», bu «ilk müminleri», büyük sevgi, fedakârlık ve cömertlikle bağrılarına basan «Medine'li ilk Müminler»dir.

«Sonra gelen sahabiler» ise, bilhassa Keremler Beldesi Mekke şehrinin fethinden sonra, Şanlı Peygamberimize mülâki ve tabi olan müminlerdir. Bunların hepsi de büyük ve yüce müminlerdir. Bunlardan hiçbirine hürmetsizlik edilmez ve dil uzatılmaz. Gerek «Muhacir», gerek «Ensar» ve gerek «Sonradan gelen sahabiler» olsun hepsi de üstün kimselerdir. Çünkü bunların üstünlüğünü, biz-zat Cenab-ı Hak takdir buyurmuştur. Bunlar, erkek, kadın, yetişkin,

çocuk, zengin, fakir kim olurlarsa olsunlar, hangi renkten ve hangi dilden olurlarsa olsunlar; «Müslümanların en üstünleridirler. Bu konuda yüce ve mukaddes kitabımız Kur'an ı Kerim'de şöyle buyrulur: «(İslâm'da) **birinci dereceyi kazanan Muhacirler, Ensar ile onlara güzellikle tabi olanlar (yok mu?), Allah onlardan razı olmuştur. Onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. (Allah), bunlar için —kendileri içinde ebedî kalıcı olmak üzere— altlarından ırmaklar akan Cennet'ler hazırladı. İşte bu, en büyük saadettir**». (Bkz. et-Tevbe Sûresi, âyet 100).

Bazı sapık kimseler ile art niyetli çevreler, Şanlı Peygamberimizin vefatlarından sonra, «Ashab-ı Kiram» arasında meydana gelen «içtilhad farklarını» ve bazı «müessif hâdiseleri» bahane ederek bu «yüce sahabî kadrosunun» ya hepsine, ya bir kısmına dil uzatmak cüretini gösterebilmişlerdir. Yüce Allah'ın övdüğü bu kadroya ve «sahabî» olmak şerefini taşıyan kimselere dil uzatmak, her şeyden önce yüce ve mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim'e muhalefet etmek demektir. Bu faciayı artık idrak etmek gerekir. Bu ne çirkin bir iştir.

Biz Müslümanlar, «ashaptan hiç birine», şu veya bu bahane ile asla dil uzatmayız. Onlara, şanlarına yakışmayan isnadlarda bulunmayız. Onları, sevgili ve şanlı Peygamberimizin dostları, yardımcıları ve arkadaşları olarak biliriz. Topyekun «sahabî kadrosunu», Yüce Allah'ın ve Şanlı Peygamberimizin emir ve arzulan üzerine, «birinci dereceyi kazananlar» olarak bilir, Müslümanların ilk ve yüce öncüleri olarak selâmlar ve severiz. Onların aralarında cereyan eden «müessif hâdiseler» ve «ihtilâflar» karşısında, ya susarız yahut her biri hakkında iyi şeyler söyleriz. «Sahabî hakkında dedikodu» yaparak gönlümüzü ve imanımızı karartmayız. Dinimizin düşmanlarının, Müslümanları birbirine düşürmek için, bu yaraları kanatmasına fırsat vermeyiz.

Ashab (sahabîler), peygamberler hariç, bütün müminlerin en üstünüdür. Bununla birlikte, onlar da kendi aralarında derece derece bir diğerine üstün...

İmam-ı A'zam Ebu Hanife Hazretleri, «Fıkh-ı Ekber»inde şöyle buyurur: «Peygamberlerden sonra, insanların en faziletlisi Ebu Bekr Es-Siddık, sonra Ömer el-Faruk, sonra Osman bin Affan Zinnureyn, sonra Aliyyu'l-Murtaza'dır. Allah, hepsinden razı olsun. Onlar, doğruluk üzere olan ve doğruluktan ayrılmayan, Allah'a kulluk

eden kimselerdir. Hepsine sevgi ve hürmet hisleri besler, Yüce Peygamberin bütün ashabını hayırla arlarız». Hem «Ashabın İcmaına», hem «Kader-i Rabbanî'ye» itiraz ederek «Yok hilâfet şunun hakkıydı, yok bunun hakkıydı» tarzında iddialarla İslâm dünyasında fitne doğuran kişi, zümre ve fırkalar, gerçekten «Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat» yolundan ayrılmışlardır. Bu gibileri, ne kendilerine, ne de İslâm'a hizmet etmektedirler. Aksine, bunlar, ister istemez, dinimizi tahrib etmek isteyenlere yardımcı olmaktadır. Nitekim «din düşmanları», bu gibi «fitne unsurlarını» kışkırtarak, Müslümanların el ve gönül birliği yapmasını engellemek istemektedirler.

İslâm dünyasının münevverleri, şimdi, toptan **«Allah'ın ipine sarılarak»** Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Yolu'nun bütünleştirici «ANA CADDESİNE» girmelidirler.

EHİ-İ BEYTİ NEBEVÎ:

«Ehl-i Beyt-i Nebvî», Şanlı Peygamberimizin «aile efradı» ve «tertemiz soyu» demektir.

Şanlı Peygamberimiz şöyle buyurmuşlardır: **«Ben de sizin gibi insanım. Rabbime kavuşma günüm yaklaştı. Size, iki şey bırakıyorum. Birisi Allah'ın Kitab'ıdır. Hidayet ve nur ondadır. Ona sahip olun. İkincisi de Ehl-i Beytim'dir. Ehl-i Beytim'e yapacağınız muamelede şahidinizin Allah olduğunu unutmayın. Ehl-i Beytim'e yapacağınız muamelede şahidinizin Allah olduğunu unutmayın»**. Şanlı Peygamberimiz, son cümlesini iki defa tekrarlamışlardı. (Müslim), (Bkz. M, Yusuf Kandehlevî, Hadîslerle Müslümanlık, Cilt 3, s. 1044).

«Ehl-i Beyt» tâbirinin «geniş» ve «dar» mânâları vardır.

Geniş mânâsı ile Ehl-i Beyt, dendiği zaman, Şanlı Peygamberimizin eşleri, Hz. Ali'nin, Hz. Abbas'ın, Hz. Cafer'in ve Hz. Akil'in nesilleri hatırlanmalıdır.

Dar mânâsı ile Ehl-i Beyt dendiği zaman, sadece Hz. Ali, eşi Hz. Fatıma ve oğulları Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin ve Kıyamet gününe kadar nesilleri kastedilmektedir. Bu mübarek neslin temelini teşkil eden «aile» ye «Âl-i Abâ» da denir. Nitekim Şanlı Peygamberimiz, Hz. İsa'nın «ilâh» olduğunu iddia eden Necran'lı Hristiyanlara; **«Hepimiz, Ehl-i beytimizi toplayalım, dua edelim. Allah'ın lanetini yalancılara üzerine dileyelim»** dedikten sonra, kendi Ehl-i

Beyt'i olarak Hz. Ali'yi, kızı Hz. Fatıma'yı ve torunları Hasan ile Hüseyin Hazretlerini çağırırdı. **«Benim Ehl-i Beyt'im, işte bunlardır»** diye buyurdu. (Bkz. a.g.e. Cilt 3, s. 1050).

Şanlı Peygamberimizin «İşte, benim Ehl-i Beyt'im» diyerek kendi mübarek abaları (paltoları) ile sarıp sarmalamaya çalıştıkları bu «aziz aile», bundan sonra **«Âl-i Aba»** olarak da anılacaktır. Bu mübarek aile Allah'ın izni ile Kıyamet'e kadar, güür bir kaynak halinde «Nûr Nesline» yataklık edecektir. Bu aile, Allah'ın Şanlı Peygambere vaad buyurduğu «Kevser» misâli, dalga dalga büyümekte ve bir rahmet okyanusuna dönüşmektedir.

İmam-ı Müslim'in Hazret-i Aîşe validemizden tahriç ettikleri bir hadîste buyuruluyor ki: **«Peygamber sallallahü aleyhi ve sellem, bir sabah, üzerinde siyah kıldan mamul, nakışlı bir aba olduğu halde çıkmıştı. Derken Fatıma geldi. Onu, bu abanın içerisine aldı. Sonra Ali geldi. Onu aldı. Sonra Hasan geldi. Onu aldı. Sonra Hüseyin geldi Onu da aldı. Sonra şu âyeti okudu: «Ey Ehl-i Beyt, Allah sizden ancak kiri gidermek ve sizi tertemiz yapmak ister».** (Bkz. H.B. Çantay, Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerim, el-Ahzab Sûresi, âyet 33).

Şanlı Peygamberimiz, «Nur neslinden» olmadığı halde, kendini öyle tanıtan ve tanıtabak olan «soysuzlara» lanet etmişlerdi. Esasen İslâm'da «soyunu inkâr etmek» veya «kendi soyundan başka bir soy iddia etmek» haramdır. Bir Müslüman'a Şanlı Peygamberin «ümmeti» olmak şerefi yeterken, kendilerine iftira ederek «âhiretlerini» harap eden bedbahtlara yazıklar olsun. Kaldı ki, basiret sahipleri, gerçekten «Nûr Neslinden olanlar» ile «dünyalık için bu iddiada bulunan soysuzları» birbirinden kolayca ayırabilirler. Sahtesi ve kalpı var diye, hiç altın kıymetten düşer mi? Eskiden İslâm Dünyasında, «Nûr Neslinin Sicilleri» tutulurdu. Bu iş ihmal edilince, sahtekârlar çoğaldı.

«ONİKİ İMAM» MESELESİ:

«On iki İmam», Şanlı Peygamberimizin **«Ehl-i Beytim»** diye buyurdıkları, mübarek ailenin reisi olan Hazret-i Ali'den ve O'nun evlâd ve torunlarından ibarettir. Bunlara (Fatıma Çocukları) da denir. Bunlar, bereketli «Nûr Neslinin» büyükleridir.

«On iki İmam» aynı zamanda, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'ın güneşleridir. Bu yüce zevatı «Şîf imamları» sanmak gaflettir. O halde, kısaca da olsa «On iki İmamı» tanımak gerekmektedir:

1. İmam-ı Ali: Şanlı Peygamberimizin dördüncü halifeleri... Amcazadeleri ve damatları... Peygamberimizin övgü ve iltifatlarına mazhar olmuş, ilim ve iman okyanusu yüce sahabî... Cennet ile müjdelenenlerden... Şehid... Ve «birinci imam»...

2. İmam-ı Hasan: İmam-ı Ali'nin ve Hazret-i Fatıma'nın büyük oğulları... Şanlı Peygamberin torunları... Beşinci halife... Şehid... «İkinci imam»... İki koldan gelecek «Nûr Silsilesinden» birinin babası... Hazret-i Hasan...

3. İmam-ı Hüseyin: Hazret-i Ali ve Hazret-i Fatıma'nın Küçük oğulları... Kerbelâ şehidi... Nûr silsilesinin muhteşem dallarından birinin babası... Şanlı Peygamberimizin torunları... Hasan ile birlik-te, mübarek sırtlarına alıp gezdirdikleri nûr filizleri...

4. İmam-ı Zeynelâbidin: Hazret-i Hüseyin'in oğulları, Kerbelâ faciasından kurtulabilmiş tek erkek çocuk... Annesi Şehribânu, İranın fethinden sonra İslâm Ordusu'na esir düşen ve Hazret-i Hüseyin ile evlendirilen prenses... İran Şahı'nın kızı... Zeynelâbidin Hazretleri, «Nûr Nesli»nin devamında mühim kaynak...

5. İmam-ı Muhammed Bakır: İmam-ı Zeynelâbidin'in oğulları... Şeriat'ın ve tasavvufun derin âlimi ve sırlar hazinesi... Nûr ve hikmet kaynağı...

6. İmam-ı Cafer-i Sadık: İmam-ı Muhammed Bakır'ın oğlu... Annesi Fermûde Hatun, Hazret-i Ebubekir'in torunu Kâsım'ın kızı... İmam-ı Cafer-i Sadık Hazretleri, İmam-ı A'zam Ebu Hanîfe Hazretlerine iki yıl hocalık yapmış... Aynı zamanda, O, İmam-ı A'zam Hazretlerinin dul kalan annesi ile evlenmiş... Zahir ve bâtın ilimlerinde, zamanının en büyüğü...

7. İmam-ı Musa Kâzım: İmam-ı Cafer Sadık Hazretlerinin oğlu... Büyük İmam... Âlim, fazıl, çok yumuşak huylu ve âlicenap...

8. İmam-ı Ali Rıza, İmam-ı Musa Kâzım'ın oğulları... İlim ve keramet kaynağı... Sayılamayacak kadar menkıbesi var...

9. İmam-ı Takî: İmam-ı Ali Rıza'nın oğulları.. İlmiyle, edebiyle ve faziletiyle meşhur... Kerametleri pek çok...

10. İmam-ı Hâdî: İmam-ı Takî'nin oğulları... İlim, takva ve kerametler hazinesidir.

11. İmam-ı Askerî: İmam-ı Hâdî'nin oğullarıdır. Asıl adı Hasan'dır, fakat «Askerî» ismi ile tanınır. Kerametleri boldur.

12. İmam-ı Hüccet: İmam-ı Askerî'nin oğludur. Asıl adı Muhammed Mehdi'dir. Çok temiz bir yaratılışı vardı. Kerametler

hazinesi idi. Şifler, bunun, âhir zamanda geleceği haber verilen «Mehdî-i Muntazır» (Beklenen Kurtarıcı ve Hidayet Kaynağı) olduğunu zannederlerse de bu inançları doğru değildir. Bu sadece, bir isim benzerliğidir.

Görüldüğü gibi, «On iki İmam»ın Şiflik ile veya şu ve bu bozuk «fırka»lar ile bir alâkası yoktur. Bunlar, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'ın çok sevdikleri ve yüce tuttukları ulu kişilerdir. Bunlar, her şeyden önce, Şanlı Peygamberimizin «Ehl-i Beytim» dedikleri «Nûr Neslini» temsil ederler. Allah, bunların cümlesinden razı olsun ve bizleri, onların sevgileri ile rızıklandırınsın.

«ALEVÎ» VE «SÜNNÎ» KELİMELERİ:

«Alevî» kelimesi, lûgat mânâsı itibarıyla, İslâm'ın yüce halifelerinden İmam-ı Ali (Radiyallahü Anh) Hazretlerine mensubiyet ifade eder. En saf ve berrak mânâsı ile Hazreti Ali'nin «soyundan olan» veya «yolundan giden» demektir.

«Sünnî» kelimesi ise, Şanlı Peygamberimiz Hazret-i Muhammed'in (O'na binlerce salât ve selâm olsun), «Yüce Sünnetine uyan ve O'nun mübarek yolundan giden» demektir.

Böyle olunca, «Alevî» ve «Sünnî» mefhumları arasında zıddiyet ve düşmanlık arayanlar, ya çalgın veya art niyetli olmalıdırlar. Çünkü bizzat yüce sahabî Hazret-i Ali, Şanlı Peygamberin «soyunu» devam ettirmeye memur ve O'nun sünnetine, her şeyden daha bağlı olan yüce İmam ve Halifedir. Fakat, sinsi ve kahpe düşmanlıklara bakın ki, ne yapılmışsa yapılmış, bu «iki mübarek kelime » etrafında «düşman kamplar» ihdas edilmiştir ve bu kamplaşmanın devam etmesi için, ne mümkünse yapılmaktadır. Bu konuda «dış düşmanların» tertipleri mühim olmakla birlikte, yaraları kanatıp durmakta olan «dîn bezirganlarının» rolü de küçümsenemez.

Bilindiği gibi, İslâm'ın yüce halifeleri Hz. Ebubekir ile Hz. Ömer; Şanlı Peygamberimizin «kayınpederleri» Hz. Osman ile Hz. Ali de «damatlarıdır». Muhterem validemiz Hz. Aişe de Şanlı Peygamberimizin «sevgili eşleri»... Allah'ın, kendilerinden razı olduğu bu yüce İslâm büyükleri, birbirlerine «iman kardeşliği» ile aile ve akrabalık bağları ile, en güçlü gönül bağları ile bağlı oldukları halde, düşman, Müslümanlara öyle bir tuzak hazırlamış bulunmaktadır ki, onlar, bunların etrafında ve manevî atmosferinde bir diğeri ile kaynaşmak ve kenetlenmek yerine bu yüce adları bahane

ederek birbirlerine düşman bulunmaktadırlar. Gafletin veya ihanetin bu derecesine «pes» demek gerekir.

Kaldı ki, «Ashab-ı Kiram» (Yüce Sahabî kadrosu) da insanlardan meydana gelmişti. Bütün insanlar gibi, onlar da hata işleyebilirlerdi. Onlar da «içtihatlarında yanılabilirlerdi», onların arasında da «teessüfe şayan hâdiseler» cereyan edebilirdi. Bütün bunları bahane ederek Müslümanları, asırlarca sürecekin ve fitne dalgalarına itmek, birbirine düşürmek elbette doğru olamazdı. Hâlbuki, bu gibi konularda, Müslümanlara düşen vazife ya «susmak» veya «hayır konuşmak»tır.

Unutmamak gerekir ki, dinimizde, Müslüman'ın Müslüman'ı çekiştirmesi yasaktır. Şimdi düşünün, Müslümanların Ashab-ı Kiram'ı çekiştirmesi nedir?

Kesin olarak bilinmelidir ki, bu fitne devam ederse, İslâm dünyası iflah olmaz. Zaaftan zaafa yuvarlanarak, kara ve kızıl emperyalizmin pençesinde inlemeye devam eder.

O halde, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'in ihtarlarına kulak verelim! Cenab-ı Hak buyuruyor ki:

«Allah'a ve O'nun Resûlü'ne itaat edin. Birbirinizle çekişmeyin. Sonra, korku ve zaafa düşerseniz, rüzgârınız (kesilir, devletiniz yıkılır) gider». (Bkz el-Enfal Sûresi, âyet 46).

«Ey İman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü bazı zanlar (vardır ki) günahtır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Kiminiz de kiminizi arkasından çekiştirmesin. Sizden herhangi biriniz, ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı?...» (Bkz. el-Hucurat Sûresi, âyet 12).

Şurası, muhakkak ki, dinlerini parça parça ederek düşman kamplara ayrılan kimseler, Şanlı Peygamberimizden de, O'nun mübarek izinden ve yolundan yürüyen «Sünnet ve Cemaat Ehlinden» de ayrı düşmüşlerdir. Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«Dinlerini bölük bölük edip fırka fırka olanlarla senin hiçbir alâkan yoktur».** (Bkz. el-En'am Sûresi, âyet 159).

Netice olarak belirtelim ki, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat yolunun «şiarı» (belirgin vasfı) şudur: İstisnasız, bütün ashabı (Şanlı Peygamberimizin arkadaşlarını) hürmetle anmak, hiç biri hakkında dedikodu yapmamak ve kötü söylememek...

Her kim olursa olsun, «ashab» hakkında dedikodu yapanlar, onlar hakkında kötü şeyler söyleyenler, ne mâzeret uydururlarsa uydursunlar, ne iddiada bulunurlarsa bulunsunlar, onlar, asla «Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Yolunda» olamazlar. Gerçek Müslümanlar, «Ashab-ı Kiram»ı yargılamaya ve onların arasında cereyan eden hâdiselere karışmaya kalkışmazlar. Müminlere düşen iş, İslâm'ın emrettiği iman ve ahlâka sahip olarak «dîn ve dünyalarını» mâmur etmektir.

Evet, bu fitne artık bitmelidir.

ÂHİRET GÜNÜNE İMAN ETMEK:

Bu konuyu, kitabımızın son bölümünde genişçe ele alacağız.

İleride, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'in ışığında ve Şanlı Peygamberimizin emir ve ölçüleri dairesinde, Kıyamet Günü'nü, kâinatın ve Arz'ın yeniden yaratılışını, insanların ve bütün canlıların yeniden dirilişlerini, Hesap Günü'nü, Mizan'ı, Cennet'i, Cehennem'i, Sirat'ı... inceleyeceğiz.

Şimdilik, şu kadarını belirtelim ki, «Âhiret Günü'ne inanmak» İslâm'da «imanın temel şartlarından biridir. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Yolunda yürüyen müminler, «Âlem-i berzahsa (kabir hayatına), kabirdeki suallere, kabir azabına, ölümden sonra dirilmeye, hesaba çekilmeye âmel defterine, âmellerin tartılmasına, Sirat'a, Cennet'e, Cehennem'e, «Peygamberimizin şefaatine», «Havz-ı Kevser'e», âhiret hayatının ebediliğine... inanmakla mükelleftirler

İleride, bu konuya dönmek üzere, şimdilik, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'den iki âyet-i kerime mealini okumakla iktifa edelim:

«Her canlı ölümü tadıcıdır. Yaptıklarınızın karşılığı, Kıyamet Günü, tamamı ile verilecektir. Kim, o ateşten (Cehennem'den) uzaklaştırılıp Cennet'e sokuldu ise, artık o, muradına ermiştir...». (Bkz. Âli İmran Sûresi, âyet 185).

«...Siz, ölümler iken O diriltti. Sonra, sizi, yine O öldürecek, tekrar sizi, O, diriltecek. Nihayet, dönüşünüz yine O'nadır». (Bkz. el-Bakara Suresi, âyet 28),

KADERE İMAN ETMEK:

İslâm'da imanın temel şartlarından biri de «kadere iman etmektir».

Bu konu, anlaşılması, anlatılması en zor ve tehlikeli meselelerden biridir. Bu konuda, ne kadar hassas olmak gerekirse, o kadar dikkatli olmak da esastır.

Hiç şüphesiz, Allah'tan başka «yaratıcı» yoktur; öte yandan tek ve gerçek «fail» de O'dur. Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: «**Hakikatte, failler biziz.**» (Bkz. el-Enbiya Sûresi, âyet 104). Yaratılmışlar âleminde, meydana gelen her şey, mutlaka Yüce Allah'ın bilmesi, dilemesi ve yaratması ile olur. Bunun dışında, hiçbir şey cereyan etmez.

Herhangi bir şeyin meydana gelişini, Yüce Allah'ın ezelde bilmiş ve dilemiş olmasına «**kader**» denir. Yüce Allah'ın böylece bildiği, dilediği ve yarattığı şeyin, belli bir zaman ve mekân içinde zuhur etmesine de «**kaza**» denir. Ashında, her iki kelime, aynı mânâ içinde kaynaşmaktadır.

«Kader», bir yüce velînin de belirttikleri gibi, «**bir cebr-i mütehakim**» (tahakküm edici bir zorlama) değil, «**bir ilm-i mütekad-dim**» (bir önceden bilme)dir. Yani, Yüce Allah, kullarını, cebir ve baskı yaparak davranmaya zorlamamakta, fakat, bütün zamanı ve mekânı ihata eden «ilmi» ile her kıpırdanışı, her niyeti ve her fiili, tâ ezelden beri bilmekte ve yaratmaktadır. Elbette, Yüce Allah, bu bilgisinde ve yaratmasında asla yanılmamaktadır. Çünkü O'nun yanılması ve bilmemesi düşünülemez; bu O'nun şanına aykırı düşer.

Ancak, bilmek gerekir ki, Yüce Allah'ın bilmesi, dilemesi ve yaratması başka şeydir «rızası» ve «sevmesi» başka şeydir.

Hiç şüphesiz «hayır» (iyilikler) da, «şer» (kötülükler) de Yüce Allah tarafından yaratılmışlardır. İslâm'a göre, hâşâ, bunları yaratan iki ayrı «tanrı» olamaz.

Böyle düşünmek ve inanmak küfür olur. İslâm «tevhid'e» (Allah'ın birliğine) inanır; yani «monoteisttir, «Bir Allah'a» inanır. Hayrı «iyilik tanrısına», şerri «kötülük tanrısına» ait kabul eden «dualizmi» (iki tanrıya inanmayı) kesin olarak reddeder. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de ısrarla şöyle buyrulur: «**Allah, o Allah'tır ki, kendinden başka hiçbir tanrı yoktur.**» (Bkz. Âl-i İmran Sûresi. âyet 2).

Ayrıca Yüce Allah, Kur'ân-ı Kerim'inde şöyle buyurur: **«Sizi, bir imtihan olarak hayır ile de şer ile de deniyoruz»**. (Bkz. el-Enbiyâ Sûresi âyet 35). Görüldüğü gibi, «hayır» ve «şerri» yaratan ve kullarını bunlar ile imtihana tabi tutan (yani, insan davranışlarını, âdeta bir «doğru/yanlış testi» içinde tanzim eden) bizzat Yüce Allah'tır. Elbette, «hayır» ve «şer» Allah'tandır. Ancak, insanlar, kendilerine verilen akıl ve irade sebebi ile tercihlerinden sorumludurlar. Akıl ve irade, «hayır» ve «şerri» birbirinden ayırabilecek kaabiliyetle yaratılmıştır. Allah, kullarını «hayır» ve «şer» işlemeye zorlamaz. Ancak Allah, akıl ve iradesi ile «hayra yönelen kullarına» ihsanı ile yardım eder; «şerre yönelen kullarına» yardımını keser; onları fiillerinden ve tercihlerinden dolayı sorumlu tutar. Yani, Yüce Allah, asla zulmetmez. Ancak, O, dilerse, mümin kullarını «ihsanı» ile mükâfatlandırır, yine, O, dilerse, günahkâr mümin kullarını «adaleti» ile cezalandırır veya «rahmeti» ile afv ve mağfiret eder. Çünkü O, bu mülkün kayıtsız, şartsız, mutlak sahibidir. Bütün bu konulara ışık tutan birkaç âyet-i kerime mealini okuyalım:

«İyilik ve kötülük bir olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel (haslet ne ise) onunla önle...» (Bkz. el-Fussilet Sûresi, âyet 34).

«De ki, (insanların) her biri, kendi aslı tabiatına göre hareket eder. O halde, kimin daha doğru yolda bulunduğunu Rabbin daha iyi bilicidir». (Bkz. el-İsrâ Sûresi, âyet 84).

ÂMELLER VE KADER:

İmam-ı A'zam Ebu Hanîfe Hazretlerinin «Fıkh-ı Ekber»inden öğrendiğimize göre, «âmeller» üç kısımdır:

1. **Farz olan ameller:** Bu gibi işler, Yüce Allah'ın emirleridir. Yüce Allah, bu işleri ve ibadetleri yapmamızı dilemektedir, istemektedir. Ayrıca O, bu işleri ve âmelleri de, bunları yapanları da sevmektedir. Yani, bunların yapılmasına **rızası** vardır. **Kazası** (iş ve ibadetin yapılabilmesi), Allah'ın kudreti, ilmi, başarılı kılması, yaratması ve «Levh-i Mahfuz'da» yazılmış bulunması ileldir.

2. **Fazilet olan âmelleri:** Farz olmadığı halde, Yüce Allah'ın sevdiği işlerdir. Allah'ın kulları, bu işleri yapmaya, akıl ve iradeleriyle yöneldikleri zaman, Allah da bunlara yardım eder. Severecek, isteyerek, kendi hüküm ve dilemesi ile ve her şeyi kuşatan ilmi ile bu işleri ve şeyleri yaratır. Yüce Allah'ın bu konudaki, bilgisi ezelidir ve «Levh-i Mahfuz'da» yazılıdır.

3. Mâsiyet olan âmeler: Mâsiyet, günah ve çirkin olan işler demektir. Cenab-ı Hak, bu gibi fiilleri ve işleri emretmez ve sevmez. Bu gibi fiillerin işlenmesini arzu etmez, yani bu konuda rızası yoktur; ancak, akıl ve iradesi ile «mâsiyete yönelen» kişinin «şerri» tercih etmesi karşısında onu yalnız ve yarımsız bırakır. Onun bu tercihini, tâ ezelden beri bilen Yüce Allah, «Levh-i Mahfuz’unda» yazılı olan işi yaratır ve kişiyi bu tercihindan dolayı sorumlu tutar. Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur’ân-ı Kerim’de şöyle buyrulur: **«Yapageldiğiniz işlerden elbette mesul olacaksınız»**. (Bkz. en-Nahl Sûresi, âyet 93).

DETERMINİZM VE VOLONTARİZM:

«Determinizm» (illiyet prensibi), «tecrübî ilmin» (experimentalisme’nin) temel esaslarından biridir; bu, şartlar değişmedikçe sebep-netice münasebetlerinin zarurî olması demektir. «Deterministlere» (illiyet prensibine inananlara) göre, her türlü hâdiseyi meydana getiren bir veya daha fazla sebep vardır. Bütün hâdisat, bir sebep-netice zinciri içinde cereyan eder. Nitekim her kıpırdanış, kendini sahneye çıkmaya zorlayan bir sebebe veya sebeplere bağlıdır. Günümüzde, bilhassa Hieseriberg’in «güvensizlik prensibinden sonra», determinizm, eski katı ve sert hüviyetini kaybetmekle birlikte, yine de ağırlığını hissettirmektedir. Kaldı ki, bu prensip olmak-sızın ilim yapmak mümkün değildir.

İslâm’da, determinizmin adı, «sünnetullah» veya «adetullah’tır ki bu, Yüce Allah’ın kâinata, tabiata, eşyaya ve yarattığı her şeye vurduğu dizginleri, çizdiği sınırları ve vazettiği kanunları ifade eder. Bize göre, elbette, determinizm, Allah’ın yüce iradesini değil, eşya ve tabiatı dizginleyen ve insan idrakine sebep-netice zinciri biçiminde görünen kanunlardır.

«Volontarizm» (iradecilik) ise insanın iradesi ile içinde yaşadığı âleme ve kendi davranışlarına yön ve biçim vermesi demektir. «Volontarizm», filozoflardan bazılarına göre, «determinizm» ile çatışan bir prensiptir. Bu filozoflara (Klâsik deterministlere) göre, insanın iradesi, zekâsı, aklı ve şuuru determinizmin dışında mütalâa edilemez. İnsanın irade, şuur ve zekâsını da «eşyanın münasebetleri tayin eder.» Bu gibi filozoflar, insanın iradesini inkâr ederler ve her şeyi, dıştan gelen zorlanmalara göre yorumlamayı severler. Hâlbuki, söyledikleri gibi, «determinizm» ile «volontarizm» arasında, bir

çatışma varsa bile «irade» ve «şuurlu tercihler» insana mahsus birer vakıa olarak ortada durmaktadır. Bunları, inkâr ve ihmal etmek mümkün değildir. İnsanoğlu, kendini, determinizmin «demir pençesine» asla teslim etmemekte, en azından bu boyunduruğa karşı, kendi içinde, bir «direniş isteği» bulmaktadır. elbette, insanın iradesi, «âlemleri» ve bütün kâinatı kuşatan «küllî bir iradede» ve «eşya alemindeki münasebetlerden» kopmamaktadır. Fakat, asla unutmamak gerekir ki, insanda, inkârı mümkün olmayan bir «gâye-ci» (ülküci, finalist) bir karakter vardır. İnsanoğlu bu karakteri ile eşyadan ve olaylardan taştan «sebepe - netice münasebetlerini» insanın maksatlarına, hedeflerine, arzu ve emellerine göre, değiştirmek ve yeniden tanzim etmek ihtiyacını duymaktadır. Yine o, tabiatdaki, nizam ile yetinmemekte, bunun üstünde, kendine has bir dünya ve medeniyet kurma arzu ve iradesini gösterebilmektedir. Görebildiğimiz kadarıyla bu, yalnız insana mahsus bir hususiyettir. İnsan, tabiatla yetinmeyen canlıdır.

Kâinatın ve tabiatın kuruluşunda, işleyişinde ve oluşmasında elbette, Allah'ın koyduğu kanunlar demek olan, determinizmin (illiyet prensibinin) veya İslâmî tâbirle «sünnetullah»ın ve «âdetullah»ın rolü çok mühimdir. Ancak, insanın kurduğu kültür ve medeniyette, ihsan iradesinin rolü asla ihmal edilemez; yani insan, kendi kurduğu kültür ve medeniyetten sorumludur. Fert ve cemiyet olarak insanoğlu, elbette şuurlu tercihlerinin hesabını da verecektir.

«CEBRİYYE», «KADERİYYE» VE

EHL-İ SÜNNET VEL CEMAAT:

Yukarıda, kısaca temas ettiğimiz cinsten bir çatışma, bir zamanlar, İslâm dünyasında da müşahade edilmişti. Nitekim o zamanlar, bazıları, «insanın iradesini» inkâr ve ihmal ederek bütün kıpırdanışlarımızı «irade-i küllî»ye (bütün varlığı içten ve dıştan kuşatan ilâhî iradeye) bağlamış ve böylece, iyi-kötü, güzel-çirkin, hak-bâtıl bütün davranışlarımızı bir «cebir» (zorlama) mahsulü bilmişler, insanın tercihlerinde serbest olmadığını savunarak irade ve sorumluluğumuzu ret etmişlerdir. Bunlara İslâm dünyasında «Cebriyeciler» ve bu cereyana «Cebriye» adı verilmiştir. Bunlar, «cüz'î irademizi» kabul etmezler.

İslâm dünyasında, bu cereyana zıt, bir de «Kaderiye» yolu vardı. Bunlara göre, insan, «kendi kaderini kendi tayin eder ve o, kendi

iradesinin yaratıcısıdır. Bunlar, «Küllî irade»yi inkâr ederler ve «kadere iman» etmezler. Bunlara, İslâm dünyasında «Mutezile» de denir.

Hemen belirtelim ki, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat imamları, ittifakla, bu iki görüşü de, cereyanı da aşırı ve sapık bulmuşlardır. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat imamları, bütün mahlûkatı ve mümkinatı kuşatan bir «Küllî İrade»ye inanmakla birlikte, insana verilmiş bir «irade-i cüziyye»nin de bulunduğunu kabul ederler. Bu, insanın «sünnetullah ve âdetullah» biçiminde oluşan nizamın içinde, şuurlu tercihler yapabilmesi ve tercihlerinden sorumlu tutulabilmesi demektir. İhsanın, bir «iradesi» veya «irade-i cüziyyesi» olmasa idi, elbette insan davranışlarından sorumlu tutulamazdı. Nitekim böyle bir iradeden mahrum yaratılan canlılar, davranışlarından sorumlu değillerdir. Öte yandan, akıldan, şuardan ve iradeden mahrum olan insanlar ile şuur kontrolü yapamayan «mecnûnlar», İslâm'da sorumluluk dairesi dışında tutulmaktadırlar. Sorumluluk için, sınırlı da olsa, bir iradeye ihtiyaç vardır.

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, hem «irade-i Külliye, hem «irade-i cüz'iyi haber veren pek çok âyeti kerime vardır.

«KÜLLÎ İRADE», «CÜZÎ İRADE» VE KUR'AN-I KERİM:

Yüce ve mukaddes kitabımızda «Küllî İrade»yi ifade eden âyet meallerinden örnekler:

«Göklerin, yerin ve aralarındaki her şeyin hükümrânlığı Allah'ındır. O, ne dilerse yaratır Allah, her şeyin üstünde, tam bir kudret sahibidir». (Bkz. el-Mâide Sûresi, âyet 17).

«Göklerin, yerin ve aralarında ne varsa, hepsinin mülkü ve tasarrufu Allah'ındır». (Bkz. el-Mâide Sûresi, âyet 18).

«O, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir, her şeyden hakkıyla haberdârdır». (Bkz. el-En'am Sûresi, âyet 18).

«Göklerde ve yerde ne varsa O'nundur. Hepsi O'na boyun eğicidirler». (Bkz. er-Rûm Sûresi, âyet 26).

Yüce ve mukaddes kitabımızda «Cüz'î irade»yi ifade eden âyet meallerinden örnekler:

«Yapacağınız işlerden elbette sorumlu olacaksınız» (Bkz. en-Nahl Sûresi, âyet 93).

«İşte, kim zerre ağırlığınca bir iyilik yaparsa, kim de zerre ağırlığınca kötülük yaparsa onu görecektir». (Bkz. ez-Zilzal Sûresi, âyet 7-8).

«Bir kavim, özlerindeki (güzel hal ve ahlâkı)nı değiştirip bozuncaya kadar, Allah, şüphesiz ki, onun (halini) değiştirip bozmaz». (Bkz. er-Ra'd Sûresi, âyet 11).

«Şüphesiz ki, Âllah, zerre kadar haksızlık etmez». (Bkz. en-Nisâ Sûresi, âyet 40).

«Onlara (insanlara), biz zulmetmedik, fakat onlar, kendi kendilerine zulmettiler». (Bkz. Hûd Sûresi, âyet 101).

İNSANIN İRADESİ:

Allah, insanı, «iradeli bir canlı» olarak yaratmıştır. Yahut, Allah, insanı «iradesi ile birlikte» yaratmıştır. Yani, insan gibi, insanın iradesi de «mahlûk»tur. Cenab-ı Hak, dilese idi, insana bu iradeyi vermez, onu da cansız varlıklar, bitkiler ve hayvanlar gibi yaratabilirdi. Fakat O, diledi ve insanı «iradeli» yarattı.

Allah'ın iradesi ile insanoğlu, «Küllî İradeye» tabi olmakla birlikte, kendine mahsus, hiç de küçümsemeyecek bir «cüz'î» iradeye sahip kılınmıştır.

«Cüz'î irade», doğru ile yanlış, güzel ile çirkin, iyilik ile kötülük, hak ile bâtil arasına konmuş «akıl ve bali bir kimsenin tercihlerinden sorumlu olacak bir kabiliyette olması demektir.

İslâm'a göre, insan, bitki ve hayvanlardan farklı olarak «imtihan-dadır». Bu sebepten, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de «Sizi, bir imtihan olarak hayır ile de, şer ile de deniyoruz», diye buyrulmaktadır. (Bkz. el-Enbiya Sûresi, âyet 35).

Muasırs psikanalistler, insanın «çatışkan» bir yaradılışa sahip olduğunu «iyilik ve kötülük» karşısında tercih yaparken, kendi ile boğuşup durduğunu, pek açık bir şekilde «müşahede ettiklerini» bildirmektedirler. Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de: «İnsana hem kötülük, hem de ondan sakınmak ilham edildiği» bildirilmektedir. (Bkz. eş-Şems Sûresi, âyet 8). Yani, insan, «çatalı bir yol ağzında» bırakılmış ve tercihlerinden sorumlu tutulmuştur. İşte, insanın iradesi budur. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: «Biz, ona (insana) iki de yol gösterdik». (Bkz. el-Beled Sûresi, âyet 10). Bu «iki yol»dan biri

«iyilik doğruluk, güzellik ve Hak yoludur», diğeri de «kötülük, yanlışlık, çirkinlik ve bâtıllar yoludur». Bütün bunlardan sonra, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«Her nefis, kazandığı şey mukabilinde bir rehinedir»**. (Bkz. el-Müdesir Sûresi, âyet 38). Başka bir âyet-i kerimede de şöyle buyrulur: **«Herkesin kazanacağı, kendisinden başkasına ait değildir. Hiçbir günahkâr, diğerinin yükünü taşımaz»**. (Bkz. el-En'am Sûresi, âyet 164).

LEVH-İ MAHFUZ(ANA KİTAP):

Lügat mânâsı itibarı ile «Levh-i Mahfuz», korunmuş levha demektir. Buna «Ümmül Kitab» (Ana Kitab) da denir. Tâbir olarak «kader ve kaza» mânâsına gelir.

Ezelden ebede kadar, olmuş ve olacaklar, o «levha»da, o «kitab»da «yazılıdır». Burada geçen «levha», «kitab» ve «yazı» mefhumları, en mücerret mânâları içinde ele alınıp düşünülmelidir.

İmam-ı A'zam Ebu Hanîfe Hazretleri, «Fıkh-ı Ekber»inde buyuruyor ki, Yüce Allah, eşyayı (objeleri), başka bir «şey»den (objeden) yaratmadı. Allah, eşya yaratılmadan önce, her şeyi kuşatan ilmi ile onun mahiyetini biliyordu. Allah, elbette eşyayı takdir edendir, yaradandır. Allah'ın iradesi, ilmi, kaza ve kaderi, Levh-i Mahfuz'daki yazısı olmadan, dünya ve âhirette bir şey olmaz. Lâkin, onun, yani Levh-i Mahfuz'un yazısı, tavsifidir, hükmî değildir.

Dinimizde, «Levh-i Mahfuz»a inanmak şarttır. Çünkü yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de bildirildiğine göre: **«Ana Kitap. O'nun nezdindedir»**. (Bkz. er-Ra'd Sûresi, âyet 39).

Allah(cc), başka bir âyet- kerimede de şöyle buyrulur: **«Nezdimizde (her şeyin) hıfz (ve tespiti) eden bir kitap vardır»**. (Bkz. Kaf Sûresi, âyet 4).

VI. BÖLÜM

İSLAMİYETİ DOĞRU ÖĞRENMEK VE YAŞAMAK

Bu «bölümde» İslâmiyet'i doğru öğrenmenin yolları ve İslâm'ın şartları tek tek ele alınıp incelenecektir.

A. İSLAMİYETİ DOĞRU ÖĞRENMEK ŞARTTIR:

İslâmiyet'i, dosdoğru öğrenmek için dört ana kaynak vardır. Bunlara bizim kültür ve medeniyetimizde «Edille-i Şer'iyye» (Şer'i deliller) denir.

«Edille-i Şer'iyye» dörttür:

1. Kitap,
2. Sünnet,
3. İcma-ı Ümmet,
4. Kıyas-ı Fukaha.

Şimdi, bunları, tek tek açıklayalım:

«**Kitap**»: Yüce Allah'ın «vahi» yoluyla, Şanlı Peygamberimiz Muhammed Mustafa'ya (O'na binlerce salât ve selâm olsun) gönderilen, hak ile bâtlı birbirinden ayıran yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'dir. O, Yüce Allah'ın «Kitab'ı», Şanlı Peygamberimizin «emaneti» ve «hidayet rehberimizdir».

«**Sünnet**»: Şanlı ve sevgili Peygamberimizin mukaddes sözleri, örnek yaşayışları ve davranışlarıdır. Şanlı Peygamberimizin mübarek sözlerini, hallerini ve fiillerini tespit eden ilme «İlm-i Hadîs» (Hadîs İlmî) denir. İslâm dünyasında, birçok büyük «muhadîs» (hadîs âlimi) yetişmiş olup değerli «hadîs kitapları» yazılmış bulunmaktadır. Bunlardan Buharî, Müslim, İbni Mâce, Ebû Davud, Tirmizî, Nesaî en meşhurlarıdır. Bunların yazdıkları kitablara «Kütüb-ü Sitte» denir.

«**İcma-ı Ümmet**»: Önce, Ashab-ı Kiram'ın, sonra Ehl-i Sünnet ve'l- Cemaat imamlarının söz birliği ile bildirdikleri işlerdir. Yahut, Ümmetin çoğunun, bilhassa, dinde ilim ve takvası ile tanınmış yüce zevatın, Kitab'a ve Sünnet'e aykırı düşmeyen bir iş ve hükümde birleşmeleridir. Bilhassa Ashab-ı Kiram'ın ve «Dört mezheb imamının» söz birliği ile bildirdikleri hususlar, «Şeriat'ın temel kaynaklarından biridir.

«**Kıyas-ı Fukaha**»: Dîn'de müctehid mertebesine ulaşmış, hakîki ve hâlis ilim adamlarının Kitab'a, Sünnet'e, İcma-ı Ümmet'e «kıyas» ile, kimsenin kolayca anlayamayacağı mânâları, araştırmaları ve bulup çıkarmalarıdır. Asla unutulmamalıdır ki, dinimizin «fer'i meseleleri» (esasa ait olmayan meseleleri) etrafında, yalnız «gerçek müctehidlerce», icihad edilmesi Şanlı Peygamberimizin emridir. İctihad, yukarıda saydığımız «temel kaynaklara» dayanmalıdır ve onlara «kıyasen» yapılmalıdır. Zaten, böyle olması gerektiği için «Kıyas-ı Fukaha» adı verilmiştir.

İÇTİHAD YAPMAYI ŞANLI

PEYGAMBERİMİZ EMRETTİLER:

Sahabîden Muaz bin Cebel Hazretleri anlatıyorlar: «Resulüllah, beni Yemen'e gönderdikleri zaman şöyle buyurdular: 'Sana bir mesele getirildiği zaman ne ile hüküm edeceksin?', ben, Allah'ın Kitab'ı ile hüküm vereceğim, dedim. O zaman da şöyle buyurdular: 'Allah'ın Kitabı'nda bulamazsan?', Ben, Resulüllah'ın Sünnet'i ile diye cevap verdim. O zaman da şöyle sordular: 'Peki, Resulüllah'ın Sünnet'inde de bulamazsan?', ben, o zaman İÇTİHAD EDERİM, dedim. Bu cevabımdan Allah'ın Resulü, memnun kalarak şöyle buyurdular: 'Elçisini, Resulüllah'ın razı olacağı şekilde konuşturan Allah'a hamd olsun'.», (Bkz. Ebû Dâvud, Tirmizî, Darimî, Mişkat).

Hemen belirtelim ki, «icihad etmek» konusunda, bu izne rağmen, Ashab-ı Kiram, çok temkinli ve tedbirli idiler. Muteber haberlere göre, Ashab-ı Kiram arasında, pek azı ve en seçkinleri, o da zaruret hasıl olduğu zaman, icihad etmişlerdir. Kaldı ki, Ashab-ı Kiram, icihad edebilecek bir makamda idiler. Mamafih, zaruret halinde, müctehidlerin «icthada başvurmaları» Şanlı Peygamberimizin emirleridir.

İÇTİHAH KAPISI KAPALI MI?

İctihad kapısını, bizzat Şanlı Peygamberimiz açmış bulunuyorlar. Hiç şüphesiz, bu kapı, Kıyamet'e kadar açıktır. İctihad kapısı, şayet, gerçekten müctehid varsa, elbette ona kapalı değildir. Ancak, bir «mûcize-i peygamberi» (Şanlı Peygamber'e mahsus bir mucize olarak), içtihad kapısı, «sahte müctehidlerin» yüzüne bir tokat gibi kapanır. Onların, İslâm'ı tahrif konusundaki gayretleri boşa çıkar.

Bu gibi kişiler, imam-ı A'zam Ebû Hanîfe Hazretlerinin «İctihad kapısını kapattığını» iddia etmişlerdir. Bu, yalan ve iftiradır. Çünkü bizzat İmam-ı A'zam Hazretleri, «İctihad etmek» ile yetinmemişler, İmam-ı Muhammed, İmam-ı Ebû Yûsuf, İmam-ı Züfer... gibi müctehidler yetiştirmişlerdir. Öte yandan İmam-ı A'zam Hazretlerinden sonra, İmam-ı Mâlik, İmam-ı Şafî, İmam-ı Hanbel Hazretleri gibi daha nice Ehl-i Sünnet ve'l -Cemaat yolunda yürüyen müctehid yetişmiştir. Kaldı ki, İmam-ı Gazâlî, İmam-ı Rabbanî ve daha nice müctehid, dünyamızı şereflendirmişlerdir. Görülüyor ki, «ictihad kapısının kapalı olduğu» ve bu kapının İmam-ı A'zam tarafından «kapatıldığı» tamamı ile iftiradır.

Ancak tekrarlayalım ki, «ictihad kapısı», bizzat Allah ve Resulü tarafından, onu hakkı ile yapabilecek kimselere açıldığı halde, sahtelerine ebediyen kapalı kalacaktır. Gerçek müctehidlere, içtihad kapısı Kıyamet'e kadar açık...

MEZHEPLER HAKTIR:

Şanlı Peygamberimizin içtihada «izin vermeleri», gerçekte «mezheblere» izin vermeleri demektir. Çünkü «mezhebler», içtihad farklarından doğarlar. Bunu önlemek mümkün değildir. Yüce İslâm âlimleri, meseleyi böylece anlamasalardı ve ele almasalardı, hiç «mezhebler» doğar mıydı? Elbette doğmazdı. O halde, «mezhebler de nereden doğdu?» diye sormak abes olmaz mı?

«Mecelle»nin 16. maddesine göre, «İctihad ile içtihad nakzolu-namaz». Yine, bilindiği gibi, «Müctehidlerin, içtihadlarınca âmel etmeleri vâcibtir». Yani, müctehidler. Kitab'a, Sünnet'e ve Ashab'ın İcmâ'ına uymak zorunda olmakla birlikte, sadece «ictihadlarında» ayrılabilirler ve üstelik onlar, «kendi içtihadlarına uymak zorundadırlar». Esasen, müctehidlerin içtihadlarında «itilâf etmeleri» (birleşmeleri) kuvvettir de içtihadlarında «ihtilâfa düşmeleri» (farklı

içtihadta bulunmaları), ümmet için rahmettir. Evet, bizzat Şanlı Peygamberimiz böyle buyurmuşlardır.

Dinîmizde, Kitab, Sünnet ve İcmâ-ı Ümmet, «İslâm'ın ana caddesini» tâyin eder. Müçtehidler, bu «ANA CADDE»de yürümeyi kolaylaştıran vazifeliler, onların içtihadları da birer «işaret taşı» veya «levhası» gibidir. Maksat, «ANA CADDE»den çıkmadan, rahat, kolay ve emin hareket etmeyi sağlamaktır. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Yolu'nun gerek «İtikadî Mezhepleri» (Matürîdîlik ve Eş'arîlik), gerek bugün taraftarı bulunan dört «Fıkhî Mezhebi» (Hanefîlik, Mâlikîlik, Şafîîlik ve Hanbelîlik) böylece doğmuş ve yayılmışlardır. Bunların hepsi de haktır. Hepsî de «Edille-i Şeriye»nin sınırları içindedir. Sadece «dînin fer'î meselelerinde» farklı içtihadlara göre hareket etmektedirler.

«MEZHEB» VE «FIRKA» TABİRLERİNİ KARIŞTIRMAMAK GEREKİR

Bugün, birçokları «mezheb» ve «fırka» tâbirlerini, bilerek veya bilmeyerek birbirî ile karıştırmaktadırlar. Halbukî, kesin olarak bilinmelidir ki, İslâm'da «mezhebler haktır» da «fırkalara ayrılmak» yasaktır. O halde, bu iki tâbir arasında, büyük ve korkunç farklar vardır. Müslümanların, bu konuda çok dikkatli olmaları gerekmektedir. Meselâ, «İslâm'da Mezhebler Tarihi» diyerek «Hak Mezhebler» ile «Bâtıl Fırkaları», birlikte incelemek, zihinleri karıştırmaktan başka işe yaramaz.

«İçtihad ediyorum» diye, bilerek veya bilmeyerek ister «itikad» konularında olsun, ister «fıkhî» konularda olsun, Kitab'a, Sünnet'e ve Ashab'ın İcmâ'na «muhalif düşen», «muhalif yol tutan» ve bu suretle «ANA CADDE»den çıkan sapıklara müçtehid ve onların açtıkları «aykırı yollara» asla «mezheb» denmez. İsmâ'da, bunlara «fırak-ı dâlle» (sapık yollar ve kollar) denir.

Müslüman'ın «itikadı» (inancı), yüce ve mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim'e, Şanlı Peygamberimizin inançlarına ve O'nun yolundan giden Ashab-ı Kiram'ın çizgisine asla muhalif olamaz; bunlardan, inanç bakımından, bir zerre miktarı ayrılmak «sapıklık»tır. Bir mümin, tıpkı Şanlı Peygamberimiz gibi inanmak zorundadır. Bu sebepten, gerek İmam-ı A'zam Hazretleri olsun, gerek İmam-ı Matürîdî Hazretleri olsun, «İmanda azalma ve çoğalma olamaz»

diye buyurmuşlardır. İtikâta, Müslümanlar, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'e, Şanlı Peygamberimize ve O'nun mübarek nuru ile aydınlanmış Ashab-ı Kiram çizgisine asla muhalif olamaz ve asla muhalif düşemez. İnançta, «Selef-i Sâlihîn»in (Şanlı Peygamberimizin, Ashab-ı Kiram'ın ve onlara noktası noktasına uyan Tâbiîn ve Tebe-i Tâbiîn'in yolu ve çizgisi esastır.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Yolu'nun «itikad imamları» olan İmam-ı Mâtürîdî ve İmam-ı Eş'ârî Hazretleri, Müslümanların itikad konularında yanılmamaları, bu konudaki düşman oyunlarına gelmemeleri için, «Selef-i Sâlihîn»in bu yolunu ve çizgisini, bütün incelikleri ile toplayıp yazmışlardır. Aralarındaki üslûb ve ifade farkları dışında, birbirlerini takviye edici ve tamamlayıcı niteliktedirler. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat İmamları ve âlimleri, hem «itikâdî», hem «fıkıhı» konularda tamamı ile «Selef-i Sâlihîn»in yolundadırlar. Onların dışında, ayrıca bir «selefiye yolu» yoktur. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat İmamlarını ve âlimlerini, «Selef-i Sâlihîn» yolunda ve çizgisinde görmeyen, kendi indî ve hissî yorumlarına göre güya bir «selef-i âhirîn» (!) çizgisi icad etmeye çalışan kişi ve zümreler, «ana caddenin dışında» kalırlar.

Bazıları, kim bilir nasıl bir gayretle, «mezheb» ve «fırka» tâbirlerini karıştırmakta, «firak-ı dâlle»nin ve dinde «fırkalara bölünmenin» zararlarını ve kötülüğünü belirtmek yerine, doğrudan doğruya «meşru mezheb fikrine» saldırmakta veya «İslâm'da mezhebsizliği» savunmaktadırlar. Hâlbuki, yukarıda da belirttiğimiz üzere, «mezhebler», Edille-i Şer'iye'ye bağlı olarak doğan birer «rahmet kapısıdır» da «firak-ı dâlle», dinde, indî ve hissî yorumlarla veya «kastı» saptırmalarla, bilhassa «itikad konusunda» ve «Edille-i Şer'iye» ile bilinen hususlarda bölünmeye ve parçalanmaya sebep olan birer «fitne» kapısıdır. «Firak-ı dâlle» mensupları, «Edille-i Şer'iye»yi, bizzat Peygamberimiz'den, Ashab-ı Kiram'dan ve onların yollarından giden âlimlerin «icmamdân» (söz birliğinden) çok farklı biçimlerde yorumlar. Böylece, onlara, ister isteyerek, ister islemeyerek muhalefet ettiklerinden «sapık» kabul edilirler. Çünkü Mecelle-i Şerifin 14. maddesinde de buyurulduğu üzere: «Mevrid-i nass'ta (kesin delil geldiğinde), içtihadı mesağ (izin) yoktur».

Esef ile belirtelim ki, «firak-ı dâlle» arasında öyleleri vardır ki Kitap'a ve Sünnet'e dayanır gibi görünüp onları, içten yıkmaya çalışırlar Yani, gizli «dîn düşmanlığı» ve tahripçiliği...

İSLAM DA FIRKALARA BÖLÜNMEK YASAKTIR:

Genç nesiller, bir taraftan indî ve hissî yanlış yorumlarla, diğer taraftan dünyevî ve siyasî maksatlarla kurulan ve Müslümanların parçalanmasına, dağılmasına ve çözülmesine sebep olan ve böylece «Ana-cadde»den çıkan bütün «firkaların» kötülüklerini bilmelidirler. Yine, gene nesiller, dinde, «fırka fırka olmanın» zararlarını mutlaka öğrenmelidirler. Bunun yanında, genç nesiller, İslâm'da, meşru zeminlerde gelişen, Müslümanların işlerini kolaylaştıran ve içtihad farklarından doğan «hak mezheblerin» değerini kavramalı ve fakat dîn tahripçiliği ve inanç saptırcılığı biçiminde tecelli eden «bâtıl firkaların» kötülüğünü mutlaka en iyi biçimde kavramalıdırlar.

Kesin olarak bilinmelidir ki, dinimiz, «icthad ediniz» emri ile Edille-i Şer'îye'ye bağlı olarak «hak mezheblerin doğmasına» yol açtığı halde, dinde ve bilhassa inançlarda «fırka fırka bölünmeyi» kesin olarak yasaklamıştır. Bu konuya ışık tutan yüce ve mukaddes kitabımız Kur' an-ı Kerim'den bazı âyet-i kerime meallerini birlikte okuyalım:

«Hepiniz toptan, sımsıkı Allah'ın ipine sarılın. Parçalanıp ayrılmayın. Allah'ın üzerinizdeki nimetini düşünün». (Bkz. Âl-i İmran Sûresi, âyet 103).

«Siz, kendilerine apaçık deliller, âyetler geldikten sonra, parçalanıp ayrılanlar, ihtilâfa düşenler gibi olmayın...» (Bkz. Âl-i İmran Sûresi, âyet 105)

«Allah'a ve O'nun Resûlü'ne itaat edin. Birbirinizle çekişmeyin. Sonra zaafa düşersiniz, rüzgârınız (kesilip) gider». (Bkz. el-Enfâl Sûresi, âyet 46).

«Hepiniz O'na (Allah'a) dönün, O'ndan korkun. Namaza devam edin, müşriklerden olmayın ki, onlar, dinlerini dar-madağınık etmişlerdir, fırka fırka olmuşlardır». (Bkz. er-Rûm Sûresi, âyet 31-32).

Bütün bu âyetlerin ışığında iman edilmelidir ki, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de bildirilen hususlara, Şanlı Peygamberimizin Sünnetine, aziz Ashab-ı Kiram'ın ve onların yolundan giden Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat büyüklerinin «İcmama» muhalefet eden, ana caddeden, Cemaatten ve Sünnet yolundan ayrılan «firkalar» kendilerine çok yazık etmişlerdir. İşte, bu konuda yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, Şanlı Peygamberi-

mize bildirilenler: **«Dinlerini bölük bölük edip fırka fırka olanlarla senin hiçbir alâkan yoktur»**. (Bkz. en-Necm Sûresi, âyet 25).

Bütün «normatif» (kaide koyucu) ilimlerde olduğu gibi, «fıkıh» (İslâm Hukuku) sahasında da «kıyas» ve «icthad»ın büyük ve mühim bir rolü vardır. Temel ve ana kaynaklara aykırı düşmeden ve onlara kıyasen «fakih»ler (hukukçular) tarafından «icthada başvurmak», daima zarurî olmuştur. Yani, «icthadsız» bir hukuk sahası ve ictimâî hayat mümkün değildir. Bu, bugün de böyledir. Memleketler, sadece, anayasalar ve yasalar ile idare edilemezler, ister istemez icthada başvurulur ve buradan «hukuk ekolleri» doğar. Böyle bir gelişme, hukuk hayatına zenginlik getirir. Bu sebepten Şanlı Peygamberimiz İslâm'da müçtehidlerin birleşmelerini «kuvvet», farklı icthatta bulunmalarını «rahmet» olarak değerlendirmişlerdir.

Şanlı Peygamberimiz, her biri hâlis bir mümin olan, İslâmiyet'i, bizzat Şanlı Peygamberimizden öğrenen aziz «Sahabî Kadrosuna» zaruret halinde «icthad etmelerini» emir ve tavsiye buyurmuş, «İcthadında isabet edenlerin iki, yanılanların ise bir sevab alacaklarını» müjdelemişlerdi. Yukarıya aldığımız âyet-i kerime mealleri, Şanlı Peygamberimizin bu emriyle birlikte mütalâa edildiği zaman anlaşılmaktadır ki, «Edille-i Şer'iyye'ye bağlı olarak doğan «mezhepler» hak, Müslümanların bilhassa «itikatta» bölünmelerine ve dağılmalarına sebep olan «fırkacılık» bâtıldır ve yasaktır.

DİNİ MÜCEDDİTLER VE «REFORMCULAR»:

«Müceddit»: Yenileyici, «Reformist» ise, «yeniden şekillendirici» demek. Biri Arapça, biri Fransızca... Birçokları, bunları aynı mânâda kullanır. Hâlbuki, biz, bu tâbirleri, bizim dilimizde kazandıkları yeni mânâları içinde ele alacağız.

Şimdi, bizim dilimizde, «müceddit» ve «reformcu» kelimeleri arasında, din açısından düşünülürse, mânâ beraberliği değil, aksine zıddiyet teşekkül etmiştir. Böyle olunca biz, «mücedditlere» evet, «reformculara» hayır diyeceğiz.

Dinimizde, her yüz yılda bir geleceği haber verilen «mücedditlerin» (yenileyicilerin) vazifesi, din hayatında meydana gelen sapmalar, yanlış ve sakat yorumlan, Edille-i Şer'iyye'ye dayanarak tasfiye etmek; «ana caddeyi» işgal etmeye çalışan ve Müslümanları şaşırtmak isteyen bütün «bid'atleri» (dine sonradan sokulmuş şey-

leri) temizleyip ortadan kaldırmaktır. Yani, mücedditler, İslâm'ın «ana caddesini», Allah'ın, Peygamberin emrettiği biçimde, “Ashab-ı Kiram”ın ve onların izninden giden âlimlerin çizgisinde yürüterek temizlerler. Böylece, «dinî mücedditler», din sahasında indî ve keyfî yorumlarla dolaşan «reformculardan» farklı olarak “Edille-i Şer’iyye”ye yüzde yüz uyan çok yüksek seviyede dîn büyükleridirler. Onlar, İslâm’dan asla tâviz vermeyen dosdoğru kişilerdirler; yüksek bir ilme, rıyasız bir amele sahip olan ve İslâm’ı derin bir aşkla seven hâlis müminlerdir.

Dinî mücedditler, dinî hayatta bâtil ve yanlış inançların revaç bulunduğu, felsefî ve ideolojik cereyanların mümin kafaları ve gönülleri karartmaya başladığı, dinin cahil veya art niyetli ellerde «ana caddeden» çıkarılmaya başlandığı, küfrün, şirkin, ilhadın ve ahlâksızlığın arttığı devrelerde, Allah’ın izni ile ve lütfü ile vazife yapan «dîn büyükleridir». Nitekim İmam-ı A’zam, İmam-ı Gazalî, İmam-ı Rabbanî gibi din büyükleri, hep Müslümanların böylece sıkıntıya düştükleri devrelerde gelmişlerdir. İmam-ı Mâtürîdî ve İmam-ı Eş’arî de öyle...

Velhasıl, bütün Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat müctehidleri, böyle tehlikeli vasatlarda doğdular ve «İslâm’ın Ana caddesini» açtılar. Onlar, Cenab-ı Hak’ın bir lütfü olarak gelmeselerdi, Müslümanların işi çok zor olacaktı. Yüce Allah, «Dini»ni, önce Şanlı Peygamberleri eliyle sonra onların «gerçek vârisleri» olan «âlimler» ve «mücedditler» vasıtasıyla korudu ve koruyacaktır.

İslâm dünyasında rastladığımız örnekleri ile «reformculara» (!) gelince, bunlar, İslâmiyet’in özünü, temelini teşkil eden «Kitab’ı ve Sünnet’i» değiştirmek, Allah ve Resûlü’nün ortaya koyduğu dinî ölçü ve esasların «bir kısmını beğenmek» ve «bir kısmını beğenmemek» tavrı içinde çalışırlar. Onların tenkidleri, Kitab’a, Sünnet’e, kısaca «Edille-i Şer’iyye»ye yöneliktir. Onlar, inançlarımızı, ibadetlerimizi, yaşayışımızı ve işlerimizi, kendi cüce idrak ve yorumlarına göre değiştirmeyi gaye edinen ve fakat bu maksatlarını «asra uymak», «zamana uymak» gibi maskeler altında gerçekleştirmeyi düşünen “dîn tahripçileri”dir. Bütün «dîn tarihi» boyunca «fırak-ı dalle», hep bu biçim ve bahane ile ortaya çıkmış ve «dinde sapık kolların» doğmasına yol açmıştır. Görülüyor ki, «mücedditler», bozulan, saptırılan ve şaşırtılan dinî hayatı, bizzat din ile kurtarma gayreti içinde oldukları halde, «reformcular», bozulmuş, saptırılmış

ve şaşırtılmış dinî hayatı bahane ederek bizzat dinin özünü ve Edille-i Şer'iyye ile bildirilmiş esaslarını tahribe yönelen kimse-lerdir. Ne gariptir ki, Batı Dünya'sında «reformcular», gerçek İncil'i bulmak ve bunun ışığında dinî hayatı kurtarmak istedikleri halde, bunların İslâm Dünya'sındaki mukallitleri, bizzat yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'le ve Peygamberimizin Sünneti ile bo-ğuşmaktadırlar. İnançlarımızı saptırmaya kalkışan, beş vakit namazı ve bir ay orucu çok bulan, zekâta ve Hacc'a itiraz eden, camilerim-izi, kiliselere benzetmek isteyen... bu gibi sahtekârların foyası, sanırız iyice meydana çıkmıştır. Batı Dünyasındaki örneklerini düşündüğümüz zaman, bu gibilere «reformcu» bile denemez. Bunlar, «reformist» (yenileyici) değil, gerçekte «deformist» (bozucu) kimselerdir, bunlara «din tahripçileri» demek daha uygundur.

Ayrıca, bilmek gerekir ki, İslâm, bizzat «yenilik» ve «gelişme» dinidir, İslâm, «beşer fitratına» uyan yegâne dindir. O, kendine yabancı olan «dokuları» ve «hücreleri» reddeden ve fakat, kendi dinamizmi içinde, bütün zaman ve mekânlara hayat taşıyan bir organizma gibidir. İslâm, bütün zaman ve mekânlara, bütün beşerî ihtiyaçlara, en uygun ve en mükemmel cevapları verir. İslâm, bütün kültür ve medeniyetlere «üst-sistem» olabilecek niteliktedir. Yani, İslâm, bütün kültür ve medeniyetlere ışık tutabilir.

İslâm, bütün kültür ve medeniyetlerden iki şey ister:

1. Kendini küfürden, şirkten, ilhaddan kurtar, Allah'tan başka ilâh tanıma ve Şanlı Peygamber Hz. Muhammed'i (O'na binlerce selâm olsun) Allah'ın Resulü olarak tanı.

2. Haramlardan sakın, emirlere sarıl, Allah'a yönel ve Şanlı Peygambere itaat et.

İslâm'da, bütün haşmeti ile laboratuvarlar, en mücerret ve en yüce mânâsı ile güzel sanatlar ve sanat galerileri, en ileri fen ve teknik hamleler, güçlü içtimaî müesseseler, asrı hayran bırakan ilim ve irfan kadroları bulunacaktır ve mutlaka bulunmalıdır. Ancak, İslâm'ın istemediği iki şey vardır: 1. Küfür 2. Haram... İşte, kendini bunlardan kurtaran cemiyetler, kültür ve medeniyetler, İslâm'ın çizgisine girmiş bulunacaktır. Yani, İslâm, hiçbir cemiyete, kültür ve medeniyet hamlesine karşı değildir. İslâm, sadece ve ancak yeryüzünden «küfrü ve haramı» kaldırmak istemektedir. Her kavim, kendi orijinal yapısı içinde Müslüman olabilir.

Mücedditlerin bir vazifesi de muasır gelişmeleri nazara alarak ve bu gelişmeleri «İslâm'ın ışığında» kritik ederek geliştirmektir. Mücedditler, İslâm'ın nurunu, belli bir zaman ve mekân dilimine taşıyan, o devirde yaşayan ihsanların meselelerine ve sıkıntılılarına cevap arayan «ûlema-ı rasihîn» Kur'ân-ı Kerim'in 'muhkem' ve 'müteşabih' âyetlerini en iyi ve en doğru biçimde anlayan ve Şanlı Peygamberimizin, Ashab-ı Kiram'ın ve kendinden önce gelip geçmiş hâlis ve mümin âlimlerin çizgisini takip eden gerçek din büyükleridir.

Kısaca, mücedditler, «dini kurtarma» gayretinden ziyade, «din ile kurtulma» gayesini güden yüce müminlerdir. Çünkü gerçekte, tehlikede olan «din» değildir, ondan nasibini alamayan «insan»dır. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim, bu konuya şöyle ışık tutar: **«And olsun asra ki, muhakkak, insan, kesin bir ziyandadır. Ancak, iman edenlerle güzel âmel (ve hareket)de bulunanlar, bir de birbirine hakkı tavsiye sabrı tavsiye edenler böyle değil...».** (Bkz. el-Asr Sûresi, âyet 1-3).

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de «ilimde yüksek payeye eren» ve «ûlema-ı Rasihîn» olarak övülen yüce din âlimleri, yani gerçek müctehidler ve mücedditler, Allah'ın emirlerine inanan, uyan salim akıl sahipleri olarak yüceltilir; halbuki, «din tahripçileri», dini yanlış yorumlayan ve kalplerinde eğrilik bulunan kimseler ise «fitne unsuru» olarak teşhir edilirler. Bu konuya ışık tutan âyet-i kerime mealini okuyalım: «Sana Kitab'ı indiren O'dur. Ondan bir kısım âyetler muhkemdir ki, bunlar Kitab'ın anası (temeli)dir. Diğer bir kısım da müteşabihlerdir İşte, kalplerinde eğrilik bulunanlar, sırf fitne aramak (ötekini, berikini saptırmak) ve (kendi arzularına göre) teviline yeltenmek için, onun müteşabih olanına tabi olurlar. Hâlbuki, onun tevilini, Allah'tan başkası bilmez. İlimde yüksek payeye erenler ise: Biz, O'na inandık. Hepsi de Rabbimiz kalmındadır, derler. Bunları, salim akıllılardan başkası iyice düşünemez». (Bkz. Âl-i İmran Sûresi, âyet 7).

Ayrıca, bilinmelidir ki, Kur'ân-ı Kerim'in bir kısım âyetlerini «kabal», diğer bir kısmını «ret eden» kimseler, asla Müslüman olamazlar. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de bu gibileri, «hevâ ve heveslerine uyan bir güruh» olarak nitelenmekte ve Müslümanların, bunlardan çok sakınmaları emredilmektedir. Bu konuya ışık tutan âyet-i kerime mealini birlikte okuyalım: «Kendi-

lerine kitap verdiğimiz kimseler, sana indirilen (bu Kur'an) ile ferahlık duyarlar. Fakat (İslâm'ın aleyhinde birleşen) güruh içinde, onun bir kısmını inkâr edenler de vardır. De ki: 'Ben, ancak Allah'a kulluk edip O'na ortak koşmamakla emrolundum. Ben, ancak, O'na davet ederim. Dönüşüm de yalnız O'nadır'. İşte biz, onu (Kur'an'ı), böyle Arapça bir hikmet olarak indirdik. And olsun ki, sana (vahiy ile) gelen (bu) ilimden sonra, onların hevâ (ve heveslerine) uyarsan, Allah'a karşı, senin için, ne bir yardımcı vardır, ne de koruyucu." (Bkz. er-Ra'd Sûresi, âyet 36-37).

BÜYÜK MÜCTEHİDLER VE MÜCEDDİTLER:

İslâm dünyasında pek çok müctehid ve müceddit yetişmiştir. Bunların adlarını, hayatlarını ve yaptıkları işleri anlatmak başlı başına bir araştırma konusudur. Biz, burada, sadece İslâm Dünya'sında çok meşhur olmuş ve İslâm'a hizmette en önde yürüten bir kaç tanesinden, o da çok kısa olarak söz edebileceğiz.

Biz, bu konuyu işlerken, önce, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'ın «İtikat İmamlarını», sonra «Âmelde Mezheb Sahibi Olan İmamlarını», en sonra da «Şeriat ve Tasavvufun İki Büyük Üstadının» biyografilerini kısaca vereceğiz.

Bilindiği gibi, «İtikat İmamları», İmam-ı Mâtürîdî ve İmam-ı Eş'arî, «Âmelde Mezheb Sahibi Olan İmamlar», İmam-ı A'zam, İmam-ı Mâlik, İmam-ı Şafî, imam-ı Hanbel...dir. Seriat'ın ve Tasavvufun muvazenesini bozmadan her ikisini birlikte yoğuran iki din büyüğü de imam-ı Gazali ve İmam-ı Rabbani...

Biz, inanıyoruz ki, bu sekiz din büyüğünü bilen, anlayan ve takip eden müminler, asla şaşmazlar, «sırat-ı müstakim»de yürüdüklerini görürler. Bu din büyüklerinin içtihatlarında birleşmeleri gerçekten «kuvvet», farklı düşmeleri gerçekten «rahmet»tir. Bunlar, Ehl-i Sünnet ve'l Cemaat sarayını taşıyan temel mermer sütunlardır. Diğer din büyükleri de bunların yardımcıları...

Bu sekiz din büyüğü, Peygamberlerden ve Ashab-ı Kiram'dan sonra en büyük kadro... Bugün, İslâm dünyasının perişanlığında, şaşkınlığında bu yüce kadronun ayak izlerini kaybederek ne idüğü belirsiz kişi ve kadroların peşine takılmanın rolü pek mühimdir.

İTİKAT İMAMLARI:

İlk önce, «İtikat İmamlarını» kısaca tanıtacağız. Bunu, bir tasnif zarureti ile yapıyoruz. Yani, bu, bir tercih ve derecelendirme işi değildir.

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Yolu'nun iki büyük «İtikat İmanı» vardır. Bunlar, İmam-ı Mâtürîdî ve İmam-ı Eş'arî Hazretleridir. Bu iki büyük imam, zamanlarında, İslâm iman ve itikadını, sapık felsefi ve dinî cereyanlara karşı savunmuşlar. Bu yanlış fikir ve inançların, Müslümanların zihin ve vicdanlarına yerleşmesine fırsat vermemişlerdir. Bunlar, Edille-i Şer'iyye'ye sarılarak, yüksek bir mantık ve ilim ile hasımlarının yanlış düşünce ve inançların bertaraf etmişlerdir. Allah, kendilerinden razı olsun. Bu iki imam da «Selefi Sâlihîn'in (Ashab-ı Kiram'ın, Tabiîn'in, Tebe-i Tabiîn'in) Şanlı Peygamberden gelen «itikat çizgisini» aynen devam ettirmişlerdir.

İmam-ı Mâtürîdî: Esas adı Muharnmed bin Mahmud'dur. Ebû Mansur olarak da tanınır. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Yolu'nun «İtikat İmamlarından» birincisidir. Semerkand'ın Matürîd köyünde Hicret'in 280. yılında doğdu ve 333. yılında (Milâdî: 944'de) Semerkand'da vefat etti. Türk âlimidir. Âmel bakımından İmam-ı A'zam Ebû Hanîfe Hazretlerinin yolundadır. Hanefîlerin hemen hemen hepsi, itikatta İmam-ı Mâtürîdî'ye bağlıdır. Onun için, Hanefîlerin büyük çoğunluğu, «itikatta imamımız, imam-ı Mâtürîdî; âmelde mezhebimiz İmam-ı A'zam Ebû Hanîfe Hazretlerinin yoludur» derler. Gerçekten de bu, ne güzel bağlılıktır.

İmam-ı Eş'arî: Esas adı Ali bin İsmail'dir. Ebül- Hasan olarak da tanınır. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Yolu'nun «İtikat imamlarından» ikincisidir. Basra'da Hicret'in 266. yılında (Milâdî: 873'te) doğdu ve 330 yılında (Milâdî: 935'te), Bağdat'ta vefat etti. Baba tarafından, büyük sahabî Ebû Musa el-Eş'arî Hazretlerinin soyundandır. Arap âlimidir. Hanefî mezhebinden gayrı diğer hak mezheplere bağlı olan Müslümanların hemen hepsi imam-ı Eş'arî'ye mensupturlar. Meselâ Şafîiler, «İtikatta imamımız İmam-ı Eş'arî ve âmelde mezhebimiz İmam-ı Şafîî Muhammed bin İdris'in yoludur» derler. Gerçekten, bu ne güzel bağlılıktır.

Bununla birlikte, hemen belirtelim ki, bir mümin, dilerse, meselâ, itikatta «İmam-ı Mâtürîdî'ye, âmelde «imam-ı Şafîî'ye de uyabilir. Nitekim «Sofîye-i Aliye'nin» (Yüce Tasavvufun) büyüklerinden Mevlâna Halid-i Bağdadî Hazretleri (H. 1192-1242), böyle

yapmışlardı. Kaldı ki, her iki «İtikat İmamı», üslûp ve ifade farkları hariç, itikat konusunda, aynı şeyleri savunmuş ve birbirlerini takviye etmişlerdir. Allah, her ikisinden de razı olsun.

MEZHEB İMAMLARI:

Bugün, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Yolunda, mezhepleri yaşayan «dört hak mezheb» vardır. Biz, burada, bu «dört mezhebin reislerinden» söz edeceğiz. Hiç şüphesiz, bunların izinden giden pek çok müctehid ve müceddit vardır. Ancak, onları incelemeye, bu kitabın hacmi yetmez. Bu sebepten biz, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Yolu'nun sadece «Dört Büyük İmamı»nı, tarih sırasına göre, kısaca tanıtmaya çalışacağız.

Bu dört büyük imam da Edille-i Şer'iyye'ye sarılarak Müslümanlara, Allah ve Resûlü'nün yolunu dosdoğru göstermişlerdir. Aralarında, ancak dinin «fer'i meselelerinde», ihtilâh farkları bulunmaktadır. Kaldı ki, bu farklar, dinimizin tatbikatında genişlik getirmiş ve müminlerin işlerini kolaylaştırmıştır. Allah, bunlardan ve bunların izlerinden giden binlerce fakih ve âlimden razı olsun.

İmam-ı A'zam: Esas adı Nûman bin Sâbit'tir. İslâm dünyasında «Ebû Hanîfe» olarak anılır. İslâm müctehidlerinin en büyüklerindenidir. Aynı zamanda İslâm'da «Birinci Asrın Müceddidi»dir. Hicrî 80 yılında (Milâdî: 689'da) Kûfe'de doğdu, Hicrî 150 yılında (Milâdî: 767'de), Bağdat'ta şehid edildi. Abbasî sultanlarından Ebû Cafer Mansur'un kendisine tevdi etmek istediği «Kadı'l Kuzat» (Baş Kadılık) vazifesini kabul etmediği için zindana atıldı ve orada kamçılanarak öldürüldü. Çok zeki idi. İlim ve takvası çok yüksek idi. Fıkıhta ve kelâmda, emsali az bulunur bir müctehid idi. Fıkıh ilmini Hammad bin Ebû Süleyman'dan aldı. İmam-ı Cafer-i Sâdık Hazretleri ile sohbetlerde bulundu ve onun elinde pişti. Şeriatın ve tasavvufun sırlarına ulaştı. İmam-ı Ebû Yusuf, İmam-ı Muhammed Şeybanî ve İmam ı Züfer gibi müctehidler yetiştirdi. el- Âlim ve'l-Müteallim, el-Fıkıh'ül Ebsat, el-Fıkıh'ül Ekber, Risâlet'ü Ebû Hanîfe, el-Vasiyye adlı eserleri meşhurdur.

İmam-ı Mâlik: Esas adı Mâlik bin Enes'tir. Ebû Abdullah da denir. Hicrî 95 yılında Medine'de doğdu, yine Hicrî 179 yılında (Milâdî: 759'-da) orada vefat etti. İmam-ı A'zam Ebû Hanîfe ile muasır ve arkadaş idiler. İmam-ı Mâlik de haksız fetva vermediği

için İmam-ı A'zam gibi kırbaçlandı ve fakat o şehid olmadı. Çok büyük bir fıkıh, hadîs ve tefsir âlimi idi. Şanlı Peygamberimize hürmeten, Medîne-i Münevvere'de hayvana binmez, bir hadîs-i şerif okumak gerekse abdest almadan bu işi yapmazdı. Hadîs kitaplarının en eskisi olan el-Muvatta, onun eseridir.

İmam-ı Şafî: Esas adı Muhammed bin İdris'tir. İmam-ı Ebû Abdullah da denir. Büyük müçtehid ve mezheb imamıdır. Aynı zamanda, İslâm'da «İkinci Asrın Müceddidi» itibar edilebilecek çapta etkili olmuştur. Hicrî 150 yılında (Milâdî: 767'de) Gazze şehrinde doğmuş ve Hicrî 204 yılında (Milâdî: 820'de) Mısır'da vefat etmiştir. İmam-ı Mâlik'ten ders aldı. Fıkıhta, hadîste, edebiyatta çok yükseldi. «Usûl-ı Fıkıh» ilminin kurucusudur. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'ın büyük imamlarından İbni Hanbel'in hocasıdır. Sünen ve Müsned gibi iki hadîs kitabı ile bir de Kitab'ül- Ümm adlı fıkıh kitabı vardır.

İmam-ı Hanbel: Esas adı Ahmet bin Muhammed'dir. Büyük mezheb imamıdır. Hicrî 164 yılında (Milâdî: 780'de) Bağdat'ta doğdu ve Hicrî 241 yılında (Milâdî: 855'te) yılında, yine orada vefat etti. Kendisi İmam-ı Şafî'nin talebesidir. Ayrıca İmam-ı A'zam Ebû Hanîfe'nin talebesi İmam-ı Ebû Yusuf'tan da ders almıştır. Çok hadîs bilirdi; ezberlediği hadîs sayısı üç yüz bin civarındadır. Kendisinin topladığı ve kırk bin hadîs ihtiva eden Müsned adlı kitabı meşhurdur. «Kelâmullah»a, yani Kur'ân-ı Kerim'e «mahlûktur» demediği ve bu konudaki «Mûtezile»nin (Cemaatten ayrılan sapık bir fırkanın) görüşüne karşı çıktığı için dövülmüş ve hapsedilmişti. Müsned'den başka, Kitab-u Salat, Kitab-u Sünne, Kitab'ül-Vera vel iman, Kitab'ür Redd ez Zenadika ve'l- Cehmiyye.. gibi kitapları da vardır.

Görülüyor ki, adlarını ve kısa hayat tarihçelerini verdiğimiz bu «Dört Mezheb imamı», ilimde, takvada ve ahlâkta çok üstün birer mümin ve müçtehid idiler. Aralarında içtihad farkları bulunmasına rağmen, birbirlerini sever ve sayarlardı. Kaldı ki, yukarıda da belirttiğimiz üzere, İmam-ı A'zam ile imam-ı Mâlik arkadaş idiler. Yine İmam-ı Şafî, İmam-ı Mâlik'in ve İmam-ı Hanbel de İmam-ı Şafî'nin talebeleri idiler. Bazı art niyetlilerin sandığı gibi, bunlar, birbirlerine karşı «hasmane kamplar kurmuş» kimseler değil; bilâkis, Müslümanların «sırat-ı müstakîm» (dosdoğru yol) üzere yürümelerini temin etmek ve işlerini kolaylaştırmak için samimiyetle ve ciddiyetle çalışan iman, ilim ve ahlâk kahramanları idiler. Allah cümlesinden razı olsun.

Genç nesiller, bu yüce din büyüklerini ve onların izlerinden giden diğer büyükleri tanımalı, onlardan istifade etmeli, kendilerine örnek almalıdırlar.

ŞERİAT VE TASAVVUFUN İKİ BÜYÜK ÜSTADİ:

Burada İslâm'ın yetiştirdiği çok büyük iki din büyüğünden kısaca söz edeceğiz. Bunlar, hem «Şeriat»ın, hem de «Tasavvuf»un iki büyük kahramanıdır. Bunlar, hem «İmam», hem «Müceddid» unvanı alan ender büyüklerdendir. Bunları tanırız: İmam-ı Gazalî ve İmam-ı Rabbanî Hazretleri.

Gelmiş geçmiş binlerce «din büyüğünü» temsilen bu iki yüce kişiyi tanıtmayı vicdanî bir borç bildik. Tabî yine tarih sırasını esas aldık.

İmam-ı Gazalî: Esas adı Muhammed bin Muhammed Gazalî'dir. Âlim, İslâm dünyasında «İmam» olarak kabul edilen büyük mütefekkidir. İslâm'da «Beşinci Asrın Müceddidi» olarak kabul edilebilir. İslâm dünyasında zihinleri karıştıran Aristocu görüşü, muasır felsefî anlayışa çok yakın bir biçimde tenkit ederek etkisiz bırakmış, İslâmî itikad ve esasları, büyük bir liyakatle savunmuş ve muhteşem eserler meydana getirmiştir. Kendisi Hicrî 450 yılında (Milâdî: 1059'da) Tus şehrinin Gazal köyünde doğmuş ve Hicrî 505 yılında (Milâdî: 1111 'de) yine orada vefat etmiştir. Ahlâkî terbiyede tasavvufun değerini görmüş ve bu yolu savunmuştur. Çok değerli eserleri vardır. Bunlardan bazıları: el-Munkızu Min'ed-Dâlal, Tehafüt'ül- Felâsife, İhya-ı Ulum'ud-Dîn, Kimyay-ı Saadet.. Eserleri, Batı dillerine çevrilen imam-ı Gazali, gerçek müceddit ve mürşit idi. Müminlere örnek olacak bir iman ve şahsiyet abidesidir.

İmam-ı Rabbanî: Esas adı Ahmed bin Abdülahad, kendisine Ahmed Farukî Serhendî de denir. Kendisi, Hicrî 971 yılında (Milâdî: 1563'te) Hindistan'ın Serhend şehrinde doğdu ve Hicrî 1033 yılında (Milâdî: 1624'te) yine aynı yerde vefat etti, Âlim, velî, mütefekkir ve imam idi. İslâm dünyasında «Müceddid-i elf-i Sâni» (ikinci Binin Yenileyicisi) olarak ün yapmıştır. Eserleri ve hayatı incelendiğinde, gerçekten de öyle olduğu anlaşılmaktadır. İmam-ı Rabbanî olarak tanınan bu yüce velî, Müslümanların «şeriatçı» ve «tarikatçı» diye bölünmelerini önleyen, bunların muvazenesinde yürümeyi esas alan «birleştirici» çizgide bulunmayı tavsiye etmiştir. Bu sebepten, kendisine «Sıla» (kavuşma veya kavuşturucu) de denmiştir. Şeriat ve

tasavvuf, imam-ı Rabbanî Hazretlerinde şahane bir muvazene içinde gözükür. Bu muvazenede yaşamak isteyenler, İmam-ı Rabbanî Hazretlerini tanımak zorundadırlar. En meşhur ve en değerli kitabının adı «MEKTUBAT»tır. Bundan başka eserleri de vardır: Reddi Revafid, İsbât-ı Nübüvvet, Mebde ve Mead, Âdâb'ül-Müridîn, Tâ'lîkat'ül- Avârif, Tehlîlliyye, Şerh-i Rubâiyyat-ı Abd'il Baki. Meârif-i Ledünniyye, Mûkaşefât-ı Aynîyye,... gibi.

Adlarını saydığımız bu yüce din büyüklerini, adlarını sayamadığımız daha nice binlercesi ile birlikte minnetle, şükranla ve rahmetle anarız. Allah cümlesinden razı olsun.

B. İSLAMI YAŞAMAK:

«İman ettikten sonra», mükellef için «İslâm'ı yaşamak» zarureti hâsıl olur.

İslâm'ı yaşamak demek, «İslâm'ın şartlarını» hakkı ile bilmek ve onlara uymak demektir. Yani, bir bakıma, İslâmî emirlere uymak, haramlardan sakınmak, helâlinden kazanmak, bütün müminleri sevmek, bütün mahlûkata acımak, kısaca İslâm ahlâkı ile ahlâklanmak; Allah ve Resûlü'ne severek itaat etmektir.

İslâm'da «mükellef», hayatını, İslâm'ın emir ve ölçüleri içinde tanzim eder; her gününü, her haftasını, her ayını, her yılını ve kısaca bütün ömrünü, Allah ve Resûlü'nün emirlerine ve onların izinden giden «din büyüklerinin» açıklamalarına göre değerlendirir.

Mümin, bilir ki, insan, zamanı gelince, Allah'ın huzuruna çıkacaktır ve bütün ömrünün hesabını verecektir. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'den öğrendiğimize göre, Cenab-ı Hakk'ın nezdinde, âlemdeki bütün kıpırdanışları önceden bilen ve tespit eden bir «Kitap» (Levh-i Mahfuz) vardır. Nitekim yüce mukaddes Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurulmaktadır: «**Nezdimizde (her şeyi) hıfz (ve tespit) eden bir kitap vardır.**» (Bkz. Kaf sûresi, âyet 4).

İSLÂM'IN ŞARTLARI:

İman'dan sonra, mükellefin ilk işi, «İslâm'ın Şartlarını» öğrenmek ve yaşamaktır.

İslâm âlimleri, Edille-i Şer'iyye'ye dayanarak «İslâm'ın şartı beştir» diye buyurmuşlardır. Bunları sayalım:

1. Namaz kılmak: Günde beş vakit (sabah, öğle, ikindi, akşam ve yatsı) farz...

2. Oruç tutmak: Her kamerî yılın Ramazan ayını oruçlu geçirmek farz.

3. Zekât vermek: İslâm'da belli bir miktarda altını, gümüşü, parası, hayvanı, ticaret malı, geliri... olan varlıklı müminlerin, nis-

beti tayin olunmuş bir miktarı muhtaç olanlara vermesi farz. Bu farz, şartlar devam ettikçe, her yıl yenilenir.

4. Hacca gitmek: Zengin Müslümanların, ömründe bir defa, Kâbe-ı Muazzama'yı emredildiği gibi ziyaret etmesi farz.

5. Kelime-i Şehadet getirmek: Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Hz. Muhammed'in (O'na salât ve selâm olsun), Allah'ın kulu ve Resulü olduğuna inanmak ve şehadet etmek. Aynı zamanda imanın da şartı... Bir Müslüman'ın, ömründe en az bir defa da olsa «Kelime-i Şehadet» sesli olarak söylemesi ve etrafındakilere duyurması farzdır.

Bütün bunları, bütün bu ibadetleri, sırası geldiğinde, «**Bir Müslüman'ın 24 Saati**», «**Bir Müslüman'ın Bir Haftası**» ve «**Bir Müslüman'ın Bir Yılı**» başlıkları altında inceleyeceğiz.

İMAN VE İBADET:

Hemen belirtelim ki, İslâm'da «ibadetler» ancak, iman etmek ve bu imanını korumak şartına bağlı olarak makbuldür. İmansız ibadet olmaz. Onun için, bir mükellefin en mühim işi, her şeyden önce dosdoğru inanmak sonra bu imanını, bütün ömrünce korumaktır. Müminler, kendilerini, şirkten, küfürden ve bu yollara varan söz ve davranışlardan titizlikle korumalıdır. Allah korusun, imanını kaybeden veya sapık kimselere uyarak bozan kimselerin ibadetleri boşunadır. Bunun için, müminler Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Yolunun büyüklerinin emir ve ölçülerine hassasiyetle uymalı, bunlara aykırı düşen sözlere, inançlara ve yaşayışa asla özenmemelidirler.

Öte yandan «farz oldukları» inkâr edilmemek şartı ile ibadetlerde ihmalkâr olmak veya ibadetleri terk etmek «günah» olmakla birlikte «küfür» sebebi değildir. Ancak, ibadetsiz bir iman, muhafazasız kalmış demektir. Bu sebepten müminler, hem günah işlememek, hem de «imanlarını korumak» için emredilen ibadetleri yapmak zorundadırlar.

Unutmamak gerekir, farz olan ibadetleri yapmak farz, vâcib olan ibadetleri yapmak vâcib, sünnet olan ibadetleri yapmak sünnettir. «Farz» ve «vâcib» olan ibadetleri yapmak şarttır. Aksi halde, «günah» işlenmiş olur. Bilindiği gibi günaha ısrar etmek ise «büyük günah»tır. İbadetleri küçüksemek ve hafife almak ise düpedüz «küfür»dür. Tekrar ediyoruz, ibadetleri ihmal veya terk etmek

günah veya büyük günahdır. İnkâr etmek, küçümsemek ve hafife almak ise küfür...

GÜNAH:

Günah, Farsça bir kelime... Cezayı icap ettiren kötü bir iş yapmak demektir. Arapça'da buna seyyie, mâsiyet ve isyan da denir.

Dinimizde, Allah ve Resûlü'nün emir ve ölçülerine riayet etmeye «günah» denir.

Dinimiz «günahları» iki kategoride toplar:

1. Büyük Günahlar,
2. Günahlar.

BÜYÜK GÜNAHLAR:

İslâm'da «büyük günahlara» bir tâbir olarak «kebâir» de denir.

Büyük günahları (kebâiri), muhtevası değişmemek şartı ile 7,17 ve daha fazla madde halinde sıralamak mümkündür. İmam-ı Gazâlî Hazretlerinin Kimyay-ı Saadet'inde bildirdiğine göre «büyük günahlar» şunlardır:

1. Küfür ve şirk (yani, Allah'ı inkâr etmek veya O'na ortak koşmak),
2. İster küçük olsun, ister büyük olsun, gûnahta ısrar etmek,
3. Yüce Allah'ın rahmetinden ümit kesmek,
4. Yüce Allah'ın mekrinden, (insanları, iyilik ve kötülük ile dene mesinden) emîn olmak; bilfarz. «Allah beni cezalandırmaz, benim kalbim temiz demek».
5. Yalan yere şahitlik etmek,
6. Namuslu bir kadına fuhuş isnad etmek, iftira etmek,
7. Yalan yere yemin etmek,
8. Sihir (büyü) yapmak,
9. Şarap ve benzeri sarhoş edici şeyleri içmek,
10. Yetim malı yemek,
11. Faiz yemek ve faiz vermek,
12. Zina etmek,
13. Livata (homoseksüellik) yapmak,

14. Nefse kıymak (adam öldürmek ve intihar etmek),
15. Hırsızlık yapmak,
16. Savaşta kaçmak,
17. Ana ve baba hakkına tecavüz etmek.

«Küfür», Allah'ı, O'nun Peygamberlerini, Kitaplarını, meleklerini Âhiret Günü'nü, yeniden dirilmeyi, kaderi, kısaca «Amentü»yü, dinin kesin ve açık bir biçimde bildirdiği emir ve yasakları inkâr etmek demektir. Büyük günahlardan «küfür» ve «şirk», insanı dinden çıkarır. Diğer büyük günahlar ise «ilâhî cezayı» gerektirir.

İmam-ı Gazali Hazretleri, yukarıda saydığımız «büyük günahlar» listesini, «Kût'ül-Kulub» kitabının yazarı, Ebû Tâlib-i Mekkî Hazretlerinden aldığını bildirmektedir. Ebû Tâlib-i Mekkî Hazretleri de bu listeyi «Ashab-ı Kiram'ın bildirdiği hadîs ve sözleri toplamak» suretiyle hazırladığını bildirmektedir.

DİĞER GÜNAHLAR:

«Büyük Günahlar» (Kebâir) listesine girmediği halde, yine Allah ve Resûlü'nün emirlerine, ölçülerine ve yasaklarına uymamak şeklinde tezahür eden ve haddi aşan kötü davranışlara, sadece «günah» veya «küçük günah» denir. Ancak, unutmamak gerekir ki, «küçük günahlar», küçümsememesi gereken günahlardır. Çünkü küçümserlerse veya bu günahlarda ısrar edilirse büyük günahlar listesine girerler.

Günahını ifşa edip onunla öğünmek de büyük günah... Günahsızlık tavrı içinde kibirlenmek de öyle...

Açık ve kesin delillerle bildirilmiş haramları inkâr etmek veya küçümsemek ise düpedüz küfür...

Günahlara örnekler:

Allah ve din düşmanlarını taklit etmek, domuz eti yemek, kumar oynamak, kan ve leş yemek, rüşvet alıp vermek, nifak ve ayrılık tohumları ekmek, kadınların ve erkeklerin mahrem yerlerini açmaları (yani, Allah ve Resûlü'nün emrettikleri biçim ve ölçüler içinde tesettür etmemek), Müslümanlar hakkında kötü zanda bulunmak, uğur ve uğursuzluğa inanmak, işret (içki) meclislerinde oturmak, müneccimlere (astrologlara, yıldız falı açanlara) inanmak, her türlü fal açmak ve fala inanmak, akraba ile münasebetleri

kesmek, meşru ve dine dayalı bir sebep olmadan üç günden fazla dargın kalmak, alış verişte düzenbazlık yapmak, ihtikâr yapmak, komşuya eziyet etmek, evli kadınları ayartmak, yalandan neseb (soy iddiası) belirtmek, başkasının malını rızası dışında kullanmak veya gasp etmek, emanete hıyanet etmek, mecbur değilken dilenmek, kehanette bulunmak, boş ve malâyanî (mânâsız, faydasız sözler) konuşmak vaktini boşa geçirmek, farz ve vâcib olan ibadetleri yapmamak veya özürsüz kazaya bırakmak, ehil olmayanlara vazife vermek, nazar boncuğu takmak, selâm almamak, başkalarının sırlarını araştırmak, yol kesmek, adaklarını ve verdiği sözleri yerine getirmemek, altın ve gümüş kaplarda yemek ve içmek, erkeklerin altın yüzük takması, ipek elbise ve çamaşır giymesi, kadınların ziynetlerini göstermeleri, kadın ve erkeklerin vücudlarına dövme yaptırmaları... kısaca, Allah ve Resûlü'nün emirlerine uymamak ve haramlardan sakınmamak...

TÖVBE ETMEK:

«Günah», Allah'ın ve Resûlü'nün emirlerine ve ölçülerine uymamak demekse, «tövbe», yaptığından pişman olarak Yüce Allah'ın afv ve merhametine sığınmak ve bu gibi kötü fiillerden vazgeçmek demektir.

Müslümanlar, günah işlemekten ve haramlardan sakınmak zorundadırlar. Buna rağmen, beşeriyet icabı, günah işlenmişse, derhal pişman olup «tövbe etmek» gerekir.

İslâm'da işlenen günahlardan ötürü «tövbe etmek» farzdır. Günahları bağışlamak ve tövbeyi kabul etmek de yalnız ve ancak Rahman ve Rahim olan Yüce Allah'a mahsustur. İslâm'da, Hristiyanlıkta görüldüğü üzere, ayrıca bir «günah çıkarma müessesesi» yoktur. Günahkâr, bizzat, Allah'tan afv ve merhamet diler. Bu konuda bir aracıya ihtiyacı yoktur.

Allah'ın «rahmeti» çok büyüktür, «gazabından» kat kat fazladır. Allah cezalandırmaktan çok affetmeyi sever. Allah'ın affetmeyeceği tek günah, «küfür ve şirk üzere ölmektir. Öte yandan Allah, kul hakkını, hak sahibi razı olmadıkça af etmez. Bu sebepten, kul haklarını -izinsiz-yemekten, zulüm ve gasptan sakınmak gerekir.

Günah, gizli işlenmişse gizli, açık işlenmişse açık tövbe etmek gerekir. Bilhassa söz, yazı ve davranışları ile cemiyete «kötü örnek»

olmuş veya cemiyeti yanıltmış kişilerin, bu davranışlarından vazgeçtiklerini açıkça bildirmeleri ve yanıldıklarını mertçe açıklamaları gerekir ki, onlardan etkilenmiş ve etkilenecek kişiler ve zümreler uyandırılmış olsun. Aksi halde, vebalden kurtulamazlar.

İmanını yenileyen, tashih eden veya haram işler yapmaktan pişman olan bir daha bu hallere düşmemeye söz veren, hak sahibine hakkını ödeyen veya onunla helâlleşen ve Allah'tan -samimiyetle- af dileyen kimse, gerçekten tövbe etmiştir ve böyle bir mümin, **«Hiç günah işlememiş gibidir»**.

Tövbe edenlere «tövbekar» denir. Tövbekarın, iki rekât «tövbe namazı» kılması da müstehâbtır.

İSLÂM DİNİ, AF VE MERHAMET DİNİDİR:

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«De ki, ey kendileri aleyhinde haddi aşanlar, Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz. Zira, şüphesiz ki, Allah, bütün günahları mağfîret eder. Şüphesiz ki, O, Gafur'dur, Rahîm'dir»**. (Bkz. ez-Zümer Sûresi, âyet 53).

Şanlı Peygamberimiz de bizlere şöyle dua etmemizi emreder: **«Allah'ım sen affedicisin, affetmeyi seversin, beni de affet»**.

Af ve merhamet konusunda, hiçbir din, İslâm'la boy ölçüşemez. Şanlı Peygamberimizin halîfesi, en yakın dostu, kayınpederi ve eh büyük sahabî Hz. Ebûbekir, bir gün şöyle buyurmuşlardı: **«Rabbim, benim vücûdumu, o kadar büyüt, o kadar büyüt ve Cehennem'ine at ki, onu, tek başıma ben doldurayım da, kimseye yer kalmasın»**.

İslâm'da öyle bir merhamet hazinesi vardır ki, Yüce Allah ve Şanlı Peygamberi, yine insanlara merhameten, bu hazineyi -ötede açmak üzere- şimdilik birçok gözlerden gizlemişlerdir. Nitekim yüce bir sahabînin ifade buyurduğu gibi, bu «sır» açıklansa **«Allah'a ibadet edecek çok az insan kalırdı»**.

İYİLİĞİ EMRETMEK VE KÖTÜLÜKTEN SAKINDIRMAK:

İslâm'da «iyiliği Emretmek» (Emr-i bi-l Mâruf) ve «Kötülükten Sakındırmak» (Nehy-i an'il Munkar), tek tek her mümini, kudretine göre kuşatan bir farzdır. Yani, her mümin, «İyiliği Emretmek» ve «Kötülükten Sakındırmak» zorundadır.

Mümin, herkesten önce, kendini, Allah ve Resûlü'nün emir, ölçü ve yasakları karşısında hesaba çekmek, kendini ıslah etmek ve samimi bir «nefis muhasebesi» (auto-critique) yapmak zorundadır. İslâm'da, müminin kendi nefsi ile mücadele etmesi «**büyük cihad**» itibar edilmiştir ve Şanlı Peygamberimiz: «**Kahraman, nefsinin yenendir**» diye buyurmuşlardır.

Bundan sonra, müminler, kendi yakınlarından başlayarak, daireyi genişlete genişlete, kendi güçleri içinde, bütün Müslümanlara «İyiliği Emretmek» ve onları «Kötülüklerden Sakındırmak» zorundadırlar.

İslâm'da iyiliği emretmenin adı «Emri bi-l Mâruf»tur. Bu, dinin emirlerini, yani, «Edille-i Şer'iyye» ile bildirilen İslâmî hakikatleri yaymak, bildirmek, iyiliği emretmek ve Müslümanları iyilik yapmaya teşvik etmek, İslâm'a uygun örf ve âdetleri korumak ve geliştirmek demektir.

İslâm'daki, kötülükten sakındırmanın adı «Nehy-i an'il Münker»-dir. Bu da dinin haram ve yasak dediği şeylerden. İslâm'ın uygun örf ve âdetlerin men'ettiği yaşayış biçimlerinden Müslümanları korumak, kötülük yapmaktan kurtarmak ve alıkoymak demektir.

Görülüyor ki, İslâm'da «iyiliği emretmek» ve «kötülükten sakındırmak» işi, mühim bir «içtimâî murakabe» (sosyal kontrol) vazifesi olarak İslâm cemiyetinden istenmektedir. Şanlı Peygamberimizin buyurdukları gibi, bir bakıma, İslâm'da «**Herkes çobandır ve sürüsünden sorumludur**». Hiç şüphesiz buradaki «çoban» ve «sürü» kelimeleri, mânâyı iyice belirtmek için kullanılmış mecazî ifadelerdir ve aklı başında olan yetişkin herkesi, tek tek «içtimâî murakabe vazifesini» yapmaya davet etmektedir.

Müminler, «iyiliği emrederken» de «kötülüklerden sakındırırlarken» de İslâm'ın emrettiği, bütün inceliği ve hassasiyeti göstermek, kimseyi kırmadan, incitmeden «**en güzel yol ne ise o suretle**» davranmalıdırlar. Bu, Yüce Allah'ın emridir. Öte yandan Şanlı Peygamberimiz, «**Zorlaştırmayınız, kolaylaştırınız**» diye buyururlar ve her türlü «ikrah»ta (tiksindirici zorlamadan) sakınmamızı isterler.

İSLÂM'DA «ÖRF VE ÂDETLERİN» DEĞERİ:

İslâm dîni, yalnız «kaide» (norm) koyucu bir dîn değildi. O, cemiyetlerin tecrübelerine, asırlar içinden süzülüp gelen faydalı ve değerli alışkanlıklarına da ehemmiyet verir, onları ıslâh eder ve

geliştirir. İslâm dîni, kendine aykırı düşmemek kaydıyla cemiyetin «örf» (töre) ve «âdet» (gelenek)lerine riayet etmemizi emreder. Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de: «**Örfe uymak**» emredilmektedir. (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 178).

Ayrıca, Mecelle-i Şerifte, Edille-i Şer'iyye'ye muhalif olmayan «örf ve âdetlerin», İslâm Hukuku'nda, mühim kaynaklardan biri olduğu belirtilmektedir. Mecelle-i Şerifte bildirildiğine göre:

36. Madde: «Âdet muhkemdir. Yani, hükm-ü şer'îyi isbat için, örf ve âdet hakem kılınır; gerek amm (umumî), gerek hâs (hususî) olsun».

37. madde: «Nâsın îsti'mâli hüccettir ki, onunla emel vâcib olur.»

38. Madde: «Âdeten memnu (yasak) olan şey, hakikaten memnu gibidir».

43. Madde: «Örfen mâruf olan (bilinen) şey, şart kılınmış gibidir».

Ancak, unutmamak gerekir ki, örf ve âdetler zamanla değişirler Böylece, değişen veya ortadan kalkan örf ve âdetlerin hükmü veya değişir veya ortadan kalkar. Bu hakikati belirtmek üzere, şöyle buyrulur: «Ezmanın (zamanın) tağyiri (değişmesi) ile ahkâmın (hükümlerin) tağyiri inkâr olunamaz». (Bkz. Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye, madde: 39).

Zamanın değişmesiyle hükümlerin değişeceğini bildiren bu hükm, yalnız örf ve âdetler konusundadır. Bazı art niyetlilerin sandığı gibi, «Kitab» ve «Sünnet» ile ortaya konmuş «dîni ahkâmın», zaman içinde değişebileceğini, asla ifade etmez. Kaldı ki, Mecelle-i Şerifteki bu hüküm, örf ve âdetlerle ilgili «prensiplerin» tespit edildiği maddeler arasına konmuştur.

Görüldüğü gibi, İslâm, cemiyetlerin dinamik bir yapıya sahip olduklarını, dolayısı ile «içtimaî değişimleri» kabul eder. Gerçekten de zamanın değişmesiyle cemiyetlerin ihtiyaçları, içtimaî müesseseleri, örf ve âdetleri değişmektedir. Dolayısı ile bu örf ve âdetlere ait hükümler de değişmektedir. İşte bu noktada, İslâm Hukuku, kendi inançları ile çatışmamak, kendi koyduğu ölçülere aykırı düşmemek şartı ile bu yeni örf ve âdetleri ve onların yeni hükümlerini benimseyebilmektedir. İslâm'da örf ve âdetler ile cemiyetin kazandığı «yeni alışkanlıklar», Mecelle-i Şerifte de buyrulduğu

üzere: «Hükm-i Şer'iyi ispat» ettikleri ölçüde makbuldürler. Daha önce de belirttiğimiz üzere, İslâm, «küfür, şirk ve haram» olmamak şartıyla her yenilgiye açıktır. İster eski, ister yeni olsun İslâm'da bunlara yer yoktur.

İBADET:

İslâm'da ibadet etmek demek, yalnız ve ancak «Allah'a kulluk etmek» demektir.

Dinîmizde, akil ve balığ olan erkek, kadın herkes «Allah'a ibadet etmek»le mükelleftir. «İbadetler», müminlerin, bedenleri ve malları ile yaptıkları ve yalnız Allah için icra edilen en yüksek tazim (en büyük saygı) biçimleridir.

İslâm'da ibadet, en yüksek tazim biçimi olarak sadece ve ancak Allah'a mahsustur. İslâm, Allah'tan gayrisine ibadet etmeyi kesin olarak yasaklamıştır. Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«Allah ile beraber diğer bir ilâh edinme. Sonra kınanmış ve kendi başına bırakılmış olursun. Rabbin, kesin olarak hükmeder, kendinden başkasına kulluk etmeyin».** (Bkz. el-İsra Sûresi, âyet 22-23).

Müslüman, yalnız ve ancak Allah'a ibadet eder. Çünkü «Allah'tan başka ilah yoktur». Çünkü ibadet edilmeye lâıyık olan sadece ve ancak Allah'tır. **«Allah ise, her şeyden müstağni ve hamde lâıyık olandır.»** (Bkz. el-Fâtır Sûresi, âyet 15).

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: **«İnsan zayıf olarak yaratılmıştır».** (en-Nîsa Sûresi, âyet 28). Gerçekten insan «zayıf yaratılmış», üstelik o, «zayıf yaratıldığının şuuruna da varmıştır. Yani insanoğlunda derin ve köklü bir «yetersizlik duygusu» vardır. İnsanoğlu, küçücük şuru ile kendini kritik ederken, bazen korkunç bir acze düşerek kendi gibi yaratıkların karşısında boyun bükmekte, bazen ters bir tepki ile başkalarını kendine boyun büktürmeye çalışmakta, bazen da fitratına yönelerek Âlemlerin Rabbini aramaktadır. Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, insanın, bazen «çarçabuk ümitsizliğe düştüğü», (Bkz. en-Nahl Sûresi, âyet 4), bazen «nimetler karşısında şımarıldığı» ve «halka karşı böbürlendiği» ne güzel belirtilir. (Bkz. Hûd Sûresi, âyet 10). Hâlbuki, insan, başka bir «yaratığa» boyun bükerken de, başka insanları, kendine boyun büktürürken de

insanoğlunun «şeref ve izzetini» düşürmektedir. Yüce ve mukaddes dinimiz, insanların yalnız Allah'a kulluk etmelerini emrederken, her şeyden önce, onların izzet ve şereflerini korumalarını istemiştir. Çünkü yüce ve mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim'de de buyrulduğu üzere: «**Âdemoğulları, üstün bir izzete ve şerefe mazhar kılınmışlardır**». (Bkz. el-Müminûn Sûresi, âyet 115). İnsanlar, bu izzet ve şereflerini, Allah'tan başka ilâh edinmemekle koruyabilirler. Ak si halde alçalmış olurlar.

Gerçekten de İslâmiyet, insanların yalnız Allah'a ibadet etmelerini isterken beşeriyetin şerefini yükseltmektedir. Bununla birlikte, esefle görmekteyiz ki, İslâm'dan mahrum cemiyetlerde insanlar, «sahte tanrılar» önünde diz çökmektedirler, insanların bir kısmı putperesttir «sahte tanrı heykelleri» önünde taabbüt etmektedirler. Kimisi Ay'a, Güneş'e, yıldızlara, bitkilere, hayvanlara, dağlara, taşlara tapınırlar; kimisi dinlerini bozarak, Allah'a oğul, kız ve eş koşarak insanları rab edinmişler; kimisi de «Gerçek Mâbud'u» inkâr ederek kara ve kızıl diktatörlerin veya onları temsil eden şeylerin önünde eğilmektedirler. Kısacası, Allah'a ibadet etmeyenler, O'ndan gayrisine taabbüt etmek zorunda kalıyorlar kalmışlardır ve kalacaklardır.

Tarih ve insan tabiatı ile ilgili araştırmalar göstermiştir ki, insanoğlu, Allah'ın yüce varlığını ve otoritesini kabul etmediği zaman, O'ndan gayri varlıkların ve otoritelerin boyunduruğuna girmektedir. Biz, «Allah'a inanmıyorum. O'na bile ibadet etmeyeceğim!» diyen nice kimseler görmüşüzdür ki, dünyevî bir menfaatleri söz konusu olduğu zaman, âdeta yerlere kapanıp kuvvet ve kudret sahipleri ve makamları karşısında secde ve rükû etmekten utanmamışlardır. Onlardan biri, bir gün, bizi namaz kılariken görmüş ve şöyle demişti: «Hayret! Bu zamanda bile, hâlâ namaz kılan, aydın bildiğimiz kişiler de varmış!» Ona şu cevabı vermiştik: «Sizi geçen gün, patronun odasında görmüştüm. Bilmem neden rükû ve secde edip duruyordunuz? Galiba, mühim bir menfaatiniz vardı. Anladım ki, herkes rükû ve secde eder. Fakat, galiba yalnız, biz Müslümanlar, bu yüksek tazim biçimini sadece ve ancak Allah'a hasrederiz». Bu cevabımız üzerine, muhatabımız kızarıp kalmıştı.

Yüce Allah, bizim ibadetimize asla muhtaç değildir. Biz, hem gerçeği bulmak, hem şerefimizi kurtarmak için O'nun varlığına inanmaya ve O'na ibadet etmeye gerçekten muhtacız. Bu konuda,

yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: «Ey insanlar! Siz hepiniz Allah'a muhtaçsınız. Allah ise, O, her şeyden müstağni ve hamde lâyıktır». (Bkz. el-Fâtır Sûresi, âyet 15).

İslâm'da ibadet, «Allah'tan başka ilâh yoktur» şuuru ve kararı içinde hareket ederek insanların kafasına, gönlüne ve hayatına tahakküm etmeye kalkan bütün «sahte tanrıları» yıkmak ve Allah'tan başka ibadete lâyük bir şey görmemek demektir. Zaten «kelime-i şehadetin sırrı» budur, «namaz» budur, «oruç» budur, «zekât» budur, «Hacc» budur, İslâm'ın imanı da, ibadeti de, ahlâkı da «Allah'tan başkasına kulluk etmemek» esası üzerine kurulmuştur. Kaldı ki, Allah, insanı «Yalnız kendisine ibadet etmesi» için yaratmıştır. (Bkz. ez-Zariyat Sûresi, âyet 56).

Bize, İslâm'ı, onun imanını, ibadetini ve ahlâkını öğreten ve bizim şerefimizi kurtaran ve yücelten Şanlı Peygamber Hazreti Muhammed'e binlerce salât ve selâm olsun. O, ne büyük peygamber, ne yüce rehber ve ne emsalsiz insandır.

EF'AL-I MÜKELLEFİN (MÜKELLEFLERİN İŞLERİ):

«Ef'al-i mükellefin» dinimizde mükellef olan kimselerin «yapmakla» ve «yapmamakla» sorumlu oldukları işleri belirten «şer'î» bir tâbirdir. Daha doğrusu, İslâm'da mükellefin davranışlarına yön ve biçim veren mukaddes ölçülerdir. İslâm terbiyesinde çok mühim yerleri vardır. İslâm âlimleri, «Ef'al-i mükellefin» sekiz çeşittir, diye buyurmuşlardır. Bunlar: 1. Farz. 2. Vâcib 3. Sünnet 4. Müstehâb 5. Mubah 6. Haram 7. Mekruh 8. Müfsid'dir. Şimdi, bu «şer'î tâbirleri», tek tek ele alıp kısaca inceleyelim:

FARZ:

Dinimizin, kesin olarak yapılmasını emrettiği şeylerdir. Kitab'ın, Sünnet'in ve İcma-ı Ümmet'in kesin delilleri ile emredilmişlerdir.

Farzlar, dört çeşittir:

1. Farz-ı Kat'î,
2. Farz-ı Zannî,
3. Farz-ı Ayn,
4. Farz-ı Kifâye.

«**Farz-ı Kat'î:** Kesin olarak «şer'î delil» ile sabit olan, ya Kur'ân-ı Kerim'in apaçık bir âyeti ile veya Şanlı Peygamberimizin açık ve

sabit bir hadîsi ile yapılması emredilen vazifelerdir. Namaz kılmak, zekât vermek... gibi.

«**Farz-ı Zannî**»: Buna, «Farz-ı Amelî» de denir. Müçtehidlerin içtihadlarınca, mühim bir delil ile sabit olan dîni vazifelerdir. Buna vâcib de denir. Meselâ, namaz için abdest alırken, başı meshetmek «farz-ı kat'î» olduğu halde, mesh esnasında (İmam-ı A'zam'ın içti-hadına göre), başın dörtte birini hafifçe ıslatmak «farz-ı amelî» veya «farz-ı zannî»dir. Nitekim İmam-ı Şafîî, başın daha az kısmının ıslanması ile bu farzın kalkacağını söylediği halde, İmam-ı Hanbel, bütün başı meshetmeyi «farz» bilir

«**Farz-ı Ayn**»: Her mükellefin, kesin olarak yapması gereken farz-dır. Beş vakit namaz kılmak, Ramazan ayında oruç tutmak, şart-larını hâiz ise zekât vermek, Hacca gitmek... gibi. Cuma namazını kılmak da mukim ve özürsüz erkek mükellefler için farz-ı ayndır.

«**Farz-ı Kifâye**»: Mükelleflerden bir kısmının yapması ile diğer-lerinden sakıt olan (düşen) farzlardır. Cenaze namazında olduğu gibi... Ancak, cenaze namazı kılacak ve cenazeyi defnedecek kadar kimse yoksa, haberdâr olan bütün mükellefler günahkâr olurlar.

«Edille-i Şer'iyye» ile kesin olarak belli olan «farzları» inkâr et-mek «küfür»dür. Ancak, «farz-ı zannî»yi inkâr etmek küfür olma-makla birlikte çok çirkin bir «bidat» olur.

VÂCİB:

İslâm'da fikhî bir tâbirdir.

Yapılması, farz kadar kesin bir delile dayanmamakla birlikte, şer'î ölçülere göre, kuvvetli kabul edilen delillerle sabit olan dîni vazifelerdir. Vitir ve bayram namazı kılınmak gibi...

Vâcibleri terk etmek de, inkâr etmek de günahdır ve azabı mûcib-dir.

SÜNNET:

Şanlı Peygamberimizin farz olmayarak yapmış oldukları ibadet-ler ve işlerdir. Sünnetler, «Sünnet-i Müekkede» ve «Sünnet-i Gayrı Müekkede» olmak üzere iki çeşittir.

«**Sünnet-i Müekkede**»: Şanlı Peygamberimizin devam ettikleri, pek az terk ettikleri yani te'kid edilmiş (kuvvetlendirilmiş) sün-

netlerdir. Sabah, öğle, akşam namazlarının sünnetleri, yatsı namazının son iki sünneti gibi... Ezan okumak, kamet getirmek, cemaatle namaz kılmak da öyle...

«**Sünnet-i Gayrı Müekkede**»: Şanlı Peygamberimizin, ibadet maksadı ile ara sıra yaptıklarıdır. İkinci ve yatsı namazlarının ilk dörder rekâtlık sünnetleri gibi... Öte yandan, Şanlı Peygamberimizin yemeleri, içmeleri, giyinip kuşanmaları ve yaşayışları da böyledir.

Sünnetleri yapmak büyük sevaptır. Çünkü bu Şanlı Peygamberimizin ahlâkı ile ahlâklanmak demektir. Sünnetleri yapmak Şanlı Peygamberimizin «sefaatine» vesile olur. Sünnetleri küçümsemek, Şanlı Peygamberimizin ahlâk ve yaşayışını küçümsemek mânâsına gelirse imanı tehlikeye sokar. Unutmamak gerekir ki, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de Şanlı Peygamberimiz, bizler için «nümûne-i imtisal» olarak gösterilmiştir: «**And olsun ki, Resûlullah'ta, sizin için... güzel bir örnek vardır**». (Bkz. el-Ahzab Sûresi, âyet 21).

MÜSTEHAB:

Lügat mânâsı itibariyle «sevilmiş şey» demektir. Buna «Mendûb» da denir. «Sünnet-i Gayr-ı Müekkede» hükmündedir. Şanlı Peygamberimizin ara sıra yaptıkları ve sevdikleri hususlardır. Bu gibi işlere «edep» ve «fazilet» de denir. Yeni doğan çocuk için «Akika kurbanı» kesmek gibi...

MUBAH:

Yapılması ve yapılmaması «şer'an» (Şeriat'a göre) caiz olan şey demektir. Dinimizde buna «helâl» denir. «Helâl», her türlü lekeden arınmış, saf ve temiz demektir. Müslümanlar, «Edille-i Şer'iyye» ile yasaklanmayan her türlü işi yapabilir, yiyeceği yiyebilir, içecekleri içebilir... İşte mubah bu demektir

HARAM:

«Haram», yapılması, kullanılması, yiyilmesi, içilmesi «şer'i şerif»te kesin delil ile yasaklanmış şeylerdir. Cenab-ı Hak, «haram işleri» yapanları sevmez, cezalandırır. Çünkü haram olan işi yapmak «günah»tır. Haram olan şeyleri helâl saymak ise «küfür»dür ve imanı

yok eder. Kişinin «haramları», bir an önce terk edip «tövbe etmesi» büyük sevaptır.

Haramlar iki çeşittir:

1. Haram Lîaynihi,
2. Haram Lîgayrihi.

«**Haram Lîaynihi**»: Bizatihi, yani doğrudan doğruya haram olan şeylerdir. Bu gibi haramlar, bütün müminler için yasak olan ve «asıl-ları itibarı» ile pis ve haram olan şeylerdir. Domuz eti, kan, şarap ve sarhoşluk veren içkiler... gibi.

«**Haram Lîgayrihi**»: Asılları itibarı ile mubah olup başkasının haklarından dolayı haram olan şeylerdir. Çünkü sahibinin izni olmadıkça, başkalarının haklarını ihlâl etmek haramdır. Emanet mala hıyanet, gasp ve hırsızlık malı gibi...

MEKRUH

Lügat mânâsı itibarı ile istenmeyen ve sevilmeyen iş demektir.

Dinimizce mekruh sayılan işleri yapmamak ve terketmek gerekir.

İki türlü mekruh vardır:

1. Tahrimen Mekruh,
2. Tenzihen Mekruh.

«**Tahrimen Mekruh**»: Harama yakın gözüken mekruhlardır. Bunları yapmak azabı gerektirir. Gün batarken namaz kılmak gibi...

«**Tenzihen Mekruh**»: Helâl veya mubah olan işlere yakın gözüken, yahut, yapılmaması yapılmasından daha iyi olan işlerdir. Yapılması halinde azabı gerektirmez ve fakat terkinde sevab vardır. Meselâ, Şafiî mezhebinde, yalınayak namaz kılmak «müstehab» (sevilir bir iş) olmakla birlikte, Hanefî mezhebinde “tenzihen mekruh”tur; yani, mümkün mertebe yalınayak namaz kılmamalıdır.

MÜFSİD:

Buna «fâsid» de denir. «Fâsid», lügat mânâsı itibarı ile «bozucu» demektir.

Dinimizde, meşru olan bir işi veya ibadeti bozan ve iptâl eden fiillerdir. Namazda gülmek, gerçekte sahih olan namazı bozar.

MÜKELLEFİYET VE CİNSİYETLER:

İslâm'da erkek olsun, kadın olsun, bütün müminler aynı «imanı» taşımaya, aynı «İslâmî şartlara» uymaya, Allah ve Resûlü'nün emir ve yasaklarına itaat etmeye mecburdurlar.

Bununla birlikte, yeri geldiği zaman açıklanacağı üzere, kadınlar, kendilerine mahsus halleri, yapıları ve işleri içinde bazı konularda, erkeklerden ayrılırlar. Bilfarz, kadınlar, «hayız» (ay hâli) ve «nifas» (loğusalık) hallerinde iken namaz kılamazlar, oruç tutamazlar, Kur'ân-ı Kerim okuyamazlar, mescitlere giremezler, Kâbe'yi tavaf edemezler...

İslâm'da kadınlar, İslâm cemiyetindeki vazifeleri icabı, cuma ve bayram namazlarını kılmakla mükellef değildirler. Yine onların, beş vakit namaz için camiye gelmeleri emredilmemiştir.

İslâm'da erkeklerin, göbekten diz kapağının altına kadar olan yerlerini örtmeleri emredildiği halde, kadınların, elleri ve yüzleri dışında, bütün vücûdlarını örtmeleri emredilmiştir. Yani, erkek ve kadınlar için «tesettürün» (örtünmenin) hudutları farklıdır.

Erkek ve kadın mükellefler ile ilgili diğer farklara yeri gelince işaret edilecektir. Erkek, kadın bütün Müslümanlar, İslâmiyet'i öğrenirken, cinsiyetleri ile ilgili incelikleri de öğrenmek ve yaşamak zorundadırlar. Şanlı Peygamberimiz, bu konuda şöyle buyurmuşlardır: «**Kadın, erkek, her Müslüman'ın ilim talep etmesi farzdır**», Dünyada ve âhirette mesut olmak isteyen müminler, bundan müstağni kalamazlar. Hiç şüphesiz, Müslüman kadınlar, dinlerini öğrenmek hususunda, erkeklerden asla geri kalmamalıdır.

TEMİZLİK İMANDANDIR:

Evet, Şanlı Peygamberimiz şöyle buyurmuşlardır: «**Temizlik imdandır**».

Bu yüce emre göre Müslümanlar, imanları icabı, dış ve iç temizliğinde örnek insanlar olmakla mükelleftirler. Kaldı ki, Allah, «**Pislikten arınanlar sever**». (Bkz. Kur'ân-ı Kerim, el-Bakara Sûresi, âyet 222).

Ayrıca, pislik ve necaset, «kabir azabının en mühim sebebi...»

İslâm'da temizliğin adı «taharet»tir. Taharet, Şariat'te, «necasetten ve «hades»ten arınmak demektir.

«**Necaset**», aslı ve tabiatı icabı pis olan şeylerdir. İnsan kazuratu ve sidîği gibi yapısı itibarı ile necis ve murdar olan şeylerdir. Bu gibilerine «necaset-i galiza» (ağır ve kesif pislik) denir. İslâm'da eti yenen hayvanların pislikleri de «necis» olmakla birlikte, «necaset-i haffife» (hafif pislik) olarak isimlendirilirler.

«**Hades**», Şeriat'ın, bazı ibadetleri yapmaya engel saydığı halî demektir. Yani «hükmi kirlilik» halleridir. Bu hal, «büyük hades» ve «küçük hades» olmak üzere iki çeşittir:

1. «Küçük hades»: İslâm'da yalnız «namaz abdestini bozan» hallerdir. İdrar yapmak, yellenmek, ağızdan, burundan ve yaradan kan gelmesi gibi...

2. «Büyük hades»: İslâm'da «boy abdestini gideren» hallere denir. Cünüblük, hayız (kadınların aybaşı halleri) ve nifas (loğusalık halleri) gibi...

İslâm'da «hades»ten temizlenmenin üç şekli vardır:

1. Gusletmek (boy abdesti almak),
2. Namaz abdesti almak,
3. Teyemmüm yapmak. Bunları, sırası gelince tek tek inceleyeceğiz.

İslâm'da hem «necasetten», hem «hadesten» temizlenmenin «ilk vasıtası» hakkında nice övgüler yapılmış olan «SU»dur.

ŞERİAT AÇISINDAN «SU»:

İslâm'da «SU», hem hayatın kaynağı, hem temizliğin vasıtası, hem dünyanın, hem Cennet'in zîneti...

Şeriat açısından su iki kısımdır:

1. Mâ-i Mutlak: yani, tertemiz ve gerçek su... Yağmur suları, kar suları, deniz, göl, ırmak, pınar ve kıyu suları,...

2. Mâ-i Mukayyed: «aslî» veya «arızî» sebeplerle tadı, rengi ve kokusu değişmiş, bu yüzden «mâ-i mutlak» (mutlak su) olmaktan çıkmış, inceliği ve akıcılığı azalmış ve bazen kalmamış olan su demektir. «Aslî» sebebe binaen gül suları, çiçek suları, meyve suları, et suları,... ile «arızî» sebebe binaen oluşmuş, yosun bağlamış, dura dura rengi, kokusu ve tadı değişmiş sulardır. Görüldüğü gibi, «mukayyed suların» bir kısmı (meyve suları vs.) içilebildiği halde, hiçbirisi temizlikte kullanılamaz.

İslâm'da temizlik (taharet), ancak «mâ-i mutlak» (mutlak su) ile yapılır. «Mâ-i mukayyed» (mutlak su olmaktan çıkmış) ile temizlik yapılmaz; boy abdesti ve namaz abdesti alınmaz.

Netice olarak, İslâm'da taharet, rengi, kokusu, tadı bozulmamış ve kendisinde «keraheti» (sevimsiz ve iğrenç bir durumu) icap ettiren bir hâl ve şey bulunmayan yağmur, kar, deniz, göl, ırmak, pınar ve kuyu suları ile yapılır ve bu suyun adı «mâ-i mutlak» (mutlak su)dır. İçine, necaset düştüğü yakinen ve galip zanla bilinen, kirlenen ve mikropılanan sular «kirli» sulardır. Bunlarla temizlik yapılmaz.

GUSÛL (BOY ABDESTİ):

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de: **«Boy abdesti alın»**, diye buyrulur. (Bkz. el-Mâide Sûresi, âyet 6). Zaten «gusûl», boy abdesti demektir. «Gusûl», kuru hiçbir nokta bırakmaksızın, bütün vücûdun yıkanması demektir. İmam-ı A'zam'a göre, gırtlığın içine, burun köküne kadar bütün vücûd, iğne başı kadar dahi olsa, kuru yer bırakılmaksızın yıkanılmakla «boy abdesti» alınır.

Guslün farzı üçtür:

1. Ağzı yıkamak: Ağızda ve dişlerde, asla kuru bir yer bırakmaksızın, diş aralarını misvaklayarak (fırçalayarak) ve sakız gibi yapışmış bir madde varsa temizleyerek ve bol suyu gırtlığın içlerine doğru gargara ederek, ağzı, en az bir kere yıkamak farzdır.

2. Burnu yıkamak: Burun köküne gidecek şekilde su vermek demektir. Bu, yapılmadan önce, iyice sümkürerek burun temizlenmiş olmalıdır.

3. Bütün vücûdu yıkamak: Saç diplerinden ayak parmak aralarına kadar, kuru bir nokta bırakmaksızın bütün bedeni yıkamak ve ovmak.

Bütün bunları birer kere yapmak «farz», üçer kere yapmak da «sünnet»tir.

BOY ABDESTİ NASIL ALINIR?

Boy abdesti alırken, farzlarına ve sünnetlerine riayet edilmelidir.

Şu halde, bu şekilde alınacak bir «boy abdestini» tarif edelim: Önce, idrar yapılarak tenasül uzvunda, bir artık kalması ihtimali

giderilir, ön ve arka kısımlar iyice ve bol su ile yıkanır. Sonra, «boy abdestine» niyet edilir, «besmele» çekilerek eller yıkanır, misvak yapılır (diş fırçalanır), duasız olarak namaz abdesti taklit edilir. Ancak, bu esnada, bilhassa ağza ve burna su verilirken, bu iş, bol su ile ve mübalağalı bir şekilde gerçekleştirilir. Yani, su, gırtlığa ve burun köklerine gitsin istenir. En sonra, baş üzerinden, sağ ve sol omuzlardan üçer kere su dökülür veya bu miktarda duş altında kalınır. Bu esnada, kollar, bacaklar ovulur, göbek içi, parmak araları temizlenir, yüzük altı ve küpe altları ıslatılır ve ayaklar yıkandıktan sonra çıkılır. Tırnaklardaki ojeler, gusle engeldir, boy abdestinden önce kazınmalıdır.

Boy abdesti alırken Kible'ye karşı durmak, konuşmak, dua okumak günahdır. Yine, peştemal, don veya mayo gibi bir örtü bulundurmaksızın çıplı çıplak durmak da öyle...

Şafî ve Mâlikî mezheplerinde, ağzın ve burnun yıkanması, boy abdesti almada «farz» değil «sünnet»tir. Hanefî ve Hanbelî mezhebinde ise farzdır.

Gusül için «niyet etmek», Mâlikî, Şafî, Hanbelî mezhebinde «farz», Hanefî mezhebinde «sünnet»tir. O halde, Hanefî mezhebinde de «niyet», boy abdestinde ihmal edilmemesi gereken çok mühim bir «sünnettir».

Boy abdesti alırken, kimsenin göremeyeceği bir mahalde yıkanmak uygundur. Kadınlar kadınlar arasında, erkekler erkekler arasında «avret yerleri» kapalı olmak şartı ile bir köşeye çekilerek «boy abdesti» alabilirler. İslâm'da, kadın erkek karışık yıkanamaz ve boy abdesti alamaz. Böylece yıkanmaktan ve boy abdesti almaktan başka bir yol ve çare bulamayan Müslümanlar, haram işlemekten sakınmak için, «teyemmüm ederler». Çünkü «hükmen su bulamamış»lardır. Gusûlde, bütün beden, bir uzuv gibi itibar edilir. Bedene dökülen su, damlar ve akar halde bulundukça, vücûdun her tarafına sirayet ettirilir. Hâlbuki, namaz abdesti alırken, böyle yapmak caiz değildir; yani, bir uzun suyu ile başka bir uzuv yıkanılmaz.

GUSLÛ FARZ KILAN HALLER:

Guslû (boy abdestini), farz kılan üç hal vardır. Bunlar:

1. Cünüblük,
2. Hayız hali,
3. Nifas hali.

Cünüblük hali: Her ne suretle olursa olsun, şehvetle yerinden ayrılan ve dışarıya atılan “meni”den (dölsuyundan) dolayı gusül gerekir. Bu halin, uyanıklık halinde veya rüyada gerçekleşmesi farketmez. Yalnız cinsî temasta değil, birini elle tutmak, birine bakmak veya birini hayal etmek suretiyle de «meni şehvetle yerinden ayrılmış ve dışarıya atılmışsa» gusül gerekli olur.

Cinsî temas esnasında, erkeklik uzvunun, sünnet mahalline kadar, kadın cinsiyet uzvuna girmesi ile taraflar, baliğ veya baliğa ise, gusül farz olur. Meni gelsin gelmesin farketmez.

Uykudan uyanan kimse, yatağında, çamaşırında veya vücûdunda yaşlık bulur ve rüyasında cinsî temasta bulunduğunu hatırlarsa «ihtilâm olmuş» demektir ve o durumda bulunan kimseye gusül farz olur. Rüyasında, cinsî temas yaptığını hatırlamayan ve fakat yatağında, çamaşırında ve vücûdunda yaşlık bulan kimselerin ihtiyaten «boy abdesti» elmaları uygun olur. Erkekler gibi kadınlar da ihtilâm olurlar.

Hayız hali: Kadınlara mahsus bir haldir. «Hayız», bâliğa (bulûğa ermiş), kız ve kadınların, her biyolojik ayda (28 günde bir), «âdet görmeleri» demektir. Bu esnada, kadınların rahminden (döl-yatağından) gelen ve dışarıya çıkan bir kan (âdet kanı) veya kanama (âdet kanaması) görülür. Bu kanama müddeti, kadınlarda ferdi farklara göre değişmekle birlikte, İslâm'da «âdet kanaması müddeti», en az «üç gün» (yetmiş iki saat), en çok da «on gün» (iki yüz kırk saat) itibar edilmiştir. Yani, bir kadında, «âdet kanaması», başladık-tan sonra, hemen kesilir gibi olsa bile, üç gün beklemek gerekir. Yine, on gün geçtiği halde, kanama kesilmezse, artık bu kan, «âdet kanı» itibar edilmez. Bu kanamanın sebebi başka olmalıdır. Bununla birlikte, kadınların, kendi «âdet kanamalarını» ve müddetlerini bilmeleri ve ona göre davranmaları gerekir.

Nifas hali: Bu da kadınlara mahsus bir haldir. «Nifas kanı», kadınlardan «çocuk doğurmaları» esnasında veya doğumu müteakib akan kandır. Böyle kadınlara «loğusa» denir ve akan kana da «loğusa kanı» adı verilir. Loğusalık için «asgarî had» (aşağı sınır) yoktur. Çünkü bazı kadınlarda, akan kan, doğumu müteakib derhal kesilebilir, yahut kanama bir iki gün sürebilir. Şayet kanama devam ediyorsa, «azamî had» (en üst sınır) kırk gündür. Kırk gün geçtiği halde, kanama devam ediyorsa, artık bu kanama «loğusa kanaması» ve akan kan «loğusa kanı» değildir. Bu kanamanın sebebi başkadır.

Bu kırk gün İçinde kesilip kesilip yeniden devam ediyorsa, «nifas hali» devam ediyor itibar edilir.

Kadınlarda, «hayız» ve «nifas» dışında, bir kanama görülürse, buna «istihâze» adı verilir ve bu kanın akması, gusül abdestini gerektirmez. Çünkü bu kan «tenasülî yollardan» gelse bile, hayız ve nifasın dışında, başka bir sebebe bağlı olarak oluşmaktadır. Bu kan burun kanı gibidir ve kokusuzdur.

Kadın olsun, erkek olsun, «cünüblük halinden», namaz vakti gelmeden kurtulmak ve bunun için boy abdesti almak zaruridir. Cünüb olarak bir namaz vaktini geçirmek günahıdır.

Kadınlar, «hayız» ve «nifas» müddetlerinin sonunda, farzlarına, sünnetlerine ve edeplerine riayet ederek boy abdesti alırlar.

Cünüb, hayız ve nifas halinde bulunan kimselerin, bir âyet-i kerime kadar bile olsa Kur'ân-ı Kerim okumaları, Kur'ân-ı Kerim'e el sürmeleri, camilere ve mescidlere girmeleri haramdır. Hayız ve nifas halinde bulunan kadınların namaz kılmaları, oruç tutmaları haram olup ancak temizlendikten sonra, tutamadıkları oruçları kaza ederler; namazlar ise kaza edilmez. Bunun yanında, hayız ve nifas halinde bulunan kadınlarla «cinsi temas» haramdır.

BOY ABDESTİNİN HİKMETİ:

Bu konudaki hikmetleri saymak elbette bize düşmez.

Biz, boy abdestini, her şeyden önce, Allah ve Resulü emrettiği için yapar ve bundan sevab umarız.

Kaldı ki, boy abdesti, her halükârda, büyük ve faydalı bir temizlik emridir. Sırf bu emir sebebi ile ki, bütün İslâm Dünya'sında, temizlik, ibadetin bir parçası haline gelmiş, müesseseseleşmiş ve dünyaya örnek olmuştur.

Öte yandan, bütün vücûdunu yıkama emrini, insanın mühim bir ihtiyacı olan «cinsî münasebet» ve «seks motifi» ile birleştirmesi ve topyekun yıkanmayı bu yolla mecbur etmesi, İslâm'ın insanı tanımak konusundaki «mucizevî» teşhisini ifade eder. Bir dîn düşünün ki, müminlerini, haftada en az bir veya iki defa topyekun yıkanmaya, boy abdesti almaya — kendi iradesi ile— mecbur ediyor ve müminler, bu emri yerine getirmediğe «ibadet» edemiyor.

Öte yandan, kadınların «hayız» ve «nifas» halleri, gerçekten temizlenmeyi gerektiren hallerdir. Böylece, maddî ve hükmi kirler-

den arınan «İslâm kadını», âdeta kendini yeniler. Daha nice hikmetler ve sırlar... Mesele «sır» ve «hikmet» aramada değil, «teslim» olmada...

GUSLÜN ÇEŞİTLERİ:

Dört çeşit gusül vardır. Bunları açıklayalım:

«**Farz olan gusüller**»: Yukarıda anlattığımız gibi, cünüblükten hayızdan ve nifastan temizlenmek için alınması zaruri olan «boy abdesti» demektir.

«**Vâcib olan gusüller**»: Ölüyü gasletmek, yani, ona boy abdesti aldirmek vâcibdir.

«**Sünnet olan gusüller**»: İhtiyaç olmadığı halde, cuma ve bayram günleri boy abdesti almak sünnettir.

«**Müstehab olan gusüller**»: Mübarek günleri ve kandilleri karşılamak için boy abdesti almak müstehaptır.

Gusül abdesti, aynı zamanda namaz abdestidir. Yani, boy abdesti alan kimse, aynı zamanda namaz abdesti de almış olur.

NAMAZ İÇİN ABDEST ALMAK:

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de namaz için abdest almamız emredilmektedir: «**Ey iman edenler, namaza kalkacağınız zaman, yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi (yıkayın) ve başınıza meshedip her iki topuğa kadar ayaklarınızı yıkayın. Eğer cünüb oldu iseniz, boy abdesti alın...**». (Bkz. el-Mâide Sûresi, âyet 6).

Namaz kılmak için, abdestli olmak şarttır. Abdestsiz namaz olmaz.

ABDESTİN FARZLARI:

Hanefî mezhebinde, abdestin farzları dördtür, diye buyurulmuştur.

1. Yüzü yıkamak,
2. Elleri ve kolları yıkamak,
3. Başı meshetmek,
4. Ayakları yıkamak.

Yıkamay, birer kere yapmak farz, üçer kere yapmak ise sünnettir. Baş, bir kere meshetmek yeterlidir.

Yüzü yıkamak: Namaz abdesti için yüzü bir defa yıkamak farzdır. Üç defa yıkamak da sünnettir. Yüz, alnın saç bitiminden çene altına kadar olan saha ile iki kulak yumuşağı arasındaki kısımdır. Yüz yıkama esnasında, suyun, göz kapakları çevresine ulaşması gerekir.

Kolları yıkamak: Hanefî Mezhebinde kol, parmak uçlarından başlayıp dirseklere kadar (dirsekler dâhil) devam eden uzvumuzdur. Önce «sağ», sonra «sol» kolumuzu (biri farz, ikisi sünnet olmak üzere), üçer defa yıkamak gerekir. Bu uzuvlarımızı yıkarken, suyun ulaşmadığı, iğne ucu kadar bir yer bile bırakılmaz. Bu sebepten, suyun deriye ulaşmasını engelleyen kalıcı boyalar ve oje gibi şeyler, abdestten önce yok edilmelidirler. Altına, su geçmesine engel olan yüzükler, parmakta ileri ve geri hareket ettirilmelidir. Su değmesiyle azacak yarası bulunanlar, bu yaralarını iyice kapatırlar ve üstünü sadece meshederler.

Başı meshetmek: Başımızın dörtte birini, bir defa meshetmek farzdır. Bu farzın yerine gelmesi için, bir elin üç parmağından veya bu kadar itibar edilebilecek iç kısımdan az olmamak şartı ile başın meshedilmesi zarurîdir. Meshetmek, bir eliyle başın, en az dörtte birini hafifçe ıslatmak demektir. Baş üç defa meshetmek mekruhtur, bir defa yeter. Takke ve sarık üzerine mesh olmaz.

Ayakları yıkamak: Topuklar dâhil, ayak üst ve altının ve parmak aralarının bir kere yıkanması farz, üç kere yıkanması sünnettir. Önce «sağ», sonra «sol» ayak yıkanır. Burada da kuru bir nokta bırakılmaz, ayak tırnakları ojeli ise, abdestten önce kazınır. Kınanın bir zarar yoktur.

Tekrarlayalım, vücûtta, su değdiği zaman, azacak bir yara varsa, sargılanır ve üzeri meshedilir. Yaranın dışında kalan kısımlar yıkanır.

ABDESTİN SÜNNETLERİ VE EDEPLERİ:

Abdestten önce «istinca yapmak» (vücûtta, cüz'î de olsa pislik bırakmamak), dişleri misvaklamak, fırçalayıp temizlemek, niyet etmek, besmele getirmek, azaları üçer defa yıkamak, edep ve erkânı uymak, yani uzuvları yukarıdaki sıraya uyarak yıkamak, her âza yıkanırken gereken duayı okumak veya devamlı olarak «kelime-i

şehadet» getirmek, başı meshettikten sonra, kulakların içini, dışını ve boynu meshetmek, başkalarından yardım istememek, suyu israf etmemek, azaları ovma, yüzünü Kible'ye dönmek, suyu yüze çarpmamak ve su sıçratmamak, sık sık «besmele» getirmek, acele etmemek, zaruret olmadıkça konuşmamak...

ABDESTİN MEKRUHLARI:

- Suyu, yüze şiddetle çarpmak,
- Ağza ve burna, özürsüz olarak sol elle su vermek,
- Özü olmaksızın sağ elle sümkmek,
- Baş üç kere meshetmek mekruhtur.

ABDESTİN ÇEŞİTLERİ:

Abdestin çeşitleri üçtür:

1. Farz olan 2. Vâcib olan 3. Müstehab olan abdestler. Şimdi bunları sıra ile görelim:

1. Farz olan abdestler: Namaz kılmak. Kur'ân-ı Kerim'i tutmak ve okumak, tilâvet secdesi yapmak için bir Müslüman'ın abdest alması farzdır.

2. Vâcib olan abdestler: Kâbe'yi tavaf edecek müminlerin abdest alması vâcibdir.

3. Müstehab olan abdestler: Ezberden Kur'ân-ı Kerim okumak isteyen veya gece yatağa girerken müminlerin abdest alması müstehaptır.

ABDESTİ BOZAN ŞEYLER:

— Vücûdun ön ve arkasından çıkan ve gelen şeyler (defi hacet ile gelenler, akıntı, solucan, taş düşürme, mezi, arka taraftan çıkan yel) abdesti bozar

— Vücûdun herhangi bir yerinden çıkan ve yayılan kan, irin ve sarı su abdesti bozarlar. Bunlar, çıkar ve fakat yayılmazlarsa abdest bozulmaz.

— Ağız dolusu kusmak abdesti bozar.

— Tükürükte, kırmızılığı fazla olan ağız kanamaları abdesti bozar.

— Kontrolü tamamen kaybetmek mânâsında uyumak abdesti bozar.

— Bayılmak, çıldırmak, sarhoş olmak abdesti bozar.

— Namaz esnasında, sesli olarak gülen mükellefin namazı da, abdesti de bozulur. Gülümsemenin herhangi bir zararı yok.

— Abdestli eşlerin, birbirleri ile aşırı sevişmesi abdesti bozar. İmam-ı Şafî, abdestli eşlerin birbirlerinin tenlerine parmak ucu ile dokunmalarının da abdesti bozacağını belirtir. O halde, bu konuda, Hanefilerin de takva icabı dikkatli olmaları gerekir.

ÖZÜRLÜ KİMSELER:

Şer'i bir tâbir olarak «özürlü», devamlı olarak abdest bozucu bir hal ile mâlul olmak demektir. Gerçekten, idrarını tutamayan, iyileşmeyen bir cilt yarası sebebi ile irin, kan ve sarı su çıkaran, burnu kanayan, dışa taşan kanamaları olan, ön ve arka akıntısı olan kimseler vardır. Bunlara «özürlü» denir.

«Özürlü»ler, abdestlerini muhafaza edemedikleri için, namaz vakti gelmedikçe abdest alamazlar. Namaz vakti girince, abdest alıp hemen namaza dururlar ve o halleri ile namazlarını kılarlar.

«Özürlü»ler, her namaz vakti geldikçe ayrı ayrı abdest almak zorundadırlar. Bir abdestle bir vaktin namazından başka namaz kılamazlar. Yani, bir abdestle iki ve daha ziyade vaktin namazını kılmaları mümkün değildir.

«Özürlü»ler, özürlü olmayanlara imam olamazlar. Ancak, kendi özürlülerinin tıpkısı ile mâlül olanlar, birbirlerine imam olabilirler. Özürlüleri farklı ise olamazlar.

Özür ortadan kalkınca, özürlüler, tekrar özürsüz mükelleflerin ölçülerine tabi olurlar.

TEYEMMÜM:

«Gerçekten» veya «hükmen» su bulamayan veya suya kavuşamayan, su ile temizlenmek için çırpınırken çaresiz kalan ve muztar duruma düşen mükelleflerin Şeriat'ın emrine uyarak «pâk toprak» ile yüzünü ve kollarını hususî bir şekilde meshetmesine «teyemmüm» denir. Su bulunmayan veya suya ulaşılmayan yerde çaresiz mükelleflerin, büyük ve küçük hadesten «manevî bakımdan» arın-

malarını temin eden ilâhî lütuf ve büyük kolaylık... Bu konuda yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: «**...Su bulamamışsanız, o vakit, tertemiz bir toprakla teyemmüm edin...**». (Bkz. el-Mâide Sûresi, âyet 6).

Zaruret halinde «teyemmüm», boy abdesti ve namaz abdesti yerine geçer.

«Teyemmüm»de niyet şarttır. Bu niyet esnasında, hangi ibadet ve hangi dînî vazife yapılacaksa, onu da belirtmek gerekir.

«Teyemmüm», temiz toprakla yapılır. «Temiz toprak», üzerine necaset düşmemiş, necasetle bulaşmamış toprak veya toprak cinsinden olan (temiz kum, kireç, tuğla, çimento, sıva... gibi) maddelerdir. Yani, temiz olmak şartı ile üzerinde «toz» bulunan cisimlerdir. Muhtar durumda kalınca, elbise ve battaniye tozları bile bu işe yarar.

«Teyemmüm» esnasında, yüzük ve bileziklerin çıkarılması ve teyemmüm yapılacak uzuvlara yapışmış kalın boya ve oje gibi deriyi kapatıcı şeylerin yok edilmesi de şart... Yani, meshin; yerini kaplaması şarttır; böylece temas edilmedik yer kalmamalıdır.

Cünüb kimse, teyemmüm ile cünüblükten çıkar, tekrar cünüb hale düşmedikçe, gusül için, ikinci bir teyemmüme gerek yoktur. Ancak, her abdest bozulmasında, namaz için ayrıca teyemmüm etmek gerekir. Görüldüğü gibi, cünüblükten teyemmümle çıkmış kişi, abdestini bozsa, cünüb sayılmaz, sadece namaz için abdestsiz sayılır.

Zindanda, hücrede, esarete bulunan ve çok ağır hasta olup teyemmüm imkânını dahi bulamayan müminler, namazlarını «îma» yoluyla kılarlar ve bu hallerden kurtulduktan sonra, iade ederler. Çünkü bu halde iken, ölmek ihtimali olduğundan, belki kurtuluş nasip olmaz ve namazı iade imkânı bulunamaz endişesi ile müminler, ellerinden geldikçe «**dînin direği namazı**» bırakmamak için çırpınırlardırlar. Bu çırpınış onları, büyük ecirlere ve sevaplara nail etmekle kalmayacak, büyük güç ve sabır kaynağı da olacaktır.

TEYEMMÜM NASIL YAPILMALIDIR?

Halk, teyemmümü, «bir niyet, iki darp» şeklinde formüle etmiştir Bu, doğrudur.

Gerçekten de önce «niyet» edilir. Sonra «Euzu besmele» getirilir ve iki el birden açılarak temiz toprağa, avuç içleri ile temas edilir.

Sonra, iki el, başparmakları hizasından birbirine çarptırılarak avuç içine ve parmak aralarına yapışması muhtemel olan kum vesaire düşürülür ve «yüz» meshedilir. Bunu takiben, eller, yine aynı şekilde, ikinci defa toprağa vurulur. Sıra ile önce sol elle sağ kol, sonra sağ elle sol kol parmak aralarından dirseklere kadar (dirsekler dâhil) meshedilir.

«Teyemmüm»de, niyet etmek, yüzü ve kolları meshetmek farzdır. Bunun dışında yapılanlar da sünnettir.

TEYEMMÜMÜ BOZAN ŞEYLER:

— Abdesti bozan şeylerin hepsi teyemmümü de bozar.

— Teyemmüm ile abdest aldıktan sonra, su bulmak veya suya ulaşma imkânı bulmak teyemmümü bozar. Ancak, namazı bitirdikten sonra, bu imkânı bulanların, kılıp bitirdikleri namaz değil, sadece abdestleri bozulur. Namaz kılmakta iken, bu imkân doğarsa, namaz da, abdest de bozulmuş olur.

— Cünüblüğü gidermek için teyemmüm eden kimsenin abdesti bozulmuş olsa, bu kimsenin sadece «namaz abdesti» bozulur. Bu kimse, yalnız, namaz abdesti alabilecek kadar su bulsa, onunla sadece, namaz abdesti alır. Boy abdestine yeterli su bulamamışsa yine teyemmüm eder.

— Cünüblükten teyemmüm ile çıkmış kimsenin, yeterli su bulmasıyla, boy abdesti de, namaz abdesti de bozulur.

— Teyemmüm ile ibadet eden mükellefin bulduğu su, ancak kendinin ve hayvanlarının içmesine yetiyorsa, kendinin ve hayvanlarının hayatını tehlikeye atmamak için, bu suyu içmede kullanır, yine teyemmüme devam eder. Yani, bu halde bulunan mükellefler, «hükmen su bulamamış» sayılırlar.

— Su yakınınızda, hatta yanı başınızda olsa bile onu ulaşmak tehlike doğuruyorsa «hükmen su bulamamış» sayılırsınız. Düşman tehlikesi, yırtıcı hayvan tehlikesi, kışım donma ve üşütüp sağlığı bozma tehlikesi varsa ve başkaca su bulunamıyorsa çaresiz teyemmüm edilir.

MEST ÜZERİNE MESH:

«Mest», ayak bileklerini, topuklarla birlikte kavrayıp kapatan deliksiz pabuçtur. Ayaklara giyilir; deriden, keçeden veya benzeri şeylerden imâl edilir.

Deliksiz ve temiz olmak şartı ile fotin ve çizme de «mest» hükmündedir. Ancak, mest vazifesi yapan pabucun, namaz esnasında rahatça bükülebilir olması, daha uygun olur. Topukları kapatmayan ayakkabılar, mest olarak kullanılamaz. Öte yandan mestlerin su geçirmemesi de şarttır. Ayrıca, mest, bir fersah (üç şer’î mil) yola dayanıklı olmalıdır. («Şer’î Mil» konusu, yolcu namazı meselesi incelenirken genişçe ele alınacaktır).

Mest, tam abdest alındıktan sonra (yani, yüz ve kollar yıkanıp baş meshedilip ayaklar yıkandıktan sonra) giyilir. Abdestsiz giyilen mest üzerine mesh olmaz.

Mesh, abdestli iken giyilen mest üzerine, ilk abdest bozulmasını müteakib, yeniden namaz için abdest alınınca yapılır. Böylece «mesh müddeti» başlar.

Mesh müddeti: Mukîm için (misafir ve yolcu olmayan için) 24 saattir; yolculukta ise 72 saattir (yani, üç gündür). Zaruret yoksa, gece, mest ile uyumamak daha güzel olur.

Mest üzerine meshetmek: Namaz için abdest alınırken, sıra ayaklara gelince, her iki elin avucuna su alıp yere döktükten sonra, geride kalan damlar haldeki su ile ayak parmaklarından başlayarak ayak topuklarını kavrayan sahalara kadar, en az, elin üç parmağı ile meshedilir. Sağ elle sağ ayaktaki, sol elle sol ayaktaki mest, böylece meshedildikten sonra, ayrıca ayakları yıkamaya gerek kalmaz. Bu, İslâm’ın, abdest almada, Müslümanlara getirdiği kolaylıktır ve İmam-ı A’zam Hazretlerinin «Fıkh-ı Ekber»inden öğrendiğimize göre “sünnet”tir.

Meshi bozan şeyler: Mestlerin, isterse bir teki olsun, çıkması veya çıkarılmasıyla, mestlerin içlerine su kaçırmasıyla, mestlerin ayağı kavrayamaz duruma gelmesiyle, mestlerin yırtılmasıyla, mesh müddetinin sona ermesiyle ve guslü gerektiren hallerin doğmasıyla mesh bozulur. Mesh müddeti, namaz esnasında dolarsa namaz da bozulur.

NAMAZ:

«İman»dan sonra, en büyük ibadet «namaz»...

Farzların en büyüğü, Allah ve Resûlü'nün emrettikleri biçimde «iman etmek»tir. Bundan sonra en büyük ibadet «namaz»...

Namaz, içinde, «rükû» ve «secde» gibi en yüksek tazim biçimleri bulunan ve bu tazim biçimlerini, sadece ve ancak Yüce Allah'a tahsis eden ve yalnız O'nun için yapılan en yüksek tazim yolu... İslâm'da, Allah'tan gayrı bir varlık önünde «rükû etmek» (eğilmek) ve «secde etmek» (yere kapanmak) yasak ve haram.. Her namazda okumamız emredilen «Fatiha Sûresinde» buyurulduğu üzere, Müslümanlar, «Yalnız Allah'a ibadet ederler».

Müslümanlar, günde beş defa, vakti gelince, Yüce Allah'a ibadet maksadı ile namaz kılmakla mükelleftirler. Bu, ibadet biçimi ile Müslümanlar, günde beş defa, «sahte tanrılara» rükû ve secde edilemeyeceğini, Allah'tan başka ilâh olmadığını, ferdî ve içtimâî plânda yaşamakta ve ilân etmektedirler. Böylece, namaz, mümin gönüllerde kaynayıp duran «kelime-i tevhid»in ve «kelime-i şahadet»in, günde beş defa, zamanı gelince, «fil halinde» tezahür etmesidir. Bu sebepten olacak, Şanlı Peygamberimiz, «Namaz, dînin direğidir», diye buyurmuşlardır. Yine bu sebepten namaz, «Müminin Mîracı'dır». Namaz, o kadar yüce bir ibadet biçimidir ki, Şanlı Peygamberimiz onu, «Gözümün nuru namaz!» diye övmüşlerdir. Şuurla ve bilinerek kılman namaz, müminlerin bakışını aydınlatır, görüşünü artırır ve şerefini yüceltir. Namaz, Allah'tan başka, bütün ilâhları yıkıp atar.

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, Şanlı Peygamberimize şöyle emredilir: **«De ki, şüphesiz, benim namazım da, ibadetlerim de hayatım da, ölümüm de hiçbir ortağı olmayan Âlemlerin Rabbi (olan) Allah içindir. Ben, böylece emrolundum. Ben, Müslüman olanların ilkiyim. De ki, O her şeyin Rabbi iken, ben Allah'tan başka bir Rab mi arayacak mıyım?»** (Bkz. el-En'am Sûresi, âyet 162, 163, 164).

Namaz, huşu ile (Allah'ın huzurunda bulunmak şuur ve yüce heyecanı ile) kılınır. Böylece namaz kılan müminler «felah bulurlar» (kurtulurlar). Bu konuda, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«Namazlarında, huşûa riayetkar olan müminler, muhakkak felâh bulmuş (kurtulmuş)lardır»**. (Bkz. el-Mü'minûn Sûresi, âyet 1, 2).

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur’ân-ı Kerim’de, «Namazı dosdoğru kılmamız» emrolunur. «Dosdoğru namaz kılmak» demek, Yüce Allah’ın emirlerine itaat ederek Şanlı Peygamberimiz nasıl namaz kılmışlarsa, tıpkı onun gibi namaz kılmaya çalışmak demektir. Namaz, müminleri, kötülüklerden alıkoyar, Çünkü o, «en büyük zikir» ve «ibadettir». Bu konudaki âyet i kerime mealini birlikte okuyalım: «**Sana vahyedilen Kitab’ı oku. Namazı dosdoğru ki (ve kıldır). Çünkü namaz, edepsizlikten, akıl ve Şeriat’a uymayan her şeyden alıkoyar. Allah’ı zikretmek (namaz kılmak), elbette en büyük (ibadet)dir. Ne yaparsanız Allah bilir**». (Bkz. el-Ankebût Sûresi, âyet 45).

Namaz kılmak “farz-ı ayn”dır. Çünkü «nass» ile sabit olan bir emirdir. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur’ân-ı Kerim’de şöyle buyrulur: «**Namaz, müminler üzerine, vakitleri belli bir farz olmuştur**». (Bkz. en-Nisâ Sûresi, âyet 103). Ve Şanlı peygamberimizin emirleri: «**Yüce Allah, Müslüman erkek ve kadınlara, günde beş vakit namaz kılmayı farz kılmıştır**».

NAMAZIN ÇEŞİTLERİ:

«Namazın çeşitlerini», dört kısımda incelemek mümkündür:

1. Farz olan namazlar,
2. Farz-ı kifâye olan namazlar,
3. Vâcib olan namazlar,
4. «Nafile» olan namazlar.

Farz olan namazlar: «Farz-ı ayn» (kesin farz) olan namazlardır. Vakit namazlarının farzları gibi... Sabah 2, öğle 4, ikindi 4, akşam 3, yatsı 4 rekât gibi... Ayrıca, 2 rekât cuma namazı, mukîm ve özürsüz erkek mükelleflere farz-ı ayndır.

Farz-ı kifâye olan namazlar: Cenaze namazı gibi...

Vâcib olan, namazlar: Vitir namazı, bayram namazları ve nezre-dilen namazlar gibi...

«**Nafile**» **namazlar:** Farz ve vâcib olan namazlar dışında kalan bütün namazlardır. «Nafile namazları» şöylece saymak mümkündür:

1. Sünnet olan namazlar: Şanlı Peygamberimizin farz ve vâcib dışında kıldıkları nâfilelerdir. Bunlara «müekked» ve «gayrı müekked» sünnetler de denir. Sünnet olan namazlara, bütün vakit

namazlarının sünnetleri ile Ramazan geceleri kılınan «teravih namazları» örnek verilebilir.

2. Müstehab olan namazlar: Şanlı Peygamberimizin, vakit namazlarının sünnetleri dışında kıldıkları «gayrı müekked sünnetleri» ile «çeşitli vesileler» ile kıldıkları namazlardır. Meselâ, «**Kuşluk namazı**», (2.-12 rekât kılınabilir), «mescidlere hürmeten kılınan namaz» (iki rekât kılınır), «**Yolculuk namazı**», (yolculuğa giderken ve yolculuktan dönerken iki rekât kılınır), «**Teheccüt namazı**»: (Şanlı Peygamberimizin hususî namazları... Gece uykudan kalkıp 2 ilâ 8 rekât arasında namaz kılınır. Çok değerli bir sünnettir), «**Hacet namazı**»: (Allah'tan bir dilek için, iki rekât olarak kılınır), «**İstihare namazı**»: (bir işi yapıp yapmama hususunda karar vermek için iki rekât kılınır), «**Tesbih namazı**»: (kandillerde ve mübarek gecelerde dört rekât olarak, usulüne göre kılınır, ileride, bu namazı, genişçe anlatacağız).

NAMAZIN FARZLARI:

Namazın farzları «on iki»dir. Bunun altısı «namazın dışında», altısı da «namazın içindedir».

A — Namazın dışında olan farzlar:

1. **Hadesten taharet:** Boy abdesti ve namaz abdesti almak demektir. Abdestsiz namaz olmaz.

2. **Necasetten taharet:** Namaz kılacak kimsenin elbise ve vücudu, pis ve necis şeylerden arınmış olacaktır. Mümin, Şeriat'ın emrettiği ölçülere riayet ederek temizlenmedikçe, namazı sahih olmaz.

3. **Setr-i avret:** Namazda «avret yerlerini» örtmek şarttır. İslâm'da «avret yeri», Şeriat'ın örtülmesini emrettiği mahaldir. Erkekler, göbekten diz kapaklarının altına kadar; kadınlar, eller ve yüz hariç, bütün bedenlerini örtmekle mükelleftirler. Cildin rengini belli edecek kadar ince örtü ile «avret yeri» örtülmüş sayılmaz. Dar ve vücût hatların belli eden elbiselerle de mecbur kalmadıkça namaz kılınmalıdır. Erkeklerin «ipek örtü» kullanmaları caiz değildir. Kadınlara ipek serbest...

4. **İstikbal-i Kible:** Namazda Kible'ye yönelmek demektir. İslâm'ın Kible'si, yücelikler beldesi Mekke şehrinde bulunan Ulu Kâbe'dir. Mümin, namaza başlamadan önce, Kible'yi tâyin etmek

zorundadır. Zaten, cami ve mescidlerde «Mihrab», Kible'ye göre tanzim edilmiştir. Mümin, bütün namaz müddetince, yüzünü ve göğsünü, Kible'ye dönük tutacaktır. Göğsünü, Kible'den özürsüz olarak çeviren kimsenin namazı bozulur. Kible'nin yönünü bilmeyen kimse, etrafındakilere sorar, onlar da bilmezse, kendisi araştırma yapacak ve kararına göre namaza başlayacaktır. Namaz kılarken, bilen biri çıkar ve doğru yönü haber verirse, namazını bozmadan, hemen yönünü Kible'ye çevirir. Aksi halde, namaz sahih olmaz. Tayyare, gemi ve tren gibi hareketli vasıtalarda Kible, galib zanna göre tayin edilir ve durulur. Bundan sonra vasıta ne tarafa dönerse dönsün, mümin, asla yönünü değiştirmez.

Kâbe içinde, her yöne doğru namaz kılınabilir. Ancak, bir namaza, hangi yönde başlanılmışsa, o namaz öylece bitirilir. Yani, rekâtтан rekâta geçilirken, yön değiştirilirse namaz bozulur.

Ulu Kâbe, şirkten ve putlardan arınmış, mücerret üç buutlu bir mâbettir ve «Hacer-i Esved» (Siyah Taş) ile birlikte, madde dünyası ile mânâ dünyası arasına konmuş bir «işaret taşı» gibidir. Bütün Müslümanlar, gönül ve kafalarını, o «işaret noktasında» toplayarak sadece ve ancak Allah'a ibadet ederler. Ulu Kâbe, elbette ve asla bir «mâbud» değildir, o, sadece ve ancak «ulu bir mâbet»tir. Biz, müminler, oraya yönelirken, ebediyetlere açılan bir kapının önünde toplanmaktayız ve madde ile mânâ arasındaki «hudut taşı» yoklamaktayız.

Düşünün, Dünya ve Kâinat, başlı başına birer mabetler ve İslâm'da Ulu Kâbe de bu mâbetlerin «mihrabı» mesabesindedir. Yani, Ulu Kâbe, dünyada ve kâinatta bulunan ve bulunacak bütün mabetlerin Kible'si... İster yakından olsun, ister uzaktan olsun Ulu Kâbe ile temas kuran gönüllerde «Nûr-ı Muhammedi» (O'na salât ve selâm olsun), bütün ihtişamı ile parlar ve «**Allah'tan başka ilâh yoktur**» hakikati, fezaları dolduran bir çılgılığa dönüşür. Çünkü Ulu Kâbe, «sahte tanrıların» bizzat Şanlı Peygamberin eli ile kırıldığı ve Yüce Allah'a giden yolların açıldığı mukaddes mekândır.

5. Vakit: Namaz, «**vakitleri belli olan bir farzdır**». Her namazın bir vakti vardır. Namazların sahih olabilmesi için vaktinde kılınması şarttır. Vakti gelmedikçe, farz namazlar kılınmazlar. Meşru, bir özürlü olmaksızın, namazı, vaktinde kılmayıp kazaya bırakmak hem haram, hem de günahdır. Sabah, öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarının vakitleri hakkında, «Bir Müslüman'ın 24 Saati» başlığı altında, kitabımızın ileriki sayfalarında gerekli bilgi verilecektir.

6. Niyet: Namaz için niyet şart... Şanlı Peygamberimiz: «**Ameller niyetlere göredir**», diye buyurmuşlardır. «Niyet», Allah rızası için, belli bir namazı kılmaya istek ve iradesini içinde taşımak demektir. Bunun için, “**Niyet ettim, Allah rızası için filan namazı kılmaya**” diye içinden geçirmek kâfidir. Eğer, namaz cemaatle kılmıyorsa, yine içinden, «uydum hazır olan inama» sözünü de eklemelidir. Namaza niyet edilirken «rekât sayısını» belirtmek gerekmez. Niyet, «iftitah tekbirinden» (namaza başlama tekbirinden) önce yapılmalıdır.

B — Namazın içinde olan farzlar:

1. İftitah tekbiri getirmek: Namaza «iftitah» tekbiri ile girilir. «İftitah», Arapça’da «açış» demektir, «iftitah tekbiri» de «açış tekbiri»...

İftitah tekbiri, «Allahü Ekber» sözü ile namazın kapısını açmak demektir. Bu esnada —erkeklerin— ellerini, avuç içleri Kible’ye dönük olmak üzere, kulaklarına kadar kaldırmaları ve başparmak uçlarını, kulak yumuşağına dokundurmaları gerekir. Kadınlar, «Allahü Ekber» sözü ile birlikte, ellerini, avuç içleri Kible’ye dönük olmak üzere, en çok omuzlara kadar kaldırırılar.

İftitah tekbiri esnasında «Allah» demek farz, «Allahü Ekber» demek vâcib, erkeklerin ellerini kulaklara kadar kaldırması «sünnet» ve başparmakları, hafifçe kulak yumuşağına değdirmek de «müstehab»dır. Yani, «İftitah tekbiri», farz, vâcib, sünnet ve müstehabı bünyesinde toplayıcı...

Dilsiz olan veya konuşamayan müminler, sadece işaretle, bu işi yaparlar.

İftitah tekbiri getirildikten sonra, artık namaz başlamıştır. Yani, yemek, içmek, konuşmak, kısaca namazdan başka her şey yasaktır ve haramdır.

2. Kıyam: Ayakta durmak demektir. Müminler, Allah’ın huzurunda, iki ayakları üzerine sağlamca basarak ve iki ayak arasında az bir mesafe (dört parmak kadar) bırakarak Kur’ân-ı Kerim’den en az «bir âyet» okuyacak kadar durmak zorundadırlar. Yani, namaz kılarken «kıyam» (ayakta durmak) farzdır. Bir veya iki ayağı olmayan kimseler, hastalar, halsizler ve çok yaşlı kimseler için «kıyam» farz olmaktan çıkar. Çünkü özürleri vardır. Bunlar, hallerine göre, oturarak, yaslanarak ve hatta yatarak namazlarını kılabilirler.

3. Kıraat: Namazda Kur'ân-ı Kerim okumak demektir. Farzı eda için, «bir âyet miktarı» yeterlidir. Yani, namaza duran mümin, önce «Fâtiha-ı Şerifi» okur ve ona bir «âyet» ekler; bu farz... Farz namazların ilk iki rekâtları böyle kılınır, diğer rekâtlarında «Fatiha-i Şerif» yeterli... Vâcib olan namazların her rekâtında «Fâtiha»dan sonra «kıraat» farzdır. Cemaatle namaz kılmıyorsa, imamın kıraatini dinlemekle iktifa edilir. İmam sessiz okuyorsa, huzur ve tefekkür halinde susulur. Yani, imama uyan, ayrıca «kıraat» etmez.

4. Rükû: Yüksek bir tazim biçimi olarak yalnız Allah için yapılır ve namazın farzlarından. Erkeklerin başlarını dik tutarak ve gözleri ayak parmaklarına bakacak biçimde, elleri diz üstüne gergince basarak ve sırtları dümdüz eğilmeleri gerekir. Erkeklerin vücûdu, rükû esnasında, âdeti bir «dik açı» meydana getirirken, kadınlar, rükû esnasında bu kadar eğilmezler ve vücutları ile böyle bir dik açı meydana getirmezler. Onlarda rükû, sanki 45 derecelik bir eğilme halindedir. Erkekler kadınlar gibi rükû ederlerse, namazları sahih olmaz. Kadınların, erkekler gibi rükû etmesi ise yaksıksız...

5. Secde: İslâm'da yere kapanmak biçiminde ortaya konan en yüksek tazim şeklidir. Yalnız Allah için yapılır... Namazın farzlarından. Secdede, alınla birlikte, burun da yere temas ettirilir. Öbür yoksa, alnın ve burnun yere temas etmesi şart... Yüzün yarı tarafları üzerine secde olmaz. Secde esnasında baş, iki el, iki diz ve ayak parmakları yere birlikte temas ederler. Erkeklerde eller, omuz hizasında ve başın iki yanında olmalı, ayak parmaklarının içi yere temas etmelidir. Secdede ayakları kaldırmak caiz değildir. Secdede el parmakları bitişik tutulur. Yine secdede gövde, tabîî bir uzanış halinde olmalıdır; fazla bükülmek ve yayılmak uygun değildir. Secde esnasında kadınlar, karınları oyluklarına temas edecek biçimde ve fazla uzanmadan, biraz bükülerek seccadelerine kapanırlar.

6. Ka'de-i âhire: Son oturuş demektir. Namazın farzları arasındadır. İki rekâtlı namazlarda, son secdelerden sonra, dört rekâtlı namazlarda, son rekâtın son secdelerinden sonra oturmak farzdır. Bu yapılmaksızın, namaz sahih olmaz. Oturuş miktarı «teşehhüd duası» okununcaya kadardır. Aksi halde namaz bozulur.

Erkekler, «namaz oturuşu» esnasında, sol ayaklarını yatırır, onun üzerine otururlar ve sağ ayaklarını dikerek parmakları Kible'ye yöneltirler. Kadınlar ise her iki ayaklarını, sağ taraftan hafifçe çıkararak otururlar. Bu esnada eller dizlerin üzerinde ve el parmak-

ları birbirinden hafifçe ayrı tutularak durdurulur. Oturma, dualar bitip selâm verilinceye kadar, böyle devam eder.

NAMAZIN VACİBLERİ:

— İftitah tekbirinde «Allah» demek farz, «Allahü Ekber» demek vâcibdir.

— Farz namazların ilk iki rekâtında, nafile namazların bütün rekâtlarında «Fatiha» okumak vâcibdir.

— Fatiha'yı kıraat edilecek sûre ve âyetlerden önce okumak vâcibdir.

— Farz namazların ilk iki rekâtında, vitir ve nafile namazların her rekâtında «zamm-ı sûre» (ek sûre veya üç âyet miktarı) okumak vâcibdir.

— Namazda tertibe (sıraya ve emirlere) uymak vâcibdir.

— Kıyam, rükû ve secde gibi, namazın farzları eda edilirken, itidal, itmîn ve azaların «sübhanallah» diyecek kadar, tabîî hallerinde bekletilmesi vâcibdir.

— Üç ve dört rekâtlı namazlarda, ikinci rekâtın sonunda, teşehhüd miktarı oturmak vâcibdir.

— Her rekâtta bir rükû ve iki secde yapılır, fazlası için «sehv secdesi» yapmak vâcibdir. Secdede burnu yere temas ettirmek de vâcibdir. Alnın yere teması ise, önceden bildirildiği gibi farzdır.

— Birinci ve ikinci oturuşlarda «teşehhüd duasını» (Ettehiyyat'ı) okumak vâcibdir.

— Namazı tamamladıktan sonra, «selâm» ile namazdan çıkmak vâcibdir. Namazda selâm önce sağa, sonra sola verilir ve bu esnada, «Es-selâmü Aleyküm ve Rahmetullah» denir.

— Vitir namazlarında, üçüncü rekâtta, Fatiha ve zamm-ı sûreden sonra «Kunut Duası» okumak vâcibdir.

— Ramazan ve Kurban Bayramı namazlarında «zâid tekbirleri» (fazladan getirilen tekbirleri) söylemek vâcibdir.

— İmamın «iftitah tekbirini» sesli olarak alması vâcibdir.

— İmamın, sabah, akşam, yatsı cuma ve bayram namazlarının 1. ve 2. rekâtlarında ve «teravih namazlarında» kıraati sesli yapması vâcibdir. Ramazan aylarında, vitir namazı —Kunut Duası hariç—

aşıkâre kılınır. Yani, Ramazanda cemaatle kılındığında, imamın, vitir namazının her üç rekâtında Fatiha ve zamm-ı sûreyi sesli okuması vâcibdir.

— İster cemaatle, ister tek başına olsun, bütün farz ve sünnetleriyle birlikte, öğle namazında, ikindi namazında kıraatın «gizli» olması vâcibdir. Sabah, akşam ve yatsı namazlarının sünnetlerinde de gizli kıraat vacibdir. Akşam namazının üçüncü rekâtı ile yatsı namazının farzının son iki rekâtında da kıraatın gizli olması vâcib... Ramazan dışında, vitir namazının her üç rekâtında kıraatın gizli olması vâcibdir. Öte yandan gündüz kılınan bütün nafile namazlarda da gizli kıraat vâcib...

— Namazlarda, yanılmalarından dolayı, yapılması gereken «sehv secdesinin» yapılması da vâcibdir.

SEHİV SECDESİ (YANILMA SECDESİ):

Namaz kılınırken unutarak ve yanılarak «farz» ve «vâcib» olan bir işi yapmadan geçme halinde, namaza devam edilir; namazın sonunda, sağ tarafa selâm verdikten sonra, namaz dışı bir hareket yapmadan, «Allahü Ekber» denerek secdeye gidilir, gerekli teşbihler yapılır, oturuşa geçilir, «tekbir» ile ikinci secdeye gidilir gerekli teşbihler yapıldıktan sonra oturuşa geçilir, «tahiyyat» ve «teşehhüd»den sonra, sağa ve sola selâm verilerek namaz tamamlanır. «Sehv secdesini» eda etmek vâcibdir. İmam, «sehv secdesi» yapıyorsa, cemaat, ona uymakla mükelleftir.

NAMAZIN SÜNNETLERİ:

Namazın sünnetleri pek çoktur.

Şöylece sıraya koyabiliriz: «İftitah tekbirinden önce», namaza niyet etmek, kalbî niyeti dili ile de tekrarlamak, iftitah tekbiri esnasında erkeklerin ellerini kulaklarına, kadınların omuzları hizasına kadar kaldırmaları, erkeklerde sağ eli sol el üstüne koyup göbek altında bağlamak, kadınlarda elleri göğüs üzerine koymak, gizlice «sübhanek» okumak, gizlice «Euzu besmele» çekmek, Fatiha'dan sonra hafif sesle «Âmin» demek, erkekler için rükûda ellerle dizleri kavramak ve parmakları açık tutmak, kadınlar için ellerin oyluklar üzerine konulması yeterli, rükû esnasında üç defa «Sübhan Rabbîyel Azîm» demek, secdede üç defa «Sübhanek

Rabbiyel Âlâ» demek, rükûdan doğrulunca «Sübhanallah» diyecek kadar beklemek, iki secde arasında da bu kadar beklemek, secdeye varırken önce dizleri, sonra elleri, sonra da yüzü yere koymak, kalkarken önce yüzü, sonra elleri, en sonra da dizleri yerden kaldırmak, secdede başı iki el arasına koymak, secde halinde erkekler için kolları hafifçe yana açmak, karnı oyluklardan uzak bulundurmak, kadınlar için aksine, kolları yanlarına, karnı oyluklara yapıştırmak, iki secde arasında ve tahiyat halinde elleri oyluklara koymak, oturuşlarda erkekler için sol ayak üzerine oturmak ve sağ ayağı, parmakları Kible'ye gelecek şekilde bükmek, kadınlar için her iki ayağını hafifçe sağ taraftan çıkararak yere oturmak, rükûdan sonra «**Semiallahü Limen Hamide**» ve «**Rabbena Lekelhamd**» demek. Namaz cemaatle kılınıyorsa, birinci tesbihi söylemeye gerek yoktur.

NAMAZ BOZUCU HALLER:

Namaz bozucu halleri, dört başlık altında toplamak mümkündür:

Namazda konuşmak: Namaz kılarken, her ne suretle olursa olsun, az veya çok sesli konuşmak namazı bozar. Namaz kılan kimse, selâm alamaz, selâm veremez, iyi ve kötü haber karşısında sevinç ve üzüntü ifade eden sesler çıkaramaz, dışarıdan yapılan ikazlara uymaz ve cevap veremez, dünyevî sebeplere binaen ağlayamaz, sesli gülemez, yine dünyevî sebeplere binaen «ah» ve «of» çekerek inleyemez... Böyle yaparsa, namaz bozulur.

Fazla iş ve harekette bulunmak: Namaz esnasında, namazla alâkasız, fazla bir iş ve harekette bulunmak da namazı bozar. Yani, dışarıdan birine, namaz kılınmadığı hissini veren aşın hareketler ve işler namazı bozar. Çift elle yapılan bütün iş ve hareketler namazı bozar. Tek elle ve çarçabuk yapılan ve «namaz kılınmadığı» hissini vermeyen hareketler namazı bozmaz.

Namazı bozucu iş ve hareketlere bazı örnekler: Namazda el sıkışmak, bir susam kadar bile olsa, namazda bir şey yemek, bir damla da olsa, bir şey içmek veya yutmak, sakız çiğnemek, ister çift elle, ister tek elle olsun ceket, gömlek, palto, cübbe, pantolon vs. giymek, imamın önüne geçmek, göğsü Kible'den çevirmek, namazın bir rüknünde üç defa kaşınmak, saç-sakal taramak, genç, ihtiyar, mahrem ve nâmahrem kadınlarla namazda bir hizaya gelmek, namazda öpüşmek...

Abdest bozucu haller: Namazda abdest bozucu bir hal zuhur edince, erkekler, tekrar abdest yenileyip namaza yetişmek için acele etmeli, asla namaz dışı bir harekette bulunmamalıdır. Böyle yapmazsa namazı bozulur. Kadınların, yeniden abdest almak için namazdan çıkmaları, mutlaka namazlarını bozar. Öte yandan, teyemmüm ile namaz kılanın, namaz içinde iken su bulması, mest üzerine mesh müddetinin dolması, çıplak namaz kılmak zorunda olan kimsenin örtü bulması halinde namaz bozulur. Namaz esnasında bayılmak ve çıldırmak da namazı bozar.

Bazı arızî haller: Sabah namazında iken güneşin doğması, bayram namazı kılarken güneşin zevale ermesi, cuma namazı kılarken ikindi vaktinin gelmesi, imam olmaya ehil olmayan birinin namaz içinde imamlığa gelmesi... gibi arızî hallerde de namaz bozulur.

NAMAZDA MEKRUHLAR:

Bilindiği gibi, «mekruh», sevilmeyen ve istenmeyen işler demektir. «Namazda mekruhlara», namaz esnasında, yapılması hoş gitmeyen sevimsiz işler ve davranışlar mânâsına gelir. Namazda mümkün mertebe bu gibi iş ve davranışlardan sakınmak gerekir. Namazda mekruh olan işler ve davranışlar, her ne kadar namazı bozmazlarsa da namazı sevimsiz hale getirirler. Böyle bir namazın iadesi «müste-hap» olur.

Namazdaki mekruhlara, bazı örnekler: Namazda sakalıyla elbisesiyle oynamak, secde yerini tesviye etmek, yüzü Kible'den çevirmek, gözleri ile sağı solu, tavanı ve tabanı araştırmak, özürsüz başı açık namaz kılmak, zaruret olmadığı halde çok eski, yırtık ve hırpanî kıyafetle namaz kılmak, esnemek, esneme esnasında ağzı kapamamak, gereksiz yere öksürmek, parmak çatlatmak, gözleri özürsüz yummak, geç kalıp kıraati rükûda tamamlamak, özürsüz olarak işlek yolda, mezbeleda, mezbahada, hamamın yıkanma yerinde, helâda ve necasete yakın bir yerde, sahibinden izin alınmayan bir yerde ve mezar başında namaz kılmak mekruhtur. Secdeye varırken, az bir hareketle de olsa pantolonu çekmek, canlı mahlûk resimleri üzerine secde etmek, önünden insanların geçmesi mümkün olan yerlerde Kible'yi belli edecek bir işaret koymamak, namazda yüzünü, ağzını ve burnunu örtmek de mekruhtur.

Namazda mekruhlara bu kadar değil... Mümin, basiretiyle, samimiyetiyle ve ilmiye kendini namaz esnasında çirkin ve sevimsiz

işler yapmaktan koruyabilir. Kısacası o, namazı, Şanlı Peygamberimiz gibi ve O'nun izinden giden Sahabî ve diğer din büyükleri gibi bütün incelikleriyle ve edebiyatıyla kılmaya çalışır.

NAMAZI KESMEK:

Namazı, özürsüz kesmek haramdır.

Bununla birlikte, Şariat, bazı hallerde namazı kesmeye cevaz verir, hatta bazen emreder. Ancak, muhtemel ve vehme dayanan korku ve kaygılara binaen namaz kesilmez, belki biraz tehir edilebilir.

Namaz kesici halleri şöyle sıralamak mümkündür:

1. Hayatı, gerçekten tehdit eden, bir tehlikenin açıkça belirmesi halinde namazı kesmek emredilmiştir.

2. Tehlikeye mâruz kalıp «imdat» isteyen bir kimseye yardım etmek veya tehlikeden habersiz olup tehlikeye karşı yürüten körleri ve çocukları korumak maksadı ile namazı kesmek vâcib...

3. Sürtüye canavar girmesi halinde çobanın namazını kesmesi vâcibdir. Bu hüküm, benzer haller için de mukayese imkânı vermektedir.

4. Namaz kıldığını bildikleri halde ananın, babanın ve diğer büyüklerin kaygılı bir sesle çağırmaları halinde namazı kesmek caiz...

5. Namaz kılarken, ateş parlarsa, çocuklar feryad ederlerse ve eve hırsız girdiğini belli eden haller sezilirse, namazı kesmek caiz...

KAZA NAMAZLARI:

Her namazı vaktinde eda etmek farzdır. Meşru bir mazereti olmaksızın namazı «kazaya bırakmak» haram ve günahıdır. Müslümanların, bu konuda çok hassas olması gerekir.

Gerçekte, «kaza namazı» demek, meşru bir mazerete binaen istemeyerek vaktinde kılınamayan namaz demektir. Meşru bir mazereti olmaksızın bilerek ve isteyerek vaktinde kılınmayan namazlara «salât-ı metruke» (terkedilmiş namazlar) denir. Mükellefler, bir an önce, bu namazlarını «kaza ederek» günahı kurtulmaya çalışmalı ve bir daha bu duruma düşmemek için «tövbe ve istiğfar» etmelidirler. Bu işi geciktirmek de günah...

İslâm'da namazın «kazaya kalmasına» sebep olan meşru mazeretler vardır. Onları şöylece saymak mümkündür:

1. Bayılma ve delirme: Bu hallere maruz kalan müminlerin kaçırılan namaz vakti, beşten az olursa, sağlık hallerinde, bu namazları kaza ederler.

2. Akıl giderici bir şey yiyip içmek: Böyle bir şey yiyen ve içen mükellef, kaçırdığı namazlar, beş vakitten fazla da olsa, farz namazları kaza eder.

3. Uyku: İslâm'da uyuyup kalma da meşru bir mazerettir. Uyku sebebi ile kaçırılan namazlar kaza edilir.

4. Şiddetli ve ara verilmez savaş hali: Müminler, savaş halinde de farz namazlarını eda etmek zorundadırlar. Ancak, pek ender de olsa, şiddetli ve ara verilmez bir savaş haline mâruz kalan ve gerçekten namaz kılmaya vakit bulamayan mükellefler, ilk fırsatta kazaya kalan namazlarını eda ederler.

5. Zindanda, hücrede ve esarette îma ile namaz kılmak zorunda kalan müminler, bu şartlardan kurtulur kurtulmaz, namazlarını iade ederler.

Kazaya kalmış namaz borcu bulunmayan veya kazaya kalmış namazlarının toplamı «beş vakti» geçmeyen kimselere «**ehl-i tertib**» (tertib sahibi) denir. Daha fazla namazı kazaya kalan kimse «tertib ehli» olmaktan çıkar. Daha sonra, bütün namazlarını kaza etse bile bu hükme dönemez. Tertib ehli olan bir kimse, kazaya kalan «vakit namazını» eda etmedikçe, diğer vaktin namazını kılamaz. Meselâ, böyle bir kimse, kazaya kalan sabah namazını kılmadıkça, o günün öğle namazını kılamaz. Yani, önce sabah namazını kaza eder, sonra vaktin namazını kılar.

Bilindiği gibi, meşru bir mazereti olmaksızın, namazı kazaya bırakmak haram ve günahıdır. Namazın «farz kılındığını» inkâr ederek veya bu farzı küçümseyerek terketmek ise «küfür»dür. Bunun yanında, namazın farz olduğunu kabul edip de terk edenler büyük günahkâr olurlar. Böyleleri, derhal tövbe ve istiğfar ederek namaza başlamalı ve bir an önce kaza namazlarını kılarak tehlikeden kurtulmalıdırlar.

Yine, bilindiği gibi, farzları kılmak «farz», vâcibleri kılmak «vâcib»dir. Bunları yapmamak «günah» ve bunları yapmamakta ısrar etmek de «büyük günah»... O halde, özürsüz olarak namazı kazaya bırakanlar (daha doğrusu terk edenler), bütün imkânlarını kullanarak kaçırılmış oldukları «vakit namazlarını» ve «vitir namazlarını»

kılmalıdırlar. Kaza namazlarını bitirmeden «nafileler» ile oyalanmak doğru değildir. Şafî ve Hanbelî imamları ve âlimleri, tembellik edip vakit namazlarını terk edenlerin, kaza namazlarını bir an önce bitirmeleri için sünnetler de dâhil, bütün nafileler yerine «kaza namazı» kılmalarını emretmişlerdir. Şafî âlimlerine göre, **«Üzerinde kaza borcu olanın sünnet namazlar ile meşgul olması haramdır, hemen farz olan borcunu yerine getirmek zorundadır»**. (Fikrî Yavuz, İslâm İlmiyhâli, 183)

Hanefî Yolu'nun «İmam-ı Rabbanî Kolu», bu konudaki tereddütleri kaldırmak ve Müslümanların işini kolaylaştırmak için şöyle buyururlar: **«Bir farzı yapmayıp bir nafile ibadeti yapmak boşuna uğraşmaktır»**. (Bkz. İmam-ı Rabbanî, Mektubat, I. Cilt, 123. Mektup). Başka bir mektuplarında da şöyle buyururlar: **«İnsanı, Yüce Allah'ın rızasına, sevgisine kavuşturacak işler, farzlar ve nafileler olmak üzere ikiye ayrılır. Farzların yanında, nafilelerin hiç kıymeti yoktur. Bir farzı vaktinde yapmak, bin sene nafile ibadet yapmaktan daha çok faydalıdır. Hangi nâfile olursa olsun, ne kadar hâlis niyet güdülürse güdulsün, ister namaz, oruç, zikir, fikir olsun, ister başka nafileler olsun hep böyledir»**. (Bkz. a. g. e. 29. Mektup). Görülüyor ki, İmamı Rabbanî Hazretleri de «bütün nafileler yerine, kazaya kalmış farzların kılınmasını ve günahattan kısa zamanda kurtulmayı istemektedirler. Böylece Müslümanlar, terk ederek büyük günah işledikleri birikmiş farz ve vâcib namazlarını bir an önce kılıp'sünnetleri» de kılmak şerefine yol bulacaklardır.

Müslümanların unutmaması gereken bir husus vardır. İnsanlara «Hesab Gününde», imandan sonra, «farz ve vâcib olan namazların» hesabı sorulacaktır. Bütün müminlere farzı kılmak farz, vacibi kılmak vâcib, sünneti kılmak sünnettir. Hiç şüphesiz, birikmiş farz namazları kaza etmek için, belli bir zaman için nafile ibadetleri yapmamak veya nafile ibadetler yerine kaza namazı kılmak, asla sünnetleri terketmek veya küçümsemek demek olmaz. Bunu, böyle yorumlamak büyük haksızlık olacaktır. Burada yapılan iş, zaruret karşısında, farzları ve vâcibleri sünnetlere tercih etmektir. Kaldı ki, her hal ü kârda farzlar ve vâcibler, sünnetlere tercih edilir ve edilme-lidir.

Hanefî mezhebinde, kaza namazı olanların, sünnet kılmaları yasak değilse de «farzların ve vâciblerin» sünnetlere tercih edilmesi

prensibi onlar için de geçerlidir. «Ben, her ikisini, bir arada yapacağım» diyebilen ve bu kararını tatbik mevkiine koyabilen varsa, ona, «O halde geç kalma, kaza namazlarını bir ah önce bitir» demekten başka ne denir? Bütün mesele, öteye «Hesab yerine» farz ve vâcib olan «namaz borçları» ile gitmemekte... Allah'ın afvı mı?.. Elbette, bu konuda, bütün müminler «ümitli»... Ama, hiç kimse «teminatlı» değil... Bu konularda asla şakaya yer yoktur.

«TAKLİD-İ MEZAHİB» VE «TELFİK-I MEZAHİB»:

«Taklid-i mezahib» (mezheblerin taklidi): Ehl-i Sünnet ve Cemaat'e dâhil mezheblerin, fikhî meselelerde, zaruret halinde ve zaruret miktarınca, bir diğèrinin içtihadına göre hareket etmeleri demektir. Nitekim Ehl-i Sünnet Vel Cemaat âlimleri zaruret halinde, bu yola başvurulabileceğini göstermişlerdir.

«Telfik-ı mezahib» (mezheblerin birleştirilmesi): Dînî ve fikhî meselelerde, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat mezheplerinden hiçbirine bağlanmaksızın, bu mezhebler arasında «kolayına geleni» yapmak suretiyle âdeta yeni bir mezheb meydana getirmek demektir. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat âlimleri, bu hareketi asla caiz görmemişlerdir.

Gerçekten de zaruret halinde ve zaruret miktarınca, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat âlimleri, zaman zaman «mezheb taklidine» izin vermişlerdir. Meselâ, Şafîî âlimleri, zekâtın hak sahiplerine ulaştırılması konusunda, kendi mensuplarına «Hanefî Mezhebini» taklid etmeyi tavsiye etmişlerdir. Çünkü İmam-ı Şafîî Hazretleri, zekâtın, Kur'ân-ı Kerimde belirtilen «sekiz sınıf insana» ayrı ayrı verilmesini emrettiği halde, günümüz şartlarında, bu «sekiz sınıf insanın» tamamını bulmak artık imkânsızlaşmıştır. Bu sebepten Şafîî âlimleri, haklı olarak bu konuda «zekât farzının bu sekiz sınıftan sadece birisine verilmekle de kalkacağını» bildiren Hanefî Mezhebini taklid etmeye izin vermek yoluna gitmişlerdir. Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: «Allah size kolaylık diler, size güçlük istemez». (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 185).

Öte yandan, Hanefî imamlarından Ebû Yusuf Hazretlerinin, bir cuma günü, boy abdesti aldığı kuyuda, yahut havuzda, fare ölüsü bulunduğu haber verilince, onun; «Guslümüz, Şafîî Mezhebine göre sahihtir» diye buyurmaları, ya zaruret halinde, bir «taklid-i mezahib» hadisesidir yahut, kendisi de bir müçtehid olan İmam-ı Ebû Yusuf'un, bu konudaki içtihadı, İmam-ı Şafîî Hazretlerinin içtihadı-

na uygun düşmektedir. Bizzat kendisi, Hanefî Mezhebi'nin büyük bir imamı olan Ebû Yusuf Hazretlerinin, bu davranışını, düpedüz «mezhebsizlik» demek olan «telfik-i mezahib» ile açıklamaya çalışmak, hem büyük iftira, hem küçük kurnazlık olacaktır. Kaldı ki, birer Hanefî imamı olmalarına rağmen, İmam-ı Ebû Yusuf ile İmam-ı Muhammed'in, birçok konuda, üstadları İmam-ı A'zam Ebû Hanîfe Hazretlerinden farklı içtihad sahibi olduklarını herkes bilir.

Elbette, her zaman olduğu gibi, bugün de birçok meselede Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat imamlarının farklı içtihadları, Müslümanlara ışık tutacaktır. Ancak, bu konuda çok dikkatli olmak ve bilhassa «telfik-i mezahibden» sakınmak gerekir.

İslâm âlimleri, «telfik-i mezahibi», bir «mezhebsizlik mezhebi» ihdas etmek veya «mezhebsizliği» savunmak gibi gördüklerinden câiz bulmamışlardır. Üstelik, «telfik-i mezahib» takvaya da uygun değildir. Takva, kendi mezhebine muhalefet etmeksizin, ihtiyaten — mümkün mertebe— diğer mezheplerin de icabını yerine getirmektedir. Bu husus, bilhassa, arkasında farklı mezhepten müminlerin namaz kılacağını düşünmesi gereken imamlar için çok daha mühimdir.

Netice olarak belirtmek gerekirse, mezheplerin taklidi, asla mezhepleri birleştirmek demek değildir. Yani «taklid-i mezahib», mezhepleri yok etmez. O, zaruret halinde, müminlere kolaylık olsun diye, başvurulmuş bir «ruhsat» yoludur. Bununla birlikte, müminler, zaruret ortadan kalkınca, derhal kendi mezheplerinin icabını yapmaya dönerler ve dönmelidirler. Yani, «taklid-i mezahib», zaruret halinde, Müslümanlar için, bir kolaylık sebebi olduğu halde, «telfik-i mezahib», bir zaruret olmadığı halde, güya mezhepleri birleştirmek gayreti içinde, mezhepler arasında dolaşma gibi, laubali bir davranış ve tutuştur. Yahut, «mezhebsizlik» fikrinin kendini «dinde kolaylık» maskesi altında gizlemesidir.

ZARURETLER VE İSLÂM:

İslâm dîni, müminlerin işini zorlaştırmaz, aksine kolaylaştırmayı diler. Bu sebepten yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de: «Allah, size kolaylık diler, size güçlük istemez», diye buyrulmaktadır. (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 185). Öte yandan, Şanlı Peygamberimiz: «**Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız**» diye buyururlar.

Hukuk dehâmı Ahmed Cevdet Paşa ile muhterem arkadaşları Seyyid Halil, Seyfeddin, Seyyid Ahmed Hulusî, Seyyid Ahmed Hilmî, Mehmed Emin ve İbni Âbidinzâde Alaeddin Efendilerin, Hanefî Fıkhı'na dayanarak hazırladıkları ve gerçekten muhteşem bir hukuk âbidesi olan «Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye» adlı eserde «meşakkatler ve zaruretler» ile ilgili umdeler (prensipler) şöylece tespit edilmiştir.

Madde: 17. «Meşakkat teyessürü celb eden, yani, sıkıntı ve darlık zamanında teyessür (kolaylık) göstermek gerekir.

Madde: 18. «Bir iş, zıyk oldukça müttesi' olur», yani darlık ve sıkıntı olunca, genişlik getirmek gerekir.

Madde: 21. «Zarûret, memnu olan şeyleri mubah kılar», yani zaruret halinde, yasak olan şeyleri yapmak caiz olur.

Madde: 22. «Zarureter, kendi miktarlarınca takdir olunur», yani, zarurî işleri, zarurî oldukları miktar kadar yapmak gerekir; bu konuda haddi aşmamak şarttır.

Madde: 23. «Bir özr için caiz olan şey, o özrün zail olması ile bâtil olur», yani, özrün yok olması ile caiz olma hükmü ortadan kalkar.

Madde: 24. «**Mâni' zail oldukça, memnu avdet eder**», yani, engel ortadan kalkınca, yasak geri gelir.

Ayrıca, bilmek gerekir ki, zaruret karşısında ve muztar durumda kalınca «haddi aşmamak» şartı ile «zaruret mikdar ve müddetince» kolaylık getirilmesi, bir Kur'ân-ı Kerim emridir. Bu konuda Kur'ân-ı Kerim'de el-Bakara Sûresi, âyet 173'e bakılabilir. Yine buyuruluyor ki: «**Biz, kimseye çekemeyeceği yükü teklif etmeyiz**». (el-Müminûn/âyet 62)

NAMAZ NASIL KILINIR?

Namaz, farzlarına, vâciblerine, sünnetlerine ve müstehablarına riayet edilerek kılınır.

Namaz, «münferid» ve «cemaat» ile olmak üzere, iki türlü kılınır.

Bazı namazların «münferid» kılınması şarttır. Meselâ, vakit namazlarının bütün sünnetleri ile «kuşluk namazı», «yolculuk namazı», «teheccüd namazı», «tövbe namazı» ve «istihare namazı» gibi... Bu namazlar, cemaatle kılınmaz. Cuma namazlarının sünnetleri de öyledir.

Bazı namazlar, sadece «Ramazan ayında» cemaatle kılınabilir. Onun dışında münferid kılınması şarttır. Meselâ, vitir namazı böyledir.

Bazı namazlar, hem münferid, hem cemaatle kılınabilir. Farz olan bütün vakit namazları böyledir. Ancak, bu namazların, cemaatle kılınması, münferid kılınmasına nazaran «**27 defa**» daha faziletlidir. Sadece, Ramazan ayına mahsus bir sünnet olan «teravih namazlarının» cemaatle kılınması da böyledir. «**Tesbih namazı**» da şayet hazır cemaat varsa, cemaatle kılınabilir.

Bazı namazların cemaatle kılınması şarttır. Cuma namazının iki rekâtlık farzı ile «bayram namazları» böyledir. Bu namazlar münferid kılınamazlar.

MÜNFERİD OLARAK NAMAZ NASIL KILINIR?

Bu konuyu anlamak için, meselâ, sabah namazının münferid olarak nasıl kılınacağını tarif etmekle yetineceğiz. Diğer namazlar da buna kıyasen kılınabilir.

Bilfarz, namaz için gerekli temizlik yapılmış ve abdest alınmıştır. Vakit gelmiş ve ezan okunmuştur. Vakit, sabah namazı vaktidir. O halde temiz edaya, tertemiz ve sade olan seccade serilebilir. Seccadenin yönü, tam Kible'ye doğrudur. Seccadenin ayak ucunda vakar ve ciddiyetle ayakta durulur. Tövbe ve istiğfardan sonra, içinden «Sabah namazının sünnetini Allah rızası için kılmaya» niyet edilir ve peşinden «İftitah tekbiri» getirilir. Erkekler, bu esnada, ellerinin avuçları Kible'ye dönük olmak üzere, kulaklarına kadar kaldırır ve iki elin başparmak uçlarını, kulak yumuşaklarına hafifçe dokundururlar. Kadınlar, ellerini, avuç içleri Kible'ye dönük olarak sadece omuzlarına kadar kaldırır. Sonra, erkekler, ellerini indirir ve göbek altında bağlarken, kadınlar iki ellerini, sağ el üste gelmek üzere, göğüs üzerinde üst üste koyarlar. Erkeklerde sağ el, sol bileği iyice kavramalı, yani başparmak ile serçe parmağı, sol bileğe bilezik gibi dolanırken, geri kalan üç parmak, sol elin üstüne doğru uzanmalıdır. Ayaklar arasındaki mesafe dört parmak kadar olmalıdır. Bundan sonra, çok yavaş sesle, «Sübhaneke» okunur; arkasından yavaşça «Euzu besmele» çekilir. Bunun akabinde, kendisinin işitebileceği bir sesle «Fatıha Sûresi» okunur ve sessizce «Âmin» denir. Sonra, «üç âyet miktarı» bir sûre veya «Kur'ân-ı Kerim'den» bu miktar âyet okunur. Bu esnada gözler, devamlı

olarak secde yerine bakmalıdır. Gözler kapalı değil, açıktır. Sonra, iki kol, yanlara salıverilirken «Allahü Ekber» diyerek rükûa varılır. Rükûda, bacaklar ile gövde, âdeta 90 derecelik bir açı çizer. Bu esnada erkekler, elleri ile diz kapaklarını kavrarlar ve bacaklar dimdiktir... Gözler de açık ve ayak parmaklarında... Kadınlar, ellerini, hemen diz kapaklarının yukarısına —oyluklara— koyarlar, dizler hafifçe kıvrık ve erkeklerden farklı olarak âdeta 45 derecelik bir eğilme... Bu esnada, üç defa «Sübhone Rabbiyelâzîm» diye teşbih etme... Sonra, «Semiallahü Limenhamide» diyerek doğrulma ve bir müddet böylece bekleme... Ayakta bekleme müddeti, «Rabbena Lekelhamd» diyecek kadar... Sonra «Allahü Ekber» diyerek secdeye varma... Secdeye varırken, önce dizleri, sonra elleri, en sonra da alın ve burnu yere koyma ve temas ettirme... Secde esnasında gözler açık ve burun kanatlarına bakmakta... Erkeklerde, karın oyuklardan, kollar yanlardan ayrı, eller başın iki yanında... Kadınlarda, karın oyuklara, kollar yanlara bitişik, erkek secdesine nazaran tabîî uzunluk manzarasında değil, biraz daha toplu... Secdede ayaklar, yere temas halinde, ayak parmakları Kible'ye dönük ve ayak topukları bitişik... Secdede üç defa «Sübhone Rabbiyel'a'lâ» deme... Bu esnada el parmakları bitişik... Sonra «Allahü Ekber» diyerek oturuşa geçme... Erkekler, sol ayak üzerine oturur, sağ ayağı, parmaklar Kible'ye dönük olarak dik tutarlar. Kadınlar yere otururlar, bacaklarını sağ taraflarına toplar ve ayak uçlarını hafifçe sağa döndürür ve uzatırlar. Oturuşta, eller dizler üstünde ve parmaklar hafifçe açıktır. Oturuşta «Sübhanallah» diyecek kadar bekleme, tekrar «Allahü Ekber» diyerek ikinci secdeye varma... Yine aynı teşbihler... Sonra «Allahü Ekber» sözü ile ayakları sabit tutarak ve dizlere dayanarak ayağa kalkma... Böylece birinci rekât biter. İkinci rekâta başlanırken «Besmele» çekilir, «Fatıha Sûresi» okunur, «zamm-ı sûre» eklenir, rükû ve secdeler, birinci rekâtta olduğu gibi tekrarlanır ve ikinci secdeden sonra ayağa kalkılmaz, «kaade» (oturuş) haline geçilir, «Ettehiyyat» duası okunur, «Kelime-i Şehadet» getirilir, «Salavat-ı Şerifler» okunur, önce baş sağa çevrilerek ve gözlerle omuza bakılarak «Esselâmü aleyküm ve rahmetullah» diye selâm verilir, sonra, baş sola çevrilerek aynı sözlerle tekrar selâm verilir ve namaz tamamlanır.

Sünnet namazı kılındıktan sonra, iki rekâtlık «farz namazın» kılınmasına geçilir. Bunun" için «Kamet» getirilir, sabah namazının farzına «niyet» edilir; «iftitah tekbiri» ile namaza başlanır. Bu namaz

da tıpkı, iki rekâtlık sünnet namazı gibi kılınır. Ancak, arada bulunan farklar, namaza, «kamet» ile «farza niyet» ile başlamaktan, «zamm-ı sûreleri» biraz uzun tutmaktan, «kaade» (oturuş) esnasında «Ettehiyyat», «Kelime-i Şehadet» ve «Salavatlardan» sonra «Rabbana âtina...» ile başlayan duaları okumaktan ibarettir. Diğer mezheplerde ayrı farklar da vardır.

Sabah namazının farzı da kılındıktan sonra, yani selâmlardan sonra «Allahüme Ente's- Selâm ve Minke's- Selâm» denir ve üç defa «Etağfirullah»tan sonra Şanlı Peygamberimize selâm gönderilir.

TEŞBİHLER VE DUA:

Farz namazlardan sonra, Şanlı Peygamberimizin sünnetlerine uyularak gerekli teşbihler yapılır ve ibadete «dua» ile son verilir.

Sünnet olan teşbihlere geçmeden önce, «âyet'el Kürsî» okunur. Müminlerin bu âyeti ezbere bilmeleri çok iyi olur. Bunu öğreninceye kadar «üç âdet İhlâs-ı Şerif» de okunabilir.

Sonra Şanlı Peygamberimiz gibi, 33 kere «Sübhanallah», 33 kere «elhamdülillah», 33 kere de «Allahü Ekber» denir. Bu teşbihleri «el parmakları» ile de «teşbih» adı verilen vasıta ile de yapmak mümkündür.

Teşbihler bittikten sonra, eller, avuç içleri semaya doğru gelecek biçimde ve parmaklar bitişik vaziyette açılır. Boyun hafifçe kalbe doğru bükülür, samimi ve duygulu bir biçimde «dua» edilir. Dua, müminlerin Allah'tan af, mağfiret, yardım, kolaylık, saadet... istemeleri demektir. Müminlerin müminlere, ana ve babaların evlâtlara, evlatların ana, baba ve akrabalarına, eşlerin birbirlerine dua etmeleri çok uygun olur. Dua «Fatiha Sûresi» ile bitirilir ve eller yüzlere sürülerek «Âmin» denir.

Allah, duaları kabul edicidir. O, zamanı gelince, meşru bütün dua ve niyazlara, cevap verir. Duaların kabul olmasında «helâl lokma yemenin» büyük tesiri vardır.

CEMAATLA NAMAZ KILMAK:

Mükellefler için, bazı namazları, cemaatle kılmak farzdır. Cuma namazı gibi. Bazı namazları da cemaatle kılmak vâcibdir. Bayram namazları gibi. Bazı namazları da cemaatle kılmak “sünnet-i müekke”dir. Vakit namazlarının farzları gibi...

Mükellefler, evlerinde veya başka bir yerde de namazlarını cemaatle kılabilirler. İslâm'da temiz olmak şartı ile her yer mescid... Fakat, «cami cemaatine» katılmak daha faziletlidir. Camiye gitmenin ve devam etmenin sevabları da ayrı... Özürlüler başka...

Kadınların, evlerinde namaz kılmaları, camiye gelmelerinden daha faziletlidir. Kadın için en iyi mescid, kendi odası, cemaati de kendi aile efradıdır... İslâm'da «kadın, aile ve ibadet münasebetleri» işte bu kadar yüceltilmiştir. Bununla birlikte, kadınlar, camilere ve mescidlere ibadet etmek, vaaz ve nasihat dinlemek için gelebilirler. Bunun için, camiin veya mescidin arka taraflarında, kadınlar için hususî bir yer ve mahfel hazırlamak zarureti vardır.

Cuma hariç, bütün vakit namazları için, cemaat, imam ile birlikte iki kişiden ibarettir. Yani, bir imam, bir de ona uyan kişi... Cemaatin en alt hududu bu... İmama uyan bu tek kişinin erkek, kadın olması fark etmez, hatta akli başında bir çocuk da olabilir.

Abdullah bin Ömer'in rivayeti ile Şanlı Peygamberimiz şöyle buyurmuşlardır: «**Cemaatle namaz, münferid kılınan namazdan yirmi yedi derece daha üstündür**». (Tirmizî). Bu cemaat, ister camide, ister başka bir yerde teşkil edilmiş olsun fark etmez. Ancak, cami cemaatine katılmanın fazilet ve sevabı da ayrıca mevcuttur. Bu hüküm erkekler için...

CEMAATLA NAMAZ:

«Cemaatle namaz», Müslümanların, gerekli şartlara sahip bir imama uyarak topluca namaz kılmaları demektir.

İman, mihrabın karşısında ve cemaatin önündedir. İmamın arkasında, müminler, sık ve düzgün saflar halinde, omuz omuzadırlar; âdeta, birbirleriyle kenetlenmiş gibidirler. Ön saflarda «erkekler», onların arkasında «erkek çocukları», onların arkasında «kadınlar» ve «kızlar»... Şayet, cemaatte «hünsalar» da varsa, onlar, erkekler ile kadınlar arasında ayrı bir safta dururlar.

Erkeklerin, kadınla veya kadınlarla aynı safta ve aynı hizada kıldıkları namazları sahih olmaz. Hünsa da kadın hükmündedir.

Cemaatle namaz kılınmadan önce müezzin «kamet» okur. Kamet, namaza başlama zamanının geldiğini haber veren ve çarçabuk okunan bir ezan nevidir. Ancak, kamette «Hayye alel Felâh»lardan sonra iki defa «Kadkametüsselâh» denir. Bu sözü işitir

işitmez, cemaat ayağa kalkar, safların düzgün olup olmadığını, kendinin bu intizamdaki yerini kontrol ve tâyin eder. Bu esnada imam, safların sık ve düzgün olması gerektiğini ihtar eder,

İmam, gerekli niyeti yaptıktan sonra, sesini yükselterek «Allahü Ekber» diyerek namaza başlar, imam, niyet ederken, erkeklerle, kadınlara ve çocuklara imamlık yapacağını da hatırlıdan geçirme-lidir.

Toplu namaz kılan cemaat da «Niyet ettim, Allah rızası için... (İçinde bulunduğı vaktin adını söyler) namazını kılmaya, uydum hazır olan imama» diyerek ve imamın «iftitah tekbirini» okuyarak, mümkün mertebe onunla birlikte veya onu takiben «Allahü Ekber» diyerek ellerini kulaklarına kadar (kadınlar omuzlarına kadar) kaldırır ve önünde kavuşturur. Önce, içinden «Sübhanek»yi okur, peşinden «Euzu besmele» çeker ve sonra öylece bekler. Bu bekleyiş esnasında, «Yüce Huzurda» olmanın tam şuur ve edebi vardır.

İmam, kıraati sesli (cehri) yapıyorsa sükûnetle dinlenir ve Fatıha sonunda hafif sesle «Âmin» denir. Namazın bütün rükünlerinde imama uyulur. Birlikte rükû, birlikte secde, birlikte kıyam, birlikte kuud (oturuş) ve birlikte selâm... Bu esnada cemaat, sadece rükû ve secde teşbihleri ile ilk ve son oturuşlarda «tahiyyat», «şehadet» ve «duaları» okur. Bütün tekbirleri «içinden tekrarlar» ve rükûdan kalkınca «Rabbena Lekelhamd» der. Bütün hareketler, imam ile birlikte veya imamdan hemen sonra yapılır. İmamdan önce hareket edilmez. İmam, namazdan çıkış selâmlarını sesli yapar.

Cemaatle, namaz başladıktan sonra katılan müminler, yetiştikleri rükünden itibaren imama uyarlar, imam selâmları tamamladıktan sonra, şayet eksik kalmışsa kendileri selâm vermeden namazlarını tamamlarlar, sonra selâm verirler. Rükûa yetişen mümin, o rekâta yetişmiş demektir.

Namazdan sonra, teşbihlerin münferid, duanın ise cemaatle birlikte yapılması sünnettir.

İMAM:

İslâm'da «imam» tâbirinin «geniş» ve «dar» mânâları vardır.

Geniş mânâsıyla imam, devlet reisi, lider, komutan mânâsında kullanılır. Dar mânâsıyla da öne geçerek müminlere «toplu namaz kıldırın kişi» demektir.

Toplu namaz kılınırken, cemaatin «imama uyması» vâcibdir. Toplu namazda «imam» asıldır. Cemaat, namazın bütün rükünlerinde imama uymak zorundadır. Meselâ, «muktedi» (imama uyan kişi), rükû ve secdelere mahsus olan teşbihleri tamamlamadan önce, imam, «Allahü Ekber» diyerek doğrulursa, derhal ona uymalı, teşbihleri tamamlamak için geç kalmamalıdır. Hatta, «kade-i evvel»de (ilk oturuşta) imam yanılarak oturmasa ve ayağa kalksa, cemaat da ona uymak zorundadır. Yine, «kade-i âhir»de (son oturuşta), muktedi (imama uyan kişi), daha dua ve salavatları bitirmeden, imam selâm verirse, imama uyar.

İmama uyulmayacak yerler: Namaz esnasında imama uyulmayacak yerler de vardır. Meselâ, imam, dördüncü rekâtın sonunda (kade-i âhir'de) oturmayıp kalkarsa, cemaat ona uymaz. Yine, bayram namazlarında, imam yanılarak istenenden fazla tekbir alırsa, cemaat ona uymaz; imam, tekbirlerin sayısını azaltırsa, cemaat imama uyar.

İMAM OLMANIN ŞARTLARI:

İmam olmanın şartlarını şöylece hülâsa etmek mümkündür:

1. Müslüman olmak: Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaate dâhil olan ve bundan sonra sayacağımız şartları da taşıyan her müminin arkasında namaz kılınır.

2. Erkek olmak: imam erkek olmalıdır. Kadının, diğer kadınlara imam olması, kerahetle caizdir. Durum «hünsalar» için de aynıdır. Şayet, kadın kadınlara imamlık yapacaksa, cemaatin önüne geçmez, onlarla aynı hizada durur. «Hünsa»lar, kadınlara imam olacaksa, cemaatin önünde durur, aynı hizada duramaz.

3. Akıllı olmak: Cınnet hali ile imamlık bir arada olamaz.

4. Baliğ olmak: İmam olmak için, bulûğ çağında olmak şarttır. Ancak mümeyyiz (doğru ile yanlış ayrabilen) erkek çocuğu, kendi akranlarına imam olabilir.

5. Kur'ân-ı Kerim, okumasını bilmek: İmam olabilmek için, Kur'ân-ı Kerim'i doğru ve düzgün okumasını bilmek gerekir. İmanın, bilhassa, başta «Fatıha Sûresi» olmak üzere, «namaz sûrelerini» iyi bilmesi şarttır. Öte yandan «ümmî» kimseler, ancak, kendi durumunda bulunanlara imamlık edebilirler.

6. Özürlü olmamak: Daha önceden belirttiğimiz üzere, özürlü devamlı idrar kaçıran veya benzeri «abdest bozucu» bir hali bulunan kişilerdir. Bu gibileri, özürlü olmayan Müslümanlara imam olamazlar. «Peltek» denilen ve harfleri değişik çıkarmak zorunda olan özürlü kimseler de böyle olmayan müminlere imam olamazlar.

7. Cemaatin önünde bulunmak: İmama uyanların ayakları, imamın ayakları ile aynı hizada olamaz. Biraz daha geride olmak şart... Aksi halde namaz sahih olmaz. Cemaat bir kişi ise, imamın hemen sağında, ondan biraz geride durur; tek başına kişi, imamın arkasında duramaz. Fakat cemaat iki kişi olunca, her ikisi de imamın arkasında dururlar. Onlardan sonra gelenler, onların sağ ve sol taraflarına durarak saf teşkil ederler. İmam ve cemaatin, mekân birliği içinde bulunmaları da şarttır.

8. Necasetten ve hadesten temizlik: Bu, imam olsun, imam olmasın, ibadet etmek ve namaz kılmak için, her müminde bulunması gereken şarttır. Namaz kılmadan önce, imam dâhil, bütün müminler, Şeriat'ın emrettiği ölçülere uyarak temizlenmek zorundadırlar.

İMAMLIKTA TERCİH SIRASI:

İmam, cemaatin sevdiği ve saydığı bir kimse olmalıdır. Yahut böyle kimseler imam olmalıdır.

İmam, namaz hükümlerini çok iyi bilen, kıraati (okuması) düzgün ve açık günahlardan sakınmış olmalıdır; Allah ve Resulü'nün emir ve yasaklarına riayetkâr ve yüksek ahlâk sahibi bir kimse olarak tanınmalıdır,

Böylece bilinen ve tanınan kimseler arasında, yaşlı olan genç olana tercih olunur. Yaşta eşitlik görülürse, huy ve ahlâk güzelliği tercih sebebidir. Bu şartların hepsinde eşitlik görülürse nurlu yüzlü olanı tercih edilir, bunda da tercih güçlüğü varsa, soyca daha şerefli olanı tercih olunur.

Ayrıca, hane sahibi, misafirlerine imam olma hakkına sahiptir. Ancak, hane sahibi, isterse, bu hakkından feragat ederek misafirlerini imam yapabilir ve bu faziletli bir iş olur. Evimizde «Devlet Reisi» veya «Devlet Ricalinden Biri» bulunuyorsa, imamlık hakkı bunlara geçer. Camide, kim gelirse gelsin, «vazifeli imam», herkesten çok hak sahibi bulunmaktadır.

«Kiracı» ile «mal sahibi», birlikte namaz kıldıklarında, şayet yanlarında başkaları da varsa, «kiracının» imam olması daha iyi olur.

Netice olarak belirtelim ki, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'ten olan ve kendisinde imam olmaya engel olucu bir özrünü müşahede etmediğimiz her Müslüman'ın arkasında namaz kılınabilir.

YOLCU NAMAZI (SEFERİ NAMAZ):

Buna misafir namazı da denir.

İslâm'da, yolcuya, misafire ve sefer halinde bulunan müminlere kolaylık sağlamak için, «dört rekâtlık namazların» farzlarını «iki rekât» olarak kılmak imkânı tanınmıştır. İnsan veya «deve yürüyüşü» ile üç günde gidilecek bir yere yolculuk etmeye niyet eden ve yola çıkan Müslüman'ın dört rekâtlık farz namazlarını «iki rekât» olarak kısaltması vâcibdir. Bu emre uymamak günahtır.

Üç günlük yere gitmeye niyet eden ve yola çıkan kimse, oturduğu yerin kenar mahallelerini geçtiği andan itibaren «misafir» sayılır ve dört rekâtlık farz namazlarını «iki rekât» olarak kısaltmak zorundadır.

«Seferi» sayılmada esas olan mesafedir. Bu mesafeye ister yayan, ister en hızlı vasıta ile gidilsin fark etmez. «Sefere niyet» ettikten sonra, hangi vasıta ile olursa olsun, evinden ve oturduğu yerden belli bir mesafede uzaklaşan kişi artık misafirdir, “seferî”dir. Sefere niyet etmeksizin, bu mesafe kat kat aşılsa bile kişi, misafir sayılmaz. O halde, «seferi» sayılmak için iki temel şart vardır:

1. Sefere niyet etmek,
2. Belli bir mesafeye gitmek kararı.

«Sefere niyet etmek» için baliğ ve kararında «serbest olmak» gerekir. Çocuklar velîlerinin, kadınlar kocalarının, emir ve komuta altında bulunanlar da «üstlerinin» karar ve niyetlerine uyarlar.

Sefer, iyi, kötü, hangi niyetle yapılırsa yapılsın, dört rekâtlı «farz» namazların, «iki rekât» olarak kısaltılması vâcibdir.

3. İslâm âlimleri, «üç günlük yolun» mesafe olarak hesaplanmasında farklı davranmışlardır. İnsan ve «deve yürüyüşü» esas alındığında, «üç günlük mesafe», bazılarına göre 21, bazılarına göre 18, bazılarına göre de 15 «fersah»tır. Yani, bazılarına göre, yolcunun günde 7 saat, bazılarına göre 6 saat, bazılarına göre de 5 saat yol

yürüdüğü esas alınmalıdır. Âlimlerin çoğunluğu, orta yolu, yani bir günde 6 saat ile üç günde 18 saat yürümeyi, «seferi» sayılmanın ölçüsü kabul etmişlerdir.

İnsan, yaya olarak veya deve yürüyüşü ile «bir saatte» ne kadar yol alır? İslâm âlimlerine göre, bunun cevabı: «Bir fersah»tır. Şu halde, «bir fersah», insanın yaya olarak veya deve yürüyüşü ile bir saatte aldığı mesafe demektir. Bu demektir ki, normal olarak bir yaya, bir günde 6 saat yürüyorsa 6 fersah yol alabilmektedir. Yani üç günde (18 saatte) de 18 fersah gidebilmektedir. O halde, bugün elimizde bulunan birimlere göre «fersahın uzunluğu» ne kadardır?

Bilindiği gibi, «bir fersah» üç mil'dir. Lâkin, «mil», milletlere ve medeniyetlere göre farklıdır. Meselâ, İngiliz kara mili 1609 m.dir de Osmanlı kara milî 1895 m.dir. Diğer milletlerde ise daha başkadır. O halde, biz Müslümanlar, hangi mile göre «sefer mesafesini» hesap edeceğiz?

Görebildiğimiz kadarı ile İslâm âlimleri, bu konudaki hesaplarını, bizce, adı konmamış bir «İslâm Mili»ne (Şer'î Mile) göre yapmaktadırlar. Gerçekten de bir «Şer'î Mil» varsa, biz de hesaplarımızı, ona göre yapmalıyız. Bu konuda, Hanefî âlimlerinden İbni Âbidin Hazretleri (Milâdi: 1784 - 1836)'nin «Reddül Muhtar» adlı değerli eserinin «Teyemmüm» bahsinde ortaya koyduğu kıstaslar (ölçüler) çok uygundur. (Bkz. İbni Âbidin, Reddül Muhtar, I. Cild, Sayfa 231, Hicri 1285, İstanbul).

İbni Âbidin Hazretlerinden öğrendiğimize göre, İslâm'da:

1 **Fersah** = 3 mil'dir.

1 **Mil** = 4000 zira'dır.

1 **Zira'** = 24 parmak genişliği (metrik sisteme göre 50 cm.).

1 **Parmak** = yan yana konmuş 6 arpa eni (metrik sisteme göre 2,2 cm,) genişliktir.

Böyle olunca «bir İslâm mili» (bir Şer'î mil): 50 cm X 4000 zira' = 200 000 cm. = 2000 m = 2 Km. = 1 Şer'î Mil.

Bu hesaba göre, «Bir Şer'î Mil» tam 2 Km. dir. «Bir fersah» da 6 Km.

Bu ölçüler, nazara alınarak, günde 6 saat, yahut 6 fersah yol yürüten ve bu yolculuğunu 3 gün devam ettiren bir yolcu için «sefer mesafesi» kolayca hesaplanabilir. Bir günlük mesafe hesabı; Saatte 1 fersah, yani 3 Şer'î Mil yüründüğüne ve 1 Şer'î Mil 2 Km. olduğun-

da, günde 6 saat yol yüründüğüne göre: 2 Km. X 3 Şer'î Mil X 6 saat = 36 km.

Üç günlük mesafe: 36 Km. x 3 gün = 108 Km.

Yahut: 18 Fersah x 6 Km = 108 Km.

O halde, «niyet etmek» şartı ile oturduğu yerden 108 Km. kadar uzaklaşan kişi, oturduğu mekâna dönmedikçe ve gittiği yerde, en az 15 gün kalmaya niyet etmedikçe «Seferi»dir. Bütün ömrünce bu şekilde dolaşsa «seferîlik halinden» çıkmaz ve dört rekâtlık farz namazlarını iki rekât olarak kısaltır.

«Seferi kimse», mukîm (misafir olmayan) imama uyarsa, namazını tam kılar. Aksine, kendisi mukîm kimselere imam olursa, seferi namaz kılar; ona uyan cemaat, imamın selâmlarından sonra, selâmlara iştirak etmeksizin namazını tamamlar.

«Seferi kimse», isterse orucunu, sonradan kaza etmek üzere, bozabilir; cuma ve bayram namazlarına katılmayabilir; sabah ve yatsı namazlarını kısa sûreler ile kılabilir; Kible'yi sorarak veya galib zanla tâyin edebilir. Seferi için mest müddeti «72 saattir». Seferi, hareket halindeki vasıtada namaz kılabilir. Bu esnada mümkünse ayakta namaz kılmalı, aksi halde oturarak kılabilir. Namaz esnasında, vasıtanın yön değiştirmesi namaza zarar vermez.

Şafî mezhebinde, seferi kimselere, ek bir kolaylık daha tanınmıştır. Bu, zaruret halinde, müminlerin, öğle ile ikindi ve akşam ile yatsı namazlarını, şartlara göre ya «takdimen» (öne alarak), ya «te'hiren» (geciktirerek) birleştirmek suretiyle namaz kılabilme imkânıdır.

«Seferi mesafesi» tâyin olunurken, esas olan yalnız «gidiş mesafesidir. Yoksa gidiş-dönüş mesafesi toplamına itibar edilmez. Tercih edilen yola göre, gideceğiniz yer, oturduğunuz yerden 108 Km. ve daha ziyade uzaksa, niyet de etmişseniz «seferî»siniz. Din'in size sağladığı bütün kolaylıklardan istifade edebilirsiniz.

VII. BÖLÜM

ZAMANI DEĞERLENDİRME VE İSLAM:

Bir Müslüman, kendisine, Allah'ın bir emaneti olarak tevdi edilen zamanı, en iyi şekilde değerlendirmek zorundadır. İnsan ötede, en küçük zaman dilimine kadar, bütün ömrünün hesabını verecektir.

Onun için bu bölümde, halkımızın tabiri ile «vakit nakittir» şuuru içinde, bir Müslüman'ın bütün zamanlarını ne suretle değerlendirebileceği hususunda açıklamalar yapmak istiyoruz.

Bu maksatla konuyu;

A. Bir Müslüman'ın 24 saati,

B. Bir Müslüman'ın Bir Haftası,

C. Bir Müslüman'ın Bir Yılı, başlıkları altında incelemeye çalışacağız.

A. BİR MÜSLÜMAN'IN 24 SAATİ:

«24 Saat», tam bir gün demektir. Bu da Dünya'nın kendi mihveri etrafında 360 derecelik bir devir yapması...

Dünya'nın her noktasında gün, 24 saattir de gündüz ve gece müddetleri, mekân ve mevsimlere göre farklıdır. Meselâ, Ekvator'da gündüz ve gece, yılın her mevsiminde, aşağı yukarı eşittir de buradan kutuplara doğru gidildikçe, gündüzler ve geceler uzar ve kısalır. Hatta kutup bölgelerinde Güneş, aylarca batmaksızın, gökyüzünde helezonlar çizerek dolaşabilir, yahut hiç gözükmez. Bununla birlikte, kutuplarda da gün, Dünya'nın kendi etrafındaki devrine bağlı olarak 24 saattir. «Yıl» da Dünya'nın her tarafında olduğu gibi, 365 gün 6 saattir. Çünkü Dünya, bütün kitlesi ile Güneş etrafındaki yörüngesini, bu zaman zarfında devreder. Kutuplarda değişen «gün» değil, Güneş'in mevsimlere göre, görünmesi veya

görünmemesi keyfiyetidir. Kullanmakta olduğumuz saatler ve takvimler, aynen kutuplarda da geçerlidir. Çünkü oralarda da bir gün 24 saattir, bir hafta 7 gündür ve aylar aynen câridir. Böyle olunca, bazı güçlükler getirmesine rağmen, kutuplarda da İslâmî yaşayış biçimi, pekâlâ nizama sokulabilir.

İslâm'ın «iman ve itikat» sahası, mekân, zaman ve mevsimlerden müteessir olmayacağına göre, Dünya'nın ve Kâinat'ın neresinde bulunulursa bulunulsun, bütün müminler için «Amentü» aynıdır ve zerre kadar farklılık ve inhiraf kabul etmez. İster Kuzey Kutbu'nda, ister kum, ister buz çöllerinde, ister Ay'da, ister yıldızlarda yaşasınlar, müminler, Allah ve Resulü'nün emrettikleri şekilde inanacaklar, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'ın taviz vermez müdafii olacaklardır, İslâm'da en mühim nokta budur. Bütün sır, «dosdoğru inanmakta» ve «imanı kurtarmakta»dır.

İslâm'ı yaşamaya gelince... Bu iş, farzları farz, vâcibleri vâcib, sünnetleri sünnet, mubahları mubah, haramları haram bilmek şartı ile tamamen bir imkân ve güç meselesidir ve mümin, elinden geldiğince, bütün samimiyetini ortaya koyarak bu ölçülere uyacaktır. Bu arada, meşakkatler ve zaruretler karşısında, İslâm'ın getirdiği kolaylıklardan, zaruret miktarı ve müddetince istifade edecektir. Namaz, oruç, Hacc, zekât gibi ibadetleri ve diğer dinî emirleri, **«Allah, size kolaylık diler, güçlük istemez»** emrine uyarak yerine getirmek için samimiyetle çırpınacaktır. (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 185).

Müminin, kutuplarda yaşayan bir Eskimo, Ekvator'da yaşayan bir zenci, mutedil iklimlerde yaşayan başka bir renkten biri olması fark etmez. Mühim olan şey, «dosdoğru inandıktan» sonra, samimiyetle bu imanın gereklerini yerine getirme gayreti içinde bulunmaktadır. Böyle olursa, birçok meselenin, yerinde ve zamanında, kolayca çözüme ulaştığı hayretle görülecektir. Kaldı ki, İslâm âlimleri, kutuplarda veya benzeri mahrumiyet şartlarında bulunan müminler için pek çok «kolaylıklar» göstermişlerdir.

Bununla birlikte, hemen belirtelim ki, Dünya'da kültür ve medeniyetler mutedil iklimlerde, daha fazla gelişme imkânı buldular. Bu sebepten insanların büyük çoğunluğu «orta-kuşak»ta yaşamaktadır. Bunun yanında, insanlık, kültür ve medeniyetine, «orta-kuşak» şartlarına göre, ölçü ve birim tâyin etti ve «norm» koydu. Bir bakıma bu, zaruri idi. İslâm'da da durum aynıdır. O halde, biz, «Bir Müslüman-

'ın 24 Saati» derken, normal şartlara göre düşüneneceğiz. Diğer şartlarda yaşayan müminlere düşen iş, önce «dosdoğru inanmak», sonra da mümkün mertebe, bu normal İslâmî yaşayış biçimine, samimiyetle ve ciddiyetle yaklaşılmaya çalışmaktır. Bu hüküm, «Bir Müslüman'ın Bir Haftası», «Bir Müslüman'ın Bir Yılı» ve hatta bütün bir ömrü için aynıdır.

GÜN, NEREDE BAŞLAR, NEREDE BİTER?

Bazılarına göre gün, «fecr-i sâdık» (gerçek tanyeri ağarması) ile «başlar» ve 24 saatlik bir devirden sonra, yine aynı noktada «biter». Bazılarına göre de gün, gece yarısından «başlar» ve 24 saatlik bir devirden sonra, yine aynı noktaya gelince «sona erer».

Diğer bazılarına göre de, günü, «istediğiniz saatten» başlatabilirsiniz, yeter ki, 24 saatlik devir esas alınsın. Meselâ, gün, pekâlâ, öğle ile ikindi arasında bir noktadan başlatılabilir ve 24 saatlik bir zaman geçtikten sonra, tekrar aynı noktaya gelinmekle bitirilebilir.

Hemen belirtelim ki, bu «gün» tariflerinin hepsi de doğrudur. İslâmî hayatta, bunların hepsinin de yeri vardır. Bilfarz, İslâm'da namaz oruç ve diğer bazı ibadetlerin vakitleri «fecr-i sâdık» (tanyeri ağarması) ile başlayıp «fecr-i sâdık» ile biten «güne» göre tespit edildiği halde «mukîm» (misafir olmayan) için «mest üzerine mesh müddeti», başlangıç noktası mükellef tarafından tâyin olunmuş 24 saatin bitimine kadardır.

Öte yandan, dinî bayramlara, kandillere ve cuma günlerine mahsus «neşe havası», bu günlerin gelmesinden bir gün önceki günden —daha çok öğle namazından sonra, yahut ikindi namazından önce— başlar ve o günlerin o saatlerinde kaybolur. Bu sebepten dinî bayramlara mahsus hava, sanki, son günlerinin ikindi zamanı biter. Yine, aynı şekilde, Cuma hazırlığı, Perşembe günü öğleden sonra başlar ve Cuma günü öğle zamanı, namaz kılındıktan sonra biter, bu suretle müminler, işlerine ve güçlerine dağılırlar. Kandillerdeki hava da böyle...

Öte yandan, Müslümanların, bazı dünya işlerini, gece yarısı başlayan ve ertesi gün gece yarısı biten «gün» anlayışına göre yürüttükleri de görülmektedir. Bu anlayış, Avrupa'dan Müslümanlara geçmiş bir âdettir.

24 SAATEN DEĞERLENDİRİLMESİ:

Bir Müslüman, 24 saatini, üçe ayırarak değerlendirir.

Bir Müslüman, 24 saatin «bir sekiz saatini», helâlınden kazanmak ve yaşamak için, meşru bir işte çalışmaya ve işe, «bir sekiz saatini» ibadete, ailesine, arkadaşlarına ve hususî işlerine, «bir sekiz saatini» de uykuya ve dinlenmeye ayırmalıdır. Böyle «bir gün plânlaması», hem İslâm'a, hem de beden ve ruh sağlığına uygundur.

Öte yandan, mümkünse ve zaruret yoksa Müslümanlar, daha çok gündüzleri çalışıp geceleri dinlenmelidirler. Bu, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'in müminlere “tavsiyesi”dir. Çünkü Allah, orada, **«Gündüzleri çalışmak, geceleri de dinlenmek için»** yaratışını bildirmektedir. (Bkz. Yûnus Sûresi, âyet 67).

Bir Müslüman, 24 saatini değerlendirmek için plânlarırken, hem «dünya», hem «âhiret» saadetini birlikte elde etmek ister. Bir Müslüman'ın dünya gaileleri ve meşgaleleri arasında kaybolmaması ve bir «dünyaperest» kesilerek kendini harap etmemesi için, İslâm'ın emir ve ölçüleri içinde, günde beş defa, günde «beş vakit», âdeta «metafizik bir soluk alması» gerekmektedir. Belli aralıklarla günde «beş vakit» ezan ve namaz bu demektir. Yani, hayat mücadelesi içinde çırpman ve madde dünyasına yayılıp dağılan ferdî ve içtimaî ruhu, günde beş defa, mâbedlere ve Allah'ın huzuruna davet ederek maddî ve manevî kirlerden arınmaya, «tevhid inancında» birleşmeye, bir «iç muhasebeye» götürmeye ve «kendini yenileyerek» hayat mücadelesini bir cihad ruhu içinde vermeye vesile hazırlamak demektir.

Ezan ve namaz, bazı İslâm düşmanlarının sandığı gibi, hayatı, günde beş defa durdurmak değil, aksine, hayat mücadelesi içinde çırpman fertlere ve kitlelere «metafizik bir soluk aldırarak» kuvvet ve moral vermek demektir. İnsana, günde, en az «beş vakit» hakiki hüviyetini ve vazifesini ihtar ederek «Allah'tan başkasına kulluk etmemesi» gerektiğini bildirmektedir. Nasıl ki, bir fabrikada işçilere, bir mektepte talebeye «teneffüs yaptırmak» faaliyetlerin verimini azaltmıyor, aksine artırıyorsa, dünya gaile ve meşakkatleri içinde yorulan, bunalan ve kaybolan müminler, ezan ve namazlarla öylece kendilerini yenilemek İmkânını bulurlar. Mümin fertleri ve kitleleri, bu imkândan mahrum etmek, ferdî ve içtimaî hayatta, büyük zararlara kaynak hazırlamak demektir. Kaldı ki, mesaî saatlerini, namaz vakitlerine göre nizamaya koymak da mümkündür.

Zaten, biraz sonra görüleceği üzere, namaz vakitlerinin büyük bir kısmı, mesaî saatleri dışında kalmakta, öğle namazı, çok defa, «öğle paydosuna» gelmektedir. Tek problem, kış günlerinde ikindi namazının zamanında kılınması keyfiyetidir. Bunu halletmek de imkânsız değildir. Yeter ki, samimiyetle kolaylık aransın.

24 SAAT İÇİNDE KILINACAK NAMAZLAR:

Bir Müslüman'ın 24 saat içinde «beş vakit» namaz kılması farzdır.

Bu namazlar şunlardır:

1. Sabah namazı,
2. Öğle namazı,
3. İkinci namazı,
4. Akşam namazı,
5. Yatsı ve vitir namazı.

Sabah namazı: İki «müekked sünnet», ikisi «farz» olmak üzere dört rekâttır. Önce, iki rekât sünnet kılınır, sonra iki rekât farz kılınır.

Öğle namazı: Dördü «müekked sünnet», dördü «farz» ve yine ikisi «müekked sünnet» olmak üzere on rekâttır. Önce, dört rekâtlık sünnet, sonra farz olan dört rekât, en sonra iki rekâtlık sünnet kılınır.

İkinci namazı: Dördü «müekked olmayan sünnet», dördü «farz» olmak üzere sekiz rekâttır. Önce sünnet, sonra farz kılınır.

Akşam namazı: Üçü «farz», ikisi «müekked sünnet» olmak üzere beş rekâttır. Önce farz, sonra sünnet kılınır.

Yatsı namazı: Dördü «müekked olmayan sünnet», dördü «farz», ikisi «müekked sünnet» olmak üzere on rekâttır. Önce müekked olmayan sünnet, sonra farz, daha sonra müekked sünnet kılınır.

Vitir namazı: Yatsı namazından sonra «vitir namazını» kılmak vâcibdir. Biraz geciktirmek de mümkündür. Üç rekât olarak kılınır.

NAMAZ VAKİTLERİ:

Her namazı, «vaktinde kılmak» farzdır. Namazın vaktini özürsüz geçirmek de, vakti gelmeden kılmak da haram ve günahıdır. O halde namaz vakitlerini çok iyi bilmek gerekir.

1. Sabah namazı vakti: «Fecr-i sâdık»tan (tanyeri ağarmasından) Güneş'in doğuşuna kadardır. Güneş doğarken ve doğduktan sonra, bir mızrak boyu yükselineye kadar, farz namazı, kaza namazı, cenaze namazı kılmak, tilâvet secdesi yapmak «tahrimen mekrûh»tur, yani yasaktır.

2. Öğle namazı vakti: Güneş'in tam tepe noktasına varışından sonra, yani Güneş'in yavaş yavaş alçalmaya başladığı andan başlar ve varlıklara ait gölgenin, kendi aslına nazaran, boyca iki kat olmasına kadar sürer. Bu, İmam-ı A'zam Ebû Hanîfe Hazretlerinin reyidir. Buna «Asr-ı sâni» de denir.

Öte yandan Hanefî imamlarından İmam-ı Muhammed ve İmam-ı Ebû Yusuf Hazretleri ile diğer üç mezhep imamına (İmam-ı Mâlik, imam-ı Şafî, İmam-ı Hanbel Hazretleri) göre, her şeyin gölgesi, «zevalden (Güneş'in tepe noktasına varmasından sonra alçalmaya geçmesinden) sonra, kendinin bir misli oluncaya kadar sürer. Buna «Asr-ı evvel» denir.

O halde, öğle namazını, ihtiyaten geciktirmemek, her şeyin gölgesi, kendi misli oluncaya kadar kılmak uygun olur. Cuma namazının vakti de öğle namazı gibidir.

3. İkinci namazı vakti: Öğle vaktinin çıkmasından, Güneş'in batacağı zamana kadardır, ikinci namazını, «asr-ı sâni»ne, yahut Güneş'in ışıklarının göz kamaştırmayacak ölçüde azalması zamanında kılmak daha iyidir. Böylece İmam-ı A'zam Hazretlerinin reyine de uyulmuş olur.

4. Akşam namazı vakti: Güneş'in batışından biraz sonra başlar ve Batı ufkunda görülen «kırmızılığın» kaybolmasına kadar devam eder. Akşam vakti çok dar olduğundan, namazın, vaktin evvelinde kılınması daha uygun olur.

5. Yatsı namazı vakti: Batı ufkunda kırmızılığın kaybolmasından «fecr-i sâdık» (tanyeri ağarmasına) kadar devam eder. Yatsı namazı vakti, orta-kuşakta çok geniştir. Bu sebepten gecenin üçte birine kadar geciktirmek müstehab (iyi)dir. Gece yarısına bırakmak caiz ise de özürsüz olarak fazla tehir etmek iyi değildir. Vitr namazının vakti de yatsı namazının vakti gibidir. Ancak, vitir namazı, yatsı namazından sonra kılınır.

NAMAZ KILINMAYAN ÜÇ ZAMAN:

Müslümanların, üç vakitte namaz kılmaları tahrimen mekruhtur.

Bu üç vakit şöyle sıralanabilir:

1. Güneş doğarken veya doğduktan sonra bir mızrak boyu yükselinceye kadar,
2. Güneş, öğle vakti, tam zirvede iken,
3. Güneş, akşamüzeri, ufukta batmakta iken.

EZAN:

Namaz vakitlerini bildirmek üzere, «ezan okunması» sünnettir.

Ezan, bütün insanların imana, İslâm'a, namaza, ezeli ve ebedi kurtuluşa davet edilışıdır. Ezanda, her manasıyla «davet» ve «tebliğ» bir aradadır. İnsanın, yine insan sesi ile «namaza» ve «tevhide» davet edilmesi...

Ezanın dili, sözleri, okunması ve edebi, bizzat Şanlı Peygamberimiz ve aziz ashabı tarafından tespit ve tertib edilmiştir ve bundan Allah razı olmuştur. Her zaman ve her yerde ezan, ancak, Allah ve Resûlî'nün istediği şekilde, biçimde, dil ve edepte okunur.

Ezan, namaz vakitleri gelince, günde beş defa, yüksek sesle okunur.

Ezanı okuması için gür ve güzel sesli müezzinler tercih olunur.

Müezzinin (ezan okuyanın), erkek, akıl ve mümeyyiz olması şarttır. Ezan, minarede veya yüksekçe bir yerde okunur. Minarede okunuyorsa, ezan, yüz Kible'ye dönük iken başlar ve minarenin şerefesinde sağdan başlayarak sola doğru, adım adım yürünerek tamamlanır. Ezan minarede değil, yüksek bir yerde okunuyorsa, yüz, hep Kible'ye dönük olacaktır. Ancak «Hayye Alessalâh» (Haydi Namaza) derken başı hafifçe sağa, «Hayye Alelfelâh» (Haydi Kurtuluşa) derken de başı hafif sola çevirmek lâzımdır. Ezan esnasında, müezzin abdestlidir ve iki elini, parmaklar kulağa gelecek şekilde, başın iki yanında tutar.

Ezan okunurken müminler, onu dinlemekten başka bir iş yapmazlar ve hafif sesle «müezzine icabet ederler», yani dinleyenler de müezzinin söylediklerini, dudaklarını kımıldatarak tekrarlarlar. Ezan bittikten sonra, **«Ey, bu yüce davetin ve namazın Rabbi olan Allah'ım! Şanlı Peygamberimiz Hazret-i Muhammed Aleyhisselâ-**

ma, Makam-ı Mahmud'u, en yüce faziletleri ve vaad buyurduğun şefaât makamını ver. Hiç şüphesiz, Sen vaadinden denmezsin», manasına gelen duayı okurlar.

Müezzinler, sabah, öğle, ikindi ve yatsı vakitlerinde ezanı, ağır ağır, akşam vaktinde ise çabuk okurlar. Ezan, nağme ve musikîye kaçmadan, düz ve dalgalı seslerle okunur. Gür ve güzel sesle...

EZANIN SÖZLERİ:

Ezan, bütün dünyada ve bütün İslâm Âlemi'nde, aslı dil ve metni ile okunur.

İşte ezanın aslı:

Allahü ekber, Allahü ekber,

Allahü ekber, Allahü ekber.

Eşhedü en lâ ilahe illallah,

Eşhedü en lâ ilahe illallah.

Eşhedü enne Mubammede'r-Resûlüllah,

Eşhedü enne Muhammede'r-Resûlüllah.

Hayye ales-selâ (h),

Hayye ales-selâ (h).

Hayye alel-felâh,

Hayye alel-felâh.

Allahü ekber,

Allahü ekber.

Lâ ilahe illallah.

Ancak, sabah ezanında, «Hayye alelfelâh» cümlesinden sonra, içli bir sesle «**Esselâtü hayrün minen'nevm**» (Namaz uykudan hayırlıdır) cümlesi, iki defa tekrarlanır.

KAMET:

Vakit namazlarını kılarken, farz namaza başlamadan önce, erkeklerin, okuması gereken ve çarçabuk söylenen bir nevi ezana «kamet» denir. Erkeklerin okuması sünnettir. Kadınlar okumazlar. Kamet, kelime kelime aynen ezan gibidir. Ancak, kamette «Hayye alelfelâh» cümlesinden sonra, «kad kâmetüs-salât» (namaz başladı)

cümlesi ilâve edilerek iki defa tekrarlanır. İster münferid, ister cemaatle kılınsın, farz namazlara başlamadan önce, kamet okunur. Erkekler, kazaya kalmış farz namazlarını eda ederlerken de kamet getirirler.

Kameti müteakib derhal «iftitah tekbiri» alınır ve namaza başlanır. Ezan'ın sözlerini ve dilini değiştirmeye kalkışmak, bilerek veya bilmeyerek İslâm'ın âlemşümul karakterini yıkmaya kalkışmak olur. Yeryüzünde bulunan muhtelif dil ve renkteki bütün Müslümanların, aynı imana, aynı ezana, aynı ibadet diline sahip olarak bir araya gelmesi ne büyük hâdisedir. Irk ve kavmiyet endişesi ile İslâm'ın bu «âlemşümul beraberliğini» yıkmak, asla, kimseye fayda sağlamaz.

YATAKTAN KALKIŞ VE TEMİZLİK:

Müslüman erken yatar ve erken kalkar. Atalarımız, «Güneş, Müslüman'ın üstüne doğmaz» demişlerdir. Gerçekten de Müslümanlar, güneş doğmadan en az bir saat önce, uyanmalı ve yataklarından doğramalıdır. Birbirlerine «Hayırlı sabahlar ve günler» dilemelidirler.

Mükellef bir Müslüman'ın sabah namazını kılması farzdır. Müminin uyanık olduğu halde, tembellik ve miskinlikten ötürü, sabah namazını kılmayı haram ve günahtır.

Şu halde, müminler, sabah ezanını işitir işitmez, yataklarından doğrulup «muezzine icabet etmelidirler». Sabah ezanını duyarak dinlemek, insana, büyük ferahlık verir, insanlar, uyanmak ile uyanmamak arasında bir irade mücadelesi verirken, sabah ezanı, yükseklerden kulaklara ve gönüllere ulaşan şefkat, merhamet ve hidayet dalgaları halinde bütün tabiatı ve semâyı ürpertir. İnsanın şair olası gelir.

Müminler, sabah ezanını dinledikten ve gerekli duayı okuduktan sonra, yatağından çıkar, İslâm'ın emrettiği biçimde temizlenir. Gerekli abdestini alır, dişlerini misvaklar (fırçalar), taranır, kimseyi rahatsız etmeyecek şekilde güzel kokular sürünür. Mazereti yoksa en yakın camiye gider. Müslümanların, sabah namazının sünnetini evde, farzını camide kılması daha güzeldir. Şanlı Peygamberimiz çok defa böyle yaparlardı.

Müminler, şartlarına göre, isterlerse, sabah namazını evlerinde münferid veya cemaat teşkil ederek de kılabilirler. Ancak, camiye

gitmenin, cemaate katılmanın ayrıca sevabı vardır. Şanlı Peygamberimiz böyle yaparlardı.

Eğer, oruçlu değillerse, Müslümanların, sabah namazına başlamadan önce, bir kaşık bal veya tatil cinsinden bir şey yemeleri sünnettir. Bu husus, aynı zamanda hekimlerce de tavsiye edilmektedir. Çünkü sabahın ilk saatlerinde, insan vücudundaki «şeker miktarı», en aza düşmüş olur. Şeker hastası olmayan müminlerin, bu sünnete riayetleri elbette iyi olur.

Sabah namazını kıldıktan sonra, tâ öğle vaktine kadar müminler, kendi hususî ve resmî durumlarına göre plânladıkları programa uyarlar.

YEMEK VE YEMEK SAATLERİ:

Bilindiği gibi, insanın organizması, belli bir elementler kompozisyonu halindedir. Bu elementlerin dengede bulunduğu farz edilen teorik duruma «homostatik denge» denir. Ancak, insan, sürekli bir faaliyet içindedir, ister istemez, bu elementler dengesi bozulmaktadır. İnsanoğlu, bu dengeyi sağlamak için yemek, içmek ve beslenmek zorundadır. Zaten acıkmak demek, bu dengenin bozulduğunu hissetmek demektir.

Kendini «mide kazınması» biçiminde hissettiren açlığa «açık açlık» denir. Bir de ancak hekimlerin fark edebildikleri «gizli açlık» vardır ki, vücûdun yetersiz ve dengesiz beslenmesi demektir. Bu açlık, hususî bir rejimle giderilir.

Öte yandan «açlığın» hepsi böyle biyolojik ve fizyolojik sebeplere dayanmaz. Bazı açlıklar vardır ki, tamamen psikolojik kaynaklıdır. Meselâ, «oburluk», böylece ortaya çıkan marazî bir mekanizmadır, psikolojik bir telâfi yoludur. Gerçekten aç olmadığı halde, marazî bir açlık halinde, sürekli yeme ihtiyacı duymadır.

İslâm'da, müminler, kahvaltı ve yemek durumlarını, kendi hususi şartlarına göre tanzim ederler. Ancak, bilinmelidir ki, özürlü bulunmaksızın sık sık yemek yemek (yani oburluk etmek) ve israf etmek haramdır. Şanlı Peygamberimiz ve aziz Ashabı, acıkmadan yemek yemezlerdi. Sofradan doymadan kalkarlardı. Esasen, beslenmek demek, tıka-basa yemek değil, vücûdun muhtaç olduğu gıdaları ve kaloriyi temin etmektir. Bu da günümüzde, başlı başına bir ilim ve terbiye sahası haline gelmiştir. Müslümanlar, muhtaç

oldukları gıda ve kaloriyi hesaplayarak belli saatlerde yemek yemelidirler.

Müminler, yemek öğünlerini de kendi sağlık şartlarına göre ayarlamalıdır. Herhangi bir özrü olmayan Müslümanlar bilmelidirler ki, Şanlı Peygamberimiz, iki öğünden fazla yemeği tasvib etmezlerdi. İslâm geleneğinde, yemek vakitleri, «kuşluk» vakti ile «akşam namazından önce»dir. Zaten, bilindiği üzere, bir özrüne binaen, oruç tutamayan mükellefler, «fidye» olarak, bir muhtaca, bir gün için, «iki öğün yemek» yedirmek veya bu ihtiyacı karşılayacak «nakdî» ve «aynî» yardımları yapmak zorundadırlar. Yani, İslâm'da günlük yemek, normal şartlarda, iki öğündür.

Şu halde, normal şartlarda, müminler, sabah namazından önce, bir kaşık bal veya bir miktar tatlı yemeliler, namazdan sonra, güneş bir iki mızrak boyu yükseldikten sonra, kuvvetli bir kahvaltı yapmalı ve sonra akşama doğru yine kuvvetli bir yemek yemelidirler. Bütün mesele, bir gün için, gerekli olan gıda ve kaloriyi almaktır. Böylece, öğle yemeğine, normal olarak ihtiyaç duyulmayacaktır.

Müslüman hekimler, müminleri «gizli açlığa» düşürmeyecek ve «oburluktan» koruyacak İslâm'a uygun bir «beslenme rejimi» etrafında, efkâr-ı umumiyei tatmin edici araştırmalar ve yayınlar yapmalıdırlar; tavsiyelerde bulunmalıdırlar.

SELAMLAŞMA:

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, evlerimize, meşru ve temiz mahallere girdiğimizde «Selâm» vermemiz emredilmektedir; «Selâm veriniz» diye buyurulmaktadır. (Bkz. en-Nûr Sûresi, âyet 61).

Müminlerin yolda, vasıtalarda ve meskûn mahallerde karşılaştıkları Müslümanlara «selâm vermeleri» sünnettir ve onların verdikleri «selâmı almaları» da vâcibdir. Selâm veren sevap kazanır, selâmı almayan da günah...

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurulmaktadır: «Bir selâm ile selâmlandığımız vakit, siz, ondan daha güzeli ile selâmlayın veya onu aynıyla (karşılayınız)». (Bkz. en-Nisâ, Sûresi, âyet 86).

Şanlı Peygamberimiz de Müslümanlar arasında bir sevgi köprüsü olarak «selâmı yaygınlaştırmamızı» emretmektedirler. Bir

Müslüman, diğer bir Müslüman'a, muhabbet dolu yüksek bir sesle «Selâmün aleyküm» diye selâm verir; karşısındaki de —eğer en güzel şekilde cevap vermek istiyorsa — «Ve aleyküm selam ve rahmetullahi ve berekâtühü» der, yahut aynıyla mukabele etmek üzere, «Ve aleyküm selam» der.

İslâm âleminde ve bütün dünyada Müslümanlar, bu sözlerle ve bu şekilde selâmlaşırlar ve selâmlaşmalıdırlar. Bu, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'in ve Şanlı Peygamberimizin emirleridir. Kaldı ki, bu, aynı zamanda, İslâm'ın, evet sadece İslâm'ın, yeryüzünde gerçekleştirebildiği «âlemşümül iman kardeşliğinin» ortak parolasıdır.

İslâm'da, selâm esnasında, başı eğmek, eli başa götürmek, eğilmek bükülmek yoktur. Eğer, selâm ile birlikte bir hareket yapılabırsa İslâm dünyasında, kısmen «tarikat terbiyesi veren muhitlerden» çıkarak yayılan ve İslâmî bir âdet haline gelen «Sağ eli, kalbin üstüne koyma» tarzında izhar edilen sevgi ve saygı biçimi tercih edilmelidir. Ancak, bunun da eli göğse koyarak ve eğilerek selâm veren Mecûsîlerle (ateşe tapanlar ile) karışması tehlikesi vardır. Yahudiler parmakla işaret ederek, Hristiyanlar ellerini kaldırarak selâm verirler. Hâlbuki, Şanlı Peygamberimiz, biz Müslümanları, onlara benzemekten kesin olarak men etmişlerdir.

İslâm'da selâm, büyükten küçüğe doğrudur. Yani, İslâm'da rütbece, makamca, yaşça ve imkânca daha ileride ve yüksek olan kimseler, önce selâm verirler. Bu ne muhteşem incelik! Yaşlı gence ve çocuğa, ana baba evlâda, makam sahibi daha aşağıda olanlara, atlı piyadeye, yukarıdan inen tırmanana, zengin fakire, âmir memura selâm verecektir. Bu ölçü, yalnız topluluklar arasında farklı... Yani ferd «topluluğa», küçük topluluk da «büyük topluluğa» önce selâm verecektir. Bu da İslâm'ın cemiyetleşmeye verdiği değer...

Müslüman, yalnız Müslümanlara selâm verir. Müslüman olmayanların selâmını, sadece «Aleyküm» (Size) diye cevaplandırır. Yahut, onların gönlünü, selâmdan gayrı bir sözle kazanır.

MUSAFAHA ETMEK (EL SIKIŞMAK):

«Musafaha», Müslümanların, İslâm'ın emrettiği şekilde el sıkışmalarıdır. İslâm'da, kadınlar yalnız kadınlarla, erkekler yalnız erkeklerle musafaha ederler ve bu sünnettir.

Musafaha esnasında, sağ ellerin avuç içleri, birbirine kavuşacak ve başparmaklar, birbirini içten kavrayacaktır. Bu esnada, sol el, muhatabın sağ eli üstüne konabilir. Tabîî eller, çıplak ve eldivensiz olmalıdır.

Musafaha yapılırken, müminler, birbirlerinin gözlerinin içine muhabbetle bakıp hâl ve hatırlarını sorarlar, birbirlerinin dert ve meselelerini ciddiyetle ve samîmiyetle dinlerler; mümkünse, birlik-te hâl çaresi ararlar.

Şanlı Peygamberimiz, musafaha esnasında, karşısındaki elini çekmedikçe, ellerini çekmezlerdi.

Birbirlerini uzun zamandan beri görmemiş akraba ve dostların kucaklaşması da sünnettir. Ancak, bu konularda, yapmacık ve samimiyet dışı laubali hareketlerde bulunmak elbette çirkindir. İslâm'da samimiyet, ciddiyet ve vakar esastır.

KILIK VE KIYAFET:

Müslüman, mutlaka temiz ve sade giyinmelidir.

Müslüman, giyimi ile kuşanı ile tavır ve hareketleri ile temizliği, sadeliği, zarafeti, vakar ve ciddiyeti temsil etmelidir. Cemiyet içinde gülünç, zavallı, ezik ve yenik düşmemelidir. Öte yandan, elbette pis ve pasaklı olmamalıdır.

Erkekler erkek gibi, kadınlar da kadınlar gibi giyinmelidir. Erkeklerin kadınlar, kadınların da erkekler gibi giyinmeleri ve davranmaları haramdır. Her iki cinsin de İslâmî manada «tesettüre» (örtünmeye) riayet etmeleri şarttır. Tesettüre riayetsizlik haramdır.

İpekli giyim eşyası, altın yüzük ve süs eşyası erkeklere haram, kadınlara helâldir. Kadınlar, «nâmahrem» gözlerden saklamak şartı ile altından yapılmış ziynet ve süs eşyası takabilirler. Erkeklere, gümüş yüzük takmak helâl...

Müslümanlar, giyim ve kuşamda, harama düşmemek ve «küfür alâmetlerini» taşımamak şartı ile mümkün mertebe, içinde bulundukları zamanı ve zemini kollayarak hareket etmeli ve Müslümanların hor görülmesine ve hakir düşürülmesine sebep olmamalıdır. Erkeklerin bıyık ve sakal uzatmaları sünnettir. Ancak, bıyıklar, ağza girmeyecek biçimde kırpılmalı, sakallar bakımlı ve uzunluğu bir tutamı aşmamalıdır. Çenede biraz kıl bırakıp ötesini kazımak sünnete aykırıdır.

Müminler, her yaşın bir aktüalitesinin bulunduğunu, herkesin yaşına, başına uygun bir giyim, kuşam ve tavır içinde bulunması gerektiğini bilmeli ve ona uygun hareket etmelidirler. Yani, müminler, bazıları gibi, gereksiz yere komik ve acınacak duruma düşmemelidirler. Yaşını göstermemek ve genç görünmek gibi kompleksler içinde, saç ve sakal boyamak gibi maskaralıklara tenezzül etmemelidirler. Yani, Müslümanlar, kendi yaşlarından ve o yaşın tabii tezahürlerinden utanmamalıdır. Kadın olsun, erkek olsun, bakımlı ve tabii oldukları ölçüde saygı toplarlar.

BİR İŞ VE MESLEK TUTMAK:

Müminlerin, helâlinden kazanmak ve kimseye yük olmamak için, meşru bir işte çalışmaları gerekir. Müslümanların, zamana ve zemine uygun meşru birer iş ve meslek edinmeleri şarttır. Nitekim Şanlı Peygamberimiz: «Allah, meslek sahibi mümini sever» diye buyurmuşlardır.

İslâmiyet, işsiz, güçsüz kalmayı ve boş dolaşmayı asla istemez. Bu konuda, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: «O halde, boş kaldın mı, hemen yorul». (Bkz. el-İnşirah Sûresi, âyet 7).

Müminler, imkân ve kaabiliyetlerine göre «içtimaî iş bölümünde» uygun bir yer bulabilmeli; çalışkanlık ve başarıları ile tanınmalı; dost ve düşmanının takdir ettiği vazgeçilmez kişiler durumuna gelmelidirler. Müslümanlar, bu suretle elde ettikleri güç ve salâhiyetler ile içtimaî, iktisadî, harsî ve siyasî hayatın her kademesinde müessir olabilmelidirler.

Müslümanlar, her şart ve zeminde, mutlaka, birlik, bütünlük ve dayanışma içinde olmak zorundadırlar. Şanlı Peygamberimiz; «Müminler, omuz omuza yaslanan binalar gibidir» ve yine «Allah'ın eli, cemaatle birliktedir» diye buyururlar. Yine O ; «Ayrılık doğuranlar bizden değildir» diye buyururlar. «Bizi aldatanlar, bizden değildir», hadîsi de vardır.

İslâmiyet, iş ve teşebbüs ruhunu, devamlı olarak ayakta tutmak ister. Bu konuda nice «âyet» ve «hadîs» bulunmaktadır. Nitekim Şanlı Peygamberimiz: «İki günü eşit geçen aldanmıştır», diye buyurmuşlardır. Yine O ; «Mümin gayretlidir» diyerek tembelliği ve miskinliği reddetmişlerdir. Yine O ; «Korkak tacir mahrum kalır,

cesur tacir rızıklanır», diye buyurmakla kalmaz, «Rızkın onda dokuzunun ticarete bulunduğunu» haber vererek Müslümanları, iktisadî ve içtimâî hayatta cesur, atılgan ve başarılı olmaya davet eder. Yine Şanlı Peygamberimiz, Müslümanların sabah uykusuna dalıp kalmamalarını, erkenden kalkıp temizlik ve ibadetten sonra «helâl rızık aramaya» çıkmalarını emir buyurur. «Sabah uykusu, rızka engeldir», diye buyurmaları bundandır.

Gerçekten, müminlerin, sabah namazından sonra, bir iş ve mesleğe sarılarak çoluk ve çocuklarına helâl lokma yedirmek için, iktisadî hayata istekle katılmaları, bir nevi «cihad»tır, Allah'ın ve Resûlü'nün razı olduğu bir iştir. Böyle bir gayret, baştan aşağı ibadettir.

Öte yandan devlet adamlarının ve zenginlerin, fabrikalar kurarak, yeni iş yerleri ve sahaları açarak Müslümanları, helâlinden kazanmaya teşvik etmeleri, onlara iş tutmak ve ekmek kazanmak fırsatı hazırlamaları, çok büyük birer hizmet ve sevaptır. Gerçekten işsizlik felâketidir ve bu felâketi önlemek hem devlete, hem zenginelere, hem de cemiyete düşmektedir. Bu konuda orta halli Müslümanlar da vebal altındadırlar. Çünkü orta halli Müslümanlar da birleşerek, şirketler kurarak müminler için iş sahaları açabilirler. Evet, Müslümanlar, Müslümanların işsiz ve güçsüz kalmalarına tahammül edememelidirler. Müminler, iktisadî kalkınmanın bir bütün olduğunu, «Komşusu açken tıka basa yemenin imana sığmadığını» asla unutmamalıdırlar. Yine, Müslümanlar, aç insanlar ile tok insanların, uzun zaman bir arada dostça yaşayamayacaklarını, işsiz ve perişan insanların çoğaldığı cemiyetlerde, er geç büyük fitnelerin doğacağını asla hatırdan çıkarmamalıdırlar. İslâm iman ve ahlâkının en mühim meselelerinden birinin «açları doyurmak» ve onlara «helâlinden kazanmak» yollarını açmak olduğu unutulmamalıdır.

Müslümanlar, mâmur ve müreffeh bir dünya kurmaya çalışmalıdırlar. Onlar, harap ve bakımsız yerlerde değil, mâmur, bakımlı ve tertemiz beldelerde yaşamalı, «bedevî» değil, «medenî» olmalı, köhne ve sefil bir hayatı asla benimsememelidirler. İşte bu konulara ışık tutan Şanlı Peygamberimizin mukaddes sözleri: «Mescidlerinize sade, şehirlerinize gösterişli olsun», «Bedevîliği bırakın medenî olun», «Kimsesiz ve harap yerlerde oturmayın, Çünkü oralarda oturmak, mezarda oturmak gibidir».

Öte yandan, Şanlı Peygamberimiz «hekîm» ve «muallim» bulunmayan bir yerde oturmamak gerektiğini ihtar ederler. Kaldı ki, her Müslüman cemiyette, müminlerin işlerini kolaylaştırmak üzere, her meşru iş ve mesleğe mensup kişilerin bulunması zaruridir. Hekîm bulunmadığı için hastaları ölen, muallim bulunmadığı için çocukları dîn ve dünya ilimleri bakımından cahil kalan bir cemiyet, toptan günahkâr olur. O halde, bu gibi iş ve mesleklerde, yeter miktarda insan yetiştirmek «farz-ı kifâye»dir. Üstelik bunların, iş ve mesleklerinde ehil olmaları da zaruridir. İş ve mesleğinde ehil olmadığı için, Müslümanları zarara sokan, onların canlarına, evlâtlarına ve mallarına zarar veren” kimseler, kul haklarını zayı etikleri için günahkâr olurlar.

Görülüyor ki, genç nesillerin içtimaî, iktisadî ve harsî sahada, zamana, zemine uygun meşru bir iş ve meslek sahibi olmaları, mutlaka temin edilmelidir. Bunun için mektepler, kurslar ve iş yerleri açarak genç nesilleri mutlaka başarılı kılmalıdır. Bunun için, en küçük yaşlardan itibaren, çocuklar ve gençler, ilmî ve objektif tekniklerle istidat ve kaabiliyetleri bakımından tasnif edilmeli, hiç kimse zayı edilmeden mutlaka başarabilecekleri iş ve mesleklere yerleştirilmelidirler. Çok üstün kaabiliyeti olanlar için ayrı mektepler ve programlar hazırlanmalı, cemiyetin muhtaç olduğu «birinci sınıf eleman» ihtiyacı böylece karşılanmalıdır. Gereksiz ders ve programlarla ve yorucu müfredatlarla gençler buhranlara ve başarısızlıklara itilmemelidir.

İLİM VE ARAŞTIRMA FAALİYETLERİ:

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur’ân-ı Kerim’de, Şanlı Peygamberimize, «Allah’ım ilmimi arttır», diye dua etmesi emredilir. (Bkz. Tâhâ Sûresi, âyet 114).

O Şanlı Peygamber ki, Allah’ın lütuf ve ihsanı ile baştanbaşa, bir ilimler okyanusu olduğu halde, «ilmi»nin arttırılmasını istemek» ile vazifeli kılınmıştır. Peki, o halde, ya bize düşen iş?..

İslâm’da «ilmi istemek» ve «nerede bulunursa bulunsun almak», kadın erkek bütün Müslümanlara farz kılınmıştır. İlmin ve fennin, «dînî» ve «dünyevî» olması farketmez. Çünkü Şanlı Peygamberimizin mukaddes ifadeleriyle: «Hikmet, İslâm’ın kaybolmuş malıdır. Nerede bulursa onu almalıdır». Öte yandan Şanlı Peygamberimiz; «İlmin başı ikidir. Biri diyanet ilimleridir, ikincisi de beden ilim-

leridir» diye buyurmuşlardır. Böylece Şanlı Peygamberimiz, Müslümanların hem «manevî ilimler»de, hem «maddî ilimler»de güçlü bir öğrenme ve araştırma ruhuna sahip olmalarını emretmiş ve «İlim adamlarının hakkı ortaya koymak için akıttıkları bir damla mürekkebi, şehid kanından daha mübarek» tutmuş ve âlimleri yücelterek «Peygamber vârisleri» olarak ilân etmişlerdir. «Âlimlerin uykusunu, cahillerin uyanıklığından daha üstün» tutan Şanlı Peygamberimiz; **«İlmi isteyiniz, Çin’de bile olsa... Çünkü ilmi istemek, bütün müminlere farzdır»**, diye buyurmuşlardır. Öte yandan, yine O , «Bir âlimin ölümü, âlemin ölümü gibidir» diye buyurarak ilme ve âlime, ne kadar ehemmiyet verdiklerini belirtmişlerdir. Bir de şu hadîs mealini hatırlayalım: «Dünyayı isteyen ilme sarılsın, âhireti isteyen ilme sarılsın, dünya ve âhireti birlikte isteyen ilme sarılsın».

İslâm dünyası, bu yüce emirlere uyarak çalıştığı mesut çağlarda, çok güçlü ve ileri bir kültür ve medeniyeti temsil ediyordu. Son birkaç asırdan beri, bu yüce emirlere uymayı ihmal edince, düşmanlarının içtimaî, iktisadî, harsî, siyasî, ve teknolojik esaretine girdi. Böylece hem «ideolojik bütünlüğünü» vs. hem «teknolojik üstünlüğünü» kaybeden İslâm dünyası, şimdi ezik ve yenik düşmüş bulunmaktadır. Hiç şüphem yoktur ki, bu esaret zincirlerini, İslâm’ı dosdoğru öğrenmiş, ona iman etmiş, Şanlı Peygamberimizin ve O’nun izinden giden Aziz Sahabilerin ve Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat büyüklerinin ilim ve ahlâkı ile ahlâklanmış, muasır ilim, hikmet ve fen kadroları, behemehal kırıp atacaklardır. Ailelere, cemiyete ve sorumlulara düşen en mühim vazife, şimdi, böyle bir kadro yetiştirmektir. Evet, cehaletle kaybedilenler, ilimle kazanılacaktır.

İslâm kültür ve medeniyetinde, «ilim, sanat ve dîn» içice bir bütünlük ifade eder. Yani, bunların arasında, bir çatışma ve çelişme söz konusu değildir. Bir mümin için bir «gül bitkisi», hem ilmin, hem sanatın, hem de dînin konusudur. Mümin, isterse, onu, laboratuvarına götürür, orada çeşitli tekniklerle inceler, bulduğu ilmî mutaları (donne’leri) objektif metodlarla tespit eder; isterse, başka bir zeminde, ondaki bedî (estétique) değerleri keşfederek renk, ses, söz, figür, hareket ve duygu biçiminde sübjektif bir mesaj olarak değerlendirir; isterse, onu, «Kitab-ı Ekber» içine konmuş bir «ilâhî âyet» veya «mesaj» tarzında idrak ederek «Tevhid’in sırlarını, bütün bir bitkiyi lif lif, hücre hücre saran «ilâhî vahyi» çözmeye çalışır. Her şey öyle, yani, her şey, hem «ilmin», hem «sanatın», hem «dinin»

konusudur. Yeter ki, insana, âleme bu gözle bakmayı öğreten bir tâlim ve terbiye verilebilsin. İlim, sanat ve din arasında, bir çatışma zemini hazırlayanlar, ferdî ve içtimâî hayatı perişan etmekle kalmaz, insanların kafa, gönül ve ruhları arasına da fitne sokarak büyük bulhıranlara yol açarlar.

GÜZEL SANATLAR VE İSLAM:

Yüce Allah'ın isimlerinden biri de «Cemil» (Güzel olan)dir. Şanlı Peygamberimiz, şöyle buyururlar: «Allah güzeldir ve güzeli sever».

Öte yandan Allah'ın «fiilî sıfatları» arasında en mühimleri «et-Tahlîk» (yaratma), «el-inşa» (inşa etme), «el-İbda» (örneğe ve misâle muhtaç olmama), «es-Sun'» (eserleri hayret ve ihtişamla seyredilen sanatkâr olma)dır. Yani, Allah, «Hallak»tır, «Münşî»dir, «Mübdi»dir, «Sani»dir,...

Yüce Allah, bu fiil, sıfat ve isimleri ile «Âlem-i halk»da (yaratılmışlar âleminde) tecelli eder. Böylece «afakî» (objektif) ve «enfûsî» (sübjektif) âlem, «Cemal-i Mutlak» olan ilâhî güzelliklere «ayna» olur. Yani, idrak ettiğimiz ve hissettiğimiz bütün güzellikler, O'nun fiil, sıfat ve isimlerinin «zuhursundan ibarettir. Bilindiği gibi, Yüce Allah, yarattığı şeylere «hulûl» etmez, ancak onlardan «Zahir» ismi ile «zuhur» eder. Yani, ister objektif, ister sübjektif olsun, bütün bedî (estetik) tezahürler, «**Mutlak Güzel Olan Allah'a**» ait sırları taşıyan «âyetler» ve «mesajlardır.

İslâm'da güzel sanatlar, müminleri, «süflî» (aşağılık) hislerden kurtarıp «ulvî» (yüce) heyecanlara doğru yükselten değerlerdir. Bu sebepten İslâm'da sanatkâr, «Âlem-i halka» yerleştirilmiş bedî «mesajları» ve «âyetleri» yakalamaya, «itibarî güzelliklerden» başlayarak ve kademe kademe yücelerek «Cemal-ı Mutlak» olan Allah'a doğru yol almaya çalışan ulvî hizmetkârdır. Gerçekten de sanatkâr, «mahlûktan Halık'a yükselmenin yollarını» araştıran gönül adamıdır. Aksine, insanı Allah'tan uzaklaştıran kimseler de «süflî»...

İslâm'da «sözün», «rengin», «çizginin», «şeklin», «hareketin», «sesin» yani bütün keyfiyetlerin «sanatı» yapılabilir. Bütün mesele, bu iş yapılırken, fert ve cemiyet olarak insanı, «estetik mesajlar» ile İslâmî emir ve ölçüler içinde «maddeden mânâyâ», «kesretten tevhide», «ıstıraptan huzura», «esaretten hürriyete», «tabiattan kültüre», «vahşetten medeniyete», «çirkinden günele», «süflîden

ulvîye», «mahluktan Halık'a» doğru yüceltebilmede... Şanlı Peygamberimiz, İslâm sanatının, kendi ölçüleri içinde, saf ve berrak bir tarzda doğup gelişmesi için, büyük gayret sarfetmişlerdir. O, İslâm sanatının her türlü şirkten, küfürden ve haramdan arınmasını, mümin gönüllere, huzur, ulvî heyecan ve cihad ruhu getirmesini isterdi. O, Allah'a ve Resûlü'ne hizmet edecek şairler, edipler, hatipler, hattatlar, tezyinatçılar, oymacılar, güzel sesli okuyucular ile kuvvetlendirilmiş bir kadro kurulmasına öncülük etmişlerdir. Nitekim O'nun sahabeleri arasında, böyleleri vardı ve çok itibar görürlerdi.

Şanlı Peygamberimiz, güzel sanatlar içinde, «şiire» ve «şaire» hususî bir değer verirlerdi. Zaten, yüce sahabî kadrosu içinde pek çok «Peygamber Şairi» vardı. Bunlardan en meşhurları olan Hassan Bin Sabit Hazretleri için, kendi mescidinde, bir hususî minber yaptırmışlardı. Hassan Biri Sabit Hazretleri, zaman zaman yazdığı şiirleri, çıkar, bu minberden okurdu. Hassan Bin Sabit, yine kendisi gibi bir «Peygamber Şairi» olan Kâ'b Bin Mâlik Hazretleri ile birlikte, şiirlerinde, daha çok müşrikleri ve kâfirleri hicveder, İslâm'ın şanını yüceltirlerdi. Öte yandan Abdullah Bin Ravaha Hazretleri adında diğer «sahabî şair» de İslâm'ın iman ve itikad esaslarını şiirleştirir, müminlerde cihad ruh ve aşkını kuvvetlendirici beyitler yazardı. Abdullah Bin Ravaha Hazretleri, «şiir»de ne kadar usta ise, «kılıç»ta da öylece usta idi. O, savaşlarda hem «kılıç» kullanır, hem de İslâm Ordusunu coşturucu «şiirler» söylerdi. Nitekim kendisi, böyle bir ulvî bir mücadele içinde iken «şehid» olmak rütbesine de ulaşmıştı Allah cümlesinden razı olsun.

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'den öğrendiğimize göre, iki türlü «şair» (veya sanatkâr) vardır. Birinci kategoriye girenleri, Allah'a ve Resulü'ne gönülden hizmet edenler; ikinci kategoriye girenleri de «yalancı» ve «sapık» olanlarıdır. Birinciler, «Allah'ı çok zikrederler», «iyi işler yaparlar», «zulme kafa tutarlar» ve «mazlumların öcünü alırlar» ikinciler, «Şeytan'a uyarlar», «yalan söylerler ve mübalağa yaparlar», «yapamayacakları işleri söylerler». (Bkz. eş-Suara Sûresi, âyet 223-227).

Bu âyeti- kerime meallerinin tahlillerinden öğrendiğimize göre, İslâm'da, başta şairler olmak üzere, sanatkârlar:

1. Allah'ı çok zikrederler, bütün eserleri ve çalışmaları Allah ve Resulü içindir.

2. İyi işler yaparlar, ferdin ve insanın dünya ve âhiret saadetine yardım ederler.

3. Zulme kafa tutarlar, her türlü haksızlığın ve adaletsizliğin karşısına dikilirler.

4. Mazlumların öcünü alır, zâlimleri ve gaddarları eserleri ile alçaltırlar.

5. Kötüye ve kötülöklere âlet olmazlar, Şeytan'ın oyununa gelmezler, zâlimlere ve gaddarlara uşaklık yapmazlar.

6. Her türlü yalan ve mübalağadan ısrarla sakınırlar.

7. Yapamayacakları şeyleri söyleyerek kendilerini de, cemiyeti de aldatmazlar.

Şanlı Peygamberimiz «güzel söz» ve «güzel şiir» için şöyle buyurmuşlardır: **«Söz vardır ki, sihir, şiir vardır ki, hikmet sanırsınız»**. Yani, «güzel söz», ihsanı, sanki büyüler, «güzel şiir», sanki bir hikmet demetidir. Bu sebepten olacak, bizim edebiyatımızda, mecazî bir ifade ile «güzel söz ve şiir» için «sihri helâl» (haram olmayan büyü) tâbiri de kullanılmıştır. Bilindiği gibi, İslâm'da «büyü yapmak» haram ve günahdır, ama, insanı, âdetâ büyüleyen söz ve şiir söylemek böyle değil...

İslâm'da, güzel sanat dalları içinde «güzel söz» ve «şiir» baş köşeyi tutar. Bununla birlikte, diğer güze! sanat dallarına da ehemmiyet verilmiştir. Yani, «şairlerin» ve «hatiplerin» yanında, mücerred (abstre) bir tablo kadar güzel yazılar yazan ve tasnif eden «hattatlar», taşlarla şiir yazar gibi, camiler, kervansaraylar, hanlar, çeşmeler,... inşa eden «mimarlar», sürekli değişen bir perspektif içinde «tevhidin sırlarını» kurcalayan ve koşturan «nakkaşlar», mücerredin dehâsına ulaşmış «oymacılar», estetiğin ne demek olduğunu renk ve çizgi cümbüşü içinde gerçekleştiren «tezhibçiler», insanın içindeki «fıskı» (kötülükleri) değil, «aşkı» (en yüce ve mukaddes sevgileri ve alâkaları) harekete geçiren «musikişinaslar», düğünleri, bayramları şenlendiren meşru «ritim ve hareketler», savaşa benzer «oyunlar» ve «rakslar» ve bunların ahenginde coşan kitleler...

İslâm'da «tazim» makamında tutmamak şartı ile **suret** yapılmasına müsamaha edilmiştir, ancak, putperestliğe varan her türlü hareket ve iş yasaktır. Bir savaş vasıtası olarak karikatür, resim, fotoğraf, film ve tiyatro serbesttir. Bütün mesele, Allah ve Resûlü'ne, asrın gerektirdiği silâh ve vasıta ile hizmet etmek niyetine bağlıdır.

Her türlü vasıttan istifade ederek İslâm'ın şanını yüceltme, Müslümanları kuvvetlendirme ve birleştirme gayreti, elbette övülmeye değer... Düşmanı, zâlimi, gaddarı alçaltmaya, yenik düşürmeye, dağıtmaya ve zayıflatmaya matuf her türlü gayret de öyle... Bununla birlikte, İslâm'da sanat anlayışı bambaşkadır.

İbn-i Abbas Hazretlerinin bildirdiğine göre, Müslüman olan İranlı bir ressam, Şanlı Peygamberimize, «Artık resim yapmayacak mıyım?» diye sorar; Şanlı Peygamberimizin cevabı, İslâm sanatına yön verecek niteliktedir: **«Elbette yapacaksın; fakat öyle yap ki, hayvanlar canlı gözükmesinler, çiçeklere benzesinler»**. İşte. bu emri aldıktan sonra, İslâm dünyasında, «nakkaşlar» (ressam ve bezemeciler) arasında bugünkü sanat dünyasının bile hayranlığını celbeden ve hatta muasır sanatkârlara ilham veren, mücerred (abstre), tabiatın kopyasından kaçan (empresyonist, sübjektif ve non-figüratif), hür bir sanat cereyanı doğdu. Sanatkârın sahası genişledi, insan, hayvan ve tabiat resimleri yapan kopyacı sanatın yerine, insanın iç dünyası ve gönül âlemi geçerek yepyeni bir sanat ufku açıldı ve gittikçe kuvvetlenmeye başladı. Böylece, «Âlem-i halkın» (yaratılmışlar âleminin) bağrına serpiştirilmiş bulunan ve her «an»ın yeniliğinde yakıcı soluğunu hissettiğimiz «yaratıcı iradenin», tabiatla oluşan bütün «fanî» (gelip geçici) formları törpüleyen ve hiçbir yaratığı, belli bir form içinde sürekli tutmayan, onları durmaksızın «yenilenmeye» zorlayan «yaratma hamlesi» içinde, bütün kemmiyet ve kesret âlemini eriten sonsuz, tükenmez, ezeli ve ebedî «tevhid sırlarını» araştırma işi, her sahada çalışan İslâm sanatkârlarının gayreti haline geldi.

İslâm'ın bu sanat dehâsını ve yolunu idrak edemeyen putperest Greko - Lâtin kültür ve medeniyetinin hayranları, istedikleri kadar kuduradursunlar; bugün o dünyanın yetiştirdiği «estetik ustaları» bile (başta Louis Massignon ve Picasso olmak üzere), İslâm'ın güzel sanatlar konusundaki «mesajlarını» anlamaya ve övmeye başladılar bile.

Şu halde, bir Müslüman «24 Saatini Değerlendirirken», tam bir cihad ruhu içinde, İslâm'ın sanat anlayışı içinde, kendi imkânlarına göre, çalışmalı; İslâm'a ve İslâm cemiyetine hizmet için, şiir, güzel yazı, tiyatro, hikâye, roman vs. yazmalı; çağın gerektirdiği eserlerle, bütün güzel sanat dallarında verimli olmalıdır.

ZAMANI DEĞERLENDİRME:

Müslüman'ın «boş zamanı» yoktur. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de buyrulduğu üzere, o, «boş kaldı mı, hemen yorulmak», yani kendine meşru bir iş ve meşguliyet bulmak zorundadır. (Bkz. el-İnşirah Sûresi, âyet 7).

Önceden belirttiğimiz üzere, bir Müslüman, 24 saatini, üçe ayırarak değerlendirecektir. O, ya bir «iş»tedir, ya bir «ibadet»tedir, ya «ilim ve araştırma» faaliyeti içindedir, ya güzel sanatların bir dalında çalışmaktadır, ya dost ve akrabalarını ziyaret etmekte veya kabul etmektedir, ya çoluk ve çocuğu ile meşguldür veya uyku ve dinlenme halindedir. Ama, asla boş değil...

Müslüman, «24 saatlerini» değerlendirirken büyük bir sorumluluk şuuru taşır. İslâm'da boş durmak, boş laf etmek, miskinlik yuvalarında vakit öldürmek, kumar ve içki meclislerinde bulunmak, beden ve ruh sağlığını tahrip edici iptilâlar edinmek, İslâm ahlâkına aykırı faaliyetlerde bulunmak,... kesin olarak yasaklanmıştır. Unutmamak gerekir ki, Allah, İslâm ahlâkını bırakıp «nefs-i emmare'ye» ve «Şeytan'a» uyan kimselerin ve cemiyetlerin çöküp gitmesine engel olmaz, onları yalnız bırakır. Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: «**Bir kavim, özündeki (güzel hâl ve hareketleri) değiştirip bozuncaya kadar, Allah şüphesiz ki, onun (durumunu) değiştirip bozmaz**». (Bkz. er-Ra'd Sûresi, âyet 11).

Şu halde, geri kalmış, emperyalizme yenik düşmüş, ıstırap ve sefaletle yuvarlanmış her kavim, her şeyden önce, kendini «nefis muhasebesine» (otokritiğe) tabi tutup ıslâh olma yoluna girmedikçe kurtulamayacağını bilmelidir. Günümüzün Müslümanları, gerçekten de çok ciddi bir «nefis muhasebesine» muhtaç görünüyorlar. Müslümanlar, Allah ve Resûlü'nün emir ve ölçülerine uyarak tam bir cihad ruhu ile tarlalarına, bahçelerine, iş yerlerine, atölyelerine, fabrikalarına, mekteplere, akademilere, üniversitelere, laboratuvarlara, sanat galerilerine ve evlerine, camilere ve mescidlere koşmadıkça ve muasır silâh ve vasıtalarla bizzat kendi gayretleri ile kavuşmadıkça «kurtuluş» yoktur. Yani, Müslümanlar, İslâm iman ve ahlâkımdan tâviz vermeksizin, muasır bütün imkân ve vasıtalarla istifade etmek ve onları en mükemmel şekilde, bizzat icat edip kullanmak mecburiyetindedirler. Bu iş geciktikçe esaret koyulaşacaktır. Bütün bunlar, şuurlu ve sistemli bir «tâlim ve terbiye» meselesidir.

Zaten, yıkılmanın da, yücelmenin de temeli terbiyedir. Kurtuluş, İslâm'ın iman ve ahlâkına bağlanmada ve muasır hamleleri gerçekleştirmededir. Sinema, tiyatro, radyo-televizyon, basın-yayın, roman, hikâye, şiir, musikî ruh ve beden terbiyesi, kısaca her şey, bu maksat için var olmalıdır. Aile, mektep ve bütün kuruluşlar, bu konuda destek... Aksi halde, dünyanın en mükemmel coğrafyalarında otursanız, yer altından petrol denizleri aksa ve sizler büyük bir tarihin, kültür ve medeniyetin varisleri bile olsanız... yine kurtuluş yok...

HUSUSÎ ZAMANLAR:

Şanlı Peygamberimiz, 24 saatin bir kısmını, «kendi hususî münasebetlerine» tahsis ederlerdi.

Ashab-ı Kiram'dan öğrendiğimize göre, Şanlı Peygamberimiz, bu «hususî zamanlarını», üçe ayırırlardı. Bir kısmını, «ibadete», bir kısmını «aile efradına», bir kısmını da «dost ve arkadaşlarına» tahsis ederlerdi.

Müslümanların da böyle yapması uygun olur. Onlar da «hususî zamanlarını» böylece değerlendirmeli, yani, bir taraftan ibadetlerini yapmalı, bir taraftan çoluk ve çocuklarının, eş ve akrabalarının hâl ve hatırını sormalı, onların ihtiyaçları ile ilgilenmeli, yetim, fakir ve mağdur yakınlarının yardımına koşmalıdır. Müsait zamanlarda, çoluk ve çocuğu ile hava almak için dışarı çıkmalı, mümkünse, bir mesire yerine gidilmeli, eğlenmeli, koşmalı ve onların neşelenmelerine yardımcı olmalıdır. Unutmamalıdır ki, Şanlı Peygamberimiz, bütün bu saydığımız şeyleri zevkle yapmış ve başka insanların saadetlerine yardımcı olmuşlardır. Şanlı Peygamberimiz, güreşi, ata binmeyi, yüzmeyi, ok atmayı, koşmayı... severlerdi.

Şanlı Peygamberimiz, dostlarına, arkadaşlarına, komşularına, fakir ve fukaraya sık sık ziyafetler verir. Onların davetlerini kabul ederlerdi. Hediye kabul eder, fakat daha kıymetlisi ile mukabele ederlerdi. Çok cömert ve merhametli idiler. Bilhassa, yetimlerle, kimsesizlerle ve muhtaçlarla çok fazla ilgilenirlerdi. «Bir şey yapamıyorsanız, bari yetimlerin başlarını okşayın, kimsesizlerle ilgilenin,» diye buyurmuşlardı. Yine O, «Açları doyurunuz, hastaları ziyaret ediniz, esirleri hürriyete kavuşturunuz» diye buyurarak «içtimâî sulhun» sırlarını gösterirlerdi.

AKRABAYI ZİYARET (SILA-I RAHM):

İslâm'da «akrabayı ziyaret etmek ve arayıp sormak» elemek olan «sıla-ı rahm» vâcibdir. Yani, bunu yapmayan Müslümanlar günahkâr olurlar.

İslâm'da ziyaret edilmesi, aranması, yardım edilmesi ve gönüllünün sık sık alınması vâcib olan «yakın akrabalar» şunlardır: Dedeler ve nineler, ana ve baba, erkek ve kız kardeşler, kız ve erkek evlâtlar, amca ve halalar, dayı ve teyzeler, kız ve erkek yeğenler, kız ve erkek torunlar. İslâm'da bunlara «**zîrahm-ı mahrem**» (çok yakın ve mahrem olan akraba) denir. İşte, bu çok yakın akrabayı ihmal etmek, terketmek, arayıp ziyaret etmemek günahtır. Onları, mümkün mertebe bizzat ziyaret etmek, bu mümkün değilse, sık sık mektupla, telgrafla, tebrikle, kartla, hediye ile, çeşitli yardımlarla hatırlamak ve hatırladığını belli etmek şarttır.

Öte yandan, aranmaları, ziyaret edilmeleri büyük sevaba vesile olan akrabalar da vardır. Bunlar, amcaoğlu ve kızı, halaoğlu ve kızı, dayıoğlu ve kızı, teyzeoğlu ve kızı ile «nikâh sebebi» ile akraba olan kayınbaba, kayınvalide, kayın birader ve baldız ile «süt emmek» sebebi ile süt-anne ve akrabalarıdır. Ayrıca ana ve baba dostları ile konu komşuyu aramak ve ziyaret etmek de sünnettir ve sevab kazandırır. Âhiret kardeşi olanların da birbirlerini arayıp sormaları sevabdır.

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de: «**Allah'ın yakın akrabaya adalet ve iyilik ile muamele edilmesini emrettiği**» belirtilmektedir. (Bkz. en-Nahl Sûresi, âyet 90).

Müslümanlar, akrabalarını ziyaretle yetinmezler, onlar, zekâtlarını, herkesten önce, fakir kardeşlerine, halalarına, teyzelerine, amcalarına, dayılarına ve onların muhtaç olan çocuklarına verirler. Yani Müslümanlar, bu gibi yakınları muhtaç iken, zekât ve diğer sadakalarını başkalarına vermemelidirler, İslâm'da zekâtını başka bir şehre göndermek mekruh ise de akrabaya (veya kendi şehrinde bir fakir bulamazsa, başka bir şehre) göndermek caizdir.

Zengin kimseler, fakir ve çalışamayacak durumda bulunan «zîrahm-ı mahrem» (çok yakın akrabalarına) «nafaka vermek» zorundadırlar. İslâm'da bu vâcibdir. Ana ve baba, «zimnî» (İslâm devletinin tebaası olan Hristiyan ve Yahudi) bile olsa, Müslüman'ın onlara nafaka vermesi vâcibdir. Dedeler ve nineler de böyledir. Bunlar «harbî» (İslâm devleti ile fiilen savaş halinde) iseler verilmez.

Ana ve baba «zimmî» bile olsalar ziyaret etmek, hizmet etmek, ihsanda bulunmak vâcibdir. Ancak, küfre teşvik ederlerse, ziyaret edilmezler. Bu yola gitmeyen ana ve baba kâfir bile olsa, onların kalpleri kırılmaz, kırıcı söz ve hareketlerden kaçınılır. Müslüman ana ve babaların günah olmayan bütün emirlerine itaat edilir. Onlar istemedikçe ne cihada gidilebilir, ne de Hacc'a... Bu mukaddes vazifeleri yaparken onların da gönlünü almak gerek...

İslâm'da rastgele herkesin eli öpülmez. Eli öpülecek üç kişi vardır: Ana, baba ve İslâm âlimleri. Bu üç kişiyi ayakta karşılamak da caizdir. İslâm'da «selâm almak» gibi, «mektuplara cevap yazmak» da vâcibdir. Bu konuda Şanlı Peygamberimiz şöyle buyururlar: «Mektuba cevap vermek, selâma mukabele etmek gibi haktır». Müslüman, en küçük iyilik ve ilgiye «teşekkür» eder. Kendisine «teşekkür» edilirse, sadece «rica ederim» diye cevap verir. «Esağfirullah» demez.

UYKU VE DİNLENME:

Müslümanlar, «24 saatin» üçte birini de «uyku ve dinlenmeye» tahsis etmelidirler. Bu, beden ve ruh sağlığı için zaruridir.

Müslümanlar, Allah için yaşamak, yarınki hayat mücadelesine hazırlanmak, ibadetleri yapmak ve güçlü kalmak için dinlenmek ve uyumak zorundadırlar. Böyle yapılıncı ve bu niyetlerle hareket edilince «uyku ve dinlenme saatleri» bile bir ibadet gibi olur. Allah için «çalışmak» gibi, Allah için «dinlenmek» de ibadet...

Şanlı Peygamberimiz gündüz, öğle namazından önce «kaylûle» yaparlardı, yani biraz «uyuklar»dı. «Kaylûle», uzanarak da, bir yere dayanarak ve bir koltuğa gömülerek de yapılabilir. Bu kısa öğle uykusu (kaylûle), hem Şanlı Peygamberimizin sünnetine uymak, hem de öğleye kadar süren bedeni ve zihnî yorgunluğu gidermek bakımından çok faydalıdır. Bazı din kitaplarımız, öğle ile ikindi namazı arasında da kaylûle yapılabileceğini bildirmişlerdir. Fakat en iyisi, öğle namazından önce yapmaktır.

Öğle namazından biraz önce, kısa bir uyku (kaylûle) insanı, dindendir de 'ikindi ile akşam' arasında uyumak, gece uykusuna zarar verir. Bu sebepten Şanlı Peygamberimiz, yetişkin ve sağlıklı Müslümanlara, ikindi ile akşam arasında uyumamalarını tavsiye buyurmuşlardır. Müslümanlar, öğle namazını kıldıktan sonra, tekrar işlerine dönerler, ikindi ve akşam namazlarından sonra, çoluk ve

çocukları ile yahut aileleri ile birlikte olurlar. Yatsı ve vitir namazlarını kıldıktan sonra, yatak odalarına çekilir ve erkenden kalkmak üzere, erken uyurlar.

Müslümanların, yataklarına abdestli girmeleri «müstehabdır. Yatağa girmeden önce, tövbe ve istiğfar etmek, «Fâtıha-ı Şerifi», «Felâk» ve «Nâs» sûrelerini okumak, kısa bir duada bulunmak ve «Âmentü'yü okumak iyi olur. Bu arada, diğer aile efradına «hayırlı geceler» dileyerek, sabah erken uyanmak ve sabah namazını vaktinde kılmak ümit ve niyeti ile yatmak ne kadar güzeldir.

Husûsî şartlar ve ferdi farklar hariç, insanlar için uyku saatleri, yaşlara göre değişir. Bebekler, aşağı yukarı günün her saatinde uyurlar, çocuklar için on saatlik bir uyku yeter de genç yetişkin sekiz saat uyumakla dinlenebilir. Öte yandan yaşlılar için beş altı saatlik uyku yeterlidir. Uykusuz kalma, sinir sistemini yorar, zihni bulandırır ve sağlığı bozar. Bunun gibi, ihtiyaç yokken uyumaya devam etmek veya yatakta oyalanmak da miskinlik ve tembelliktir.

ESNEME VE HAPŞIRMA:

İslâm'da «esnemek», bir uykusuzluk miskinlik ve tembellik davranışı olarak beğenilen bir hareket değildir. Fakat «hapşırma», normal şartlarda, bir uyanma ve silkinme hareketi olarak makbuldür.

Müslüman, mümkün mertebe, «esnemekten» kaçınır. Şayet, esnemek durumunda ise, sol elinin üstü ile ağzını kapatır ve bu hareketini, başkalarından gizler, namazda bile öyle... Ancak, namaz esnasında, eller bağlı ise, bu işi sağ eliyle yapar, sol eli yerinde bekler. Öte yandan, Müslüman namaz dışında, «hapşırma» ise sesli olarak «Elhamdülillah» der; böyle demesi sünnettir. Bunu işiten diğer Müslümanların da «Yerhamükellah» diye cevap vermesi vâcibdir. Bu cevabı alan hapşıran kişinin de «Yehdina ve yehdikumullah» diye cevap vermesi gerekir. Nezle, grip ve benzeri hastalık hallerinde, böyle bir mükellefiyet yoktur.

İslâmiyet, beşer hayatına «Şer'i bir disiplin» getirir. Esnemeden hapşırmaya, sağ ve sol ayakların ve ellerin nerelerde ve nasıl kullanılacağına dair kıstaslar koyar. Musafahada, yemede, içmede sağ elin, mâbedlere, evlere, temiz yerlere girerken sağ ayağın kullanılması, sol el ve sol ayağın da uygun yerlerde kullanılması gibi...

Unutmamak gerekir ki, din ve ahlâk sahası «normatif»tir (kaide koyucudur) ve böylece varlığını ve gücünü hissettirmektedir. Bunu başaramadığı zaman tesirini kaybetmiş demektir.

VİTİR NAMAZI:

Yatsı namazından sonra «vitir namazı» kılmak vâcibdir. Gece namaza kalkabilenler için, vitir namazını, gece yarısından sonra kılmak daha faziletli bir iş olur. Bunu yapamayanlar, vitir namazını, yatsı namazını müteakip kılıp yatmalıdırlar. Vitir namazını, Ramazan ayında, cemaatle kılmak sünnettir. Sair zamanlarda münterit kılınması gerekir.

Vitir namazı, üç rekâttır. İlk iki rekâtı, tıpkı diğer namazlar gibi kılınır; üçüncü rekâta, Fatiha ve zamm-ı sûreden sonra, eller kulaklar hizasına kadar kaldırılarak «tekbir getirilir» ve eller tekrar bağlanarak «Kunut duaları» sessizce okunur. Bunu takiben rûkûa gidilir, secdelerden ve kade-i âhirden sonra selâmlarla tamamlanır. Kunut dualarını okumayı unutan, secde-i sehiv yapar. Kılınmayan vitir namazları kaza edilir.

TEHECCÜD NAMAZI:

Şanlı Peygamberimizin, gece yarısı, uykudan uyanarak kıldıkları ve kılmayı âdet edindikleri namazdır. Müslümanların bu namazı kılmaları, mümkün mertebe, devam ettirmeleri çok uygun olur. Çünkü Şanlı Peygamberimizin çok sevdikleri bir sünnetleridir. Kaldı ki, gece yarısı kalkıp Şanlı Peygamberimize uymak maksadıyla «teheccüd namazı» kılan müminler, büyük feyizlere ve bereketlere kavuşurlar. Teheccüd namazı, en az «iki», en çok «sekiz» rekât kılınır. Bu namazın kılınışı da tıpkı diğer sünnet namazlar gibidir.

NAFİLE NAMAZLAR:

«Nafile» sözü, günlük dilde «boşuna» mânâsında ise de dinimizde tâbir olarak Şanlı Peygamberimizin emredilmediği halde, kendiliğinden kıldığı namazlar demektir. Yahut, sünnetler, Şanlı Peygamberimizin «nafile»leridir.

Vakit namazları dışındaki bu «sünnet namazları» kılmak, İslâm'da beğenilen işlerdendir. Bunlara bazı örnekler verelim:

1. Evvabin namazı: Akşam namazından sonra «altı», yatsı namazından sonra «dört» rekât namaz kılmak müstehabdır.

2. Kuşluk namazı: Güneş'in bir mızrak boyu yükselmesinden «zeval vaktine» kadar, müminlerin en az «iki», en çok «on iki» rekât namaz kılmaları da müstehabdır.

3. Mescid namazı: Mescidlere girdikten sonra, yahut abdest aldıktan sonra «iki» rekât namaz kılmak müstehabdır.

4. Yolcu namazı: Yolculuğa çıkarken ve yolculuktan dönerken «ikişer» rekât namaz kılmak müstehabdır.

5. Hacet namazı: Herhangi bir meşru isteği bulunan müminlerin, bu isteklerinin yerine gelmesi dileği ile Allah rızası için, «iki» rekât namaz kılmaları demektir. Bu namazdan sonra, Allah'a el açarak dua ve niyazda bulunmak gerekir.

6. İstihare namazı: Bir işe karar vermeden önce, Cenâb-ı Hak'tan hayırlısını istemek üzere, «iki» rekât namaz kılmak, dua ve niyaz ile Allah'tan yardım dilemektir. Bu namaz ve dualardan sonra, uyanıkken kalbe gelen «istek ve isteksizliğe» göre, uykuda iken görülen işaretlere göre karar verilir. Ancak, unutmamak gerekir ki, mümin, sâlih ve güvenilir kimselerle yapılan «istişare», elbette istihareye tercih olunmalıdır. Çünkü. İslâm'da rüyalara fazla itibar etmek uygun değildir. Fakat, «istişare» imkânı bulamayan müminlerin «istihare» yapmaları doğru olur.

7. Tövbe namazı: Tövbekarların, bir daha aynı günahı işlemek üzere karar vermelerinden sonra, Allah rızası için, «iki» rekât namaz kılmaları müstehabdır.

NEFS MUHASEBESİ:

Mükellef her Müslüman'ın, bir günün sonunda, oturup «kendini değerlendirmesi gerekir. Nefis muhasebesi, müminin, Allah'a, Resûlü'ne, anasına, babasına, çoluk çocuğuna, yakın akrabalarına, dost ve komşularına, cemiyetine, kendi nefesine, bütün mahlukata karşı vazifelerini, emredildiği biçimde, yerine getirip getirmediği hususunda Allah'a ve vicdanına karşı hesap vermesi demektir.

Nefis muhasebesi, bir müminin, kendi kendini terbiye etmesi mânâsına gelir ki, İslâm'ın iman ve ahlâkının aydınlığında arınarak yarınki hayata manen hazırlanmak demektir. Bu sebeptendir ki. Şanlı Peygamberimiz şöyle buyururlar: «**Kahraman, nefsinı yenerdir.**».

B. BİR MÜSLÜMAN'IN BİR HAFTASI

Bir hafta «yedi gün» demektir. İnsanlar, bir yılın günlerini, «yedili sisteme» göre hesaplamaya âdet edinmişler. Durum, Yahudiler, Hristiyanlar ve Müslümanlar için aynı... Ancak, haftanın «ilk» ve «son» günü, aralarında farklı...

Yahudilerde haftanın «ilk günü pazar», son günü yani «yedinci gün» (yevm-i sebt) de «cumartesidir. Hristiyanlarda haftanın «ilk günü pazartesi», «son günü pazar»dır. Müslümanlarda da haftanın «ilk günü cumartesi», haftanın «son günü cuma»dır.

CUMA GÜNÜ:

İslâm'da kesin olarak «uğurlu» ve «uğursuz» gün yok... Her gün Allah'ın günüdür. Her gün hayra ve iyiliklere açıktır. Ancak, «cuma günü», Müslümanlar için, bir nevi «bayram» ve «sevinç günü»dür. O gün, mükellef olan bütün müminler, camilerde ve mescidlerde toplanarak «toplu namaz» kılarlar, «hutbe» dinlerler, en temiz ve güzel elbiselerini giyerek birbirleri ile kaynaşırlar.

Cuma günleri «boy abdesti» almak, umumî beden temizliği yapmak, tertemiz çamaşır ve elbiseler giyinmek, güzel kokular sürünmek sünnettir. Ashab-ı Kiram'dan (Peygamberimizin arkadaşlarımızdan) birçoğu, bugüne mahsus olmak üzere, «gümüş yüzüklerini» de takarlardı.

İslâm'da, cuma günü, gün boyunca, iş yerlerinin tatil edilmesi emredilmediği halde, bir âdet olarak birçok İslâm ülkesinde, cuma günleri tatil günü itibar edilmektedir. Mamafih, bu konu bizden olan ululemrin yetkisine bırakılmış bulunmaktadır.

Bununla birlikte, cuma günleri, namaz saati geldiğinde, Müslümanların işlerini bırakarak namaza koşmaları ve namazdan sonra tekrar işlerine dönmeleri istenmektedir. Bu konuda, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: **«Ey iman edenler! Cuma günü, namaz için çağırıldığınız zaman,**

hemen Allah'ı zikretmeye gidin. Alış verişi bırakın. Bu, bilerseniz, sizin için daha hayırlıdır. Artık, o namaz kılınınca, yeryüzüne dağılın, Allah'ın fazlından (nasib) arayın. Tâ ki, umduğunuza kavuşasınız». (Bkz. el-Cuma Sûresi, âyet 11).

Müslümanların, meşru bir mazeretleri olmadan cuma namazına gelmeyerek bir oyun ve eğlenceye dalmaları, dünyaya düşkünlük göstererek alış veriş ile oyalanmaları, dinimizde çok çirkin bulunmuştur. Böyle yapmak haram ve günahtır. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de bu gibileri şöyle ayıplarır: **«Onlar, bir ticaret, yahut eğlence gördükleri zaman, ona yönelerek dağıldılar; seni ayakta bıraktılar. De ki, Allah nezdindeki (sevab, müminler için) eğlenceden de, ticaretten de hayırlıdır. Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır».** (Bkz. el-Cumâ Sûresi, âyet 11).

CUMA NAMAZI:

Yukarıdaki âyet meallerinde de görüldüğü gibi cuma namazı kılmak, mukîm olan ve «Şer'î bir mazereti» bulunmayan bütün erkek mükelleflere «farz-ı ayn»dır, yani kesin farzdır. İhmal edilmesi mümkün olmayan ve zamanında kılınması şart olan bir ilâhî emirdir. Bu sebepten, müminlerin bu namazlarını rahatça ve huzur içinde kılabilimleri için gerekli kolaylıklar sağlanmalıdır. Bunu sağlayın kişi ve idareciler büyük sevab kazanırlar.

Cuma namazının vakti, daha önce de belirttiğimiz üzere, öğle namazının vaktidir. Bu vaktin dışında cuma namazı kılınmaz.

CUMA NAMAZI KİMLERE FARZDIR?

Cuma namazı akîl, baliğ, erkek, hür, sıhhatli ve mukîm olan bütün müminlere farzdır. Mecnunlara, çocuklara, kadınlara, hürriyetini kaybedenlere, camiye gidemeyecek kadar bedenî rahatsızlığı olanlara, sefer halinde bulunan yolculara cuma namazı farz değildir. Bununla birlikte sefer halinde bulunanlar, isterlerse, cuma namazı kılabilirler ve kıldırabilirler. Hatta, bu daha faziletli bir iş olur. Cuma namazı kılmak, hem «farz-ı ayn»dır, hem de «İslâm'ın şîarı» ayırt edici hususiyetidir. Bu sebepten şu veya bu bahane ile asla ihmal edilmemelidir, en çetin şartlarda bile «İslâm cemaatinin» dağılmasına fırsat ve imkân vermemelidir. Müslümanların, şu veya bu bahane ile «cuma cemaatini» terk etmeleri, daha çok İslâm düşman-

larının işine yarayacaktır. Herhangi bir meşru mazerete binaen «cuma namazını» kılamayan veya «cuma namazına» yetişemeyen müminler, öğle namazlarını tek başına kılarlar. Cemaat yapmak mekruhtur.

CUMA NAMAZININ SIHHAT ŞARTLARI:

Cuma namazının «sahih» olması için aşağıda saydığımız şartların bulunması gerekir:

1. Şehirde veya kasabada oturmak: Cuma namazı, şehir ve şehir hükmündeki yerlerde kılınır. Şehrin varoşları (banliyöleri) ve kenar mahalleleri şehre dâhildir. İmam-ı Şafî Hazretlerine göre, 40 Müslüman'ın sürekli olarak oturduğu bir yerde, başka bir şart aranmaksızın, cuma namazı kılınabilir.

2. Cuma için devlet iradesi şarttır: Cuma hutbesini ya devlet başkanı veya onun vazifelendirdiği kişi okur. Hutbe için verilen «izin», cuma namazında da imam olmaya izin sayılır. Böyle bir imkândan mahrum olan İslâm cemaati, toplanır, kendi arasında bir imam seçerek cuma namazını kılar; bu caizdir.

3. Cuma namazı, vaktinde kılınır: Cuma namazının vakti, öğle namazı vaktidir. Bu vakitten önce ve sonra cuma namazı kılınmaz.

4. Cami, herkese açık olmalıdır: Cuma camii, belli bir zümreye hasredilemez. Cami, isteyen her mümine açık olmalıdır. Aksi halde, cuma namazı sahih olmaz.

5. Yeter miktarda cemaat olmak: Bunun için, imamdan başka, akil ve erkek üç kişi yeter. Yani, en az dört kişi... Biri imam, üçü de cemaat ..

6. Hutbe, cuma namazından önce okunmalıdır: «Hutbe», cuma namazının en mühim rüknüdür. Hutbesiz cuma namazı sahih olmaz. Hutbenin öğle vakti girdikten sonra ve cuma namazından önce okunması şarttır. Aksi halde, cuma namazı sahih olmaz.

HUTBE:

Cami dışında, «ilk ezan» okunduktan sonra, cuma vakti girmiştir. Artık, müminlerin Cuma'dan gayri bir işle uğraşmaları tahriren mekruhtur. Her mükellef, abdestini almış ve camide yerini almıştır, «ilk ezan» veya «dış ezan» biter bitmez, Müslümanlar. Cuma namazının ilk dört rekâtlık sünnetini kılar ve sessizce otururlar.

Cuma sünnetinden sonra «hatip» minbere çıkar ve cemaate dönerek minberin basamaklarından birinin üzerine oturur. Bu esnada «müezzin», caminin içinde «ikinci ezan» yahut «iç ezan» okur. Ezan bittikten sonra, hatip ayağa kalkar. Artık, bu andan itibaren, hutbeyi dinlemekten başka bir iş yapmak, konuşmak ve hatta namaz kılmak yasak ve haramdır. Namazda yapılması yasak ve haram olan her iş ve hareket, hutbe esnasında da haramdır.

Hatib, «Euзу besmele»den sonra, Allah’a hamd eder, Şanlı Peygambere «salâvat» getirir. Kur’ân-ı Kerim’den bir «âyet» ile Şanlı Peygamberimizden bir «hâdis» okur. Allah ve Resûlü’nün emrettiği ölçüler ve hudutlar içinde kalarak kısaca dînî nasihatte bulunur. Sonra tekrar oturur, bir müddet sonra tekrar ayağa kalkar, yine «hamd» ve «senâ»dan sonra, müminlere ve devletine dua eder, «Dört Halife»nin (Cihar yar-ı Güzin’in) mübarek adlarını yücelterek hutbeye son verir. Böyle yapmak «Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat»in şiarıdır. Daha sonra minberden inmeden önce, Kur’an- Kerim’in: «innellahe ye’mürü...» ile başlayan (en-Nahl Sûresi, 90.) âyetini yüksek sesle okur ve minberden iner.

Hutbe, asla uzatılmamalı, kısa, heybetli ve dolu olmalıdır. Hutbe, Allah ve Resûlü’nün emir ve ölçüleri içinde okunmalı, bidatlerden ne kadar mümkünse sakınılmalıdır. Hatib, hutbe okurken, Şanlı Peygamberimizi ve O’nun yolundan giden yüce kahramanları temsil ettiğini asla unutmamalıdır; her türlü lâubalilikten, indilikten ve hafiflikten bilhassa kaçınılmalıdır.

CUMA NAMAZI NASIL KILINIR?

Cuma namazını, hutbeyi okuyan kimsenin kıldırması daha uygundur.

Cuma namazı kılınırken «kıraat» (Fatiha ve zamm-ı sûreler), aşikâre (sesli ve açık) yapılır.

Cuma namazının farzı «iki rekâttır». Bu iki rekâtın cemaatle kılınması farzdır.

Cuma namazı, öğle namazı gibi, «kamet getirilerek» kılınır.

Cuma farzı kılınırken cemaate yetişen mükellef, hemen imama uyar, eksik kalan namazını, diğer farzlarda olduğu gibi tamamlar.

Cuma farzı kıldıktan sonra, cuma namazının” son dört rekât sünneti kılınır.

Bundan sonra, belki, cuma şartları eksik kalmıştır diyerek ihtiyaten, öğlenin «dört rekât farzı» ile «iki rekâtlık sünneti» eda edilir. Günümüz Müslümanlarının da bu hususu ihmal etmemeleri, bilhas- sa gerekir.

Cuma'ya katılamayan müminler, cuma cemaati dağılıncaya ka- dar öğle namazlarını kılmamalıdırlar.

Namazı bozan her şey, cuma namazını da bozar.

CUMA GÜNÜ YAPILACAK DİĞER İŞLER:

Müslümanlar, cuma günü, hayatta bulunan ana ve babalarını, diğer büyüklerini ve mümkünse yakın akrabalarını ziyaret etme- lidirler. Ana ve babalarının, varsa din âlimlerinin ellerini öpmeli, hayır dualarını almalıdırlar. Şayet, ana ve baba ölmüşlerse, onları hayır dualar ile anmalı, yakınsa mezarları ziyaret edilmeli, her ne hal ise onlara Fâtiha'lar, Yâsin'ler ve Kur'ân-ı Kerim'den sûreler okuyarak hediye etmelidirler. Bu iş, perşembe öğleden sonra da ola- bilir. Mamafih, müminler bu hayır duaları ve hizmetleri, her gün yapabilirler. Ama cumanın ve cuma havasına girilen perşembe öğle- den sonrasının fazileti başka...

SAİR GÜNLER YAPILACAK İŞLER:

Müslümanlar, bütün günlerini, İslâm iman ve ahlâkına göre tanzim ederler. İslâm'da bulunmayan «uğurlu ve uğursuz gün» gibi bâtil inanışlara asla itibar etmezler. Günlerini, dünya ve âhiret saadetine ulaşmak için en uygun biçimde değerlendirirler.

Müslümanların, her gün, işe gitmeden veya işe başlamadan önce, Kur'ân-ı Kerim'den en az bir yaprak okumaları da çok faziletli bir iş olur.

Müslümanlar, dakik, plânlı ve programlı olmalı, bugünün ibadet ve işlerini yarına bırakmamalıdırlar. Müslümanlar, zamanı değerkendirmede, kendileri ile yarışmalıdırlar. Nitekim Şanlı Peygam-berimiz «İki günü eşit geçen aldanmıştır», diye buyurmuşlardır.

Haftanın pazartesi, perşembe ve cuma günlerini oruçlu geçirmek «müstehab»dır. Yalnız cuma günleri oruç tutmak uygun değildir.

C. BİR MÜSLÜMAN'IN BİR YILI

«Bir yıl 12 aydır». (Bkz. et-Tevbe Sûresi, âyet 36).

Bir yılı mevsimlere, aylara, haftalara, günlere, saatlere ve daha küçük zaman dilimlerine ayırarak değerlendirmek âdet olmuş.

«Bir Yılı» hesaplamada, çeşitli kriterler alınmıştır. Bir yılı, Güneş'e, Ay'a, başka yıldızlara ve kozmik hâdiselere göre hesaplayanlar vardır. Ancak meşhur olanı «Şemsî» (Güneş'e göre) ve «Kamerî» (Ay'a göre) yıllardır. Yani, çok meşhur olan «iki çeşit yıl» vardır. 1. Şemsî Yıl 2. Kamerî Yıl.

Şemsî Yıl (Güneş Yılı), Dünya'nın, Güneş etrafındaki yörünge-sinde, tam bir devir yapmasıdır.

Kamerî Yıl (Ay Yılı), göğümüzdeki Ay'ın, Dünya etrafındaki yörünge-sinde, tam 12 devir yapması demektir.

Bir Şemsî Yıl'da 365,242 gün, bir Kamerî Yıl'da 354,367 gün vardır. Yani, bir Güneş Yılı, bir Kamerî Yıl'dan 10,875 gün daha uzundur. Bu yüzden, 32 yıl 6 ayda bir, Kamerî Yıl, Güneş Yılı'ndan «bir yıl» daha fazla olur.

KAÇ TÜRLÜ TAKVİM VAR?

Şu anda İslâm dünyasında, hem Güneş, hem de Ay takvimleri kullanılmaktadır.

Güneş takvimleri de bir kaç çeşittir:

1. Milâdî takvim,
2. Rumî takvim,
3. Hicrî-Şemsî takvim.

Milâdî takvim: Batı dünyasından İslâm dünyasına geçen bir takvim anlayışıdır. İsa aleyhisselâmın «doğum yılı» (milâd) ile başladığı söylenir. Güneş yılına göre hazırlanmıştır. Yılbaşı, 1 Ocak'tır.

Rumî takvim: Osmanlılar döneminde Türkler tarafından kullanılırdı. Bugün artık kullanmıyoruz. O zaman, Rum papazları

tarafından yapılmıştı. Milâdî yıldan 582 sayısı çıkarılarak hesaplanan bir Güneş takvimi idi. Çok kusurlu ve yetersiz bir takvimdir.

Hicrî-Şemsî takvimi: Selçuklu hükümdarı Melik şah zamanında ve onun emri ile yapılmış ve Şanlı Peygamberimizin Hicret'ini başlangıç noktası olarak alan bir takvimdir. Güneş yılına göre hesaplanır. Milâdî tarihten 622 sayısı çıkarılarak bulunur. Bu takvime «Celâli takvimi» de denir. Bu takvimde mevsimler ve aylar, gece ve gündüzler eşit ve uzun olmasına göre, hassasiyetle tespit edilmiştir.

Bu takvime göre «yılbaşı», değişik ülkelerde farklı şekilde tespit edilmiştir. Bazıları 21 Mart gününü, bazıları 21 Eylül gününü «Yeni gün» itibar etmişlerdir. Selçuklular, bu takvimi, sadece dünyevî ve mevsimlik işlerini iyi plânlamak için yapmış ve tatbik etmişlerdi. Bu takvimin dînî bir hüviyeti yoktur. Bu sebepten, bilhassa İranlı Şiilerin, bu takvimin başlangıç günü olarak 21 Mart'ı «Nevruz» (Yenigün) ilân edip mukaddes bir gün gibi kutlamaları, Hristiyanların «Noel» kutlamaları gibi bir iştir. Müslümanların bu bidatlara (dine sonradan katmalara) itibar etmemesi gerekir.

Müslümanların, dünyevî işlerini «güneş takvimlerine» göre yürütmelerinde bir mahzur yoktur. Lâkin, asla unutmamak gerekir ki, müminler, dînî ibadet ve bayram günlerini ve saatlerini, Hicrî-Kamerî Takvime göre yürütürler ve 1 Muharrem Gün'ünü «**Dînî Yılbaşı**» olarak kabul ederler.

Ay takvimi: Buna Hicrî-Kamerî takvim de denir. Bu takvim, Şanlı Peygamber, Hazreti Muhammed'in (O'na salât ve selâm olsun), keremler beldesi Mekke'den, nurlar beldesi Medine'ye Hicret'lerini başlangıç kabul eden ve Ashabı Kiramın sevip be-nimse-diği dînî takvimimizdir.

Hicrî-Kamerî takvimde, esas olan gökteki Ay'ın Dünya etrafındaki hareketleridir. Müslümanlar, ayları, ibadet günlerini, Ramazanı, Hacc'ı, kandilleri, bayramları, Yılbaşını, zekâtı,... hem bu takvimlerine göre tanzim ederler. Müslümanların bu takvimleri, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle övülmektedir: «**Gerçekten de ayların sayısı, Allah'ın yanında, Allah'ın kitabında tâ gökleri vs. yeri yarattığı günden beri on iki aydır.**» (Bkz. et-Tevbe Sûresi, âyet 36). Yani Müslümanlar, «ibadetlerini» teorik bir aya göre değil, müşahhas ve gerçek olan Ay'a göre tanzim ederler. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'e göre, «**İşte bu, en doğru hesaptır.**» (Bkz. et-Tevbe Sûresi, âyet 36). Kısaca, müminler,

dinî hayatlarını, «Hicrî-Kamerî Takvîme» göre yürütürler. Hicrî-Kamerî Yıl'da, tam 12 ay vardır. Bu aylar, hilâlin, Batı ufkunda ilk görülmesi ile başlar ve aynı hilâl tekrar görülünceye kadar devam eder. Müslümanlar, bu işi sıhhatli yapmak için asırlardan beri, mükemmel «rasathaneler» geliştirmişlerdi. Bu tip müşahedelerden öğrenildiğine göre, aylar, bazen 30 gün, bazen da 29 gün olur.

Hicrî-Kamerî Takvime göre aylar şunlardır:

1. Muharrem,
2. Safer,
3. Rabîülevvel,
4. Rabîülâhir,
5. Cemaziyelevvel,
6. Cemaziyelâhir,
7. Receb,
8. Şaban,
9. Ramazan,
10. Şevval,
11. Zilkade,
12. Zilhicce.

Güneş yılı, Ay yılından 10,875 gün daha uzundur. Bu sebepten Kamerî aylar, hep aynı mevsimlere denk gelmezler. Allah'ın bir rahmeti olarak, Kamerî aylar, bütün gün ve mevsimleri dolaşırlar. Yani, «otuz iki buçuk» yılda bir, her kamerî ay, bütün mevsimleri dolaşarak tekrar aynı noktaya gelir. 65 yaşında bulunan bir mümin, bütün ömrünce, kamerî ayın (meselâ Ramazan ayının) iki defa, bütün mevsimleri devrettiğini idrak eder ve yaşar.

MİLADÎ YILI HİCRÎ YILA ÇEVİRMEK:

Şanlı Peygamberimiz keremler beldesi Mekke şehrinde, nurlar beldesi Medine şehrine, Milâdî 622 yılında (16 Temmuz 622, Cuma günü) Hicret ettiler.

Böyle olunca. Milâdî yılı, Hicrî takvime çevirmek için, Milâdî yıldan 622 sayısı çıkarılır. Böylece geriye kalan sayı Hicrî-Şemsî Yılı gösterir. Bu güneş yılı toplamını, 32,5 sayısına böldükten sonra, çıkan «bölümü», kendine eklersek, Hicrî-Kamerî Yıl bulunmuş olur.

Bunu bir misâl üzerinde inceleyelim. Meselâ, 1932 milâdî yılının hangi Hicrî-Kamerî Yıla rastladığını bulalım:

$$1932 - 622 = 1310 \text{ kalır.}$$

$$1310: 32,5 = 40 \text{ bulunur.}$$

$$1310 + 40 = 1350 \text{ olur.}$$

Demek ki, 1932 milâdî yılı, 1350 hicrî-kamerî yılına denk gelmektedir.

HİCRÎ-KAMERÎ YILI, MİLADÎ YILA ÇEVİRMEK:

Bunun için, Hicrî-Kamerî yıl sayısını, bir sabite olan 0,97 sayısı ile çarpmak gerekir. Böylece, önce, Hicrî-Şemsî yıl bulunur. Sonra bulunan bu sayıya 622 sayısı eklenince, Milâdî yıl bulunmuş olur. Şimdi, bunu da bir misâl ile gösterelim. Meselâ, 1350 Hicrî-Kamerî yıl, hangi Milâdî yıla rast gelmektedir?

$$1350 \times 0,97 = 1309,5 \text{ çıkar (Hicrî-Şemsî yıl)}$$

Buçuklar, tam yıla iblâğ edilince, bu 1310 olur. $1310 + 622 = 1932$ (Milâdî yıl), bulunmuş olur. Demek ki, 1350 Hicrî-Kamerî yılı, 1932 Milâdî yılına denk gelmektedir.

KAMERÎ AYLAR VE MÜSLÜMANLARIN İŞLERİ:

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'den ve Şanlı Peygamberimizin hadîslerinden öğrendiğimize göre, Müslümanlar, ibadetlerini, bayram ve kandillerini Hicrî-Kamerî Takvime göre, tanzim etmek zorundadırlar. Bu sebepten, biz, «Bir Müslüman'ın Bir Yılı» konusunu işlerken, yukarıda isimlerini saydığımız «kamerî aylara göre, müminlerin yapması gereken dinî vazifeleri, tek tek açıklamaya çalışacağız. Yani, hangi aylarda, ne gibi işler ve ibadetler yapılacaktır?

Bu konuya geçmeden önce, hemen belirtelim ki, hangi ay olursa olsun, mükelleflerin yapmak zorunda oldukları ve yapmalarında fazilet bulunan işler ve ibadetler vardır. Bunlar, aylar değişmekle değişmezler. Meselâ, günde beş vakit namaz, bütün günlük farzlar, vâcibler, sünnetler ve müstehablar ile dinî emirlere uymak ve haramlardan sakınmak böyledir. Bunlar, her ayda yapılması gereken «ortak vazifelerdir». Onun için, biz, ayları, birer birer alıp incelerken, bu «ortak vazifelere» kısaca işaret edecek, fakat, bilhassa

o aya mahsus olan günler, ibadetler ve yaşayış biçimleri üzerinde duracağız.

1. MUHARREM AYI:

Muharrem ayının birinci gecesi, Müslümanlar için «Dinî Yılbaşı» gecesidir. İslâm'da «Yeni Yıl», Muharrem ayının «birinci günü» ile başlar.

Müslümanlar, bu günde, tebrikleşirler, musafaha ederler. Yakında bulunan büyüklerini, akrabalarını ve arkadaşlarını evlerinde ziyaret ederler. Bu gece ve günde, Müslümanlar, birbirlerine ve bilhassa çocuklara hediyeler alırlar; uzakta bulunanların «1 Muharremi» veya «yılbaşını» telgraf, mektup ve kartla tebrik ederler. Dostlar ve arkadaşlar arasında da hediye vermek ve almak güzeldir. Ayrıca Müslümanların, matbuat yolu ile bütün Müslümanların yılbaşlarını tebrik etmeleri de çok faydalı olur. Müslümanların, bu gün ve geceleri, bir bayram gibi karşılamaları, temiz elbiseler giymeleri gerekir. Ayrıca onlar, bu sevinç günlerinde, fakir ve fukarayı da düşünmeli, cömertçe sadaka vermeli ve onları da hediyelerle sevindirmelidirler

İslâm'da «yılbaşı», aynı zamanda, ferdî ve içtimâî mânâda, bir «nefis muhasebesi» günüdür. Müslümanlar, geçen bir yıllarını, her bakımdan değerlendirmeli, gelecek zamanlarını, daha verimli ve başarılı geçirmeye hazırlanmalıdırlar. Müslümanlar, bu gece ve günlerini haramlara sapmadan, İslâm'ın emrettiği biçimde yaşamalı, asla İslâm dışı yaşayış biçimlerine özenmemelidirler. Aksine, onlar, bu gece ve günde, bütün Müslümanlara dua etmeli, bütün insanlık için hidayet dilemeli ve Allah'tan «hayırlı yıllar» istemelidirler.

Müslümanların, Hristiyanlar gibi, «Noel» kutlamaları, çam süslemeleri, Noel Baba masalları ile kendilerini ve çocuklarını uyutmaları çok çirkindir. Öte yandan, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat yolunda bulunanlar, İranlı Şîiler gibi, «Nevruz» (21 Mart günü yaptıkları, kendilerine mahsus yılbaşı) ve «Mihrican» (21 Eylül) şenlikleri yapmamalı ve bu sapık fırkaya uymamalıdırlar. İranlı Şîiler, bu şenliklerden önce, 20 Mart ve 20 Eylül günleri, oruç tutarlar, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Yolun da olanların, böyle yapması mekruhtur.

Muharrem ayının «ilk on gecesi», İslâm'da mübarek geceler olarak bilinir. Öte yandan, Muharrem ayının 9. ve 10. veya 10. ve 11 günleri oruç tutmak da sünnettir. Yalnız 10. günü oruç tutmak mek-

ruhtur. Nûh aleyhisselâm, 10 Muharrem günü, gemisinde «Aşure» adı verilen tatlıyı pişirdi diye, Müslümanların da aynı şeyi yapması ibadet olmaz. Çünkü biz, sadece, Şanlı Peygamberimizin sünnetine uymakla mükellef kılınmışız. Ancak, «Aşure Gecesi» (10 Muharrem Gecesi), Müslümanların, herhangi bir tatlı pişirip yemeleri mümkündür, ibadet niyeti olmamak şartı ile «Aşure» de yapılabilir.

Şiiler, 10 Muharrem günü, Şanlı Peygamberimizin torunu, müminlerin emiri Hazret-i Ali'nin küçük oğlu Hazreti Hüseyin'in «şahadet günü» olduğu için «yas tutarlar». Biz, Ehl-i Sünnet Vel-Cemaat yolunda olan müminler, bu acı hâdiseyi hatırladıkça çok üzülürüz; ancak, İslâm'da «yas tutmak» yasak olduğu için, bunu yapmayız. Şayet, İslâm'da yas tutmak diye bir şey olsaydı, «Şanlı Peygamberimizin vefatı» için tutulurdu. Hâlbuki, böyle bir şey yoktur.

2. SAFER AYI:

«Safer» ayında, belli ibadetler ve emirler dışında, ayrıca hususî bir gün ve gece yoktur. Yani, Müslümanlar, her zamanki, işlerini ve ibadetlerini yapacaklar, haramlardan sakınacaklar. Bununla birlikte, hemen belirtelim ki, her Hicrî-Kamerî (Arabî) ayın 13. 14. ve 15. günleri oruç tutmak sünnettir. Durum, «Safer Ayı» için de aynıdır.

3. RÂBİÜLEVVEL AYI:

Mevlid Gecesi: Bu ayın on birini on ikinci güne bağlayan gece, «Mevlid Gecesi»dir. Bu gece, «Kâinatın Efendisi» olarak yaratılan ve «Bütün Âlemlere» peygamber olarak gönderilen sevgili ve yüce kurtarıcımız Hazret-i Muhammed Mustafa'nın (O'na binlerce salât ve selâm olsun) doğdukları mübarek gecedir.

Bizzat, Şanlı Peygamberimiz Muhammed Mustafa, bu geceye hususî bir ehemmiyet verirlerdi. Öte yandan, Ashab-ı Kiram, bu geceler toplanır, Şanlı Peygamberimizin hayatlarını, mücadelelerini ve mucizelerini hatırlar, anlatır, haklarında yazılmış kasideleri, şiirleri okur ve tam bir bayram sevinci yaşarlardı. Şanlı Peygamberimizin doğmuş olmasını, insanlığın kurtuluşu için gönderilişini büyük bir sevinç ile karşıarlardı. Nitekim bu gece «O doğdu!» diye sevinenlere ne mutlu.

Her peygamber, doğduğu günü «bayram» itibar etmiştir. Biz, Müslümanlar da Şanlı Peygamberimizin «doğum gününü» bayram

kabul ederiz. O gün, bizler de toplanır, Kur'ân-ı Kerim okuruz, Şanlı Peygamberimizin hayat hikâyelerini, örnek mücadelelerini ve mucizelerini anlatır, haklarında yazılmış bulunan «naat»ları, kasîdeleri, şiipleri ve yazıları okuruz.

Bu konuda, Süleyman Çelebi'nin «Mevlid»i ne kadar içlidir, Fuzulî'nin «Su Kasîdesi» ne şahanedir. Daha niceleri ve güzel eserler vardır. Yeni nesiller, genç nesiller, Şanlı Peygamberi sevmeye ve anlatmada, atalarıyla yarışmalıdırlar.

Asrımızda, «Mevlid Geceleri», tarihteki emsalleri gibi, yine cemiyetimizde ve topyekûn İslâm Âleminde, bütün ihtişamı ile yaşanmalı, o gün, bütün âlem, bu «Yüce Doğuş'un» farkına varmalıdır. Bu konuda, cemiyet liderlerine büyük sorumluluklar düşmektedir. Basın yayın, radyo ve televizyonlar o gün seferber olmalıdır.

Bilindiği gibi, Şanlı Peygamberimiz, doğdukları gibi, yine Rebiülevvel ayının 12. Pazartesi günü, vefat etmişlerdir.

4. RABİÜLAHİR AYI:

Bu ay, aynen «Safer Ayı» gibidir.

Bu ayda, her günkü, ibadetler ve emirler yapılacak ve her Arabî ayda olduğu gibi, bu ayın da 13. 14. ve 15. günleri oruç tutmak sünnettir.

5. CEMAZİYELEVVEL AYI:

Bu ayın 13. 14. ve 15. günler oruç tutmak sünnettir.

6. CEMAZİYELÂHİR AYI:

Bu ayda da hususî bir gün ve gece yoktur. Yine 13. 14. ve 15. günler oruç tutmak sünnettir.

7. RECEB AYI:

Mübarek «ÜÇ AYLAR»ın ilkidir. Mübarek üç aylar: Receb, Şaban ve Ramazan aylarıdır. Bu aylardan Receb ve Şaban'ın 1. 2. ve 3. günleri ile 13. 14. ve 15. günlerini oruçlu geçirmek sünnettir. Ramazan'ın da tamamını oruçlu geçirmek farzdır.

Şanlı Peygamberimiz şöyle buyururlar: **«Receb Allah'ın, Şaban Peygamberin ve Ramazan ayı da ümmetimin ayıdır».**

Recep ayında ayrıca «Regaip» ve «Mîraç Kandilleri» de vardır.

«Regaip Kandili»: Bu kandil, Receb ayının «ilk cuma gecesidir». Receb ayının bütün geceleri mübarektir. Lâkin, Regaip gecesinde, bereketler kat kattır. Bu geceyi değerlendirmek, tövbe ve istiğfar etmek, kaza namazı kılmak, nafile namaz kılmak, dua etmek ve niyazda bulunmak gerekir. Bu gece, Şanlı Peygamberimizin pek «rağbet ettikleri» bir gece olduğundan bu isim verilmiştir.

«Mîrac Kandili»; Bu kandil, Receb ayının 27, gecesidir. Hicret'ten bir yıl önce, Şanlı Peygamberimiz, 52 yaşlarında iken, Allah'ın büyük lütuf ve ihsanı ile «Mîrac Mucizesi» vuku buldu. «Mîrac», başlı başına bir mucizedir. Bir rüya veya ruh hâli değildir. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de ifade buyurulduğu gibi, Allah **«Kulunu (Muhammed aleyhisselâmi), bir gece, Mescid-i Haram'dan (alıp), Mescid-i Aksa'ya götürün (Zâtı ecelle ve a'lâdır ve noksanlıklardan) münezzehdir».** (Bkz. el-İsrâ Sûresi, âyet 1). Kur'ân-ı Kerim'in haber verdiği bu mucizeyi inkâr etmek küfürdür. Kaldı ki, muteber din kitaplarından ve hadîslerden öğrendiğimize göre, «Mîrac Mucizesi» bu kadarla da kalmamış, Arş-ı Â'lâ'ya kadar çıkmış ve Sidret'ül- Müntehâ aşmıştır. Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de bu hâdis: **«O'na (Peygamberimize), âyetlerimizden bazılarını gösterelim.»** diye ifade edilmektedir. Ayrıca, bunun bir «rüya» veya bir «hâl» olmadığını belirtmek için de Cenâb-ı Hak, kendini şahit göstermekte ve Yüce Kitabımızda şöyle buyurulmaktadır: **«Şüphesiz ki, O, (evet) hakkı ile işiten, kemali ile görendir».** (Bkz. aynı sûre, aynı âyet). Öte yandan meşhur Türk şair ve mutasavvıfı Süleyman Çelebî, «Mevlid»inde bu «Mîrac Mucizesini» ne kadar duyarak anlatır.

Müslümanların «Mîrac Kandilini», gereği gibi değerlendirmeleri gerekir. Bu gece, çokları tereddütte iken", Şanlı Peygamberimizi, bütün kalbiyle tasdik eden yüce sahabî ve halîfe Hazreti Ebûbekir gibi vecd ve huzur içinde bulunulmalıdır. Çünkü Mîrac'ı anlamak için, herşeyden önce, muhteşem bir kalp ve gönül gerek...

Mîrac Gecesi, «Teşbih Namazı» da kılmak iyi olur. Beş vakit farz namaz, Mîrac Gecesi, emrolundu.

TESBİH NAMAZI:

Teşbih namazı, müstehab olan namazlardandır. Bütün mübarek gecelerde kılınması **iyi olur**.

Teşbih namazı, dört rekâttır. «Teşbih namazı» denmesinin sebebi, dört rekât boyunca, yeri gelince «**Sübhane'llahi velhamdü lil-lâhi ve lâilâhe iliallahu vallahü ekber**» diye teşbihte bulunmaktır. Her rekâtta 75 teşbih çekilir, böylece dört rekât bitince, yukarıdaki teşbih sayısı, toplam 300 olur.

«Teşbih namazı», teşbihler hariç diğer namazlar gibi kılınır. Ancak, «Sübhaneke»den sonra 15 defa, «kıraat» bittikten sonra 10 defa, «rükû»da, asıl teşbihlerden sonra 10 defa, «rükûdan doğrulunca» 10 defa, «secde»de, asıl teşbihlerden sonra 10 defa, birinci secdeden sonra «oturunca» 10 defa ve «ikinci secdede», asıl teşbihlerden sonra 10 defa olmak üzere, bir rekâtta toplam 75 defa, yukarıda metnini verdiğimiz teşbih okunur. Diğer rekâtlarda da aynen tekrarlanır ve böylece dört rekâttık teşbih namazı tamamlanınca 300 defa aynı teşbih çekilmiş olur.

Toplu halde hazır bulunan müminler, teşbih namazını cemaatle kılabilirler; ancak, sırf teşbih namazı kılmak için cemaat toplamak mekruhtur. Nafile namazların münferid kılınması daha iyi olur.

8. ŞABAN AYI;

Mübarek «Üç Ayların» ikincisidir. Ramazan'a hazırlık ayı...

Bu ayın da 1., 2. ve 3. günleri ile 13., 14. ve 15. günleri oruç tutmak müstehabdır. Ancak, Şaban ayının 15'inden sonra, oruç tutmak uygun değildir. Aksine, Müslümanlar, Ramazan ayını rahat geçirmek için, bu ayın son on beş günü yemeli, içmeli ve kuvvetlenmelidir.

«**Berat Kandili**»: Bu kandil, Şaban ayının 15. gecesidir. Yani, 14'ü 15'e bağlayan gece... Bu gece, Kura'n-ı Kerim, Allah'ın ilmin-den Levh-i Mahfuz'a indi. Bu gece, bir yıl içinde olacak hâdiseler, Allah tarafından meleklerle bildirilir. Şanlı Peygamberimiz, Berat Gece'si, çok ibadet ve dua ederlerdi. Bizim de O'na uymamız gerek...

9. RAMAZAN AYI:

Mübarek üç ayların sonuncusu...

On bir ayın sultanı... Gufran ay,... Kur'an ayı... Rahmet ve fazilet ayı... Yüce Allah'ın, Şanlı Peygamberin «ümmetine hediye ettiği» ay... Bereketli ay...

İçinde, «Kadîr Gecesini, nurlu bir öz halinde bulunduran bir aylık «oruç ayı»... Teravihler, hatîmler, zekât ve cömertlik ayı... Fıtır Bayramı'na hazırlık ayı...

İslam cemaatinin ve kıt'aları dolduran milyonlarca müminin oruç tuttuğu, sahura kalktığı, iftar ettiği, omuz omuza namaz kıldığı, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim'i güzel sesli hafızlarla birlikte hatmettikleri, vitir namazlarını birlikte kıldıkları, bayrama hazırlandıkları, Hacc hazırlıkları için harekete geçtikleri benzersiz ay...

Ramazan ayında, bütün vakit namazlarında, camiler hıncahınc dolar... Gerçekten bu ay, diğer aylardan çok daha farklı... Ramazan dopdolu bir aydır. Ramazan, bütün ibadetleri bağrında toplayan ve müminleri heyecanlandıran, coşturan, yıkayıp arındıran yüce bir aydır.

RAMAZAN ORUCU:

Müslümanların, Ramazan ayını oruçlu geçirmeleri farzdır.

Bu konuda, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmaktadır: **«Ey, iman edenler! Sizden önceki(ümmet)-lere yazıldığı gibi, sizin üzerinize de oruç yazıldı (farz kılındı). Tâ ki korunaszınız. (O), sayılı günler(dir). Artık, sizden kîm (o günlerde), hasta yahut sefer üzerinde bulunur (ve orucunu yemiş olursa, tutamadığı günler sayısınca başka günler (de tutar. İhtiyarlığından yahut şifa bulması ümit edilmeyen bir hastalıktan dolayı oruç tutmaya) gücü yetmeyenler üzerine de bir yoksul doyumu fidye lâzımdır. Bununla beraber, kim gönül isteği ile bir hayır yaparsa, işte bu, onun için daha iyi olur. Oruç tutmanız, hakkınızda (fidye vermenizden) hayırlıdır, bilerseniz. (O sayılı günler) Ramazan ayıdır ki, Kuran, onda indirilmiştir. (O Kur'an ki), İnsanlara hidayettir, doğru yolu ve Hak ile bâtılı ayırt eden nice açık delillerdir, öyleyse, içinizden kim, o aya erişirse orucunu tutsun; kim de hasta olur yahut bir sefer üzerinde bulunur-**

sa, o halde, başka günlerde, oruç tutamadığı günler sayısınca (orucunu kaza etsin). Allah, size kolaylık diler, güçlük istemez...». (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 183, 184, 185).

Ramazan ayını «oruçlu geçirmek», İslâm'ın «beş temel şartından biridir. Bu ayda, «Şer'î bir özü» bulunmayan bütün akıl, balığ müminler oruçludurlar. Şahsiyet ve cemiyet plânında, bütün müminler, bu mukaddes ayın bereket ve hikmet dolu ikliminde, aydınlanmış çehrelerle dolaşırlar, çalışırlar, ibadet ve dua ederler. Nice İslâm Şairi, bu ruh ve iman dolu mukaddes ay hakkında methiyeler yazmıştır. Bu ayın, rahmet, hikmet ve bereketini onu yaşayanlar bilirler.

RÜ'YET-İ HİLÂL» VE RAMAZAN AYI:

«Rüyet-i Hilâl», hilâlin gökyüzünde görünmesi, müşahede edilmesi demektir. Ramazan ayı, Şaban ayının bittiğini, haber veren Batı ufkundaki incecik hilâlin görünmesi ile başlar. Müminlerin bu hilâli görmeye çalışmaları gerekir.

«Rüyet-i Hilâl» için, gökyüzü açıksa ve hilâli görmeye engeller yoksa, mesele kalmaz. Çünkü hâdiseye topluluklar şahadet edebilir. Hava kapalı ise veya «görüşü» (rüyet-i) güçleştiren şartlar varsa, akıl, balığ ve âdil bir müminin şahadeti kâfi gelir. Bu şahadet, Ramazan'ın başlaması için yeterlidir. Fakat, Ramazan'ın bitişini ve «Fıtır Bayramını» (Ramazan Bayramını) belirten «Şevval Hilâli» için şahadet şartları biraz da ha ağırdır. «Şevval Hilâli» için, gökyüzünde engeller varsa, bu sefer, en azından akıl, balığ ve âdil iki erkeğin yahut bir erkek ile iki kadının şahadeti şarttır. Yani, tek başına «Şevval Hilâlini» gören kişi kendinden başka şahit bulamıyorsa, tek başına bayram edemez ve orucuna devam etmeye mecbur kalır.

İslâm'da astronomik hesaplar, rasathaneler, hep «rüyet-i hilâle» (hilâlin görünmesine) yardım edici unsurlardır. İslâm'da asl olan «**rüyet**»tir. Bu sebepten olacak, İslâm dünyasında, en eskiden beri, çok sayıda rasathaneler kurulmuş, büyük astronomi âlimleri yetişmiş, Güneş'in, Ay'm, yıldızların hareketleri inceden inceye hesaplanmış, hatta —Uluğ Bey tarafından— Ay'ın haritası çıkarılmıştır. Evet bunlara rağmen, «rüyet-i hilâl», İslâm cemiyetlerinde bir «farz-ı kifâye» olarak devam etmiştir ve devam edecektir. Çünkü İslâm'da «**ayn'el-yakîn bilgi**» (müşahedeye dayanan bilgi), «**ilm'el-yakîn bilgi**» (nazarî bilgi)den daha üstündür.

Bilinmelidir ki, İslâm'da, hakikatler karşısında, itminanın da dereceleri vardır. «İlm'el-yakîn» mertebesinde itmînânî «nazarî» (teorik)dir: «ayn'el-yakîn» mertebesinde itmînân «müşahedeye bağlanmakta» ve dolayısı ile daha fazla olmaktadır. Bunun da üstünde, İslâm'da bir «hakk'el-yakîn» mertebesi vardır ki, bu da hakikatî, bizzat kendi nefsinde «tecrübe ederek» ve yaşayarak bilmek demektir. Bir tasavvuf büyüğünün de belirttiği gibi, «ateşin yakıcı» olduğunu «bilmek» başka, «görmek» başka, «bizzat yaşamak» başkadır. O halde, «rü'yet-i hilâlin», neden astronomik hesaplara tercih edildiğini anlamak gerekir. Astronomik hesaplar elbette mühimdir, fakat «rü'yet-i hilâl» çok daha başka bir gayret...

Şanlı Peygamberimiz, Ramazan ayının «başlama» ve «bitiş» noktalarını şöyle belirtirler: **«Ramazan hilâlini gördüğünüz zaman oruç tutunuz ve (Şevval) hilâlini gördüğünüz zaman iftar ediniz. Eğer gökyüzü kapalı olursa Şaban ayının günlerini, otuz güne tamamlayınız».**

YEVMI-ŞEK (ŞÜPHE GÜNÜ):

Görüldüğü üzere, Şaban ayının 30. günü, «yevm-i şektir, (şüphe günüdür). Yani, o yıla ait Şaban ayının 29'mu, yoksa 30'mu çekeceği bilinmediğinden, şayet hava kapalı ise, «rü'yet-i hilâl» —bütün İslâm ülkelerinde — mümkün olmamışsa Şanlı Peygamberimizin emir buyurdıkları gibi, Şaban ayını, 30'a tamamlayacak ve ertesi günü Ramazan ayının «ilk günü» kabul ederek oruç tutacağız. «Yevm-i şek»te (şüphe gününde), ne olur, ne olmaz ihtimaline binaen oruç tutmak «mekruh»tur. Ancak, o gün, oruca niyet etmezsiniz, öğle vaktine yakın bir zamana kadar, bir şey yemeden içmeden beklemek, şayet Ramazan ilân edilmişse «oruca niyet etmek», aksi halde yemek, içmek uygun olur.

ORUÇ TUTMAK KİMLERE FARZDIR?

Ramazan ayında oruç tutmak için, «mümin», «akil» ve «baliğ» olmak şarttır. İman etmeyene oruç farz olmaz. Akı olmayan kimse de oruç tutmakla mükellef değildir. Bulûğ çağına gelmemiş çocukların, oruç tutmaları «farz» değilse de onları, bu ibadete alıştırmak için, yedi yaşından itibaren, ara sıra oruç tutmaya teşvik etmek, tuttukları oruçları sebebi ile onları, maddî ve manevî biçimlerde mükâfatlandırmak faydalı olur.

RAMAZAN'DA, ORUÇ TUTMAK KİMLERE FARZ DEĞİL?

Hastalar ve seferi durumda olanlar, münasip bir zamanda kaza etmek, sürekli hastalar ve çok düşkün durumda bulunan yaşlılar, «fıdye vermek» (bir fakiri, bir günde iki öğün doyurmak veya bir fitre vermek) suretiyle ve şartıyla Ramazan ayında oruç tutmaya-bilirler.

Hayız (âdet) ve nifas (lohusalık) halindeki kadınlar, Ramazan ayında oruç tutamazlar. Bu halleri geçtikten sonra, oruçlarını kaza ederler. «Emzikli kadınlar» da süt emen yavruları veya kendileri zarar göreceklese, müsait bir zamanda «kaza etmek» veya «fıdye vermek» üzere, Ramazan ayında oruç tutmayabilirler. Fakat, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de buyrulduğu gibi «**oruç tutmaları**», «**bilirlerse**», fıdye vermekten kendileri için daha «**hayırlıdır**». Çok yaşlı ve ihtiyar kimseler için de durum aynıdır

Çocuklara ve aklen malûl olanlara Ramazan orucunun farz olmadığını, daha önce de bildirmiştik.

ORUCUN FARZLARI:

Orucun farzları, üçtür.

1. Niyet etmek,
2. Müddeti kollamak,
3. İmsak etmek.

«**Niyet Etmek**»: Niyetsiz oruç sahih değildir. Ramazan orucuna niyet, akşam güneş battıktan sonra, ertesi gün, Güneş'in zirveye gelmesinden biraz öncesine, yani «dahve zamanı»nın (kuşluk vaktinin bitimine) kadar yapılabilir. Bilindiği gibi, «kuşluk vakti» (dahve zamanı), güneşin doğu ufkundan yükselip yayılmağa başladığı andan başlar ve tam zirveye çıkma noktasına yaklaşmasına kadar devam eder. Böyle olunca, müminler, «Ramazan orucuna» öğle vakti gelmeden niyet etmelidirler. Niyetin gece yapılması, şüphesiz, daha iyi olur. Niyet için «**Yarınki Ramazan orucunu, Allah rızası için tutmaya niyet ettim**» demek veya kalbinden geçirmek yeterlidir. Esasen, bu şuur içinde «sahur yemeğine kalkmak» da niyet etmek demektir.

«**Oruç müddetini kollamak**»: Oruç müddeti, «fecr-i sâdık»tan (tanyeri ağarmasından) başlar, akşam «gurup vaktine» (Gün batımına) kadar devam eder.

«**İmsak etmek**»: «İmsak» kelimesinin lügat mânâsı, «nefsi tutmak, sakınmak» demektir. Oruçta imsak, yemekten, içmekten, cinsî münasebetten, kısaca orucu bozucu şeylerden sakınmak demektir.

ORUCU BOZAN VE KEFARET GEREKTİREN HALLER:

Ramazan ayında, oruca niyet edip oruçlu olduğu halde, bile bile gıda veya gıda yerine geçen ilâç ve benzeri şeyleri yemek, içmek, sigara içmek, cinsî münasebette bulunmak, oruçlu iken oruçlu olduğunu unutarak bir şey yiyip içtikten sonra oruçlu olduğunu hatırladığı halde orucunun bozulmadığını bilmesine rağmen yemeye ve içmeye devam etmek hem orucu bozar, hem kefarete gerektirir. Kısaca, kasten veya bir bahane bularak, özürsüz olarak yiyen, içen ve cinsî münasebette bulunan kimselerin oruçları bozulur. Böyleleri için, hem «kaza», hem «kefarete» gerekir.

«**Kaza**»: Ramazan ayı geçtikten sonra, bozulan orucu, iade etmek demektir.

«**Kefarete**»: Ramazan ayı geçtikten sonra, kasten orucunu bozmanın cezası olarak 60 gün, ara vermeden, peş peşe oruç tutmak demektir. Bu, «Ramazan orucunu kasten katletmenin» cezasıdır. Bu orucu, tutmaya gücü yetmeyen müminler, «altmış fakiri», sabah ve akşam yemekleri yedirmek (yahut fidye vermek) suretiyle bir gün doyurmak zorundadırlar. Aksi halde günahkâr olurlar.

ORUCU BOZAN VE KEFARET GEREKTİRMEYEN HALLER:

Aşağıda sayacağımız şartlarda oruç bozulursa, sadece «kaza» gerekir, «kefarete» gerekmez:

1. Zor ve baskı altında yemek, içmek ve cinsî münasebette bulunmak,

2. Tedavi maksadı ile mideye gidecek ilâçlar almak veya kana karışarak dimağa ulaşacak biçimde derin yaralara, adaleye, damara, deri altına «sıvı ilâç» koymak veya «iğne yapmak».

3. Böbreklere, mesaneye, ön ve arka menfezlere, buruna, boğaza ve kulağa ilâç vermek, yağ akıtmak, şırınga yaptırmak; diş çektirirken morfin kullanmak,

4. Zorlayarak ağız dolusu kusmak,

5. Mukîm olarak sabahlayan ve sonra o gün sefere çıkan kimse, iftar ederse, fırsat bulunca, orucunu sadece kaza eder.

6. Kendi isteği ile dışarıdaki sigara dumanını içine çekmek,

7. Ön ve arka taraflarına ıslak parmak sokmak, içeride kaybolacak şekilde pamuk ve bez koymak orucu bozar. Kum maddelerin bir kısmı dışarıda kalırsa oruç bozulmaz.

8. Cinsî temas olmaksızın, aşırı sevişmeden dolayı inzal vuku bulursa, oruç bozulur ve fakat kefarete gerekmez.

ORUCU BOZMAYAN ŞEYLER:

Aşağıda sayacağımız haller vuku bulduğunda oruç bozulmaz.

1. Unutarak yemek, içmek ve cinsî münasebette bulunmak,

2. Gözü sürmelemek ve göze ilâç damlatmak,

3. İhtilâm olmak,

4. Görerek veya hayal ederek inzal olmak,

5. Kan aldırarak,

6. Kasıt olmaksızın ağız dolusu kusmak ve bunun, irade dışı, geri gitmesi,

7. Cünüb kalmak, (bütün bir gün boyu olsa bile orucu bozmaz; ancak böyle dolaşmanın günahı ayrı...)

8. Gıybet etmek (başkasını çekiştirmek), orucu bozmaz, faziletini azaltır.

9. Banyo esnasında, kulağa suyun kaçması orucu bozmaz. Ramazanda, oruçlu iken, sırf serinlemek maksadı ile banyo yapmak mekruhtur.

SAHUR VE İFTAR:

«**Sahur**»: Ramazan ayında yenen gece yemeği, «iftar», yine Ramazan ayında, güneş battıktan sonra yenen «akşam yemeği» demektir. Ramazan geceleri, sahura (temcid yemeğine) kalkmak müstehaptır. Sahur yemeğini, fecre (feci-i sâdık'a) yakın bir zamana kadar geciktirmek de öyle... Daha fazla geciktirmek mekruhtur.

İftar: Akşam vakti geldiğinde, oruç tutan müminlerin, akşam yemeği yemeleridir. İftarı, acele yapmak da müstehaptır. Bunun için önce, hurma, zeytin ve su gibi bir şey ile iftar edip akşam namazına durmak, namazdan sonra, rahatça yemek için sofraya oturmak iyi olur.

İftar esnasında, samimî ve içten gelerek küçük bir dua yapmak da sünnettir. Bu dua esnasında, orucu, Allah rızası için tuttuğunu, Allah'ın varlığına ve birliğine inandığını, onun verdiği rızıklarla iftar ettiğini belirtmeli, O'ndan bağışlanma dilenmeli ve yarınki oruca niyet edilmelidir.

ORUCUN ÇEŞİTLERİ:

Sekiz çeşit oruç vardır. Bunları sayalım:

1. Muayyen zamanlı farz oruçlar: Ramazan orucu.
2. Muayyen zamanlı olmayan farz oruçlar: Kaza ve kefaret oruçları gibi.
3. Muayyen zamanlı vâcib olan oruçlar: Belli gün veya günlerde oruç tutmayı adamak gibi.
4. Muayyen zamanlı olmayan vâcib oruçlar: Herhangi bir günde oruç tutmayı adamak gibi.
5. Sünnet olan oruçlar: Muharrem ayının 9. ve 10. günleri oruç tutmak.
6. Müstehab olan oruçlar: Her Arabî ayın 13, 14 ve 15. günleri oruç tutmak gibi.
7. Mekruh olan oruçlar: Muharrem'in yalnız 10. günü, yalnız cumartesi günleri, Nevruz (20 mart) ve Mihrican (20 eylül) günleri oruç tutmak gibi.
8. Haram olan oruçlar: Ramazan bayramının birinci günü, kurban bayramının her dört günü oruç tutmak haramdır.

TERAVİH NAMAZI:

Ramazan ayı boyunca, her gece, yatsı ile vitir namazı arasında kılınan toplam 20 rekâtlık namaza teravih namazı denir. Peygamberimizin, çok kuvvetli sünnetidir. Ramazan boyunca, bütün mükelleflerin, bu namazları cemaatle kılması da sünnettir. İki, dört ve sekiz rekâtta bir selâm verilerek de kılınabilir. En iyisi, iki rekâtta bir selâm vererek kılmaktır. Her dört rekât sonunda oturarak dinlenildiği için bu namaza «teravih» (dinlenme) namazı adı verilmiştir. Bu namazı, evde cemaat yaparak kılmak da mümkündür, ancak, camilerde kılınması daha faziletli olur. Ramazan ayında, vitir namazı da teravihten sonra, cemaatle kılınır.

Teravîh namazı, yalnız Ramazan ayına mahsus bir ibadettir. Kılınışı, tıpkı diğer sünnetler gibidir. İfütah tekbirinden önce, kalben, niyet edilir ve cemaatle kılmıyorsa, imama uyulur. Sübhaneke'den sonra, susulur ve imam dinlenir. Çünkü teravîh namazı, cehri (sesli) olarak kılınır.

Teravîh namazı, cemaati fazla sıkmamak için, biraz çevik kılınabilir.

Teravîh namazı, 20 rekâtlık bir bütün olduğu için, başlangıçta yapılan bir niyet yeterlidir.

Teravîh namazını «hatim» ile (bîr Ramazan boyu Kur'ân-ı Kerim'i, baştan sona devretmekle) kaldırmak sünnettir. Hiç olmazsa, bulunulan beldenin bir camiinde bile olsa, bu sünnet yerine getirilmelidir.

RAMAZANDA KUR'AN-I KERİM'İ HATMETMEK:

Ramazan, aynı zamanda, Kur'ân-ı Kerim'in indirildiği aydır.

Ramazan ayında, müminlerin, en az bir defa, Kur'ân-ı Kerim'i, baştan sona kadar okumaları veya okuyan kimseleri dinlemeleri sünnettir.

KADİR GECEŚİ:

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de övülen gece...

«Bin aydan daha hayırlı»... «Kur'ân-ı Kerim'in indirildiği gece»... «Tanyeri ağarcıncaya kadar ruh ve meleklerin yeryüzüne indiği gece»... «Allah'ın izni ile müminlerin selâmla anıldığı gece».

Kadîr gecesi Ramazan'ın içinde bir gece... Kesin günü ve saati belli değil. Bu belirsizlikteki hikmet, Ramazan'ın bütün gecelerini ihya etmek için...

Bu gecenin Ramazan'ın «son on gecesi» içinde olduğunu söyleyenler var... 27. gecesi diyenler de... İslâm dünyasında, Ramazan'ın 27. gecesini «kadîr gecesi» itibar etmek, âdet haline gelmiş... Kim bilir, belki de öyledir... İmam-ı A'zam Hazretleri, 27. Ramazan gecesi için «çok muhtemel» diye buyururken, İmam-ı Şafîî Hazretleri 17. Ramazan gecesi için aynı şeyi düşünüyor.

Bu gece, müminler, camileri doldurur, dua, niyaz ve namazlarla değerlendirir. Evinde, varsa, kaza namazlarını kılar. Kur'ân-ı Kerim

okur, hayır ve hasenatta bulunur. En iyisi, bütün bir Ramazan böylece davranabilmek...

İTİKÂF:

İtikâf: Bilhassa, Ramazanın son on gününde, mescidlere kapanıp ibadet, zikir ve tefekkür ile meşgul olmak demektir. Bu, Şanlı Peygamberimizin sünnetidir. O, Ramazanın son on günü gelince, böyle yaparlardı. Bir beldede, bir tek mümin dahi, bu sünneti yerine getiriyorsa, diğer Müslümanlardan da mükellefiyet kalkar. Ramazan ayında yapılan itikâf on gündür ve oruçlu olmak şarttır.

Ramazanda yapılan itikâf için şu şartlar yerine getirilmelidir:

1. Niyet etmek: Niyetsiz itikâf olmaz.
2. Akil olmak şarttır, balığ olmak şart değildir. Kadınlar da itikâf yapabilirler, ancak onların evlerinde bir odayı mescid edinip itikâfa çekilmeleri gerekir. Kocanın izni şarttır.
3. Cünüb, hayız ve nifas halinde olmamak şarttır.
4. Ramazan itikâfı için, oruçlu olmak şarttır.
5. Erkekler için, cemaatle namaz kılman bir cami veya mescidde olmak.

Ramazan ayının dışında da «adak» tarzında «itikâf» yapılabilir. Bu itikâf için oruç şart değil, belli bir süre de yoktur. Adak sahibinin istek ve arzusuna göre zaman çok kısa da olabilir. Meselâ, «bir saat», «bir gün», «üç gün»... gibi.

İtikâf yapan kişi, malâyani (boş şeyler) konuşmaz, tabii, şer'î ve zarurî özürlü olmadıkça camiden dışarı çıkmaz. Bu özürlü sebebi ile dışarı çıkmışsa ihtiyaçtan fazla durulmaz. Kasten veya unutarak camiden çıkmanın «itikâfı» bozulur. İtikâf yapan kişi, itikâf yerinde yer ve içer. İtikâf yapan kişi, cami içinde, Kur'ân-ı Kerim, din kitapları okur, ilim öğrenir ve öğretir.

ZEKÂT:

Zekâtın lügat mânâsı «temizlik» demektir. Dinimizde, zenginlerin, kendi malları arasından fukaranın hakkını ayırıp hak sahibine vererek kendi paylarını, arındırmaları demektir. Zekât, İslâm'ın beş temel şartından biri... Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı

Kerim’de ısrarla «namazla birlikte» emredilmiştir. «Namazı kılın, zekâtı verin». (el-Bakara Sûresi, âyet 110). Zekât, Hicret’in 2. yılı Ramazan ayında farz kılındı. O günden bugüne, müminler, daha çok Ramazan ayında zekât vermeyi âdet edindiler Oysa, zekât, her ayda verilebilir; ancak Ramazan ayında verilmesinin ayrı bir fazileti var...

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur’ân-ı Kerim’e göre, **«Zenginlerin malında fukaranın hakkı var»**. (Bkz. ez-Zariyat Sûresi, âyet 19). Bu yüce hakikati, beşeriyet, bu ilâhî mesajdan, ancak 1400 yıl sonra ancak biraz sezebildi mi dersiniz?

Zekât, Allah rızası için, Müslümanların, -malları ile yaptıkları, çok yüce bir ibadet biçimi olup içtimâî adaleti temin eden eşsiz bir yardımlaşma emridir ve yalnız bu ibadet şekliyle bile İslâmiyet, bir vahiy nizamı olduğunu ispat etmektedir.

ZEKÂT KİMLERE FARZ?

«Nisab miktarı» malı olan ve bu malı üzerinden «bir kamerî yıl» geçmiş bulunan, akıl, balığ Müslümanlara farzdır.

Nisab miktarı malı olmayan yahut, bu kadar malı bulunmasına rağmen, üzerinden bir «kamerî yıl» geçmemiş bulunan Müslümanlara zekât henüz farz değildir. Bir kamerî yıl dolduktan sonra, şayet nisab miktarı malı, hâlâ varsa, zekât vermek zorundadır.

Nisab miktarı malı olup akıl ve balığ olmayana zekât düşmez. Ayrıca, zekât yalnız Müslümanlar için farzdır.

ZEKÂT KİMLERE VERİLİR?

Zekât, bir «vergi» değil, bir «ibadet»tir.

Zekâtın «sarf yerleri», bizzat yüce ve mukaddes kitabımız Kur’ân-ı Kerim tarafından tayin ve tespit edilmiştir. Zekât, ister şahıslar tarafından, ister devlet tarafından organize edilsin, adları Kur’ân-ı Kerim’de yazılı hak sahiplerine verilecektir, imam-ı A’zam Hazretlerine göre, aşağıda sayacağımız bu «sekiz sınıf» insandan herhangi birisine ulaştırılmakla farz yerine getirilmiş olur. Bu sekiz sınıf insan şunlardır:

1. Fakirler: «Nisab miktarı» malı olmayan fakirdir.

2. Miskinler: Bunlar, çok fakir ve düşkün kimselerdir.

3. Âmiller: Bunlara zekât toplayıcılar da denir. Eskiden mevcut olan bu gibi memurlar, zengin bulunsalar dahi, kendilerine zekât verilir.

4. Müellefe-i Kûlub: Şanlı Peygamberimiz zamanında, gayrimüslimlerin kalbini İslâm'a ısındırmak veya meylettirmek için, yahut onlardan gelecek zararları bertaraf etmek için, fakirlerine zekât verilirdi. Hazret-i Ömer zamanında, İslâm kuvvetlenince, buna ihtiyaç kalmamıştır. Ondan sonra gelen bütün Ashabı- Kiram da öyle davrandılar ve zekâtı, yalnız Müslümanlara verdiler.

5. Köleler: İslâm, kölelik müessesesini, yok etmek için, içinde bulunduğu şartlara göre, esaslı tedbirler almıştır. Bunun için, kölelerin kendi hürriyetlerini, efendilerinden geri almaları için, onlara zekât vermeyi emretmiş ve bu suretle onları, insanlık şerefini alçaltan bu belâdan kurtarmıştır.

6. Borçlular: İslâm'da, zaruret halinde müminlerin borçlanmalarına izin verilmekle birlikte, Şanlı Peygamberimizin de buyurdıkları gibi «Borç lekedir» ve maalesef, bazen kişilerin esaretine ve sömürülmesine dahi vesile olmaktadır. Bu sebepten, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, borçlu durumda olup borcunu ödemekte zahmet çeken müminlere de zekât verilmesi emredilmiştir.

7. Allah yolunda bulunanlara, cihad için: Allah ve Resûlü'nün yolunda cihat etmek isteyip de maddî imkânlardan mahrum müminlere de zekât verilmesi emredilmiştir.

8. Yolcular: Zengin bile olsa, şu veya bu sebeple malından, mülkünden ve zenginliğinden uzak düşmüş ve şu anda muhtaç durumda bulunan yolculara da zekât verilmesi emredilmiştir.

ZEKÂT KİMLERE VERİLMEZ:

Gayrimüslimlere, zekâtın gayrı, her türlü sadaka verilebilir.

Zekât parası, yukarıda saydığımız «sekiz sınıf» insana verilir; bu paralarla cami, mescid, yol, köprü, okul, hastane vesaire yapılamaz. O, fukaranın hakkıdır.

Kadın kocasına, koca hanımına zekât veremez. Çocuklar, kendi ana ve babalarına ve onların atalarına, yine kendi çocuklarına ve torunlarına zekât veremezler. Zengin kardeşler, fakir kardeşlerine,

onların eş ve çocuklarına zekât verebilirler. Hatta bu kabil akrabaya zekât vermenin fazileti çoktur. Amcaya, dayıya, halaya ve teyzeye, onların çocuklarına -şayet muhtaçlarsa- zekât vermek çok iyi olur. İslâm'da, zekâtı, yakından uzağa doğru vermekte fazilet vardır.

Zenginlere zekât verilmez. Ancak, zengin adamın, fakir çocukları, eşi ve kardeşleri varsa, onlara zekât verilebilir.

Eskiden, «seyyidlere ve şeriflere» (Şanlı Peygamberimizin soyundan gelenlere), «Beyt'ül- Mal»dan (Devlet Mâliyesinden), «Humus» adı verilen bir nevi «maaş» ödenirdi. Şimdi, bu verilmiyor. Her ne kadar «Haşimoğullarına», «Seyyid» ve Şeriflere», zekât verilmezse de şimdi onların muhtaçları da diğer müminler gibi olmuştur. Bu sebepten onlara da zekât verilmesi uygun olur.

ZEKÂT MALLARI VE NİSAB MİKTARLARI:

Aşağıda «zekât mallarını» ve «nisab miktarlarını», ayrı ayrı ele alıp inceleyeceğiz.

«Zekât mallarını» şöyle tasnif etmek mümkündür:

1. Altın ve gümüş zekâtı,
2. Ticaret mallarının zekâtı,
3. Madenlerin ve definelerin zekâtı,
4. Malların, mülklerin, evlerin, mağazaların, atölye ve fabrikaların zekâtı,
5. Memur ve ücretlilerin yaptıkları tasarrufların zekâtı,
6. Koyun ve keçilerin zekâtı,
7. Sığır ve manda zekâtı,
8. Develerin zekâtı,
9. Ticaret maksadı ile at, katır, merkep ve benzeri hayvan yetiştiricilerin zekâtı.
10. Ekinlerin ve meyvelerin zekâtı.

Şimdi, bunları tek tek ele alarak açıklamaya çalışalım:

1. ALTIN VE GÜMÜŞ ZEKÂTI:

Altın ve gümüşten yapılmış şeyler, ister ziynet eşyaları olsun, ister kap-kacak olsun, ister hatıra eşyası olsun, ister külçe halinde bulunsun, zekât malıdır ve zekât nisabının hesabına katılırlar.

Altın ve gümüş kap-kacak kullanmak haramdır. İslâm'da «nisab miktarı» altın ve gümüşü «hususî mülkiyetinde» bulunduran bütün mükellefler, zekât vermek mecburiyetindedirler.

Altının «nisab miktarı», 96 (doksan altı) gramdır. Yani, eski tâbirle 20 miskal çarpı 4,8 gram, eşittir 96 gram ağırlığa...

Gümüşün «nisab miktarı», 640 (altı yüz kırk) gramdır. Yani, 200 dirhem çarpı 3,2 gram, eşittir 640 gram ağırlığına...

Altın ve gümüş nisabından hangisi, fukaranın lehine ise, zekât, ona göre hesaplanarak verilir. Zekâtın bin bir hikmeti var. Onlardan biri de her ne suretle olursa olsun, altın ve gümüşün «iktisadî hayattan» çekilerek âtıl bırakılmasını önlemektir. Ya bu kıymetli madenler, iktisadî hayata katılacak veya zekâtla törpülene törpülene «nisab miktarının» altına düşecektir.

Bazıları sorabilirler: «Neden, 96 gram altından, 640 gram gümüşten veya bunlardan birinin «nisabına» ulaşınca «banknot» veya «yardımcı para»dan zekât veriliyor da bu miktar veya daha ziyadesi ticaret maksadı olmaksızın, meselâ, halıya, kilime, mobilyaya, kıymetli taşlara, inciye, pırlantaya ve benzeri metaa yatırıldığı zaman zekât alınmıyor?» Önce, şunu belirtelim ki, İslâm'da lüks ve israf haramdır. Müslüman, parasını, malını ve mülkünü, şu veya bu tarzda israf etmekten sakınmak zorundadır. Öte yandan, zekâtın hikmetlerinden biri de altını, gümüşü, parayı ve yardımcı parayı, atâletten kurtarmak, tekrar piyasaya sevk etmektir. Bu sebepten «ticaret maksadı gütmeksizin» halı, kilim, mobilya, kıymetli taşlar, inciler, pırlantalar ve benzeri emtiayı satın alıp evinde alıkoyanlar veya kullananlar, ister istemez, parayı atâletten kurtarmakta, tekrar piyasaya iade etmekte, üretilmiş mal ve hizmetler satın alarak iktisadî faaliyetleri desteklemektedirler. Yani, bir bakıma zekât, hedeflerinden birini gerçekleştirmiş bulunmaktadır. Kaldı ki, evde saklanan veya kullanılan bu mallar bir gün satılırlarsa, ele geçen paranın üstünden bir kamerî yıl geçince zekâta dâhil olurlar. Bazı kimselerin, zekât vermemek için, ellerindeki parayı devamlı olarak, üzerinden bir yıl geçmeden değişik yatırımlara kaydırarak «hile» yaptıkları söylenir. Böyle yapanlar var mıdır, bilmeyiz? Takva sahibi, bir mümin, zekât borcunu ödememek için hile yapmaz. Çünkü Allah'ı aldatmak mümkün değildir. Ancak, parasını, devamlı olarak yatırımdan yatırımcı kaydırarak iktisadî hayatı canlandırmak ve ödeyeceği zekât miktarını arttırmak için çalışan müminleri bu şekilde lekelemek de asla doğru değildir.

2. TİCARET MALLARININ ZEKÂTI:

Hangi cinsten olursa olsun, ticaret -mallarının değeri, altın ve gümüş nisabına ulaşınca ve üzerinden bir kameri yıl geçince, «kırkta biri» (yüzde iki buçuğu) zekât olarak verilir.

Ticarî işlemlerde kullanılan banknotların üzerinde yazılı değerlerine göre zekât hesap edilir. Senet ve bonoların hepsi «kuvvetli alacak» hükmündedir. Bunları da zekât hesabına katmak gerekir. Çünkü «alacak» durumunda bulunan mal ve paraların da zekâtı verilir. Ancak, «alacağın tahsiline kadar» zekât geciktirilebilir.

Zekâtın, «aynî» veya «nakdî» ödenmesi gerekir. Bilindiği gibi, «nakit», İslâm'da altın ve gümüş cinsinden para demektir. Diğer madenlerden yapılmış paralara «züyûf» veya «fûlus» denir. Zekât veren kimse, zekât alan kimsenin «serbest iradesine» uyararak, hareket ederek işi kolaylaştırabilir.

3. MADENLERİN VE DEFİNELERİN ZEKÂTI:

Ateşte eriyen altın, gümüş, demir, kurşun, bakır ve benzeri madenleri, yeraltından çıkaranlar, şayet mülkün sahibi bulunuyorlarsa, çıkardıklarının «beşte birini» (yüzde yirmisini), zekât olarak hak sahiplerine vermek zorundadırlar. Geriye kalan «beşte dört» (yüzde seksen) kendilerinin olur. Durum, define bulanlar için de aynıdır. Mülk, başkalarının ise, bu «yüzde sekseni» onlar alır. Bu hüküm, Müslüman olsun olmasın. «Dar'ül- İslâm'da (İslâm diyarında) bulunan bütün «vatandaşlar» için geçerlidir. Pasaport ile gelenlerin böyle bir hakkı yoktur.

Toprağında petrol, kömür, tuz ve benzeri maddeler bulunanlar ve çıkaranlar, mücevver cinsinden «değerli taşlar» elde edenler, mermer, taş, kireç ve benzeri maddeleri çıkarıp satanlar, tuğla, kiremit ve benzeri şeyler imal edip satanlar, bu malları, ticaret konusu yaptıkları andan itibaren «ticaret malları zekâtına göre», zekât verirler. Madenlerin «rezervleri» (yeraltındaki miktarları) nazara alınmadan, sadece, çıkarılan kısmından zekât verilir.

4. MALLARIN, MÜLKLERİN, EVLERİN, MAGAZA, ATELYE VE FABRİKALARIN ZEKÂTI:

Taşınmaz mal ve mülklerin (gayrimenkullerin), bizzat kendilerinin zekâtı yoktur. Ancak, bunlar, «ticaret malı» durumuna getir-

ilirlerse yahut bunlar kira ve benzeri bir gelir getiriyorlarsa ve yahut birer gelir kaynağı halinde iseler, bu gelirleri zekâta tabidir.

Arsa ve mülk alıp satan, atölye ve fabrikasını para ile devreden, kiraya veren veya bunları işleten, ev veya apartman daireleri ticareti yapan kimsenin eline geçen para, altın ve gümüş nisabına ulaşır ve üzerinden bir kameri yıl geçerse «yüzde iki buçuğunu» zekât vermek zorundadır.

Satmak için inşa edilen evler, apartmanlar, mağazalar, atölyeler ve fabrikalar, satılmak için parsellenmiş arsalar ve bütün gayrimenkuller, satıldıkları zaman, değerleri üzerinden zekâta tabidirler. Hâlbuki kiraya verilen gayrimenkuller, getirdikleri «akarlar» (kira gelirleri) miktarına göre zekâta tabi tutulurlar.

Hangi mal olursa olsun, ticaret maksadı ile alınmışsa ve üzerinden bir kameri yıl geçince, zekât vermek farz olur. Bu mallar, ister kitap, ister ders malzemesi, ister elbise ve çamaşır, ister ziynet eşyası, ister hali, kilim ve mobilya, ister başka bir şey olsun fark etmez. Esas olan, bu malların ticaret maksadı ile alınmış ve bulundurulmuş olmasıdır.

5. MEMUR VE ÜCRETLİLERİN YAPTIKLARI TASARRUFLARIN ZEKÂTI:

Memur ve ücretliler, aldıkları «maaş» ve «ücretlerini», diğer müminler gibi israfa kaçmadan, ihtiyaçlarına sarf ederler. Bu sarfa rağmen, tasarruf ederek para biriktirebiliyorlarsa, yani maaş ve ücretleri dolgun ise, bu tasarrufları, altın ve gümüş nisabına ulaşmış bir kameri yıl geçince, zekât vermeleri icap eder.

Bu zekât, banknotların ve «yardımcı paranın» (hisse senedi, çek, tahvil vs.) üzerindeki değere göre hesap edilir. Varsa, altın ve gümüş ziynet eşyalarının da zekâtı verilir. Her ne kadar altın ve gümüş kap-kacak kullanmak haram ise de evinde böyle eşya bulunduranlar, bunların da zekâtını vermek zorundadırlar. Ticaret maksadı ile evde bulundurulmuş her şey zekâta tabidir,

6. KOYUN VE KEÇİLERİN ZEKÂTI:

Koyun ve keçi için zekât nisabı, 40 adettir. Kırtan az olursa, zekât yoktur. Sayı kırka ulaşmış üzerinden bir kameri yıl geçince, zekât vermek farz olur.

Bu durumu, bir cetvelle göstermek mümkündür:

Miktarı:**Verilecek zekât miktarı:**

40-120	koyun (keçi)	için	1 adet koyun (keçi) verilir.
121-200	»	»	2 adet koyun (keçi) verilir.
201-399	»	»	3 adet koyun (keçi) verilir.
400-499	»	»	4 adet koyun (keçi) verilir.
500-599	»	»	5 adet koyun (keçi) verilir.
600-699	»	»	6 adet koyun (keçi) verilir.
700-799	»	»	7 adet koyun (keçi) verilir.
800-899	»	»	8 adet koyun (keçi) verilir.
900-999	»	»	9 adet koyun (keçi) verilir.

Bundan sonra, her 100 koyun için, bir koyun (keçi) ilâve edilerek zekât verilir. Görüldüğü gibi, keçiler için zekât nisabı da koyunlar gibidir. Zekâtta, koyun ile keçi, bir cins itibar edilir. Her iki cins karışık ise zekât, çok olan cinse göre hesaplanır ve verilir.

7. SIĞIR VE MANDA ZEKÂTI

Siğır ve mandalar, zekâtın hesabında bir cins itibar edilir.

Siğır ve mandalar için zekât nisabı, 30 adettir. Yani 30'dan az olursa, zekât yoktur. Sayı 30'a ulaşıp üzerinden bir kamerî yıl geçtikten sonra, zekât vermek farz olur.

Bu durumu, bir cetvele bağlamak gerekirse:

Miktar:**Verilecek zekât miktarı:**

30-39	siğır (manda) için	2 yaşında 1 adet dana
40-59	siğır (manda) için	3 yaşında 1 adet dana
60-69	siğır (manda) için	2 yaşında 2 adet dana
70-79	siğır (manda) için	3 yaşında 1 ve 2 yaşında 1 olmak üzere 2 dana.
80-89	siğır (manda) için	3 yaşında 2 adet dana,
90-99	siğır (manda) için	2 yaşında 3 adet dana
100-109	siğır (manda) için	2 yaşında 2 dana ile 3 yaşında 1 dana
110-119	siğır (manda) için	2 yaşında 1 dana ile 3 yaşında 2 dana verilir.

Hesap bu minval üzere gider. Görüldüğü gibi, mandaların hesabı da böyledir ve dana yerine «malak» verilir.

8. DEVELERİN ZEKÂTI:

Yılın büyük çoğunluğunu, kırdan otlayarak geçiren (yani «sâime» olan), üretmek veya süt almak niyeti ile beslenen sığır, manda, koyun ve keçiler gibi, develerin de zekâtı vardır.

Deve için zekât nisabı 5'tir. Yani, beşten az olan deve için zekât yoktur. Bu sayı beşe ulaştıktan sonra, bir kamerî yıl geçince, zekât farz olur.

Bu durumu, bir cedvele bağlamak mümkündür:

<u>Miktarı:</u>		<u>Verilecek zekat miktarı:</u>
5 - 9	Deve için	1 Koyun
10-14	Deve için	2 Koyun
15 - 19	Deve için	3 Koyun
20 - 24	Deve için	4 Koyun
25 - 35	Deve için	2 yaşına basan 1 dişi deve
36 - 45	Deve için	3 yaşına basan 1 dişi deve
46 - 60	Deve için	4 yaşına basan 1 dişi deve
61 - 75	Deve için	5 yaşına basan 1 dişi deve
76 - 90	Deve için	3 yaşına basan 2 dişi deve
91 - 120	Deve için	4 yaşına basan 2 dişi deve
121-125	Deve için	4 yaşına basan 2 dişi deve 1 koyun
126 - 130	Deve için	4 yaşına basan 2 dişi deve 2 koyun
131 - 139	Deve için	4 yaşına basan 2 dişi deve 3 koyun
140 - 144	Deve için	4 yaşına basan 2 dişi deve 4 koyun
145 - 150	Deve için	4 yaşına basan 3 dişi deve
151 - 155	Deve için	4 yaşına basan 3 dişi deve 1 koyun
156 -160	Deve için	4 yaşına basan 3 dişi deve 2 koyun
161 - 165	Deve için	4 yaşına basan 3 dişi deve 3 koyun
166 - 170	Deve için	4 yaşına basan 3 dişi deve 4 koyun
171 - 174	Deve için	4 yaşına basan 3 dişi deve 5 koyun
175 - 185	Deve için	4 yaşına basan 3 dişi deve 2 yaşında 1 dişi deve

Bu hesap, böylece, yüzlerce deveye kadar tespit edilmiştir.

9. TİCARET MAKSADI İLE BESLENEN VE ÜRETİLEN HAYVANLARIN ZEKÂTİ;

Ticaret maksadı ile alınan ve satılan bütün hayvanların, bu arada, aynı maksatla at, katır, merkep ve benzeri hayvanları bulunanların ticaret maksadı ile tavşan ve kümes hayvanı yetiştiriciliği yapanların, bu ticarettten gelirleri altın ve gümüş nisabına ulaştığında, usulüne uyarak yüzde iki buçuk üzerinden zekât öderler.

Dişi ve erkek atları beslemek ve üretmek üzere çiftlik kuran kimse-ler de at başına bir alım dinar (4,8 gram altın ağırlığındaki Şer'î Dinar) verirler. Yahut, bu atların değerini, altın ve gümüş nisabına göre hesaplayarak yüzde 2,5 zekât olarak öderler.

Yünü için beslenen, yük taşıyan, binek olarak kullanılan hayvanların zekâtı yoktur. Ayrıca, cinsleri ayrı ayrı olan hayvanların zekât-ları, birbirine eklenerek veya başka ticaret mallarına eklenerek hesaplanmaz. Bunların zekâtları ayrı ayrı mütalâa edilir.

10. EKİNLERİN VE MEYVELERİN ZEKÂTİ (ÖŞÜR VERMEK):

Ekin ve meyvelerin zekâtına «Öşür» denir. «Öşür», onda bir demektir. Müslümanların, ziraat yaparken, kendi şartlarına göre, elde ettikleri mahsûlün (ekin ve meyvelerin), Şeriat ahkâmına göre, tespit edilmiş belli bir kısmını, zekât olarak vermek zorundadırlar.

Müslüman ziraatçı, arazisini, yılın ekseriyetinde, yağmur veya nehir suyu ile sulayarak alıyorsa, elde ettiği mahsûlün «onda birini», aksi halde, başka vasıta ve imkânlarla suluyorsa «yirmide birini» zekât olarak ihtiyaç sahiplerine verir. Şayet, fakir ve fukaranın bu hakkını vermezse günahkâr olur. Çünkü ilâhî irade böyle buyurmaktadır. Fakir ve fukaranın bu hakkını ketmetmek, bir nevi gasp ve hırsızlıktır.

Ekin ve meyvelerin, nisaba ulaşmak ve üzerinden bir yıl geçmek gibi şartları yoktur. Ekin ve meyve, ne olursa olsun, fukaranın hakkı, hemen ayrılır ve hak sahibine ulaştırılır. «Öşür», vergi değil «ibadettir». İslâm devleti, «zimmî»lerden de «haraç» adı verilen, bir «vergi» alır. Bu, «gayrimüslim tebaa»dan olan ziraatçıların topraklarından aldıkları ekin ve meyvelerin «beşte biri» demektir. Müslüman çiftçiler ise, «vergi» değil, «zekât» ve «ibadet» niyeti ile «onda bir» öderler.

İSLÂM'DA «ZEKÂT» VE «VERGİ» KAVRAMLARI:

İslâm dünyasında, bazı çevrelerin «zekât» ve «vergi» kavramlarını, birbirleri ile karıştırdıklarını görüyoruz. Hâlbuki bu ikisi arasında, çok mühim farklar vardır. Nitekim ecdadımız, bu iki kavramı, bir diğerinden ayırmak için farklı tâbirler kullanmışlardır.

«Tekâlif-i Şer'iyye» tâbiri, dinimizde, bilhassa bir ibadet olarak emredilen «zekât» ve «öşür» gibi mükellefiyetler için kullanılırdı. Zaten, «tekâlif-i şer'iyye», dinin getirdiği mükellefiyetler demektir.

«Tekâlif-i Örfiyye» (örfi .mükellefiyetler) ve «Tekâlif-i Resmîyye» (resmî mükellefiyetler) tâbirleri de İslâm'da «devletçe» ve «ululemr» tarafından konan veya konması âdet olan vergiler için kullanılırdı. Bu tip vergilere «tekâlif», «bâc», «resm» ve «âdet» tâbirleri de kullanılırdı.

İslâm memleketinde bulunan müminler, şartlarına göre, hem «şer'î», hem de «örfi ve resmî» mükellefiyetlerini birlikte yerine getirirlerdi. Meselâ, çiftçilerimiz, bir taraftan koyunlarının «zekâtını» ayırıp fakir ve fukaraya, mâlî bir ibadet olarak verirken, diğer taraftan da «örfi ve resmî» emirlere uyarak «resm-i ganem» (koyun vergisi) adı altında, «devletine» ayrı bir «vergi» ödüyordu. Bu ikisi, birbirinden ayrı ve farklı şeylerdi.

Durum, her zaman olduğu gibi, şimdi de böyledir. Yani, «mükellefler», bir taraftan «dinî bir fariza ve ibadet» olarak kendilerine düşen «zekât ve öşürlerini» ödeyecekler, diğer taraftan «kendilerinden olan ululemrin» koydukları kanunlara itaat ederek «kendi devletlerine» vergi ödeyeceklerdir. Bunlar, birbirlerinin yerlerine geçemezler. Çünkü bunların şartları, nisapları ve sarf yerleri farklıdır.

Ayrıca bilmek gerekir ki, «zekât borçlarını» ödemeyen müminler, Allah indinde suçlu ve günahkârdırlar. Öte yandan devlet, kendine «vergi ödemeyen» mükellefleri takip eder ve cezalandırır. Yani, her ikisini de ayrı ayrı vermek gerekir.

Zekâtı vergi yerine veya vergiyi zekât yerine itibar etmek mümkün değildir. İyi bir Müslüman, hem Allah ve Resûlû'ne itaat ederek «zekât ve öşürünü» verir, hem de kendinden olan ululemrin «kanunlarına» uyarak «devletine» vergisini öder. Böylece dünya ve âhîret sıkıntılarından kurtulur.

10. ŞEVVAL AYI

10. ay... Hacc mevsiminin başlangıcı...

Ramazanın son günü, Batı ufkunda «Şevval Hilâli»nin gözükmesi ile «oruç ayı» biter; artık, yarım «Fıtır Bayramı» (Ramazan Bayramıdır.

Bu bayramın başlaması için «rü'yet-i hilâl» (hilâli görmek) şarttır. Bu konuda, akıl, baliğ ve âdil iki erkeğin veya bir erkek ile iki kadın Müslüman'ın şehadeti yeterli...

Devlet veya cemiyet «Fıtır Bayramı»nın başladığını, bilinen en seri vasıtalarla bütün İslâm âlemine duyurur. Çünkü «Fıtır Bayramı»nın birinci günü oruç tutmak haramdır. Bu gece «teravih namazı» kılınmaz; «vitir namazı», artık tek başına kılınır. Müslümanlar, yarımkı bayram hazırlığına başlarlar.

FİTRE VERMEK:

«Fitre», gerçek ihtiyaçları dışında, nisab miktarı mala sahip olan hür her Müslüman'a vâcibdir.

Fitre vermek için akıl ve baliğ olmak da şart değildir. Bebekler mecnunlar için dahi fitre verilir. Misafir olanın da fitre vermesi gerekir.

Ticaret imalı olsun veya olmasın, ihtiyaç dışı olan bütün mal ve varlıklar ile zekâta tabi olmayan «süs eşyaları» da nisaba dâhildir. Bu sebepten olacak, hemen hemen her Müslüman, mutlaka fitre vermek için çırpınmaktadır ve çırpınmalıdır.

«Fitre», zekâtтан önce, Müslümanlara «vâcib» olan bir «zekât çeşidi»dir.

FİTRE NE ZAMAN VERİLMELİDİR?

«Fitre», Şevval ayının «birinci günü», tanyeri ağarmasından itibaren vâcib olur. Yani, Ramazan Bayramı'nın ilk günü, tanyeri ağarmasından itibaren «fitre vermek» şart olur. Fitre, «bayram namazına kadar», muhtaçlara ulaştırılmalıdır ki, onlar da «bayram ihtiyaçlarını» karşılayabilsinler. Buna fırsat bulamayan müminler, ne kadar gecikilmiş olunursa olunsun, yine fitrelerini vermek zorundadırlar. Fitreler de zekâtта olduğu gibi, yakından uzağa doğru verilmelidir. Yani önce muhtaç akrabalara, sonra yakın komşulara

verilmeli, yakında muhtaç yoksa uzağa gidilmelidir. «Dar'ül-İslâm'da» bulunan gayrimüslimlere de verilebilir.

Orucunu tutsun tutmasın, büyük küçük, hasta ve sağlıklı her mümin, şayet nisab miktarı malı varsa «fitre vermek» zorundadır. Fitre, «kişi başına» hesaplanarak verilir. Aile reisi, bakmakla mükellef olduğu kimselerin de fitrelerini, kendisi ile birlikte verir. Bebekler, çocuklar, hizmetçiler, baliğ olduğu halde mecnun çocuklar için de fitre verilir. Fakir olan «eş» ve «yetişkin evlâtların» da fitrelerini vermek büyük sevaptır. Henüz doğmayan bebeğin fitresi verilmez. Bir fitre, bölünmeksizin bir fakire verilir. Yani, bir fakire bir fitreden az verilmez. Bir fakire, birden fazla fitre verilebilir.

FİTRENİN HESAPLANMASI:

Fitre yahut «fıtır sadakası», dört maddeye göre hesaplanır:

1. Buğdaya göre,
2. Arpaya göre,
3. Kuru üzüme göre,
4. Hurmaya göre.

Şimdi bunları, tek tek ele alarak kısaca açıklayalım:

1. Buğday göre Fitre hesaplamak demek, bir kişi için, 520 dirhem buğdayı veya buğday ununu muhtaç olana vermek demektir. Bir dirhem 3,2 gram olduğuna göre 520 dirhem buğday veya buğday unu ($520 \times 3,2 = 1664$ gram eder ki, yaklaşık olarak) 1750 gram kabul edilir. Fakirlere, bu miktar buğdayı veya buğday ununu veya -fakir dilerse- bunların «nakdî karşılığını» ödemek gerekir.

2. Arpaya göre fitre hesaplamak demek, bir kişi için, 1040 dirhem arpayı veya arpa ununu, muhtaç olana vermek demektir. Bir dirhem, 3,2 gram olduğuna göre, 1040 dirhem arpa veya arpa unu ($1040 \times 3,2 = 3328$ gram eder ki, yaklaşık olarak) 3500 gram kabul edilir. Fakirlere, bu miktar arpayı veya arpa ununu veya -fakir dilerse- bunların «nakdî karşılığını» ödemek gerekir.

3. Kuru üzüme göre kişi başına düşen fitre miktarı hesabı, aynen arpa gibidir. Yani 1040 dirhem (yaklaşık olarak 3500 gram) kuru üzümü veya tutarını bir fakire vermek demektir.

4. Hurmaya göre kişi başına düşen fitre miktarı hesabı, tıpkı, kuru üzüm ve arpa gibidir. Yani 1040 dirhem (yaklaşık olarak 3500

gram) hurmayı veya tutarını bir fakire sadaka etmektir. Müslümanlar, fitre verirlerken, kudretlerine göre davranmalı, ne kadar mümkünse, o kadar cömert olunmalı, fakir ve fukara sevindirilmelidir.

RAMAZAN BAYRAMI:

Şevval ayının «birinci günü», aynı zamanda «FITİR BAYRAMI»nın da «ilk günü»dür; buna «RAMAZAN BAYRAMI» da diyoruz. Bu bayram gününde, güneş doğduktan ve bir mızrak boyu yükseldikten sonra, Müslüman erkeklere, iki rekât bayram namazı kılmak vâcibdir.

Ramazan Bayramı üç gün devam eder. Bayramın ilk günü oruç tutmak haramdır.

Ramazan Bayramı'nın ilk sabahında, «Bayram Namazından» önce, tatlı bir şey yemek, gusül (boy abdesti) almak, misvak kullanmak, en yeni ve en temiz elbiselerini giyinmek, güzel kokular sürünmek, gümüş yüzüklerini takmak, fitre vermek, camiye giderken yolda, hafif sesle «tekbir getirmek» müstehabdır.

BAYRAM NAMAZI:

Bayram namazları iki rekâttır. Kılınması vâcibdir. Cemaatle kılınır. Münferid kılınmaz ve kazası yoktur.

Bayram namazı, bayramın ilk günü, güneş doğduktan, bir mızrak boyu yükseldikten sonra kılınır. Birinci rekâta, «sübhaneke»den sonra eller, her tekbirle birlikte kulaklara kadar kaldırılır. Tekbirler alınırken, birinci ve ikinci tekbirde eller yanlara bırakılır, üçüncü tekbirde eller göbek altında bağlanır. İmam, yüksek sesle Fatiha ve zamm-ı sûreyi okuduktan sonra, tekbirle rükûa varır. Cemaat, ona uyar ve secdelerle birinci rekât biter, ikinci rekâta, imam, önce Fatiha ve zamm-ı sûreyi okur, yine üç kere tekbir getirerek ellerini kulaklarına kadar kaldırır ve yanlara salar. Dördüncü tekbirde, elleri kulaklara kaldırmayıp rükûa varır. Namazın diğer rükünleri, aynen diğer namazlar gibidir.

Namazdan sonra «hutbe» okunur ve «dua» edilir. Bundan sonra cemaat dağılır ve bayramlaşmaya geçilir. Bayram namazından sonra hutbe okunması sünnettir. Ramazan Bayramı'nın «ikinci ve üçüncü günleri» oruç tutulabilir ve bu müstehabdır. Yani, Şanlı Peygamberi-

mizin beğendiği işlerdendir. Öte yandan, Şevval ayında, 6 gün oruç tutmak sünnettir. Bu oruçları, ayrı ayrı günlerde de, üst üste de tutmak mümkündür. Şevval ayının 13, 14 ve 15. günlerinde oruç tutmak ayrıca müstehabdır.

BAYRAMLAR, SEVİNÇ VE DOSTLUK GÜNLERİDİR:

İslâm'da «bayram günleri», dost ve kardeşliklerin tazelendiği günlerdir.

Bu günlerde, Müslümanlar, birbirlerini mutlaka ararlar, ev ziyaretleri yaparlar, musafaha ederler, kucaklaşırlar, dargınlıklara son verirler, birbirlerine tatlılar ikram ederler.

Aile fertleri, birbirlerini hediyelerle sevindirirler, çocuk ve çocuklarını, ellerinden geldiğince mutlu etmeye çalışırlar. O gün aile büyükleri, din büyükleri ziyaret edilir, elleri öpülür, küçükler sevilir ve bağrırlara basılır.

Fakir ve fukara konu komşular ile kimsesiz ve garip kimseler, bu günlerde mutlaka aranmalı, ziyaret edilmeli ve gönülleri alınmalı acısı olanların acıları hafifletilmelidir,

Bayram günleri, eğlenmek, neşelenmek, oyun oynamak, gezintiye çıkmak, hep güzel şeylerdir. Ancak, haramlardan ve kötülüklerden kesin olarak sakınmak gerekir.

Bayram günü, Cuma gününe tesadüf etmiş ise müminler, Cuma Namazını da şartlarına riayet ederek kıırlar. Bu, «çifte bayram» demektir.

11. ZİLKADE AYI:

Arabî ayların 11.si... Hacca gidecekler için hazırlıkların pek hızlandığı bir ay...

Bu ayda, belli günlük ve haftalık ibadetler dışında hususî bir gün ve gece yoktur.

Diğer kameri oylarda olduğu gibi yine 13, 14 ve 15. günleri oruç tutmak müstehabdır.

Yine diğer aylarda olduğu gibi pazartesi, perşembe ve cuma gününü oruçlu geçirmek Şanlı Peygamberimizin sevdiği işlerdendir. Tek başına cumaları, oruç tutmak mekruhtur.

12. ZİLHİCCE AYI:

Hac farızasının yerine getirileceği aydır Zilhicce. Aynı zamanda, Hicrî-Kamerî yılın son ayı...

Bu mübarek ayda «Hacc ibadeti» yapılacak, Şanlı Peygamberimiz ziyaret edilecek, Kurban Bayramı tes'îd edilecek ve kurbanlar kesilecektir. Yani, bu ay da dopdolu bir aydır.

«HACC» VE «UMRE»:

«Hacc», İslâm'ın beş şartından biridir. Bir müminin, ömründe bir defa Hacc yapması farzdır. Hacc'ın farz olduğunu inkâr eden kâfir olur. İmkânı olup da yapmayan günahkâr...

Hacc, kendini farz kılıcı şartlara bağlı olarak bir müminin, ömrü içinde bir defa, Kâbe-i Muazzama'yı ve diğer mukaddes yerleri, emredilen biçim ve ruh içinde ziyaret ve tavaf etmesi demek olan farzdır.

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de Hacc konusunda şöyle buyrulur: **«İmkânları olanlar için, Beyt'i (Kâbe-i Muazzama'yı) haccetmek, Allah'ın insanlar üzerindeki hakkıdır»**. (Bkz. Âli İmran Sûresi, âyet 97).

Hacc konusunda, Şanlı Peygamberimiz şöyle buyururlar: **«Ey insanlar! Hacc, size farz kılındı. O halde, Hacc ibadetini yerine getiriniz»**. Hacc, lügat manası itibarıyla, «ziyarete kast etmek» demektir. Şer'î Şerif'te de **«ihramlı olarak» «Arafat'ta belli bir zamanda, bir miktar durup»** sonradan «Ulu Kâbe'yi usûlüne göre **tavaf ve ziyaret etmek»** demektir.

Umre, lügatte «ziyaret» mânâsına gelir, «şer'î tâbir» olarak Ulu Kâbe'yi tavaftan sonra, «Safa» ve «Merve» adı verilen iki mukaddes mevki arasında «sa'y etmek» (usûlüne göre bu iki mevki arasında yedi defa gidip gelmek) demektir. Umre için belli bir zaman yoktur. Ömründe bir kere yapmak sünnettir.

HACCIN ÇEŞİTLERİ:

Üç çeşit Hacc vardır:

1. Hacc-ı ifrat,
2. Hacc-ı kıran,
3. Hacc-ı temettü'.

«**Hacc-ı ifrat**»: Hac mevsiminde, «umre»ye niyet etmeksizin, yalnız başına yapılan haccdır. İster farz, ister vâcib, ister nafîle olarak yapılsın, ihrama girilirken, sadece «Hacc’a niyet» edilir. Keremler beldesi Mekke şehrinde oturanlar, sadece bu hacı yaparlar.

«**Hacc-ı kıran**»: Hacc mevsiminde veya daha önce, «Umre ile Hacc’ın her ikisi için» birden ihrama girmek, önce «Umre yapmak», sonra erkânına uyarak «Hacc yapmak» demektir, İslâm âlimleri, bu çeşit hacı, diğerlerinden üstün bulmuşlardır.

«**Hacc-ı temettü**,»: Yine hacc mevsiminde, önce «Umre» niyeti ile ihrama girmek, «Umre» yapıldıktan sonra, aynı mevsim içinde, vatanına ve aile ocağına dönmmeden, tekrar ihrama girerek erkânına göre hac yapmaktır. Bu haccın sevabı, hacc-ı ifrat’tan daha fazladır.

Böyle olunca, ister farz, ister vâcib, ister sünnet olsun, en faziletli hacc «hacc-ı kıran»dır; sonra «hacc-ı temettü’, sonra da «hacc-ı ifrat»...

HACC’IN FARZLARI (RÜKÜNLERİ):

Hacc’ın farzları üç tanedir. Bunlardan biri eksik olursa, hacc sahih olmaz. Bunlar:

1. Hacc’ı, ihram içinde yapmak,
2. Arafat’ta vakfe yapmak,
3. Kâbe-i Muzzama’yı tavaf etmektir.

1. «Hacc-ı ihramı içinde yapmak»: «İhram», iki beyaz bezden ibarettir. Biri, peştimal gibi, belden aşağı sarılır ki, buna «izar» denir. Ötekine de «rida» adı verilir ki, omuzlara sarılır. «İzar» ve «rida» iple bağlanmazlar, düğmelenmezler. Hangi sebeple olursa olsun, uzak bir yerden gelen müminlerin, «Mikat» adı verilen, mukaddes belde hudutlarını, ihramsız geçmeleri haramdır. Hata ile bu hududu ihramsız geçen müminlerin, geri dönerek ihrama girmesi gerekir. Aksi halde, Allah rızası için bir kurban kesmesi gerekir. Hac rehberleri, «Mikat»ın nerede başladığını bilirler. Bir yazarımızın da temenni ettiği gibi, keski, bu hudutları belli eden haşmetli bir duvar ve giriş kapıları, madde plânında da gerçekleştirilmiş olsa.

İhrama girerken «hacca» ve «umreye» niyet etmek ve en az bir defa «telbiye» getirmek sünnettir. Telbiye şudur: «Lebbeyk, Allahümme Lebbeyk. Lebbeyke lâ şerike leke lebbeyk. İnnelhamde

ven'nimete leke vel mülke, lâ şerike leke». Telbiyenin birden fazla yapılması da sünnettir. Zaten, ihrama girildikten sonra, sık sık «telbiye» söylenir ve Şanlı Peygamberimize «salât ve selâm» getirilir. Bilhassa, namazlardan sonra, bu iş çokça yapılır.

Müminlerin, ihrama girmeden önce, tam bir temizlik yapmaları sünnettir. Bunun için boy abdesti ve abdest almak tırnakları kesmek, bıyıkları kısaltmak, koltukları ve kasıkları tıraş etmek saç tıraşı olmak, taranmak, sabunlu su ile bütün vücûdu yıkamak, dikişli giyim eşyalarını ve ayakkabıları çıkarmak, güzel kokular sürünmek, iki rekât nafil namaz kılmak ve sonra «ihrama» girmek gerekir.

İhramda iken müminler, cinsî temasta bulunamazlar, günahtan, isyandan, arkadaşları ile çekişmekten, av hayvanlarını öldürmekten, dikişli elbise ve ayakkabı giymekten, çorap giymekten sakınırlar. Artık saç, sakal, bıyık vesaire kıllar tıraş edilemez ve koparılamaz. «Harem» dâhilinde ağaç ve yeşillikler koparılamaz, tırnak kesilmez, koku sürünülmez. Aşırı kaşınma yasaktır. Baş hafifçe kaşınabilir.

Erkekler, ihramlı iken baş açık olmalıdır. Kadınların başlarını örtmeleri lâzımdır. Ayrıca, kadınlar, çorap, mest, dikilmiş elbise de giyebilirler ve örtü altında kalmak şartı ile ziynet eşyaları da takabilirler.

2. «Arafat'ta vakfe yapmak»: Arife günü, (Kurban Bayramı'ndan bir gün önce) —Vâdi-i Ürene adı verilen yer hariç— «Arafat» denilen mukaddes ve muazzam ovanın herhangi bir yerinde, öğle ve ikindi namazlarından sonra, «Vakfe» yapmak (kısa veya uzun bir müddet ayakta durmak), varlığı ile varlıkta durduğumuz Yüce Allah ile baş başa kalmak farzdır. Yüz binlerin içinde Allah ile baş başa kalmak ve O'nda tükenmek gerekir. Vakfede imama karşı durulur ve onun duası dinlenir. Duadan ve vakfeden sonra oturulabilir ve hatta yatılabilir. Özürlü olanlar, vakfe anında da oturabilirler.

Arafat'ta «vakfe zamanı», Arafe Günü, zeval anından başlar, «Nahir Günü» (Kurban Bayramı'nın birinci gününü müjdeleyen tanyeri ağarmasıyla) biter. Vaktinde Arafat'ta vakfe yapmayan haccı sahih olmaz.

3. «Kâbe-i Muazzama'yı tavaf etmek»: «Tavaf etmek» demek, Mescid-i Haram içinde, Ulu Kâbe'nin etrafında, dördü farz ve üçü vâcib olmak üzere, yedi kere dönmek demektir. «Tavaf ziyaretini», Arafat'ta vakfe yaptıktan sonra eda etmek farzdır. «Tavaf ziyareti» için niyet etmek de farzdır. Tavaf, Mescid-i Haram'ın içinde yapılır,

Mescid'in dışından yapılmaz. Tavaf esnasında, kadınların, Ulu Kâbe'ye fazla yaklaşmamaları daha faziletli bir iş olur.

Tavaf, «Hacer-i Esved'in bulunduğu köşeden başlar, Ulu Kâbe sola alınarak sağa doğru yürümek suretiyle devir yapılır. Bir devir, Hacer-i Esved'in bulunduğu köşeden başlar ve yine orada tamamlanır; buna, bir «şavt» denir.

Tavaf, bir nevi namazdır ve Arş-ı İlâhî etrafında devreden meleklerin ibadetlerine benzer. Tavafa başlarken, Hacer-i Esved'in önüne geldikçe, ona dönülür, namazda durur gibi «tekbir» ve «tehlil» ile (mümkünse eller kaldırılarak sürülür ve fırsat bulunursa öpülür. Mümkün olmazsa, karşıdan el sürme işareti yapılarak) «istilâm» (selâmlama) yapılır.

İslâm âlimlerine göre, «Allahü Ekber» ve «Lâilâhe illallah» diyerek, yani «Allah en büyüktür» ve «Allah'tan başka ilâh yoktur» diyerek Hacer-i Esved'e böylece el sürmek, bir nevi ahitleşmedir. İslâm'da «tevhidi» ve bu şuur etrafında oluşan kardeşliği, dayanışmayı ve sebatı temsil eder. Hangi maksatla ve hangi şekilde yapılır-sa yapılsın, tavaf esnasında mutlaka «tekbir» ve «tehlil» okunur.

«Tavaf ziyaretî», haccın rükünlerindendir, yapılması farzdır. Bu tavaf, Kurban Bayramı'nın ilk üç günü içinde yapılmalıdır.

TAVAF ÇEŞİTLERİ:

Beş çeşit tavaf vardır:

1. «Tavaf-ı kudüm»: Keremler beldesi Mekke Şehrine dışarıdan gelen müminlerin (bunlara «afakî» de denir), yaptıkları ve sünnet olan tavaftır. «Mikat dışında» bulunan müminlerden keremler beldesi Mekke şehrine gelenler, bu sünnete uymalıdır. Bu tavafa «tavaf-ı lika» de denir. «Kudüm», ayak basmak demektir

2. «Tavaf-ı ziyaret»: Arafat'tan inildikten" sonra yapılan, dördü farz ve üçü vâcib olan tavaftır. Haccın rükünlerinden olduğunu ve Kurban Bayramı'nın üç günü içinde yapılması gerektiğini daha önce belirtmiştik.

3. «Tavaf-ı sadr»: Veda tavafı demektir. Bu tavaf, «Mikat» dışından gelen müminler (âfakî'ler) için vâcibdir. Hacc esnasında, Mina'dan, keremler beldesi Mekke şehrine inildiği zaman yapılır. Bununla «Hacc'ın Menasiki» (Hacc'ın farz, vâcib ve sünnetleri) son bulur.

4. **«Tavaf-ı tatavvu»:** Müstehab olan tavaftır. Keremler beldesi Mekke şehrinde oturan Müslümanların, istedikleri zaman Ulu Kâbe etrafında yaptıkları nafil tavaftır. Dışarıdan gelen müminlerin de bu tavafı yapmaları, nafil namaz kılmaktan daha faziletli bir iş olur.

5. **Tavaf-ı umre»:** Bu tavaf, umre ziyareti yapanlar içindir. Umrenin rükünlerindendir. Umre ziyareti için «dört şavt» tavaf etmek şarttır. Umrede, «kudüm» (ayak basma) ve «sadr» (veda) tavafı yoktur. Umre ziyareti, ihram ile başlar, tıraş ile biter.

HACC'IN VÂCİBLERİ:

Aşağıda sayacağımız hususlar, Hacc esnasında yapılması vâcib olan işlerdir:

1. «Safa» ve «Merve» arasında yedi defa sa'yetmek (gidip gelmek),

2. «Müzdelife»de vakfe yapmak, Kurban Bayramı'nın ilk günü tanyeri ağarmasına kadar geceyi orada geçirmek, bir müddet dinlenmek,

3. «Mina»da cemreleri (küçük taşları) atmak,

4. Baş tıraş etmek yahut saçları kısaltmak... Kadınlar, saçlarının ucundan biraz keser ve saklarlar. İhramdan çıkmadan önce, bunların yapılması vâcibdir.

5. Mikat'lar dışından gelen müminlerin «veda tavafını» yapmaları da vâcibdir. Hayız halindeki kadınlara bu tavaf vâcib değildir.

6. İhrama girmek farzdır, ancak, bu işin Mikat'larda hacca niyet edilerek yapılması vâcibdir.

7. «Kurban Kesme Cezası» ile cezalanacak bir iş yapmamak da vâcibdir.

8. «Arafe Günü», zevalden gün batımına kadar, Arafat'ta beklemek ve Güneş batmadan Arafat Meydanı'ndan çıkmamak,

9. «Ziyaret Tavafı»nın farz olan «dört şavtına», vâcib olarak «üç şavt» daha eklemek ve bu tavaftan sonra «Mina»da geceyi geçirmek,

10. «Ziyaret tavafı»nı, Kurban Bayramı'nın üç günü içinde yapmak.

11. Şeytan taşlama da Kurban Bayramı'nın üç günü içinde yapılmalı.

12. Tavaflı, Hacer-i Esved'in bulunduğu köşeden başlatmak, Ulu Kâbe'yi sola alarak yaya ve abdestli olarak yapmak,

13. Tavaflardan sonra, Harem-i Şerifte iki rekât namaz kılmak,

14. «Kıran» ve «Temettu» haccı yapanlar tarafından, Kurban Bayramı'nın ilk üç günü, «Harem içinde», kurban kesmek vâcibdir.

HACCIN SÜNNETLERİ:

Hacc'a niyet edileceği zaman boy abdesti almak, önceden tarif ettiğimiz biçimde ihram giyinmek, iki rekât ihram namazı kılmak, ihrama girdikten sonra «telbiye» getirmek, «kudüm tavaflı» yapmak, mümkün merteye çek tavaf yapmak, «sa'y yaparken» (Safa ve Merve arasında gidip gelirken), iki yeşil işaret arasında erkeklerin koşmaları, (kadınlar koşmazlar). Zilhicce ayının 8. günü, Mina'ya çıkıp orada geceleme,

«Arefe Günü», güneş doğduktan sonra Arafat'a çıkmak, Müzdelife'den Mina'ya güneş doğmadan önce dönmek, bayram günlerinin gecelerini Mina'da geçirmek, Müzdelife'de geceleme, Mina'da üç yere taş atarken sıraları gözetmek, Arafat'ta içten dua, niyaz ve istekte bulunarak gözyaşı dökmek, Kurban Bayramı günü, Mina'da ilk taş (cemre) atmayı, güneşin doğuşu ile zeval vakti arasında yapmak, diğer günlerdeki «taşlamaları» da zeval vakti ile gün batışı arasında yapmak, tavaflardan sonra «Zemzem Kuyusu»ndan su içmek, «Hacer-i Esved-i öpmek veya «istilâmda bulunmak» (selâmlamak), «kudüm tavafında», ilk «üç şavt» esnasında «remel» (omuzları oynatarak kuvvet gösterisi) yapmak...

Evet, bunlar, haccın sünnetleri...

HACC, KİMLERE FARZDIR?

Bir mümin ve mümineye haccın farz olması için aşağıdaki şartların bulunması gerekir:

1. Müslüman olmak: Gayrimüslimler, hacc ile mükellef değildirler.

2. Baliğ olmak: Bir çocuk, akıl ve mümeyyiz olsa bile baliğ olmadıkça, hacc ile mükellef değildir. Yaptığı hacc nafilidir; bulûğa erdiği zaman, tekrar hacc yapması gerekir.

3. Akıllı olmak: Mecnunlar sıhhat bulmadıkça, hacc ile mükellef değildirler.

4. Hür olmak: Her ne suretle olursa olsun, ferdî hürriyetlerini kaybedenler, hacc ile mükellef değildirler. Hürriyetlerine kavuştuktan sonra, diğer şartları da müsaitse hacc yaparlar. Daha önce hacc yapmışlarsa nafil olur.

5. Hacc'ın farziyetini bilmek: Dâr-ı harb'de bulunurken Müslüman olan ve fakat haccın farziyetinden habersiz kalan Müslümanlar da mükellef olamazlar. Tâ ki, bunu öğreninceye kadar... Dâr-ı İslâm'da bulunanlar için, böyle bir mazeret yoktur.

6. Gerekli zamana sahip olmak: Hacc vazifesini rahatça ifa edebilecek kadar bir zaman bulunmalıdır. Bilfarz, hacc yapabilecek kadar maddî ve manevî imkâna sahip olduğu halde, yeter miktarda zaman bulamayan kimse, şayet, bu şart ve imkânlarını koruyabilirse, gelecek yıl hacc yapabilir. Zaman bulamadığı yıl için mükellefiyet yoktur. Hacc vakti, «Arafe ve bayram günleri» olmak üzere «beş gün»dür.

7. İhtiyaçtan fazla malı olmak: Hacca gidecek müminin, Hicaz'a gidip gelinceye kadar, kendisinin ve aile efradının, mutad veçhiyle, nafakaları bulunmalıdır. Kişinin, aslî ihtiyaçları dışında, bütün hacc masraflarını karşılayacak kadar, mal ve zenginliğe sahip olması gerekir. «Kişinin ve ailesinin aslî ihtiyacı» derken, oturulacak bir evi, elbiseleri, zamana uygun ev eşyası, hizmetçisi, çoluk çocuğunun Hicaz dönüşüne kadar nafakalarıyla hayatî ihtiyaçlarının karşılanması, ayrıca zamanın gerektirdiği bir bineği veya vasıtası bulunması demektir. Bunun yanında, şahıslara olan bütün borçlar da ödenmiş olacaktır. Bütün bu «aslî ihtiyaçlar» karşılandıktan sonra, hacc yapabilecek mal ve zenginliği bulunan kimsenin, ömründe bir defa Hacc'a gitmesi «farz» ve Umre yapması «sünnet»tir. Zengin olduğu halde, kirada oturmayı tercih eden bir müminin de hacc yapması farzdır. Hacca gitmek için, geçimini sağlayan âlet, edevat ve atölye gibi şeyler satılmaz. Ancak, bunların dışında kalan ihtiyaç fazlası mallar satılır.

8. Vücûd sağlığı bulunmak: Zengin bile olsalar kötürümlere, ayakları kesik ve mefluç durumda bulunanlara hacc farz değildir. Bunların, kendi adlarına, hacc yapmaları için, başkalarını «vekil tutmaları» da gerekmez. Ancak, kendileri zengin ve sağlıklı iken hacc farzını yerine getirmeyenler, sonra âciz duruma düşerlerse hacc farzasını, «vekâleten yaptırmak» zorundadırlar. Ağır hastalar da vekil tutarlar.

9. Yol emniyeti bulunmak: Hacc'a gidişte ve gelişte yol emniyeti bulunmalıdır. Can tehlikesi varsa, şartlar düzelinceye kadar, mükellefiyet kalkar. Ancak, bu can tehlikesi gerçekten mevcut olmalıdır. Ehemmiyetsiz bir korku ve kaygı tarzında olmamalıdır.

10. Kadınlar için, mahrem ile bulunmak ve iddet halinde olmamak:

Kadınlar, memleketleri ile Ulu Kâbe arasında bir «sefer mesafesi» bulunduğu zaman, yaşları ne olursa olsun, mutlaka mahremleri ile birlikte haccetmelidirler. Bunlar, koca, oğul, kardeş, baba, amca, dayı, yeğen, damat, süt oğul, süt kardeş, süt amca, süt dayı gibi akıl, balığ ve mutemed kişilerdir. Yani, ebediyyen nikâh düşmeyecek her erkek, «kadının mahremidir. Öte yandan kadınlar, «iddet müddeti» içinde hacc edemezler. Bilindiği gibi, «iddet müddeti», kocası ölmüş dul kadınlar için «dört ay on gündür». Boşanmış kadınlar için bu müddet «üç aydır», yani «üç âdet görümü» zaman.

HACC'IN EDEPLERİ:

Hacca' gidecek müminler; yola çıkmadan önce, yol esnasında ve mukaddes topraklarda bulundukları zamanlar içinde, farzlara, vâciplere, sünnetlere uymak, büyük bir edep, vakar ve incelik içinde hareket etmek, sabır ve yumuşaklığı temsil etmek zorundadırlar.

Hacc'a gidecek müminler, borçlarını ödemek, dargın olduğu kimselerle barışmak, akraba, dost ve arkadaşlarla vedalaşmak, emanetleri sahiplerine teslim etmek, fakir ve fukarayı kollamak, çoluk ve çocuğunun ihtiyaçlarını, en iyi şekilde karşılamak, hacc hakkında bilgi ve ilim edinmek, günahlardan tövbe etmek, hac yolculuğu için, en azından iyi bir arkadaş edinmek, evinden ve memleketinden sevinçle çıkmak, sefere çıkmadan önce iki rekât namaz kılmak, haccdan dönüşte de aynı şeyi yapmak, «Euzü besmele» çekerek evden çıkmak, Allah'a tevekkül etmek, mümkün mertebe Kur'ân-ı Kerim okumak, zikirde bulunmak ve taharetli olmak...

Son olarak belirtelim ki, ne kadar ilim sahibi olunursa olunsun, Hacc İbadeti, «delilsiz» (rehbersiz) olmuyor. Bu ibadeti rahat ve eksiksiz yapabilmek için, mutlaka, bu konuda tecrübeli, sâlih ve bilgili rehberler bulmak gerekir.

ŞANLI PEYGAMBERİ ZİYARET:

Haccı, farzları, vâcibleri ve sünnetleri ile tamamladıktan sonra, Şanlı Peygamberin yattıkları «Nurlar Beldesi»ni ve O'nun «yattıkları yeri» ziyaret etmek ne büyük nimettir.

«Keremler Beldesi Mekke şehrini» ve orada bulunan «ULU KÂBE»yi ömründe bir defa ziyaret etmek farz... Sıra «Nurlar Beldesi Medine»ye ve orada yatan «ŞANLI PEYGAMBER»in (Mukaddes «RAVZA'sının) kapısı önünde, boyun bükerek diz çökmeğe gelince, âşıklar için, bir ömür bile sürse, ödenmeyecek borç... Bizi, Yüce Allah'ın izni ve lütfü ile küfürden, şirkten, haramdan ve ateşten koruyan ve kurtaran bu Şanlı Sevgiliye, bu gerçek kurtarıcıya şükran borcumuzu, acaba ödemek mümkün mü?

«Kâinatın Efendisi» olarak yaratılan, «en güzel ahlâkı tamamlamak için» seçilerek gönderileri, «Alemlere rahmet» olan ve «bizim için en güzel örnek» olarak gösterilen bu Şanlı Kurtarıcı'yı, binlerce defa ziyaret etmek mümkün olsa, yine bu şükran borcu ödenmiş olmaz. Yüce bir velînin, bir aşk ve vecd halinde söyledikleri gibi; «Herkes, Ulu Kâbe'yi ziyarete koşuyor, oysa, ben senin hasretinle yanıyor ve sırf bu aşk ile bu diyarlara geliyorum. Bilmem benden razı mısın, ey Şanlı Peygamber?».

İbn-i Ömer (Radıyallahu Anh)den rivayet edilen bir hadîsinde Şanlı Peygamberimiz şöyle buyurmuşlardır: «Kabrimi ziyaret edene şefaattim vâcib olmuştur».

Bütün muteber hadîs kitaplarının rivayet ettikleri, başka bir hadîslerinde de Şanlı Peygamberimiz şöyle buyururlar: **«Üç mescid-den başka, hiçbir mescid için sefere çıkılmaz: Mescid-i Haram, benim şu Mescid'im ve Mescid-i Aksa'dır».**

ŞANLI PEYGAMBERİ ZİYARET ETMENİN ADABI:

Şanlı Peygamberi ziyarete giden müminler, en yüce peygambere, en yüce insana, en yüce kahramana gitmekte olduklarını asla hatırlarından çıkarmamalıdır.

Müminler, Nurlar Beldesi Medine yolunda, mütemadiyen Şanlı Peygambere salât ve selâm getirmeli, şehre girildiği andan itibaren O'nun beldesine gelmenin bütün edep ve huzurunu duymalıdır.

«Mescid-i Nebvî»ye girmeden önce, mümkünse boy abdesti alınmalı. Salât ve selâm ile sağ ayakla mescide girilmeli ve o anda

şöyle dua etmelidir: «Allah'ımı, Şanlı Peygamberimiz Hazreti Muhammed'e ve O'nun âline selâm olsun. Benim günahlarımı bağışla, bana acı ve benden razı ol».

Sonra, Şanlı Peygamberimizin mukaddes kabirleri ile minberin bulunduğu yerler arasında iki rekât namaz kılınır, Allah'a sığınılır ve dua edilir.

Bundan sonra «Mukaddes Kabirlere» (Şanlı Peygamberimizin, Hazreti Ebubekir'in ve Hazreti Ömer'in yattıkları yerlere) yaklaşılr. Başucu hizasında, mübarek yüzüne karşı durulur ve hiçbir yere tutunmaksızın, yavaş sesle önce Şanlı Peygambere selâm verilir ve şöyle dua edilir: “Sana selâm olsun, ey Allah'ın Resulü! Allah'ın rahmet ve bereketi de sana... Şüphe yok ki, sen, Allah'ın peygamberisin, vazifeni hakkı ile yerine getirdin, emanete riayet ettin, beşeriyete öğüt verdin. Sen nefesine kadar Allah yolunda ve İslâm'ın zaferi için savaştın. Yüce Allah, sana, mükâfatların en hayırlısını versin. Büyük, küçük hepimizin, en içten dileği bu... Rahmetin en faziletlisi, en temizi ve en mükemmeli de sana.. Allah'ım, Kıyamet Günü'nde, kendine en yakın bulunduracağın bu Şanlı Peygamberin şefaati ve şefkati ile bizleri de sevindir ve rızıklandır. Bizi, Ona yakın kıl. Ey azamet ve ikram sahibi olan Allah'ım, beni ve bizi defaatle Şanlı Peygamberin bu mübarek kabrini ziyaret etmekle şereflendir. Bu ziyaretimi ve ziyaretimizi son ziyaret yapma. Âmin.”

Bu arada, istenen ve dostlarınca ısmarlanan diğer dualar da yapılır. Burada yapılacak duaların feyiz ve bereketi başkadır.

Daha sonra, Şanlı Peygamberimizin, yanında yatmakla şereflenen iki yüce Sahabî'ye selâm verilir. Bunlar, Şanlı Peygamberimizin kayın pederleri, halifeleri, en yakın arkadaşları ve dostları olan Hazreti Ebubekir ile Hazreti Ömer'dir. Bu yüce sahabelerin de «kabr-ı şerifleri» ziyaret edilir. Onlar da tazimle anılırlar. Hazreti Ebubekir'in «Sıddıkiyyet», Hazreti Ömer'in «Farukiyyet» vasıfları anılarak ve İslâm'a hizmetleri belirtilerek şanları yüceltilir. Allah'ın her ikisinden razı olması için dua edilir.

Bunları ziyaret ettikten sonra, Nurlu Medine'de «Cennet'ül-Baki»de bulunan «bütün sahabî mezarlarını» ziyaret etmek, büyük feyizlere ve bereketlere vesile olur.

ARAFE GÜNÜ VE KURBAN BAYRAMI:

«Arafe Günü» tâbiri, yalnız Kurban Bayramı'ndan bir gün önce-
si için kullanılır. Bu tâbir, sadece bu gün içindir. Diğer bayramlar
için kullanılmaz. «Arafe Gecesi»; Zilhicce ayının 9. gününü 10. güne
bağlayan gecedir. Dinimizde «mübarek geceler»den biridir.

Hacılar, «Arafe Günü», Arafat'ta toplanarak «vakfe» yaparlar ve
ibadet ederler. Arafat'ta bulunmayan Müslümanların, Arafe Günü
toplanarak hacılar gibi yapmaları mekruhtur (çirkin bir iştir).

Hacca gitmeyen Müslümanların «Arafe Günü», sabah namazından
başlayarak Kurban Bayramı'nın dördüncü günü ikindi namazına ka-
dar, farz namazlardan sonra, selâm verir vermez **«Allahü ekber,
Allahü ekber, lâilâhe illallahü vallahü ekber, Allahü ekber ve lillahil
hamd»** diyerek «tekbir-i teşrik» okumaları vâcibdir. Kadın, erkek her
Müslüman, ister tek başına, ister cemaatle namaz kılmış bulunsun,
ister cuma, ister bayram namazı eda edilsin, «tekbir-i teşrik» okumak
gerekir. Aksi halde günahkâr olur. Kaza namazı kılınırken de bu tekbir
ihmal edilmez. İmam, bu tekbiri getirmeyi unutsa bile cemaat terk
etmez. Kadınlar, bu tekbiri yavaş, erkekler yüksek sesle söylerler.
Cenaze namazından sonra, «tekbir-i teşrik» okunmaz.

KURBAN BAYRAMI GÜNLERİ!

Kurban Bayramı dört gündür. Zilhicce ayının 10, 11, 12 ve 13.
günleri Kurban Bayramı günleridir. Bu dört günde oruç tutmak
haramdır. Kurban Bayramı sabahı, güneş doğup bir mızrak boyu
yükseldikten sonra, erkek mükelleflerin, iki rekât bayram namazı kıl-
maları vâcibdir. Kurban Bayramı namazı da tıpkı «Ramazan Bayramı
Namazı» gibi kılınır. Bu namazın nasıl kılındığını, «Ramazan Ayı»nı
anlatırken açıklamıştık. Onun için tekrar etmeyeceğiz.

Ancak, Ramazan Bayramı'nın aksine, Müslümanların, Kurban
Bayramı Namazı'ndan önce, bir şey yememeleri ve içmemeleri,
Bayram Namazı'ndan sonra, kurban eti yiyerek âdetâ «iftar»
etmeleri, namaza giderken, şayet bir özürleri yoksa, yolda yüksek
sesle «tekbir-i teşrik» okumaları müstehabdır.

Bayram namazından önce, Müslümanların boy abdesti almaları,
misvak kullanmaları, en yeni elbiselerini giymeleri sünnettir. Ancak,
Şanlı Peygamberimiz, bir hadislerinde, **«Kurban kesmeye niyet
eden kimse, Zilhicce ayı girince, on gün başını tıraş etmesin ve**

tırnaklarını kesmesin» diye de buyurmuşlardır. Böyle olunca, Zilhicce'nin 10. günü, kurbanlar kesildikten ve yüzüldükten sonra, Müslümanların saç ve tırnaklarını kesmeleri müstehabdır. Daha önce kesilmelerinde de bir vebal yoktur.

Bayram günleri, Müslümanların sevinç ve neşe günleridir. Bugün haram işlememek şartı ile eğlenmek, oynamak, şakalaşmak, karşılıklı ziyaretlerde bulunmak, hediyeleşmek, bilhassa çocuk çocuğu ve fakir fukarayı sevindirmek esastır.

KURBAN KESMEK:

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«Rabbin için namaz kıl. Kurban kes»**. (Bkz. el-Kevser Sûresi, âyet 2). Şanlı Peygamberimiz de şöyle buyururlar: **«Hasis kimselerin en kötüsü, kurban kesmeyendir»**. Yani, gücü yetip de kurban kesmeyen kimseler, hasislerin en kötüleridir. İmam A'zam Ebû Hanife Hazretleri de şöyle buyururlar: **«Kurban Bayramında kurban kesmek, gücü yetenler için vâcibdir»**.

Öğrendiğimize göre, Müslüman olmayan bazı çevreler, bilhassa Avrupalılar, Müslümanların Kurban Bayramlarında «kurbanlık hayvanlar» kesip yemelerini ve fakir ve fukaraya dağıtmalarını, güya, yadırgamakta ve «facia» olarak nitelemektedirler. Onların bu tavrına hayret etmemek mümkün değildir. Biz, Noel günlerinde, milyonlarca hindi kesen, çam ormanlarını tahrip eden, bırakın hayvanları ve bitkileri, sırası gelince yüz binlerce insanı «klâsik» ve «nükleer» silâhlarla imha eden Asya'da, Orta-Doğu'da, Afrika'da milyonlarca Müslüman'ı sömürgeleştiren, çocuk çocuk demeden kahreden, çirkin ırk ayrımı ile süründüren Avrupalıların bu kadar yufka yürekli olduğunu bilmiyorduk. Onlar, Müslümanların günlerce süren bu «et ziyafetlerini» kıskanıyorlar herhalde.

Kim ne derse desin, Kurban Bayramı, Müslümanların Allah'a yaklaşmak ümidi ile kestikleri hayvanların etleriyle kendilerine ve Müslümanlara ziyafet çektikleri ve zengin sofraları cömertçe paylaştıkları sevinç günleridir. Böyle olunca, dünyada en çok «hayvanî protein» tüketmekle övünen Avrupalıların ve benzerlerinin Müslümanların Kurban Bayramı'nda kestikleri hayvanların kanından ürkmelerini ciddiye almamak gerekir. Onlar, bu mübarek «kurban kanlarının» akışı karşısında uygulanan mümin kalplerdeki heyecan ve şefkatten da habersizdirler.

KURBAN:

Kurban, Yüce Allah'a manevî bir «yakınlık» duygusu içinde ve O'nun rızası için, koyun, keçi, sığır, manda ve deve cinsinden hayvanların Kurban Bayramı'nın ilk üç günü içinde kesilmesi demektir.

Koyun ve keçiler bir yaşını, sığır ve mandalar iki yaşını, develer de beş yaşını bitirmiş olmalıdır. Sekiz, aylık olduğu halde, bir yaşındaki gibi gösterişli olan koyunlar da kurban edilebilirler.

Tavuk, horoz, kaz, hindi ve benzeri hayvanlar ile «av hayvanları» kurban olmazlar. Kurbanlık hayvanlardan koyun ve keçi, bir kişi için kurban olur. Sığır, manda ve deve ise yedi kişi arasında ortak kesilebilir. Bu, yedi kurban yerine geçer. Yedi kişiden fazla ortaklık olmaz. Bu yedi ortak, hisselerini, tartı ile ayırırlar, göz kararı veya götürü usulü taksim olmaz.

KURBAN EDİLMELERİ SAHİH OLMAYAN HAYVANLAR:

Gözlerinden biri veya ikisi kör olan, iliklerine kadar boşalmış derecede zayıf olan, yürüyemeyecek kadar topal olan, kulağı ve kuyruğu tamamen kopmuş veya yarıdan fazlası kesilmiş bulunan, dişlerinin ekserisi düşmüş olan, memelerinin başları kopmuş bulunan hayvanlar «kurban» edilemezler.

Boynuzlarından birisi veya ikisi kökünden kırılmış olan hayvanlar «kurban» edilemezler. Ancak, yaradılıştan boynuzları yoksa bir mahzuru yoktur. Hemen belirtmemiz gerekir ki, yaratılış icabı da olsa, kulakları ve kuyruğu bulunmayan hayvanlar «kurban» edilemezler. Görüldüğü gibi, kurbanlık hayvanlar, semiz, sıhhatli ve mümkün mertebe kusursuz olmalıdırlar. Kurbanlık hayvanların erkek olmaları daha iyidir.

KURBAN KESMEK KİMLERE VÂCİBDİR?

«Kurban nisabı», tıpkı «fitre nisabı» gibidir. Bu demektir ki, kişinin oturduğu ev, bu evde bulunan zarurî eşya, binek vasıtaları, mesleği icabı sahip olunması gereken malzeme ve âlet dışında kalan, ya 96 gram altın veya 640 gram gümüş «tutan» malı bulunursa, kurban kesecek kadar zengin demektir. Kurban Bayramı günü, bu kadar malı bulunan kimsenin, ilk üç gün içinde «kurban kesmesi» vâcibdir. Zekâtтан farklı olarak bu mal ve zenginliğin

üzerinden bir kamerî yıl geçmesi şartı da yoktur. Kurban, Zilhicce ayının 10, 11 ve 12. günleri, gün batımına kadar kesilebilir.

Bu günlerin gecelerinde de kesilebilirse de mekruhtur. Kurban kesmek için, Müslüman olmak, hür olmak, mukîm olmak (misafire kurban kesmek vâcib değildir), fitre verecek kadar zengin olmak gerekir. İmam-ı Muhammed'e göre, kurban kesmek için akil ve ba-liğ olmak da şarttır. Çocuk, zengin olsa bile babası ve velisi, onun malından kurban kesmek zorunda değildir. İmam-ı A'zam ve İmam-ı Ebû Yusuf'a göre de babasının, zengin olan çocuğunun malından kurban kesmesi gerekir. Fetva, İmam-ı Muhammed'e göre verilmiştir ve baba için, çocuğunun malından kurban kesmek vâcib sayılmamıştır.

KURBAN ÇEŞİTLERİ:

İki çeşit kurban vardır:

1. Kesilmesi «vâcib» olan kurbanlar,
2. Kesilmesi «sünnet» veya «müstehab» olan kurbanlar.

1. Kesilmesi «vâcib» olan kurbanlar:

a. Zilhicce ayının 10. günü kesilmesi emrolunan kurbanlardır.

b. Murad edilen bir şeyin yerine gelmesi halinde. Kurban Bayramı'nın ilk üç günü içinde kesilmesi nezredilen «adak kurbanlar»... Eğer nezredilirken «kurban» tâbiri kullanılmışsa, bu hayvanın Kurban Bayramı'nda kesilmesi gerekir. Eğer nezredilirken «Allah rızası için bir hayvan» tâbiri kullanılmışsa, herhangi bir günde kesilebilir. Çünkü «kurban» tâbirinin hususî bir mânâsı vardır ve bu tâbir, sadece Kurban Bayramı'nda kesilen «kurbanlık hayvanlar» için kullanılır. Adak kurbanının ve hayvanının eti tamamen fukaraya dağıtılır. Nezredilen kurbanları kesmek vâcibdir.

2. Kesilmesi «müstehab» olan kurbanlar:

a. **Akîka kurbanı:** Çocuk nimetine karşılık, Allah'a şükretmek için, Kurban Bayramı'nda kesilen hayvandır. Akîka kurbanının etiyle kendine, dost ve arkadaşlarına ziyafet çekilebilir.

b. **Akîka hayvanı:** çocuk nimetine karşılık, Allah'a şükretmek için, Kurban Bayramı dışında kesilen hayvandır. Bunun etiyle de, kendine, dost ve arkadaşlarına ziyafet çekilebilir. Çocuk nimetine karşılık, «akîka» kurbanı veya hayvanı kesmek, İmam-ı A'zam'a göre «müstehab», İmam-ı Şafî'ye göre «sünnet-i müekkede»dir.

c. Sevabını, ölmüş bir yakınımıza veya bir vefiyeye göndermek üzere, «kurban» veya «hayvan» kesmek mümkündür. Ancak, bilinmelidir ki, bunlar, sadece Allah rızası için kesilmelidir.

KURBANIN KESİLMESİ:

Şanlı Peygamberimiz, kurbanlarını, bizzat kendileri keserlerdi. Erkek müminlerin de böyle yapmaları iyi olur. Eğer, bunu yapamayacaklarsa, bu işten anlayan sâlih bir kimseyi «vekil» tayin etmeleri de mümkündür.

Esasen, sığır, manda ve deve gibi hayvanları kesmek, ustalık istediği için, bu işin erbabını bulmak uygun olur. Bütün mesele, hayvanlara, asla eziyet vermeden ve İslâmî emirlere uyarak onları boğazlamaktır. Kurbanlıklar, boğazlama dışında, bir şekilde öldürülürlerse haram olurlar.

İslâm'a göre, kurbanlıkların, boğazın ön kısmından, keskin bir bıçakla kesilmesi gerekir. Boğazlama esnasında, nefes borusu, yemek borusu ve atar damarlar kesilmelidir. Atar damarlardan birinin kesilmesi de yeterlidir.

Kurbanın kesimine geçildiğinde, kurbanlık hayvan yere yatırılır, Kible'ye tevcih edilir, «**Bismillahi Allahü Ekber**» denilerek keskin bıçak hızla çekilir. «Besmele» kasten terk edilirse, hayvanın eti yenmez, haram olur. Ancak, heyecanla veya başka bir sebepten unutulursa, Müslüman'ın kalbinde daima «Bismillah» demek arzu ve emeli bulunduğundan haram olmaz. Çünkü İslâm'da unutmak özürdür.

Kurban Bayramı'nda «vâcib» olarak kesilen hayvanın etini, bütün aile efradı yiyebilir, dostlara ve arkadaşlara verilebilir, fakir ve fukaraya pay ayrılabilir. Bu husustaki takdir, kurban sahibine aittir. Fakat, hayvanın etini, üç eşit kısma ayırmak, bir kısmını çoluk çocuğuna, bir kısmını dost ve komşularına, bir kısmını da fakir ve fukaraya vermek müstehabdır.

Kurban derisini, tasadduk etmek de, evde seccade ve minder yerine kullanmak da mümkündür.

VIII. BÖLÜM

YETİŞKİNLİK SAFHASI VE İSLAM:

Bu bölümde, «üç ana konu» ele alınıp İslâmî açıdan incelenecektir. Bunlar:

- A. İslâm'da evlenme ve aile kurma,
- B. İslâm'da aile ve cemiyet münasebetleri,
- C. İhtiyarlık dönemi ve İslâm.

Bu konular, mümkün mertebe genişçe incelenecek, Müslümanların bütün sorularına, İslâmî açıdan cevap verilecektir.

YETİŞKİNLİK SAFHASI:

Bir insanın, çocukluk ve ergenlik safhalarını ve buhranlarını geride bırakarak, bedenî, zihnî, iradî, içtimâî, hissî ve cinsî manada tam olgunluğa erişmesi ile «yetişkinlik safhasına» girmiş olduğunu görürüz. Kişi, aşağı yukarı 20 yaş civarında «yetişkin»dir. Lâkin bu sayı, ferdî farklara, içtimâî ve tabîî muhitin şartlarına göre farklı olabiliyor.

Yetişkinlik safhası da 1. Gençlik 2. İhtiyarlık olmak üzere iki kısımda incelenebilir. Gençlik ve ihtiyarlık safhalarının nerede başlayıp nerede bittiği, hayli tartışmalı bir konu ise de «objektif bir kritere» bağlanmak mümkün gözükmemektedir.

Biyologların ve fizyologların tespitlerine göre, hem erkekler, hem kadınlar için, gençlik, bir bakıma «üreme fonksiyonunu» devam ettirebilmeye bağlıdır. Ortalama olarak kadınlar 45-55, erkekler 55-65 yaşları arasında «üreme kaabiliyetlerini» kaybederler. Bu durum, ferdî farklara, içtimâî ve iktisadî şartlara göre değişmekle birlikte, büyük ekseriyet için geçerlidir. Psikologlar, bu devreye «yaş dönümü» diyorlar ki, doğru ve isabetli bir tâbirdir.

İhtiyarlık, daha çok bir ruhî mesele olmakla birlikte, «üreme fonksiyonu» bitirmekle hızlanır ve ferdî farklara göre değişmesine

rağmen, hayatın her veçhesinde önceleri ağır ve sonra hızlı bir tempo içinde gerilemeler başlar.

Biz, bundan sonraki sayfalarımızda, İslâmî açıdan, hem «gençlik», hem «ihtiyarlık» dönemlerimizdeki hayatımızı ve münasebetlerimizi inceleyecek ve bu dönemlerdeki mükellefiyetlerimizi tamitmaya çalışacağız.

A. İSLÂM'DA EVLENME VE AİLE KURMA:

Burada evlenme, evlenmenin yaşı, evlenecek eşlerin durumu, nişanlanma, nikâhlanma, düğün, İslâm'da kadın ve erkek münasebetleri, hakları ve vazifeleri, İslâm'da tesettür, İslâm'da boşanma, konuları incelenecektir. Bu konular incelenirken, günümüz insanların kafasına takılan meselelere İslâm'ın çözüm şekilleri, aynen verilecektir.

EVLENME:

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«İçinizden bekârları... evlendirin»**. (Bkz. en-Nûr Sûresi, âyet 32).

Şanlı Peygamberimiz de şöyle buyururlar: **«Ey gençler! İçinizden kim evlenmeye muktedir ise evlensin. Çünkü gözü haramdan en çok saklayan, ırzı en sağlam biçimde koruyan budur. Kimin de gücü yetmezse oruca devam etsin»**. Başka bir hadîslerinde de **«Muhabetli ve doğurgan kadınlarla evlenin. Çünkü ben, Kıyamet Günü, sizin çokluğunuzla övünürüm»**.

Görüldüğü gibi, İslâm'da, haramdan sakınmak, dinini korumak, çoğalmak, hayırlı evlât yetiştirmek, Allah'a ve Resulü'ne hizmet edecek kadrolar hazırlamak maksadı ile evlenilir. Böylece «evlenmek», ibadet gibidir ve çok hayırlıdır. Aksi halde, evlenmenin bir manası kalmaz. Bu sebepten olacak, Şanlı Peygamberimiz şöyle buyururlar: **«Ey iman edenler! Mallarınız ve çocuklarınız, sizi, Allah'ı anmaktan alıkoymasın»**.

EVLENMENİN YAŞI:

İslâm'da akıl ve balığ olan kimseler evlenebilirler, İslâm, «evlenme çağına» gelmiş kız ve erkeklerin evlenmelerinin geciktirilmesinde fayda bulmamıştır.

Nitekim Şanlı Peygamberimiz şöyle buyurmuşlardır: **«Evlâdın, babası üzerindeki haklarından biri de evlenme çağına erişince evlendirmesidir».**

«Evlenme çağı», İslâm'da bulûğla başlar. Bilindiği gibi, kızlar, erkeklerden ortalama olarak, iki yıl önce bulûğa ererler.

Kız ve erkeklerin bulûğ döneminden sonra evlendirilmeleri dinî bir emir değil, evlenme çağının başlangıç noktasını belirtmek için konmuş bir ölçüdür. Nitekim Şanlı Peygamberimiz 25 yaşlarında evlenmişlerdir. Bu demektir ki, gençler, haramdan korunabilirlerse, olgunlaşmaları iyi olur. Mamefih, genç nesilleri, fuhuştan ve «seksüel bunalımlardan» korumak için, evlenme yaşını, mümkün mer-tebe geciktirmemek uygun olur.

Günümüzde, çeşitli içtimaî, iktisadî ve harsî sebeplerle, maatteessüf, evlenme yaşı gecikmekte ve bu durum büyük içtimaî ve ah-lâkî kanamalara yol açmaktadır. Bilhassa, bir iş ve meslek edin-menin güçlüğü ve çok uzun olan tahsil müddeti içinde, genç nesiller, çetin buhranlara itilmektedirler. Terbiyeciler ve devlet adamları, bu meselenin üzerine ciddiyetle gitmeli, genç nesillerin, bir an önce, bir iş ve meslek edininip evlenerek yuva kurmalarını sağlayıcı tedbirleri almalıdırlar. Aksi halde, istismara çok açık olan bu zeminde, telâfisi imkânsız gelişmelere şahit olunacaktır. Bugün Batı Dünya'sında gençler arasında müşahade ettiğimiz ve dehşete kapıldığımız «seksüel sapıklıklar» ve «suçlar» ile «aile müessesesine» karşı olan gelişmeler, bir bakıma, çeşitli sebeplerle de olsa, «evlenme yaşının» fazlaca geciktirilmesinden de kaynaklanmaktadır. Genç erkekleri ve kızları, büyük bir hürriyet vasatında, uzun bir müddet, bir arada tutmanın tehlikelerini ihmal etmek mümkün değildir. Ya onların meşru zeminlerde birleşmelerini temin edeceksiniz yahut, bu gayrimeşru patlamalara katlanacaksınız.

EVLENECEK EŞLERİN DURUMU:

Burada, kendileri ile evlenilecek, ortaklaşa yuva kurulacak ve bir hayat boyu birlikte yaşanılacak «eşlerin» seçiminde, nelere dikkat edilmesi gerektiği hususu, İslâmî açıdan incelenecektir.

Bu konuyu, «evlenilecek kızlar ve kadınlar» ile «evlenilecek erkekler» başlıkları altında, kısaca belirtmeye çalışacağız:

1. Evlenilecek Kızlar ve Kadınlar Nasıl Olmalıdır?

İmam-ı Gazalî Hazretleri, kendileri ile evlenilmek istenen kızlarda ve kadınlarda, aşağıdaki sıfatların bulunmasını tavsiye etmektedirler:

a. Dindar olmak: Gerçekten de İslâm'ı bilen, İslâm iman ve ahlâkına sahip ve ibadetlerine devam eden genç bir kız ne kadar faziletlidir. Şanlı Peygamberimiz şöyle buyururlar: «**Bir kimse, güzelliği ve malı için bir kadınla evlenirse, ikisinin de hayrını görmez. Dini için evlenirse, maksadı olan mal ve güzellik kendiliğinden verilir.**».

b. İyi huylu olmak: Kocasıyla, akraba, arkadaş ve komşuları ile iyi geçinen, sabırlı, merhametli ve şerefli olan, kocasıyla ve diğer insanlarla münakaşa etmeyen, insanları iyi bir şekilde idare etmesini bilen bir kız veya kadın ne büyük nimettir. Nitekim Şanlı Peygamberimiz: «Mümin, elinden ve dilinden emin olunan kimsedir», diye buyurmuşlardır. Şerefli kadın, namus ve iffetini koruyan ve koruyandır.

c. Güzel olmak: Güzellik, sevgi ve yakınlığı artırır. Bunun için evlenmeden önce, alınacak kızın yüzünü ve ellerini görmek sünnettir. Şanlı Peygamberimiz: «**Görmeden olan evliliğin sonu üzüntü ve pişmanlık olur,**» diye buyurmaktadırlar.

d. Mehri az olmak: «Mehir» ileride açıklanacağı üzere, «erkek» tarafından evlenilecek kız ve kadınlara verilecek bir nevi “evlilik tazminatı”dır, bir nevi «mâlî teminat»tır. Bunun 32 gram gümüşten az olmamak şartı ile çok fazla olmaması da temenni edilir. Nitekim Şanlı Peygamberimiz şöyle buyurmuşlardır: «**Kadınların iyisi, mehri az, ahlaki güzelliği çok olanlarıdır.**».

e. Kısır olmamak: Bu husus, önceden bilinmemekle birlikte, mümkün mertebe, doğurgan anaların kızları ile evlenmek ve soyunda kısırlık bulunanlardan sakınmak uygun olur. Şanlı Peygamberimiz: «**Çocuk doğuran çirkin bir kadın, çocuğu olmayan güzel bir kadından daha iyidir**» diye buyururlar.

f. Bekâr olmak: Bakire kızları, dullara tercih etmelidir. Nitekim Şanlı Peygamberimiz, dul bir kadınla evlenen Câbir Radiyallahü anıh'a «**Niçin, bir bakire ile evlenmedin?**» diye sormuşlardır.

g. Soyu temiz olmak: Kızın ailesi, din ve ahlâkı ile tanınmış olmalıdır. Kötü ahlâkı ile halleri ile tanınmış kimselerin kızları ile

evlenmek tavsiye edilmemiştir. Bu konuda Şanlı Peygamberimiz şöyle buyururlar: **«Gübrelikte biten gülleri koklamayınız».**

h. Yakın akraba olmamak: Dinimiz izin verdiği halde, mümkün mertebe, amca, dayı, hala ve teyze çocukları ile evlenmemek daha iyi olur. İmâm-ı Gazali Hazretlerinin Kimyayı Saadet'te belirttiklerine göre, Şanlı Peygamberimiz, böyle yakın evlilik yapanlar için **«Çocuğu zayıf olur»**, diye buyurmuşlardır.

2. Evlenilecek Erkekler Nasıl Olmalıdır?

Hiç şüphesiz, kendileri ile evlenilecek erkekler de kadınlar için sayılan bütün güzel vasıflara sahip olmalıdırlar. Onun için Müslümanlar, kızlarını evlendirecekleri veya Müslüman kızların ve kadınların evlenecekleri erkeklerde, en azından aşağıdaki vasıfları aramalıdırlar:

a. Müslüman ve dindar olmak: Evlenilecek erkek, mutlaka Müslüman olmalı, İslâm'ın imanını, ahlâkını taşımalı, ibadetlerini yerine getirmeli, İslâm'ın emirlerine uymalı ve haramlardan sakınmalıdır. Bir Müslüman'ın, kızını, Müslüman olmayan bir kimseye vermesi ve bir Müslüman kızın (yahut kadının), Müslüman olmayan biri ile evlenmesi, kesin olarak haramdır. Esasen böyle bir nikâh olmaz.

b. Güzel huylu ve ahlâklı olmak: Karısı ve çocukları ile iyi geçinecek, onların sıkıntılarına tahammül edebilecektir. Onları terk etmeyecektir.

c. Ailesini, helâlinden geçindirecek bir işi olmak: Şanlı Peygamberimiz: **«Allah, meslek sahibi mümini sever»** diye buyururlar. Yine O; **«Çoluk çocuğuna verilen nafaka, sadakadan üstündür»**, diye buyururlar.

d. Kocalık vazifesini yapacak iktidarda olmak: Erkek «iktidarsız» olmamalıdır. Erkeklerde «iktidarsızlık», ya organik bir sebepten, yahut psikolojik bir sebepten olabilir. Bunlardan mühim bir kısmı «kâbil-i tedavi»dir. Tedavi için, erkeğe «bir şemsi yıl» (bir güneş yılı) kadar mühlet verilir. Eğer tedavi, bu zaman zarfında mümkün olmazsa, kadın «boşanma» talep edebilir. Tedavi, kısmen başarılı olmuş ve fakat iktidarsızlık sık sık nüksediyorsa, kadın da bundan mağdur oluyorsa, boşanmakta fazilet vardır.

e. Yakışıklı olmak: Erkek, sıhhatli ise, akıllı ise ve kendini sevdi-rebiliyorsa başka bir şey aranmaz. Şanlı Peygamberimiz: **«Erkeğin güzelliği lisanındadır»** diye buyurmuşlardır.

EVLENMEDE DENKLİK (KÜFÜV):

Nikâhta «eşlerin» birbirine denk (küfûv) olmasına itibar olunur. Fıkıh kitaplarımız, bu denkliği, şu beş noktada toplamışlardır:

1. Eşler, soyca denk olmalı,
2. Diyanet bakımından denk olmalı,
3. Mal ve zenginlikçe denk olmalı,
4. Sanat ve meslek bakımından denk olmalı,
5. Hürriyette denk olmalıdır.

KENDİLERİ İLE EVLENMEK HARAM OLAN KADINLAR:

Bu konuda yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: «**Babanızla evlenmiş kadınlarla evlenmeyin... Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, birader kızları, hemşire kızları, sizi emziren (süt) analarınız, süt hemşireleriniz, karılarınızın anaları, kendileriyle (gerdeğe) girdiğiniz karılarınızdan olup himayenizde bulunan üvey kızlarınız (ile evlenmeniz) size haram edildi. Kendi sulbünüzden (olan) oğullarınızın karıları (ile evlenmeniz) vs. iki kız kardeşi birlikte almanız da (keza haram kılındı)... Bütün kocalı kadınlar (ile evlenmeniz de size haram edildi). Onlardan gerisi ise, namuskâr ve zinaya sapmamış (insanlar) halinde (yaşamamız şartıyla), mallarınızla (mehir vermek suretiyle) ara(yıp nikâhlaşmanız için size helâl kılındı).**» (Bkz. en-Nisa Sûresi, âyet 22, 23 ve 24).

Bir kadınla zina eden bir erkeğe, o kadının anası ve kızı haram olur; artık bunlarla evlenemez.

Şu halde, dinimize göre, bir Müslüman'ın evlenmesi haram olan kadınları şöylece sayabiliriz: 1. Öz anası, 2. Üvey anası, 3. Kızı, 4. Kız kardeşi, 5. Halası, 6. Teyzesi, 7. Birader kızı, 8. Hemşire kızı, 9. Süt anası, 10. Süt hemşiresi, 11. Kayınvalidesi, 12. Üvey kızı, 13. Oğlunun karısı (gelini), 14. İki kız kardeşi birlikte alması, 15. Kocalı kadınlar, 16. Zina ettiği kadının anası ve kızı.

Müslüman bir erkeğin, Ehl-i Kitap olan gayrimüslim bir kadınla evlenmesi caiz ise de bundan sakınmak iyi olur. Müslüman bir erkeğin, bunun dışında, ateşe, sığıra, yıldızlara ve sair yaratıklara tapınan putperest ve müşrik kadınlarla evlenmesi, onlar Müslüman

olmadıkça, caiz değildir. Öte yandan Müslüman kadın ve erkeklerin, tanrıtanımaz, dinsiz, materyalist ve İslâm düşmanı kimseler ile İslâm'dan dönen (ve mürted olarak tanınan) kimselerle evlenmeleri haramdır. Esasen, böyle bir nikâh, dinimizce sahih sayılmaz.

İSLAM'DA NİŞANLANMA, NİKÂHLANMA VE DÜĞÜN:

İslâm'da nişanlanmanın, nikâhlanmanın ve düğünün, hem dine, hem töreye, hem de kanunlara bağlı yönleri vardır. Biz, bu konulara kısaca temas etmeye ve İslâm'ın ışığında, Müslümanlara hizmet etmeye çalışacağız.

Bu konuları, tek tek ele alarak bilhassa genç nesillere rehber olmak üzere, dine, töreye ve kanunlara bağlı olan noktaları açıklamaya çalışacağız.

NİŞANLANMA:

Nişandan önce «söz kesimi» yapılır. Bu, istikbalde, nikâh ve düğün yapmak için, tarafların bir nevi «niyet belli etmesi»dir. Asla «nikâh» ve «evlenme» mânâsına gelmez. «Söz kesimi», ileride, böyle bir işin olmasını ümit ve temenni etmek demektir. Onun için, «Allah, taraflar için hayırlı olanı kolaylaştırsın» dua ve temennisi ile biter. «Söz kesimi», mümkün mertebe, aileler ve çiftler arasında mahremâne cereyan etmelidir.

«Söz kesiminden» önce, evlendirilmesi düşünülen çiftlerin birbirlerini görmeleri sünnettir. Aksi halde, Şanlı Peygamberimizin buyurdukları gibi: «**Sonu, üzüntü ve pişmanlık olur**». Ancak, bu durumda bulunan çiftler, «namahrem» olduklarından, İslâm'ın emrettiği ölçüler içinde örtülü olacaklar, kızların ve kadınların sadece yüzü ve elleri açıkta olacaktır.

Bundan sonraki inceleme ve araştırma işi, ailelere düşer. Kadınlar, kendi aralarında, erkekler kendi aralarında «gelin» ve «damat» olacak kimseler hakkında bilgi toplayacak, gerekirse dost ve tanıdıkları ile istişare edeceklerdir. Bu arada «istihare» etmekte de büyük fayda vardır.

Bütün bunlardan sonra, taraflar, evlenmeye karar verirlerse, bu işe bir ön adım olmak üzere «nişan» yaparlar. Nişanlanma merasimi asla nikâh değil, nikâh öncesi «evlenme arzusunun» cemiyete duyurulmasıdır.

Nişan merasimi sırasında, örfe göre, birbirine yüzük, bilezik, küpe ve saire ile elbise ve benzeri giyim eşyası verilebilir. Erkeğe altın yüzük, ipek gömlek ve çamaşır haramdır. Kadına her ikisi de helâldir. Erkeğin yüzüğü, İslâm'da gümüşdür.

Nişan merasimi sırasında, davetlilere meşrubat ve tatlı ikram edilmesi uygun olur. Bu konuda, harama düşmemek şartı ile örfe uyulur.

«Nişan», asla «nikâh» olmadığından, taraflar, her an rücû edebilirler (nişanı geri çevirebilirler). Bu durumda, taraflar, isterlerse, birbirlerine verdikleri «hediyeleri» geri alabilirler. Ancak, bilinmelidir ki, İslâm'da hediye, «hibe» (bağışlanmış mal) gibidir. Fakat örfte ve gelenekte, nişan bozulunca, verilen hediyelerin geri verilmesi âdet ise, bu âdete uyulmalıdır.

NİKÂHLANMA:

İslâm'da «nişanlılık safhasının» fazla uzatılması istenmez. Taraflar için gerekli hazırlık fırsatı tanındıktan sonra, mümkün mer-tebe bir an önce «nikâhlanma safhasına» gelinmelidir.

İslâm'da nikâh, «meclis-i nikâhta (nikâh kıyılacak mecliste), iki tarafın, yani erkek ile kadının veya velî ve vekillerinin «icab» ve «kabulü» ile akd olunur. Bu akit (açık ve kesin sözleşme) tamamlanınca, artık geri dönülmez.

Nikâhta «icab» ve «kabul», erkek ve kadının, kendi rızaları ile birbirleri ile evlenmeyi, şahitler huzurunda «talep ve kabul» ettiklerini açıklamaları demektir. Nikâh esnasında erkeğin «**Sana, benim ile evlenmeyi teklif ediyorum**» demesi «icab», kadının da «**Ben de seninle evlenmeyi kabul ettim**» demesi ise «kabuldür. Görüldüğü gibi, evlenmenin makbul olabilmesi için, kadının «**kabul ettim**» demesi gerekir ki, başka bir «siga» kullanması uygun değildir.

İslâm'da «nikâh akdini», şahitler huzurunda, tarafların rızasını almak şartı ile «velî» ve «vekil»ler de yapabilirler. Ancak, şahidler, tarafların «icab» ve «kabulünü» mutlaka işitmelidirler.

Evlenecek Müslümanların, önce, «Belediye Evlenme Memurlu-ğuna» başvurmaları, gerekli kanunî ve resmî formaliteleri tamamlamaları, evlendiklerini «Nüfus Hüviyet Cüzdanlarına» yazdırmaları ve «Evlenme Cüzdanlarını» oradan almaları da kanunî bir mecburiyettir. Müslümanlar, suçlu duruma düşmemek için, bu

işi behemehal yaptıktan sonra, «İslâm Nikâhı» yaparak Yüce Allah'ın emrine ve Şanlı Peygamberimizin sünnetine uymalıdır. Böylece, kendilerini dünyevî ve uhrevî ceza ve sorumluluklardan kurtarmalıdır.

Kaldı ki, kanunî ve resmî formaliteleri tamamladıktan sonra. «İslâm Nikahı» yapmak yasak değildir.

Ayrıca, bir hususu da belirtmemizde fayda vardır. Bazıları, yanlış olarak «imam nikâhı» tabirini kullanıyorlar. Bu ifade yanlış ve kasıtlıdır. Doğrusu «İslâm Nikâhı»dır.

İSLAM NİKÂHI İÇİN ŞARTLAR:

«İslâm nikâhı» için üç şart vardır:

1. Evlenecek eşlerin rızası,
2. Şahitler huzurunda akdedilmiş olmak,
3. Sözleşme yapmak.

Şimdi, bunları, kısaca açıklayalım:

1. Evlenecek eşlerin rızası: Evlenecek erkek ve kadınların, birbirleri ile evlenmeyi istemeleri gerekir. Hanefî mezhebine göre, akîl ve balığ olan erkek ve kadınlar, «kendilerini evlendirmeye» yetkilidirler. Bu iş için «velînin izni» şart değildir. Ancak, velînin iznini de almak daha uygun olur. Diğer, üç mezhepte, «kadının rızası» yanında, velînin de «izin vermesi» şarttır.

2. Şahitler huzurunda akdedilmiş olmak: Hanefî mezhebinde, nikâh, en az, iki Müslüman şahit huzurunda akdedilir. Bunlar iki erkek veya bir erkek ile iki kadın olabilir. Şahitlerin çok olması daha iyidir.

3. Sözleşme yapmak: İslâm'da sözleşme, şahitler huzurunda «icab» ve «kabul» akdinin taraflarca yapılmasıdır. Sözleşme şartlarının yazıya bağlanması, «meclis-i nikâh»ta bulunanlar tarafından imzalanması ve bu belgenin aslının kadın tarafında bulunması çok uygun olur. Bu sözleşmeye, İslâm'a ve İslâm ahlâkına aykırı olmamak şartıyla «hususî şartlar» konabilir. Meselâ, kadın isterse, «boşanmak benim elimde olmak şartı ile seninle evlendim» şartını koşabilir; erkek de bunu kabul ederse, hem nikâh sahih olur, hem de kadının boşanması kendi elinde olur. Ancak, bu talep, sadece kadından veya kadının vekilinden gelmelidir ve erkek tarafı kabul

etmelidir. Aksi halde, şart, makbul olmaz. Nikâh esnasında, ayrıca, «Mehir» (yani kadının bizzat kendisine verilecek evlilik tazminatı) da «altın» veya «gümüş» cinsinden tayin edilip kararlaştırılmalıdır.

NİKAH SÖZLEŞMESİNDE MEHİR:

Arapça'da «mehir», sevgi ve şefkat demektir.

Bir fıkıh ıstılahı olarak «mehir», nikâh muamelesi yapılırken erkeğin, evleneceği kadına verdiği ve vermeyi taahhüt ettiği altın ve gümüş cinsinden bir nevi tazminat veya sevgi ve şefkat nişanesidir.

«Mehir» (yahut mehir), iki çeşittir:

1. «Mehir-i muaccel»: Nikâh akdedilince, hemen verilmesi vâcib olan, altın ve gümüş cinsinden ziynetler veya giyim ve kuşam cinsinden menfaatlerdir. Mehir-i muacceli, taraflar, kendi aralarında tayin ederler. Bu husus, sözleşme esnasında ifşa edilmez.

2. «Mehir-i müeccel»: Nikâh yapılırken, miktarı, altın ve gümüş cinsinden bir ağırlıkla belli edilen ve verilmesi, bazı şartların hâsıl olmasına bağlı olarak vâcib olan bir tazminattır.

Bu şartlar üç tanedir:

- a. Nikâhlandığı kadınla halvet olunca (yalnız ikisi baş başa kalmıca),
- b. Nikâhlandığı kadınla cinsî temasta bulununca,
- c. Bu şartların tahakkukundan sonra, eşlerden biri ölünce.

Eşler ölürse, kadının varisleri, tayin edilmiş mehri kocanın malından alırlar. Yalnız erkek ölürse, kadın kocasının malından mehri-ni tam olarak alır. Yalnız kadın ölürse, erkek kadının varislerine «mehri» ödemek zorundadır.

Kadın, dilerse mehrini zevcine, zevci ölmüşse varislerine hediye edebilir. Bu hak, sadece «zevceye» aittir. Zevcenin babasının veya velisinin asla, böyle bir hakkı ve yetkisi yoktur.

Mehir-i müeccel'in en az miktarı, **on dirhem** (10 x 3,2 gram = 32 gram) gümüştür. Bundan daha az «mehir» takdir olunamaz. Mehir'in üst hududu için, bir miktar tayin edilmemiştir. Bu husus tarafların anlaşmasına bırakılmıştır. Fakat, unutulmamalıdır ki, Şanlı Peygamberimiz: «**Kadınların iyisi, mehri az, güzel huyları çok olanlardır**» diye buyurmuşlardır. Bunun yanında Şanlı Peygamberimiz, bir hadîslerinde de şöyle buyurmuşlardır: «**Mehir vermemek**

niyeti ile nikâh yapan kimse, Kıyamet Günü, hırsızlar arasında haşrolunacaktır».

SÜNNETE UYGUN OLARAK NİKÂH YAPILMASI:

«İslâm nikâhını» kıymak üzere, ahlâk ve faziletleri ile tanınmış davetli erkekler, bir oda veya salonda toplanırlar. Kadınlar, dinleyici olarak ayrı bir odada bulunabilirler. Her iki oda arasında perde bulunması gerekir.

Nikâh kıyılmadan önce, erkek ve kız tarafından birer kişi «konuşma» yapılmalıdır. Önce, erkek tarafı konuşmalı, Allah’a hamd ve sena etmeli, Şanlı Peygambere salât ve selâm getirmeli, Ashab-ı Kiram’ın ve bilhassa Çiharyâr-ı Güzîn’in şahlarını yüceltmeli, sonra İmam-ı Azam Ebû Hanife Hazretlerini rahmet ile anmalı, evlenmenin Şanlı Peygamberimizin sünneti olduğunu bildirmelidir. Şanlı Peygamberimizin, Kıyamet Günü, ümmetinin çokluğu ile övüneceğini, bu sebepten O’na hizmet edecek temiz ve yüksek kadrolar yetiştirmek üzere, namuslu ve şerefli insanların evlenmeleri gerektiği hususu belirtilmelidir. Daha sonra, kız tarafının din ve ahlâkı övülmeli, bu evlilikten hayır ümit edildiği söylendikten sonra küçük bir dua ile sözünü bitirmelidir. Konuşma, mümkün mertebe kısa ve öz olmalıdır. Bunu takiben kız tarafı adına biri, aynı minval üzere konuşmalı ve «mehr» miktarını açıkça belli etmelidir. «Mehr miktarı» çok bulunursa, uzlaşma ve uyuşma yapılır.

İslâm nikâhının sahih olması için, damadın ve gelinin «imanın» ve «İslâm’ın şartlarını» bilmeleri ve bunlara inanmaları gerekir. Eğer, evlenecek çift, bunları biliniyorlarsa, nikâhı kıyacak kimse, gençlere bunları öğretir ve tekrarlatır. Onlara «Elhamdülillah Müslüman’ım» dedirtilir. Sonra nikâh kıyımına geçilir. Nikâh kıyan kimsenin «imam» olması şart değildir. Bu işi, ehliyetli, sâlih ve erkek herhangi bir mümin yapabilir.

Nikâh yapacak zât, büyük ve temiz bir kâğıda şunları yazar:

1. Zevcenin (kızın) adı:
2. Zevcenin vekilinin adı:.....
3. İki erkek şahidin adları:.....

1. Şahit

2. Şahit adı

.....

.....

4. Zevcin (erkeğin) adı:.....
5. Zevcin vekilinin adı:.....
6. Mehr-i Müeccel miktarı:.....gram altın veya gümüş.
7. Akid tarihi ve yeri:.....
8. İmzalar: (Eşlerin veya vekillerinin, şahitlerin ve akit yapanın).

Bu iş yapıldıktan sonra, nikâh akdini yapan zât, «tövbe ve istiğfarda» bulunur, Allah’a hamd ve Resulüne selâmdan sonra, «Euzu besmele» çeker ve peşinden Kur’ân-ı Kerim’in Nûr Sûresinin 32. âyetini ve Şanlı Peygamberimizin evliliği teşvik eden hadislerinden birini okur. Bundan sonra sözlerine şöyle devam eder: «Yüce Allah’ın emri, Şanlı Peygamberimiz Muhammed aleyhisselâmın sünneti, âmelde mezhebimizin imamı Ebû Hanife Hazretlerinin içtihadı ile ve şu anda hazır bulunan Müslümanların şahadetleri ile (bu esnada, zevcenin vekiline dönerek) “vekili olduğun kızıyi miktarı mehr-i müeccel ve aralarında malum olan mehr-i muaccel ile talibi olan oğluya tezvice, helâllığe vermeye, vekâletin hasebi ile verdin mi?” der.

Sonra, aynı sözleri, tâ baştan beri tekrarlayarak zevcin vekiline döner ve “Sen de kızı ‘yi, miktarı mehr-i müeccel ve aralarında malum olan mehr-i muaccel ile vekili olduğun oğlu ‘ya, vekâletin hasebi ile aldın mı?” der. Her tarafa da üçer defa sorar ve cevap alır. Bu «müspet» cevaplardan sonra, «Ben de akd-i nikâh ettim» diyerek «evlenen çiftin» dünya ve âhiret saadetine dua eder. Yani, Cenab-ı Hak’tan iyi geçim, huzur, sıhhat, afiyet, bol ve helâl rızık niyaz eder, din ve devlete hayırlı olacak evlâtlar yetişmesini diler.

Nikâhta bulunanlara etli ve tatlı yemekler yedirmek sünnettir. Şanlı Peygamberimiz: «**Bir koyun keserek de olsa düğün yemeği veriniz**» diye buyurmuşlardır. İslâm’da bu düğün ziyafetine «velîme» adı verilir. Şayet, «düğün», nikâhtan epey sonra yapılacaksa bu ziyafet düğün gününe ertelenebilir. O zaman nikâhta bulunanlara, şeker, meyve, şerbet ve tatlı cinsinden bir şeyler ikram edilir.

DÜĞÜN GÜNÜ:

Düğün, nikâhtan sonra yapılır. Nikâh ile düğünü birleştirmek gibi, ayrı ayrı yapmak da mümkündür. Bu husus töreye, ailelerin ve çiftlerin arzularına göre tespit ve tayin olunur. Kâfirlerin âdetlerine

uyulmaz ve haramlardan sakınılır. Düğünün son gecesinin «perşembeye gelmesi» ve perşembeyi cumaya bağlayan gecenin «zifaf» (gerdek) gecesine seçilmesi müstehabdır. Bununla birlikte, her gün düğün yapılabilir. İslâm'da «uğurlu» ve «uğursuz» gün yoktur.

Düğün gününün davul ve def çalınarak ilanı, düğün esnasında bilhassa kadınların bir araya gelerek eğlenmeleri uygundur. Ancak düğünde harama yer yok... Kadınların kendi aralarında «kına geceleri» ve benzeri eğlenceler tertip etmeleri mümkündür. Düğün günü, misafirlere tatlılar, şerbetler ve çerezler verilmesi iyi olur.

Erkeklerin «velîme» yemeğini, düğün günü yemeleri daha uygun olur.

ŞANLI PEYGAMBERİMİZİN, KIZI HAZRETİ FATİMA'YI, HAZRETİ ALİ İLE EVLENDİRMELERİ:

Şanlı Peygamberimizin hayatı ve yaptıkları bizim için en iyi örnektir.

— Hazreti Ali anlatıyor: «Bir dostum, bana, başkalarının, Resûlullah'tan Hazreti Fatîma'yı istediklerini duyurarak şöyle dedi:

— Biliyor musun? Fatîma'ya dünürlüğe gelmişler. Ben:

— Bilmiyorum, diye cevap verdim. Bunun üzerine dostum:

— Resûlullah'a gidip Fatîma'yı kendine istemene ne mâni var? diye sordu.

— Evlenme masraflarını karşılayacak param yok, dedim.

— Sen eğer gidersen, Resûlullah, sana mutlaka kızını verir, dedi. Beni, o kadar teşvik etti ki, doğruca Resûlullah'ın huzuruna çıktım. Önüne oturur oturmaz dilim tutuldu. Bütün uğraşmama rağmen heyecandan bir türlü konuşamadım. Resûlullah:

— Niçin geldin, bir isteğin mi var? dedi. Sustum.

— Herhalde Fatîma'yı istemeye geldin, dedi.

— Evet, dedim.

— Verecek mehrin var mı? dedi.

— Yok, ya Resûlullah! dedim.

— Sana verdiğim zırhı ne yaptın? dedi.

— Resûlullah'ın bana hediye ettiği o zırh, Allah'a yemin ederim ki, dört yüz dirhem değerinde, geniş, ağır ve vurulan kılıçları parçalayacak cinsten idi.

— Yanımda, dedim. Bunun üzerine. Şanlı Peygamber şöyle buyurdu:

— Fatıma'yı sana verdim. Git, zırhını, ona mehr olarak gönder, dedi.

— İşte, Resûlullah'ın kızı Fatıma'nın mehri bu idi.

— Şanlı Peygamberimiz, kızını, Hazreti Ali'ye verdikten sonra:

— Ya Ali! Düğünün şerefine, bir ziyafet vermek lâzımdır, diye buyurdular. Bunun üzerine, orada hazır bulunan sahabiden Sa'd Hazretleri:

— Bende bir koç var, dedi. Ensar'dan diğer sahabiler de bir miktar mısır topladılar ve bunları Hazret-i Ali'ye hediye ettiler. O da bu koçu keserek ve mısır unundan ekmek ve tatlı gibi şeyler yaptırarak «velîme» (düğün ziyafeti) verdiler.

GERDEK GECESİ (ZİFAF):

Düğün günü, yatsı namazından sonra, damada, gerekli dinî ve ahlâkî nasihati müteakib, kendi odasına, eşinin yanına gitmesi söylenir. Genç çiftlere dua edilerek, damat, gelinin yanına gönderilir. Geline daha önce, ailesi ve yakınları tarafından gerekli dinî ve ahlâkî nasihat yapılmış bulunmaktadır. Esasen, gelinin yanında, ona hizmet eden bir yakını veya evli bir hatun kişi bulunabilir.

Eşler, odalarına çekilmeden önce Allah rızası için, iki rekât «şükür namazı» kılmalı, kendilerine ve diğer müminlere dua etmelidirler.

Şanlı Peygamberimiz, kızı Hazreti Fatıma ile Hazreti Ali evlendikleri gece, kendisi evlerine gelmedikçe «gerdeğe girmemelerini» emretti. Onlar da Şanlı Peygamberin gelmesini beklediler. Nihayet geldiler. Bir miktar su isteyip onunla abdest aldılar. Abdestten artan birkaç damla suyu Hazreti Ali'nin üzerine serpererek: «Allah'ım! İkisini de mesut et. Evliliklerini, her ikisi için de hayırlı kıl» diye dua ettiler.

O gece, Hazreti Fatıma'ya hizmet etmek üzere, düğün evinde bulunan ve bizim «yenge» tâbir ettiğimiz bir de kadın vardı: Ümeys'in kızı Esmâ... Onun anlattığına göre, nikâhlandıkları ve zıfafa girdikleri gece, Hazreti Ali'nin evinde, bir hasır, yastık, içi hurma lifi dolu bir yatak, bir çömlek ve bir testiden başka bir şeycikleri yoktu. Evet, madde plânında fakir gözüken bu yuva, Kâinat'ın

Efendisi'nin «soyunu» devam ettirecek nurdan bir okyanus kadar manevî zenginliklerin ve bereketlerin yatağı olacaktır.

(Bu konularda daha geniş bilgi edinmek için bakınız, M. Y. Kandehevî'nin yazdığı «Hadîslerle Müslümanlık» adlı kitabım, üçüncü cildine... s. 1271-1273).

«MUT'A NİKÂHI» HARAMDIR:

Bazı sapık kimseler ve zümreler, bir kadına, belli bir miktar para verip belli bir zaman için, birlikte yaşamak biçiminde yaptıkları sözleşmeye «Mut'a nikâhı» (faydalanma nikâhı) adını vermektedirler. Düşünün, bir kadın ile bir erkek, bir araya gelecekler, şahitsiz bir sözleşme ile belli bir miktar para karşılığında, geçici bir zaman için birlikte yaşamayı kararlaştırılacaklar ve üstelik buna «nikâh»(!) diyecekler. Bu düpedüz fuhuştur ve mukaddes «nikâh» kelimesi ile birlikte kullanılması bile caiz değildir. Böyle bir sözleşmenin haram olduğu, Ehl-i Sünnet ve'l Cemaat Yolunda bulunan «dört mezhep» tarafından da bildirilmektedir.

Kesin olarak bilinmelidir ki, İslâm'da «nikâh», asla «muvakkat» (geçici) bir sözleşme değildir. Nikâh, eşlerin, bir ömür boyu evli kalmaları ümit ve niyeti ile akdedilir. Nikâhta bu niyet esastır. Ama şu veya bu sebeple evlilik devam etmeyebilir, hatta iş sonunda boşanmaya varabilir. Bütün bunlarla birlikte eşler, hayatlarını birleştirirlerken, asla «muvakkat» (geçici) bir akit yaptıklarını düşünmemektedirler. İslâm'da nikâhın mânâsı budur.

«Müt'a», Arapçada, «faydalanmak» demektir. Hâlbuki İslâm'da nikâh, aile kurmak demektir.

İSLAM SOSYOLOJİSİ AİLE ÜZERİNE KURULUDUR:

İslâm'da cemiyet, aile temeli üzerine kurulmuş bir içtimai yapıdır. Hâlbuki, T. Hobbes, sosyolojisini, vahşi kurtlar gibi, tek tek yaşayan insanlar ile başlattı. Bunun aksine E. Durkheim de sosyolojisini, şahsiyeti inkâr edici «insan sürüleri» (klanlar) ile başlatmayı denedi.

İslâm sosyolojisinde, insan, ne tek başına yaşayan vahşi ve egoist bir canavardır, ne de «kovan» içinde kaybolup kalmış bir «amele arı»dır. İslâm sosyolojisinde, insanlık, «aile» ile başlar. Bu aile, **«bir tek erkek ile bir tek kadından»** ibarettir. (Bkz. el-Hucurat Sûresi,

âyet 13). Üstelik, bu aile, Yüce Allah'ın iradesi ile terbiye edilmiş, bütün «esma»yı (isimleri) bilen medenî bir yapıda idi.

İslâm'da aile, bütün ruhî oluşların ve içtimâî yoğruluşların kaynağıdır. Yine, İslâm'a göre, bütün renk, kafatası, iskelet yapısı ve kan grubu farklarına, bütün dil, kültür ve medeniyet biçimlerine rağmen insanlık bir tek aileden kaynaklanmış, dallanmış ve budaklanmış bulunmaktadır. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de bu husus şöyle belirtilir: **«Ey insanlar! Biz, sizleri, bir erkek ile bir kadından yarattık ve birbirinizle tanışasınız diye, sizi, şubelere ve kabilelere ayırdık»**. (Bkz. el-Hucurat Sûresi, âyet 13).

Bir tek aileden, bütün «değişik hususiyetleri» (variation'ları) ile insanlık âleminin nasıl teşekkül ettiği hususu, tamamı ile ayrı bir araştırma sahasıdır. Üstelik bu iş, antropologların, biyologların ve genetikçilerin sahasına girer. Bununla birlikte, hemen belirtelim ki, bu konuda Darwin'in «tabîi eleme» (selection natural) teorisi ile İbn-i Haldun'un ve Lamarck'ın çevreye «intibak» (adaptation) teorileri içinde, belki, ikna edici izah biçimleri bulunmak pekâlâ mümkün olabilir. Nitekim bütün ırk farklarına rağmen, insanların kendi aralarında üremeleri, doğurgan nesiller meydana getirmeleri, insanın bir tek türden ve «tek menşeli» (monogenique) olduğunu ispat etmektedir.

Biz inanıyoruz ki, muhالفarz, bütün insanlık, genç bir çift hariç, topyekûn yok olsa bile bu genç çiftten, zaman içinde, bütün variationları birlikte, insanlık âlemi yeniden filizlenebilir. Ancak, onların da yok olması halinde, başka tür canlıların, tekâmül ederek ve tür değiştirerek, insana dönüşmesini beklemek boş bir hayal olur.

Biz, bunu söylerken, sebepler dünyasının imkânlarına göre konuşuyoruz. Allah'ın hudutsuz iradesi için, imkânsız diye bir şey yoktur.

İSLAMİYET VE EVLENME:

İslamiyet, evlenmeyi teşvik eder. Şanlı Peygamberimizin bu konuda pek çok hadisleri vardır. Nitekim buyuruyor ki, **«Evlenen dinin yarısını kurtarmıştır»**. Yine buyurur ki, **«Bana, bu dünyadan üç şey sevdirdildi; güzel koku, kadınlar ve gözümün nuru namaz»**. Hele, bu dünyada hayırlı evlât yetiştiren, Allah ve Resulüne hizmet eden kadrolar hazırlayan analar ve babalar için ne güzel müjdelere

var. Şanlı Peygamberimiz buyururlar ki, **«Çocuklar, Cennet kapısının önünde toplanır, topluca ana ve babalarını isterler».**

İslâm'da **«çok kocalık»** (poliandri), haramdır. Bir kadının, birden ziyade kocası olamaz. Dinimiz, «kocalı» (yani evli) kadınlarla evlenmeyi haram kılmıştır. (Bkz. en-Nisa Sûresi, âyet 24). İslâm'da evlenilecek kadınlar ya «bekâr», ya «dul» olmalıdır. Kadın, ancak kocası öldükten ve boşandıktan sonra, başka bir erkekle evlenebilir. Bununla birlikte, **«Dâr-ı harbdan, savaş esiri olarak getirilen kadınların, memleketlerindeki zevceleri ile nikâhları bozulmuş olur».** (Bkz. H. B. Çantay, Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerim, en-Nisâ Sûresi, 32. not.). Ancak, karı-koca, birlikte esir iseler, nikâhları devam eder.

İslâm'da, erkekler içinde «tek evlilik» (monogami) esastır. Dinimiz, erkeğin psikolojik yapısına, gerçekten hâkim olan «çok kadınla evlenme» (poligomi) hususiyetini kabul etmekle birlikte, prensip olarak «tek evlenmeyi» teşvik ve tavsiye eder. Bu sebepten, pek az istisnası ile İslâm dünyasında yaygın olan evlilik tarzı «tek kadınla evlenme» (monogami)dir. Çok kadınla evlilik, eski Arap cemiyetinde yaygın olan bir evlenme tarzı idi. İslâmiyet, bu evliliği yasak etmemekle birlikte, sınırları daraltmış, şartları ağırlaştırmış ve hatta «tek kadınla iktifa edilmesini» tavsiye etmiştir. Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: «Adalet edemeyeceğinizden endişe ederseniz, o zaman bir tane ile... İktifa ediniz». (Bkz. en-Nisâ Sûresi, âyet .3). Ayrıca, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle de buyrulur: «Kadınlar arasında adalet (ve eşitlik) icra etmenize, ne kadar hırs gösterseniz, asla güç yetiremezsiniz». (Bkz. en-Nisâ Sûresi, âyet 129). O halde, erkeklerin tek kadınla yetinmesi, çok daha iyi olur.

Bununla birlikte belirtelim ki, İslâm'da erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi, dinen yasak değildir. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, Müslüman erkekler, eğer adalet gösterebileceklerse, her bakımdan kendilerini güçlü bulabiliyorlarsa, dört kadına kadar evlenebilecekleri açıkça beyan edilmektedir. Hiç şüphesiz, İslâm'ın çok kadınla evlenmeye izin vermesinde de hikmetler vardır. Bu hikmetlerin bir kısmı «dün» ile, bir kısmı «bugün» ile, bir kısmı da «yarın» ile ilgilidir. Unutmamak gerekir ki, İslâm, bütün zamanların ve mekânların dinidir.

İster misiniz, bu hikmetlerden birkaç tanesine sadece işaret edelim:

1. İslâm'ın doğuş ve yayılış dönemlerinde, çetin savaşlar veriliyordu. O savaşlarda, daha çok erkekler ölüyorlardı, kanlar ve çocuklar sahipsiz kalıyordu. İslâm, çok evlilik müessesesi ile bu kadınların ve çocukların hem hayatlarını, hem iffetlerini koruyordu. Yani, bu tip evlenmeler, bir nevi «içtimâî sigorta» idi.

2. O devirde, aşiret ve kabile savaşları, kavgaları, kan dâvaları, büyük bir âfet halinde cemiyeti tahrip ediyordu. Bu tip evlilikler, yeni akrabalıklara, barışa ve dayanışmaya vesile oluyordu. Billhassa, lider mevkiinde bulunan kimseler, etraf aşiretlerin damadı, akrabası ve yakını olmakla bir nevi huzur buluyordu, güçleniyordu.

3. Bunun ötesinde, o zaman, Müslümanların sayısı çok azdı. Hızla çoğalmak gerekiyordu. Onun için Müslümanlar, dört kadına kadar evlenerek, hızla nüfûs üretiyor ve bir nevi «demografik savaş» veriyorlardı. Billfarz, bir adada veya coğrafya parçasında, Müslüman nüfûs, düşman nüfusa nazaran beşte bir kadar ise, oraya yerleşen İslâm orduları, hemen orada ikişer, üçer ve dörder kadınla evlenerek hızla çoğalmakta, beş-on yıl içinde azınlıktan kurtulup çoğunluk durumuna geçmekte idiler. Hemen belirtelim ki, günümüzde de ister açıktan, ister gizli olsun, bir «demografik savaş» yürütülmektedir. Çeşitli devletlerde ve kıt'alarda, hemen hemen dünyanın her yerinde, düşmanlar, birbirlerinin üremesini durdurmak, kendilerinin üremesini arttırmak için çok kurnazca oyunlar oynamaktadır. Sosyologlar, kesin olarak tespit etmiştir ki, «çok kadınla evlilik» (polijeni) nüfusu artırır, bunun aksine «çok kocalık» (poliandri) ise nüfûsu hızla düşürür. Böyle cemiyetler, kısa zamanda, nüfûs kaybede kaybede inkıza uğrarlar.

4. Başkalarının karılarını ve kızlarını, gayrimeşrû biçimlerde istismar edenlerin veya onları «metres» olarak kullananların, İslâm'da «nikâh müessesesi» ile meşrûlaştırılmış evlilik biçimine saldırımları çok ters ve çok garip kaçmaktadır. İslâm gayriahlâkî ve gayrimeşrû faaliyetler yerine ahlâkî ve meşrû olanı koymakla, cemiyete huzur ve denge getirmektedir.

5. İslâmiyet, birinci kadını boşamadan diğer bir (veya daha ziyade) kadın almaya izin vermekle gerçekte «ilk kadını» korumaktadır. Bedenen veya ruhen hasta ve aile vazifelerini yapamaz duruma düşen bir kadını boşayarak sokağa atmaktansa, onu aile içinde tutmak ve mümkün mertebe adaletle, iyilikle muamele edilmesini temin etmek daha iyi değil midir? Evlenmek için, bu kadını boş-

mak veya hiç evlenmemek suretiyle erkeği bedbaht etmek uygun olur mu? İslâm'ın bir «emir» olarak değil, sadece bir «cevaz» olarak «çok kadınla evlenmeye» (polijeniye) izin vermesini, iyi anlamak gerekir. Böyle yapanlar, İslâm'ın realizmi karşısında, hayranlıklarını gizleyemeyeceklerdir.

İSLÂM AİLESİNDE KADIN VE ERKEK MÜNASEBETLERİ:

İslâm'da kadın ve erkeklerin, birbirleri üzerinde, karşılıklı hakları vardır. Bu konuda, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: «**Erkeklerin, meşru surette, kadınlar üzerindeki (hakları) gibi, kadınların da onların üzerinde (hakları) vardır!**» (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 228).

İslâm'da aile, içtimaî hayatın hem «başlangıcı», hem «çekirdeği»dir. İçtimaî hayatın gücü, «ailenin güçlenmesine» bağlıdır. Fransız sosyologu F. Le Play'in de belirttiği gibi, aileler çözüldünce, cemiyetler de çözülmekte ve dağılmaktadır. Öyle anlaşıyor ki, aile güçlenmedikçe ve kendinden beklenen fonksiyonları icra etmedikçe, insanlık, daha büyük buhranlara doğru hızla kayıp gidecektir.

İslâm'ın ailede, kadına ve erkeğe verdiği vazifeler ve yüklediği mükellefiyetler, bazı «sahte feministlerin» (sahte kadın hakları savunucularının) sandığı gibi, bir haksızlık değildir. Aksine, aile ile birlikte, bütün bir insanlık kurtarılmak istenmektedir. Müşahedeler göstermiştir ki, aile nizamı, İslâmî prensiplere yaklaştığı ölçüde, insanlık güçlenmekte, uzaklaştıkça zayıflamaktadır. Gerçekten de hiçbir cemiyette, kadınlar, erkekler ve çocuklar, İslâm ailesinde olduğu kadar, mesut olamazlar. Biz, İslâmî ölçüler çiğnenerek, mesut bir aile kurulduğuna hiç şahit olmadık. Aksine, böyle ailelerin mesut olmak için ne kadar acı çektiklerini ve bir türlü mesut olamadıklarını hazin hazin seyrettik. Bu gibilerinin, İslâmî prensipler içinde mesut olan aileleri, uzaktan ve gıpta ile seyrettiklerini ve yakinen biliriz.

İslâm'da erkeğin ve kadının statüsü, tam bir realizm içinde tespit edilmiştir. İslâm ailesinde, anarşi değil nizam vardır, sıra ve saygı vardır. Bu nizamı, bizzat Allah ve Resulü tayin ve tespit etmişlerdir. Müslüman erkekler, kadınlar ve çocuklar, bu nizama, bir ibadet zevk ve şuuru içinde uyurlar.

İslâm'da, ailenin «reisi» ve «hâkimi» erkektir. Kadınlar, kocalarına karşı itaatkârdırlar. Esasen, iyi kadın böyle olmalıdır. Bütün bu hususlar, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöylece ifade edilir: **«Erkekler, kadınlar üzerine hâkimdirler»**. (Bkz. en-Nisa Sûresi âyet 34). Yine: **«Erkekler, onlar üzerinde bir dereceye mâliktirler»**. (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 228). Sonra şöyle buyrulur: **«İyi kadınlar, itaatli olanlardır»**. (Bkz. en-Nisa Sûresi, âyet 34).

İslâm'da, erkeğin aile reisliği, eşini ve çocuklarını himaye etmek, şefkat göstermek, mesut etmek, onları, zamanın ve mekânın gerektirdiği biçimde, harama düşmeden yedirmek, içirmek, giydirmek ve eğlendirmek, onların sağlıklarından ve bakımlarından sorumlu olmaktır. Yani, onları, İslâmî bir hayat tarzı içinde, imkânları ölçüsünde, en iyi biçimde yaşatmaktır. İleride, genişçe anlatılacağı üzere, erkeğin aile içinde zulüm ve tahakküm kurması kesin olarak yasaktır.

Sosyologların ve psikologların, kesin tespitleri ile anlaşılmıştır ki, kadınlar, tabiatları icabı, erkeklere nazaran «eve» ve «yavrularına» daha fazla düşkün ve bağlıdırlar. Esasen, kadının organik ve fizyolojik yapısı da bunu gerektirmektedir. Çocuğu karnında taşıyan odur, çocuğu doğuran odur. Çocuğu besleyecek en mükemmel gıda onun göğüslerinde saklıdır, onun ruhu muhteşem bir evlât ve yuva sevgisi ile doludur. Kadın ile evlât, kadın ile yuva arasındaki bu bağları, kim inkâr edebilir, kim ihmal edebilir? Böyle bir inkâr ve ihmal, insan tabiatına aykırıdır; dolayısı ile ferdî ve içtimaî hayatta büyük zararlara kaynak olur.

Hâlbuki erkeği, aileye ve yuvaya bağlayan tabiî bağlar, kadınıki kadar güçlü değildir. Onun için, erkeği, aileye ve yuvaya bağlayacak içtimaî, iktisadî ve ahlâkî bağlar tesis edilmelidir. İşte İslâm, bu gerçeği teşhis eden bir realizm içinde hareket ederek ailede erkeğe «reislik» statüsü verir. Böylece erkeği eve bağlar ve sorumluluk yükler. Esasen, bütün dünyada, tabiî temayül budur. Yani, normal olarak kadınlar, ortak bir davranış şekli olarak «aile reisliğini» kocalarına bırakacak kadar akıllıca davranıyorlar. Çünkü erkeğe verilen bu statü, her şeyden önce, ailenin ve kadının lehinedir.

İslâm'da, erkeğin, ailenin «reisi ve hâkimi» olması, daha çok, içtimaî bir vazifeyi icra etmek içindir. Yoksa, kadınlar arasında öyleleri vardır ki, taşıdıkları ruh ve muhteva itibarı ile nice erkeklere bedeldirler. Söyler misiniz, zamanımızda bulunan hangi erkek,

İslâm tarihinin muhteşem kadınları Hazreti Hatice, Hazreti Fatıma ve Hazreti Aîşe ile boy ölçüşebilir? Zamanımızda da «başa taç edilecek» ne kadınlar vardır. Öyle anlaşıyor ki, kadının da, erkeğin de hem «ulvîsi», hem «süflisi» vardır. Çünkü «üstünlük» ve «aşağılık» sadece bir cinsiyet meselesi değildir'.

İslâm'da erkek ve kadın, «insan olmak haysiyeti» ile eşittirler. Bununla birlikte, objektif araştırmalarla tespit edilmiştir ki, cinsler arasında, inkâr ve ihmal edilmeleri mümkün olmayan biyolojik, fizyolojik ve psikolojik farklar vardır.

Bırakın «kadın erkek eşitliği» hayalini, kesin olarak ispatlanmıştır ki, erkekler arasında bile «eşitlik» yoktur. İlmî araştırmalarla kesin olarak anlaşılmıştır ki, insanlar eşit yaratılmamışlardır. Yani, artık bilinmektedir ki, fertler arasında da, cinsler arasında da çeşitli açılardan ve yönlerden çok mühim farklar vardır.

Gerek içtimâî hayatın tanziminde, gerek terbiyenin tanziminde bu «farkları» nazara almayan bir cemiyet, her şeyden önce «tabiat kanunlarına», yahut İslâmî ifade ile «sünnetullah» aykırı düşerek büyük zararlara uğrar. Bu gerçeği, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim, asırlar öncesinden şöylece ilân etmektedir: «**Allah, onlardan (insanlardan) kimini, kiminden üstün kılmıştır**». (Bkz. en-Nisa Sûresi, âyet 34).

Cinsler ve fertler arasındaki farkları, tespit etmek için, yapılmış ve tatbik edilmiş yüzlerce test vardır. Üstelik, bunları, «Çağdaş Batı kaynaklarında», hem de istatistiklere bağlanmış olarak göreceksiniz. Bu husus, herkesçe o kadar açıkça bilinmektedir ki, biz bu gibi bilgileri, buraya aktarmayı abes buluruz.

Esasen biz, yüce İslâm kadınına ve erkeğine değer biçmek iddiasında da değiliz. Bizi üzen husus, sırf dinimize muhalefet olsun diye, fikir piyasasında madrabazlık yapmaya kalkışan bazı kimselerin, sözünü çok ettikleri «çağdaş gelişmelere» de aykırı düştüklerini idrak edemeyecek bir seviyeyi temsil etmeleridir.

Kaldı ki, artık herkes bilmektedir ki, İslâm'da kadın, o kadar yüce mertebelere çıkabilir ki, Şanlı Peygamberimizin: «**Cennet anaların ayakları altındadır**» iltifatına mazhar olur.

Söyleyin bakalım, İslâm'dan başka kim, «ana»yı bu kadar yüceltebildi?

ŞANLI PEYGAMBERİN, KADINLAR KONUSUNDA, KOCALARA İHTARLARI:

Şanlı Peygamberimiz, Veda Hutbesinde şöyle buyurdular: «**Kadınlarınıza eziyet etmeyiniz. Onlar, Yüce Allah'ın sizlere emanetleridir. Onlara karşı yumuşak olunuz, onlara iyilik ediniz**».

Başka bir gün de şöyle buyurdular: «**Sizin hayırlılarınız, kadınları hakkında hayırlı olanlarınızdır**». Şu hadîs de onlarındır: «**Kadınlara, ancak kerim olanlar ikram ve leîn (alçak) olanlar da ihanet eder**». Ve daha nice hadîsler...

Şu halde, Müslüman erkekler, eşlerine karşı güzel huylu olmalı, yumuşak davranmalı, evine gelince onu selâmlamalı, ona tenhada sevgisini hareketleriyle ve sözleriyle belli etmeli, halini sormalı, üzüntülerini paylaşmalı, ev işlerinde ve çocuk terbiyesinde ona yardımcı olmalı, mâlî gücüne ve çevrenin icabına göre, onu en iyi şekilde giyindirmeli, en iyi yiyecekleri getirmeli, bir günden fazla dargın kalmamalı, hanımının kusurlarını mümkün mertebe görmemeli, kötü huyları varsa sabretmeli, hatayı biraz da kendinde aramalı, hanımını dövmemeli, eşine Kır'ân-ı Kerim ve dinini öğretmeli, onu, günahlardan ve haramlardan korumalı, fitneye sebep olan yerlere götürmemeli, hanımından izinsiz sefere çıkmamalı, ona hayır dua etmeli, hanımına borçlarından ve düşmanlarından söz ederek onu, kaygı ve korkuya düşürmemelidir.

İSLAM'DA KADIN HAKLARI:

İslâmiyet, kadınlara, çok geniş haklar tanımıştır.

Ehl-i Sünnet vel Cemaat'ın büyük imamı, Ebû Hanîfe Hazretlerine göre, kimse onları, istemedikleri biri ile evlendiremez. Onların rızası hilâfına nikâh kıyılmaz.

Kızlar ve kadınlar da ana ve babalarının miraslarından pay alırlar. Erkekler gibi, kadınlar da meşru olan bütün iş ve meslekleri, kendi adlarına icra edebilirler. İslâm'da kadınlar, evlerinde veya evlerinin dışında, bütün meşru iş ve meslekleri yapabilirler. Yani, kadın isterse, «müftü» olabilir, isterse ve ehil ise «ordulara kumanda» edebilir, «doktor, mühendis, avukat, hukuk âlimi, noter, eczacı, kimyager, öğretmen, memur, esnaf, tüccar, işçi olabilir. Ancak, hasasiyeti sebebi ile «ceza hâkimi» olmasın, erkeğin reislik hakkını

kollamak üzere erkeklere «imam» olmasına izin verilmemiştir. İleride, daha geniş olarak anlatıldığında görülecektir ki, İslâm, «kadın hakları» ile «erkek haklarını» belirtirken, öyle bir realizm içindedir ve yine öyle bir muvazene kurmuştur ki, bunu kıl kadar sarsmak, cemiyette zelzele doğurur.

Evet, biz, İslâm'da «kadın haklarını» anlatmaya devam edelim, İslâm'da kadınlar, ticaret yapabilirler, mal ve mülk edinebilirler, mukavele akdedebilir, senet verebilir, senet alabilir, kendi mallarını, kendi yönetebilirler.

İslâm'da kadınlar, kocalarından bağımsız olarak kendi malları ve mülkleri üzerinde idare ve tasarruf hakkına sahiptirler Kimse, onları, bu haklarından mahrum edemez. Erkekler, kadınlarının tam iznini ve rızasını almadıkça, onların mallarına, mülklerine ve paralarına asla el süremezler.

Şu husus çok mühimdir ki, İslâm'da kadın, «ailenin iktisadî geçiminden» sorumlu değildir. Bu sebepten, kadın istemedikçe, hiç kimse, onun malını, mülkünü, parasını ve kazancını tasarruf edemez. Ama kadın dilerse, kendi hür iradesi ve gönül rızası ile ailesinin geçimine destek olabilir ve kocasına yardım edebilir, borç ve hediye verebilir

Bu konuda İslâm kadını, tamamı ile bağımsızdır. Koca, karısının malına, mülküne, parasına ve kazancına zorla veya baskı ile el koymaya kalkarsa, dinimize göre, zulmetmiş olur, gâsıp ve hırsız durumuna düşer. Böylece yalnız günah işlemekle kalmaz, kadın şikâyetçi olursa, hukuken de tecziye edilir.

İslâm'da kadın, ilim yapmak, dinini öğrenmek ve yaşamak, kendini geliştirmek, kendi mal ve mülkünü idare etmek, maddî ve manevî huzurunu temin etmek bakımından, erkekler ile aynı haklara sahip olduğundan, kocası tarafından, kendi haklarını ihmal pahasına, ev işlerini yapmaya zorlanamaz.

Kadın, isterse ve dilerse, sırf Allah rızası için, kocasına ve çocuklarına sevgisine binaen ev işlerini yapabilir. Aksi halde, koca, şayet maddî durumu elveriyorsa, ev işlerini görmek ve hatta çocuklarına bakmak üzere, başkalarını -ücretini vererek- vazifelendirmek zorundadır. Kadın, bebeğini emzirmek üzere, kocasından «sütanne» bulmasını dahi isteyebilir. Ancak, kocanın bu işi yapmaya gücü ve imkânı yetmiyorsa, ana, kendi bebeğini emzirmek zorundadır.

Kısaca, Müslüman kadın, ev işlerini, bir mecburiyetle değil, tamam ile bir «ibadet zevki» ile yapan kadındır. O, kendini, evine, kocasına ve çocuklarına, Allah rızası için vakfederken tam bir ibadet şuuru ve huzuru içinde hareket eden bir fazilet abidesidir. Acaba, İslâm'dan başka hangi din ve ideoloji kadına ve anaya bu derece değer biçebilmiştir?

İslâm'da kadın, din ve dünyasını kurtarmak, her iki dünyada mesut olmak için, erkeklerle aynı haklara sahiptir. Bu sebepten kadın, din ve dünyası için gerekli olan meslekleri ve sanatları öğrenmek, muhtaç olduğu ilimleri elde etmek için çalışabilir. Yüce ve Şanlı Peygamberimiz: **«İlim talep etmek, kadın, erkek bütün Müslümanlara farzdır»** diye buyurmuşlardır. Kadın ve erkek, bütün Müslümanlar, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'in şu âyetini, sık sık tekrarlamalıdır: **«Ben, cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım»**. (el-Bakara Sûresi, âyet- 67). Cehaletten Allah'a sığınmayı emreden din ne yüce dindir. Evet, gerçekten de «cehalet», İslâmiyet'in zıddıdır.

İSLAM, KADINI EVİNİN DIŞINDA ÇALIŞMAYA ZORLAMAZ:

Evinin içinde ve dışında «çalışmak» kadının da hakkıdır. Ancak kadın istemiyorsa, kocası dâhil, hiç kimse, kadını, evinin dışında çalışmaya, iş tutmaya ve para kazanmaya zorlayamaz. Evet, İslâm'da durum budur. Yani, İslâm'a göre, kendini ailesine, ilme ve ibadete vakfetmeyi dileyen bir kadını, hiç kimse, bu mukaddes hakkından ayıramaz.

Bunun yanında, kadın evlendikten sonra, dışarıda çalışmak üzere, yeni bir iş tutmak istiyorsa, kocasından izin almak zorundadır. İslâm'da «ailenin geçiminden» koca sorumludur. Yani, İslâm, kadını «ailenin geçiminden» sorumlu tutmadığı halde, koca, çalışmak, çoluk çocuğunun nafakasını temin etmek zorundadır.

«Koca», bütün hüsnüniyetine, çalışmasına ve gayretine rağmen, ailesini, normal şartlarda geçindiremiyorsa, buna muvaffak olamıyorsa, devlet, “Beyt'ül-Mal”ın imkânlarından istifade ederek ailevi desteklemek zorundadır. Erkek, iş bulamıyorsa, devlet, bir taraftan «aileye desteğini» devam ettirirken, diğer taraftan «aile reisine» yapabileceği bir iş bulmak yahut «faizsiz borç para» vermek

veya «sermaye» temin ederek «iş yeri açmasına» yardım etmek ile mükelleftir. Eğer, erkek, hasta, sakat ve çalışamaz durumda ise «devlet baba», derhal aileyi korumak ve normal şartlarda yaşatmak üzere, elinden geleni yapacaktır. Yahut cemiyeti, bu konuda teşkilâtlandırıacaktır. İslâm'da, zekât, öşür, fitre ve diğer «şer'i tekâlif» hep bu maksadı temin için, dinî bir ibadet olarak farz kılınmıştır. Ayrıca, İslâm'da devlet kendi bütçesinden de «aileleri koruyucu» fonlar ayırmalıdır.

Görüldüğü gibi, İslâm'da, «ailelerin geçiminden» önce «baba», sonra da «devlet baba» sorumludur. Ayrıca, bu konuda, cemiyetin de teşkilâtlanması gerekir. «Baba», «devlet baba» ve «cemiyet», asla, bu vazife ve sorumluluktan kaçınmazlar. Bu konuda, ihmal edildiğine inanan «ananın» ve «kadının», hem kocası, hem velîsi, hem devleti aleyhine «dâva açma hakkı» doğar. Koca, serserilik edip çalışmak istemiyorsa, vaktini ve kazancını aile dışında israf ediyorsa, mahkeme, onu, bundan dolayı hapsedebilir, ailenin nafakasını temine zorlayabilir, malı, mülkü varsa satıp çoluk çocuğuna verebilir. Koca, ölür veya çalışamaz duruma düşerse, o zaman, sorumluluk «kadının velîsine», «cemiyete» ve «devlete» düşer.

İslâm nizamı, «anayı» ve «aileyi» tehlikelere karşı, âdeti sigortalamıştır. İslâm'da, hiçbir zaruret ve hiçbir kimse, «ana»yı sahipsizlik duygusuna itip evini ve çocuklarını terk ve ihmal etmeye zorlayamaz. Ananın ve çocuklarının bakımı, geçimi, gelişimi, korunması, barınması, sağlığı ve terbiyesi, önce «baba»nın, sonra da «devlet baba»nın garantisi altındadır. Eğer, «ana» ve «çocuklar» sefaletе düşerse topyekûn cemiyet vebal altındadır. Nitekim Şanlı Peygamberimiz: «**Komşusu açken tok uyuyan bizden değildir**», diye buyurmuşlardır.

MUKADDES ANALIK VAZİFESİ:

Belki, bazıları, İslâmiyet'in, «ana» ve «kadın» konusundaki bu hassasiyetini anlayamaz ve hatta yadırgayabilir. Hâlbuki bunun nice hikmetleri var...

İslâmiyet, kadının «ailede kalarak» kendini, bir ibadet şuur ve huzuru içinde, çoluk çocuğuna adamasını temin etmek için, ondan, «vakit namazları» için camiye gitmek, «cemaatle ibadet etmek», «cuma ve bayram namazlarını kılmak», «savaş yapmak»... gibi mükellefiyetlerini kaldırmıştır.

Kadın, isterse bunları yapmak hakkına sahiptir. Ama İslâm'a göre, kadının en değerli mabedi «evi», en değerli içtimâî ve iktisadî vazifesi beden ve ruh sağlığı yerinde, imanlı ve kudretli nesiller yetiştirmek, en büyük savaşı da kendinin, kocasının ve çocuklarının canlarını, ırzlarını, namuslarını, şereflerini ve mallarını korumak, evinde barış ve huzur sağlamaktır. Biz, iddia ediyoruz ki, yeryüzünde, bundan daha mühim, bundan daha büyük bir iş ve meslek olamaz. Yine, dünyada hiç kimse, vazifesini, bu suretle başaran bir «ana» kadar, içtimâî ve iktisadî hayata yardımcı olamaz.

Bazıları, «evinde çalışan kadını ve anayı», içtimâî ve iktisadî hayatın dışında kalmakla itham ederler. Yukarıdaki açıklamalarımızla, biraz da bunlara cevap vermiş oluyoruz. Böyleleri bilmedirler ki, İslâm, kadını ve anayı aile içinde tutmakla, içtimâî ve iktisadî hayatın belkemiğini teşkil eden «aile birimini» güçlendirmekte ve verimli kılmaktadır. İleride «ailenin fonksiyonları» incelendiğinde, yeniden bu konuya dönülecektir.

Şimdilik bilinmelidir ki, «Müslüman kadın», ne kadar mümkünse, din ve dünya ilimlerini tahsil edecek, kendine yaraşır bir iş ve meslek edinecek ve fakat bunun yanında «analık vazifesini» ilk ve temel mesele bilecektir. İslâm, kadının, harama düşmemek şartı ile ne kadar mümkünse o kadar gelişmesini ve yücelmesini ister. Çünkü kadın, ne kadar yücelirse, erkekler de, genç nesiller de o kadar yücelmiş olacaklardır. İslâmiyet'te, kesin olarak bilinir ki, «cehalet» ve «sefalet» terkedilmiş bir kadın, zavallının biridir, içtimâî ve iktisadî vazifelerini yapamaz, yani «analık vazifelerini» bihakkın yerine getiremez. Bu sebepten, ısrarla belirtiyoruz ki, **«İslâmiyet ile cehalet bir arada barınamaz».**

İslâm, kadını, dinden taviz vermeksizin, ne kadar mümkünse, o kadar mükemmel bir tâlim ve terbiyeden geçirir ve onu, Allah ve Resulüne hizmet edecek kadrolar yetiştirmeye memur eder.

İslâmiyet, kadına, evinin dışında çalışmak fırsatı da tanıyarak onu, «mukaddes analık vazifesini» bir ibadet aşk ve şuuruyla yapmaya teşvik eder. Yani, İslâmiyet, kadını, asla «evine hapsedmez», onu, «analık ruh ve şuuru» içinde, içtimâî, iktisadî, harsî, siyasî ve stratejik değeri çok yüksek olan «genç insan neslinin» yetişmesine ve mukaddes bir gençliğin oluşmasına memur eder. Bunu anlayan, İslâm'ın «kadın» ve «ana» konusunda neden bu kadar hassas davranmış olduğunu da anlar. Bunu anlamayana sözümüz yok...

Şunu da belirtelim ki, İslâmiyet, çalışan, mal ve mülk edinen para kazanan kadını, asla kimseye sömürtmez. İslâm'ın istediği şartlarda çalışan kadın, tarladan, fabrikadan, tezgâhtan, bürodan, ticaretten, hizmetten ve el işlerinden kazandığı bütün paraların ve değerlerin tek sahibidir. Bunlar, kocasından bağımsız olarak tamamen kendi malıdır. İslâmiyet, kadınları «köleler» gibi çalıştırmaya ve onların haklarına, emeklerine ve kazançlarına el koymaya asla izin vermez. Böyle yapan kişi ve zümreleri zalim, gâsıp ve hırsız kabul eder. Hiç şüphesiz, Allah, hür İslâm kadınlarına köle muamelesi yapan bu gibileri, hem dünyada, hem de âhirette rezil eder.

Tekrar ediyoruz, İslâm'da kadın, tam bir iktisadî bağımsızlık içinde çalışan ve elde ettiği değerleri, bizzat tasarruf eden hür bir insandır. Müslüman kadın, İslâmî ölçüler içinde çalışır, kazanır ve zenginleşir. Kocanın, bu konuda, kadın üzerinde, tahakküm etme hakkı yoktur. Kadının bu hakkı, İslâm'da devletçe korunur. Zulme uğrayan kadın, mahkemeye başvurabilir ve «ululemr», sahipsiz olan kadının velîsi olmak zorundadır. Kocanın zulmüne uğrayan kadının velîsi, «devlet reisi» veya ona vekâlet edendir.

İster kadın olsun, ister erkek olsun, insanı köleleştirmeye götüren iki ana sebep vardır. Bunlardan birincisi «cehalet», ikincisi de «iktisadî güçsüzlüktür». Fert ve cemiyet olarak Müslümanlar, kendilerini, bu iki âfetten kurtarmak zorundadırlar. Erkeklerimiz gibi, kadınlarımız da kapasiteleri içinde, mümkün olan tahsil kademelerinden geçirilmeli, İslâmî iman, ahlâk ve yaşayış içinde, meslekî ve akademik bir seviye kazanarak muasır gelişmelerden haberdâr edilmeli ve «analık vazifelerini» en iyi şekilde başarmaları sağlanmalıdır. Çünkü hem Müslüman, hem medenî bir ana olmak mümkündür. Mümkündür ne demek? Biz Müslümanlar, böyle analar yetiştirmek mecburiyetindeyiz.

İslâmiyet, kadını, güçlü kılmak için, bir taraftan **«ilim talep etmeyi farz kılmış»**, diğer taraftan kadına «iktisadî bağımsızlık» tanımıştır.

Öte yandan, İslâmiyet, «nikâh akdi» esnasında «mehr-i muaccel» (peşin mehr) ile kadına mühim miktarda altın, gümüş ve ziynet eşyası vermeyi emretmekte, sonra ödenmek üzere, miktarı nikâhta belirtilen «mehr-i müecceli (zamanı gelince ödenmesi zarurî olan mehri) ele sözleşmeye koydurmakta, kocasından bağımsız olarak iktisadî teşebbüste bulunmak hakkı tanımakta, ebeveyninden kalan

mirastan pay almakta, ölen kocasına, kendisi ve çocukları vâris olmaktadır. Bunun yanında, İslâm'da erkekler bulûğa kadar, kızlarsa evleninceye kadar «baba himayesine» verilmekte, evlenemeyen kızların ve kadınların -şayet velileri yoksa- himayesi devlete düşer. İslâm, kadını, «hayat müşterektir» bahanesi altında kocalara sömürtmez. Kocalarına yardım ve destek olmak hususunda kadınlar muhtardırlar.

Görülüyor ki, İslâmiyet'in bütün gayreti, kadını, evinde güçlü kılmak ve onu içtimâî vazifelerini hakkıyla başarmak hususunda verimli duruma getirmektir. Gerçekten de birçoklarının da itiraf ettiği gibi, büyük ve başarılı adamlar, büyük ve başarılı «kadınların» eserleridirler. Kadını, her konuda erkek ile yarıştırmaya ve mânâsız bir rekabete itmeye gerek yoktur. Çünkü kadının en büyük dehâsı, dehâ doğurmak ve yoğurmak dehâsıdır. Eğer kadın, bu dehâsını ortaya koyamazsa başta kendi dehâsı olmak üzere, bütün dehâlar sönecektir.

Kadınları, maden ocaklarında çalıştırmak, fabrikalarda birer amele olarak istihdam etmek, bitki ve hayvanların yetiştirilmesine ve işlenmesine memur etmek mümkündür. Fakat biz, bu noktada, bir ihtar çılgılığı halinde, bütün beşeriyete haber verelim ki, eğer sizin için «insan unsurunun işlenmesi ve geliştirilmesi», madenlerin, bitkilerin ve hayvanların işlenmesinden daha mühim, daha içtimâî ve daha iktisadî ise, lütfen, kadını, yüce «analık vazifesinden» uzaklaştırıcı oyunlardan ve tertiplerden vazgeçin. Esefle belirtelim ki, bugün, kapitalizmin ve komünizmin imâl ettiği kadın tipleri, beşeriyet için hayırlı olmayacaktır ve hayırlı olmamaktadır. Bunu, ileride, müstakil bir konu olarak inceleyeceğiz.

İSLAM'DA KOCANIN HAKLARI:

İslâm'da erkek, ailenin hâkimi ve reisidir. İslâm'da aile, içtimâî teşkilâtlanmanın temel birimidir. İslâm'da bir yolculuğa çıkan iki kişiden biri bile mutlaka «reis» olmak zorundadır. İslâm, asla «başsız» ve teşkilâtsız yaşamaya ve kalmaya izin vermez. Böyle düşününce, ailenin «başsız» kalması, İslâm için elbette düşünülemez. Başka dinleri ve felsefeleri bilmeyiz ama, İslâm ailesinde reis «baba»dır. Üstelik bunu, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim emretmektedir: **«Erkekler, kadınlar üzerine hâkimidirler»**. (Bkz. en-Nisâ Sûresi, âyet 34). İslâm ailesinde, erkeğin bu hakkına,

büyük bir titizlikle riayet etmek şarttır. Esasen, muasır psikologların da belirttikleri gibi, baba evde «otoriteyi», ana ise «şefkat ve müsamahayı» temsil ederler. Psikanalistlerin belirttiklerine göre, ailede bulunan çocuklar, şayet, ailede bu ruhî dengeyi ve vasatı bulamazlarsa, içinden çıkılmaz komplekslere ve sapımalara maruz kalmaktadırlar. Gerçekten de çocuklar, babalarını baba, analarını da ana olarak görmelidirler. Ters bir statüko, onların ruh ve akıl sağlıklarını allak bullak eder.

İslâm'da erkek «ailenin geçiminden» sorumludur. Erkek, aile reisi ve baba olarak çalışmak, kazanmak, çoluk çocuğuna bakmak, onların beden ve ruh sağlıkları ile ilgilenmek, onları barındırmak, terbiye etmek ve mesut etmek zorundadır. Bu sebepten İslâm'da erkekler, miras taksiminde, kadınlara nazaran iki misli pay alırlar. Bu erkekler için tanınmış bir imtiyaz değil, erkeğin yükünü hafifletme gayretidir. Bunu, iyi anlamak ve kadınlara tanınan diğer haklar yanında, insafla değerlendirmek gerekir. İslâm, bu suretle, erkek, içtimâî ve iktisadî hayatta, vazifesini daha kolayca başarsın ister.

Erkekler, karılarından, meşru istek ve emirlerine itaat beklerler. Zaten, Müslüman kadınlar, kocalarının meşru emirlerine itaat ederler, onların canlarını, namuslarını, şeref ve haysiyetlerini korurlar. Müslüman kadınlar, israftan, lüksten kaçınırlar. Müslüman kadın, kocasını hoş tutmaya ve mesut etmeye çalışır.

İslâm kadını, kocasını helâl kazanmaya teşvik etmeli, onun çalışıp getirdiklerini yerinde kullanmalı, kanaatkâr olmalı, aç gözlü olmamalıdır. Kocasının mal ve zenginliklerini, kocasının izni olmadan, hiç kimseye vermemelidir.

İslâm kadını, kendi iffet ve namusunun, kocasının da iffet ve namusu olduğunu asla unutmamalıdır. Kocasının istemediği kişi ve ailelerle asla görüşmemeli; ondan izin almadan evinden dışarı çıkmamalıdır. Bu husus, kocanın kadın üzerindeki mühim haklarından biridir.

Kadın, evde, kocası veya kocasının münasip göreceği, mümeyyiz bir kimse bulunmadıkça, evine asla, yabancı bir erkeği sokamaz ve alamaz. Ancak, kadının kardeşleri, amcaları, dayıları, yeğenleri, babası, dedesi ve kayınpederi eve alınabilir. Diğer akrabaları için bu, evde, koca veya onun münasip göreceği mümeyyiz bir kişi bulunduğu zaman mümkündür. Belki, bazıları, İslâm'ın bu hassasiyetini, kendi idraklerince, mübalağalı bulabilirler. Fakat insanı, bütün

insiyakları (içgüdüleri), motifleri (iç ve dış iticileri), zaafı ve şuuraltı dünyası ile tanıyanlar, İslâm'ın, kadını ve aileyi korumada gösterdiği bu realizmi, yalnız anlamakla kalmaz, belki onu alkışlamak gereğini bile duyabilirler. Muasır psikanalistlerden S. Freud'un, insanın «şuuraltı dünyasını» tasvirde, gerçekten pek fazla yanılmış olduğu söylenemez. S. Freud'un «id» adını verdiği, vahşi, saldırgan, ahlâk ve kaide tanımaz ve dilimize «alt-ben» olarak tercüme edilen «seksüel libido enerjisi», gerçekte, İslâm'ın, bundan bin küsur yıl önce, adını koyduğu «nefs-i emmare»dir. İslâm'da «nefs-i emmare», insanın en çirkin, eri saldırgan, en şeytanî arzu ve temayülllerine verilen addır. Şanlı Peygamberimize göre, insanın en büyük düşmanı, bizzat, bu «nefs-i emmaresidir ve onunla mücadele etmek, mücadelelerin en çetindir. Nitekim Şanlı Peygamberimiz, «nefs-i emmare» ile boğuşmayı **«en büyük cihad»** saymış ve **«Kahraman, nefsinı yenendir»**, diye buyurmuşlardır,

İslâmiyet'in, kadın ve erkek münasebetlerindeki hassasiyetini, mübalağalı bulanlara, bizzat «nefis»lerini kritik etmelerini ve yakın çevrelerinde cereyan eden facialara objektif bir gözle bakmalarını veya basında çıkan havadisleri, dikkatle ve insafla değerlendirmelerini tavsiye ederiz.

İslâmiyet, kadını ve aileyi koruma konusunda gösterdiği ve realizme dayanan büyük hassasiyetle, gayrimeşru münasebetleri en asgarîye indirebilmiştir. Bunun ehemmiyeti büyüktür. Bu konunun ehemmiyetine inanmayan, «seks hürriyeti» adı altında fuhşu tabîî bir şeymiş gibi kabul eden, başkalarının karılarını ve kızlarını baştan çıkarmayı marifet bilen, kendi ırzı ve namusu konusunda fazla bir hassasiyet göstermeyen, bu davranışını ilerilik vesaire tarzında romanlarla ve filmlerle propaganda eden çevrelere bir sözümüz yok... Biz, onların kötülüklerinden Allah'a sığınır ve onları Allah'a havale ederiz.

İslâm'da ailenin ve aileyi teşkil eden fertlerin namus ve haysiyeti, her türlü tecavüzden masundur. Şayet, böyle bir tecavüz vaki olursa, çok ağır şekilde tecziye edilir.

Şanlı Peygamberimiz, kadın olsun, erkek olsun, bütün Müslümanların Allah'a ve kendine itaat etmelerini, Şeytan'ın aldatmalarından sakınmalarını emreder. Bu konuda şöyle buyururlar: **«Ben, davetçi ve tebliğci olarak gönderildim. İnsanları, sadece Hakk'a davet eder, onlara hakkı tebliğ eylerim. Hidayet konusun-**

da, benim elimde bir şey yoktur. Yani, ben kişileri, fiilen hidayete erdiremem; ancak, hidayet yollarını gösteririm. Şeytan da bir tezyinci (süsleyici) olarak yaratılmıştır. O da sadece, insanlara, kötü işlerini güzel ve süslü gösterir. Sapıklığa götürmek konusunda, onun elinde bir şey yoktur. Yani, Şeytan, kişileri fiilen sapıklığa düşüremez. Ancak, onların kötü işlerini, kendilerine süslü ve cazip göstermek suretiyle onların sapıklığa düşmelerine vesile olur. Bu maksatla onların kalbine vesvese verir, günahları, kendilerine hoş gösterir». (Bkz. Ebûlleys Semerkandî, Tenbih'ül-Gafilîn, 2. cild, tercüme Yaman Arıkan, s. 905 - 906).

İslâm'da, kadınlar, kocalarının meşru (şeriata uygun), bütün emir ve isteklerini, kudretleri ölçüsünde, yerine getirmeye çalışırlar. Ancak, onların, İslâm'a aykırı düşen bir istekleri varsa, onlara bu konuda itaat etmezler.

Kadınlar, kocalarının «birleşme» arzularını, şayet durumları müsaitse, severek karşılamalıdır. Ancak, «hayız» (âdet) halinde birleşme kesin olarak haramdır. Bu konuda, kadınlar, kocalarını ikaz etmek zorundadırlar. Kadınlar, temizlendikten sonra, Allah'ın emrettiği yol ve biçimde birleşme olur. Bütün, gayr-i tabii birleşme biçimleri haramdır. Bu konuda, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«Sana, kadınların ay halini sorarlar. De ki, o, bir ezadır. Onun için hayız zamanında (âdet halinde) kadınlarınızdan ayrılın, temizlendikleri vakte kadar kendilerine yaklaşmayın. İyice temizlendiler mi, o zaman, Allah'ın size emrettiği yerden onlara gidin. Her halde, Allah, hem çok tövbe edenleri sever, hem çok temizlenenleri sever»**. (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 222). Durum, «loğusalar» (yeni doğum yapanlar) için de aynıdır. Onlar, çarçabuk temizlenmiş olsalar bile, kadının hayız müddeti kadar (on gün) beklenir. Loğusalık kanı, akmaya devam ediyorsa, azamî müddet «kırk gün»dür.

Kocalar, eşlerini cazip, güzel ve bakımlı görmek isterler. Kadınlar, tabiiyetlerini korumak şartı ile kocaları için süslenmelidirler. Evlerinde kirli, pasaklı ve bakımsız dolaşarak dışarıya çıkarken süslenen kadınlar, İslâmî bir hayat biçimi içinde bulunmuyorlar demektir. Hemen belirtelim ki, kadınların dahi, süse ve süslenmeye aşırı düşkünlük göstermesi hoş değildir. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim, kinde gözükürse gözüksün, süse düşkünlük hali, insanda «mücadele gücünü» ve «azmini»

zayıflatır. Nitekim süse düşkünlük gösteren erkekler, «kadını» davranışlar gösterirler ve «iradeleri» zaafa uğrar. Aşırı süslenen kadınlar da «süs bebeği» kesilir ve «mücadele güçlerini ve iradelerini» iyice kaybederler. Bu gibileri, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de: **«Süs içinde yetiştirilmekte olup da bizzat, mücadelede (dâvasını ve hakkı) açıklayamayanlar»**, olarak tasvir edilirler. (Bkz. ez-Zuhurf Sûresi, âyet 18).

İslâm'da koca, eşinin «İslâm'ın emrettiği biçimde giyinip örtünmesini» (tesettüre riayet etmesini) isteme hakkına sahiptir ve kadının buna itaat etmesi şarttır. Kadının, kocasını adı ile çağırması tahriren mekruhtur; soyadı olabilir.

TESETTÜR VE MEDENİYET:

Tarih boyunca, her cemiyette, insan, «tesettür» etmiştir. Yani, bütün tarihi boyunca, beşeriyet, çıplaklıktan kaçınmış, şu veya bu tarzda giyinmeye ve örtünmeye çalışmıştır. Hatta «vahşi kabileler»de ve gruplarda bile — belli bir seviyede de olsa — bir «örtünme duygusu» vardır. Yani, insan, çıplak yaratılmış ve fakat «çıplak yaşayamamıştır».

İnsanı, giyinmeye zorlayan pek çok sebep vardır. Bunlar, içinde yaşadığımız tabiat şartları, iklimler, mevsimler, kültür değerlerimiz, dinimiz, ahlâkımız, töremiz ve kanunlar... olarak sayılabilir. Bunun yanında işimiz, mesleğimiz, yaşımız, cinsiyetimiz, zevkimiz, iktisadî gücümüz... giyim ve kuşamımızı biçimlendiren ve tayin eden âmillerdir.

Bu âmiller arasında, kültür ve medeniyet değerlerinin yeri asla küçümsenemez. Hatta, denebilir ki, bir bakıma, insanların giyimine, kuşamına ve davranış biçimlerine bakarak, hangi milletten, hangi dinden, hangi kültür ve medeniyetten, hangi iş ve meslekten... olduğunu, büyük ölçüde tahmin etmek mümkündür. Her halde, bu konuya ışık tutmak için Şanlı Peygamberimiz şöyle buyururlar: **«Kime benzerseniz ondansınız»**.

Milletlerarası «kültür etkileşimine» rağmen, insanların giyim ve kuşamlarında millî, mahallî, dinî ve içtimâî âmiller, rollerini oynamaya, belli bir ölçüde de olsa, devam ediyorlar. Milletlerarası giyim ve kuşam konusunda, «ortak normlar», gün geçtikçe, artmakla birlikte, millî ve mahalli motifler, her hâl ü kârda, kendilerini hisset-

tirmeye çalışmaktadırlar. Hatta bu ihtiyaç, zaman içinde azalmamakta, belki daha fazla duyulmaktadır. Görünen odur ki, milletler, kendi millî zevk ve motiflerini, milletlerarası normlara yaklaştırarak, bütün dünyada kendilerini kabul ettirmeye çalışmaktadırlar. Giyim ve kuşam «moda dünyasında» da milletler, kültürler ve medeniyetler arası, açık veya gizli, bir boğuşmanın mevcut olduğunu kimse inkâr edemez. Sanki her kültür ve medeniyet kendi kılık ve kıyafetini, giyim ve kuşamını, başka kültür ve medeniyetlere kabul ettirmek için çırpınmaktadır. Nitekim şimdi, bütün dünyada, bir tek moda merkezi yoktur. Şimdi, Fransa'da, İngiltere'de, Almanya'da, Japonya'da... Bulunan büyük «moda evleri», büyük ve korkunç bir mücadele suuru içinde hareket etmekte, her biri kendi kültür ve medeniyetinin zevk ve motiflerini, «âlemşümül» bir değer haline sokarak, gelişmek istemektedirler.

Milletlerarası bu «moda yarışını» sadece bir iktisadî hâdise olarak yorumlamak eksik olur. Bu, aynı zamanda, bir kültür ve medeniyet yarışıdır. Esefle belirtelim ki, bu yarışta daima zengin ve kalkınmış milletler kazançlı çıkmakta, fakir ve geri kalmış milletler de onların «taklitçileri» ve «takipçileri» olarak öğrenmektedirler. Böyleleri, manen «ezik ve yenik» düşmenin yanında, çok defa sömürüldüklerinin bile farkına varmamaktadırlar.

Bir sosyoloji kanunu değil, ama bir sosyolojik tespit olarak denilebilir ki, «moda»ya hâkim olan milletler ve medeniyetler, gücünü ve üstünlüğünü kabul ettirmiş kültür ve medeniyetlerdir. Nitekim kendi kültür ve medeniyetlerinden kopmuş veya kendi kültür ve medeniyetine yabancılaşmış gruplar, «yabancı modalara» fazla düşkün olurlar. Bunlar, umumiyetle zayıf ve geri kalmış kavimlerdir.

Unutmamak gerekir ki, «moda», sadece giyim ve kuşamda kalmaz, düşüncede, felsefede, inançta, güzel sanatlarda, kısaca, hayatın her veçhesinde, çeşitli biçimlerde meydana çıkar. Güçlü kültür ve medeniyetler, bütün bu modalara kaynaklık ederler de zayıf, geri kültür ve medeniyetler de onların kopyacıları olmakla öğrenirler.

Tarihten öğreniyoruz ki, ister dinî olsun, ister felsefî olsun, başarılı olmak isteyen her «ideoloji», hayatın her veçhesinde, kendine has «modalar» meydana getirmek zorundadır. Gerçekten de din ve ideolojiler, inançta, düşüncede, içtimaî ve ahlâkî hayatta, «görgü kurallarında», giyim ve kuşamda, sakalda, bıyıkta, selâmda, tokalaşmada, ev ve aile yaşayışında, tavır ve hareketlerde, dilde...

kısaca, hayatın her safhasında, moda ihdas etmek, bunu cemiyete kabul ettirmek ve hatta bunları, birer âlemşümül değer haline getirmek isterler. Gerçekten de bunu başaran dinî ve felsefî ideolojiler, gittikçe güçlenirler, başaramayanlar ise yavaş yavaş içtimaî hayattan çekilirler. Bu sebepten «hasım ideolojilerin» kendi aralarında çetin bir rekabetleri vardır. Her biri, kendi modasını, «ileri», «çağdaş» ve «güzel» olarak propaganda ederken, hasmının moda değerlerini «ilkel», «çağdışı» ve «çirkin» olmakla itham edip gözden düşürmek ister.

Bu tip mücadeleleri, ancak, cemiyetlerin yapısını ve işleyişini iyi bilen, içtimaî hayatın mahiyeti etrafında kâfi miktarda bir bilgi ve tecrübesi olan kimseler görebilirler. Nitekim az çok dikkatli bir göz de bu sahadaki gelişmeleri müşahade edebilir. Çünkü gerçekten, her ideoloji, kendine has modalar ihdas etmeye, çalışır. Meselâ, komünistler saçlarını, sakallarını, giyim ve kuşamlarını ya Marx'a, ya Lenin'e, ya Mao'ya ve Kastro'ya benzetmeye çalışırken, Nazi'ler de bıyıklarını ve tavırlarını; Hitler'e benzetmeye çalışır ve davranışlarını, birer moda halinde yaymak isterlerdi. Kaldı ki, kapitalist dünyada da Ruzvelt ve Çörçil tipi modalar doğmuştur. Yahut bir fikir adamını, bir sanatkârı ve bir artisti taklitten doğan modalar da vardır. Bu, dün böyle idi, bugün de böyledir ve yarın da böyle olacaktır. Nitekim şimdi, İsrail gençleri, «Siyonist ideallere» bağlılık ve dindarlık işareti olarak, başlarına «kapel» adını verdikleri küçücük takkelerini takarak cadde ve sokaklarda iftiharla geziyorlar. Televizyon ekranlarında hayretle seyretmiştik, Menahim Begin, İsrail Başbakanı olarak Camp Davit anlaşmasına imza atarken, sözünü ettiğimiz bu «kapeli» başına geçirmişti. Hâlbuki aynı anlaşmaya imza atan Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat, «modern adam» pozlarında etrafa tebessümler yağdırıyordu.

Görülüyor ki, biz, ne dersek diyelim, her muhteva, kendi şeklini de beraberinde getirmektedir. Fikirler, ideolojiler, dinler ve felsefeler, kültür ve medeniyetler, tıpkı birer organizma gibi, kendi «tür» ve «familyalarını» belli edecek bir şekil ve hüviyet içinde ortaya çıkmak ve yaşamak isterler. Ortak beşerî değerlere rağmen, bu gerçek değişmemektedir. Yani, insanlar inançlarının icaplarına göre yaşamak istemektedirler. Bu «muhteva» ile «şeklin» bütünleşmesi ve ahenk içinde bulunması demektir. Düşünün bir «papazı», bir «hahamı» ve bir «imamı» aynı giyim ve kuşam içinde ibadet etmeye icbar etmek ne kadar çirkin olur. Gerçekte, bu hüküm, bütün

inananlar için doğrudur. Elbette, «ortak beşerî değerlere» saygı duyulur, ama insanları, inançlarına aykırı düşecek tarzda yaşamaya ve davranmaya zorlamak, insan hak ve haysiyetine saygısızlıktır.

İslâm dini, bütün tarihi boyunca, en güçlü zamanlarında dahi, başka dinden insanların, inançlarına aykırı düşecek tarzda hareket etmelerini istememiştir. Hristiyanlar, Yahudiler ve diğer din mensupları, inandıkları ve istedikleri «tavırlar» içinde dolaşmış, yaşamış ve dinlerinin icabını yapmışlardır. Bununla birlikte, İslâmiyet, kendine inanan ve «ben Müslüman'ım» diyen kişi ve cemiyetlere, kendi normlarına uymayı da emretmiştir ve emreder. Mademki, Müslüman'ım diyorsunuz o halde, öylece yaşayacaksınız, demek istemiştir.

İSLÂM'DA TESETTÜR:

«Muhteva» ile «şekil» arasında, ihmal edilmesi mümkün olmayan bir ahenk ve uygunluk bulunduğunu, kültür ve medeniyetlerin, yalnız muhtevaları ile değil, şekil ve biçimleri ile de bir diğerinden ayrıldıklarını yukarıda belirtmiştik. Durum, İslâm kültür ve medeniyeti için de aynıdır. İslâmiyet de kendi tesir sahasına aldığı bütün kültür ve medeniyetlerin, hem muhtevasına, hem şekline kendi damgasını vurur.

İslâmiyet de kendi iman ve muhtevasına uygun olarak giyimde, kuşamda, güzel sanatlarda, günlük münasebetlerde, kısaca cemiyetin her sahasında —tâbir caiz ise— kendi modasını doğurur. Müslümanlardan, imanlarına ve İslâmî emirlere uygun yaşayış biçimleri, tavır ve hareketler bekler. Bilfarz, İslâm, giyim ve kuşam konusunda, kendi «ana prensiplerini» açıklar, ondan sonra, bu prensiplere aykırı düşmemek şartı ile millî ve mahallî geleneklere, ferdi ve içtimâî zevklere, ortak beşerî ölçülere uyarak giyinmemizi ve örtünmemizi ister. Elbette, İslâm'da «yaşın aktüalitesi» ile «cinsiyet faktörü» de mühim rol oynar.

İslâm dünyasında, hem İslâmî ölçüleri bilen, hem millî ve muasır ihtiyaçları tanıyan kadrolar yetiştirebilirse «İslâmî Moda», yalnız giyimde ve kuşamda değil, hayatın her veçhesinde, birer âlemşümül değer halinde beşeriyete kabul ettirilebilir. Elbette, hem İslâm'a uygun yaşamak, hem de muasır ölçülere göre bir hayat biçimi geliştirmek mümkündür. Üstelik Müslümanların, bunu başarması da zarurîdir.

İslâm'ın şanlı ve yüce muhtevasını, çirkin, kaba ve zevksiz biçimler içinde, ezik ve yenik düşürmek asla İslâm'a hizmet olmayacaktır. «İslâmî estetikten» habersiz, cahil kimseler ile ham softalar ve kaba yobazlar, İslâm'a hizmet etmek iddiasıyla hareket ettiklerini sanırken, ona verdikleri zararın bir farkına varabilseler... Hâlbuki İslâm'dan zerre tâviz vermeksizin, dünyayı hayran bırakacak bir hayat biçimi ve buna uygun giyim ve kuşam «modaları» ihdas etmek pekâlâ mümkündür.

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim, kadın olsun, erkek olsun, müminlerin, belli ölçüler içinde «örtünmelerini» ve «giyinmelerini» emreder. İslâmiyet, «çıplaklığı» ilerici-lik sayan ve «nüdizmi» (çıplaklığı), estetiğine esas alan cereyanlara karşıdır. Esasen, psikiyatristlerin, «teşhircilik» (exhibitionisme) adını verdikleri, kadın ve erkeklerin vücutlarını teşhir etme tutkularının, marazı bir hal olarak yorumlandığını bildikten sonra, bu acıklı hâlin, «ilericilik» adına savunulması mümkün değildir.

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, insanların «mahrem yerlerini» teşhir etmeleri çirkin bir davranış olarak belirtilir. Gerçekten, insanların veya cinslerin birbirlerini «seksüel mânâda» tahrik etme gayretleri çirkindir. Kadınların ve erkeklerin vücutlarını teşhir ederek birbirlerini tahrik etmelerini, İslâmiyet, elbette hoş karşılayamazdı. Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«Ey Âdemoğulları! Size, çirkin yerlerinizi örtecek bir giyim, bir de giyip süsleneceğiniz bir giyim indirdik. Takva giyimi ise o daha hayırlıdır»**. (Bkz el-A'raf Sûresi, âyet 26).

Müslümanlar, dinin emirlerine uyarak, cemiyetin tasvibini de kazanacak biçimde, kendi yaşlarına, başlarına ve zevklerine göre giyinebilir, kuşanabilir ve hatta süslenebilirler. Bununla birlikte, İslâm'da en iyi giyinme ve kuşanma, sâde, temiz, gösterişten uzak, insana tam bir ibadet huzuru veren «takva giyimidir».

İmam-ı Azam Ebû Hanîfe Hazretlerine göre, erkekler, diz altından göbük altına kadar olan yerlerini asla açamazlar, bu haramdır. Eskiden sporda, şimdi «yağlı güreşlerde» pehlivanlarımızın giydikleri ve «kısbet» adı verilen kıyafet, bu ölçüye göre yapılmıştır. Erkekler, spor dışında, vücutlarının diğer kısımlarını da «örfe» (töreye) göre örtmek zorundadırlar. İslâm Hukuku'na göre, «âdet muhkemdir», «nâsın isti'mali hüccettir ki, onunla âmel vâcib olur», «âdeten memnu olan şey, hakikaten mümtenî (yasak) olur», «örfen

mâruf olan (bilinen) şey, şart kılınmış gibidir». (Bkz. Mecelle, madde: 36, 37, 38, 43). Ayrıca, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim'de «Örfe uymak» emredilmiştir. (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 178).

İslâmiyet, kadınların örtünmeleri konusunda da şu ölçüyü getirir: «Mümin kadınlara söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. Ziynetlerini açmasınlar, bunlardan görünen kısmı müstesna. Başörtülerini, yakalarının üstüne (kapayacak surette) koysunlar». (Bkz. en-Nûr Sûresi, âyet 31). Görülüyor ki, inanan kadınlar, elleri ve yüzler, hariç, bütün vücutlarını örtecek ve başörtülerini, saçlarını tamamı ile örtmek üzere, yakalarını kapatacak şekilde bağlayacaklardır. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim'deki bu âyeti, bugüne kadar gelen bütün Ehl-i Sünnet ve'l Cemaat âlimleri, hep bu şekilde anladılar. Esasen, âyetin mânâsı apaçıktır ve âyet «muhkem»dir. Hiçbir teville ve saptırmaya fırsat vermemektedir. Nitekim başta Şanlı Peygamberimiz olmak üzere, bütün «Sahabî» ve ondan sonra gelen bütün müminler, tesettür konusunu, hep böyle anladılar ve yorumladılar. Bu konuda asla tâviz vermediler.

Günümüzde, hâlis ve ehliyetli mümin ellerde, İslâmî ölçülere göre çalışan «moda ve giyim evleri», çağı hayran bırakacak eserler verebilir. Bununla birlikte, bilinmelidir ki, Müslümanlar, kendilerini «moda kaprisine» kaptırmamalı, temiz, sâde ve cemiyetin de sevebileceği biçimlerde giyinmelidirler. Yani, Müslümanlar, giyimleri ve kuşamları ile hem «Hakk'ı», hem «halkı» memnun etmelidirler. Bunun yanında, «takva libasına» giren Müslüman kadınları birer kahramandır ve Allah'ın selâmı ile selâmlanmaya layıktırlar.

Müslüman kadını ve erkeği, İslâm'ın emrettiği ölçüler içinde giyinmekten zevk duymalı, şerefli bir asker gibi, giyindiği üniformadan utanmamalı, kapitalizmin ve komünizmin imal ettiği «kadın» ve «erkek» tiplerine özenmemeli; onların karşısında eziklik ve eksiklik duyguları duymamalıdır.

Şunu da belirtelim ki, çok zaruri sebeplerle, çok istediği halde, «İslâmî tesettür» yapamayan ve bundan ıstırap duyan bir Müslüman kadın veya kız, istemeye istemeye «İslâmî tesettüre giren» ve bundan «ıkrâh eden» birinden çok daha faziletlidir. Çünkü bilindiği gibi, İslâm, her şeyden önce inanmak ve inandıklarını severek yapmak-

tır. Müslüman olmayan kadın ve erkekler, kendi inanç ve geleneklerine göre giyinebilirler. Onlardan «İslâmî tesettür» istenmez. Çünkü onlar, bununla mükellef değildirler. Bu gibilerine ancak, umumî «ahlâk kaidelerine» riayet etmeleri ihtar edilir.

Netice olarak belirtelim ki, Müslüman erkek ve kadınlar için, İslâm, «tesettürün prensiplerini» ortaya koymuştur. Bundan ötesi, zamana, zemine, şartlara, mesleklere, yaşlara, cinsiyetlere, iklim ve mevsimlere, ferdî ve içtimâî zevklere kalmıştır. Şanlı Peygamberimiz, «küfür alâmetleri» olmamak şartı ile «ortak beşerî giyim normlarını» reddetmezlerdi. Bilfarz o, papazların giyindiği pabuçları giyer, başka kavimlerin kendine hediye ettikleri kaftanları pekâlâ kullanırlardı. Bunun yanında, Müslümanların «haç» taşımasına, «zünnar» (papazların, bir dindarlık işareti olarak bellerine doladıkları ve bir ucunu sarkıttıkları şerit) takmalarına ve yine papazların, hahamların veya başka bir dinden olanların «dinî bir alâmet-i farika» (kendi dinlerini belli edici ve diğer din mensuplarından ayırıcı bir işaret) olarak kullandıkları eşyayı taşımaya izin vermezlerdi ve bittabi, kendileri de böyle şeyler yapmazlardı.

ŞANLI PEYGAMBERİMİZİN GİYİMLERİ:

Burada, kısa da olsa. Şanlı Peygamberimizin ve dolayısı ile Ashab-ı Kiram'ın giyimlerine işaret edeceğiz.

Sahabe'den Cündüb Bin Mekîs anlatıyor: «Yabancı heyetler geldiği zaman, Resûlullah, en güzel elbiselerini giyer ve ashabın ileri gelenlerine de böyle yapmalarını emrederlerdi. O'nu, yabancı elçilerin geldiği gün gördüm. Üzerinde Yemen kumaşından yapılmış bir elbise vardı. Hazreti Ebûbekir ile Hazreti Ömer de öyle giyinmişlerdi». Şanlı Peygamberimizin ve aziz sahabenin bu davranışı Müslümanların giyim ve kuşamları ile kâfirler ve yabancılar karşısında ezik ve yenik düşmemesini ihtar etmektedir.

Abdurrahman Bin Ebû Leylâ anlatıyor: «Ömer Bin Hattab ile birlikte idim. Şöyle demişti: 'Şanlı Peygamberi gördüm, üzerinde dar bir Şam cübbesi vardı.'».

Seleme Bin Ekva anlatıyor: «Osman Bin Affan, bacaklarının yarısına kadar uzanan bir etek giyerek: 'Sevgili Resûlullah'ın eteği de böyle idi' derdi».

Ümmü Seleme anlatıyor: «Resûlullah, en çok gömleği severdi».

Yezid'in kızı Esmâ diyor ki, «Resûlullah'ın gömleğinin yenleri, bileklerine kadardı».

Sahabî'den Câbir diyor ki: «Mekke fethedildiği gün, Resûlullah, başında siyah bir sarıkla şehre girdi».

Amr Bin Hureys diyor ki: «Resûlullah, halka hitap ederken başında siyah bir sarık vardı». İbn-i Abbas da aynı şeyi söylüyor.

Şanlı Peygamberimiz, sarıklarının bir ucunu tam iki omuzlarının ortasına doğru sarkıtlardı.

İbni Ömer diyor ki: «Akşam olduğu zaman, Resûlullah, sarığını, iki omzuna indirirdi». Bu hususu, birçok sahâbi teyid ediyor. Bu esnada, Şanlı Peygamberimizin başında ya bir takke bulunur yahut onu da çıkarır, tamamen başı açık da dinlenirlerdi. Bilindiği gibi, sarık çıplak başa sarılmaz, altına takke cinsinden bir şey giymek gerekir.

Ebû Bürde anlatıyor: «Hazreti Âişe validemiz, üzerinde bir elbise ve kalın kumaştan yapılmış bir etekle bize geldi».

(Bu konularda daha geniş bilgi için, M. Y. Kandehlevî'nin yazdığı, Hadîslerle Müslümanlık adlı kitabın 3. cilt ve 1317-1318. sayfalarına bakınız).

Müslümanlar, mümkün mertebe temiz, sâde ve şık giyineceklerdir. Şanlı Peygamberimiz ve Ashab-ı Kirâm, bu konuda bizlere örnek olmalıdır. Kaldı ki, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: «**Ziynetinizi alın. Yeyin, için, israf etmeyin. Çünkü, Allah, israf edenleri sevmez. De ki, Allah'ın kulları için çıkardığı ziyneti, temiz ve hoş rızıkları kim haram etmiş (ve kim haram edebilir)?**». (Bkz. el-A'raf Sûresi, âyet 31, 32).

Bilindiği gibi, İmam-ı A'zam Ebû Hanîfe Hazretleri pek zengin idiler ve çok da şık giyinirlerdi. Bir gün biri ona sordu: «Neden bu kadar şık giyiniyorsunuz?», şöyle cevap verdiler:

«Allah'ın bana lütfettiği nimetleri gizlemek istemiyorum». Netice olarak belirtelim ki, Müslümanlar, kendilerini asla «kelbî»ler (cynique'ler) gibi, sefil, pis, perişan ve hayâsız bir hayata mahkûm edemezler. Ne kadar fakir olurlarsa olsunlar, elbiseleri yamalı da olsa, tertemiz sâde ve mümkün mertebe şık giyinmeye çalışmalıdırlar.

İSLAM'DA BOŞANMA:

İslâm'da «nikâh», geçici bir sözleşme değildir. Bununla birlikte, görüldüğü gibi, öyle durumlar olabilir ki, eşlerin «boşanması» zarurî olabilir. İslâm'da boşanma meşru bir iştir, yani «mübah»tır. Ancak, bu konuda Şanlı Peygamberimiz şöyle buyurmuşlardır: **«Mubah olduğu halde, boşanma, Allah'ın sevmediği bir iştir».**

İslâm'da eşler, aileyi devam ettirmek için ne mümkünse yapmalı, meşru olan bütün fedakârlıkları göstermeli, cemiyet, konu komşular ve devlet ellerinden gelen barıştırıcı ve uzlaştırıcı rolü oynamalı, fakat zaruret haline gelince de «boşanma önlenmeli»dir. Çünkü nefret ve kin üzerine kurulu bir müessese, faydadan çok zarar getirir. Bu sebepten, İslâm'da «evlenmek» gibi, «boşanmak» da kolaylaştırılmış ve insan tabiatına uygun bir içtimâî zemin hazırlanmıştır.

Sosyologların pek haklı olarak belirttikleri üzere, bir «içtimâî müessese», fonksiyonlarını başarı ile yürütebildiği müddetçe ayakta durabilir. Bunu yapamaz duruma gelince de ne yaparsanız yapınız, o müesseseyi yaşatamazsınız. Yani, «boşanmayı zorlaştırarak» aileyi korumak mümkün değildir. Aksine, belki böyle bir tedbir, aileleri, temelden yıkıcı gelişmelere kaynak olabilir.

İslâm'da «boşanmanın meşrûiyyeti» Kitab, Sünnet ve İcma ile sabit olmasına rağmen, eşlerin, mukaddes nikâh müessesesinin ciddiyetini, sık sık ihlâl ederek tekrar tekrar boşanıp evlenmelerine izin vermez.

İslâm'da bu «fiil» de sınırlanmıştır. İslâm'ın yüce ölçülerine göre, bir erkek, «iki defa boşadığı» karısını, «üçüncü bir defa daha boşadığı» takdirde, artık bir daha onunla evlenemez. Tâ ki, «sahih bir akit» ile ikinci bir kocaya varıp onunla «fiilen» evlenen ve «münasebette» bulunan kadının, bu ikinci kocasından ya ölüm veya «normal bir boşanma» sebebi ile ayrılmasına kadar... Eğer, böyle bir durum vuku bulursa, «iddeti» dolduktan sonra, kadının, birinci kocası ile yeniden nikâhlanması mümkün olur. Bu konuya ışık tutan âyet-i kerime meallerini birlikte okuyalım: **«Boşanma iki defadır».** (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 229). **«Erkek zevcesini (üçüncü defa) boşarsa, ondan sonra kadın, kendinden başka bir erkekle nikâhlanıp varıncaya kadar, ona (birinci kocasına) helâl olmaz. Bununla birlikte, eğer bu (son) koca da onu boşarsa, onlar (eski eşler), Allah'ın koyduğu sınırları, ayakta tutacaklarını sanırlarsa,**

(iddet bittikten sonra), tekrar birbirlerine dönmelerinde, her ikisi için de vebal yoktur. Bunlar, bilir, anlar bir kavim için Allah'ın açıkladığı sınırlardır». (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 230). «İçinizden ölenlerin (geride) bıraktıkları zevceler, kendi kendilerine, dört ay on (gün) beklerler. İşte, bu müddeti bitirdikleri zaman, artık onların, kendileri hakkında, meşru vech ile yaptıkları şeyden dolayı, size günah yoktur» (el-Bakara Sûresi, âyet 234). «Hayızdan kesilmiş kadınlarınız ile henüz hayız görmeyenler için -şayet şüphemiz varsa- onlar için iddet, üç aydır. Hâmile kadınların iddetleri ise çocuk doğurmaları ile biter». (Bkz. et-Talak Sûresi, âyet 4).

Kadın, «iddet» halinde iken «iddet nafakası» alır. Bu, onun hakkıdır. Mehr-i müeccel hakkı da ayrıca vardır. Kaldı ki, sahipsiz kadını, devlet himayesine alır.

İDDET:

İslâm'da; boşanan ve kocasından ayrılan veya kocası ölen kadın, hemen evlenemez. Belli bir müddet bekler, buna, «şer'î tâbir» olarak «iddet» denir. İster «akdin feshedilmesi» ile ister «kocanın boşanması» ile olsun «boşanmış kadın», tam «üç hayız müddeti» bekler. Kadın, hamile ise «iddet», bebeği doğurmakla biter. Öte yandan, kocası ölen (dul kalan) kadının «iddeti» ise «dört ay on gündür». Kocasını ölen (dul kalan) kadın, şayet hâmile ise, doğurduğunda «iddet» son bulur. Bu konuya ışık tutan âyet-i kerime meallerini birlikte okuyalım: «Boşanmış kadınlar, kendi kendilerine, üç hayız ve temizlenme müddeti beklerler. Eğer, onlar, Allah'a ve âhiret gününe inanıyorlarsa, Allah'ın kendi rahimlerinde yarattığını gizlemeleri, onlara helâl olmaz. Kocaları, bu bekleme müddeti içinde, barışmak isterlerse, onları geri almaya (herkesten) çok lâyıktırlar». (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 228).

HÜLLE:

İslâm, «üç talak»la boşananların tekrar birbirleriyle evlenmelerini haram kılmıştır. Ancak, böylece eşinden ayrılmış bir kadının, «sahih bir nikâh» ile başka bir kocaya varıp «hileli yollara» başvurmadan boşanması halinde, eski kocası ile evlenme imkânı vardır. Bu, zayıf bir ihtimaldir. Bu zayıf ihtimali, «hileli» yollara başvurarak

veya «sahte nikâhlar» kıyarak açmak mümkün değildir. Çünkü Şeriat'a «hile» yakıştırmak ve İslâm'da «sahte nikâh müessesesi ihdas etmek», İslâm'ın şanına aykırı olur.

Böyle olunca, her türlü hile ve çirkin hesaptan arınmış «İslâm ahlâkına» aykırı bir takım tertiplerle ve oyunlarla «Mut'a nikâhına» (!) benzer bir tatbikatla adam kiralayıp «sahte nikâh» kıydırmak ve «sahte boşanma» oyunları oynamak ve sonra, boşana boşana evlenmenin ciddiyetini ihlâl etmiş eşleri birleştirmeye kalkışmak, İslâm'ın imanına da, ahlâkına da, edebine de çok uzak düşmek olur. «Hülle» adı verilen ve çok çirkin bir ifade ile «hile-i şeriiye» tâbiri ile İslâm'a yamanmak istenen bu tatbikat elbette makbul değildir. Allah ve Resûlü'nün, üçüncü boşamadan sonra, araya «sahih» bir nikâh ve hilesiz bir «boşama» girmedikçe, eski eşlerin tekrar evlenmelerinin **«helâl olmayacağını»** belirtip **«boşanma ikidir»** diye buyurdıklarını bile bile, nasıl «sahte nikâh» ve «sahte boşanma» merasimleri ile bu kapı zorlanmaya ve bu sınır aşılmaya çalışılır, bilinmez.

Görünen odur ki, «hülle»de, bu yüce emirlere gizli de olsa, bir muhalefet edası vardır. «Hülle nikâhı» (!), bir oyun ve aldatmaca biçiminde sergilenmek suretiyle, kendi kendini aldatmadan ibaret, bir «sahte nikâh» ve «sahte boşanma» tatbikatıdır. Ve kesin olarak bilinmelidir ki İslâm'da «sahte nikâh» ve «sahte boşanma» müessesesi yoktur.

B. İSLÂM'DA AİLE VE CEMİYET MÜNASEBETLERİ

Aile cemiyetin temelidir. Aile, belli «fonksiyonları» yerine getirmekle mükelleftir. Esasen, ailenin gücü ve varlığı da bunları yapabilmesine bağlıdır. Ancak, aile, içinde yaşadığı zamandan ve zeminden tecrit edilemez. Çünkü cemiyeti alâkadar eden her şey aileyi de alâkadar eder. Çünkü ailenin yapısı ve işleyişi, cemiyetin yapı ve işleyişi ile bir bütün teşkil eder. Çünkü «aile» ve «cemiyet» güç ve başarı bakımından birbirlerini tayin ederler. Birinin «zaafı» aynı zamanda diğerrinin de «zaafı», birinin «gücü», aynı zamanda diğerrinin de «gücü»dür.

İslâm'da «aile» erkek ile kadının, sadece kendi saadetleri için yaptıkları bir akitten ibaret değildir. Aile, belli «İslâmî ve içtimâî vazifeleri» de yerine getirmek için sorumluk yüklenmiş bir «içtimâî birim»dir.

İslâm ailesi, aşağıda kısaca sayacağımız, sonra teker teker ele alarak genişçe inceleyeceğimiz içtimâî, iktisadî, harsî, ahlâkî ve hatta siyasi vazifelerini başarı ile gerçekleştirmek zorundadır. İslâm'da aile, topyekûn cemiyetle kaynaşmış, girift haklar, vazifeler ve sorumluluklar yumağı halinde iş yapan mukaddes bir içtimâî birimdir. İslâm ailesi, aşağıdaki içtimâî vazifeleri gerçekleştirmek zorundadır:

1. Beden ve ruh sağlığı yerinde nesiller üretilip çoğaltmak,
2. Genç nesilleri, İslâmî, millî ve muasır bir terbiyeden geçirmek,
3. Çocuklarına, kabiliyetlerine göre ve zamana, zemine uygun bir iş ve meslek kazandırmak,
4. Kendine mensup fertleri, huzur ve sükûn vasatı içinde dindendirerek yarınki hayat mücadelesine hazırlamak,
5. Çocuklarına «cihad» ruh ve şuuru kazandırarak Allah ve Resulüne hizmet eden, vatanını, milletini, bayrağını, ırzını ve namusunu korumak üzere «genç kadrolar» hazırlamak.
6. Yaşanılan asır içinde gelişen zararlı cereyanları, bâtıl inançları, sapık felsefî yolları ve tehlikeli ideolojileri tanıtmak, genç nesilleri,

İslâmî bir hayat tarzı içinde yaşatmak ve onların bu konudaki iradelerini kuvvetlendirmek.

Öyle inanıyoruz ki, İslâm ailesi, bu vazifeleri hakkı ile yerine getirdikten sonra, İslâm cemiyeti, asla tehlikede değildir. Ancak, aileler, bu vazifelerini yapamaz duruma geldikten sonradır ki, hiç kimse ve hiç bir müessese, artık cemiyetin çöküşünü önleyemez. Biz, hem İslâmî, hem millî ve hem de muasır ihtiyaçlara uygun, güçlü bir aile müessesesi gerçekleştirmek zorundayız. Bu aile ise, «yapı» ve «işleyişi» ile yukarıda saydığımız vazifeleri yapabilecek güçteki ailedir.

O halde, ailenin bu «içtimâî vazifelerini» tek tek ele alıp inceleyelim:

1. NÜFUS ÜRETMEK

Ailenin en mühim, temel vazifelerinden biri de beden ve ruh sağlığı yerinde olan nesiller üretmektir. Bu da ancak, sıhhatli ana ve babaların, mukaddes nikâh müessesesi ile bir araya gelmesiyle mümkün olur. Kendisini yuvasına ve çocuklarına adanmış eli öpülesi anaların ve yuvalarına sâdık namuslu babaların teşkil ettiği ailelerin sıcak samimi ve haysiyetli vasatı, beden ve ruh sağlığı yerinde olan nesillerin yetişmesi için gerçekten büyük bir imkân hazırlar. Aile dışında doğan, yahut aile şefkat ve himayesinden mahrum nesillerin beden ve ruh sağlığı da tehlikededir ve böyle yetişen nesiller, cemiyet hayatı için mühim bir tehdit unsurudur.

Milletlere ve insanlık âlemine, muhtaç oldukları sayı ve kalitede «insan unsurunu» ancak, güçlü ve sağlam temeller üzerine kurulmuş mukaddes aileler verebilir. Bu işi aileden alıp «devlete» veya «başka kuruluşlara» vermek, beşeriyete felâket getirecektir. Çocuk, aileye yaraşır ve çocuk, ailenin şefkat ve himaye kanatları altında terbiye edilmelidir. Devlet, bu konuda, ailelere büyük destek sağlamalı ve fakat daha fazla ileri gitmemelidir. Devlet, zaruret olmadıkça, aileye ve aile idaresine lüzumundan fazla müdahale etmemelidir.

Çocuğun varlığı ve hayatı, her ne kadar cemiyeti ve devleti ilgilendiriyorsa da çocuk, her şeyden önce, onun varlığına sebep olan ailesininidir. Devlet, çocuğu ailesi nezdinde destekler ve himaye eder. Yoksa bazı istisnâî durumlar hariç, devlet, çocuğu ailesinden alamaz Nitekim günümüz ilim ve fikir adamları da bu görüşü

desteklemektedirler: «Çocukları, aileden alıp devlete vermek davasını güden teorilerin münasebetsizliği, ana ile çocuğun karşılıklı durumları düşünülmeyle daha çok anlaşılmaktadır. Türlü zahmetle tehlikeyle ve ıstırapla doğurduğu, uğrunda tazeliğini, sıhhati-ni ve belki de hayatını feda ettiği bu yavru, anasının değilse kimindir? Şu cemiyet dediğimiz, çocuğun zavallı aczine karşı, ana gibi, ihtimam ve fedakârlık gösterir ve bu uğurda, onun kadar, kendini unutabilir mi? Esasen, çocuğun ilk ve tatlı besin kaynağı olan sütün, ananın göğsüne yerleştirilmesi, ana ile çocuğun arasında, hiç kimsenin münakaşa edemeyeceği, elle tutulur, gözle görülür ve inkârı mümkün olmayan bir münasebet değil midir? Günümüzde, genel ve özel teşebbüslerle meydana gelen yoksul evleri, iş evleri, anaokulları ve kreşler gibi, çocukları ananın ihtimamından müstağni kılmak suretiyle, kadına, aile ihtiyaçlarını karşılayabilmek imkânını veren hayır kurumlarını, bütün kalbimizle takdir ederiz. Fakat ailenin yerine cemiyetin geçtiğini ifade eden bu kurumlar, nihayet, bir felâketi karşılamak için alınmış tedbirlerden ibarettir. İhtimal ki, bu tedbirler, eninde sonunda, ailenin ihmal edilmesini, ananın ev ile ilgilenmemesini teşvik edecek, yani, daha büyük neticelere ve vahamet itibarı ile zan ve tahminden üstün fenalıklara sebep olacaktır. Özet olarak, çalışmak, bir vazife olmak haysiyetiyle, kadına değil, aile reisi olan erkeğe yönelir». (Bkz. Paul Janet, AİLE-Ahlâkî ve Felsefî Musahabeleri, s. 113-114).

Gerçekten de «kapitalist» ve «komünist» cemiyetlerde, artık «analık fonksiyonlarına» lüzum kalmadığına, bu işi, şu veya bu müessesenin yapabileceğine dair kesif bir propaganda vardır ve bu propaganda her geçen gün biraz daha kuvvetlenmektedir. Bu durum, ileride, bütün dünyada, aileyi lüzumsuz görecektir seviyelere varabilir ve esefle belirtelim ki, birçok memlekette varmış bulunmaktadır da... Bu bakımdan Paul Janet'in endişeleri yersiz değildir.

Hâlbuki «aile» sarsılır veya yıkılırsa, bu cemiyetlerin sarsılması veya yıkılması olacaktır. Nitekim birçok sosyolog, günümüz buhranlarını, ailelerin sarsılmasına, parçalanıp bölünmesine ve içtimâî fonksiyonlarını yapamamasına bağlamaktadır. Başta F. Le Play olmak üzere, birçok sosyolog ve fikir adamı, ailenin yeniden ve cidden güçlendirilmesi gereğine inanmaktadırlar.

Bugün, yeryüzünde, bilhassa komünist çevrelerde, aile hayatına ve aileye karşı açık veya gizli bir savaş sürdürülmektedir; ailenin lü-

zumsuzluğu propaganda edilmekte, «cinsel özgürlük» sloganı altında «fuhuş» teşvik edilmekte, kadın ve erkeklerin aile kurmadan da birlikte yaşayabilecekleri ve çocuk sahibi olabilecekleri hususu, her türlü vasıta ve imkândan bilistifade genç dimağlara işlenmektedir. Bu propagandalara, pek çok hayâsız ve mesuliyetsiz çevre de pekâlâ âlet olabilmektedir. Hâlbuki bu tip faaliyetlerin asıl maksadı, aileyi çözmek ve çökertmektir. Bu gayretler, kendini istediği kadar «ilericilik özgürlükçülük ve bilimselcilik» ile maskeleyen, herkesçe bilinmelidir ki, tarihin en eski devirlerinden beri, daima «aile düşmanları», «fuhuş tellâlları» ve «hürriyet istismarcıları» mevcut olmuştur. Bu yeni bir şey değildir. Hele şerefli bir iş, hiç değildir.

Bütün menfi gelişmelere rağmen, kesin olarak bilinmelidir ki, ayakta durmak ve güçlenmek isteyen her cemiyet, aileyi korumak ve güçlendirmek, fuhuşla mücadele etmek zorundadır. Tarihin şaşmaz teşhisidir. Bir cemiyette, aile müessesesi sarsılmaya başladığı ve fuhuş arttığı zaman, cemiyet yıkıntı ve çöküntü halinde demektir.

Ayrıca, ilim adamları ispat etmişlerdir ki, «aile ocağı», çocuklar için, en emin ve sağlam gelişme yuvalarıdır. Bakınız, bu konuda meşhur sosyolog Dr. Hans FREYER ne diyor: «Aile ocağında büyüyen çocukların kaydettikleri süratli, muntazam, devamlı ve emin gelişmeler, her zaman, daha iyi sıhhi şartların hâkim ve bilgili uzmanların yardım da bulundukları müesseselere nispetle de üstün olmuştur». (Bkz. Dr. Hans Freyer, Sosyolojiye Giriş, Dr. Nermin Abadan, s. 181).

Şanlı Peygamberimiz, müminleri evlenmeye teşvik ederlerken, bir taraftan Müslümanların «iffetli yaşamalarını», diğer taraftan da «üreyip çoğalmalarını» istiyordu. Yani İslâm'da aile, bir bakıma, «iffetin korunduğu», «beden ve ruh sağlığı yerinde Müslüman kadroların kurulduğu» bir müessesedir.

İslâm ailesi güçlendikçe, İslâm'ın imanı, ahlâkı ve yaşayışı da güçlenecektir. İslâm ailesi sarsılmadıkça İslâm cemiyetleri sarsılmayacak, İslâm ailesi yıkılmadıkça İslâm cemiyetleri yıkılmayacaktır. Bu sebepten, İslâm düşmanlarının ilk hedefi «**İslâm ailesi**» ve bu ailenin temelini teşkil eden «**İslâm kadın**»dır. İslâm düşmanlarının başarı seviyelerini ölçmek mi istiyorsunuz, İslâm ailesinde açtıkları gediklerin büyüklüğüne bakınız.

NÜFUS ÂMİLİ VE İSLÂM AİLESİ:

Sosyologlar «nüfus âmiline» demografik faktör diyorlar ve içtimaî hayatı biçimlendiren belli başlı âmilden biri kabul ediyorlar.

Nüfus, bir cemiyetin, bir memleketin veya belli bir mekânın «insan unsuru» demektir. Nüfus âmilinden (demografik faktörden) söz edildiği zaman, bir mekânda yaşayan insan unsurunun «sayısı» (kalitesi) ve «niteliği» (kalitesi) düşünülmektedir.

Bir memlekette bulunan insanların «sayısı» dendiği zaman, orada yaşayanların «nüfus hacmi» (umumî nüfusu) ile «nüfus kesafeti» (kilometre kareye düşen nüfus sayısı) kastedilmektedir. Buna «nüfusun kalitesi» de denir.

Bir memlekette yaşayan «nüfusun niteliği» (nüfusun kalitesi) söz konusu ise, orada bulunan insanların «eğitim seviyesi», yaş gruplarına göre durumu, iş ve mesleklere dağılışları, beden ve ruh sağlığı açısından çizdikleri tablo vs. kastedilmektedir.

Fransız demografistlerinden Adolphe Coste'un da işaret ettiği gibi, bir memleket için «nüfus», mühim bir içtimaî ve iktisadî kudret kaynağıdır. Hele, bu nüfus, millî ve muasır ihtiyaçların gerektirdiği «sayıda» ve «nitelikte» ise...

Esasen, pek çok sosyolog ve demografist, nüfusu «sayıca» ve «nitelikçe» üstün olan memleketlerin, umumiyetle her bakımdan daha güçlü olduklarını tespit etmişlerdir. Dikkat edin, sadece «nüfusun sayısından» söz etmiyoruz, nüfusun «kalitesini» bilhassa belirtiyoruz. Kalitesiz, yani, millî ve muasır ihtiyaçlara göre terbiye edilmemiş, beden ve ruh sağlığı için gerekli şartlara kavuşturulmamış, içtimaî, iktisadî, harsî, siyasî bakımdan verimli kılınmamış bir nüfusun değeri, pek fazla değildir. Hâlbuki sayıca yeterli ve kaliteli bir nüfusun içtimaî, iktisadî, harsî ve siyasî değeri pek yüksektir. Böyle bir nüfusun stratejik değeri de inkâr olunamaz. Böyle olunca, güçlenmek isteyen memleketler, nüfusun «hacmi» ve «kesafeti» kadar, hatta belki ondan daha da fazla, «nüfusun kalitesi»ne ehemmiyet vermelidirler.

Bununla birlikte, nüfusun sayıca (hacimce ve kesafetçe) artmasını da asla küçümsememek gerekir. Nitekim birçok ilim adamı, tek başına «nüfus artışı» dahi, içtimaî, iktisadî, harsî ve siyasî gelişmelerin temel dinamiklerinden en mühimi saymaktadırlar. Meselâ M. Kovalevski, nüfusun artmasının iktisatta, üretim vasıta-

larının ve tekniklerin değişmesinde ve mükemmelleşmesinde en mühim âmil olduğunu belirtirken, A. Coste ve Ratzel gibileri, «içtimaî tekâmül» için nüfûs artışını zarurî bulmaktadırlar. Yani, bu üç ilim adamına göre, nüfus «statik» (durgun) olsa, hiç artmasa idi, insanlar, yeni ihtiyaçların zorlamasına mâruz kalmayacak, dolayısıyla iktisadî faaliyetlerini ve tekniklerini değiştirmek ve geliştirmek lüzumunu duymayacaktı. Artan nüfus olmasa idi, şehirler, kültürler ve medeniyetler, yeni içtimaî ve iktisadî müesseseler bu kadar gelişmeyecekti. Beşeriyet, artan nüfusu barındırmak ve refaha kavuşturmak isterken, ister istemez, büyük gelişme hamleleri doğmaktadır. F. Carli, A. Coste, Bougle gibi demografistler de nüfus artışının «içtimaî münasebetleri» arttırdığını ve hızlandığını, «dil vs kültürü» zenginleştirdiğini, katı gelenekleri yumuşattığını, demokrasi ve hürriyet fikir ve hareketlerini kuvvetlendirdiğini belirtirler. Bunlar yabana atılacak fikirler değildir.

Nüfusun artışı karşısında, tamamen farklı düşünceye sahip fikir adamları da mevcuttur. Bilhassa İngiliz rahibi ve iktisatçısı Thomas Robert Malthus'un (1766-1834), «Essai Sur le Princip de la Population» (Nüfus Prensibi Üzerine Deneme) adlı kitabının yayınlanmasından sonra pek çok fikir ve siyaset adamı, «nüfûsün artışı» konusunda, eskisi kadar «iyimser» düşünemez oldu. Şimdi, samimi veya art niyetli birçok çevreler, «nüfus artışının milletler ve insanlık için hazırlamakta olduğu tehlikelerden» söz etmekte ve dikkatleri, bu noktaya toplamaya çalışmaktadır.

Th. R. Malthus'a göre: « insanlardaki, cinsî temayül, devamlı olarak nüfusun çoğalması istikametinde tesir icra eder. Eğer o, tamamı ile serbest tesir yapabilecek durumda olsa idi, dünya pek kısa zaman içinde, taşmış olacaktı. Bu temayül, daima, nüfusun gelişmesine nazaran, çok daha yavaş gelişen beslenme imkânlarının darlığı yüzünden doğan zorluklar tarafından engellenir. Söz konusu olan bu engeller, çeşitli mahiyetteki kitlevî ölümler, açlık ve sefalet gibi «pozitif engeller» ile ölüm ve sefalet endişesi gibi «koruyucu engeller» olmak üzere ikiye ayrılıyor». Malthus, bu iki çeşit engelin yanma, daha sonra «ahlâkî sakinme» diye bir faktör daha eklemektedir... Malthus'un «nüfûs teorisi» zamanının duygu ve düşüncelerine uygun düşecek şekilde, bir matematik formülle de teçhiz olunmuş bulunmaktadır. Bu formüle göre, insanlar, üreme bakımından «geometrik esasta» bir çoğalma temayülü taşırlar. Buna mukabil, besin maddesi üretimi meselesinin artışı ise «aritmetik esastadır.

(Bkz. T. Çağatay'ın Makalesine, Ankara Üniversitesi, Dil, Tarih-Coğrafya Fak. Dergisi, cilt 20, s.75)

Günümüz «Neo-Malthusçuları», çok karamsar tablolar çizmektedirler. Onlar, dünya nüfusunun hızla artmakta olduğunu, dünyanın bunları pek yakın zamanda barındıramayacak ve beslemeyecek duruma düşeceğini -kendi tezlerini destekleyici istatistiklerle- iddia etmektedirler. Gerçekten de dünyamızda nüfus, yılda «yüzde iki» bir ortalama hızla artmakta, dünya nüfusuna (bugünkü şartlarda), günde, en az 200.000 kişi daha katılmakta, yani dünya nüfusu, her yıl 75 milyon kişi daha çoğalmaktadır. Öte yandan, ortaya konan istatistiklere göre, «iktisaden kalkınmış» memleketlerde nüfus artış hızı «yüzde bir» ve «daha aşağı» olduğu halde, «iktisaden kalkınmamış» memleketlerde, nüfus artış hızı «yüzde üç» civarındadır. Yeni Malthus'cular, böyle bir tablo karşısında, bilhassa «geri kalmış ülkelerin» kendi kalkınma hızlarına zarar vermeyecek bir «nüfus» plânlamasına» gitmelerini tavsiye etmektedirler.

NÜFÛS PLÂNLAMASI VE İSLÂM:

Hemen belirtelim ki, İslâm'da «nüfusun sayısı da, niteliği de» çok mühimdir. İslâm, Müslüman kavimlerden ve ailelerden, İslâm iman ve ahlâkı ile beslenmiş, din ve dünya ilimleri ile mücehhez, içtimaî ve iktisadî hayatta başarılı, beden ve ruh sağlığı yerinde, çok iyi teşkilâtlanmış ve muasır ihtiyaçlara göre müesseseseleşmiş ve iş bölümü yapmış bol nüfus ister. Nitekim Şanlı Peygamberimiz, bu mânâ içinde şöyle buyurmuşlardır: **«Evleniniz ve çoğalınız. Övüncüm çokluğunuzla olacaktır».**

İslâm'da «nüfusun kalitesine» o derecede ehemmiyet verilmiştir ki, tam bir İslâmî ve millî terbiyeden geçirilmiş, muasır ihtiyaçlara göre teçhiz edilmiş Müslümanların, kendilerinden sayıca üstün kalabalıklara karşı galip gelebilecekleri müjdesi verilmiştir. Nitekim İslâm ve Türk tarihi bunun yüzlerce misâli ile doludur. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de bu konuya ışık tutan âyet-i kerimeler pek çoktur: **«Allah'ın izni ile içinizden sabırlı yüz (kişi) olursa, iki yüzü yenerler, sizden bin (kişi) olursa, iki bine galebe çalarlar».** (Bkz. el-Enfal Sûresi, âyet 66). Yani, İslâm iman ve terbiyesine ulaşmış **bir** mümin, eşit şartlarda «iki kâfire» galebe çalabilir. Nitekim **«Nice az cemiyet, daha çok bir cemiyete, Allah'ın izni ile galebe etmiştir».** (Bk. el-Bakara Sûresi, âyet 249). Hemen

belirtelim ki, Yüce Allah, önceleri Şanlı Peygamberimize ve «ilk sahabî kadrosuna», **ona karşı bir** kuvvetle gâlib gelebileceklerini haber vermiş ve «İslâm'ın öncü kadrolarını», bu şartlar altında mücadeleye mecbur etmişti. Sonradan bu «mükellefiyet», **ikiye bir** şeklinde hafifletildi. İster misiniz, bu «ilk emirleri», yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'den okuyalım. Meâlen buyruluyor ki. **«Ey Peygamber, müminleri savaşa teşvik et. İçinizden sabır, sebat sahibi yirmi (kişi) bulunursa, onlar, iki yüze galebe ederler. Sizden yüz (kişi), kâfirlerden binini yener».** (Bkz. el-Enfal Sûresi, âyet 65).

İslâm'da «açlık korkusu» ve «sefalet endişesi» ile, ister henüz doğmamış ister doğmuş olsun, çocuklarını öldürmek veya öldürtmek «haram»dır ve «cinayet»tir. İslâm'da, «insanın yaşama hakkı» mukaddestir. Hele bu, bir çocuksa... Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«Evlâtlarınızı, fakirlik korkusu ile öldürmeyin. Onları da, sizi de biz rızıklandırırız.** Gerçekten de **onları öldürmek büyük bir suçtur».** (Bkz. el-İsrâ Sûresi, âyet 31).

Bu hakikati, çınlıplak ortaya koyduktan sonra, «nüfûs plânlaması» karşısında İslâm'ın tavrını araştırabiliriz. Kesin olarak öğrendiğimize göre, İslâm ailesinde, erkek ve kadının tam mutabakatı ile istenirse, «ilkahı» (döllenmeyi) önleyici tedbirler alınabilir. Yani, kadının ve erkeğin sıhhatini tehlikeye düşürmeksizin «döllenmeyi önleyici» haplar kullanılabilir, prezervatif ve benzeri tıbbî tedbirler alınabilir. Yahut «birleşme esnasında», erkek «döl suyunu» dışarıya akıtabilir. Ancak, bunlar, eşlerin karşılıklı rıza ve iradeleri ile mümkündür. Şanlı Peygamberimiz, buna izin vermişlerdir. Bütün bu tedbirlere rağmen «döllenme olmuş» ve «cenini» (insan yavrusu) döl-yatağına düşmüş ise, artık onu, açlık, fakirlik ve sefalet korkusu ile öldürmek, düşürmek ve aldırma haram olur. Yani, İslâm'da, yavruyu öldürerek değil, «döllenmeyi önlemek» yoluyla «nüfus plânlaması» yapmak caizdir.

İslâm âlimlerine göre, ananın ve halen süt emmekte olan bebeğin hayatını tehdit eden veya ölümüne sebep olabilecek ciddi bir özür bulunmadıkça, hâmile kadının çocuk düşürmesi veya aldırması haramdır. Böyle bir özür varsa, bunu, başlangıçta tespit edip, döl-yatağında bulunan ceninin (yavrunun) uzuvları (organları) teşekkül etmeden aldırma gerekir. İslâm âlimlerine göre, böyle bir özür karşısında, azamî sınır, «ceninin» ana rahminde, henüz beşinci aya

girmemesidir. Velhasıl, hangi safhada olursa olsun, bir Müslüman'ın, ana rahmindeki evlâdını, özürsüz olarak aldırması veya düşürmesi haramdır. «Fakirlik ve açlık korkusu» veya «sefalet endişesi» özür sayılmaz. Ayrıca özür varsa, eşlerin mutabakatı da esastır.

Kocasından izinsiz, çocuk düşüren veya aldırın kadın ile ona akıl veren ve yardımcı olan kimseler, «**diyet**» (kan bedeli) olarak kocaya 500 dirhem (1600 gr.) gümüş tazminat öderler. Bu miktar, kadın ve yardımcıları arasında taksim edilerek tazmin edilir. Bilinmelidir ki, bu «diyet», alındığında «ölü olan» yavru içindir. Bebek, ana rahmin-den alındığında, diri ise, nefes alıp veriyor ve ağlıyorsa veya diri doğup sonra ölürse kadın ve ona yardım edenler, babaya «tam diyet» (tam kan bedeli) öderler. İslâm'da «tam diyet», 10 bin dirhem (32 bin gr.) gümüş demektir. Öte yandan, bu işin hukukî sorumluluğu da vardır.

DEMOGRAFİK SAVAŞ VE İSLÂM:

Adı konsun veya konmasın böyle bir savaş var...

Nüfusun içtimaî, iktisadî ve siyasî bir güç olduğunu, hiç kimse inkâr edememektedir. Gerçekten de her kavim, her ırk ve her içtimaî birim, kendini, sahip bulunduğu «insan unsuru» ile ispat ve ifade eder. Şu veya bu şekilde «azınlık» durumuna düşmüş cemiyetler veya «içtimaî birimler», kendilerini «temsîl» ve «ispat» etme güçlerinden çok şev kaybettiklerini görürler. Hele bu cemiyetler ve birimler, üstelik bir de «kalitesiz» birer yığın durumunda iseler...

Bu sebepten olacak, «iktidarı elinde tutmak» veya «iktidarı ele geçirmek» isteyen her kavim, her ırk ve her içtimaî birim, nüfusun kalitesi yanında, ister istemez, nüfusun sayısına da ehemmiyet vermek zorundadır.

Siyasî hayatta, nüfusun çoğunluğunu elinde bulundurmamak çok mühim bir husustur. Bazı devletler, kendi «aslı unsurunu» çoğunluk durumuna geçirmek, «diğer unsurları» da devamlı olarak «azınlık halinde» tutmak için mücadele vermektedirler. Meselâ, şu anda, Rusya'da, İslav olmayan kavimler, bilhassa Türkler, nüfus itibarı ile hızla artmaktadırlar. Bu durum, Sovyetler Birliğini endişeye düşürüyor. Bu sebepten onlar, Türklerin yaşadığı bölgelerde, «nüfûs

plânlaması» adı altında, Türk soyunu azaltıcı tedbirler alırken, bu bölgelere yerleştirdikleri İslav asıllı grupların hızla artması için hususi tedbirler alıyorlar. Yani Ruslar, Türk soyunu içtimaî, iktisadî ve siyasî bir güç olmaktan uzaklaştırıp zayıf bir azınlık durumuna getirmeyi plânlarlarken, «kendi soyunun» (İslâvların) artmasını açıkça teşvik ediyorlar. Böylece, Rusya'da Müslüman-Türklere karşı git-tikçe hızlanan ve fakat «nüfus plânlaması» maskesi altında gizlenen sinsi bir «soy kırımı», “jenosit” hareketi ısrarla sürdürülmektedir.

Sovyetler Birliği, bu oyununu, «peyk devletlerde» de yürütmektedir. Şimdi Türkiye’de bulunan ve Müslümanlığı kabul ederek Emre Taht adını alan Macar Şövalyesi İmre Toht’tan öğrenmişim ki, Ruslar, Macaristan’a çok sayıda İslâv gruplar yerleştiriyor ve onların çoğalmasını teşvik ediyorken «nüfûs plânlaması» maskesi altında, Macar ırkının nüfûs artış hızını düşürmek için ne mümkünse yapıyorlar. Onun dediğine bakılırsa, bu iş böyle devam ederse, 60 sene sonra Macaristan’ da gerçek Macarlar ya kalmayacak veya ehemmiyetsiz bir «azınlık» durumuna düşürüleceklerdir. Bu, bir milletin öz vatanında, sinsice ve kahpece imha edilmesi demek değil midir?

İtiraf edelim ki, bu kavga ve bu milletleri «öz vatanında azınlık durumuna» düşürme oyunları, dünyanın pek çok memleketinde değişik biçimlerde yürütülmektedir. Bilfarz, Amerika Birleşik Devletlerinde «zenci» ve «beyaz» kavgası, şimdi, bir yerde, «yarın devlet hâkim olma» veya «cemiyette güç kazanma» savaşı biçiminde yürütülmektedir. Orada, şu veya bu sebeple doğurganlıkları azalan «beyazlar», bilhassa «zencilerin hızla üremesinden» endişelenmektedirler. Şimdi birçok kişi ve müessese, bilerek veya bilmeyerek, zencilerin ve Kızılderili insanların arasında dolaşarak, onlara bedava cinsinden, bol miktarda araç ve gereç temin ederek «nüfus artışının» beşeriyet için ifade ettiği tehlikelerden (!) söz etmektedirler. Sefaleti yenmek için, zenci ve kızılderililerin «az üremeleri gerektiğini» sözle, yazıyla, filmlerle, afişlerle anlatmaktadırlar.

Bununla şunu demek istiyoruz ki, «nüfus plânlama»sından söz eden Müslüman münevver ve idarecilerinin bütün bu oyunlardan ve tertiplerden haberdâr olarak hareket etmeleri gerekmektedir. Yani, Müslüman kavimler, düşmanın sinsi ve kahpe oyunlarına karşı, çok uyanık olmak zorundadırlar. Bugün, milletlerarası savaş, o kadar çok çehre değiştirmiş bulunmaktadır ki, milletler yedikleri «mukad-

des kazıkları», iş işten geçtikten sonra fark edebilmektedirler. Ayrıca, Müslüman idareciler bilmelidirler ki, «geri kalmışlıklarının» sebebi, nüfuslarının sayıca ve kesafetçe çokluğu değildir. Aksine, Müslüman memleketlerde, «nüfus kesafeti», kalkınmış memleketlere nazaran çok düşüktür. Yine, araştırmalar göstermiştir ki, «nüfus kesafeti» yüksek olan memleketlerin «millî gelir ortalamaları» da umumiyetle yüksektir. Yani, «nüfus kesafeti» ile «millî gelir ortalaması» arasında «müspet» bir «bağıntı» (correlaticn) vardır. O halde, «geri kalmışlığın» sebebi, nüfusun hacminin ve kesafetinin yüksekliği değilse, geri kalmışlıktan kurtulmanın çaresi de «nüfusu sayıca azaltmak» olamaz. İlmî zihniyete sahip olan herkes bilir ki, «neticeyi» değiştirmek için «onu meydana getiren sebep» tesirsiz kılınmalı veya ortadan kaldırılmalıdır. Kaldı ki, gerçek sebep bulunup tesirsiz kılınmadıkça, ıstırap verici netice de ortadan kalkmaz.

Müslüman idareciler, «geri kalmışlıklarının» sebepleri arasında, şayet «demografik faktörün» de rolüne inanıyorlarsa, bizce bu, nüfusun sayısından ve kesafetinden çok, nüfusun «kalitesi» ile alâkalı olmalıdır. Müslüman liderler, artık, anlamalıdır ki, içtimâî, iktisadî, harsî, siyâsî ve askerî cihetlerden kalkınmanın temel unsuru «insan»dır. Bilhassa, bu insanların «muasır seviye» içindeki «kaliteleridir». Müslüman kavimler, kesin olarak bilmelidirler ki, İslâm iman ve ahlâkına sarılmadıkça, kendi millî ve manevî değerlerine yabancılaşmadan muasır ilim ve fen kadroları yetiştirmedikçe, gelişme hamlelerini, yabancı kadrolarla değil, kendi öz evlâtları ile gerçekleştirmedikçe kalkınmak ve kurtulmak hayaldir.

Şu da bilinmelidir ki, memleketin nüfus artış hızını, zoraki tedbirlerle düşürmeye kalkışmak da doğru değildir. Esasen, ilmî müşahedeler göstermiştir ki, memleketler sanayileştikçe, zirâî cemiyet yapısından sınaî cemiyet yapısına geçtikçe, kadınların aile dışında çalışma temayülleri arttıkça, nüfusun artma hızı da bunlara paralel olarak kendiliğinden düşmektedir.

Nitekim sanayileşmiş ve kalkınmış memleketler, daha fazla nüfus barındırma imkânına sahip oldukları halde, hatta dışarıdan nüfus talep ettikleri halde, oralarda, nüfusun artma hızı düşüktür de bunun aksine, henüz yeter derecede sanayileşmemiş ve kalkınmamış zirâî cemiyetler, daha az nüfus barındırabildikleri halde, oralarda nüfus artış hızı fazladır. Şimdiye kadar yapılan müşahedeler göster-

mektedir ki, «ziraî cemiyetler» fazla ürerler ve fakat artan bu nüfusu barındırmakta ve geçindirmekte zahmet çekerler de «sinaî cemiyetler» ise az ürerler ve dışarıdan nüfus ve emek ithal etmek isterler. Bu, «ziraî cemiyetlerin» nüfusu «ittiğini» ve «sinaî cemiyetlerin» ise nüfusu «çektığını» ifade eder. Böyle olunca, «ziraî cemiyet» yapısında bulunan Müslüman milletler, kısa zamanda sanayileşebilirlerse, bugün sahip oldukları nüfus hacim ve kesafetinin kendilerine yetmeyeceğini, dışarıdan nüfus ve emek ithal etmek zorunda kalacaklarını hayretle göreceklerdir. O halde, Müslümanlara düşen iş, sun'î ve zorlama tedbirlerle nüfuslarını azaltmak yerine, sağlam dinî, millî ve ilmî programlarla «insan unsurlarını», asla kendi harsî değerlerine yabancılaştırmadan, muasır şartlarda terbiye edip kadrolaştırmak ve geri kalmışlık zincirini, hızlı ve dengeli bir sanayileşme plânına bağlanarak kırmaktır. Yani, cemiyetler, her şeyden önce, «insan unsurunu» değerlendirememişse, hiçbir ham maddesini değerlendiremez.

2. GENÇ NESİLLERİ, İSLÂMÎ, MİLLÎ VE MUASIR BİR TERBİYEDEN GEÇİRMEK:

Evet, İslâm ailesinin ikinci temel vazifesi budur.

İslâm ailesi, varlığına sebep olduğu yavrularını «İslâmî» ve «muasır» bir terbiyeden geçirmek ve onlara «temel millî şahsiyet değerlerini» kazandırmak üzere teşkilâtlanmalıdır.

İslâm'da ilk terbiye yeri ailedir. Hiç şüphesiz aile, çocuğunun terbiyesinden sorumludur ve zaten ailenin çocuğuna yapabileceği en büyük iyilik, ona muhtaç olduğu terbiyeyi verebilmektir. Bu konuda Şanlı Peygamberimiz şöyle buyururlar: «**Hiçbir ebeveyn, çocuklarını, güzel bir terbiyeden daha değerli bir miras bırakamaz.**».

İslâm terbiyesinin temelinde yüce ve mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim vardır. Kur'an-ı Kerim'den mahrum yetiştirilmiş nesiller, İslâm terbiyesi almamış demektir. Bu sebepten Şanlı Peygamberimiz şöyle buyururlar: «**Kur'an-ı Kerim'i öğretmek, çocuğun baba üzerindeki hakkıdır.**».

Kültür ve medeniyetler, büyük «kitaplıklara» dayanarak gelişirler. Bunun yanında, asla hatırdan çıkarılmamalıdır ki, her kültür ve medeniyetin bir de «TEMEL KİTABI» vardır. Meselâ, Tevratsız bir Yahudi kültür ve medeniyeti, İncil'siz bir Hıristiyan kültür ve

medeniyeti düşünölemeyeceği gibi, Kur'ân-ı Kerim'siz bir «İslâm Kültür ve Medeniyeti» düşünölemez. Evet, İslâm Kültür ve Medeniyetinin **temel kitabı**, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'dir. Altını çizerek belirtelim ki, **hiçbir millî maarif, kendi kültür ve medeniyetinin «temel kitabına» bigâne kalamaz.**

Günümüzde, ideolojik mücadeleler, bilhassa, kültür ve medeniyetlere ruh veren ve ışık tutan «temel kitap»ları, açık veya sinsi metodlarla tahrip etme, gözden düşürme ve tesirsiz kılma tarzında cereyan etmektedir. İster dinî, ister felsefî nitelikte olsun, ideolojik mücadele, bir bakıma, «kendi temel kitabını», hasmına kabul ettirmeye ve hasmının bağı olduğu «temel kitabı» tesirsiz kılıp yok etmeye yöneliktir. İdeolojik mücadele, bir bakıma, «temel kitapların» kavgasıdır. Keşke, Müslüman münevverler de mücadelenin bu yönünü ve mahiyetini kavramış olsalar ve milletlerarası mücadelede bu gerçeği görebilselerdi. Yabancı ideolojiler, bilhassa Müslüman gençliğe yönelirken, ilk hedef olarak onların elinden ve gönlünden Kur'ân-ı Kerim'i çekip almak, onun yerine, kendi ideolojisini besleyen «temel kitabı» veya «kitapları» vermek istemektedirler. İslâm kültür ve medeniyetine düşman olan çevrelerin, Kur'ân-ı Kerim'e düşmanlığı boşuna değıldir.

İslâm kültür ve medeniyetinin en parlak günlerini hatırlayalım. O zaman, şairler, muharrirler, mütefekkirler, ilim adamları, mimarlar, hattatlar, nakkaşlar, oymacılar, musikişinaslar, terbiyeciler... kısaca herkes, ilhamını yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'den alıyordu. Hiç şüphesiz, bu bir terbiye işi idi. Millî, muasır ve başarılı bir tâlim ve terbiye, değışen bütün zamana ve şartlara rağmen, isterse, yepyeni bir heyecanla «TEMEL KİTABI»nı daima gündemde tutabilir ve onun aktüalitesini devam ettirebilir. İşte Japonya, işte İsrail, işte Greko-Lâtin dünyası, işte Batı...

Artık, anlamalıyız ki, mübarek ve muhteşem Kur'ân-ı Kerim'in nurlar ve bereketler kaynağı olan sofrasını bırakıp Greko-Lâtin dünyasının çöplüklerinde gıda arayan veya eli kanlı kara ve kızıl diktatörlöklere yol gösteren «manifesto»ların felsefe sefaleti içinde «mutluluk arayan» nesiller, hep korkunç ve ihanet dolu bir terbiyenin mahsulleridirler.

İslâm dünyasını, bu perişanlıktan ve sefaletten kurtarmak için, İslâm aileleri, İslâm'ın imanına, ahlâkına, yaşayışına ve şuuruna sahip çıkacak, Kur'ân-ı Kerim'e aşkla bağı nesiller yetiştirecektir.

Yani, İslâm ailesi, tâlim ve terbiyesinin temeline Kur'ân-ı Kerim'i koyacak, millî ve beşerî tecrübe ve mirası onun ışığında yoğurarak muasır sentezlere ulaşmaya çalışacaktır. Gönlü Şanlı Peygamberin sevgisi ile dolu muasır kadrolar, hiç şüphemiz olmasın ki, bütün dünyayı, hayran bırakacak yepyeni sentezlere kendiliğinden ulaşacaklardır.

İslâm ailesi genç nesillere, İslâmî ve millî bir temel şahsiyet kazandırmakla da mükelleftir. «Eğitim sosyologlarının» belirttiklerine göre, yedi yaşına gelen bir çocuk, şahsiyetinin temel unsurlarını, yüzde yetmiş nispetinde kazanmış demektir. Yani, Müslüman bir ailenin çocuğu yedi yaşına geldiği zaman, dinini, milliyetini, dilini, bayrağını, töresini, emir ve yasakları... öğrenmekle kalmamış, onları benimseyerek yaşamaya başlamıştır bile. Bundan sonra, mektebe düşen iş, bu genç nesilleri, bu temel şahsiyet değerlerine yabancılaştırmadan, muhtaç oldukları ve başarabilecekleri, bir tâlim ve terbiyeden geçirerek muasırlandırmaktır. Zaten, «eğitim sosyologlarına» göre, tâlim ve terbiye, yaşlı nesillerin biriktirdikleri, edindikleri ve geliştirdikleri «tecrübelerini» genç nesillere aktarması vetiresidir ve tamamı ile «içtimâî bir hâdise»dir. Ancak, aile, bu işi tek başına başaramaz, onun için, devlet, bu konuda aileye ve cemiyete yardımcı olmalı, bu işi, plânlı, programlı, disiplinli, ehliyetli eller ile en iyi biçimde yürütmelidir. Mektep budur.

Kesin olarak bilinmelidir ki, mektep, cemiyetin ve milletin değerleri ile çatışmaz; onu besler ve geliştirir. Aile, çocuğunu mektebe gönderirken, orada göreceği tâlim ve terbiyeye güvenmelidir. Aksi halde, «aile» ile «mektep» arasında çatışma ve çelişme olursa, bundan herkes zarar görür. İslâm ailesi, çocuğunu mektebe gönderirken, ister ki, çocuğu, İslâm kültür ve medeniyeti içinde kalmak şartı ile muasırlaşsın, gelişsin, iyi bir iş ve meslek sahibi olsun. O halde, mektep, genç nesilleri yabancı ve aykırı yönlerle doğru sürükleyemez.

Çocuğun dinini, vicdanını, kültür ve medeniyet değerlerini tahrip edemez. Aksi halde «aile ile mektebin», «yaşlı nesiller ile genç nesillerin», «millet ile devletin» arası açılır ve onulmaz yaralar meydana gelir. Bundan hem aileler, hem mektep zarar görür; memleket anarşi ve huzursuzluğa düşer. Bu sebepten «eğitim sosyologları», çok ciddi ve samimi mânâda bir «aile ve mektep işbirliğinin» lüzumuna inanmışlardır.

Tâlim ve terbiye, her şeyden önce, kendi millî ve mukaddes ham maddesini işlemeli, kendi kültür ve medeniyetinin değerlerini temel almalı, sonra beşerî tecrübe ve değerleri, dikkatli ve ilmî bir süzgeçten geçirerek, genç nesillere sunmalıdır. Gelişmek demek, yabancılaşmadan ve yozlaşmadan muasırlaşmak demektir. Bu sebepten diyoruz ki, Müslüman aileler, hem Müslüman, hem milleti ve devletini seven, hem de muasır nesiller yetiştirmelidir; bunun için teşkilâtlanmalı ve müessir olmalıdırlar. Bunu başaramayan İslâm çilelerinin ve cemiyetlerinin vay haline!

Netice olarak belirtelim ki, İslâm ailesi, dinî ve içtimaî verasetini yeni yetişmekte olan genç nesillere dosdoğru aktarabildiği ve bunun yardımı ile çocuğunun «şahsiyetinin temellerini» kurabildiği, yavrusunu «ilköğretime» bu suretle hazırlayabildiği, yani ona, dini, dilini, töresini, ahlâkî ve mukaddes değerlerini öğretebildiği, onların gönüllerini

Allah, Peygamber, Ashab-ı Kiram, yüce din ve devlet ulularının sevgileri ile doldurabildiği, ona Kur'ân-ı Kerim'i öğretebildiği ve sevdirebildiği ölçüde başarılıdır ve böyle ailelere sahip olabildiği nisbette, Müslüman kavimler, büyük tehlikeleri göğüsleyebilirler. Allah korusun, milletler, devletlerini, vatanlarını, ordularını kaybedebilir ve çok uzun süren bir esaret dönemine girebilirler. Bütün bu çetin şartlara rağmen, eğer mukaddes aile yuvası, kendini devam ettirebiliyor, dinî, millî ve ahlâkî hüviyetini ısrarla koruyabiliyor ve genç nesillere istenen terbiyenin temellerini verebiliyorsa, er veya geç millet silkinip ayağa kalkabilecek demektir. Aksi halde, aile bu vazifesini yapmazsa, millet, mahvolup gider.

O halde, şu anda sayıları bir milyara varan Müslümanlar, Müslüman kavimler, eğer yarı veya tam sömürge hayatı yaşamaktan kurtulmak istiyorlarsa, kendi vatanlarında parya olmak istemiyorlarsa, hızla kalkınıp dünyada kendilerine lâıyk bir yer tutmak istiyorlarsa, her şeyden önce, onların aileleri, **«kınayanların kınamasına aldırmadan»** İslâm'ı dosdoğru öğrenmeli, yaşamalı ve genç nesillere öğretmeli ve yaşatmalı, çocuklarını dinî ve mukaddes değerlerle teçhiz ettikten sonra, zamanın ve zeminin gerektirdiği terbiyeden geçirmeli, yepyeni, güçlü ve medenî İslâmî kadrolar yetiştirmelidir.

Hiç şüphesiz, İslâm cemiyeti, şartlara göre teşkilâtlanmasını da bilmelidir.

3. ÇOCUKLARA, KENDİNE, ZAMANA, ZEMİNE VE ŞARTLARA GÖRE İŞ VE MESLEK KAZANDIRMAK:

Evet, İslâm ailesinin üçüncü temel vazifesi de budur. Nitekim Şanlı Peygamberimiz: «Allah, meslek sahibi mümini sever» diye buyurmuşlardır. Böylece, müminleri, bir iş ve meslek sahibi olmaya teşvik etmişlerdir.

İslâm'da «meslek sahibi olmak» demek, kişinin, iktisadî ve içtimâî iş bölümünde, kendine, zamana ve zemine uygun, meşru bir yer ve faaliyet sahası bulması ve çalışması demektir. Müslümanlar, ister hayvancılık ve ziraatla, ister ticaret ve sanayi ile ister hizmet vermekle iştigal etsinler; mutlaka «helâlinden kazanmak» ve «İslâmî emirlere uyarak sarfetmek» zorundadırlar. Müslüman, meşruiyet hudutları içinde çalışır, kazanır ve sarfeder. İslâm'da bütün iktisadî hayat, meşru zeminlerde ve şartlarda cereyan eder. İstihsal (üretim), istihlâk (tüketim), mübadele (değişim) ve işbölümü faaliyetleri esnasında, daima, İslâm'ın imanı, emirleri ve ahlâkı esas alınacaktır. Öte yandan, «meslekte ehliyet» esastır. «Ehliyet» de ya «iş içinde yetişerek» veya «zamana ve zemine göre teşkilâtlanmış mekteplerde okuyarak» elde edilir. İslâm cemiyetleri, bu konuda, çok iyi teşkilâtlanmak ve hasımlarına nazaran çok ileride olmak zorundadırlar. Bütün zamanlarda olduğu gibi, zamanımızda da her sahada ve her meslekte iyi yetişmiş, imanlı ve muasır kadrolar, cemiyete güç ve hayat getirirler. Gerçi her milletin ve cemiyetin böylece yetişmiş «seçkin kadrolara» ihtiyacı vardır. Lâkin esefle belirtelim ki, İslâm cemiyetleri, son iki asırdan beri, böylece yetişmiş «seçkin kadrolardan», büyük çapta, mahrum kalmış gözükmektedir. Yüce İslâm'ın; «**kâfirleri velî edinmeyiniz**» ihtarına rağmen, bütün mahremiyetini «yad ellere» bırakan ve kalkınmasını «yabancıardan bekleyen» İslâm cemiyetlerinin acıklı halleri ortadadır.

Kalkınmasını, gelişmesini, istiklâlini ve istikbalini, İslâm'a «düşman» veya en azından «yabancı» kadrolara bırakan Müslüman cemiyetlerin kalkınması, kurtulması ve gelişmesi mümkün değildir. İslâm, ilim ve teknik nerede ise onu alır, hatta hasmının bilgisinden, ilminden, tecrübesinden bilfiil istifada etmesini bilir, lâkin kendi kalkınmasının, ancak kendi kadroları eliyle gerçekleşeceğini de unutmaz. Düşmanın tecrübesinden istifade etmek başka şey, onu «velî» ve «sahip» kılmak başka bir şeydir. Bunları, ayırmasını bilmek gerekir.

İslâm cemiyetinde, her meşru meslek için, yeter sayı ve kalitede insan yetiştirmek ve kadro hazırlamak zarureti vardır. İctimaî, harsî, iktisadî siyasî ve askerî sahada «**birinci sınıf personel**» ile onlara «yardımcı kadrolar» mutlaka yetiştirilmelidir. Bu konuda aile-cemiyet-devlet işbirliği esastır. Maarif siyaseti, buna göre tanzim edilmelidir. Bir milletin «maarif siyaseti», onun «millî savunma siyasetinden» bağımsız, değildir. Bir millet, her şeyden önce, kendini, kendi mektebinde ve kendi öz kadroları eliyle savunmasını bilmelidir. Kendine hizmet etmeyen bir maarif, gayrilerine hizmet ediyor demektir.

İslâm'da meşru ve ahlâkî olmak şartı ile her iş ve meslek değerlidir. Çünkü her biri, ayrı bir açıdan Müslümanlara ve beşeriyete iş ve hizmet göttürmektedir. Böyle olunca, İslâm'da, bir «meslekler hiyerarşisi» (üstünlük ve aşağılık dereceleri) yoktur. Her ne kadar, her cemiyette, böyle bir hiyerarşi geliştirme temayülü varsa da İslâm'a göre, meslekler, insanları yüceltmez, aksine, meslekleri yücelten insanlardır, İslâm'a göre, çoluk çocuğuna «helâl lokma yedirmek» için, kanalizasyon ameliği yapan bir mümin, gayrimeşru yollardan milyonlar kazanan bir kimseden elbette daha şerefli dir. İslâm'da «insanın şerefi», malında, makamında, zenginliğinde değil, imanında, takvasında, namusunda dürüstlüğündedir. İmam-ı Gazalî Hazretlerinin Kimyay-ı Saadet'inde bildirildiğine göre, kendini ve çoluk çocuğunu, kimseye muhtaç etmemek ve onların ihtiyaçlarını helâlden kazanmak, İslâm'da «cihad» sayılan işlerdendir. Öte yandan Şanlı Peygamberimiz: «**Doğru sözlü Müslüman tüccarların, Kıyamet'te, siddıklar ve şehitlerle birlik-te neşrolunacağı m**» haber vermişlerdir.

İslâmiyet, meşru yollardan kazanılmış dahi olsa, zenginliği bir «itibar» ve «tahakküm» vasıtası haline getirmeye, asla izin vermez. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim, insanlara karşı böbürlenerek «**Ben malca senden zenginim, cemiyetçe de senden kuvvetli yim**» diyen kimselerin «**zâlim**» olduklarını, er veya geç «**Allah'ın gazabına**» uğratılacaklarını ve «**Bütün servetlerinin istilâya uğratılacağı m**», kendilerinin «**öç alamayacak duruma**» düşürüleceklerini, hayrete şayan bir -realizm içinde haber verir. (Bkz. el-Kehf Sûresi, âyet 34-42-43).

İslâm'da, müminler, diğer müminlere sırf imanı, ilmi ve takvası için itibar ederler. İslâm'da, insanlara, sırf malları ve zenginlikleri

için «itibar göstermek» ve «hürmet etmek» yasaklanmıştır. Nitekim Şanlı Peygamberimiz şöyle buyurmuşlardır: **«Zâlim olmasa bile, bir zengine, zenginliğinden dolayı tevazu edenin dininin yarısı gider»**. (Bkz. İmamı, Gazali, Kimyay-ı Saadet, A. F. Meyan, 3. baskı, s. 271, İstanbul-1971).

Bunun yanında, Müslümanların, Allah ve Resulüne hizmet etmek ve birçok farzları yerine getirmek için zengin ve güçlü olmaları da emredilmiştir. Kaldı ki, müminlerin, yaşlı ebeveynine yardım etmek, çoluk çocuğunu geçindirmek, diğer insanlara yük olmamak için çalışmak ve zenginleşmek mecburiyetindedirler. Fakat öğünmek» ve «insanlara tahakküm etmek» için dünyalık edinmeye çalışan kimseler «Şeytan'ın yolunda»dırlar.

Şanlı Peygamberimiz, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'in: **«Boş kaldın mı, hemen yorul»** (Bkz. el-İnşirah Sûresi, âyet 7) emrine uyarak müminleri çalışmaya ve yorulmaya teşvik etmekle kalmaz, bizzat kendileri de çalışır, kendi ihtiyaçlarını kendisi tedarik eder, çarşı ve pazar hizmetlerini yaparlardı. Kendine hizmet etmeyi şeref ve zevk bilen binlerce Müslüman tetikte beklerken, bizzat Şanlı Peygamberin böylece çalışmasındaki hikmeti soranlara, O, şöyle cevap veriyorlardı: **«Cebrail'den öğrendim ki, başkalarına muhtaç olmamak için, bizzat çalışan ve evinin geçimini sağlayan kişi, Allah yolunda çalışmış sayılır»**.

Şanlı Peygamberimiz: **«Allah katında, kendi alın teri ve emeği ile geçinenlerden daha sevimli kul olmayacağını»** haber vermişlerdir. Nitekim Hazreti Davut «demircilik», Hazreti Zekeriyya «marangozluk», Hazreti İdris «terzilik» yaparlardı. Hazreti Süleyman, zenginliğine ve hükümdarlığına rağmen, «kendi ekmeğini», kendi alın teri ile kazanmak için, sele ve sepet örerek satarlardı. Hazreti İbrahim, «manifaturacı» idi, yani, bez ticareti yapardı. Hazreti Musa, gençliğinde «çobanlık» yapmıştı. Şanlı Peygamberimiz Hazreti Muhammed (O'na ve diğerlerine binlerce selam olsun), çocukluğunda «çobanlık» yapmış, gençliğinde «ticaret» ve «ziraat» ile iştigal etmişlerdir.

Şanlı Peygamberimizin çeşitli iş ve meslekleri öğen pek çok hâdisler vardır, işte onlardan bazıları: **«Kıyamet kopmak üzere bile olsa, muktedirseniz, elinizdeki ağaç fidanını dikişiz», «Ağaç dikiş, ekin ekin, bundan insanlar, hayvanlar, kuşlar ve hatta yırtıcı mahlûklar istifade etse bile, amel defterlerinize sadaka**

olarak yazılır», «Rızkın onda dokuzu ticarettedir», «Cesur tacir kazanır, korkak tacir mahrum kalır»... «Zekeriyya, marangoz idi» diyen de o...

Şanlı Peygamberimiz buyuruyorlar: **«Helâl kazanmak, her Müslüman’a farzdır»**. Böyle olunca, Müslümanların, İslâm iktisadiyatına dair sağlam bilgiler edinmeleri, İslâm’ın «helâl» ve «haram» ölçülerini bilmeleri «vacip» olur. Nitekim yüce İslâm Halifesi Hazreti Ömer, İslâm’daki bu ölçülerden habersiz kim-selerin, bu bilgileri öğrenmedikçe, çarşı ve pazara çıkmalarını yasaklamışlardı. Öte yandan, İmam-ı Gazali Hazretleri: «Alış veriş ile uğraşanların, İslâm’da **“bey’ ve şîra”** (alış ve veriş) bilgilerini bilmeleri ve öğrenmeleri; işçi olanların da ücret ve kira bilgilerini; her sanatkârın da kendi sanatıyla ilgili ilim ve mahareti öğrenmesi vacip olur», diye buyurmaktadırlar.

İmam-ı Gazali Hazretlerine göre, insanlar, altı muamele ile «kazanç» sağlamaya çalışmaktadırlar. Bunlar:

- a. Bey’ ve şîra (alış ve veriş),
- b. Riba (faiz),
- c. Selem (peşin para ile veresiye mal almak),
- d. İcâre (kira ve ücret),
- e. Borçlanma,
- f. Şirketleşme.

Şimdi, bunları, tek tek ele alarak İslâmî açıdan değerlendirelim ve İslâm’da «kazancın helâl olması» için gerekli şartların nelerden ibaret olduğunu, kısaca belirtmeye çalışalım.

BEY’ VE ŞİRA (ALİŞ-VERİŞ):

İslâm’da «alış-veriş»in üç **rûknü** (üç esası, üç temel direği) vardır. Bunları şöylece sıraya koymak ve incelemek mümkündür:

Birincisi, alıcı ve satıcı bulmak şartıdır. Bu, «alış-veriş» için en az iki birimin bulunmasının zaruri olduğunu belirtir. Alıcı ve satıcıların akıl, baliğ, hür ve gözleri görür olması gerekir. Alış-ve-rişte, vekâlet müessesesi de şartlarına uyulmak suretiyle geçerlidir. Zalimlerle, hırsızlarla, faizcilerle, haram içkiler satanlarla, yağmacılarla, gayrimeşru meslek erbabıyla, yalan yere yemin edenlerle, rüşvet alıp verenlerle alış-veriş yapmak caiz değildir. Şayet, zaruret

halinde, bunlarla alış-veriş yapılacaksa, satın alacağı malın sahiden bunlara ait olmasına ve aldanmamaya çok dikkat etmelidir. Ehl-i Kitap olanlarla alış-veriş yapmak caiz ise de arada «savaş durumu» varsa, onları güçlendirici işler yapılmaz, eşya ve silâh satılmaz. Silâh satanlar, asi muamelesi görür. Mürtedlerle, Allah'ı inkâr edenlerle, İslâm'a düşman olanlarla alış-veriş yapılmaz.

İkincisi, satılan bir malın bulunmasıdır: İslâm'da buna «mebi'» denir. «Mebi'» satılan mal demektir. Alış-veriş «mal» ile olur. Bu «mal» da, şu şartları gözetmek gerekir:

Mal murdar olmamalıdır.

Maldan insanlar, bir fayda ummalıdır.

Mal, satıcının mülkü olmalıdır.

Malın alıcıya teslimi mümkün olmalıdır.

Satılan mal, müşahhas, miktarı ve sıfatları belli olmalıdır.

Satış, malın alıcıya teslimi ile gerçekleşir.

Üçüncüsü, sözleşme (akit) yapılmalıdır: İslâm'da «alış-veriş», sözlü veya yazılı bir akit ile tamamlanır. Yukarıda sayılan şartlara riayet edildikten sonra, tarafların, mümkünse şahitler huzurunda, «Bu malı sana sattım» demesi, diğerinin de «Bu malı satın aldım» demesi gerekir. Bu arada, İslâm'a aykırı düşmeyen «örfe» de uyulur. Alış-verişte «muhayyerlik» (seçme ve beğenme müddeti) şartı da koşulabilir. Ancak, «muhayyerlik müddeti» üç günü geçemez.

RİBA (FAİZ):

Daha fazlasını ödemesi şartı ile «ödünç vermek» faizdir. İslâm'da, böyle bir sözleşme haramdır. Haram bir sözleşme ile ele geçen malın hepsi de haram olur. Faizin haram olduğu, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de açıkça bildirilmiştir. O halde, ihtiyacı olana faiz haram olmaz demek, Kur'ân-ı Kerim'in «emrini değiştirmek olur». (Bkz. İmam-ı Rabbani, Mektubat, 102. Mektup).

Faiz, parada ve yiyecek maddelerinde olur. Cinsi cinsiyle mübadele ederken, fazlası faiz olur. Yani, aynı cinsten olan altını, gümüşü, yiyecek maddelerini ve parayı, belli bir zaman sonra, daha fazlasını almak şartı ile ödünç vermek faiz olur.

Kapitalizm: «Ticaret de, faiz de serbesttir» diyor, komünizm: «Ticaret de, faiz de yasaktır» diyor. Bu ikisinden asırlar önce, yüce

ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de ise şöyle buyrulmaktadır: «**Hâlbuki, Allah ticareti helâl, faizi haram kılmıştır**». (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 275). Görülüyor ki, İslâmiyet, daha asırlarca önce, hem orta, hem doğru yolu göstermiş bulunmaktadır.

SELEM:

Selem, peşin para ile veresiye mal almak demektir. Yani, parayı peşin vermek ve malı, sonra almak demektir. «Selem» için de sözleşme yapılır.

Sözleşme için, alıcı, satıcı ve şahitlerden ibaret bir «meclise bulunmalıdır. «Peşin para» (altın ve gümüş nakit), bu mecliste teslim edilmelidir.

Teslim edilen bedel, «nakdî» olabildiği gibi, makine, âlet, kumaş ve saire gibi «aynî» bir mal da olabilir. Sözleşme esnasında taraflardan biri: «Bu nakdi (altını ve gümüşü) veya bu ayn'ı (makineyi, âleti veya kumaşı), fiyatı şu kadar olan ve şu miktar buğdaya selem olarak verdim» demesi, alınacak malın değerini, sıfatlarını, hususiyetlerini ve gereken her şeyi açıkça söylemesi, yazdırması ve diğer tarafın da «Kabul ettim» demesi ve selem olarak aldığı malın veya nakdin miktar, değer ve sıfatlarını belirtmesi ve yazdırması gerekir. Ayrıca bu mecliste, malı teslim müddeti ve diğer şartlar da mutlaka belirtilmelidir. Yani malın, nerede, ne zaman ve nasıl teslim edileceği, ihtilâfa ve husumete sebep olmayacak tarzda açıkça ortaya konmalıdır.

İCARE:

«**İcâre**»: kira ve ücret demektir.

Bilindiği gibi, **kira**, bir malı veya mülkü, belli bir zaman için, belli bir miktar menfaat karşılığı, başka bir kimsenin geçici tasarrufuna bırakmak demektir. İslâm'da «kira»nın sahih olması için, taraflar, sözleşme esnasında, «kira miktarı» ile «kira müddetini» mutlaka belli etmelidirler. Meselâ, ayda şu kadar «ücret» ile «iki sene müddetle» denmesi gerekir; aksi halde sözleşme bâtil olur. Bu iki şarttan hiçbirisi eksik bırakılmaz.

Sözleşme (akit), diğer alış-verişler gibidir. Burada da «vekâlet müessesesi» geçerlidir. Yani, vekil, asıl gibidir. Yine bilindiği gibi ücret, helâl olan bir iş ve hizmet için, insanların kendi rızaları ile

kendi emeklerini, mesleklerini ve maharetlerini, belli bir menfaat karşılığı, başka bir kimsenin emrine tahsis etmeleri demektir.

İslâm'da «ücret»in sahih olması için, taraflar, sözleşme esnasında, yapılacak işin mahiyetini, miktarını, hususiyetini bilmeli ve bildirmeli ve bu iş için alınacak veya ödenecek miktarı da ister nakdî olsun, ister aynî olsun açıkça belirtmelidirler. Ayrıca, yapılacak iş, İslâmî emirlere uygun olmalı, haram ve gayrı-meşru bir iş olmamalıdır. Ödenecek ücret, çalışanın zahmetini, emeğini ve geçimini sağlayacak miktarda olmalı ve zamanında ödenmelidir. Ayrıca, ücretli çalışan kimseler, işlerinin ehli olmalıdırlar. Şanlı Peygamberimiz, «İşçilerimize ne kadar ücret ödeyelim?» sorusuna, «**Siz, işçi olsa idiniz, bu iş için ne isterdiniz? Onları da kendiniz gibi düşünün**», diye cevap vermişlerdi. Yine O; «**işçinin alın teri kurumadan ücretini ödeyiniz**», diye buyurmuşlardır.

BORÇLANMA:

Borçlanma, belli bir zaman içinde, ödemek şartı ile insanların birbirlerine, ödünç para, mal ve hizmet vermeleri demektir.

İslâm'da, ihtiyaç sahiplerine, «karz-ı hasen» (faizsiz borç) vermeleri övülmüştür. Ancak Müslümanların, mümkün mertebe, borç yükü altına girmemeleri iyi olur. Ayrıca, «rehin» (ipotek) yoluyla da borçlanmak mümkündür.

Müslümanların, kredi ihtiyaçlarının istismar edilmemesi için, teşkilâtlanmaları, bunun için «meslekî yardım sandıkları», «kredi kooperatifleri», «vakıflar» ve «şirketler» kurmaları çok uygun olur.

Ayrıca, daha önce de işaret edildiği gibi, zekât, öşür, fitre ve benzeri «tekâlif-i şer'îyye», borçluları borçtan kurtarmak için «Beyt'ül-Mâl»e veriliyordu. Öte yandan, devlet, borçlarını ödemek hususunda acze düşen kişi ve müesseselere destek olmalı, onların işlerini kolaylaştırmalıdır.

ŞİRKETLEŞME:

İslâm'da, Müslümanların «şirketler kurmaları» tavsiye edilir. Nitekim Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye adlı İslâm Muamele Hukuku'nun 1045. maddesinden 1447. maddesine kadar olan bölümü, «şirketler» ile ilgilidir. Ticaret ile iştigal eden müminlerin, bu bilgileri, çok geniş bir biçimde öğrenmeleri gerekir. İslâm'da

«**şirket**», «**fil’asl, birden ziyade kimselere, bir şeyin ihtisas ve onların ol şey ile imtiyazıdır**». (Bkz. Mecelle, madde 1045) **Yani**, ortaklık, aslında, birden ziyade kimsenin, hususi bir iş ve menfaat etrafında işbirliği yapabilmesidir.

İSLÂM’DA ŞİRKETLER:

Mecelle-i Şeriften öğrendiğimize göre, İslâm’da şu şirketler vardır:

I. Şirket-i Mülk: Bir mal ve mülkte ortaklık demektir. Ortakların iradeleri ile gerçekleşmişse «ihtiyarî», irade dışı sebeplerle gerçekleşmişse «cebrî» adını alır. Şirket-i mülk, «şirket-i ayn» ve «şirket-i deyn» biçiminde, iki kısma ayrılır. «Şirket-i ayn», mevcut ve muayyen **bir** malda, «şirket-i deyn», alacakta ortaklıktır. (Bkz. madde: 1062-1065).

II. Şirket-i İbahe: Hiç kimsenin mülkü olmayan, sahipsiz olan «su, ot, ateş mubahtır. İnsanlar, bu üç şeyde ortaktır»; bunlar gibi «av mubahtır». (Bkz. Madde: 1234-1247).

III. Şirket-i Akid: Sözleşme ile kurulan şirketlerdir. «İki yahut ziyade kimseler arasında, sermaye ve faydası ortak olmak üzere akl şirketinden ibarettir». Bu şirketler, A. **Şirket-i Mufavada**, B. **Şirket-i İnan** olmak üzere iki çeşittir.

A. Şirket-i Mufavada: Eğer, ortaklar aralarında, tam eşitlik olmak şartı ile ortaklık kurar, ortaklığa sermaye olabilecek mallarını ortaya koyar, sermayede ve kârda payları eşit olursa, şirket, bu adı alır: «Şirket-i Mufavada».

B. Şirket-i İnan: Aksine, ortaklar, eğer, tam eşitlik şart edilmeksizin, aralarında ortaklık kurarlarsa, buna «Şirket-i inan» adı verilir. (Bkz. Madde: 1331).

İSLÂM’DA ŞİRKETLERİN TEŞEKKÜLÜ:

İslâm’da, «sözleşme ile kurulan şirketler» (şirket-i akit), aşağıda sayacağımız biçimlerde teşekkül edebilir:

1. Şirket-i emval: Ortaklar, eğer, sermaye olmak üzere, ortaya birer miktar mal koyarak, «birlikte» veya «ayrı ayrı» verimli kılarak hasıl olacak kârı, aralarında bölüştürmek üzere sözleşip şirket kurarlarsa, bu şirkete «şirket-i emval» denir. (Madde: 1332).

2. Şirket-i a'mal: Ortakların işlerini, mesleklerini, güçlerini ve faaliyetlerini sermaye edinip başkalarından iş kabul etmeleri, buradan hasıl olacak kazancı ve ücreti aralarında paylaşmak üzere sözleşmeleri demektir; işin mahiyetine göre, şu isimleri alabilir:

a. Şirket-i ebdan: Beden gücünü sermaye ederek iş kabul etmek üzere kurulan şirketlerdir.

b. Şirket-i sanayi: Sanatkârların güç birliği ederek kurdukları ve iş kabul edip kazancı paylaştıkları şirketlerdir.

c. Şirket-i takabbül: İş ve sipariş kabul eden şirketlerdir. Çeşitli zanaat erbabının meslek ve iş birliği etmesi, ortak sipariş ve ortak pazarlamalara katılmaları... (Madde: 1332).

3. Şirket-i vücûh: Ortakların sermayeleri olmadığı halde, «kendi itibarları» ile «veresiye» mal alıp satarak hasıl olacak kârı, aralarında bölüşmek üzere, sözleşerek şirket kurmaları demektir. (Madde: 1332).

4. Şirket-i muzârea: Ziraat şirketi demektir. Ortaklardan biri «toprağını» diğeri ise «işçiliğini» ortaya koyarak elde edilen ürünü, belli nisbette bölüşmek üzere, sözleşmeleri ile doğan şirkettir. (Madde: 1431).

5. Şirket-i mudâra: Bir nevi «sermaye» ve «emek» şirkettir. Ortaklardan bir kısmının «sermaye» vermesi, bir kısmının da «iş yapması» biçiminde, sözleşerek kurdukları şirketlerdir. Kâr, daha önce, sözleşmeye konan nisbete göre paylaşılır. İmam-ı Gazâlî Hazretlerine göre, bu gibi şirketlerde «sermaye», ağırlığı, mutlaka altın ve gümüş cinsinden tespit edilerek «iş yapana» verilir. Ticaret maksadı, apaçık ortaya konur ve «iş yapanın kâr nisbeti», önceden sözleşmede ifade edilir. (Bkz. İmam-ı Gazâlî, Kimyay-ı Saadet, s. 245).

KOOPERATİFLER VE İSLÂM:

«Kooperatif» kelimesi, İslâm dünyasında yeni bir ifade biçimi olmakla birlikte, içtimaî bir müessese ve yardımlaşma şekli olarak çok eskilerden beri mevcut bulunmaktadır.

İslâm'da müminlerin, iş ve güç birliği etmesi emredilmektedir. Çünkü «**müminler kardeştir**», Çünkü «**mümin, kendisi kadar, mümin kardeşlerini de düşünmek zorundadır**». İbn-i Abbas Hazretlerinin bildirdiği bir hadîste Şanlı Peygamberimiz şöyle buyu-

ruyorlar: **«Müslüman bir kimsenin yardımına koşup onun ihtiyacını karşılamak, on sene itikâftan daha hayırlıdır»**. Siz, bir de Müslümanların kitleler halinde, sırf Allah rızası için, birbirleri ile dayanışmalarını düşünün.

«Kooperatifler», yardımlaşma ve dayanışma maksadı ile kurulan şirketler niteliğinde olup bir «hususî teşebbüs» biçimidir. Galiba, «hususî teşebbüs» biçimlerinin de en hayırlısıdır. Onun için, İslâm dünyasında, bu hayırlı müesseselerin, kendi kültür ve medeniyetimizin değerleri ile geliştirilerek yaygınlaştırılması çok uygun olur.

Böyle olunca, Müslümanlar, «istihsal kooperatifleri» kurarak ürettikleri mal ve hizmetleri birlikte değerlendirmeli, «istihlâk kooperatifleri» kurarak ihtiyaçlarını, en ucuz ve kaliteli biçimde kaynağından sağlamaya çalışmalı, «faizsiz borç veren kooperatifler» kurarak ortaklarının sömürülmesini önlemeli, «yapı kooperatifleri» kurarak ortaklarına ucuz, kullanışlı ve kaliteli meskenler, iş yerleri temin etmeli, kiralamalı veya inşa etmelidir, «sağlık kooperatifleri» kurarak ortaklarının tedavi, bakım ve ilâç masraflarını kolayca ve usta ellerle temin etmelidir. Hatta, Müslümanlar birleşerek «İslâmî dinlenme ve eğlenme kooperatifleri» kurarak özledikleri biçimde, tatil yapmalı, dinlenmeli, eğlenmeli, kamplar kurabilmelidirler.

BANKA:

«Banka» kelimesi, İtalyanca «banca»dan gelen «sıra veya masa» mânâsına bir kelimedir. Türk-İslâm kültür ve medeniyetinde, «banka» kelimesi yerine «sandık» sözü kullanılırdı. Bu yerli ve güzel kelime, tâ Lonca Dönemi'nde «Orta Sandığı» biçiminde kullanılarak bugünlere ulaşabilmiştir. Şimdi, hâlâ, «Emniyet Sandığı», «Emekli Sandığı» ve «Yardım Sandığı» şeklinde kullandığımız bu kelimeyi, ne yazık ki, işleyerek âlemşümul bir İslâmî ıstılah (terim) olarak kafalara ve gönüllere yazamadık.

Banka, inkâr ve ihmal edilmesi mümkün olmayan hizmetleri ile içtimaî ve iktisadî bir müessesedir. En eski kültür ve medeniyetlerde bile «banka vazifesi yapan» kişi ve kuruluşlar vardı. Ancak, bugünkü mânâsı ile bankalar, milâdî 14. ve 15. asırlarda kurulabilmiştir. Bankalar, aşağıdaki sayacağımız içtimaî ve iktisadî ihtiyaçlardan doğmuşlardır:

1. Kişi ve müesseselerin «kredi» (borç para bulma) ihtiyacından,
2. Küçük veya orta tasarrufları, birleştirerek «yatırıma» dönüştürme ihtiyacından,

3. «İktisadî faaliyetler arasında koordinasyon sağlamak», yurt içi ve yurt dışı iktisadî münasebetleri kolaylaştırmak ihtiyacından...

Bu faaliyetlerin hiçbirisi, İslâm'a aykırı değildir. Aksine, İslâm'ın istediği işlerdir. Ancak, «İslâm Bankası», kapitalizmin banka anlayışından «faizi haram kılmak» ile ayrılır. Çünkü yukarıda sayılan «temel fonksiyonları» başarabilmek için «faiz» şart değildir. Bu faaliyetler, pekâla «faizsiz» de yürütülebilir.

«İslâm Bankası», ferdî ve içtimâî «temel ihtiyaçları» sömüren, küçük ve orta tasarrufları toplayarak küçük ve orta «tasarruf sahiplerinin» aleyhine kullanan «faizci bir banka» değildir. Aksine, küçük ve orta tasarrufları birleştirerek ve kendisi de ortak veya organizatör olarak küçük ve orta tasarruf sahiplerini destekleyen, «yatırım» yapan, ortaklarına iş ve hizmet götürerek gelir sağlayan, ortakları arasında «karz-ı hasen» (faizsiz borç) yolu ile dayanışma kuran ve İslâm ahlâkına bağlı kalarak bütün iktisadî faaliyetler arasında sağlam münasebetler tesis eden ve bu hizmetlerine karşı «ücret alan» bir «şirket banka»dır veya «sandık»tır. Yani «İslâm Bankası», bir «şirket-i akit» (sözleşme şirketi) olup tamamı ile o statü içinde çalışır.

«İslâm Bankası», adlarından ve mahiyetlerinden biraz önce söz ettiğimiz, «sözleşmeli şirketlerin» (şirket-i akit durumunda bulunan bütün şirketlerin) vazifelerini, bir bütün halinde veya kısmen yapabilir. Yani, o, isterse, ortakları arasında «tam eşitlik» şartı ile sermayeleri birleştirerek «yatırıma» yönelten bir «mufavada şirketi» gibi iş görebildiği gibi, isterse, ortakları arasında «sermayede ve payda tam eşitlik aramaksızın» yatırım ve iş yapan bir «inan şirketi» gibi çalışabilir. Yahut, «İslâm Bankası», çiftçinin, işçinin ve esnafın «emeğini» değerlendiren, yani onların «emeğini» ücret vererek «kiralayan» veya onları «emekleri ile ortak» eden, bir «şirket-i a'mal», bir «şirket-i sanayi» ve bir şirket-i takabbül» olarak çalışabilir. Yahut isterse, «ortaklarının» bir kısmının «emeklerini», diğer bir kısmının «sermayelerini» organize ederek faaliyetlerini «şirket-i mudaraba» ve «şirket-i muzarea» biçiminde genişletebilir.

Görülüyor ki, İslâm Bankası, yalnız «para» ile iş görmez, o, kişi ve grupların «beden gücünü» de, «zihin gücünü» de, «meslek

gücünü» de sözleşmeli olarak organize etmesini bilir. Öte yandan İslâm Bankası, isterse, «piyasadaki itibarına dayanarak» **veresiye** alış-veriş yapan, yahut böylece alış-veriş yapmak isteyenlerin işlerini kolaylaştıran ve bundan kâr sağlayan bir «şirket-i vücûh» gibi de hareket edebilir. Yine, İslâm Bankası, isterse, hisse senetleri alıp satabilir, ortaklarına «mesken» yapıp kârla satabilir, bütün iktisadî teşebbüslere ve faaliyetlere ortak olabilir, bütün banka «işlemlerini» ücret karşılığı yürütebilir. Böylece, İslâm Bankası, rizikosuz ve emeksiz para kazanma yollarını tıkar ve istismarı önler, cemiyette «tasarruf» ve «yatırım» şuurunu canlandırır, âtil duran iş gücünü harekete geçirir, İslâm iman ve ahlâkı içinde, helâlinden yaşama yollarını açar.

Görülüyor ki, İslâm Bankası, yüksek faizlerle çalışan, büyük sermayedarlara «kredi» sağlayan, maliyetlerin artmasına «faiz hadleri ölçüsünde» sebep olan ve bunun ağır yükünü, üretilen «mal» ve «hizmetlere» muhtaç olan fakir ve fukaraya taşıtan ve büyük kitleleri sıkıntıya iten bir sömürücü banka değildir.

Bu hassas konuda, çalışmak ve eserler vermek işi, hem İslâm'ı iyi bilen, hem iktisat ilminde mütehassıs olan mümin kadrolara düşer. Onlar, çok ciddi çalışmalarla ve araştırmalarla insanlığa yepyeni mesajlar verebilirler.

İSLÂM'DA VAKIF MÜESSESESİ:

«Vakıf», tamamı ile İslâm'dan kaynaklanan ve içtimaî değeri çok yüksek olan bir hayır müessesesidir.

İmam-ı A'zam Hazretlerine göre, «vakıf», bir mülkün «aynı» (kendisi), sahibinin «mülkü hükmünde» kalmak üzere, menfaatlerinin bir cihete (yöne, işe ve kuruluşa) tasadduk edilmesidir (sada-ka olarak verilmesidir).

İmameyn'e (İmam-ı Muhammed ve İmam-ı Ebû Yusuf Hazretlerine) göre vakıf, bir mülkün «menfaatini» halka tahsis edip «ayn»ını (mülkün kendisini), Yüce Allah'ın mülkü hükmünde bilerek, temlikten ve temellükten (mülk edinmekten ve sahip olmaktan) müebbeden men etmektir. Yani, «İmameyn'e göre», vakfedilen mal ve mülk, sahibinin mülkiyetinden çıkar, hâlbuki İmam-ı A'zam'a göre çıkmaz. (Bkz. Ö. N. Bilmen, Hukuk-u İslâmiye ve Istılâhat-ı Fıkhiye Kamusu, cilt: 4, s. 284).

«Vakfa dair» olmak üzere, vakfeden kimsenin isteklerini ve şartlarını havi olan vesikaya «vakfiye» denir. Bu vesika, hâkimin tescilini ihtiva edince «vakfiye-i müseccele» (tescil edilmiş vakıf vesikası) adını alır.

Vakfın işlerini, şeriat ölçülerine ve vakıf şartlarına göre yürütmek üzere tayin olunan kimseye «mütevelli» adı verilir. Bu kimse, ya «meşrutiyet» (yani, vakfın şartı) icabı mütevellidir veya böyle bir mütevellisi bulunmayan bir vakfa «mahkeme kararı» gereğince müteveli tayin edilmiştir.

Vakıf müessesesi, İslâm'ın müşfik ve merhametli bağrından doğmuş bir «sadaka-ı câriye» (devamlı sadaka) şeklidir. Bunlar, belli mal ve hizmetlerin “vakfiye”de belirtilen muhtaçlara, karşılıksız olarak intikal etmesini sağlayan hayır kuruluşlarıdır. Maksadı «maddî bir karşılık olmayan» ve sadece Allah'ın rızasını gözeten bir hususî teşebbüs yoludur. Nitekim vakfın kurucuları, yahut mütevellileri, hiçbir «maddî menfaat» alamazlar. Menfaat «manevidir ve sadece Allah'tan beklenir. Ancak, «vakfın geliri» ile vakfedilen mal ve mülk onarılır, çalışanların ücreti verilir, vakfın, hizmet imkânları arttırılır.

İbn-i Ömer Hazretleri anlatıyor: «Hayber'in fethinden sonra, ganimetlerin taksiminde Hz. Ömer'e bir arazi, pay olarak düştü. Bunun üzerine o, Şanlı Peygambere şunu sordu:

Ya Resûlullah, şimdiye kadar bana, böylesine güzel bir arazi düşmemişti. Ne yapmamı istersiniz? Şanlı Peygamberimiz, şu cevabı verdiler: **“İstersen oranın gelirini tasadduk edersin.”**

Bu cevap üzerine, Hz. Ömer de satılmamak, hibe edilmemek ve miras bırakılmamak şartı ile o arazinin gelirlerini fakirlere, yakınlarına, esirlere, mücahidlere ve misafirlere tasadduk (sadaka olarak vakf) etti». (Bkz. M. Y. Kandehlevî, Hadîslerle Müslümanlık, cilt: 2, s. 743).

Şu halde, İslâm'da «vakıf müessesesi», Şanlı Peygamberimizin tavsiyesi ve sünnetidir. Kaldı ki, Şanlı Peygamberimiz, bütün mal varlığını, bütün kazancını bütün ömrü boyunca, muhtaçlara vakfetmiş bulunmaktaydılar. Derece derece, her sahabi de böyle idi. Yani sayılamayacak kadar örnek...

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, bu konuya ışık tutan pek çok âyet-i kerime var: **«Siz, sevdiğiniz şeylerden, (Allah yolunda) harcamıncaya kadar, asla iyiliğe ermiş olmazsınız».** (Bkz.

Âl-i İmran Sûresi, âyet 92). «İyilik etmek ve fenalıktan sakınmak hususunda yardımlaşın». (Bkz. el-Maide Sûresi, âyet 2).

İslâm'ın «iyilik etmek hususunda yardımlaşın» emri, bütün İslâm dünyasında, çeşitli vakıfların kurulmasına yol açmış, muhtaç olan herkese, teşkilâtlanılarak yardım eli uzatılmış, yalnız insanlar değil, hayvanlar bile korunmuştur. Bugün İslâm dünyasında bulunan vakıfların mahiyetleri ve maksatları etrafında ne enteresan araştırmalar yapılabilir.

İSLAM'DA PARA:

«İslâm İktisat Sisteminde», **mübadele** (değişim), hem «aynî», hem «nakdî» biçimlerde cereyan eder. İslâm'da, «değerli kâğıtların», «yardımcı paraların» ve «banknotların» da mühim birer yeri vardır. Çünkü İslâm'da, bütün bunlarla «mübadele» yapılabilir.

Ancak, asla unutulmamalıdır ki, İslâm'da «nakid» veya bunun çoğulu olarak «**nukûd**» dendiği zaman, aklımıza sadece «altın ve gümüş» gelmelidir. Nitekim Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye'de belirtildiğine göre: «Nukûd, nakdin cemi olup altın ve gümüşten ibarettir». (Bkz. Madde: 130). Bir «İslâm Dinarı», bir «miskal» (4,8 gram) ve 24 ayar altından yapılmış olan paradır. Bir «dirhem» gümüş de 70 arpa ağırlığı yanı 3,2 gramdır. İslâm İktisat Sisteminde, altın ve gümüşten gayri olan paralara «züyuf» veya «fûlûs» adı verilir. Bu tip itibarî paralara, bilhassa «banknotlara» «kâime» de dendiği olur.

İslâm İktisat Sisteminde, bütün «para çeşitlerinin» yeri ve değeri vardır. Bununla birlikte, Müslümanlar, aldanmamak ve aldatmamak için, mümkün mertebe, hesaplarını «nakdî» ve «aynî» değerlere yaklaştırarak veya o değerleri esas alarak yapmalıdırlar. Meselâ, Müslümanların, birbirlerine «borç para» vermeleri halinde, bunu, altın ve gümüş olarak tespit etmeleri, böylece alıp vermeleri, her iki tarafın da zarara uğramasını önler. Çünkü bilindiği gibi, altın ve gümüş ile «aynî değerler», para piyasasını allak bullak eden enflasyon ve benzeri oyunlardan «itibarî paralar» kadar müteessir olmazlar. Zaten, halkın, enflasyon dönemlerinde, ellerinde bulundurduğu «itibarî paraları», altına, gümüşe ve aynî değerlere yatırmaya koşması da bundandır. İtiraf edelim ki, bugün, dünyada, bazı çevreler ve devletler, «itibarî paranın» zaafından faydalananarak, korkunç «para oyunları» çevirmekte, halkı ve fukara milletleri sömürüp durmaktadırlar.

Öte yandan Müslümanlar, zekât, öşür, fitre ve benzeri «tekâlif-i şer'îyye»yi de mümkün mertebe «nakdî» ve «aynî» değerlerle yerine getirmelidirler. Zaruret olmadıkça, başka türlü hareket etmemelidirler. Bundan maksat, «altının, gümüşün ve aynî değerlerin» belli ellerde ve merkezlerde toplanmasını önlemek ve bunların cemiyet içinde mütecanis (homogene) bir tarzda dağılmasını temin etmektir. Bu inceliklere riayet etmediğimiz içindir ki, İslâm dünyasında çeşitli yaralar kanayıp durmaktadır.

İktisatta para, bir mübadele vasıtasıdır. İstikrarlı bir iktisadî hayatta, paranın bir fiyatı olur ki, bu da üzerinde yazılı olan «fiyat»tır.

İslâm, iktisadî hayatta, paranın, mümkün mertebe bu fiyatını koruması için gerekli tedbirleri almak ister. Bir bakıma «faizin yasaklanmasının» bir hikmeti de budur. Bilindiği gibi, İslâm'da «yüz kuruş» verilip «yüz bir kuruş» alınamaz. Bu faiz olur. Daha önceden açıkladığımız gibi, «cinsi cinsine mübadele ederken fazlası faiz olur». Bu da dinimizde «haram» ve «yasak»tır. İslâm'da, 24 ayar 1 gram külçe altının fiyatı, her zaman, 24 ayar 1 gram külçe altına eşittir. Fazlasını talep etmek haramdır. Onun için İslâm âlimleri, bütün mübadele işlemlerinde, bu prensibin esas tutulmasını ve bundan asla taviz verilmemesini istemişlerdir. Çünkü para iki fiyatlı olursa, bundan fakir ve fukara zararlı çıkar.

Kapitalizm, faizi, kanunî ve resmî bir hak olarak tanır. Bu sebepten o, ödünç verirken «nakdî sermayesine» karşılık bir «fazlalık» bekler. Bunu, «likid sermayesinin» (birikmiş parasının) kirası kabul eder. Hâlbuki İslâm'a göre, bu faizdir ve haramdır. Kapitalizmin bu tutuşu, ister istemez, parayı «çift fiyatlı» duruma sokar. Yani sermayedar, parayı «pahalı satan» ve «ucuz satın alan» tefeci haline gelir. Böylece «para», zenginin lehine, muhtacın aleyhine olmak üzere, **farklı iki fiyata** sahip olur ki, İslâm bunu yasaklar.

İSLÂM'DA MAL VE HİZMETLERİN FİYATI:

İslâm'da mal ve hizmetlerin fiyatı, İslâmî emir ve ölçülerin kontrolünde olmak şartı ile zamana, zemine, şartlara, arz ve talep kanunlarına göre teşekkül eder. Yani, İslâm, kendi iman ve ahlâk dairesinin içinde kalmak şartı ile «iktisad kanunlarına» ve «serbest piyasa iktisadiyatına» uyulmasını emreder. İslâm'ın, bu konuda ortaya koyduğu prensipler, hem «üreticileri», hem «tüketicileri» birlikte koruyacak niteliktedir. Her iki taraf da birbirlerine karşı mer-

hametli ve insafli olacaklardır. Tüketiciiyi zarara uğraticı «fahiş fiyat» (gabn-i fahiş) ile mal ve hizmet satmak da, üreticiyi ve çalışanları zarara uğraticı «çok ucuz fiyat» (gabn-i yesir) ile mal ve hizmet satın almak İslâm ahlâkına uymaz. Çünkü müminlerin birbirlerini, hatta bütün hak sahiplerini zarara uğraticıları, kendi menfaatleri için başkalarını zarara sokmaları, başkasının hak ve emeğini gasp ve istismar etmeleri «haram» kılınmıştır. Nitekim. Şanlı Peygamberimiz buyuruyorlar ki, «**Bizi aldatanlar, bizden değildir**». Ne korkunç ihtar!

İslâmiyet, zoraki «narh» yerine, fiyatların «serbest piyasada» ve fakat İslâmî emir ve ölçülerin murakabesinde teşekkül etmesini uygun görür. Bu konuda Şanlı Peygamberimizin tavırları apaçıktır. O, müminlerin «narh» taleplerini geri çevirmiş, fiyatların serbestçe teşekkül etmesine fırsat verilmesini emretmiştir. Gerçekten de fiyatların, «piyasa şartlarına» göre ve İslâm'ın kontrolü altında teşekkül etmesi, daima **zoraki narhtan** daha verimli ve faydalı olmuştur. Reel olmayan bir narh, bazılarında, ne kadar faydalı olacaktı gibi gözüktürse gözüksün, daima zararı, daha çok olan bir tedbirdir. Çünkü her şeyden önce, arz ve talep kanunlarına aykırıdır, istihsal ve istihlâk dengesini bozar, «karaborsaya» sebep olur, ticarî ahlâkı zedeler, devlet ve idarenin otoritesini sarsar...

Bütün bunlarla birlikte, İslâm'da, idare, piyasayı kontrol eder, fiyatların «üretici» ve «tüketici» açısından durumunu tayin etmede gereken müdahaleyi yapar.

KARABORSA:

«Karaborsa», iktisatta, zarurî tüketim maddelerini, piyasadan çekerek veya piyasaya sevk etmeyerek stok edip el altından “fahiş fiyat” ile satmak demektir.

İslâm'da bunun adı «ihtikâr»dır. «Muhtekir» de ihtikâr yapan kimse... İslâm'da «muhtekir» lanetlenmiştir. Muhtekir, insanların ve hayvanların yaşaması ve beslenmesi için zarurî olan yiyecek maddelerini, pahalı satmak için piyasadan çeken ve saklayan kimsedir. Bu konuda Şanlı Peygamberimiz şöyle buyururlar: «**Pahalılaşması için yiyecek maddelerini, kırk gün saklayan kimse, sakladığı malların hepsini sadaka olarak dağıtsa bile işlediği günaha kefaret olmaz**».

Hazreti Ali, halîfe iken, kendisine, bir muhtekirin sakladığı yiyecek maddeleri ihbar edildi. Hazreti Ali, «Bu yiyecek maddelerini yakın!» diye buyurdu. (Bkz. İmam-ı Gazalî, Kimyay-ı Saadet, A. F. Meyan, s. 247, 3. Baskı, 1971).

İSLÂM'DA TİCARET AHLÂKI:

İslâm'da, iktisadî hayat, manevî ve ahlâkî değerlerden ve o değerlerin murakabesinden bağımsız düşünülemez. Yani, istihsal, istihlâk, mübadele ve işbölümü gibi bütün iktisadî faaliyetler ve topyekûn iktisadî hayat, İslâm'ın emir ve ölçüleri içinde cereyan eder.

Liberalizmin en büyük kusuru, «iktisadî hayat» ile «manevî hayatı» birbirinden **ayrı** sanmasında, Marksizm'in en büyük kusuru da «iktisadî hayatı» esas, «manevî hayatı» da **onun** gölgesi sanmasıdır. Hâlbuki İslâm'da, iktisadî hayat, her şeyden önce, bir **ictimai hadisedir** ve **ictimai** değerler ile kuşatılmıştır. **Gerçekten** de **ictimai hayattan** bağımsız ve ondan tesir almayan bir iktisadî hayat biçimi düşünülemez.

İslâm, müminlerin neleri, nasıl ve niçin istihsal edebileceklerini, nasıl istihlâk edebileceklerini, mübadele esnasında nasıl hareket edeceklerini, işbölümünde uyacakları esasları, önceden tespit etmiştir. Üstelik müminleri, cemiyeti ve devleti, bu esaslara uyulup uyulmadığını takip etmek üzere vazifelendirmiş, «iyiliği emretmeyi» ve «kötülükten sakındırmayı» farz kılmıştır. Yani, İslâm, ictimai ve iktisadî hayatın her sahasına, uyulması gereken «norm»lar koymuş ve bunları, manevî ve maddî müeyyidelere bağlamıştır. Bu emir ve ölçüler pek çoktur; burada saymamız mümkün değildir. Onun için, bu konuya ışık tutan bir kaç «âyet-i kerime» meali ile «hadis-i şerif» meali vermekle yetineceğiz. **Yüce** ve mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim'de (meâlen) buyruluyor ki:

«Ölçekte ve tartıda hileye sapanların vay haline! Ki, onlar, insanlardan ölçekle aldıkları zaman (haklarını) tastamam alanlar, onlara ölçekle yahut tartıyla verdikleri zaman ise eksiltenlerdir. Sahiden onlar, dirilteceklerini sanmıyorlar mı?» (Bkz. Mutaffifin Sûresi âyet 1-4).

«Şüphe yok ki, iyilik edenlere Allah'ın rahmeti çok yakındır». (Bkz. el-A'raf Sûresi, âyet 56).

«Şüphesiz ki, Allah, adaleti ve iyiliği emreder». (Bkz. en-Nahl Sûresi, âyet 90).

«Mallarınız ve çocuklarınız, sizi Allah'ı hatırlamaktan alıkoymasın». (Bkz. el-Münafikûn Sûresi, âyet 9).

«Temiz ve helâl olan şeyleri yeyiniz». (Bkz. el-Müminûn Sûresi, âyet 51).

«Şüphesiz ki, Allah, size emanetleri, ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman, adaletle hareket etmenizi emreder». (Bkz. en-Nisa Sûresi, âyet 58).

«Ey iman edenler, birbirinizin mallarınızı, haram sebeplerle yemeyin. Meğer ki, karşılıklı rızanızdan (doğan) bir ticaret (malı) ola». (Bkz. en-Nisâ Sûresi, âyet 29).

«Ey iman edenler, bağlandığınız ahitleri yerine getirin». (Bkz. el-Mâide Sûresi, âyet 1).

«İyilik etmek ve fenalıktan sakınmak hususunda yardımlaşın». (Bkz. el-Mâide Sûresi, âyet 2).

«Rızıkı Allah katında arayın. O'na ibadet edin». (Bkz. el-Ankebût Sûresi, âyet 17).

Öte yandan Şanlı Peygamberimiz de (meâlen) buyuruyorlar ki:

«Alış-verişte 'vallahi öyle' ve 'vallahi böyle' diyerek yemin edenler ile 'yarın gel' ve 'öbür gün gel' diye sözünde durmayan sanat erbabına yazıklar ve korkular olsun».

«Bir şey satıp da kusurunu gizleyene ve orada olduğu halde, bu kusuru bilip de söylemeyene helâl olmaz».

«Hıyanet eden bizden değildir».

«Ticarete hıyanet karışırsa, bereket kalmaz».

«İyi tart ve iyi al» (Aldanma ve aldatma).

«En iyiniz, borcunu iyi ödeyeninizdir».

«Sıkışık borçluya mühlet veriniz».

«İbadet on kısımdır, dokuzu helâl kazanmaktır».

«Bir dirhem faiz, Müslüman'la yapılan otuz zinadan ağırdır».

«Helâl kazanmak için yorulup evine dönen kimse, günahsız olarak yatar, Yüce Allah'ın sevdiği kimse olarak kalkar».

«Yüce Allah, buyuruyor ki, haramdan kaçınanlara hesap sormaya utanırım».

(Hadîs-! Şerîf mealleri, İmam-ı Gazalî Hazretlerinin Kimyay-ı Saadet'inden alınmıştır.)

Kısaca, İslâm'da «iş ve ticaret ahlâkı», gayrın hakkını ihlâl etmemek demektir. Zira Cenab-ı Hak, ötede, «kul hakkı ile gelenleri», hak sahipleri razı olmadıkça, affetmeyeceğini bildirmiş bulunmaktadır.

İslâm'ın emir ve ölçüleri içinde çalışan, kazanan ve sarf eden müminlere ne mutlu.

4. İSLÂM AİLESİ, FERTLERİNİ, YARINKİ HAYAT MÜCADELESİNE HAZIRLAR:

İslâm ailesi, kendine mensup olan fertleri, huzur ve sükûn vasaatı içinde dinlendirecek yarınki «hayat mücadelesine» hazırlar. Hiçbir mekân, İslâmî ölçüler içinde kurulan ve vazife yapan aile yuvası kadar, insana huzur ve sükûn veremez.

İslâm ailesinin temel vazifelerinden biri de yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de buyrulduğu üzere, «aile yuvasını», bir huzur ve sükûn yeri yaparak aile fertlerini, hayatın çetin şartları içinde güçlü kılmaktır. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: «Allah, evlerinizi, sizin için, bir huzur ve sükûn yeri yaptı». (Bkz. en-Nahl Sûresi, âyet 80).

Gerçekten de aile, huzur ve sükûn yeri haline gelmelidir. Günümüz sosyologları, insan sinir sisteminin, bugünün hayat şartlarında çok fazla yıprandığını, bedenî ve ruhî gerginliklerin had safhaya ulaştığını, insanların huzur ve sükûna çok muhtaç duruma geldiklerini belirtiyorlar. Bazı sosyologlar, bilhassa ailenin bir huzur ve sükûn vasatı olma vazifesinin, günümüzde, gittikçe ehemmiyet kazandığını ısrarla ifade ediyorlar. (Bkz. Carl Zimmerman, Yeni Sosyoloji).

Sosyologlar gibi, psikiyatristler de aileyi, gittikçe artan «içtimai ve iktisadi» gerginliklerden, yalnızlıklardan ve gürültülerden kaçarak sığınabileceğimiz, sakin, sevildiğimiz ve sevdiğimiz insanlarla dolu, bize rahatlık ve güven veren «bir yuva» ve «bir sığınak» olarak vazife yapan bir müessese olarak görüyor ve bu müessesenin güçlenmesini arzu ediyorlar. Çünkü bu müessese zayıflarsa, bu büyük manevî ihtiyacı karşılayacak başkaca bir «sığınagımız» olmayacaktır.

Esefle belirtelim ki, bugün, hem kapitalist, hem komünist dünyada aile, bu huzur ve sükûn vazifesini hakkıyla yapamaz duruma düşmek üzeredir veya bazı noktalarda düşmüştür. Bu iki dünyada, aile, âdeta gündüzleri yoktur. Babalar ile birlikte analar da «işe gitmekte», çoluk çocuk bir yerlere bırakılmakta ve başıboş kalmakta, akşam eve yorgun ve argın gelen ebeveyn, onlarla ilgilenmeye vakit bulamadan, ertesi gün başlamakta, dolayısıyla aile, bu mühim vazifesini yerine getirememektedir. Öyle anlaşıyor ki, ailenin bu duruma düşmesinde «hayat müsterektir» sloganı altında, aileye ve çocuklara zarar vermek pahasına, «anaların» da tıpkı «babalar» gibi, evinin dışında çalışmaya zorlanmasının payı büyüktür. Günümüz sosyologları, pedagogları, psikiyatristleri ve ilim adamları, bu konuyu, artık apaçık bir çılgılık biçiminde ortaya koydukları halde, her nedendir bilinmez, bu sesleri işitmek pek mümkün olmuyor.

O halde, Müslüman münevverlere düşen iş, kapitalist ve komünist dünyada «kadının ve ailenin durumunu» bütün çıplaklığı ile ortaya koymak ve bunların doğurduğu tehlike karşısında, alınabilecek tedbirlere işaret etmektir. Önce şunu, belirtelim ki, Allah, kadın ile erkek arasında güçlü bir «muhabbet bağı» koymuştur. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim'de Hazreti Âdem yaratıldıktan sonra, Allah, Hazreti Âdem'in «gönlü, kendisine ısınсын diye eşini yaratmıştır». (Bkz. el-A'raf Sûresi, âyet 189). Allah, kadın ile erkek arasında bir «gönül bağı» kurduğuna göre, ne maske altında yürütülürse yürütülsün, kadın ile erkek arasında, çatışma, rekabet duyguları ve düşmanlık ihdas etmeye çalışanlar ya «ruhî sapıklardır», yahut «art niyetli aile düşmanlarıdır». Normal olan duygu, cinslerin birbirlerini sevmesi, sayması ve korumasıdır. Şanlı Peygamberimiz şöyle buyururlar: **«Bu dünyada bana, üç şey sevdirdi: Güzel koku, kadınlar ve iki gözümün nuru namaz».**

Ne gariptir ki, kapitalist ve komünist dünyada, sahte bir feminizm (kadın hakları savunuculuğu) maskesi altında, yürütülen ve bütün gücünü «kadın-erkek çatışmasından alan» bir «kadın hakları istismarcılığına» şahit oluyoruz. Aynı oyunu komünistler de «ezen ve ezilen diyalektiği» içinde sürdürerek aileyi, bir nevi «sınıf çatışması» havası içinde dağıtmak, orayı bir huzur ve sükûn yeri olmaktan çıkarıp bir kavga ve çatışma yeri yapmak istemektedirler. Onların bu tutuşları, şayet, bir «ruhî sapıklık» olarak değerlendirilmeyecekse, mutlaka bir ihaneti temsil etmektedir.

Asla unutulmamalıdır ki, bir cemiyetin içtimaî, iktisadî harsî ve siyasî meseleleri incelenirken, o cemiyetin yaraları ve acıları ele alınırken, bunların kadınlara, erkeklere ve çocuklara yansıyan biçimlerini «cinsiyet çatışmaları» tarzında ele almak, bize hiç de mâkul gelmiyor. Elbette, geri kalmış veya mustarip cemiyetlerde, ezilen erkekler de, ezilen kadınlar da, ezilen çocuklar da bulunacaktır. Böylece yara almış bir cemiyette, ıstırapları arttırmak için, bir de «cinsiyet âmilini» mesele yapıp aile içi çatışmaları ve sıkıntıları körüklemenin pek büyük faydası olacağını sanmıyoruz, hatta «tâli âmilleri», mübalağalı bir şekilde ortaya koyup «esas gerçekleri» gizlemenin çok zararlı olacağına inanıyoruz.

KAPİTALİST DÜNYADA KADIN VE AİLE:

18. asırdan sonra, Batı'da, büyük sanayi inkılâbıyla birlikte, aile hayatında da mühim değişimler görüldü. Bir taraftan içtimaî ve iktisadî hayatta meydana gelen değişimler aileye, ailedeki değişimler de içtimaî ve iktisadî hayata yansyarak bugünlere gelindi. 19. asrın ortalarına doğru, Batı Avrupa'da erkek işçilerin, kapitalistlerin istismarına dayanamayarak isyan etmelerinden sonra, binlercesi kitleler halinde işten kovuldu, hatta katledildi. Daha ucuza çalışabilecekleri ve daha uysal olabilecekleri beklenen kadınların ve çocukların birden bire iktisadî hayata çekilmeleri bundan sonra hızlandı. Liberalist ve kapitalist dünyada, birden bire, sahte bir feminizm cereyanı icat edildi. Erkek işçilere karşı kin ve husumet dolu dünyaperestler, şöyle konuşuyor ve yazıyorlardı: «Kadınlar da niçin erkekler gibi çalışmasın? Artık, onları, erkeklerin tahakkümünden ve esaretinden kurtarmak gerekir. Erkek işçilerden boşalan yerleri kadınlar doldurmalıdır. Onları, çocuk doğurmaktan ve yetiştirmekten başka iş yapmayan kimseler olmaktan kurtarmalıyız. Kadınların da erkekler gibi, serbest bir hayata ihtiyaçları vardır...».

Böylece, zaten iktisadî güçlüklerin pençesinde kıvranan, işsiz ve serseri dolaşan kocaların kahrına dayanamayan «analar», mecburen, çocuklarını, birilerine bırakarak işyerlerine, fabrikalara ve bürolara koştular, «ekmek derdine» düştüler. Üstelik kapitalist dünyada, kadını ve aileyi koruyacak müesseseler de yoktu. Erkek işçiler gibi, kadınlar da, çocuklar da himayeden mahrum idiler.

Öte yandan, o asırda, sanayi tesisleri ve iş yerleri yetersiz olduğundan ve kitleler halinde işten kovulan «erkek işçiler» ve iş bulamayan köylü gençler ya serserice dolaşüyor, ya meyhanelerde ve kumarhanelerde vakit öldürüyor veya «yer altında» oluşan hırsız ve soygun şebekelerine katılıyordu. Böylece kapitalist dünyada hırsızlık, soygun, cinayet, fuhuş, alkolizm ve uyuşturucu madde düşkünlüğü bir felâket halini alıyordu. Köylerde barınmayan nüfus, «sanayi şehrinin» etrafında «gecekondu» meydana getiriyor, işsizlik ve sefalet koyulaşüyor, emek hızla ucuzluyor, her türlü içtimâî ve iktisadî garantiden mahrum kalan işçiler, ya zulme boyun eğiyor veya en küçük bir kıpırdanışta işini kaybediyordu. Böylece, işsizler ordusu gittikçe büyüyor, kapitalist çevrelere karşı gelişen kin ve öfke, «mülkiyet şuurunu» zayıflatıyordu.

Gerçekten de o asırlarda, «emek» iyice ucuzlamıştı; hele kadınların ve çocukların «erkek işçilerin yerini alması» ile büsbütün ucuzlayacaktı ve 19. asrın «korkunç istismarı» başlayacaktı. Maalesef, kapitalizmin bu hatası veya oyunu, Batı'da sınıf çatışmaları, isyanlar ve ihtilâller çıkmasına yol açacaktı.

Böylece dünya, büyük bir felâkete doğru sürüklenirken, kapitalistler, hâlâ, işin vahametini anlayamayacak, bu içtimâî çatışmaları ve çalkantıları, saptırmak ve şaşırtmak için, ne mümkünse yapacaklar, mücadeleleri «erkek-kadın rekabeti kılığı» içinde soysuzlaştırmak isteyeceklerdi. Böylece, kapitalist dünyada yeni yeni kadın tipleri doğacaktı.

Evet, kapitalizmin bağrından yeni yeni «kadın tipleri» fıskıracaktı. Bir tarafta, kapitalistin biriktirdiği ve ele geçirdiği zenginliklerin üzerine oturan ve dünyaperestlerin arzularına göre süslenen, yaşayan ve lüks arayan, «analık vazifesini» bırakıp «seks hürriyeti» adı altında «altın ilâhına» yaranarak «metres hayatı yaşayan», çılgın bir müziğin eşliğinde, başka insanların ıstıraplarını unutarak yaşamaya ve mutlu olmaya çalışan «burjuva kadın tipi»; diğer tarafta, «hem aile içinde çalışan», hem de «aile dışında çalışan» ve fakat bir türlü aradığı zenginliği ve mutluluğu bulamayan ve gittikçe «proleterleşen ve aileden uzaklaşan» namuslu ve fakat «yorgun ve mutsuz kadınlar»; öte taraftan, korkunç bir propaganda ile meydana getirilen «kapisli kadın dünyasına» ayak uyduramayan, kocasının kazancı ile istediğini ele geçiremediği için ıstırap duyan, devletin himaye ve desteğini görmediği için kendini ailenin dışına atan,

zamanla ailenin, kocanın, çoluk çocuğun çekilmez bir yük olduğuna inandırılan, evlenmeden de yaşamanın ve mutlu olmanın mümkün olduğuna şartlandırılan ve her türlü istismara açık «proleter kadın».

Bugün, her şeye rağmen, kapitalist dünyada, kendini mukaddes aile yuvasına vakfeden «analar» ve «aile kadınları» hâlâ pek çoktur. Ancak, çok yönlü ve maksatlı propagandalar ile «evinde çalışan» ve «analık vazifesini mukaddes bilen» kadınları, hor ve hakir düşüren açık ve gizli yayınlar kesiflettikçe, bunların sayısı da hızla azalmaktadır. Böylece, kapitalist dünyada, yalnız aile zayıf düşmekle kalmakta, nüfus artış hızı düşmekte, sahipsiz ve serseri çocuk ve gençlerin sayısı artmaktadır. Ananın ve ailenin fonksiyonlarını yüklenmek isteyen bütün müesseseler yetersiz kalmakta, hippiler, asi gençler, uyuşturucu madde düşkünleri, anarşist ve nihilist bir gençlik cemiyeti sarmaktadır. Analar, bu faciayı görmekte ve maalesef, artık geri dönememektedirler. Bu konuda, nedense «devlet» vazifesini yapmamaktadır. Birçok sosyologun, pedagogun ve psikiyatristin çığılgı duyulmamaktadır. Hiç şüphesiz, bu, bir medeniyetin çöküşüdür...

KOMÜNİST DÜNYADA KADIN VE AİLE:

Sosyalistler ve komünistler de «Kadın Hakları» konusunu çok istismar ederler. Billhassa onlar, kapitalist dünyada yaşayan kadınların meselelerini istismar ederek propagandalarını sürdürürler.

Komünistler, aileyi, «eski üretim ilişkilerinin bir üst yapısı» olarak bugün için lüzumsuz bulurlar. Onlar, ailede çalışan ve kendisini çoluk çocuğuna vakfeden «anaları», tufeyli yaşamakla ve «üretim dışında» kalmakla itham ederek hor ve hakir görürler. Analık vazifesinin kudsiyetini inkâr edip kadınları, kollektif çiftliklerde, fabrikalarda, her türlü iş ve faaliyet sahasında «boğaz tokluğuna» çalıştırarak güya «üretici» durumuna getirdiklerini sanmaktadırlar. Komünizm, teoride aileyi gereksiz bulur ve onun lağvedilmesini (dağıtılmasını) ister. Bir ara Sovyet idarecileri, bu düşüncelerini tatbik etmek istemiş, aileyi dağıtmışlardı. Güya onlar, «insanların üremesini» devlet eliyle planlayacak, doğan çocukları «komünist partizanlar» eliyle eğiterek «kızıl bir ordu» ve «kızıl bir işçi dünyası» kuracaklardı. Çocukların bakımından ve geçiminden aile ve kadın sorumlu tutulmayacak, kadınlar da erkeklerle birlikte «proleterleşecekler»di.

Fakat hayrete şayandır ki, bu tatbikat iyi netice vermemişti. Çünkü komünist dünyada «proleter kadınların» (amele kadınların), iktisadî hayata ve istihsale ne getirdikleri ayrı bir tartışma konusu olarak bir tarafa, anaların, aile ve çocuklarından uzaklaştırılmaları, iktisadî, içtimâî, harsî ve siyasî hayatın en mühim unsurunu teşkil eden «insanın» beden ve ruh sağlığını tehlikeye atmıştı.

Anaların da tıpkı babalar gibi, aile ve çocuklarını terk ederek «iktisadî mücadele vermesi», çocukların doğum, bakım ve terbiyesi-ni esash biçimde etkilemiş, komünist dünyada da doğum nisbeti hızla düşmüş, aile bağları gevşemiş, gayr-ı meşru nesiller ortalığı sarmış, şefkat ve himayeden mahrum nesiller çoğalmış, devletin ve kuruluşların ilgi ve yardımları yetersiz kalmış, genç nesiller fiilen «öksüz duruma» düşürülmüş, bunun tabîî bir neticesi olarak komünist dünyada da melânkolik, şevksiz, egoist, huzursuz, materyalist, nihilist, inançsız ve alkolik bir nesil doğmuş bulunmaktadır.

Bu durum, hem ana ve babaların, hem de «Sovyet idarecilerinin» dikkatini çekmiş, bunun üzerine «komünist partisi» kendi kontrolünü gevşetmemek şartı ile «ailenin yeniden kurulmasına izin vermiştir». Bununla birlikte, hemen belirtelim ki, ananın statüsü pek değişmediği için, «proleter dişi» yahut «amele ana», bütün çırpınmalarına rağmen, kendisini ailesine vakfedememekte, komünist partizanların direktif ve kontrolü altında ve evinin dışında çalışmaya mahkûm bulunmaktadır.

Nitekim ana «proleterleşince», doğduğuna ve doğurduğuna bin pişman olmakta, sahipsiz ve himayesiz kalan çocuklarının, kendisi hayatta iken «öksüz bırakılmalarına» yanmakta ve fakat elinden bir şey gelmemektedir. Bu durumu gören genç kızlar ve kadınlar, bu azaba düşmemek için ya evlenmekten kaçınmakta veya evlenirlerse, doğurmamaya çalışarak analık vazifelerinden soğumakta, kısaca arı kovanındaki «amele dişi» statüsüne ister istemez razı olmaktadır.

Bütün bu faciaları göre göre, komünistler, hiç utanmadan, İslâm ailesine ve İslâm kadın ve anasına saldırmakta, İslâm dininin kadını «esire durumuna» getirdiğini iddia etmekte, miras hukukumuzu kendince tenkit etmektedirler. Hâlbuki komünist dünyada, «proleter kadın», yalnız köle statüsünde değil, her türlü mülkiyet hakkından ve hatta doğurduğu çocuk üzerindeki haklarından dahi mahrum bırakılmış, malsız, mülksüz, karın tokluğuna çalışan, «par-

tinin istediği gibi düşünen, giyinen, yiyen, içen ve çalışamaz duruma gelince de «bir devlet pansiyonunda» ölümü bekleyen yalnız ve ümitsiz bir «dişi amele»dir.

Yalnız şu var: Komünist dünyada, «dişi» veya «amele dişi», komünist bir «partizanın» dikkatini çekecek kadar güzelse yahut zeki ve kabiliyetli ise «şanslı» sayılır. Zira partizanların karıları, kızları «Yeni Sınıfın» burjuvalaradır. Onların yüksek tahsil yapma, atlet veya balerin olma, devlet işlerinde vazife alma, lüks ve konfora sahip olmak hakları (!) vardır. Ama unutmayın ki, komünist partisine kaydolan ve bu «avantajlara konmak», sizin elinizde değildir; onlar, sizi uygun görürlerse seçerler ve alırlar. Düşünün, günümüzde, nüfusu 200 milyona varan bir komünist memlekette, «partiye» kayıtlı «asıl üye» sayısı ancak 6 (altı) milyon kişidir. Bu, umumî nüfusun yüzde üçü demektir. Hiçbir komünist memlekette, bu nisbet, yüzde beşi geçmemektedir. Ne gariptir ki, İngiltere gibi kapitalist ve aristokrat bir memlekette de «Lordlar Sınıfının» umumî nüfusa nisbeti yüzde beştir. Gerçekten de birçok komünist memlekette yapılan müşahedeler ile de tespit olunmuştur ki, oralarda, kapitalist burjuvaziye taş çıkartacak bir lüks ve konfor içinde yaşayan bir «komünist partizanlar sınıfı» mevcuttur. Bu gerçeği dile getirdiği için, «Yeni Sınıf» adlı kitabın yazarı Yugoslav Komünist Partisi'nin Tito'dan sonra ikinci adamı Milovan Đilas, yalnız komünist partisinden kovulmamış, yıllarca zindana da konmuştur. Durum, bütün komünist memleketlerde aynıdır. Çünkü komünizm budur.

Komünizmde, bilhassa şehirlerde, ailenin kendine bir «ev edinme hakkı» bile yoktur. Mülkiyet hakkı ya daraltılmış veya tamamen kaldırılmış olduğundan, aile, «ev edinmek» yerine, kollektif mülkiyete ait evlerde, partinin izni ile kalabilmektedir. Köylerde durum biraz daha farklı olmakla birlikte, bilhassa büyük şehirlerde «ev», âdeta bir otel veya pansiyon gibidir. Dolayısı ile «aile fertlerini» huzur ve sükûna kavuşturacak mahremiyeti yoktur. Böylece, zaten dokunulmazlığı bulunmayan bir ev, her an «kızıl partizanların denetimine» açık olmakla da ayrı bir huzursuzluk kaynağı olmaktadır. Yani, komünist dünyada, bu iğreti aile ve yer, insanın sığınacağı, içini dökeceği ve rahatlık bulacağı bir «yuva» olmaktan çok uzaktır. Bu sebepten komünist cemiyetlerde de insanların ruh sağlığı bozulmakta ve sınırları törpülenip durmaktadır.

İşte, kapitalizm ve komünizmin aileyi ve kadını getirdikleri nokta... Şimdi ne olacak? Bu sorunun cevabını onlar arasın. Biz, İslâmî emir ve ölçülere uyarak «İslâm ailesini» gözümüz gibi koruyacak, «İslâm'ın mukaddes anasını», Allah ve Resulünün emrettiği ölçüler içinde tutarak yüceltmeye devam edeceğiz. Gerçekten de «kurtuluş İslâm'dadır». İslâm'ın dışında hayat arayanlar mutlaka zarar edeceklerdir. Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«And olsun asra ki, gerçekten insan, kesin bir zarardadır. Ancak, iman edenler ile güzel amel (ve hareket) de bulunanlar, bir de birbirine hakkı tavsiye, sabrı tavsiye edenler böyle değildir»**. (Bkz. el-Asr Sûresi, âyet 1 -3).

5. İSLÂM AİLESİ, ÇOCUKLARINA «CİHAD»

RUH VE ŞUURU VERİR:

İslâm ailesinin beşinci temel vazifesi, çocuklarına «CİHAD» ruh ve şuuru kazandırmaktır. İslâm terbiyesinin esası, Şanlı Peygamberimizin de buyurdıkları gibi: **«Allah için dostluk ve Allah için düşmanlık»**tır. Müslüman, Allah için olmayan şahsî dostluklara ve düşmanlıklara itibar etmez. Onun «dostluğu» da «düşmanlığı» da «Allah için» olduğundan, «dostluğuna güvenilir» ve «düşmanlığından korkulur». Allah ve Resulünün dostları, Müslüman'ın dostu, düşmanları da düşmanlarıdır. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de buyrulduğuna göre: **«Allah, müminlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı onurlu ve zorlu»** insanları ve kavimleri sever ki, bunlar, **«Allah yolunda, savaşı ve kınayanların kınamasına aldırmayan»** yiğitlerdirler. (Bkz. el-Mâide Sûresi, âyet 54).

Savaş kelimesi, umumiyetle insanlara sevimsiz gelir. Hâlbuki savaş vardır ki «zulümdür, cinayettir», yine savaş vardır ki, «haklıdır ve kahramanlıktır». Tarihleri inceleyin, orada, hem «lanetlenecek», hem «övülecek» savaşlar vardır. Nitekim insanları «sahte mabutlara tapındıran ve kanlı diktatörlere esir yapan» bütün savaşlar lanetlenmeye, «Allah'tan başka ilâh yoktur» diyerek insanlığın şerefini kurtarmaya çalışan Şanlı Peygamberin savaşı övülmeye layıktır.

Durum günümüzde de aynıdır. Billâz, İslâm âleminin, aşağı yukarı, üçte ikisini sömürgeleştirdikten sonra, geri kalan kısmını da yutmaya hazırlanan «kara» ve «kızıl» emperyalizmin savaşları lanetlenmeye, bu zâlim kuvvetlere karşı direnen İslâm âleminin ve

bütün mazlum milletlerin savaşları ise övülmeye değer. Vatanları parçalamaya, milletleri esir almaya çalışan gizli ve açık düşmanların savaşları lanetlenmeye, «öz yurdunda garip, öz vatanında parya» olmak istemeyen ve kendi varlığını ve bütünlüğünü savunan milletlerin verdikleri savaşlar övülmeye değer.

İslâm, «şerefli savaşları» takdir eder, «şerefsiz savaşları» lanetler.

İslâm'da «cihad», şerefli bir savaştır. Çünkü cihad, Allah için, Hak yolunda meydana gelecek çatışmalarda canıyla, malıyla, yazıyla, sözle ve her vasıta ile çalışarak zulmü, onu doğuran nizamı, her türlü sahte mabudu yıkmak için savaşmak, insanları «tevhid» şuuru ve nizamı içinde kardeşliğe ve dayanışmaya davet etmek, mümkünse herkesi, «dünya» ve «ahiret» saadetine ulaştırmak için gayret göstermek demektir.

İslâm'da cihad, «müminlerin», kendilerini, vatan ve devletlerini «şer kuvvetler» karşısında sadece «savunması» demek değildir; gerektiğinde düşmana karşı, çok müessir bir «taarruz» stratejisi içinde hareket ederek, bu kuvvetleri tesirsiz kılmak demektir.

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'den, cihad ile ilgili birkaç âyet-i kerime meali okuyalım: **«Size savaş açanlarla, Allah yolunda, siz de dövüşün, aşırı gitmeyin. Şüphesiz ki, Allah, aşırı gidenleri sevmez. Onları (sizinle savaşanları), nerede yakalarsanız öldürün; onları, sizi çıkardıkları yerden çıkarın... Bununla birlikte, (onlar, savaşmaktan) vazgeçerlerse (siz de bırakın)... Fitne kalmayınca, din de yalnız Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın. Vazgeçerlerse, artık zâlimlerden başkasına hiçbir husumet yoktur».** (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 190, 191, 192, 193).

Barış (sulh) kelimesini sevmeyen insan olur mu? Barış, dostluk ve güvenlik içinde yaşamak demektir; insanlar arasındaki meselelerin çatışmasız ve kansız çözülmesi demektir. Bunu kim istemez ki?... Bu noktada belirtelim ki, tıpkı savaşlar gibi, barışın da «şerefli-si» ve «şerefsizi» vardır. Taraflardan birini «mütehakkim», diğerini «mahkûm» düşüren, bir tarafa «kahkaha attırırken», diğer tarafa «gözyaşı döktüren», zâlimi «haklı», mazlumunu «haksız» ilân eden «barışa», şerefli barış denebilir mi?

Son iki üç asırdan beri İslâm dünyasının üstüne çullanan, çeşitli renk ve biçim içinde, maske değiştirip duran emperyalizm, milyonlarca Müslüman'ı esir ve sömürge yaparken hep «barış

narası» atıp durdu; zorla ve kanla «şerefsiz barış konferansları» tertip etti ve istediği yağlı lokmalara kondu. Hâlbuki barış, her türlü tahakkümün yıkılması, yüce ve mukaddes prensiplerin aydınlığında teessüs eden «gerçek adalet nizamı» içinde, mazlumların haklarını almaları, zâlimlerin ve gaddarların cezalandırılmaları demektir. Yine barış, Allah rızası için ve Allah'ın koyduğu mukaddes ölçüler içinde, bütün renk ve biçimleri ile emperyalizmin ve sömürgeciliğin son bulması, insanların hem hür, hem tok olması, hem de Allah'tan başkasına kul olmaması demektir. Dünya, «barış havarisi» kesilip en adi, en alçak ve en sinsi düşmanlıklarla ve savaşlarla «barış» kelimesinin temiz mânâsını kirleten nice şerefsiz kadrolara, hükümetlere ve devletlere şahit olmuştur.

Barış kelimesi, mazlumun, mağdurun ve mahkûmun dilinde «saminî bir çılgıktır» da zâlimin, gaddarın ve mütehakkimin dilinde bir «riya ve uyutmaca yalanıdır». Kendileri, en korkunç silâhlara ve kahredici imkânlarla sahip oldukları halde, İslâm dünyasında işe yarar bir «atom reaktörü» bile görmeye tahammül edemeyen, Müslümanların, en iptidâî silâh ve mühimmat ile yetinmesi için, binlerce oyun ve tertip tezgâhlayan emperyalizmin, «barış» ve «yumuşama» propagandalarına aldanmak için ahmak olmak gerekir.

Bize göre, «savaş kıskırtıcılığı» ne kadar çirkin bir iş ise, sahte barış sloganları ve savaş aleyhtarlığı propagandaları ile Müslümanları ve bütün İslâm âlemini «pasifleştirmek» ve «modern silâhlardan ve imkânlardan» mahrum bırakmak da o kadar çirkindir. Müslümanlar uyanık olmalı, yahut artık uyanmalıdırlar.

Evet «barış» güzel bir şeydir. Onun için yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim' de şöyle buyrulur: «**(insanları), Rabbinin yoluna hikmetle, güzel öğütle davet et. Onlarla mücadeleni, en güzel (yol) hangisi ise onunla yap**». (Bkz. en-Nahl Sûresi, âyet 125).

Ayrıca, Yüce Kitab'ımızda: «**Ey müminler! Bağlandığınız ahitleri yerine getirin**» diye emrolunur. (Bkz. el-Mâide Sûresi, âyet 1). Bununla birlikte, müminler, unutmamalıdırlar ki, «savaş gücü», barışın en büyük teminatıdır. Bu güçten mahrum olanlar «şerefli barışlar imzalamaktan» da mahrum kalırlar.

İSLÂMİYET VE ASKERLİK:

İslâm'da cihad farzdır. Onun için her Müslüman şu veya bu ölçüde «asker»dir. Müslümanlar, bir bütün halinde «Allah'ın ordusu» olmak şerefini taşırlar. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: «**Sizinle topyekûn savaş edenlerle, sizler de topyekûn savaş edin**». (Bkz. et-Tevbe Sûresi, âyet 36). Topyekûn savaşta erkek, kadın, ihtiyar, genç, çoluk ve çocuk, her müminin, kendine göre yapabileceği bir şeyler vardır. Müminler, buna en küçük yaşlardan itibaren hazırlanmalıdırlar. Onun için Şanlı Peygamberimiz, çocuklarımıza: «**Yüzmeyi, güreşmeyi, ata binmeyi, ok atmayı... öğretiniz**» diye buyurmuşlardır. Kadınlar ve kızlar da cihada hazırlanmalıdır, Çünkü topyekûn bir savaşta onların da yapacağı pek çok iş vardır. Bir hanım sahabî anlatıyor. «**Gıfar kabilesinden bir grup kadınla birlikte Resulullah'a geldik: 'Ya Resulullah! Biz de seninle beraber sefere iştirak etmek istiyoruz. Yaralıları tedavi eder, elimizden geldiği kadar Müslümanlara yardım ederiz, diye teklifte bulunduk. Resulullah: 'Peki, Allah'ın lütfü ile' diye buyurdular**». (Bkz. M. Y. Kandehevî, Hadîslerle Müslümanlık, Cilt 2 s. 590).

Müslüman cemiyetlerin, zamanın ve zeminin şartlarına göre, savaşa hazırlanmaları, korunma tedbirlerini almaları, gerekirse «gerilla savaşlarına», gerekse «topyekûn savaşlara» göre hazırlıklı bulunmaları emredilmiştir. Bu konuya ışık tutan âyet-i kerime mealini birlikte okuyalım. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de buyruluyor ki: «**Ey iman edenler! (düşmanlarınıza karşı) korunma tedbirinizi alın da küçük kıt'alar halinde harbe çıkın, yahut toptan seferber olun**». (Bkz. en-Nisâ Sûresi, âyet 71). Öte yandan, savaş için Müslümanların el ve işbirliği yapması da emrolunmaktadır: «**Allah yolunda elbirlik gazaya çıkın**». (Bkz. et-Tevbe Sûresi, âyet 38).

İslâm'a göre, muasır şartlarda, savaşa hazırlanmış ve en gelişmiş silâh ve tekniklere sahip olan milletler ve cemiyetler «refah» bulacaklardır, bunun aksine, bu konuda zayıf ve iptidai olan cemiyetler de sefalette kalacaklardır. Gerçekten de müşahedeler göstermiştir ki, dünyanın en müreffeh memleketleri, aynı zamanda muasır şartlara göre «savaşa hazırlanmış» cemiyetleridir. Bu konuda Şanlı Peygamberimizin şu hadîsini ibretle ve dehşetle okuyalım: «**Savaş için hazırlıklı olduğunuz müddetçe refah içinde yaşarsınız**». (Bkz. M. Y. Kandehevî, a. g. e. Cilt 2, s. 413).

İslâm'da cihad, dünyamızı mâmur kılmaya yaradığı gibi, belki ondan daha ziyade «manevî bir ticaret» yoludur. Cihadın öz ve tek maksadı. Allah'ın rızasını kazanmak ve Hak ve hakikatin hâkimiyetini tesis etmektir. Buradan elde edilecek manevî kazançlar, tabiî bir netice olan, dünyevî menfaatlerden, kat kat üstündür. Bu konuda yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«Ey iman edenler, size hepinizi acıklı bir azaptan kurtaracak, doğru bir ticaret yolu göstereyim mi? Allah'a ve peygamberine iman etmek, mallarınızla, canlarınızla Allah yolunda savaşmak... Bu, sizin için çok hayırlıdır, eğer bilerseniz».** (Bkz. es-Saf Sûresi, âyet 10-11).

Asker **Peygamber Hazreti Muhammed:** (O'na binlerce salât ve selâm olsun). Her peygamberin sevdiği bir meslek vardı. Bunu daha önce belirtmiştik. Şanlı Peygamberimizin de «sevdiği» ve «kendisi için seçtiği» meslek «askerlik» idi. Yani, Allah yolunda «cihad etmek». Bu sebepten olacak Müslüman - Türkler, kışlalarına **«Peygamber Ocağı»** derler, askerliği, Şanlı Peygamberimizin mesleği bilirler.

Gerçekten de Şanlı Peygamberimiz «Asker Peygamber»di. Çünkü bizzat O; **«Yüce Allah, benim rızkımı, kılıcımın gölgesi altına yani Allah yolunda savaşmaya bağlamıştır»** diye buyururlar. (Bkz. İmam-ı Gazali, Kimyay-ı Saadet, A. F. Meyan, s. 234, 3. Baskı, 1971).

Kaldı ki, Şanlı Peygamberimiz, bizzat başkomutanlığını yaptığı savaşlarda, üstün peygamberlik vasıfları yanında, eşsiz bir «askerî dehâ» sahibi olduğunu da bütün dünyaya kabul ettirmiştir. Meşhur İngiliz tarihçisi Carlyl, **«Kahramanlar»** adı ile dilimize çevrilen eserinde, Şanlı Peygamberimizi, «beşer tarihinin en büyük kahramanı» olarak birinci sıraya alır.

Şanlı Peygamberimiz, yalnız «kılıcını» değil, «malını, mülkünü ve hayatını» Allah yolunda cihada vakfetmişlerdi. **Bir** peygamber, bir başkomutan ve bir devlet başkanı oldukları halde, bütün zenginliğini, malını ve mülkünü Allah için cihad yolunda sarf etmiş, dünyada, kendisi için fakirliği tercih etmiş, cemiyetini, cihad ruhu içinde refah ve zenginliğe kavuşturmuştur. Kendinden sonra, devleti idare edecek kadrolara da örnek olması bakımından da şöyle buyurmuşlardır: **«Benim iki sanatım var: Biri fakirliğim, diğeri Allah yolunda savaşmam. Beni sevenler de böyle yapsınlar».** (Bkz. İmam-ı Gazalî, a. g. e. s. 654). Gerçekten de milletlerine «refahı»

verip fakir yaşamasını bilen liderler ne büyük liderlerdir. Yalnız, böyle kahramanlar, Şanlı Peygamberimiz gibi «**öväncüm fakir-liğimdedir**» diyebilirler. Makamlarını ve mevkilerini, birer «arpalık» haline getiren, kendine ve adamlarına «yağlı lokmalar» dağıtıp cemiyetin sefaleti üzerinde hora tepenler, Şanlı Peygamberimizin bu yüce sözlerini ya anlayamayacaklar veya yanlış anlamaya çalışacaklardır. Allah yolunda savaşmaya «**sanatım**» diyen Şanlı Peygambere ve Asker Peygambere binlerce selâm olsun.

İSLÂM'DA «GAZİLİK VE «ŞEHİDLİK»:

İslâm'da «mukaddes savaşın» adı «cihad»tır. Bu savaşa katılan erkek-kadın, genç-yaşlı, bütün müminlere «mücahid» veya «mücahide» denir. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurulmaktadır («Mücahidler), **Allah'a ve ahiret gününe iman eden, canları ve malları ile cihada katılan** (kimselerdir)». (Bkz. et-Tevbe Sûresi, âyet 44). Bunlar, aynı zamanda «**takva sahibi**» müminlerdir.

Cihad, ahdi bozan düşmana, müminlere zulmeden kâfirlere, mürtedlere, İslâm'ın açık ve gizli düşmanlarına karşı yapılır. Cihad, «ilâyî kelimetüllah» ve «nizam-ı âlem» için yapılan, zamanın ve mekânın şartlarına, vasıtalara ve imkânlarına göre yürütölen çok yönlü ve plânlı bir mukaddes savaştır. Müslümanların dinlerini, devletlerini, milletlerini, vatanlarını, ırz ve namuslarını korumaları şarttır. Düşman, ister «içten», ister «dıştan» tertiplerle saldırırsın fark etmez. Bu sebepten yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de; «**Size savaş açanlarla, Allah yolunda siz de dövüşün**» diye emredilmiş bulunmaktadır. (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 190).

İslâm'da, Allah yolunda ve Şanlı Peygamberimizin sünnetine uyularak yapılan savaşlara «gaza» adı verilir. İslâm'ın zaferi için, savaşa katılan mücahitler «ya gazi», «ya şehit» olmak ümit ve şevki içinde vuruşurlar. Yüce ve mukaddes kitabımızda, bu durum, «**iki güzellikten biri**» olarak övölür. (Bkz. et-Tevbe Sûresi, âyet 52).

Müslüman mücahidler, gerekli hazırlığı müteakip «emir ve komuta zinciri» içinde savaşa katılırlar ve kendilerini tamamı ile «Allah'a teslim ederler». «Gazilik mi», «Şehadet mi» nasip olacak? Bunu Allah takdir edecektir. «O'nun takdiri ise güzeldir.» Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, bizimle savaşan düşmana şöyle söylememiz emredilir: «**De ki, Allah'ın bizim için yazdığın-**

dan başkası bize erişemez. O, bizim Mevlâ'mızdır. Onun için, bütün müminler, yalnız Allah'a güvenip dayanmalıdır». (Bkz. et-Tevbe Sûresi, âyet 51). Şanlı Peygamberimiz: «**Şehit olmak ümidi ile dövuştüğü halde, bu emeline kavuşmayan müminlerin de şehit sevabı alacakları**» müjdesini vermişlerdir. İslâm'da «şehitlik mertebesi» çok yücedir. Çünkü onlar, «peygamberler ve sıddıklarla beraber olacaklardır». Bu sebepten Şanlı Peygamberimizin, «Allah'ın kılıcı» olarak övdükleri, büyük sahabî ve büyük asker Hazreti Halid, ölüm döşeginde, gözyaşlarını tutamayarak şöyle buyurmuşlardır: «Neden ağlıyorum, biliyor musun? Seksen yıl yaşadım, belki seksen savaşa katıldım ve seksen yara aldım. Fakat şehit olamadım. İşte ona yanarım».

İslâm'da şehitler, «ölümü tadan dirilerdir»; yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: «**Allah yolunda öldürülenleri, sakın ölüler sanma. Aksine, onlar, Rab'leri katında diridirler**». (Bkz. Âl-i İmran Sûresi, âyet 169).

DİN ÖLÇÜLERİ BAKIMINDAN CİHAD:

Şanlı Peygamberimizin buyurdıkları gibi: «**Cihad, kıyamete kadar devam edecek bir farzdır**». Cihad'ın «farz olduğunu inkâr eden» dinden çıkar. Çünkü yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de «cihad etmek» emredilmektedir. Bu konuda pek çok âyet-i kerime var, işte onlardan biri: «**...Allah'a ve ahiret gününe inanan, Allah'ın «e Resulü'nün haram ettiği şeyleri haram tanımayan, hak dini din** olarak kabul etmeyen kimselerle (bunlar, Ehl-i Kitap'tan bile olsalar, onlarla), **zelil ve hakir kendi elleriyle cizye verecekleri zamana kadar savaşın**». (Bkz. et-Tevbe Sûresi, âyet 29).

Cihad, bazen «farz-ı kifaye», bazen «farz-ı ayn» durumunda ortaya çıkabilir. «Kısmî seferberlik» hallerinde cihad «farz-ı kifaye» olur; yani, bir kısım Müslüman'ın bu farzı yerine getirmesi ile diğerlerinden bu borç kalkar. Aksine, «umumî seferberlik» halinde cihad «farz-ı ayn» olur. Yani, bütün müminlere düşmanı yenmek ve püskürtmek için savaşmak farz olur.

Cihad terk edilirse bütün Müslümanlar günahkâr olur. Cihadın inkârı ise küfür...

Düşman, bir İslâm memleketine saldırdığı zaman, kadın-erkek, yaşlı-geç herkesin, karşı taarruza geçmek için cihada katılması

«farz-ı ayn» olur. Böyle bir savaşa katılmak için, kadınların, kocalarından izin almalarına dahi gerek yoktur. Böyle bir durumda, mazereti olmaksızın savaşa katılmayan veya savaştan kaçan **büyük günah** işlemiş olur. İki gözü kör, çok ağır hasta, felçli ve kötürüm kimseler ile çocuklar için cihad farz değildir. Öte yandan, cephe gerisinde «vazifelendirilen kimseler» ile «İslâm'ın tâlim ve terbiye kadrosu» fiilî savaşa iştirak etmezler. Bu konuda yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«Müminlerin hepsi savaşa çıkacak değildirler. O halde bazdan (cephe gerisinde) din ve şeriat ilimlerini iyice öğrenmeli ve kavimleri geri dönüp geldiklerinde, onları uyarmaya devam etmelidirler»**. (Bkz. et-Tevbe Sûresi, âyet 122).

Cihad, Ramazan ayına rast gelmiş ve Müslümanlar sefer halinde ise, sonradan tutmak üzere, iftar edilebilir. Ebu Saîd el-Hudrî anlatıyor:

«Bir Ramazan ayında, Resulüllah ile birlikte savaşıyorduk. Ne oruç tutanlar tutmayanlara, ne de tutmayanlar tutanlara kızıyorlardı. Oruç tutmaya gücü yetenlerin tutmasının güzel bir şey olduğunu, gücü yetmeyen zayıfların oruç tutmamasının da yine aynı şekilde güzel olduğunu kabul ediyorlardı». (Bkz. Hadislerle Müslümanlık, cilt 2, s. 489, M. Y. Kandehevî).

Savaşta namaz, asla terk edilmez, savaş ve sefer şartlarına göre eda edilir. Bu konuyu aydınlatan bir âyet-i kerime mealini yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'den öğrenelim:

«Sen de içlerinde bulunarak kendilerine namaz kıldırдыңın zaman, onlardan (Müslümanlardan) bir kısmı, seninle birlikte (namaza) dursun, silâhlarını da (yanlarına) alsınlar. Bu suretle secde ettiklerinde arka tarafında bulunsunlar. (Bundan sonra), henüz namazını kılmamış olan diğer kısmı, gelip seninle birlikte namazlarını kılsınlar, onlar da ihtiyat tedbirlerini ve silâhlarını alsınlar. Kâfirler isterler ki, siz silâhlarınızdan ve eşyanızdan gafil olasınız da üstünüze çullansınlar. Yağmurdan dolayı güçlüğe uğradığınızdan veya hastalık halinde iseniz, silâhlarınızı (çıkarıp yanınıza) koymanızda bir vebal yoktur. Fakat bütün ihtiyat tedbirlerini alın». (Bkz. en-Nisâ Sûresi, âyet 102).

SAVAŞ VE İSLÂM'A DAVET:

İslâm'da esas maksat «ilây-ı kelimetullah»tır. Onun için müminler, çeşitli vasıtalarla, önce bu vazifelerini yaparlar. Kâfirleri, müşrikleri Allah ve Resulü'nün dinine davet ederler. Düşman, bunu kabul etmezse, bu sefer, İslâm'ın hükmen galebesini temin etmek için, «cizye» (bir nevi vergi) vermeleri teklif edilir. Buna da yanaşmazlarsa, savaşa başlanır. Müslümanlığı kabul eden veya «cizye» vermeye «evet» diyen kimselerle ve gruplarla, bu şartlara riayet ettikleri müddetçe savaşılmaz.

Topyekûn savaş hali olmadıkça, kadınlar, kocalarından izinsiz savaşa katılamazlar.

Savaşta, düşmanın çocukları, savaşamayacak durumdaki ihtiyarları, ev kadınları, akıl hastaları, mabetlerinden çıkmayan din adamları öldürülemezler. Savaşta vazife alan ve savaşta etkili olan kadınlar öldürülebilir.

Cihad, asrın gerektirdiği vasıta, teknik ve taktiklerle yapılır. Müslümanların böyle bir savaşa hazır olmaları farzdır. Aksi halde günahkâr olurlar.

İslâm'da, düşmana, silâh ve onu güçlendirici malzeme satmak yasaktır. Bu emre uymayan Müslümanlara «âsi» muamelesi yapılır. Düşmana yardım suçtur.

Müslümanların, muasır şartlara göre, savaşa hazır olmaları, günümüzde, çok mühim bir mesele haline gelmiştir. Düşmanlarından silâh ve malzeme alarak, onlara karşı savaşmak ve zafere ulaşmak çok defa mümkün değildir. Bu sebepten, Müslümanlar, ne kadar imkânları varsa, seferber etmeli, iş ve gönül birliği yaparak muasır silâh ve vasıtaları bizzat yapacak duruma gelmelidirler, Müslümanların bunun için muhtaç oldukları teknolojiyi geliştirmeleri «farz-ı ayn»dır. Bunu başaramayan İslâm cemiyetleri, günahkâr olacak, zelîl ve hakîr düşeceklerdir. Zaten, bir bakıma, İslâm dünyasının bugünkü acıklı durumu, bundandır.

Öte yandan Müslümanlar, sosyolojik, psikolojik ve ideolojik savaş vermek için gerekli bilgilere, kadrolara ve vasıtalara sahip olmak zorundadırlar; aksi halde günahkâr olurlar. Asla unutmamak gerekir ki, «güçlü ideolojiler», güçlerini ancak «güçlü bir teknoloji» ile ispat edebilirler. Aksi halde, haklılar haksız, mazlumlar zâlim, mağdurlar gaddar, medenî insanlar barbar ilan edilerek düşman-

larınca kahredilirler. Böylece, meydan, gerçekten haksız, zâlim, gaddar ve barbarlara kalır. Müslümanlar, milâdî 18. 19. ve 20 asırlar içinde, yani üç asırdan beri, hem «ideolojik» bütünlüklerini, hem «teknolojik» üstünlüklerini kaybettiklerinden sürünüp durmaktadırlar. Müslümanlar, bu halden kurtulmadıkça, bırakın «İslâm'a davet vazifelerini» yapmayı, kendilerinin, çoluk ve çocuklarının dahi Müslüman kalmak ve Müslüman'ca yaşamak şanslarını kaybedeceklerdir. Şimdi yine, Şanlı Peygamberimizin bir hadisini tekrarlamamızın zamanıdır: «**Savaş için hazırlıklı olduğunuz müddetçe refah içinde yaşarsınız**».

SAVAŞ VE GANİMETLER:

İslâm ordularının «savaş yoluyla» ele geçirdiği memleketler, bütün mal ve zenginlikleri ile «İslâm devletinin» olur. Bu konuda «devlet başkanının» çok geniş yetkileri vardır. İsterse, o memleketi, Müslümanlara taksim eder, isterse, eski ahalisini, «cizye» ve «hara-ca» bağlayarak topraklarında tutarak, idaresine alır.

Devlet reisi, esirler konusunda da serbesttir. Dilerse, Müslüman esirlerle mübadele eder, dilerse «fidye» alarak geri verir, dilerse «azınlık statüsü» içinde serbest bırakır, dilerse «ücretsiz çalıştırabilir», dilerse «savaş suçlusu» olarak «gerekli muhakemeden sonra» cezalandırabilir.

Savaşta düşmandan elde edilen gelirler ve ganimetler, devlet başkanı veya onun yetkili kılacağı kimseler eliyle taksim edilir. Bu ganimetlerin beşte biri devletin hazinesine gider, geri kalan beşte dördü de «savaşçılara» taksim edilir. Elde edilen ganimetlere, İslâm devleti el koymadıkça, taksim olunamaz. Müslüman askerler, «Dar-ı Harb'te» (düşman memleketinde), bulduğu gıda maddelerini yiyebilir, elde ettiği silâhları kullanabilir. Ancak, orada bulduğu ve elde ettiği bir şeyi kendi mülkiyetine geçiremez. Bütün mal ve zenginlikler, devlete ve kumandana emanet edilir. Taksim, savaştan sonra, «Dar-ı İslâm'da» yapılır.

Dar-ı harb, Müslümanlarla aralarında barış ve antlaşma olmayan gayrimüslimlerin ülkesi demektir.

Dar-ı İslâm, Müslümanların eli altında, hâkimiyeti dairesinde bulunan yerlerdir ki, İslâm ahalisi, oralarda güven içinde ve korkusuzca yaşarlar.

Dar-ı ridde, mürtedlerin (İslâm'dan dönenlerin) istilâ ve işgal ettikleri veya hâkimiyetleri altında kaldıkları yerlerdir.

Dar-ı zimmet, Müslümanların himaye ve hâkimiyetini kabul etmiş olan ve antlaşmalara göre gerekli vergiyi veren gayrimüslimlere ait yerlerdir.

Dar-ı bağı, devlete isyan ederek memleketin bir kısmı üzerinde hâkimiyet kuran grupların eline geçen İslâm beldesidir.

SAVAŞ VE BARIŞ HUKUKU:

Barışı sevmek barışa ulaşmaya, savaştan nefret savaşı önlemeye yetmez. Tarih, bize, «savaş ve barış» ikilisinin daima birlikte bulunduğunu ispat etmeye çalışmaktadır. Gelecek zamanların da böyle geçeceği kuvvetle muhtemeldir.

Tarih bildiriyor ki, «barış» ve «kardeşlik» sözlerine rağmen, insanlar, birbirleriyle savaşıyorlar; birbirlerinin mal ve zenginliklerini yağma ediyorlar; kadın, erkek, çoluk çocuk demeden birbirlerini öldürüyor yaralıyor ve «esir» alıyorlar. Cennet'ten kovulduktan sonra, «Arz'a indirilen» Âdemoğulları, o günden bugünlere kadar, bir diğeri ile boğuşup gelmektedir ve öyle anlaşılıyor ki, bu kavga, insanlar yaşadıkça var olacaktır. Bu konuda yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: **«Biz de kiminiz, kiminize düşman olarak buradan inin. Arz'da, sizin için, bir vakte kadar, durak ve faydalanılacak bir şey var demiştik»**. (Bkz. Bakara Sûresi, âyet 36).

Bazıları, tarih sayfalarından veya filmlerden, geçmişte, «esirlerin ve kölelerin» çektikleri ıstırapları öğrenmekte, «esir pazarlarını» üzüntü ile seyretmekte, insanlığın, bugün de benzeri dramlar yaşadığından habersiz görünmektedir. Hâlbuki, zamanımızda da kimileri, şu veya bu yolla elde ettiği «esirleri», «Sibiryâ'daki çalışma kamplarına», kimisi «Küba'daki şeker kamışı sahasına», kimisi «Güney Afrika'daki maden ocaklarına» göndermekte, oralarda yarı aç, yarı tok, sefalet ve kırbaç altında çalıştırmaktadırlar. Bunların «Mısır Ehlramlarında», «Roma'lı asillerin çiftliklerinde» çalışanlardan ve «İspanya savaş gemilerindeki forsalardan» hiç de farkları yoktur.

Bugün kapitalist dünyanın «hürriyet ve eşitlik», komünist dünyanın «adalet ve eşitlik» laflarına rağmen, her iki âlemde de aynı

ıstırap devam etmektedir. Bugün, esefle belirtelim ki, bütün dünyada, hâla, «beyaz kadın ticareti» devam ettirilmekte, kendi iffetini, bir sermaye gibi kullanan «açık veya gizli genelevlerde» sahipsiz ve himayesiz binlerce «kadın» istismar edilmektedir. Hâla derisinin rengi sebebi ile hor ve hakîr görülen «köle çocukları» yerlerde sürünmekte, kapitalist dünyada, «dünyaperest zenginlerin» önünde diz çökmekte ve boyun bükmetedirler. Komünist dünyada ise boğaz tokluğuna çalışmaya mahkûm edilen, mülkiyetsiz bırakılan, sesini yükseltmeye kalktığı zaman «Gulak Takım Adalarının» cehennemi soğukluktaki buzlu çalışma kamplarına, akıl hastanelerine gönderilen kadınlar ve erkekler yaşamaktadırlar. «Kızıl bir milletler hapishanesi» durumuna getirilen komünist memleketlerde, sayısını bilmediğimiz, birçok kavmin çocukları, gerçek birer esir ve köle hayatı yaşamaktadırlar. «Küçük Kızıl Diktatör Kastro» bile, insanları esir almakta, «şeker kamışı istihsalinde» bedava çalıştırmakta, sonra «çağdaş esir pazarlarında», birer traktör ile değiştirebilmektedir. Evet, «insan hakları, barış ve kardeşlik» nazarlarına rağmen, dünyamızın, şu andaki durumu da budur.

Bu durum, insanlık için «hem bir gerçek», hem de «bir üzüntü kaynağı»dır. Nitekim birçok devlet adamı, birçok teşkilât, hem bu «gerçeği» görmekte, hem «savaşları önlemeye çalışmakta», hem de şayet savaş çıkmışsa «acılarını hafifletmek» için çırpınmaktadır. Böylece, insanlık, **«milletlerarası, bir barış hukuku»** yanında, bir de aynı mahiyette bir **«savaş hukuku»** geliştirmek, bilhassa savaş esirleriyle ilgili «insanî, ahlâkî ve hukukî müeyyideler» getirmek istemektedir. Milletler arasında, bu tip anlaşmalar yapılmıştır da... Her şeye rağmen, bu gelişmeleri, takdir etmemek mümkün değildir.

Hemen belirtelim ki, İslâmiyet, bu ihtiyacı, ilk andan itibaren duymuş, «savaş esirleri, onların hayatları, eşleri, çocukları, malları, mülkleri ve yaşayışları» ile ilgili hükümler ortaya koyarak, bugünün insanlığına ışık tutacak bir «İslâm Savaş Hukuku» tedvin etmiştir. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat âlimleri, başta «Kitab», «Sünnet» ve «Ashabın icmaı» olmak üzere, temel İslâmî kaynaklara dayanarak, bu konuda çok değerli içtihadlar ortaya koymuş ve eserler yazmışlardır. Bu konu etrafında, Hanefî, Şafiî, Malikî, Hanbelî, ve Zahirî âlimlerinin yazdıkları eserler sayılamayacak kadar çoktur. Bu konuda geniş bilgi edinmek isteyen okuyucularımıza, en azından Ömer Nasuhî Bilmen'in Hukuk-u İslâmiye ve Istılahat-ı Fıkhiye

Kamusu adlı büyük eserinin 3. ve 4. ciltlerini okumalarını tavsiye ederiz.

İslâm, kendi dâvasını, mümkün mertebe, «barış şartları» içinde gerçekleştirmeye çalışır. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'in; **«İnsanları, Rabbinin yoluna, hikmetle ve güzel öğütle davet et. Onlarla mücadeleni, en güzel yol hangisi ise onunla yap»** emrine göre hareket eder. (Bkz. en-Nahl Sûresi, âyet 125).

Bununla birlikte, savaş kaçınılmaz duruma gelince de artık «savaşın kanunları ve hukuku» geçerlidir. Savaş neyi gerektiriyorsa o yapılır. Sizi yok etmeye gelen, vatanınızı ele geçirmeye çalışan, zenginliklerinizi yağmalamak isteyen, ırzınızı ve namusunuzu ihlâl etmeye çalışan düşmana gereken cevap verilir ve verilmelidir. Öyle ki, onlar mecalsiz ve takatsiz dize gelmeli ve sizin hâkimiyetiniz altına girmelidirler. Ve İslâm «savaş hukukuna» göre hesap vermedirler. Bu konuda yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«O küfreden erle (savaşa) karşılaştığınız zaman boyunlarınızı vurun. Nihayet onları, mecalsiz bir hale getirdiniz mi, artık bağı sıkı tutun. Ondan sonra da iyilik (yapın), yahut fidye (alın)»**. (Bkz. Muhammed Sûresi, âyet 4).

İslâm hukukuna göre, insanlarda asıl olan hürriyettir. Bütün insanlar, dünyaya hür olarak gelirler. Yalnız muhariblik sıfatı, (İslâm'a karşı savaşa fiilen katılan) gayrimüslimlerin hürriyetten mahrum kalmaları neticesini verebilir ve bu mahrumiyet, dolaylı biçimde, bunların çoluk çocuğuna da yönelebilir.

İslâmiyet yayılmaya başladığı bir devrede, bütün milletlerde şiddetli bir esaret usûlü vardı. Her millet, savaşlarda ve diğer sebepler ile elde ettiği esirleri ya öldürüyor veya pek çetin şartlarda, hayvanlara bile reva olmayacak bir biçimde, çalıştırıyorlardı. Her millet, düşmanın kuvvetini azaltmak, kendi kuvvetini arttırmak için, esaret müessesesini yaşatmayı mecburi görmekte idi. (Durum bugün de aynıdır). Kendi varlığını korumaya mecbur olan İslâmiyet de bu müesseseyi büsbütün ihmal edemezdi. Çünkü o takdirde tehlikeye düşmüş, düşmanlarına karşı misilleme silâhından mahrum kalmış olurdu. Bunun içindir ki, İslâmiyet de -cihada ait hükümler arasında- ister istemez esaret usulünü kabul etmiş; esirler hakkında, durumun gereğine ve düşmanlarının davranışlarına göre muamele yapılmasını uygun görmüş; fakat bu müesseseyi, tarihte bir misli daha görülmemiş bir surette, ıslaha çalışmış, hürriyet nimetinden

mahrum kalanlara karşı, büyük bir şefkat ve himaye göstererek onların haklarına pek çok riayet edilmesini, müminlere, emretmiş, tavsiyede bulunmuş, esirlerin hürleştirilmeleri hususunu prensip edinmiş ve Müslümanların, bunu, bir ibadet şuurı içinde gerçekleştirmelerini sağlamıştır». (Bkz. Ö. N. Bilmen, Hukuk-u İslâmiyye ve Istılâhat-ı Fıkhiyye Kamusu, cilt: 4, s. 31-32). **«Bir kavme olan kininiz, sizi adaletten alıkoymasın».** (el-Mâide/8).

Bilindiği üzere, İslâm'da yalnız «muharip düşman» savaş esiri olarak alınabilir. Yoksa, aralarında savaş durumu olmayan, hiçbir kimseye esir muamelesi yapılamaz ve esir alınamaz Şanlı Peygamberimiz; **Hür bir insanı**, esir alarak köleleştiren veya **satarak parasını kullanan** kişiyi, Allah'ın alçaltacağını belirtir ve bunu yasaklar. (Bkz. Buharî, Cam'üs Sahih, III, sh. 112).

İslâm Savaş Hukuku'nda «savaş esirleri», devletin himayesindedir. Bunlara yapılacak muamele, savaşın şartlarına göre yürütülür. Devlet başkanı, bunları, düşman eline düşmüş Müslüman esirlere mukabil bir «rehine» gibi tutabilir ve «misillemeye» tabi tutabilir; savaş suçlusu muamelesi yapabilir, yahut, devlet, bunları, insanî şartlarda çalıştırabilir, dilerse, aynı şartlarla, Müslüman muharip kişi ve ailelere teslim edebilir, fidyesini alarak iade edebilir, Müslüman esirlerle mübadele edebilir, azınlık statüsüne tabi tutularak şartlı bir hayat tarzında yaşatabilir, onların fidyelerini bizzat çalışarak «mükâtebe usûlü» ile ödeyip hürleşmelerine fırsat verebilir, dilerse, hiçbir şey talep etmeden serbest bırakabilir... Fakat, her ne şekilde hareket edilecekse edilsin, İslâm'da savaş esirleri, insanî muamele görürler, yemeleri, içmeleri, korunmaları, barınmaları ve sağlıkları, tıpkı Müslümanlar gibi, sağlanacaktır. Birlikte esir düşen eşler ve çocukları, birbirinden ayrılmazlar.

İslâmiyet, her vesile ile «köleleri ve savaş esirlerini» azad etmeyi, onları hürriyete kavuşturmanın bir ibadet olduğunu bildirir. Onlara **«yediğinizden yedin, giydiğinizden giydirin, yapamayacakları işleri onlardan istemeyin»** diye emreder.

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, bütün Âlemlerin Rabbi olan Yüce Allah, Şanlı Peygamberimize, savaş esirlerini, şöylece teselli etmesini emir buyurmaktadır: **«Ey Peygamber! Ellerinizdeki esirlere de ki: Eğer Allah'ın ezeli ilmine göre, yüreklerinizde bir hayır varsa, O, size, sizden alınanadan daha hayırlısını verir ve sizi yarlıgar da... Allah, çok yarlıgayıcı ve çok**

esirgeyicidir». (Bkz. el-Enfal Sûresi âyet 70). Gerçekten de İslâm'a esir düşen, sonradan İslâm'la şereflenip en yüksek maddî ve manevî makamlara tırmanan nice «savaş esirleri» mevcuttur. Bu gibi, bahtlı insanlara, bütün İslâm tarihi boyunca şahit olunacaktır.

İSLÂM'DA TOPRAK VE TOPRAK MÜLKİYETİ:

Bu konuyu işlemeden önce, toprak (arazi) ile ilgili bazı «şer'i tâbirleri» açıklamak gerekiyor:

a) Feth: Bir beldeyi, ülkeyi, ya sulhen veya kahr ile ele geçirmektir.

b) Ganîm: Cihad esnasında savaşçı olarak hazır bulunan ve ganimete nâil olan muzaffer İslâm mücahidi demektir.

c) Ganîmet: Düşmandan savaş esnasında veya savaşan iki ordu-nun karşılaşması sırasında, gazilerin kuvveti ile kahren alınan maldır.

d) Ganaîm-i Me'lufe: Savaş esnasında, düşmandan kahren alınan menkul (taşınabilir) mallardır.

e) Ganaîm-i Gayr-ı Me'lufe: Savaş sebebi ile düşmandan kahren veya sulhen alınan gayr-ı menkul (taşınamaz) mallardan, yani, düş-man topraklarından ibarettir.

f) Ganaîm-i Maksume: Beşte biri «Beytülmâle» alındıktan sonra, geri kalan kısmının savaşçılar arasında hisselerine göre tayin ve tevzi olunan ganimet mallarıdır.

g) Ganaîm-i Gayr-ı Maksume: Düşmandan alınıp da henüz, savaşçılar arasında taksim ve tevzi edilmemiş olan mallardır.

h) Arazi-i Öşriyye: Vaktiyle Müslümanlar tarafından fethedilerek ya mücahidlere veya sair Müslümanlara temlik edilmiş olan arazidir.

i) Arazi-i Haraciyye: Müslümanlarca fethedildiği halde, eski gayr-ı müslim tebaa elinde bırakılan veya dışarıdan getirilen gayrimüslim ahaliye temlik edilen ve çok defa sulhen fethedilen ve ahalisinden «haraç» adı verilen bir vergi alınan topraklardır.

j) Arazi-i Memleket: Müslümanlar tarafından vaktiyle fetho-lunup kimseye temlik edilmeksizin, devamlı olarak, bütün Müslümanların istifadesine bırakılan topraklardır. Sahibi ölmüş, vârisi de olmayan ve böylece devlete intikal eden topraklar da bu hükümdedir.

k) Arazi-i Memlûke: Devlete ait iken, sonradan, bir müessesenin veya bir kimsenin hükümetten satın aldığı topraklardır. Bunlara «mülk arazi» de denir.

1) Arazi-i Mevat: «Mevat» denilen ve Devlet Başkanı'nın izni ile «ihya» edilen topraklardır. İmam-ı Ebu Yusuf'a göre, bu gibi topraklar, «öşürlü topraklara» yakınsa «öşürlü», «haracî topraklara» yakınsa «haracı» olur. İmam-ı Muhammed'e göre de «haracî topraklardan gelen su ile sulanıyorsa» haracî, aksi halde öşrî olur. Fetva, İmam-ı Ebu Yusuf'a göredir. (Bkz. a. g. e. cilt: 3, s. 337, cilt: 4, s. 73).

Yukarıda ayrı ayrı saydığımız «toprak çeşitlerini» üç kategoride toplamak mümkün gözükmektedir: «Mirî Topraklar», «Öşürlü Topraklar» ve «Haracî Topraklar».

Mirî Topraklar: «Beytül mâle» ait topraklardır. Devletin mülkiyetinde ve kontrolünde bulunur. Devlet, isterse, bu toprakları, bizzat işletebilir, isterse kiraya verebilir, isterse «umumî hizmete» tahsis edebilir. İslâm devletinde -prensip olarak- zaruret olmadıkça, devlet, toprağını ve mülkünü satmamalıdır. Devlet toprakları, sadece Devlet Başkanı'nın emir ve yetkisi ile -vatandaşlara- satılabilir; başkasının yetkisi yoktur. Devlet, topraklarını ve mülkünü, vatandaşlarına kiraya da verebilir. Osmanlı-Türk Devleti döneminde, «has, tımar ve zeametler» böylece teşekkül etmişti. Osmanlı Hanedanlığı döneminde, bir «ordu-millet karakterinde» teşkilâtlanan Müslüman-Türk Devletinde, devlete büyük hizmetler veren generallerin idaresine verilen topraklara «has», subayların idaresine verilenlere «zeamet» ve erlerin idaresine verilenlere de «tımar» adı verilirdi. Bu «mirî topraklar», peşin para ile çiftçilere «kiraya verilir» ve her yıl, kira olarak elde edilen mahsûlün «belli bir miktarı» alınırdı. Gerisi, çiftçinin olurdu. Mirî topraklardan alınan kira gelirleri devletindi. Devlet, bu gelirden, has, zeamet ve tımar sahiplerinin maaşlarını öder; yetiştirip donatmakla mükellef oldukları belli sayıda «sipahi» zırhlı süvari askerlerinin masraflarını karşılar; mirî toprakların daha verimli kılınması için gerekli yatırımları yapardı. Bu mirî toprakları, kira ile işleten çiftçilere, işletme hakkını belirten birer «tapu» verilirdi. Bu topraklar, «tapu ile kiralanmış olmak» ile birlikte çiftçinin mülkiyetine geçmez, devletin mülkiyetinden çıkmazdı. Onun için çiftçi, bu toprağı taksim edemez, satamazdı. Ancak devletten izin alarak, başkasına devredebilir veya kiraya verebilirdi. Devletten izin almak şartı ile üzerinde bina

ve tesis kurabilir ve ağaç dikebilirdi. Devlet izin vermezse bunları yapamazdı. Çiftçi, kiraladığı devlet topraklarını, üç yıl üst üste boş bırakamazdı. Böyle yaparsa, toprak ondan alınır, başkasına devredilirdi. Toprağın «çıplak mülkiyeti» devlete ait olduğundan, çiftçinin yaptığı tesisler ve ektiği ağaçlar, tamamı ile çiftçiye ait idi. Kiracı çiftçi öldüğünde, toprak, evlâtlarına miras olarak kalmazdı. Ancak, Osmanlı Türkleri, bir hak olarak değil, bir «âdet» olarak çiftçi vefat edince, toprağı, ölen çiftçinin evlâtlarına kiraya vermeyi prensip edinmişti. Bu konuda erkek ye kız evlâtlar eşit tutulurdu. Toprağı işleyen çiftçiler, tamamen hürdü. İsteddiği zaman, sözleşme gereğine göre «Çiftbozan» tazminatını ödeyerek ayrılabilirdi. Buna «Levendlik akçesi» de denirdi.

İslâm devletlerinin bu tatbikatını görüp mahiyetini iyi kavrayamayan bazı kimseler ile art niyetli bazı çevreler, İslâm'ın bu «toprak nizamını», haksız yere ya «feodalizme» benzetmekte, yahut cehaletle «sosyalizm» sanmaktadırlar. Halbuki iyi tetkik edenler görmüşlerdir ki, İslâm'ın bu toprak sistemi, bir taraftan «feodalizmi» yıkmakta veya ona imkân vermemekte, diğer taraftan da «içtimâî adaleti» sağlayarak müstahsile iktisadî güç temin etmektedir ve tamamen orijinaldir.

İslâm iktisat nizamında, dağlara, yaylalara, denizlere, göllere, ırmaqlara ve maden yataklarına devlet, yani «beytülmâl» el koyabilir. Devlet, isterse bunları, bizzat işletir, isterse «hususî teşebbüse» kullanma izni verebilir. Her iki durumda da gelirler «beytülmâle» kaydedilir. Hususî teşebbüs, «sözleşme» ile tespit edilen payını alır. Bilindiği gibi, «beytülmâl», İslâm'da «devlet mâliyesi» mânâsında kullanılır.

Öşürlü Topraklar: Devletin, Müslümanlara «tapu ile sattığı» fetih topraklarıdır. Müslüman tebaaya satılan «mülkler»dir. Aile ve fertleri, bu mülklerini, İslâmî emir ve ölçülere uyarak, tamamen hür bir şekilde tasarruf edebilirler. İsterlerse bizzat işletebilir, isterlerse kiraya verebilirler. İsterlerse, başkalarına satar veya devredebilirler, miras bırakabilirler. Bu topraklara «öşürlü» denmesinin sebebi, dinî bir fariza olarak, bu. topraklardan elde edilen mahsûlün, belli bir kısmının, ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmak üzere, devlete (beytülmâle) verilmesi mecburiyetidir. Bilindiği gibi, İslâm'da toprak mahsûllerinin zekâtına «öşür» adı verilir. Bu zekâtın miktarı, toprağın işlenme şekline ve verimli kılınma şartına bağlı olarak en

az «yirmide bir», en çok «onda bir» nisbetinde, elde edilen mahsulden ödenir. «Öşür» ne kiradır, ne de vergi... Dinî bir fariza olarak ibadet ve zekâtıdır. Bazıları, pek yanlış olarak «mirî topraklardan alınan kiraya» da «öşür» diyorlar ve bu «kavram kargaşalığına» sebep olmaktadır. Öşür, toprak mahsûlleri zekâtıdır. Bunu, devlet istemese de çiftçi, kendiliğinden, ihtiyaç sahiplerini bulup bu dinî farizayı eda etmek zorundadır.

«Hususî mülk sahibi» bütün müminler, iskân sahasında bulunan arsalar ile iskân sahası çevresinde bulunan ve beş yüz metrekareyi geçmeyen topraklar dışında, işlettikleri tarlaların, bahçelerin ve kullandıkları çayırların «öşrünü» muhtaçlara ödemek zorundadırlar. Bu, bir dini farizadır. (Bu konuda daha geniş bilgi için bakınız. Atıf Bek, Arazi Kanunâme-i Hümayûnu, 2. Baskı, 1330, İstanbul).

Hususî mülk sahipleri, isterlerse, topraklarını, İslâmî ölçüler içinde, belli bir hizmete, Allah rızası için, vakfedebilirler. İslâm tarihi boyunca, ecdadımız, bu suretle binlerce dönüm arazisini cemiyetin hizmetine vermiş bulunmaktadır. Bugün İslâm dünyasında, böylece vakfedilmiş milyonlarca dönüm arazi vardır. Bunların satılması, parçalanması, devredilmesi ve maksadı dışında kullanılması kesin olarak yasaktır. Vakıf mallarını ve topraklarını satmak da, satın almak da dinimizce haram kılınmıştır. Bu toprakların gelirleri ile «vakfiye»de belirtilen hayır hizmetleri, hastahaneler, talebe yurtları, misafirhaneler, dâr'ülacezeler... daha mükemmel, daha verimli ve daha başarılı hale getirilebilir.

Hususî mülk sahipleri, topraklarını «vakıf durumuna» getirirler bile «öşrünü vermek» zorundadırlar.

Haracî topraklar: Önceden de açıklandığı üzere, Müslümanlar tarafından fethedildiği halde, mülkiyeti, eski veya yeni gayr-ı müslim tebaaya bırakılan topraklardır. Bu gibi topraklar, çok defa, barış yolu ile Müslüman hâkimiyetine geçen topraklardır ve orada oturan gayr-ı müslim ahaliden «haraç» denilen bir «vergi» alınır. Yani, gayrimüslimlere temlik edilen fetih topraklarıdır. Burada yaşayan gayrimüslim tebaa, elde ettiği mahsûlün beşte birini İslâm Devletine (beytülmâle) ödemek zorundadır. Geri kalan mahsûl, tamamen kendine aittir. Böylece vergisini veren bir gayr-i müslim, tam bir devlet teminatı altındadır. Hususî mülkü üzerinde, tam bir tasarruf hakkına sahiptir, yani, bu konuda Müslümanlara tanınan bütün haklara o da sahip olur.

Müslüman fetih orduları, Hristiyan dünyasına girdikleri zaman, orada, «senyörlerin», «kilisenin» ve «feodal beylerin» baskısı altında inleyen ve ezilen çiftçiler bulmuş ve yukarıda sözünü ettiğimiz «İslâmî toprak sistemini» tatbik ederek, halkı, bu ağır baskılardan kurtarmışlardı. Nitekim Tarık Bin Ziyad idaresinde İspanya'ya çıkan İslâm orduları ile Bizans'ı ve Balkanları fethederek Avrupa'ya açılan Osmanlı-Türk orduları, o zamanki Avrupa'ya hâkim bulunan ve feodalizme dayanan toprak sistemini tamamen yıkmış, yerine “İslâm Toprak Nizamı”nı koymuşlardır. Bu «nizam», herkesten önce, Avrupalı «sertleri» (mülkiyetsiz ve köle durumunda bulunan topraksız çiftçileri) sevindirmiş ve İslâm fütuhatını kolaylaştırmıştır. Birçok ilim adamına göre, İslâm fütuhatının bu kadar hızlı olmasının sebeplerinden biri de halkı ve köylüleri, «senyörlerin» ve «kilisenin» zulüm ve baskısından kurtarıp “İslâm Toprak Nizamı”nın âdil ölçüleri içinde yaşatmaya muvaffak olmasıdır.

Bakınız, bu ilim adamlarından biri ne yazıyor: “Bizans’ın son devirlerinde, merkezî otoritenin zayıflamasıyla mütenasip olarak vilâyetlerde büyük pronoiia ve kharistikion sahiplerinin bir takım mâlî ve hukukî muafiyetler ile merkezî hükümet karşısında, gittikçe daha bağımsız bir hale geldikleri toprak üzerinde tasarruf haklarını kuvvetlendirdikleri, köylü üzerinde angarya ve aidatı arttırmağa çalıştıkları, son araştırmaların ortaya koyduğu bir gerçektir. Bu gelişmeler, Osmanlı yayılışı sırasında, en yüksek noktaya çıkmış bulunuyordu. Jorga, Osmanlı Fethini, mahallî senyörlükler yerine, merkezî ve mutlak bir devlet otoritesinin yerleşmesi şeklinde tefsir ederken, tamamı ile haklıdır.

Osmanlılar, doğrudan doğruya ilhak safhasında, eski aristokrasiye ait toprakları, tımar haline getirerek devletin toprak üzerindeki mülkiyetini ihya ediyorlar; her türlü mahallî feodal bağılıkları bertaraf etmeye çalışıyorlardı. Ziraat topraklarının, devletin mülkiyeti altına konması, köylünün yalnız devletin raiyyeti haline gelmesi, ancak kuvvetli bir merkezî otorite sayesinde mümkün oluyor ve bu durum hakikî bir «devrim» teşkil ediyordu. Osmanlılar, yalnız senyörlerin değil, birçok yerlerde, manastırların arazisini de tımara çevirdiler yahut onların, köylü üzerindeki angarya ve imtiyazlarını kaldırdılar. Her türlü gelir kaynağı veya imtiyaz, ancak padişah beratı ile devlet nâmına tasarruf olunabilirdi. Her şey, padişah adına çıkarılan kanunla, önceden belli edilmiş ve bu kanunların tatbiki, mahallî beylerden bağımsız bulunan

“kadı” (hâkim)ların, eline verilmişti”. (Bkz. Türk Dünyası El Kitabı, s. 977-978, Halil İnalcık’ın «Osmanlı İmparatorluğu» adlı makalesi).

İslâm toprak sistemi orijinaldir. Bu sebepten onu, şu veya bu sisteme benzetmek mümkün değildir. Önce, yukarıda açıklandığı üzere İslâm toprak nizamı, feodalizmin hasmıdır, İslâm fütuhatının ilk hedeflerinden biri, «feodalizmi yıkmak» olmuştur. Öte yandan, İslâm toprak nizamını, sosyalizme benzetmek de asla doğru değildir. Bilfarz, şu anda, bir İslâm fütuhatı nasip olsa, komünist memleketlere giren «İslâm orduları», ilk iş olarak komünizmi ve onun iktisadî sistemini yıkacaklardı. Yani, mevcut topraklar ve kollektif çiftlikler, derhal İslâm devletinin mülkiyetine geçirilecekti. Bütün komünist idarecilerin yetki ve baskısı kaldırılacaktı, İslâm devleti, fethettiği toprakları «miri topraklar» statüsüne sokacak, bir taraftan kendisi bizzat işletecek, diğer taraftan «ikta sistemine» göre, has, zeamet ve tımarlara ayırıp **kira** ile çiftçilere, belli şartlarla işletme hakkı tanıyacaktı. Bu çiftçiler, «kira» ve «vergilerini» vermek şartı ile bu topraklardan elde edilen mahsûllerin tamamına sahip olacaklardı. Öte yandan, İslâm devleti, isterse bu toprakları, «öşürlü» ve «haraçlı» olmak üzere satabilirdi, isterse cemiyetin «umumî hizmetine» tahsis edebilirdi. Görüldüğü gibi, İslâm, feodalizmin de, kapitalizmin de, komünizmin de amansız düşmanıdır.

6. İSLÂM AİLESİ, YABANCI İDEOLOJİLERLE

MÜCADELE EDER:

Yabancı ideolojiler ile mücadele şuuru vermek: İslâm ailesinin temel vazifelerinden biri de budur, İslâm ailesi, yaşanılan asır içindeki zararlı cereyanları, bâtıl inanç ve felsefeleri, tehlikeli ideolojileri, İslâm’ın aydınlığında inceleyip reddetmesini genç nesillere öğretmelidir. Genç nesillere, İslâmiyet’i dosdoğru öğretilip onları İslâmî bir hayat tarzı içinde, muasır ihtiyaçlara cevap verecek biçimde geliştirmelidir.

Nitekim Şanlı Peygamberimiz, bir taraftan «mukaddes dâvasını» ortaya koyarken, diğer taraftan da zamanında bulunan, zihinleri ve vicdanları kirleten yanlış inançlarla, aykırı fikirlerle ve bozuk dinlerle mücadele ediyor ve «Ashabını» da böyle yapmaya davet ediyordu. Çünkü, bu, bir Kur’ân-ı Kerim emri idi. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyruluyordu: «**Fitne kalmayın-**

caya, din de yalnız Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın». (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 193).

İslâm, «yabancı ideolojiler», «bozuk dinler» ve «bâtıl inançlar» ile mücadele ederken, asrın gerektirdiği bütün teknik ve vasıtalarla sahip olmak ve bunları en iyi şekilde kullanan kadroları yetiştirmek zorundadır. Bu, «farz-ı ayn»dır. Aksi halde, günahkâr olunur. Çünkü böyle bir mücadeleye hazırlanmayan Müslümanlar düşmanlarına yenik düşerler, zelil, perişan ve rüsvay olurlar; İslâm'ın şanını ve şerefini, kendi şahıslarında alçaltırlar.

Müslüman milletlerin tarihi incelendiğinde görülecektir ki, müminler, Allah ve Resûlî'nün emir ve ölçüleri içinde, asrın gerektirdiği teknik ve vasıtalarla sahip olmuş ve bunları en iyi biçimde kullanan mücahid kadrolar yetiştirebilmişlerse, kendi şahıslarında, İslâm'ın şah ve şerefini yüceltmişler, aksi halde kendileri ile birlikte, mukaddes İslâm dâvasına da leke sürmüşlerdir.

Zamanımızda «savaşlar», çok cephe ve çok biçimli yürütülmektedir. Basın yayını, kitle haberleşme vasıtalarının çok geliştiği, korkunç propaganda tekniklerinin ustalıkla kullanıldığı, «bloklar arası» sürtüşmelerle, ikili üçlü müzakere ve anlaşmalarla hükümetlerin çökertildiği, milletlerin parçalandığı, devletlerin paylaşıldığı, iç çatışmaların ve savaşların tezgâhlandığı görülmektedir. Günümüzde «ideolojik savaşlar», çeşitli sebeplerle «ateşli savaşların» yerini almış ve onlardan daha müessir duruma getirilmiştir. «Beşinci kol faaliyetleri», memleketleri «içten fethetmenin» yollarını bulmuştur. Esefle belirtelim ki, yarı veya tam sömürge hayatı yaşamaya mahkûm edilmiş milyonlarca Müslüman'ın korkunç dramı da göstermektedir ki, Müslüman milletler, bu «yeni savaş» taktiklerine göre mücadele edememektedirler; bunun için muhtaç oldukları «kadroları» ve «teknikleri» hazırlamamışlardır. Günümüzün savaşlarında, «askerler» kadar, «öğretmenler», «ilim adamları», «sosyologlar», «psikologlar», «sanatkârlar», «ekonomistler», «fikir adamları» «teknokratlar»... kısaca bütün «aydın kadrolar» da rol oynamaktadırlar. Gerçekte savaşlar, milletlerden çok, onları temsil eden «kadrolar» arasında cereyan etmektedir. Bir millet, kendini, muasır ihtiyaçlara, şartlara ve imkânlarla göre savunacak bir kadrodan mahrumsa, yabancı iradelere boyun bükme ve teslim olmak zorunda kalır. «Millî savunmanın», ilk şartı «İslâmî ve millî bir maa-rife» ve «muasır bir teknolojiye» sahip olmaktır. Bunu, başarmak

bile bir «kadro» meselesidir. Yabancı ideolojilere şartlanmış, mukaddes İslâm'dan ve millî değerlerden mahrum kalmış ve üstelik «muasırlaşmamış» kadrolardan hayır beklemek mümkün değildir. Bugün, İslâm dünyasının, iki şeye ihtiyacı vardır: a) İslâm'ın imanında, ahlâkında ve prensiplerinde birleşmek, Allah ve Resûl'ünün mukaddes çizgisini, âdeta yeniden keşfetmek... Yani «**ideolojik bütünleşme**»... b) Muasır ilmî ve teknik gelişmelere, her ne pahasına olursa olsun sahip olmak, muasır silâh ve vasıtaları biz-zat yapar duruma getirmek, bu konuda düşmanları aşacak bir güce ulaşmak, yani «**teknolojik üstünlük**»...

Evet, İslâm dünyasının iki şeye ihtiyacı var: Birincisi «ideolojik bütünlük», ikincisi de «teknolojik üstünlük»... İslâm dünyası, bunu başarabilecek bir potansiyele sahiptir. Düşmanlarımız, böyle bir başarıya ulaşmamızı engellemek için, elbette ellerinden geleni yapacaklardır. Onlardan, başkasını beklemek ahmaklık olur. Ama bizim, bu engelleri aşmada göstereceğimiz irade zaafı ise ihanet olacaktır.

Müslüman münevverler, bilmelidirler ki, cemiyetler, «ideolojik boşluk» kabul etmezler. Yani, bütün tarih boyunca, cemiyetlerin, yaşayışlarına, kültür ve medeniyetlerine, bütün soru ve ihtiyaçlarına cevap verecek «bir ideolojiye» sahip olmuşlardır. İdeolojiler, «dinî» veya «felsefî» nitelikte olabilir. İdeolojinin dilimizdeki karşılığı «dâva» tâbidir. İslâmiyet, Şanlı Peygamberimizin hem «dini» hem de «dâvâsı»dır. Nitekim O, müşriklerin, «**dininden vazgeç sana istediğini verelim**» teklifine: «**Bir elime güneşi, diğer elime ayı verseniz, yine dâvâmdan dönmem**», diye buyurarak bu tavrını apaçık ortaya koymuşlardır. Şu hal de, İslâmiyet, Müslümanların «**hem dini**», «**hem dâvâsı**»dır. Müslümanlar, vatanlarını, milletlerini, bayraklarını, ırzlarını ve namuslarını, hep bu şuur içinde ve Allah rızası için savunmayı «cihad» bilirler. Bu sebepten, bu şuura sahip bulunan «ırklar ve kavimler» zayıflamazlar, aksine güçlenir ve gelişirler. Yani, İslâm, «âlemşümül» (üniversal) karakteri yanında, milletlerini ve ırklarını haysiyetini de koruyucu olmakla «gerçek millî şuuru» uyanık tutar. Nitekim Müslüman olmakla Araplar, Türkler, Berberîler ve diğerleri şan ve şeref dolu bir tarih, muhteşem birer kültür ve medeniyet geliştirmişlerdir.

Müşahedeler göstermektedir ki, «dinî ideolojinin» zayıflaması ile «felsefî ideolojiler» şımarmaktadır. Yani, «vahyin nuranî çizgisini»

kaybeden akıl, şaşkına dönmekte, filozofların çelişki ve tutarsızlık dolu dünyasına düşerek bir «akl-ı sakım» durumuna dönüşmektedir. Gerçek dini kaybeden cemiyetler, Şanlı Peygamberler dizisinin tebliğlerinden mahrum kalmakta, bir «felsefe sefaletine düşerek» dağılmaktadır.

Bugün, esefle belirtelim ki, Batı Dünya'sı, bu duruma düşmüş, «dünyaperest» ve gaddar kadrolar elinde gâh «kara», gâh «kızıl» emperyalizmin emellerine hizmet etmektedir. Medeniyetini, kan ve gözyaşları üzerine kuran, bilhassa Müslüman ve mazlum milletlerin iniltilerine kulak tıkayan kara ve kızıl emperyalizm, sadece ve ancak «teknolojik üstünlüğü» ile ögünebilmektedir. O teknoloji ki, «milletleri esir», «ırkları köle» ve «gücsüzleri sömürge» yapmanın vasıtasıdır. Fakat, öyle görünüyor ki, «felsefe sefaletine» gömülen, bu medeniyet, bizzat eliyle kendini kahredecektir. Gerçek bir dinî ideolojiden, yani «iman ve vicdandan» mahrum bir teknolojik üstünlük, bir gün sahibinin de helakine yol açacaktır. «Teknoloji» ve «vicdan» bir yerde toplanmadıkça, beşeriyet, bundan çok zarar görecektir.

Bir bakıma, ilim ve teknoloji, her ideolojiye hizmet edebilir. Nitekim birçok terbiyeci, «**iyi bir vicdan terbiyesinden geçirilmemiş kimselerin elinde, ilim hırsız fenerine; teknoloji, cinayet âletine dönüşür**» diye düşünmüşlerdir ve bu düşüncelerinde haklıdır. Onun için, İslâm Dünya'sının hem «ideolojik bütünlüğünü», hem «teknolojik üstünlüğünü» kaybetmesini, insanlık âlemi için, büyük bir kayıp saymak gerekir. İslâm Dünya'sı, güçlü ve dosdoğru bir İslâmî terbiye ile genç nesilleri «yüksek bir vicdana» ve muasır bir programla «üstün bir teknolojik imkâna» kavuşturmadıkça, kendini de, insanlığı da kurtaramayacaktır. İslâm Dünya'sı, «Dünya'yı», dünyaperestlere teslim edip seyirci durumunda kalamaz; bu, her şeyden önce, kendinin mahvı demektir. Müslümanlar, kalkınmalarını ve gelişmelerini «yabancı kadrolardan» ve «yabancı ideolojilerden» beklememelidirler. Yaşamak isteyen milletler, her şeyden önce, kendi ayakları üzerinde durmasını bilmelidirler. Başkalarından yardım ve destek alarak, uzun müddet ayakta durmak mümkün değildir.

Şu anda, Müslüman münevvere düşen ilk iş, her şeyden önce. İslâm itikad ve imanı ile yeni baştan, kafasını ve gönlünü yıkayıp arındırmak, sonra da İslâm'ın, tavizsiz ve akıllı birer seçkin elemanı

olarak, kendi sahasında, İslâm'a hizmet etmektir. Bunun için, içtimâî, iktisadî, bedîî, harsî, siyasî ve askerî sahada araştırma ve incelemelere dayanan eserler ve işler meydana getirmektir. İslâm'ın her konuda ortaya koyduğu «tezi» gündeme getirmek, felsefî ideolojilerden ve bozuk inançlardan kaynaklanan yanlış görüş ve icraatı, âlemşümul bir mesaj biçiminde, reddetmek ve insanlığın kurtuluşuna ve uyanışına yardım etmektir.

Günümüzün, Müslüman münevverleri, elbette, çok akıllı ve güçlü çalışmalarla yabancı ideolojilerle ve onların ortaya koyduğu «antitezler» ile mücadele edeceklerdir. Ama onlar, bütün mesailerini, bu sahada harcamamalı, çalışmalarının ağırlık noktasını, İslâm'ın her sahadaki «mesajını», taviz vermeden ve fakat çok sağlam araştırmalarla ortaya koymak teşkil etmelidir. İslâm'ın fikir kadroları, ilim kadroları, sanat kadroları, siyaset adamları, artık, «savunmadan» ziyade «taarruza» ehemmiyet vermelidir. İngiliz tarihçi ve sosyologu Arnold Toynbee'nin tâbiri ile beynelmilel medeniyet sahasına, İslâmî kadrolar da «**meydan okuyarak**» çıkmalıdır. Bu konuda, emeğimiz, bizzat Şanlı Peygamberimiz, yüce Aşhab-ı Kiram kadrosu ve muhteşem ecdadımızdır.

Bu konuda, İslâm ailesine düşen en mühim vazife, yüce İslâm'ın emir ve ölçülerine uyarak çoluk çocuğunu «ateşten korumak»tır. Günümüzde, İslâm'ın amansız düşmanları, yine ayakta olup yeni müttefikler ve güçler elde ederek saldırmaktadırlar. Komünizm, kapitalizm, emperyalizm, siyonizm, rasizm, nihilizm, hedonizm, faşizm ve benzeri yıkıcı cereyanlar «içten» ve «dıştan» saldırmakta ve esef edelim ki, başarılı do olmaktadır. Bu şartlarda, Müslüman ailelerin, çoluk ve çocuklarının hayatları ve terbiyeleri ile çok ciddi bir tarzda ilgilenmeleri ve bunun için meşru biçimlerde teşkilâtlanmaları gerekmektedir.

Düşmanlarımız, bize, İslâm kültür ve medeniyetini unutturmak, kendi kültür ve medeniyetine dayanan değerleri aşılacak ve bizi kendisine, kendi ideolojisine hizmet ettirmek istemektedir. Müslüman münevverlere ve çilelere düşen iş, düşmanın bu oyununu ters çevirmektir. Onların, çok sinsi tarzda hazırladıkları tuzaklara düşmemektir. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de buyrulduğu üzere: «**Kâfirleri dost ve velî edinmemektir**». (Bkz. Âl-i İmran Sûresi, âyet 28).

Genç nesillerin terbiye edilmesinde, yetişkin ve yaşlı neslin sorumluluğu çok büyüktür.

C. İHTİYARLIK DÖNEMİ VE İSLÂM:

Yetişkinlik hayatının ikinci safhası «ihtiyarlık»tır.

Daha önceden belirttiğimiz üzere «ihtiyarlık», daha çok psikolojik mesele olmakla birlikte, ilim adamları «objektif bir kriter» bulmak üzere, ergenliği «bulûğ» ile başlattıkları gibi, ihtiyarlığı da «üreme fonksiyonunun kaybedilmesi» demek olan ve «yaş dönümü» adını verdikleri dönemden başlatma temayülü içinde gözükmektedirler. «Yaşdönümü», ortalama olarak kadınlarda 45-55, erkeklerde de 55-65 yaşları arasındır. Tabîî, daha önce ve daha sonra «üremeden kesilenler» de vardır. Bu husus, tamamı ile bir ferdî farklar meselesidir.

Zamanımızda yapılan ilmî araştırmalar göstermiştir ki, insanın bir ömür içinde, her bakımdan güçlü ve kuvvetli olduğu yaşlar, 20-24 arasındır. Yine, müşahedeler göstermiştir ki, insanoğlu, bu en güçlü olduğu yaşlardan sonra, ağır da olsa, her bakımdan gerilemeye başlar. Ancak, bu gerilemeler, önceleri, o kadar ağırdır ki, kişi, gerilediğini pek fark etmez. Fakat otuzlu yıllara geldiğinde, artık, «delikanlılık» yıllarındaki kadar güçlü-kuvvetli olmadığını hissetmeye başlar. Kırklı yıllara gelince, artık gerilemekte olduğunu biraz esefle, biraz da hayretle apaçık idrak eder. Elli, altmış derken «yaş dönümüne» girince, gerilemeler hızlanmaya başlar. Bedenî, harekî, zihnî ve sair sahalarda apaçık gerilemeler artık gizlenemez olur. Sağlık problemleri artar, tabîî ve fizik şartlara, hatta içtimaî hayata intibaklar zorlaşabilir. Bütün bu gelişmeler, ferdî farklara göre, şu veya bu ölçüde gecikmekle birlikte, yaşlanmakta olan insanların, önüne geçilmez ortak mâcerasıdır.

Yine, ilmî araştırmalarla ortaya konmuştur ki, insanın zekâsı ve zihin melekeleri de yaşlandıkça zayıflamaktadır. Ancak, yaşlandıkça, bilgi ve tecrübesi de arttığı için, bu zihnî gerilemeler, bilhassa muhakeme sahasında telâfi edilmektedir. Bununla birlikte zihnî gerilemeler durdurulamamaktadır. Meselâ, ihtiyarlarda öğrenme, hafıza, dikkat gibi zihnî melekeler zayıflamakla birlikte, muhakeme,

kendini besleyen malzeme ile desteklendiği için, güçlü gözük-bilmektedir.

Gençlik yıllarında, üstün zihnî güçlere rağmen, bilgi ve tecrübe yetersizliği, gençlerde, yanılma ihtimalini arttırdığı halde, yaşlılar-da, mühim zihnî gerilemelere rağmen, bilgi ve tecrübelerle beslen-en hayli isabetli bir mantık ve muhakeme görülür. Onun için, bir Türk atasözünde şöyle denir: «Ah! Gençler bilebilse, ihtiyarlar yapabi- lse».

Mamafih, sağlam bir cemiyet «gençlerin güç ve enerjisinden, yaşlıların bilgi ve tecrübesinden» istifade etmesini bilir. Nitekim İslâm terbiyesinde, genç nesillerin, yaşlı nesillerden bilgi ve tecrübe edinmeleri, gençlerin yaşlılara hürmet ile muamele etmeleri emredilmiştir. Bilhassa, aile içinde bulunan yaşlılara hürmet ve onları memnun etme, kesin bir İslâmî emirdir. İslâm'da ana ve baba hakkına riayet etmemek «büyük günah»tır. Öte yandan «ebeveynin» ve kim olursa yaşlı kimselerin dualarını almak büyük sevaptır. Kaldı ki, gençler, yaşlı nesilleri, sabırla dinlemesini bilirlerse, onlardan çok istifade edebileceklerini de görürler.

Ayrıca, bilmek gerekir ki, ihtiyarlar, «işe yaramaz» kimseler de değillerdir. İnsanlar, gençlikte harcadıkları emeklerinin karşılığını çok defa, yaşlandıkları dönemlerde toplarlar. İlim, fikir, sanat ve siyaset tarihini gözden geçiriniz, insanlar, umumiyetle gençlik-lerinde çırpınıp didinmekte ve bu gayretlerinin meyvelerini yaş-landıktan sonra alabilmektedirler. Yani, yaşlanmak, bir bakıma «hasat» mevsimine girmektir. Kaldı ki, yaşlanmak, bir bakıma, Allah'ın büyük bir lütfudur. İnsan, genç ölmek istemediğine göre, ihtiyarlayabildiğine şükretmelidir. Gerçekten de İslâm iman ve yaşayışı içinde yaşlanmak ve bütün bir ömrünü İslâm'a hizmet ederek geçirmek ne büyük nimettir.

İnsanların hayatında, belli dönemler ve bu dönemler içinde çok başarılı olduğu işler vardır. Meselâ, büyük ve güçlü atletler ve sporcular, daha çok, 20-24 yaş grupları arasından; büyük sanatkâr- lar, daha çok, 25-35 yaş grupları arasından; büyük fikir ve ilim adamları, daha çok 40-65 yaş grupları arasından çıkar. Bir bakıma, dünyayı idare eden ve ona yön veren «yaşlılardır». Büyük fikir ve ilim adamlığı yanında, büyük iş adamlığı, büyük devlet adamlığı, bilindiği gibi, bilgi ve tecrübe ister. Sağlıklı bir cemiyette, «genç nesiller» ile «yaşlı nesiller» arasında, sağlam, saygı ve sevgiye dayalı

bir «bilgi ve tecrübe alış verişi» vardır. Nesiller arasında böyle «saygı ve sevgi bağı» kuramayan cemiyetler, asla başarılı olamazlar. Şanlı Peygamberimiz, gençlerin yaşlılara saygı duyduğu, yaşlıların genç nesillere şefkat ve merhamet duyguları ile muamele ettiği bir cemiyet kurmak için, bitmez ve tükenmez bir gayret göstermişlerdir. Şu mukaddes sözler onların: **«Yaşlılara, büyüklere saygı göstermeyen, çocuklara acımayan bizden değildir» «Saçı, sakalı ağarmış olanlara tazim ve hürmet, yüce Allah'a tazim ve hürmettir».**

İnsan, belirli safhalardan geçerek ihtiyarlar. Mutlu bir hayat, her yaşın ve her safhanın aktüalitesine göre davranmak ve yaşamakla mümkündür. İslâm cemiyetinde yaşlanmak güzel bir şeydir. Yeter ki, yaşlanmadan önce, gençliğimizi iyi değerlendirmiş bulunalım. Nitekim Şanlı Peygamberimiz şöyle buyururlar: **«İhtiyarlamadan önce gençliğin, hasta olmadan önce sıhhatin, fakir olmadan zenginliğin, meşguliyetten önce boş zamanın ve ölmeden önce hayatın kıymetini biliniz».**

İslâm'da, hayatın hangi safhasında bulunulursa bulunulsun, müminlerin, daha çok manevî mutluluklar aramaları, birer «dünyaperest» kesilmemeleri, «yaşamak için yaşamak» gibi, yanlış bir hayât felsefesine kendilerini kaptırmamaları istenir. Bu konuda, gençlerin gösterecekleri zaafılar, belki bir ölçüde mazur görülebilir. Fakat, yaşlı, saçlı sakalı ağarmış kimselerin, kendilerini bir «hırs-ı pîrî»ye kaptırmaları, gençlerde bile görülmesi mümkün olmayan bir dünyaperestliğe bağlı olarak «yaşama hırsı» göstermeleri, İslâm'da çirkin bir davranış olarak bulunmuştur. Şanlı Peygamberimiz, bu konuda şöyle buyururlar: **«İnsan, her gün biraz daha ihtiyarlıyor, fakat iki şeyi gençleşiyor: Mal hırsı ve yaşamak hırsı».**

İslâm ahlâkında, «hırs-ı pîrî», (ihtiyarladıkça büyüyen dünya, mal ve mevki ihtirası) ile «tûl-u emel» (uzak gelecekte ilgili şahsî hayal ve ümitler) sevilmeyen şeylerdir. İslâm ahlâkı, müminlere, içinde bulunulan «an ve zamanı» değerlendirmeyi emreder. Şanlı Peygamberimiz şöyle buyururlar: **«Cennet'e gitmek ister misiniz? O halde, kısa emelli olun, ölümü asla unutmayın, Yüce Allah'tan utanın».** Şu mukaddes söz de onların: **«İki nimet vardır ki, insanların çoğu bunda aldanmıştır: Sıhhat ve boş zaman».**

Yaşlı ve ihtiyar nesiller, İslâm'ı yaşamada, tam ve mükemmel birer örnek olmak zorundadırlar. Yaşlı nesiller, itikatta, muamelelerin de, ibadetlerinde ve her türlü yaşayışlarında, İslâmî emir ve

ölçülere titizlikle riayet ederlerse, genç nesiller, daha güçlü ve daha başarılı yetişirler. Aksi halde, cemiyette ne huzur kalır, ne de bereket...

İHTİYARLIK VE HASTALIK:

İnsan, her yaşta hastalanabilir. Fakat müşahedeler göstermektedir ki, insanlar, daha çok, çocukluk ve ihtiyarlık dönemlerinde mühim hastalıklara yakalanmaktadırlar. Gençlik ve olgunluk dönemlerinde umumiyetle insanlar, daha sıhhatli ve mukavim görünmektedirler. Demek ki, insanlar, bebeklik ve çocukluk döneminde, hastalıklara karşı pek mukavim olmadıkları gibi, ihtiyarlık döneminde de yavaş yavaş mukavemetlerini kaybetmektedirler. Zaman içinde bu mukavemet iyice azalmakta ve insan, ister istemez, bu dünyadan çekip gitmektedir.

Bununla birlikte, yaşlı kimselerin de sağlıklarına çok dikkat etmeleri, hastalandıklarında gerekli tedaviyi yaptırmaları emredilmiştir. Bu konuda Şanlı Peygamberimiz şöyle buyururlar: **«Hastalığınızı tedavi ediniz. Çünkü yüce Allah, ölümden başka, her hastalığın şifasını ve ilâcını da yaratmıştır»**. Şu halde, tedavi için tabibe gitmek, ilaç almak sünnettir. Hiç şüphesiz, «şifa Allah'tandır» ancak tabip ve ilâç, tedavi için birer vesiledirler.

İslâm'da, hastalıklar maddî ve manevî olduğu gibi, tedavi de maddî ve manevîdir. Bu sebepten müminler, hem maddî vesilelere başvurarak tabip ve ilaç yolu ile hastalıklarına çare ararlar, hem «niyaz ve dualar» ile yüce Allah'tan şifa umarlar. Şanlı Peygamberimiz, hem tabip ve ilaç tedavisini, hem dua ve niyaz yolu ile tedaviyi birlikte yürütmeyi severlerdi. Nitekim O: **«Kur'ân-ı Kerim'den şifa beklemeyene şifa nasib olmaz»** diye buyurmuşlardır. Böyle olunca müminler, bir taraftan tabip ve ilâç ile hastalarını tedavi ederlerken, diğer taraftan da yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'den «sûreler» ve «âyetler» okuyarak ve Yüce Allah'a sığınarak «şifa dilerler». Şanlı Peygamberimiz, hastalandıkları zaman, gerekli ilâçları aldıktan sonra, Allah'tan şifa umar ve bilhassa Kur'ân-ı Kerim'in son iki sûresini, **«Kul euзу»**leri, okurlardı.

Hastaların, ilâçlarını zamanında almaları, perhizlere, ciddiyetle riayet etmeleri, hava değişimlerine göre tedbir almaları, haramlardan sakınmaları, mümkün mertebe ibadetlerini yapmaları, sık sık

Allah'a sığınmaları, O'ndan şifa ve hayır ümit etmeleri, başkalarını rahatsız etmekten kaçınmaları ve Allah'a tevekkül etmeleri gerekir.

Bazı hastalıklar, mutlaka bakımı gerektirir. Hasta, ister evde, ister hastanede olsun, gerekli ilgiyi ve yardımı görmelidir. Hastanın yatağı, çarşafı, çamaşırları ve odası temiz olmalı, bu temizlik, devamlı kontrollerle sürdürülmelidir. İlâçları, tabibin tavsiyesine uygun olarak verilmeli, yemeklerine dikkat edilmelidir.

Hastalık çok ağır ve ölüm ihtimali çok fazla gözükiyorsa, hastayı, hastaneye kaldırmamalı; evde bakıma alınmalı, yanında sâlih ve temiz müminler bulundurmamalı, yüce ve mukaddes kitabımızdan sûreler okunmalı, «Kelime-i Şehadet» telkin edilmeli, imanla ve İslâm'la bu dünyadan gitmesine yardımcı olunmalıdır.

Hasta, sık sık tövbe ve istiğfar etmeli, mümkün mertebe ibadetlerini yapmalı, Allah'ın af ve merhametine sığınmalıdır. Kul haklarını ödemelidir.

HASTA ZİYARETİNE GELENLER:

Hasta ziyaretine gelenler, çok fazla oturmamalı, hastaya eziyet vermemeli, ziyaret esnasında, imanı ve İslâm'ı kuvvetlendirici kısa ve özlü sohbetlerde bulunulmalıdır. Yüce Allah'tan «**iyilik umarak can vermesi**» temin edilmelidir.

Hastada «ölüm belirtileri» görülünce, yanında çocuk, cünüb ve özürlü kadın bulundurmamalı, odada ve hatta evde resim bulunmamasına dikkat edilmelidir. Bu esnada, hastayı yormadan, zorlamadan «kelime-i tevhid» söyletmeye çalışmalı ve hastanın son sözünün bu olması temin edilmelidir. Hastanın yanında «Yasin Sûresini» okumak mühim bir sünnettir. Ölüm halinde bulunan hastaya su içirmek de sünnettir; hasta, su istiyorsa vermek vâcib olur.

KORKUNUN ECELE FAYDASI YOK:

Ölümünden kaçmak mümkün değildir. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: «**Nerede olursanız olun, ister tahkim edilmiş karalarda bulunun, ölüm size çatıp yetişir**». (Bkz. en-Nisa Sûresi, âyet 78).

Yaratılmış her canlı varlık, mutlaka ölecektir. Çünkü yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de buyrulduğu gibi: «**Her can, ölümü tadıcıdır**». (Bkz. Âl-i İmran Sûresi, âyet 185).

Yüce Allah, başta Şanlı Peygamberimiz olmak üzere, bütün insanlık âleminde şöyle hitabeden **«Muhakkak sen de öleceksin, onlar da ölecekler»**. (Bkz. ez-Zümmer Sûresi, âyet 30). Ancak, **«Allah'ın izni olmadıkça, hiçbir kimseye ölüm yoktur. O, vâdesi ile yazılmış bir yazıdır»**. (Bkz. Âl-i İmran Sûresi, âyet 145).

Her canlı gibi, insanların da, kavimlerin de kısa veya uzun, bir ömrü vardır. Zamanı gelince, bütün varlıklar ölüp giderler. «Eceli» (ölüm vakti) geldiği zaman, hiçbir kimse bunu geciktiremez. Yine, eceli gelmeden, kimse öldürülemez. İşte, bu konulara ışık tutan âyet-i kerime mealleri: **«Ecelleri geldiği zaman ise, onlar, ne bir saat geri kalabilirler, ne de öne geçebilirler»**. (Bkz. en-Nahl Sûresi, âyet 61). Yine **«Her ümmetin bir eceli vardır. Buna göre, o müddetleri gelince, bir saat, ne geri bırakabilirler, ne öne alabilirler»**. (Bkz. el-A'raf Sûresi âyet 34).

Velhasıl, **«Allah'ın zâtından başka, her şey helak olucudur»**. (Bkz. el-Kasas Sûresi, âyet 88).

ÖLÜM NEDİR?

Ölüm, ruhun bedenden ayrılması demektir. Bu husus, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöylece belirtilir: **«Birinize ölüm geldi mi, elçilerimiz (ölüm melekleri), (evet) onlar, fazla ve eksik bir şey yapmaksızın, onun ruhunu alırlar»**. (Bkz. el-En'am Sûresi, âyet 61).

İnsanların bazıları, en genç yaşlarda, dünya hayatına veda ederken, bazıları, fizyolojik bir çöküntüye uğrayarak en ileri yaşlara kadar ömür sürebilir. Bütün bunlar, ilâhî takdir meselesidir. Bu konuda yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«Sizi, Allah yarattı. Sizi, yine O öldürecek. Sizden bazıları, biliyorken bilmez duruma, en aşağı ömre (erzelil ömre) kadar geri götürülür»**. (Bkz. en-Nahl Sûresi, âyet 70).

Ölüm, ister hastalık, ister yaşlılık, ister kaza, ister öldürülme, ister bir başka sebeple olsun daima bir «ecel» meselesidir. O, her yaşta, her zaman ve mekânda insanı yakalayabilir. İslâm'da ölmek, «yok olmak» demek değildir. Aksine, yeni bir hayat biçimine geçiştir. Bu sebepten Şanlı Peygamberimiz şöyle buyurmuşlardır: **«Şimdi uykudasınız, öldüğünüzde uyanacaksınız»**. Bu konuyu ileriki sayfalarımızda genişçe ele alacağız. Onun için, şimdilik, kısa kesiyoruz.

ÖLÜMÜ HATIRLAMAK:

İnsanoğlu, «ebediyet» (sonsuzluk) için yaratılmış olduğundan, «ölüm fikrinden» hoşlanmaz. Oysa, görebildiğimiz kadarı ile, canlılar arasında, ölümün şuuruna varan ve bunu, en yakıcı biçimde idrak eden varlık, galiba, insandır. İnsanoğlu, kendi cenazesini tasavvur edebilen ve bundan dehşete kapılan ve bu şuur içinde «ebediyet arayan» dramatik bir varlıktır.

Ölümün şuuruna varmak, her ne kadar insanı, tedirgin ediyorsa da bir bakıma, ona «sonsuzluk şuuru» aşlamak ve bu özlem içinde çırpınmak gibi, büyük bir idrak de kazandırmaktadır. Ölümün şuuruna varamayan bir canlı, bu dünyanın geçiciliğini anlayamaz, ölüm ve ötesi etrafında bir araştırmaya giremez, metafizik değerlere ulaşamaz, maddeden manâya, sınırlıdan sonsuza, fenadan bekaya, mahluktan Hâlık'a... ulaşamaz. Galiba, bu şuura ulaştığı içindir ki, insan, insandır.

İnsanoğlu, «ebediyet» için yaratıldığını, ancak, «ölümün şuuru-na» varmakla idrak edebilmiştir. Yalnız kendinin değil, bütün canlıların, hatta bütün yaratıkların «ölümlü» olduğunu idrak etmekle, insanoğlu, «ölümsüz olanı» bulmak ihtiyacını duymuştur. Böylece, insanoğlu, kültür ve medeniyetini, şu temel fikir üzerine kurmuştur: **Ölümden kaçmak ve ölümsüzleşmek.**

Eğer, insan, ölümün şuuruna varmasa ve ölümü, her an burnunun dibinde hissetmese idi, böyle bir yaşama gücü ve arzusu duymazdı ve insanlaşamazdı. Bu sebepten diyoruz ki, bazılarının, insanı mutlu kılmak için, ona «ölümü unutmayı» tavsiye etmelerini yadırgıyoruz. Çünkü insanın «ölümü unutmaması» mümkün değildir ve üstelik bunun faydası da yoktur. Aksine, ölümü hatırlamak, fânî bir âlemde yaşadığının şuuruna varmak, insanı yüceltmeye yarayan bir duygudur. Müşahedeler göstermektedir ki, «ölümü hatırlamayan insan», mutlu bir insan olmaktan çok, gaddar, dünyaperest ve egoist bir kimsedir. İslâmiyet, insanı, merhametli, idealist ve fedakâr kılmak ve kötü duygulardan kurtarmak için, aksine, «ölüm fikrini» daima uyanık tutmayı tavsiye eder. İnsanların «ölümü, sık sık hatırlamalarını» fazilet bilir. Şanlı Peygamberimiz, «ölüm şuuru-nu» uyanık tutarak, müminleri, daha merhametli, daha müşfik, daha dost ve kardeş yapmayı prensip edinmişti. O, şöyle buyururdu: **«Doğru söyleyin, bizler ölmeyecek miyiz? Doğru söyleyin, bu mezarlara taşınan cenazeler, hemen geri dönecek misafirler**

midir? Onları, toprağa koyar ve miraslarını paylaşmaya koşarız. Neden bizim de onlar gibi olacağımız günleri hatırlamak istemeyiz?». (Bkz. İmamı Gazalî, Kimyay-ı Saadet, A. F. Meyan, 781).

Başka bir zaman, Şanlı Peygamberimiz şöyle buyurdular: «**İnsanlara, nasihat için, ölüm yeterlidir**». Şu muhteşem ölçü de O'nun: «**Ölümü, çok hatırlayanlar, ebedî dünya için azık toplamakta acele edenler, dünyanın şerefini, ahiretin keremini birlikte götürenler, akıllı kimselerdir!**».

İslâm'da «ölümü hatırlamak» demek, «**Dünya'yı Ahiretin tarlası**» bilmek, «**Hiç ölmeyecekmiş gibi dünya için, yarın ölecekmiş gibi Ahîret için çalışmak**» demektir. Bunlar, Şanlı Peygamberimizin ölçüleridir.

Şanlı Peygamberimizin, bu muhteşem mesajlarındaki gerçek mânâyı idrak edebilmek de, «ölümün şuuruna varmanın ve ölümü sık sık hatırlamanın» insan için ne bitmez ve tükenmez bir bereket kaynağı olduğunu anlamaya bağlıdır. Gerçekten de insanın, «kültür ve medeniyet hamleleri» ve bu hamleden doğan eserleri, bir bakıma, onun, «ölüm ile ebediyet» arasındaki, bazen trajik, bazen dramatik, bazen komik çırpınışlarından ibarettir. İnsanın bütün çırpınışlarının bir tek mânâsı vardır: «Ölümü yenmek ve ebediyete ulaşmak». Bu mânâ, insanda «ölüm şuru» derinleştikçe güç kazanmaktadır. Ölümün şuuruna varamayan «ebediyeti» ve «ölümsüzlüğü» neden arasın?

Şanlı Peygamberimiz için, «ölümü hatırlamak» o kadar mühimdir ki, şöyle buyurmuşlardır: «**Evet günde yirmi defa ölümü hatırlayan kimse, şehitler derecesinde olur**». «Yaşama sevinci mi?», o bile, «ölümün şuuruna» varmakla mümkün... Ölümün idraki olmasa «yaşama sevinci» olur muydu?

İslâm'a göre, insan, «**ölümü temenni etmemeli**» ve fakat **onun** kendisi için, bir bakıma «nimet» (iyilik ve güzellik) olduğunu da idrak edebilmelidir. Hele bir mümin için ölüm, Mevlâna Celaleddin-i Rûmî hazretlerinin tâbiri ile bir «vuslat» (sevgiliye kavuşma)dır. Nitekim o, ölüm gününü, «Şeb-i Ârus» (gerdek gecesi) olarak bilmiş, İslâm imanı içinde, ölümsüzlük arayarak, fanî âlemden ebedî âleme geçişin rıyasız sevincini yaşamıştır. Nitekim Şanlı Peygamberimiz, son nefeslerini, «**en büyük arkadaş!..**» diyerek vermişlerdir. O'na binlerce selâm...

İSLÂM'DA VASIYYET:

«Vasiyyet», bir kimsenin, ölümünden sonra, yapılmasını başkasından dilediği şey demektir.

Vasiyyet, şahitler (en az iki şahid) huzurunda «yazılı» veya «sözlü» yapılır. Şayet, şartlarına uygunsa, ölümünden sonra, vasiyyetin hükümlerini kabul etmek şarttır.

İslâm'da «vasiyyet» şartlarına göre, bazen “farz”, bazen «sünnet», bazen da «mekruh» olur. Bilfarz, emanetlerin ve borçların sahiplerine verilmesini, kazaya kalmış veya birikmiş ibadet borçlarının yerine getirilmesini vasiyyet etmek farzdır. Zâlim, mürted, isyankâr ve kötülüğü ile tanınmış kimselere vasiyyet etmek mekruhtur. Bunun yanında, terekesinden fakir ve muhtaç yabancı müminlerin de istifade etmeyi istemek ise «sünnet»tir.

Günah ve haram olan işler vasiyyet edilmez. Edilse de yerine getirilmez.

Gerçekten, müminler ölmeden önce, mutlaka vasiyyet etmeli, bilhassa üzerlerinde «kul hakkı» bulundurarak öteye geçmemelidirler. Müminler ölmeden önce, şahitler huzurunda, başkalarına olan borçlarını, eşlerine olan «mehr» borçlarını mutlaka bildirmeli ve yine varsa, aynı şekilde, gasp, hırsızlık ve zulüm yolu ile edindiği borçları da belirtmelidir. Bunların «terekesinden» ödenmesini kesin olarak istemelidir. Öte yandan, birikmiş fitre ve zekât borçları varsa onları da söylemeli ve ödenmesini istemelidir. Bunun yanında hacc, oruç, kefarete ve namaz borçları varsa, bunları da bildirmeli ve şeriata uygun biçimde ödenmesi hususundaki arzusunu açıklamalıdır.

Vasiyyeti olan kimse, öldüğünde, terekesinden önce «teçhiz ve tekfini» için gerekli harcama yapılır. Sonra artan malından «kul borçları» ödenir. Ondan sonra, artan malı varsa, üçte birini geçmemek üzere, «Allah'a olan borçlarını» karşılamak üzere, dinin emir ve ölçüleri yerine getirilir. Ondan artan miktar da vârisleri arasında taksim olunur.

Terekesi, sadece «teçhiz ve tekfini» ile «kul borçlarına» yeter kimsenin vasiyeti sahih olmaz.

Ölü kabre konmadan önce, «kullara olan bütün borçları» ödenmelidir. Ölünün bıraktıkları buna yetmiyorsa, velîsi, vârisleri, akrabası ve dostları bu borçları gerçekten ödenmek üzere yüklenmelidirler. Böyle birileri yoksa sevap kazanmak için zengin veya

güçlü yeteri bir mümin, bu işi yapmalı ve ölüyü manevî sorumluluktan kurtarmalıdır. Öte yandan bu iyiliği yapan kimseler, ölüyü de helâl etmelidirler. Yahut alacaklı olanlar, mümkünse, alacaklarını bağışlamalıdır.

Dar-ı İslâm'da, Müslümanların kâfirlere, kâfirlerin de Müslümanlara vasiyeti caizdir. Ancak, «Dâr-ı harp»te bâtil olur.

Vasiyetin geçerli olması için, «vasiyyet edenin», akıl ve baliğ, «vasiyyet edilen şeyin» kâbil-i temlik (mülk edinilebilir) olması, vasiyyet edilen kişinin vâris olmaması gerekir. Vâris olana vasiyyet sahil, olmaz. Ancak, diğer vârisler «evet» derlerse olur.

Vârisler, kendilerine kalan malı, mülkü ve parayı «İslâmî emir ve ölçülere» uyarak paylaşırlar. Bunun için onlar «**Ferâiz İlmi**» (İslâm Miras Hukukunu) çok iyi bilen, âdil ve dürüst ilim adamlarına başvurmalıdır. «Ferâiz İlmi», İslâm'ın bu konuda ortaya koyduğu, hassas ve âdil dengeyi temsil eder ve başlı başına bir ilim ve araştırma sahasıdır.

DÜNYAPERESTİN VE MÜMİNİN ÖLÜMÜ:

Dünyaperest, ölüm ile her şeyin bittiğini, tesadüfen var olduğunu ve bu dünyadan öte, bir ebedî hayatın var olmadığını, ölüp bir kül yığını haline geldikten sonra geri dönülemeyeceğini sanan ve bu korku içinde dünyaya dört elle sarılan ve dünya nimetlerine oburca saldıran kimsedir. Dünyaperestin her şeyi, bu dünyadan ibarettir.

Mümin ise, ölümün, yeni bir hayata başlangıç olduğunu, kendisini yaratan yüce Allah'ın, insana, ebedî hayatı vaad ettiğini, ölümden sonra yeniden yaratılacağını, her şeyin bu dünyadan ibaret olmadığını, aksine, bu dünyanın geçici olduğunu, bilen ve buna inanan kimsedir.

Bu sebepten dünyaperestler, ölümü, bir «ebedî idam mahkumu» gibi karşılar, ölümün fizyolojik ıstıraplarına ek, bir de manevî azap duyarlar. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, bu dünyaperest kâfirlerin maddî acılara ek, bir de manevî acılar çekecekleri şöylece belirtilir: «**Ölümün şiddetleri içinde, meleklerin de pençelerini uzatarak "Haydi bakalım, canlarınızı kurtarın. Allah'a karşı, haksız olanı söyleyegeldiğiniz, Allah'ın âyetlerinden, kibirlenerek uzaklaşmış olduğunuz içindir ki, bugün,**

hakaret azabı ile cezalandırılacaksınız”». (Bkz. el-En’am Sûresi, âyet 93).

Gerçekten müminlere gelince, **«Meleklerin, pâk ve asude olarak canlarını alacakları kimselerdir».** (Bkz. en-Nahl Sûresi, âyet 32). Meleklerin, bu güzel muameleleri, müminlerin, maddî acılarını hissetmemelerine veya bu acıların hafiflemesine yardım edecektir.

Şanlı Peygamberimiz, ölümün maddî acılarını, kendi mübarek bedenlerinde hissettikleri zaman, Cenab-ı Hakk’a şöyle yalvarmışlardı: **«Bu can, kemiklerimin ve sinirlerimin arasından çekilip çıkıyor. Ey Rabbim, bu elemi, bana kolay eyle».** Bu dua üzerine Şanlı Peygamberimize, yüce ve mutlu makamları gösterilmiş ve ölüm acıları hafifletilmişti. Böylece O’nun mübarek bedenleri, Nurlu Medine topraklarına tevdi olunmuş, yüce ruhu da **«Refik-i A’lâ’ya»** (en yüce Arkadaş’a) yükselmışti. O’na binlerce selâm...

ÖLÜM ANI:

Ölmekte olan mümin, sağ yanı üstünde, yüzü Kible’ye gelecek biçimde olmalıdır. Bu mümkün değilse, sırt üstü uzatılmalı, başı, yastıklarla takviye edilerek yüzü Kible’ye çevrilmelidir. Bu esnada, ayaklar Kible’ye uzatılmış, yüz oraya dönüktür.

Zorlamadan, «Kelime-i Şehadet» ve «Kelime-i Tevhid» telkin edilir. Son sözünün bu olması iyi olur. Mafatih, «Sekerât-ı Mevt» (ölüm sarhoşluğu) adı verilen şuur­suzluk halinde, hastanın ağzından istenmeyen sözler, hatta «küfür» kelimesi bile çıkabilir. Bu sözler, şuur­suzluk halinde söylendiği için, ölümü halinde kişi, yine İslâmî emir ve ölçülere tabi tutularak defnedilir.

Hasta, son nefesini verince, gözleri hafifçe kapatılır, çeneler birleştirilerek, geniş bir bezle bağlanır ve ağzın açık kalması önlenir. Kollar, yanlara konur ve bacaklar uzatılır. Elbiseler soyulur, cesedin şişmemesi için, karın üstüne ağırca bir cisim konarak, akraba, dost ve komşular haberdâr edilir. Kesin ölümü tespit için, doktor çağırılır.

Kesin ölüm hali tespit edildikten sonra, cenaze, boş yere bekletilmez, hemen defin muamelelerine başlanır. Hanefî mezhebine göre, ölü yıkanmadan önce, yanında Kur’ân-ı Kerim okunmaz. Başka yerde okunabilir.

ÖLÜNÜN YIKANMASI:

Şeriatta, ölünün yıkanmasına «gasletmek» denir. Bu iş, geride kalan mükellefler üzerine «farz-ı kifaye»dir. Yani, bir kısım müminin, bu işi yapması ile diğer müminler sorumluluktan kurtulurlar. Aksi halde, durumdan haberdâr olan bütün müminler günahkâr olurlar. Ölüyü kefenlemek ve cenaze namazı kılmak da öyle.

Ölüyü, tepeden tırnağa kadar, tamamen ve bir kere yıkamak farzdır; üç kere tekrar edilmesi de sünnettir. Ölü yıkanırken, «teneşir» adı verilen yüksek bir tahta sedir üzerine, ayakları Kible'ye gelecek şekilde konur. Teneşir'in çevresi, güzel kokulu bir şey ile üç, beş veya yedi defa tütsülenir.

Teneşire sırt üstü yatırılan, ölünün göbek ile diz arası örtülüdür ve örtü altında yıkanır. Kadının cenazesini kadınlar, erkeğin cenazesini erkekler yıkar. Zaruret halinde, kadın, kocasının cenazesini yıkayabilir, fakat erkek, ölen karısını yıkayamaz.

Kadın yıkayıcı bulunmayınca, kadını erkek yıkayamaz. Bu durumda, kadının cenazesi, baştan ayağa kadar örtülü olmak şartı ile, «teyemmüm» yaptırılır. Kadının akrabası, o yoksa başka biri tarafından, eline bez dolayarak, örtü altından, el sokularak «teyemmüm» işi bitirilir. Ölünün avreti, dirinin avreti, gibidir. Bakması haram olan yere, dokunmak da haramdır. Mahrem akraba, eline bez sarmaz. Teneşir, yüksekçe ve biraz eğik olmalıdır. Cenaze suyu, pek sıcak olmamalı, çok ılık olmalıdır. Böyle bir su, çürümeyi geciktirir. Ölü, ister yetişkin, ister çocuk olsun, önce taharet ve abdest aldırılır. Çürümeyi kolaylaştırdığı için ağza ve burna su verilmez, buraları bez ile temizlenir.

Ölünün önce yüzü yıkanır, sonra kolları yıkanır, başı, kulakları ve ensesi mesh edilir ve ayakları yıkanır. Bunları müteakip sedir ağacı veya sabun otu ile kaynatılmış ve ıltılmış, yahut içine kâfur konmuş su dökerek baş ve sakal sabunlu su ile yıkanır. Bunlar yoksa, sadece su da olur. Sonra, cenaze, sol tarafına döndürülerek sağ tarafı bol su ile bir defa yıkanır. Daha sonra, cenaze, sağ tarafına döndürülerek sol yanı aynı biçimde yıkanır. Bu yapıldıktan sonra, cenaze oturtularak karnına hafifçe bastırılır, bir şey çıkarsa, su dökülerek yıkanır. Bu iş üç defa tekrarlanır. Cenazenin üç defa yıkanması sünnettir.

Cenazeyi yıkayan kimse, «gasl farizasını» yerine getirmeye niyet etmeli ve «besmele-i şerife» ile işe başlamalı «Gufraneke ya Rah-

man» (Ey, Rahman olan Rabbim, mağfiretini dilerim) duasını, sürekli olarak yapmalı ve yıkama işini bu dua ile bitirmelidir. Cenaze yıkayanın niyet etmesi sünnettir. Yıkama yerine, yıkayandan ve yardımcısından başkası giremez. Cenaze yıkayıcılar, emin kimse-ler olmalıdır. Ölünün ayıplarını ve kusurlarını gizlemek ve iyi hal-lerini açıklamak esastır. Ölünün ayıplarını ve kusurlarını açığa vur-mak günahtır.

Cenaze yıkandıktan sonra, tenesir üzerinde havlu ile kurulanır, saçları ve sakalı arasına kâfurî konur. Secde ettiği uzuvları üstüne (alna, burna, dizlere, el ve ayak parmaklarına) kâfurî serpilmiş pamuk konur. Ölünün saçlarını taramak, saçlarını, tırnaklarını kesmek, bıyıklarını düzeltmek Hanefî mezhebine göre caiz değildir. Ağız, burun, göz ve kulaklara pamuk koymak caizdir.

Suda boğulmuş bir cenaze yıkanmış sayılmaz. Yıkama niyeti ile su içinde hareket ettirilirse olur.

Sahipsiz bir ölü bulunsa, hangi dinden olduğu bilinmese, İslâm alametleri aranır, bundan da bir şey anlaşılmazsa, ölü İslâm memleketinde bulunmuşsa, Müslüman muamelesi yapılarak yıkanır, kefenlenir ve cenaze namazı kılınır.

Kâfirlerin cenazesi yıkanmaz, bir beze sarılarak gömülür.

Yıkanacak cenazenin vücudunun yarısından çoğu veya başı ile birlikte vücûdunun yarısı mevcut bulunmalıdır ki, yıkanabilsin. Aksi halde yıkanmaz.

Allah yolunda şehid olanlar -ileride genişçe açıklanacağı üzere- yıkanmazlar, kanlı elbiseler ile birlikte defnedilirler ve namazları böylece kılınır.

Ölü olarak düşen bir yavru (yahut cenin), yıkanmaz, bir bez parçasına sarılarak defnedilir. Canlı doğup hemen ölse bile adı konur, yıkanır, kefenlenir, namazı kılınır.

Kefene sarıldıktan sonra, ölüden çıkacak şeyler artık yıkanmaz.

Vefat eden, bir Müslüman'ın, gayrimüslim olan akrabalarından başka bir velisi bulunmazsa, cenazesi bunlara verilmez. Çünkü onun yıkanması, teçhizi, tekfini ve namazı Müslümanlara yönelik bir farz-ı kifayedir. Bulûğa ermemiş dokuz yaşındaki kız çocuğunu erkek, on bir yaşındaki erkek çocuğunu kadın yıkayabilir. Tabii, eğer zaruret varsa. Ölüyü parasız yıkamak fazilettir. Cenaze taşımak ve mezar kazmak da böyledir.

CENAZELERİM KEFENLENMESİ:

Vefat eden erkek ve kadın Müslümanların cenazelerini, onları örtecek, bir giyim ile kefenlemek farzdır. Bu farzı yerine getirmeyen Müslümanlar günahkâr olurlar.

Üç çeşit kefen vardır.

1. Sünnet Üzere Kefen: Erkekler için, «kamis», «izar» ve «lifâfe»den ibaret olmak üzere üç kattır. Kadınlar için, bunlara ilâve olarak «baş örtüsü» ve «göğüs örtüsü» ile birlikte beş kattır.

2. Kifayet Üzere Kefen: Erkekler için «izar» ve «lifâfe»den, kadınlar için, bunlarla birlikte «baş örtüsü»nden ibarettir.

Zaruret Kefeni: Zarurî hallerde, gerek erkek, gerek kadın olsun, yalnız bir kattan ibaret olup bütün vücûdu örten bir giyimden ibarettir. Zaruret olmadıkça, bir kat kefenle iktifa etmemek gerekir.

«**Kamis**»: Boyun kökünden ayaklara kadar uzanan bir gömlek gibidir. Yani, yakası yoktur ve etrafı oyulmaz. Düz kesilir.

«**İzar**»: Baştan ayağa kadar uzun ve bir metre genişliğindedir.

«**Lifâfe**»: Baştan ve ayaklardan aşım uzunluktadır ve daha geniştir. Baş üstünden ve ayak altından uçları büzülerek, bezle bağlanacaktır.

«**Baş örtüsü**»: Yalnız kadınlara mahsus olup 75 cm. kadardır. Uçları yüze sarkık duracaktır, başa sarılmaz.

«**Göğüs örtüsü**»: Bu da yalnız kadınlara mahsustur. Omuzdan dize kadardır.

Kefen bezini, beyaz ve pamuktan olması daha iyidir. Beyaz patiska bezinden kefen yapmak âdettir. Kefenin yenisi ve yıkanmış eşittir.

Kefenler, ölümlere sarılmadan önce, bir, üç veya beş kere güzel kokulu şeyler ile tütsülenir. Sonra ölüyü kefenlemeye geçilir.

Ölü, yıkanıp kurulandıktan sonra, önceden hazırlanmış ve yuvarıda sayılan kefen bezleri getirilir. Önce «kamis» giydirilir. Kamis, ölünün başından geçirilerek yarısı önünden, yarısı arkasından, ayaklarına kadar uzatılır. Tabutun içine ve «izar»ın üstüne «besmele» ile yatırılır. İzar'ın önce sol, sonra sağ tarafı, ölü üzerine kapatılır. «Lifâfe» de böyle yapılır. Ancak, kadınlarda «kamis» adı verilen kefen kapandıktan sonra, saçları ikiye bölünüp iki yandan göğsü üzerine (kamisin üstüne) konur. Saçları üstüne «başörtüsü» konduk-

tan sonra «izar» kapatılır. İzardan önce veya sonra «göğüs örtüsü» (yahut bezi) sarılır; sonra «lifâfe» kapatılır. Lifâfenin baş tarafı, ayakları ve mide hizasından karın kısmı bezlerle bağlanır.

Küçük yaşta ölen erkek çocukları, en az bir, kız çocukları iki kefene sarılırlar. Bulûğ çağına yakın erkek çocukları erkekler gibi, kız çocukları da kadınlar gibi kefenlenirler.

CENAZE NAMAZI:

Durumdan haberdâr olan erkeklere, erkek yoksa kadınlara **farz-ı kifayedir**. Tek başına, bir Müslüman erkeğin veya kadının «cenaze namazı» kılması ile bu farz, yerine getirilmiş olur. Erkek yoksa kadınların tek başlarına ve cemaatle «cenaze namazı» kılmalarında kerahet yoktur. Cenaze namazına ehemmiyet vermeyen kimseler kâfir olurlar.

Cenaze namazının kabul olması için şartlar:

1. Ölü, Müslüman olmalıdır.
2. Yıkanmış, teçhiz ve tekfin edilmiş olmalıdır.
3. Cenazenin vücudunun yarısından çoğu veya başı ile birlikte vücudunun yarısı mevcut bulunmalıdır.
4. Cenaze, yerde veya yere yakın (ve musalla taşı adı verilen yere konmuş) olmalıdır. Arabada olan, hayvan üstünde duran veya eller üstünde tutulan cenazenin namazı kabul olmaz. Cenazenin başı imamın sağına, ayakları soluna gelecektir.

5. Cenaze, imamın önünde hazır olmalıdır.

6. Cenazenin ve imamın avret mahalleri örtülü olmalıdır.

Cenaze namazının farzları: (İki «rükün» ve bir «şart»tan ibarettir).

1. Dört kere tekbir getirmek; «Allahü Ekber» demek.
2. Ayakta kılmak. Özürsüz, oturarak veya hayvan üstünde kılmak caiz değildir.

3. Cenaze namazı için niyet etmek şarttır. Niyet kalpten yapılır.

Cenaze namazının sünnetleri:

1. Sübhaneke okumak.
2. Salâvat okumak.
3. Ölüye, bütün Müslümanlara ve kendine dua etmek, Allah'tan af ve mağfiret dilemek. Bu konuda bildiği duaları okumak.

Hangi Müslümanların cenaze namazı kılınmaz?

1. Haksız yere, Müslüman devlet başkanına isyan edenler (bağîler) devlet kuvvetleri ile dövüşürlerken öldürülürlerse, yıkanmazlar ve namazları da kılınmaz. Müslümanların yollarını, soygun ve gasp kastıyla kesenler, bu esnada öldürülürse, yıkanmaz

2. Zulmü ile tanınmış, kavgacı ve şerir kimseler, dövüşürlerken ölürlerse, namazları kılınmaz.

3. Silahlı ev basan kimseler, bu esnada öldürülürlerse, namazları kılınmaz.

4. Anasını veya babasını öldüren kimseler, mahkeme kararı ile ölüm cezasına çarpmış olsalar bile, cenaze namazları kılınmaz.

5. İntihar etmek, başkasını öldürmekten daha büyük bir günahıdır. Bununla birlikte, intihar eden kimselerin cenazeleri, yıkanır ve namazları kılınır.

CENAZE NAMAZI NASIL KILINIR?

Temizlenmiş, ön tarafa hazırlanmış, Müslüman ölü için, Müslümanların, abdestli ve Kible'ye yönelerek cenaze namazı kılmaları «farz-ı kifaye»dir.

Cenaze namazının şartı **niyettir**, rükünleri de **kıyam** ve **tekbir**-**dir**.

«**Niyet**»: Kalpten yapılır, ağızla söylenmesi de sünnettir. Niyet esnasında, ölünün, erkek veya kadın olduğu tayin edilir. İmam olan kişi, «Yüce Allah'ın rızası için, hazır olan cenaze namazını kılmaya ve cenaze için dua etmeye» niyet ederek namaza başlar. Cemaatten her biri de aynı niyeti yaparak «uydum hazır olan imama» diyerek namaza başlarlar.

«**Kıyam**»: Cenaze namazı, ayakta durarak kılınır. Özürsüz oturulmaz, hayvan ve vasita üzerinde kılınmaz. Şiddetli yağmur ve çamur varsa özür sayılır.

«**Tekbir**», cenaze namazında dört tekbir vardır. Bu tekbirlerden her biri bir rekât gibidir. Eller, yalnız «**iftitah tekbirinde**» (ilk tekbirde) kulaklara kaldırılır. Sonraki tekbirlerde kaldırılmaz. İki el bağlanınca «Sübhaneke» okunur ve «Ve Celle Senaüke» denir. Sübhaneke'den sonra «Fatıha» okunmaz. İkinci tekbirden sonra, sair namazlarda, «teşehhüdden sonra okunan salâvat-ı şerifeler»

söylenir. Üçüncü tekbirden sonra «cenaze duası» okunur. Bu duayı bilmeyenler, bunun yerine, ya «Rabbina, atina fiddünya...» diye başlayan duaları veya «Fatiha'yı» okuyabilirler. Dördüncü tekbirden sonra, hemen sağa ve sola «selâm» verilir. «Selâm» esnasında «cenaze» ve «cemaate» niyet edilir, imam, «selâmı» yüksek sesle söyler, cemaat, içinden okur.

Cemaat, ne kadar kalabalık olursa, o kadar iyidir. Cenaze namazını, son safta kılmak daha sevaptır. Cenaze namazına geç yetişen, hemen namaza durmaz, imamın herhangi bir tekbirini bekler ve «iftitah tekbiri» niyeti ile namaza başlar, imam selâm verdikten sonra, kaçırdığı tekbirleri, peş peşe söyleyip bir şey okumadan selâm verir. Dördüncü tekbire yetişemeyen «cenaze namazını» kaçırmış olur.

İmam yanılarak, beşinci bir tekbir alırsa, cemaat, buna iştirak etmez. Birkaç cenazenin namazını birlikte kılmak caiz ise de ayrı ayrı kılmak daha efdaldır, yani, daha faziletli bir iştir.

Şiddetli yağmur, bir özür ve bir zaruret bulunmadıkça, cenaze namazını cami içinde kılmak mekruhtur.

Cenaze namazında kadınlar, erkeklerin arkasında saf bağlarlar. Bununla birlikte, kadın ve erkek aynı hizada olursa, cenaze namazı fasit olmaz. Zira, bu namaz mutlak bir namaz değildir.

Gün doğarken, gün batarken ve güneşin zevale yaklaşması zamanında, cenaze namazı kılmak mekruhtur.

Kayıp bir ölü için «cenaze namazı» kılınmaz. (Hanefi mezhebine göre). Namazı kılınmadan gömülmüş ve üzerine toprak atılmış bir cenazenin (şayet tefessüh etmemişse), hakkını ödemek üzere, kabri başında cenaze namazı kılınır. Bu cenazenin, daha önce yıkanmamış olduğu anlaşılırsa bile, bu namaz eda edilir.

CENAZEYİ TAŞIMAK:

Cenazeyi taşımak ve teşyi etmek sünnettir. Hazırlanmış cenazeleri, bir an önce, götürüp kabirlerine koymak gerekir. Cemaat çok olsun diye cenazeyi bekletmek mekruhtur. Bayram namazı vaktinde hazırlanmış olan bir cenazenin namazı, bayram namazından sonra ve hutbeden önce kılınır.

Cenazeyi taşımakta sünnet olan davranış, dört kimsenin, tabutu dört tarafından yüklenmesidir. Tabutun, her tarafından tutarak on

adım miktarı taşımak müstehaptır. Bir Müslüman, «tabutu», önce sağ ön tarafından sağ omzuna, sonra ayak tarafından sağ omzuna, sonra ön tarafından sol omzuna, en sonra da ayak tarafından sol omzuna yüklenerek en az toplam olarak kırk adım yürür.

Zaruret yoksa cenaze, eller ve omuzlar üzerinde kabrine kadar taşınmalıdır. Zaruret halinde vasıtaya konabilir. Cenazeyi teşyi edenler, zaruret yoksa yaya yürümelidirler. Mümkün mertebe cenazenin arkasından yürümelidir. Cenazeyi teşyi edenler, sessiz olmalı, tefekkür halinde bulunmalıdırlar. Gülmek, konuşmak, şakalaşmak, gürtlü ve şamata çıkarmak, marş söylemek ve çalmak, sesli olarak tekbir getirmek, Kur'ân-ı Kerim okumak ve ne suretle olursa olsun, sesini yükseltmek tahrimen mekruhtur. Sessizce gözyaşı dökmek ve kalben mahzun olmak caizdir. Ancak, dövünmek, yaka yırtmak, diz dövmek, bağırarak ve çağırmak haramdır.

Süt çocuklarının cenazeleri kucakta, büyük çocuklar tabutta taşınırlar. Cenaze geçerken ayağa kalkmak, başka milletleri taklit olduğu için, mekruhtur. Bir engel yoksa, Müslümanlar, ayağa kalkıp cenazeyi takip etmeli veya en azından kırk adım kadar taşınmalıdır. Kadınların, cenazeleri teşyi etmeleri tahrimen mekruhtur. Bundan dolayı sevaba değil, günaha girmiş olurlar.

CENAZELERİN KABİRLERİNE KONULMASI:

Cenaze, kabre götürülüp omuzlardan indirilince, cemaat, bir sa-kinca yoksa otururlar.. Bundan önce oturmaları mekruhtur. Bundan sonra ayakta durmaları da mekruh...

Kabrin, bir boy miktarı derin ve yarım boy miktarı enli olması güzel olur. Kabirde lâhid yapmak efdaldır. Yani, kabrin içinde, Kible tarafı oyulur, ölü buraya konur. Böylece yapılan lahadin önüne tahta, kamış veya kerpiç gibi şeyler konarak, toprak ölünün üzerine değil, bu gibi şeyler üzerine atılmış olur. Kabir arazisi, yumuşak veya rutubetli ise, lâhid yapmak mümkün olamayacağından, kabrin içine, dere gibi bir çukur kazılır, gerek görülürse, iki tarafı taş ve kerpiçle örülür, ölü, bunların arasına konur, üstü, cenazeye dokunmamak şartı ile tahta, **taş** ve kamış gibi şeylerle tıpkı bir tavan gibi kapatılır ve toprak bunların üzerine atılır.

Kabrin yeri ve zemini rutubetli ise veya toprak yumuşak ise cenaze, tabut ile defnedilmelidir. Tabut, çivisiz, tahtadan geçme olmalıdır.

Cenaze, kabrine, Kible yönünden konur, sağ **tarafı** üzerine konur ve yüzü Kible'ye döndürülür. Kefen bağları çözülür. Arkası üzerine yatırılmaz. Cenazeyi, kabre koyanlar: «**Bismillah ve alâ milleti Resulûllah**» derler. Bunu yeter miktarda tekrarlarlar.

Kadınları, mahremleri kabre koyarlar. Bunlar, bulunmazsa, yabancıardan «sâlih kimseler» tercih edilir. Kadınlar, kabre yerleştirelinceye kadar, kabirleri üstüne bir perde örtülür.

Kabirden çıkan topraktan fazlasını, kabrin üstüne atmak mekruhtur. Hazır bulunan müminlerin, kabir üzerine üçer avuç toprak atmaları müstehaptır. Kabir üzerine su serpmekte beis yoktur. Kabirler, birer karış miktarı veya biraz daha fazla yükseltilir, deve hörgücüne benzetilir. Ölünün adını ve ölüm tarihini belirten bir işaret veya taş konabilir. Gösterişli mezarlar ve mezar taşları ile mermer oymalı veya süslü kabirler, ölüye hiçbir fayda sağlamaz.

Cenazeleri gündüz vakti defnetmek müstehaptır. Gece vakti defnetmek de mekruh değildir. Ama, zaruret olmadıkça, ölüyü, gece defnetmemek gerekir.

Yakınında kara bulunmayan bir gemide ölen ve bozulmasından korkulan bir Müslüman'ın cenazesi yıkanır, kefenlenir, üzerine cenaze namazı kılınır, sağ tarafı üzerine, Kible'ye karşı denize bırakılır. Böylece denize atılan cenazenin denizin dibine gitmesi için, ağır bir cisim ile bağlanması da mümkündür. İstenirse ve «dâr-ı harbe» yakın değilse, cenaze Müslümanların eline geçecekse, ölü, iki yüzen tahta arasına konarak sıkıca bağlanır ve sahile vurarak Müslümanlar tarafından defnedilmesi sağlanır.

Müslüman kabrine tevdi olunduktan sonra, hemen dönülmez. Nitekim Şanlı Peygamberimiz, bir cenazenin defnini müteakip hemen dönmez, bir müddet kabrin yanında durur ve cemaate hitaben: «**Kardeşiniz için Yüce Allah'tan mağfiret isteyiniz ve kendisine temkin ihsan buyurulmasını dileyiniz. O, şimdi sual görecektir**», diye buyurmuşlardır. Kabre konulan, mükellef bir İslâm ölüsü hakkında telkin verilmesi meşru bulunmuştur. Sâlih bir müminin, defni takiben, ölünün yüzü mukabilinde durarak ona hitaben, telkinde bulunması, bütün Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat mezheblerince mümkün ve müstehabdır. (Bkz. O. N. Bilmen, Büyük İslâm İlmihâli, s. 260-261).

Esas metnini, muteber din kitaplarında bulacağınız, bu telkinin mealini özet olarak vereceğiz. Telkini yapan kişi, şayet biliniyorsa,

ölüye, anasının adı belirtilerek üç defa hitap der. Anasının da, kendinin de adı bilinmiyorsa, «Ey Havva oğlu Abdullah» diye üç defa seslendikten sonra telkine geçilir. Şöyle: «Ey Havva oğlu Abdullah! Yaşadığında, daima söylediğin ve inandığın gibi, Allah'tan başka ilâh olmadığını ve Muhammed aleyhisselâmın O'nun kulu ve Resulü olduğunu belirten Kelime-i Şehadeti hatırla; hiç şüphesiz Cennet de, Cehennem de, yeniden dirilmek de, kıyamet de haktır, yani varlıkları kesindir. Bunda şüphe yoktur. Yüce Allah, kabirlerde bulunanları, mutlaka diriltilip mahşer yerinde toplayacaktır. Sen asla unutmama ki, Rabbin, yüce Allah'tır, dinin İslâm'dır, Peygamberin Muhammed aleyhisselâmdır, imamın Kur'ân-ı Kerim'dir, Kible-i Kâbe-i Muazzama'dır, kardeşlerin bütün müminlerdir. Sen bütün bunları biliyordun, bunlardan razı idin, yine öyle ol. Ey Abdullah! De ki, Allah'tan başka ilâh yoktur. De ki, Rabbin Allah'tır, dinim İslâm'dır. Peygamberim Muhammed Aleyhisselâmdır. Yolum kurtuluş yolu olan Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat Yolu'dur. Ey Rabbin, bu ölüyü yalnız bırakma. Sen vârislerin en hayırlısı!»

Bu telkinden sonra, müminler, ölünün ruhuna hediye edilmek üzere «Fatiha Sûresi» ile «Bakara Sûresi»nin ilk sahifesini okurlar; ölünün af ve mağfireti için dua eder ayrılırlar. Bu arada, Müslümanlar, okudukları Kur'ân-ı Kerim'in, tuttukları oruçların veya verdikleri sadakaların sevabını da ölüye ve bütün Müslüman ölülerine hediye edebilirler.

Ölü sahiplerinin, yapılacak tâziyetleri kabul için, üç gün kadar evlerinde oturmaları caizdir. Oturmamak daha iyi olur. Cenazenin defninden üç güne kadar taziye yapılması müstehabdır. Taziye esnasında: «Allah size güzel sabırlar ve bol ecirler ihsan buyursun» denir. Musibete uğrayan kimseler de «**Hepimiz Allah'a** aidiz, yine O'na döneceğiz» mealindeki âyetin aslını okumalıdır. Yani, «**İnna lillahi ve inna ileyhi râciûn**» demelidirler. (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 156)

Ölü sahipleri, definden sonra, birinci günden yedinci güne kadar, mümkün olan ve kolayına gelen şeyleri fakirlere sadaka olarak vermeli ve sevabını ölüye bağışlamalıdır. Ölü sahiplerinin şu veya bu sebeple ziyafet vermeleri mekruhtur. Aksine, konu ve komşunun ölü sahiplerine' yemek ikram etmeleri müstehabdır.

ŞEHİDLİK MESELESİ VE ŞEHİD CENAZELERİ:

«Şehid»: Allah yolunda can veren Müslüman'dır.

«Şehidlik», ya sadece «hükmî» ya sadece «hakikî» veya hem «hükmî ve hakikî» olabilir.

«Şehid-i hükmî» (hükmî şehid): Ya gerçekten Müslüman olan veya zahir şartlara göre Müslüman bilinen ve şeriatin «şehidlik hükümlerine» göre defnedilen kimselerdir.

«Şehid-i hakikî» (hakikî şehid): «Uhrevî âlemde» şehidlikleri (şehid oldukları) kabul edilen ve «şehidlik sevabına» nail olan Müslümanlardır. Kimlerin «şehid-i hakikî» olduğu veya kimlerin «şehid-i hakikî» olmadığı, kesin olarak «uhrevî âlemde» (öte dünyada) belli olacaktır.

«Şehid-i hakikî», iki çeşittir:

1. Hem «hükmî», hem «hakikî» mânâda şehid olanlardır. Yani, bunlar, hem şeriatin zahir şartlarına göre dünyada şehid kabul edilip «şeriatin şehidlik hükümlerine» göre defnedilenler ve hem de «uhrevî âlemde» «hakikî şehid» kabul edilerek «şehidlik sevabına» nail olanlardır. Bunlara «tam şehid» veya «kâmil şehid» denir.

2. Dünyada «şehidlik ahkâmına» göre defnedilmediği (hükmen şehid sayılmadığı) halde, hakikatte «şehid» olan, yani uhrevî âlemde «hakikî şehid» sevabına nail olan Müslümanlardır.

«Şehid-i hükmî» de iki çeşittir:

1. Yukarıda açıklandığı üzere, hem «hükmen» dünyada, hem «hakikaten» âhirette «şehid» kabul edilen «tam şehid» veya «kâmil şehid» olan Müslümanlardır.

2. Şeriatin zahir hükümlerine göre, Müslüman sanıldığı halde kalbinde «nifak» (gizli küfür) taşıyan ve bu halde iken, Müslümanların safında çarpışırken, düşman tarafından öldürülen ve şeriatin «şehidlik hükümlerine» göre defnedilen kimselerdir. Bunlar, dünyada «hükmen şehid» kabul edildikleri halde, âhirette «şehid kabul edilmezler» ve şehidlik sevabına nail olamazlar. Bunlar, sadece «dünya şehididirler».

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, üç türlü «şehid» vardır:

1. Tam şehidler,
2. Âhiret şehidler,
3. Dünya şehidler.

Şimdi, bunları tek tek inceleyerek «şehid cenazeleri» konusunu işleyelim.

ŞEHİD CENAZELERİ:

1. Tam şehid: Tam ve kâmil mânâda şehid olan müminlere bu ad verilir. Bunlar, hem dünyada «hükmen şehid», hem âhirette «hakikî şehid» itibar edilirler. Bunların her birine «şehid-i kâmil» denir. Bu tip şehidler, yıkanılmaksızın, yalnız namazları kılınıp kanlı elbiseleri ile defnedilirler. Bunlar hakkında, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«Allah yolunda öldürülenleri, sakın, ölümlerini sanma. Bilâkis onlar, Rab'leri katında diridirler. (O'nun) lütf ve inayetinden, kendilerine verdiği (mer-tebeler) ile sevinerek (Cennet nimetleriyle) rızıklandırılır. Arkalarından, henüz onlara katılmayanlara da "Onlara hiçbir korku yoktur. Onlar, mahzun da olacak değillerdir" diye müjde vermek isterler».** (Bkz. Âl-i İmran Sûresi, âyet 169-170).

Tam şehidler, yıkanmadan ve kanlı elbiseleri ile defnedilir. Bu kan bir ibadetin eseri olduğu için, şeref nişanesidir ve bu sebepten izale edilmez. Ancak, bu gibi şehidler, kanlı elbiseleriyle defnedilirken, kefenle elverişli olmayan, kürk, palto, ayakkabı, başörtüleri, zırhlar ve silâhlar çıkarılır. Geriye kalan elbiseleri, sünnet olan kefenden fazla ise azaltılır, noksan ise, uygun bir şey eklenerek sünnet miktarına ulaşılır.

İmam-ı A'zam Ebû Hanîfe Hazretlerine göre, bir Müslüman «tam şehid» sayılabilmek için, akîl ve baliğ olmalı, «boy abdesti» almış bulunmalı, vurulmanın akabinde ölmelidir. Zira, vurulduktan sonra, vurulduğu yerden alınıp tedavisi yapılır, kendine gelir, üzerinden bir namaz vakti geçecek kadar yaşarsa, «tam şehid» hük-münden çıkar; yıkanarak, kefenlenerek namazı kılınır ve defnedilir. Öte yandan, bir kimsenin «tam şehid» sayılabilmesi için, ölümün-den sonra ve ölümünden dolayı vârislerine «diyet» olarak bir mal verilmesi gerekmemelidir. Yani, «tam şehid», ya tecavüz neticesi veya zulmen öldürülmüş bulunmalıdır. Böyle olunca, ister savaş meydanında gayrimüslimler tarafından, ister yol kesicilerle çarpışırken onlar tarafından, ister kendi malını, ırzını, nefsinin ve diğer Müslümanları veya Müslümanların himayesinde bulunan «zimmi»leri (İslâm devletine vergi veren ve İslâm ahkâmına tabi gayrimüslim tebaayı) savunurken haksız yere ve derhal öldürülmüş

bulunan ve boy abdesti olan her Müslüman «tam şehid»tir. İmam-ı A'zam Hazretlerinin iki büyük talebesi olan müctehidlerden İmam-ı Muhammed ve İmam-ı Ebû Yusuf Hazretlerine göre, böylece öldürülen bir Müslüman, «mükellef» ve «boy abdestli» olmasa da «tam şehid» hükmündedir. Tıpkı, savaş meydanında öldürülen ve henüz bulûğa ermemiş bulunan bir Müslüman çocuğu veya boy abdesti almaya fırsat bulamadan öldürülen bir İslâm neferi gibi.

2. Âhiret şehidi: Bir «hakikî şehid» olmakla birlikte, yani âhirette «şehid sevabı» alacağı halde, «tam şehid»lerde aranan şartların hepsini kendinde toplamayan kimseler olup «tam şehidlik hükümlerine» göre defnedilmeyen Müslümanlardır. Meselâ, savaş esnasında, yaralandıktan sonra, yerinden alınan, tedavi edilen, yiyip içen, ilâç alan, konuşan, uyuyan ve akli başında olarak üzerinden bir namaz vakti geçen ve bundan sonra vefat eden müminlere «âhiret şehidi» adı verilir. Bu tip «şehidler», diğer Müslüman ölüleri gibi yıkanır, kefenlenir ve namazı kılınarak defnedilir. Yine, bir hata neticesi öldürülen ve vârislerine «diyet» adı ile bir tazminat ödenen bir Müslüman, «âhiret şehidi» sevabına nail olmakla birlikte, dünya ahkâmı itibarı ile şehid sayılmaz. Bunlar da diğer Müslüman ölüleri gibi defnedilirler. Bunun yanında, suda boğulan, ateşte yanan, enkaz altında kalan, veba, kolera, sıtma, zatülcenp gibi hastalıklardan, akrep sokmasından ölen, loğusa halinde, gurbette ve ilim yolunda ölen, cuma gecesi vefat eden müminler de aynı hükme tabidir. Bunlar gibi, sevabını Hak'tan bekleyen müezzın, doğru ve namuslu tacir, ailesine helâl lokma yedirmek için ücretle ve meşru işlerde çalışırken ölen bir Müslüman da «âhiret şehidi» hükmündedir. Evinde «öldürülmüş» olarak bulunan müminler de böyledir.

Bütün bunlar, dünya ahkâmı itibarı ile değil, «âhiret ahkâmı» itibarı ile «şehid sayılırlar». Bunların cenazeleri, diğer Müslüman ölüleri gibi yıkanır, kefenlenir, namazları kılınır ve defnedilir. Bunların mükâfatı, ötede, Cenab-ı Hak tarafından verilecektir.

3. Dünya şehidi: Kimin «tam şehid», kimin «dünya şehidi» olduğunu, ancak Cenab-ı Hak bilir. Dünya şehidi, gerçekte «şehid» olmayıp zahiren öyle sanılan ölülerdir. Kalbinde «nifak» bulunan ve fakat zahiren Müslüman görünüp Müslümanların safında bulunurken, düşman tarafından öldürülen münafıklardır. Biz Müslümanlar, zahire göre, hükmetmekle emrolunduğumuz için,

kimin kalbinde «nifak» bulunduğunu bilmeyiz ve bu işi Allah'a bırakırız. Müslümanlar bu gibilerini de zahiri hallerine göre «tam şehid» muamelesine tabi tutarlar; onların da cenazeleri yıkanmaz, üzerlerine namaz kılınır ve onlar da elbiseleri ile definolunurlar. Eğer bunlar, gerçekten «münafık» iseler, bu zahirî muamelelerin onlara hiçbir faydası olmaz, onlar, ötede lââyık oldukları muameleyi bulurlar ve sadece bir «dünya şehidi» olarak kalırlar.

KABRİSTANLAR VE KABİR ZİYARETLERİ:

«Kabristan», kabirlerin topluca bulunduğu yer demektir. Kabristanları, güzelce korumak, temiz tutmak, ağaçlarla süslemek yaşayanların vazifeleridir. Kabristan, ne kadar eski olursa olsun, yine de korunmalıdır, orada yatanların topraklarına ve kemiklerine ve haklarına saygılı olunmalıdır.

Kabristanın etrafı, yüksekçe bir duvarla çevrilmeli, yol olarak kullanılması ve hayvan sokulması önlenmelidir. Kabirleri, çiğneyip geçmek mekruhtur.

Kabirlerin süslenmesi, kabirlerde mum, kandil ve saire yakılması uygun değildir. Çevreyi aydınlatmak maksadı başka...

Kabirlerin yanında uyumak, çevreyi kirletmek, kabristandaki yaş otları, çiçekleri ve ağaçları koparmak mekruhtur.

İslâm'da, kabirlere, buket ve çelenk koymak gibi bir âdet yoktur. Böyle yapanlar, gayrimüslimleri taklit etmekle çok çirkin bir yola girmiş oluyorlar. Müslümanlar, kabristanlara ağaç dikerler, oralarda çiçek yetiştirirler. İkiisi arasındaki farkı idrak edebilmek gerekir.

Kabirleri, haftada bir kere, bilhassa cuma günleri ziyaret etmek, erkekler için sevimli bir iştir. Salih kişilerin, evliya ve ulemanın kabirleri de bereketlenmek için ziyaret edilir. Bu hususta yolculuk yapmak da İslâm'da güzel bir iş telâkki edilmiştir. Yaşlı kadınların da - fitne uyandırmadan- kabir ziyareti yapması caizdir. Ziyaret esnasında, kabir öpülmez, el, yüz sürülmez, toprak alınmaz, kabrin üzerindeki bitki ve çiçekler koparılmaz.

Kabir ziyareti esnasında, ziyaretçi önce «Esselâmü aleyke ya ehl el-kubur» (Ey, kabirlerde bulunanlar size selâm) diyerek selâmlar. Sonra, ziyaret edeceği kabrin yanına gider, ayakta durur, en iyisi sırtı Kible'ye dönük olarak dua eder. Ziyaretçilerin, kabir başında on bir «İhlâs» ve bir «Fatıha» sûresi okuyarak sevabını kabirde yatana

veya yatanlara hediye etmeleri çok uygun olur. Yine ziyaretçilerin, Kur'ân-ı Kerim okumak üzere, kabir kenarına oturmasında bir mahzur yoktur. Bu esnada, «Yasin Sûresini» okumak çok sevap kazandırır.

Mezar taşlarına âyet-i kerime ve hadîs-i şerif yazdırmak veya şöhrat kabilinden yazılar koymak mekruhtur. Ancak, mezarın kaybolmaması için, dikilen taş, isim ve tarih yazılmalıdır.

İslâm yurdunda bulunan «zimmîlerin kabirleri» de tecavüzden korunmalıdır.

KABİR HAYATI:

İslâm'da «kabir hayatı» diye ayrı bir hayat biçimi vardır.

Önce, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'den öğrendiğimize göre, **«şehidler diridirler»**. Nitekim şöyle buyurulmaktadır: **«Allah yolunda öldürülenleri, sakın ölümler sanma. Bilâkis onlar, Rab'leri katında diridirler»**. (Bkz. Âl-i İmran Sûresi, âyet 169). Öte yandan Şanlı Peygamberimiz, kabirleri ziyaret ederlerken «selâm» verirlerdi ve bizim de böyle yapmamızı isterlerdi. Şayet, «kabir hayatı» diye bir şey olmasa idi. Şanlı Peygamberimizin bu davranışı - hâşâ- abes olurdu. Kaldı ki, Şanlı Peygamberimiz şöyle buyurmuşlardır: **«Sizler, şimdi uykudasınız, öldüğünüzde uyanacaksınız»**. O halde, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat âlimlerinin de buyurdıkları gibi, İslâm'da «ölmek», asla «yok olmak» demek değil, yeni ve mahiyetini bilmediğimiz bir hayat biçimine adım atmaktır. Ölüm ile ruh, bedenden ayrılır ve fakat beden ile alâkasını tamamen kesmez. Ruhun kendi bedeni ile alâkası, Kıyamet Günü'ne kadar devam eder. Yani, ruh, kendi bedenini tamamı ile terketmez. Böylece, dünyadakinden farklı bir hayat tarzı sürdürür. Bu hayat, **«yeniden diriliş»** (ba'sü ba'del-meve) kadar devam eder. Beden, bir kül yığımına dönse bile...

«Kabir hayatı», Dünya ile Âhiret arasında bir geçittir. Bu sebepten kabir hayatı, «Âlem-i berzah» (geçit dünyası) olarak da adlandırılır.

Ehl-i Sünnet vel Cemaat imamlarına göre, bir kimse kabre konduğu zaman, ruh, beden ile alâkasını arttırır. Sual melekleri gelir, kişinin iman ve âmellerine göre muamele edilir. Kâfirlere ve günahkâr müminlere «azâb» edilir, müminlerden sâlih olanlara

«nimetler» verilir. İmamı A'zam Ebû Hanîfe Hazretleri, Fıkh-ı Ekber'inde şöyle buyururlar: **«Kabirde, Münker ve Nekir adlı meleklerin sualleri haktır. Bütün kâfirler ve âsi müminler için kabir sıkıntısı ve azabı haktır»**. Bütün bu hususlar, hadîs-i şeriflerle tespit olunmuştur.

Kişinin iman ve âmeline göre, kabir, ya Cennet bahçelerinden bir köşe, yahut Cehennem çukurlarından bir ateş yuvası olur. Yani, kişi, ateşini, dünyadan getirir. Kişi, sâlih ise kabri nurlar ile dolar. Kabir, esrarlı âlem...

Biz Müslümanlar, Allah'ın sonsuz kudretine ve yaratma gücüne inanırız. Bizi, cansız elementler arasından birer canlı olarak çıkaran O'dur. Bizi öldürecek olan, sonra bizi hem kabirlerimizde, hem kıyamet koptuktan sonra tekrar diriltecek olan O'dur. O'nun her şeye gücü yeter. Bu konuda yüce ve mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: **«Nasıl oluyor da Allah'ı inkâr ediyorsunuz? Hâlbuki siz, ölümler iken, sizleri, O diriltti. Sonra, yine O öldürecek, tekrar sizi (kabirde ve neşirde), O diriltecek ve nihayet (Haşir'den sonra), yine yalnız O'na döndürüleceksiniz»**. (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 28).

Şanlı Peygamberimiz şöyle buyururlar: **«Kabir, âhiret yolculuğunun ilk konağıdır. Bu kolay olursa, sonrakiler daha kolay olur; zor olursa, sonrakiler daha zor ve çetin olur»**. (Bkz. İmam-ı Gazali, Kimyay-ı Saadet, s. 729, yıl 1971, A. F. Meyan tercümesi).

İslâm'da kabir, bazılarının sandığı gibi, asla «bir ebedî istirahat-gâh» değildir ve ölüm, asla «bir ebedî uyku» telâkki edilemez. Müslümanların, bu gibi, çirkin ve İslâm'a aykırı söz ve ifadelerden, kesin olarak sakınmaları gerekir.

III. ANA BÖLÜM

KIYAMET VE YENİDEN DİRİLİŞ

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur:
«Allah, öyle bir Allah'tır ki, kendinden başka hiçbir ilâh yoktur.
(Vukuunda) asla şüphe olmayan Kıyamet günü, elbette hepinizi
toplayacaktır. Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir?».

(Bkz. en-Nisa Sûresi, âyet 87).

KIYAMET ER GEÇ KOPACAKTIR:

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'den, kesin olarak öğrendiğimize göre, Allah'tan başka her şey, «helak olmaya» mahkûmdur. Canlı cansız, küçük büyük, Arz'da ve Kâinat'ta bulunan her şey, mahvolup gidecek, sadece ve ancak, bu mülkün tek ve mutlak sahibi ve galibi, Yüce Allah, var olmakta devam edecektir. Bu husus, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle ifade edilir: **«O'ndan başka ilâh yoktur. O'nun zâtından başka, her şey, helak olucudur. Hüküm, O'nundur ve siz, ancak, O'na döndürül (üb götürül)eceksiniz»**. (Bkz. el-Kasas Sûresi, âyet 88).

Evet, bir gün gelecek, yer ve gökler, bir kitap sahifesi gibi dürtülecek, her yaratık, bizzat, mahvolmayı tadarak, Allah'tan başka gerçek varlık olmadığını, bilfiil idrak edecek ve sonra her şey, yeni baştan, ilk yaratılış sırrı içinde iade edilecektir. Bunu, bizzat, Yüce Allah vaad etmektedir. Bu konuda, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«(Düşün) o günü ki, biz, göğü, kitapların bir sahifesini, dürüp bükerek gibi, düreceğiz. İlk yaratışa nasıl başladıkça, üzerimize (hak) bir vaad olarak yine onu iade edeceğiz. Hakikatte failler biziz»**. (Bkz. el-Enbiya Sûresi, âyet 104).

KIYAMETİ TASVİR EDEN ÂYET-İ KERİMELER:

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de bildirildiğine göre, «Kiyamet saati» geldiği zaman, bütün gökler yarılacak, yıldızlar dağılacak, güneş kararacak, denizler fıkr fıkr kaynayıp fişkıracık, yerküresi uzayacak, içinde ne varsa atacak, bomboş kalacak, dağlar, birer toz bulutu gibi feza atılacak, bütün kâinat allak bulak olacaktır. İşte bu hususlara işaret eden âyet-i kerimeler: **«Gök varıldığı zaman, yıldızlar dağılıp döküldüğü zaman, denizler fişkırıldığı zaman, kabirler altüst edildiği zaman, her nefis, önden ne yolladıysa, geriye ne bıraktıysa (artık hepsini görüp) bilmişlerdir»**. (Bkz. el-İnfitar Sûresi, âyet 1-5).

«Güneş düürüldüğü zaman, yıldızlar düştüğü zaman, dağlar yürütüldüğü zaman, gebe develer (başboş) salıverildiği zaman, vahşî hayvanlar bir araya toplandığı zaman, denizler ateşlendiği zaman...» (Bkz. et-Tekvir Sûresi, âyet 1-6).

«Gök yarıldığı, Rabbini dinleyip boyun eğdiği zaman...» (Bkz. el-İnşikak Sûresi, âyet 1-2).

«Yer uzatıldığı, içinde ne varsa atıp bomboş kaldığı, Rabbini dinleyip boyun eğdiği zaman...». (Bkz. el-İnşikak Sûresi, âyet 3-5).

«Semanın, apaçık bir duman getireceği günü gözetle». (Bkz. ed-Duhan Sûresi, âyet 10).

«Sana dağları sorarlar; hemen de ki, “Rabbim onları, ufalayıp savuracak da yerlerini dümdüz bir toprak halinde bırakacak. Onlarda ne bir iniş, ne de bir yokuş göreceksin». (Bkz. Tâ-hâ Sûresi, âyet 105-107).

«O zaman, yer, bir sarsıntı ile sarsılmış, dağlar didik didik parçalanmış, her biri dağılarak toz haline gelmiştir». (Bkz. el-Vakıa Sûresi, âyet 4, 5, 6).

Cenab-ı Hak, bütün mevcudatı ve kâinatı, bir «ol» emri ile yaratacak güçtedir. Nitekim O’nun emri ile, vazifeli meleğin, «Sûr’a üflemesi» ile kıyamet kopacak, her şey helak olduktan sonra, «ikinci bir sûr» ile varlıklar, yine iade edilecektir. İşte, bu hususa işaret eden âyet-i kerimeler: «Gökleri ve yeri hak (ve hikmetle) yaratan O’dur. O’nun “ol” diyeceği gün, (her şey) olurur. Sözü hakır. “Sûr’a üfürüleceği gün de mülk O’nun... Görünmeyeni de, görüneni de bilendir, O. Yegâne hikmet sahibi, hakkıyla haberdâr olandır, O». (Bkz. el-En’am Sûresi, âyet 73). Başka bir âyet-i kerimde de şöyle buyrulur: «İkinci) Sûr’un üfleneceği günde ki, biz, günahkârları, o gün gözleri gömgök bir halde, mahşerde toplayacağız». (Bkz. Tâ-Hâ Sûresi, âyet 102).

KIYAMET NE ZAMAN KOPACAK?

Kıyametin ne zaman kopacağını, sadece ve ancak yüce Allah bilir. Bu husus, yüce ve mukaddes kitabımız Kur’ân-ı Kerim’de şöyle belirtilir:

«Senden, kıyametin ne zaman kopacağını sorarlar. De ki: «Onun ilmi, ancak Rabbimin kalındadır. Onu, vaktinde, kendinden başkası açıklayamaz». (Bkz. el-A’raf Sûresi, âyet 187).

Kıyamet, «küçük» ve «büyük» alâmetler (belirtiler) ortaya çıktıktan sonra, hiç beklenmedik bir anda kopacaktır. O gün «münkirlerin» (kıyameti inkâr edenlerin) işi, pek zor olacaktır. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«Allah'ın huzuruna çıkmayı yalan sayanlar, gerçek en büyük ziyana uğramışlardır. Nihayet, kendilerine, ansızın, kıyamet gelip çattığı zaman, onlar, günah yüklerini yüklenerek diyecekler ki: "Yaptığımız kötü işlerden dolayı, eyvah bize"»**. (Bkz. el-En'am Sûresi, âyet 31).

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, Kıyamet Günü yerine sadece «saat» tâbiri de kullanılır. **«Göklerin ve yerin bütün sırlarını (bilmek), Allah'a mahsustur. Saat (kıyamet) hâdisesi, ancak, bir göz kırpması gibidir»**. (Bkz. en-Nahl Sûresi, âyet 77). Yani, Allah için, bu iş, bu kadar kolay ve çabuk...

KIYAMET ALÂMETLERİ:

İslâm âlimleri, kıyamet alâmetlerini (belirtilerini), «küçük» ve «büyük» alâmetler diye iki kısımda incelemişlerdir.

«Küçük alâmetler»: Kıyamet Günü'nün yaklaşmakta olduğunu haber veren belirtilerdir. Nitekim Şanlı Peygamberimiz «Kıyamet ne zaman?» sorusuna şöyle cevap vermişlerdir: **«Bu konuda, kendisine soru sorulan, sorandan daha bilgili değildir. Ancak, şu kadarını ifade edeyim ki, kıyametin yaklaştığına delâlet eden bazı alâmetler vardır. Bunlara kıyamet alâmetleri denir. Sana, onları söyleyebilirim»**.

İslâm âlimleri, Şanlı Peygamberimizin hadîslerini inceleyerek «küçük alâmetleri» şöylece tespit etmişlerdir:

1. Dünyada iktisadî durgunluklar, sıkıntılar ve kıtlıklar artacak,
2. Faiz yiyenler çoğalacak, helâl ile haram karışacak,
3. Fuluş artacak, gayrimeşru çocuklar ve içki içenler çoğalacak,
4. Günahlar açıkça işlenmeye başlanacak, livata (homoseksüellik), salgın haline gelecek,
5. Zenginlere, sırf zenginliğinden dolayı itibar edilecek, namus ve insaf erbabı âciz kalacak; iftira artacak, şerefli insanlar hırpalanacak,
6. Namaz, bir yük ve külfet sayılacak,

7. Kadınların saltanat devri başlayacak,
8. Fitne ve şer ehli, hak ehline galebe çalacak,
9. Emanetlere ihanet edilecek,

10. Kur'an okuyanlar, (hafızlar, kurrallar, hocalar), mal, mülk ve servet toplama heveslisi olacak. (Daha geniş bilgi için, Ebulleys Semerkandî'nin «Tenbih'ül- Gâfilîn» adlı kitabının cilt 2 ve s. 861-862 -Yaman Arıkan tercümesine- bakınız).

«**Büyük alâmetler**»: Kıyametin kopacağına dair son belirtilere «büyük alâmetler» adı verilir. İleride belirtileceği üzere, bu son alâmetlerden bazıları zuhur ettikten sonra, bilhassa, “Kıyamet Saati” idrak edildikten sonra, kâfirlerin iman etmeleri, makbul olmayacaktır. Bu hususu açıklayan âyet-i kerime meallerini birlikte okuyabiliriz: «**Gerçekten, size vaad olunan şeyler, elbette gelip çatacaktır. Siz, onların gelmesini önleyemezsiniz**». (Bkz. el-En'am Suresi, âyet 134). «**Rabbinin âyetlerinden biri geldiği gün, daha önceden iman etmiş ve imanında bir hayır kazanmış olmayan hiçbir kimseye (o günkü) imanı, asla fayda vermez**». (Bkz. el-En'am Sûresi, âyet 158).

Çeşitli İslâmî kaynakları inceledikten sonra, kıyametin «büyük alâmetlerinin» şöyle sıralanabileceğini gördük:

1. **Deccal'ın çıkması**: Deccal, âhir zamanda çıkacak ve ilâhlık iddiasında bulunacak olan sağ gözü kör bir büyüçüdür. Bu kâfir, Şanlı Peygamberimizin azgın bir düşmanı olup Allah'ı' inkâr edecektir. Hakkı bâtlı, bâtlı hak göstermeye çalışan bu azgın kâfir, nihayet öldürülecek ve Cehennem'e gönderilecektir. Esasen, Yüce Allah'ı inkâr edip kendini ilâh ilân eden bütün kâfirlerin sonu böyle olacaktır. Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız, Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: «**Kim, “ilâh O değil benim” derse, onu derhal Cehennem ile cezalandırırız**». (Bkz. el-Enbiya Sûresi, âyet 29).

2. **İsa aleyhisselâmın yeryüzüne inmesi ve Deccal'ı öldürmesi**: İmam-ı A'zam Ebû Hanîfe Hazretleri, «Fıkıh-ı Ekber»inde, Deccal'in çıkması ve İsa aleyhisselâmın gökten inmesi haktır, diye buyururlar, Çünkü bunlar, sahih haberlerle bildirilmiş kıyamet alâmetleridir.

3. **İsa aleyhisselâmın, Deccal'i destekleyen bütün Yahudileri öldürmesi ve Hristiyanların «haçını» kırması**: Hz. İsa, kim bilir, nasıl ve ne suretle Arz'a indirildikten sonra, İlâhlık iddiasında bulunan Deccal'i ve ona destek olan bütün Yahudileri kahrettikten

sonra, Hristiyanları İslâm'a ve Şanlı Peygamberimizin dinine davet edecek ve «haç» kırıp atacaktır. Hristiyanlar, Hz. İsa'nın, Yahudiler tarafından «haça gerilip» öldürüldüğünü sanırlar ve bu sebepten haç mukaddes bir sembol haline getirmişlerdir. Hâlbuki böyle bir şey yoktur. Bu konuda yüce ve mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: «(Yahudiler), hileye saptılar, (İsâ'yı öldürmeyi plânladılar), Allah da onların o hilekârlıklarına mukabele etti. Allah, bütün hilekârlıkları, hakkı ile bilendir. O zaman Allah şöyle demişti: **“Ey İsa, şüphesiz ki, seni öldürecek olan (onlar değil) benim. Seni kendime yükseltip kaldıracak, seni, küfredenlerin içinden tertemiz kurtarıp çıkaracak ve sana tabi olanları Kıyamet Günü'ne kadar küfredenlerin üstünde tutacak da (benim) sonra, dönüşünüz bana olacaktır. İşte (o zaman) aranızda, hakkında ihtilâf etmekte olduğunuz şeylerin hükmünü ben vereceğim**». (Bkz. Âl-i İmran Sûresi âyet 54-55).

4. **H. Mehdi'nin zuhur etmesi:** Hz. Mehdi, Hz. Fatıma'nın soyundan olacaktır. Adı, Şanlı Peygamberimizin adı gibi, babasının adı da Şanlı Peygamberimizin baba adı gibi olacaktır. Hazret-i İsa'ya yardım edecek, yedi veya dokuz yıl dünyaya hükmederek İslâm iman ve ahlâkını hâkim kılacaktır. Hazret-i Mehdi'nin geleceğine dair «tevatür» mertebesinde hadîs-i şerifler vardır. Bunlar, tek tek zayıf olabilir, fakat, o kadar çok kaynaktan rivayet edilmektedir ki, artık «tevatür» tâbiri rahatça kullanılabilir. Nitekim Hazret-i Mehdi'nin geleceğini, pek çok Ehl-i Sünnet ve'l Cemaat âlim ve müctehidi de kabul ve tasdik etmektedirler. Meselâ, İmam-ı Şaranî Hazretleri «Muhtasar-ı Tezkire-i Kurtubî» adlı eserinde İmam-ı Mehdi hakkında geniş bilgi verir, geleceğini tasdik eder, vasıflarını sayar ve Ebû Davut ile Tirmizî'den hadîs nakleder. Öte yandan Abdurrahman Camî (Molla Camî) Hazretleri, «Şevahidün-Nübüvve» adlı kitabında şöyle buyurmaktadır: «Câmi'ül-Ustûl isimli kitapta, Kıyamet Günü'nün şartları ve alâmetleri bildirilirken İbn-i Mes'ud (radiyallahu anhu) un rivayet ettiği bir hadîs-i şerifte: “Kıyamet kopmasına, birgün bile kalsa, benim veya ehl-i beytimin evlâdından, kendisinin ismi benim ismin ve babasının ismi de benim babamın ismi gibi olan birisini Yüce Allah gönderir. Dünya zulüm ile dolu olduğu gibi, o da adaletle bu dünyayı doldurur” buyurmuştur». (Bkz. İbrahim Buğalı, Muhammed Aleyhisselâm, Yıl: 1981, s. 70-71). Öte yandan İmam-ı Rabbanî Hazretleri de 209. ve 255. Mektuplarında, Hazret-i Mehdi'nin geleceği zamandan söz

etmektedir. Daha sonra, başta Muhyiddin-i Arabi Hazretleri olmak şartı ile nice yüzlerce âlim ve veli, hep Hazreti Mehdi'nin geleceğini haber vermişlerdir.

5. Bütün yeryüzünü kaplayacak bir dumanın zuhur etmesi:

Sahabî'den Huzeýfe bin Esîd-el Gıfarî Hazretlerinin açıklamasına göre, «Duman» (duhan) hâdisesi, Kıyamet Günü'nden evvel, gerçek yönü ile zuhur edecek, bütün yeryüzünü kaplayacaktır. Bu hal, kırk gün, kırk gece sürecek, müminler nezleye tutulmuş gibi, kâfirler de sarhoş olacaklardır. (Bkz. H. B. Çantay, Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerim, cilt: 3, s. 882, 12. not). Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: «O halde, semanın apaşıkâr bir duman getireceği günü gözetle». (Bkz. ed-Duhan Sûresi, âyet 10).

6. Dabbet'ül- Arz'ın çıkması: Hem «Kitap», hem «Hadîsler» ile âhir zamanda çıkacağı bildirilen bir nevi canlı yaratık. Bu canlı yaratık veya yaratıklar «mümin» ile «kâfiri» birbirinden ayıracaklardır. Kâfirler, kıyamet ve hesap gününü inkâr ettikleri bir zamanda, bir kıyamet alâmeti olarak yerden «dâbbe» adı verilen bir yaratık çıkar ve kâfirleri yalanlar. Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: «O söz (kıyamet gün ve saati), kendileri aleyhinde vukua geldiğinde yerde bunlar için bir dâbbe çıkarırız». (Bkz. en-Neml Sûresi âyet 82).

7. Ye'cüc ve Me'cüc adı verilen canlıların, hapsedildikleri yerden çıkmaları, hızla üremeleri ve Arz'ı istilâ etmeleri: Bu konuda çok farklı teviller bulunmakla birlikte, biz kısaca belirtelim ki, kıyamet alâmeti olarak âhir zamanda Ye'cüc ve Me'cüc adı verilen çok kötü ve şerli iki kavim dünyamızı istilâ edecektir. Bu konuda yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'in haberi meâlen şöyledir: «Nihayet, Ye'cüc ve Me'cüc, açılıp da her tepeden saldıracakları ve gerçek vaad olan (kıyamet) yaklaştığı vakit, işte o zaman, o küfür (ve inkâr) edenlerin gözleri açılıp kalacak, "Eyvah, bizlere! Doğrusu biz, bundan gaflet içindeydik. Hayır, biz, zâlimlerdendik" (diyecekler)». (Bkz. el-Enbiyâ Sûresi, âyet 96-97).

8. Ye'cüc ve Me'cüc kavimlerinin mahvolması: Fakat, kısa bir zaman sonra, Ye'cüc ve Me'cüc kavimleri, boyunlarında çıkan kurtçuklar sebebi ile yok olacaklardır. Böylece, onlardan kaçıp saklanan insanlar yeniden yeryüzünde rahat dolaşabileceklerdir. Esef edilir ki, insanlık, bütün bu kıyamet alâmetlerinden gerekli ibret dersini çıkaramayacak ve hızla fesada gitmeye devam edeceklerdir.

9. Güneş'in Batı'dan doğması: İmam-ı A'zam Ebû Hanîfe Hazretleri, kıyametin büyük alâmetleri arasında «Güneş'in Batı'dan doğmasının» da hak olduğunu «Fıkh-ı Ekber»inde bildirir. Bu husus da hadis-i şeriflerle sabittir. Bildirildiğine göre, kıyametin en son ve en büyük alâmeti budur. Bu alâmet idrak edildikten sonra, artık iman etmek fayda vermez. O gün, Güneş'in doğması önce gecikecek, insanlar, çok telâşlanacak, sonra, Güneş, beklenenin aksine Batı'dan doğacak, göğün orta yerine kadar böylece seyredecek ve bunu müteakib tekrar geri dönerek Batı'dan batacaktır. Bu, Arz'ın dengesinin bozulması, kendi mihverî etrafında takla atması ve tekrar düzelmesi şeklinde yorumlanabilir.

10. Kur'ân-ı Kerim'in kâfâlardan, gönüllerden ve kitaplardan silinmesi: Kur'ân-ı Kerim'e sırt çeviren ve hatta ona düşman olan beşeriyet, bir gün bakacak ki, Allâh'ın, beşeriyete sunduğu, bu en büyük nimet, geri alınmıştır. Artık, ne kadar çırpınırsa çırpınsın, iş işten geçmiş olacaktır.

YENİDEN DİRİLMEK (VEL BA'SÜ BA'D-EL MEVT):

Ölümünden sonra, tekrar dirilmeye inanmak, İslâm'ın «İman şartlarındandır».

Yeniden dirilmeye inanmayan ve bu konuda tereddüt gösteren kimseler kâfir olurlar.

İnsanların ve bütün canlıların ölümlelerinden sonra, tekrar diriltilecekleri, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, kesin olarak ve şöylece belirtilmektedir: «**Siz, ölümler iken (sizi) O, diriltti. Sonra, sizi, yine O öldürecek, tekrar sizi, O diriltecek ve nihayet yalnız O'na döndürüleceksiniz**». (Bkz. el-Bakara Sûresi, âyet 28). Başka bir âyet-i kerimede de şöyle buyrulur: «**Yerde yürüyen hiçbir hayvan ve iki kanadı ile uçan hiçbir kuş hariç olmamak üzere, hepsi de sizin gibi ümmetlerdir Biz, o kitapta, hiçbir şeyi eksik bırakmadık. Nihayet, hepsi de ancak Rab'lerine toplanıp getirilirler**». (Bkz. el-En'am Sûresi, âyet 38).

Kâfirler, ölümünden sonra dirilmeye inanmazlar. Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: «And olsun, öldükten sonra dirileceksiniz, desen, kâfir olanlar, mutlaka: "Bu, apaçık bir aldatmacadan başka (bir şey) değildir" derler». (Bkz. Hûd Sûresi, âyet 7).

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, bu yanlış düşünce biçimine şöyle cevap verilir: «İnsan, hiç düşünmez mi ki, o, bir şey değilken, kendisini, hakikaten biz yarattık». (Bkz. Meryem Sûresi, âyet 67). Gerçekten, Allah için, yaratmak da, öldürmek de, tekrar diriltmek de pek kolaydır. Allah'a ve O'nun sonsuz kudretine inananlar için, «yeniden dirilmeye» inanmak hiç de zor değildir. Allah indinde, bütün insanlığın, bütün canlıların ve bütün mevcudatın yaratılması, bir bakıma, bir tek kişiyi yaratmak kadar kolaydır. Nitekim şöyle buyrulur: «Sizin topunuzun yaratılmanız da, tekrar diriltilmeniz de bir tek kişiyi yaratmak ve diriltmek) gibidir. Hakikaten Allah, hakkı ile işiten ve kemali ile görendir». (Bkz. Lokman Sûresi, âyet 28).

Bütün canlılar gibi, insanlar da cansız elementlerin bir kompozisyonu durumundadırlar. Kısacası onlar «toprak»tan yaratılmışlardır. Fakat siz gelin görün ki, kâfirler şöyle itiraz ediyorlar: «Biz, bir sürü kemik, kırıntı ve döküntü (halinde bir toprak) olduğumuz vakit mi, gerçekten biz mi, yeni bir yaratılış ile diriltileceğiz?» diyorlar. (Bkz. el-İsra Sûresi, âyet 49). Sonra, kabirlerde birer kül yığımına dönüşecek olan çürümüş cesetlerini düşünerek şöyle diyorlar: «Bizi kim geri çevirebilir?». (Bkz. el-İsrâ Sûresi, âyet 51). Kur'ân-ı Kerim'in bu soruya cevabı şudur: «Sizi, ilk defa yaratmış olan!...». (Bkz. el-İsra Sûresi, âyet 51).

Kâfirler, Yüce Allah'ın yaratma gücünden habersiz görünerek, kendilerini sarıp sarmalayan «âdetullahı» (tabiat kanunlarını), bahane ederek soruyorlar. «Biz bir toprak olduktan sonra mı ve yeniden mi yaratılacağız?». (Bkz. er-Ra'd Sûresi, âyet 5). Hâlbuki, tabiat kanunları Yüce Allah'ı değil, O'nun yarattıklarını dizginler. - Hâşâ- Allah'ı bağlayan hiçbir kanun ve âdet olamaz. Gerçekten de şayet Allah'ın vaadi olmasa idi, hiçbir tabiat kanunu, insanı ve canlıları yeniden diriltmeye yetmezdi.

Yüce Allah, bu gibi şaşılacak vesveseler ile «âhireti» ve «yeniden dirilişi» inkâr edenlerin cezalandırılacağını haber verir. Nitekim yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«Onların varacağı yer Cehennem'dir ki, ateşi yavaşladıkça, biz onun alevini arttırırız. Bu, onların cezasıdır. Çünkü onlar, âyetlerimizi tanımayarak inkâr ettiler. “Bir yığın kemik ve kırıntı olunca mı, gerçekten biz mi, yeni bir yaratılış ile dirilecek misiz?” dediler. Onlar, gökleri ve yeri yaratan Allah'ın, kendileri gibilerini**

de yaratmaya kadir olduğunu görmediler mi?». (Bkz. el-İsra Sûresi, âyet 97, 98, 99).

Materyalistler ve inkarcılar, «Bu dünya hayâtından başka bir hayât yoktur. Biz, bir daha dirilici değiliz» diyorlar. (Bkz. el-En'am Sûresi, âyet 29). Hâlbuki, onlar diriltilip hesaba çekilecekleri gün şöyle inleyeceklerdir: **«Ah, ne olurdu biz de Rabbimizin âyetlerini yalan saymadaydık, iman edenlerden olsaydık»**. (Bkz. el-En'am Sûresi, âyet 27).

İnsan boş yere yaratılmamıştır. O, zamanı gelince, şanı çok yüce olan Rabbimizin huzuruna çıkarılacak ve hesap verecektir. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de insanlar, şöyle ikaz edilirler: **«Sizi, boş yere yarattığımızı ve gerçekten bize döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?»**. (Bkz. el-Müminûn Sûresi, âyet 115).

YAPTIKLARININ HESABINI VERMEK:

Âhiret Günü, aynı zamanda bir umumî hesap günüdür. O gün, hiç kimseye haksızlık edilmeyecek, herkes hakkını alacaktır. O gün, Yüce Allah, ya adaleti ile cezalandıracak veya lütuf ve ihsanı ile kullarını mükâfatlandıracaktır.

Yüce Allah, kullarına karşı lütuflukardır, âdildir. Kulunun hakket-tiği sevabı, dilerse lütfü ile kat kat artırır; yine dilerse kulunu, işlediği günahlardan dolayı adaleti ile cezalandırır; dilerse merhameti ile affeder.

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de buyuruluyor ki, **«(Herkesin, Dünyada yapıp ettiğini) tartmak o gün haktır. Artık kim(ler)in terazileri ağır basarsa, işte onlar, murada erenlerin tâ kendileridir. Kimin de tartıları hafif gelirse, bunlar da âyetleri-mize zulmeder oldukları için, kendilerine yazık etmişlerdir»**. (Bkz. el-A'raf Sûresi, âyet 8-9).

Kıyamet'te, amellerin (Dünya'da yapılan işlerin) «mizan» ile tartılacağı kesindir. «Mizan», lügat mânâsı itibarı ile terazi, ölçü ve tartı demektir, fıkıhtaki mânâsı ise mahşerde, kulların amellerini tartmaya yarayan, mahiyeti ötede anlaşılabilecek «adalet ölçüsü»dür. «Mizan»da kimin «amelleri ağır basarsa» murada erer, kimin de «hafif gelirse» onlar da «kendilerine zulmetmişlerdir».

Kıyamet günü, bir hesap günüdür. O gün, herkes, yaptıkları ile karşılaşacak herkesin eline amel defteri verilecektir. Sâlihler amel

defterleri «sağdan», günahkârlara ise «soldan» verilecektir. Herkes, orada küçük, büyük ne yapmışsa, hayrete şayan teferruatı ile görecektir ve Allah'ın kudret ve azameti karşısında ürperecektir. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«(Biz), herkesin amelinin, kendi boynuna doladık. Kıyamet Günü, onun için, neşredilmiş olarak kendine kavuşacak bir kitap çıkaracağız. "Oku kitabını, bugün, sana karşı hesap görücü olmak bakımından nefsin yeter" (denecek). Kim, doğru yolu bulmuşsa, o doğru yolu, ancak kendi faydasına bulmuş olur. Kim de sapıklık etmişse, o da yalnız, kendi aleyhine sapmış olur. Hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü yüklenmez. Biz, bir resul gönderinceye kadar, azâp ediciler değiliz».** (Bkz. el-İsra Sûresi, âyet 13, 14, 15).

ŞEFAAT:

«Şefaet etmek» demek, bir kusurlu veya günahkâr müminin affedilmesi için vesile olmak demektir.

İnsanlar, bu dünyada, kimleri sevmiş ve kimleri dost ve imam edinmişlerse ötede ve mahşer yerinde de onlarla birlikte olacak ve onlarla birlikte hesap vereceklerdir. Bu hususu Şanlı Peygamberimiz: «Kişi sevdiği ile birlikte olacaktır» diye bildirirken, yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de de şöyle buyrulur: **«O gün ki, insan sınıflarından her birini, biz, imamları ile çağıracağız».** (Bkz. el-İsra Sûresi, âyet 71).

İnsanlar, dünyada, kötülerini, kâfirleri, mürtedleri, dinsizleri Allah ve Peygamber düşmanlarını «velî» edinmişlerse onlarla birlikte «haşrolunacak» ve çok büyük zarara uğrayacaklardır. Çünkü bu «küfür liderleri», onları, alabildiğine günaha tahrik ve teşvik edici şeytanlar durumunda idi.

Müminlere gelince, onlar, Allah'a ve Resulüne itaat ederler ve onların yolundan giden «Allah dostlarını» velî edinirler. Dolayısı ile müminler, bu mukaddes kadrolarla birlikte haşrolacak ve büyük mükâfatlar görecektir. Başta Şanlı Peygamberimizin «şefaati» olmak üzere, büyük yardım ve alâkaya mazhar olacaklardır. Kâfirleri, «lider ve önder» edinenler ateşe sürüklenirken, Allah ve Resûlü'nün yolunda yürütenleri «velî» edinenler, «şefaet» ve «yardımlar» ile kurtuluşa ereceklerdir. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de buyurulduğu üzere: **«Çok esirgeyici (Allah'ın) nezdinde, ahd almış olanlardan başkaları şefaet (hakkına) mâlik**

olamayacaklardır». (Bkz. Meryem Sûresi âyet 87). Allah'ın izni olmadıkça, kimse kimseye şefa'at edemez. Ancak, Allah'ın izin verdiği kimseler, Peygamberler, şehidler ve sıddıklar sevdiklerine yardım edebilirler. Sahte tanrılar ve küfür erbabı, mal ve zenginlikler, orada hükümsüz kalır. Bu sebepten yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurur: **«O'nun (Allah'ın) izni olmadıkça, nezdinde şefa'at edebilecek kim imiş?».** (Bkz. el-Bakara, âyet 255). **«O gün, çok esirgeyici (Allah'ın) kendisine izin verdiği ve sözünden hoşnut olduğu kimselerden başkasının şefa'ati fayda vermez».** (Bkz. Tâ-Hâ Sûresi, âyet 109).

İmam-ı A'zam Ebu Hanife Hazretleri, Fıkıh-ı Ekber'inde şöyle buyururlar: «Peygamberlerin (onlara salât ve selâm olsun), şefa'atleri haklıdır. Şanlı Peygamberimizin (O'na salât ve selâm olsun) şefa'ati, günahkâr müminler içindir. Bilhassa müminlerden büyük günah işleyip cezaya müstahak olanlar için, bu şefa'at hak ve sabittir».

BU DÜNYA VE ÖTE DÜNYA:

Bu «izafî âlemde», maddeye, hayâta ve ruha ait idrakler iç içedir. Bütün bu idraklar, mutlak varlık olan Allah'ın «fiilleri» ile, «sıfatları» ile, «isimleri» ile ilgili tecellilerden ibaret... Her tezahür O'ndan olmakla birlikte, hiçbir O değil... Ve O, asla ele geçmeyendir. «O», varlığın sırrıdır; O'nu varlığın dışından seyretmek çabası boşunadır.

Şu «varlık âlemi», insan idrakine, aynı anda kaç türlü düşmekte ve **aynı** anda kaç türlü görünmektedir? Hayret, duygularımızda «müşahhaslaşan» dünya, şuurumuzda «mücerretleşmektedir». Bir bakıyorsunuz idrakimde «sınırlılık ile sonsuzluk», «fânîlik ile ebedîlik», «esaret ile hürriyet», «madde ile mânâ», «kesret ile tevhid»... kaynaşıp durmaktadır. Ben acaba, şu anda, hangi dünyada yaşıyorum? Fânîlik, esaret ve kesret ifade eden sınırlı madde âleminde mi; yoksa ebedilik ve hürriyet ifade eden mânâ ve tevhid âleminde mi?

Bir yanıma bakıyorum, orada, hararet farkları içinde kaynayıp duran veya katı bir determinizmin esaretinde çırpıp duran bir madde ve enerji mahşeri içinde savrulan bir âlem görüyorum; diğer yanıma bakıyorum, ruhumu, ebediyetlere, hürriyete ve tevhide doğru cezbeden başka bir âlem görüyorum. Yani, idrakimi tahlil ettiğim zaman, orada Cehennem'e, Cennet'e ve ikisi arasında bir geçit gibi duran A'raf'a ait «izler», «belirtiler» buluyorum. Bir tarafta madde ve enerji âleminin etine ve kemigine doğru uzanan

Cehennemî işaretler, diğer tarafta ruhumun özlemleri biçiminde görünen Cennet kokuları ve ikisi arasında yalpalayan nefsimin, kendi kendisiyle hesaplaşması ve hesap meydanı heyecanı...

Cehennem, Araf ve Cennet'in gölgeleri, sanki insan idrakini kuşatmış durumda... Sanki, etim, kemiğim Cehennem kokusunu aldığı halde, ruhumda Cennetin özlemi var. Nefsime de «mahşer yerinin» kavurucu ve ürpertici muhasebesi içinde görüyorum. Gerçekten «ben» şu anda, hangi âlemde yaşamaktayım? Yoksa, «ben», «bu dünya» ile «öte dünya» arasında bulunan köprü müyüm? Yoksa, etimle ve kemiğimle «bu dünyada», ruhumla «öte dünyada» ve nefsimle de «bu iki dünyanın birleştiği yerde» miyim?

Galiba, yaşamak, ölmek, dirilmek, hep bu idrak farkları içinde mânâ kazanmakta... Ben, her iki dünyayı birleştiren «bir köprü» isem, yaşamak, ölmek ve dirilmek, hep aynı mânâyâ gelen sözler oluyor. Demek, bunun için Şanlı Peygamberimiz: **«Siz şimdi uykudasınız, öldüğünüzde uyanacaksınız»**, diye buyurmuşlardı.

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, ahiret hayatına ve öte dünyaya inanmayanlardan şöylece söz edilir: **«Onlar (bu) dünya hayatından (yalnız) bir dış (tarafı) bilirler. Âhiretten ise, onlar, gafillerin tâ kendileridir»**. (Bkz. er-Rum Sûresi, âyet 7). **«Bu dünya hayat, bir eğlenceden, bir oyundan başka bir şey değildir. Âhiret yurdu(na gelince), şüphesiz ki, o (asıl) hayâtın tâ kendisidir; (bunu) bilmiş olsalardı»**. (Bkz. el-Ankebût, âyet 64).

Yani insan, iyi düşünür ve kendi idrakini tahlil etmesini bilirse. Cenneti de, Cehennemi de önce «ilm'el yakîn» mertebesinde idrak ede bilir, sonra da bu konudaki bilgisi, «ayn'el yakîn» mertebesine er geç ulaşacaktır. Bu konuda yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«İlm'el yakînî ile bilseydiniz, Cehennem'i görürdünüz. And olsun, siz o ateşi, ayn'el yakînî olarak da mutlaka göreceksiniz»**. (Bkz. et-Tekâsür Sûresi, âyet 5-6).

CEHENNEM, CEHEMNEM KÖPRÜSÜ VE CENNET:

İslâm'da Cehennem'in, Cennet'in varlığına inanmak ve Cehennem üzerine bir «köprünün» bulunduğunu kabul etmek farzdır. Cehennem de, Cennet de halen yaratılmış bulunmaktadır ve ebediyen var olacaklardır. Cennet ve Cehennem, birer yer ve makamdır. Her ikisi de yaratılmıştır.

Cennet: Yüce Allah'ın, iman ve tâat sahiplerine, nimet ve karşılık olarak hazırlamış olduğu bir yer ve makamdır.

Cehennem: Yüce Allah'ın, müşriklere, kâfirlere, mürtedlere, münafıklara, zâlimlere, âsi ve günahkârlara azab, işkence ve ceza olarak yarattığı yerdir.

Bu konuya ışık tutan âyet-i kerime mealleri: «**Kâfirler için hazırlanmış olan o ateşten sakının. Allah'a ve Peygambere itaat edin ki, rahmete kavuşturulasınız. Rabbinizin mağfiretine ve takva sahipleri için hazırlanmış olan, gökler ve yer kadar geniş olan Cennet'e koşuşun**». (Bkz. Âli- İmran Sûresi, âyet 131, 132, 133).

Cehennem üzerinde bir «köprü» (sırat) olduğuna inanmak gerekir. Bu köprü, kişinin iman ve ameline göre, uzar, kısılır, inceler ve kaimleşir. Onu bazıları 'kıldan ince, kılıçtan keskin' bulurlarken, bazıları da 'geniş, rahat, aydınlık ve çok kısa zamanda geçilen bir köprü' olarak idrak ederler. Bu hususlar, Şanlı Peygamberimizin hadîsleri ile bellidir.

İman'ın nuru, Cehennem ateşini söndürür. Nitekim Cehennem, «sırat» üzerinden geçmekte olan müminlere: «**Ey inanan, çabuk geç ki, nurun, ateşimi söndürüyor**» diyecektir. İmam-ı Gazalî Hazretleri, Kimyayı Saadeti'nde buyuruyor ki, "kıyamet günü, insanlara azap için, başka yerden bir şey getirilmeyecektir. Nitekim '**Cehennem, dünyada yaptığınız kötü işlerden başka** bir şey değildir. **Bunların size geri çevrilmesidir** buyuruldu. O halde, Cehennem ateşinin tohumu, insanın şehveti ve öfkesidir. Bunlar, insanın içindedir.". (Bkz. İ. Gazalî, Kimyay-ı Saadet, A. F. Meyan, s. 729).

İmam-ı Gazalî Hazretlerine göre, «Cehennem ateşi», Dünya ateşi cinsinden değildir. Herkes, ateşini dünyadan getirir. Bu ateş, insanın içindedir.

Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'den öğrendiğimize göre, kişinin Cennet'teki ve Cehennem'deki dereceleri, «kendi yaptıktan işler» ile tayin olunur. İşte bu konuya ışık tutan âyeti- kerime meali: «**Herkesin (hayır ve şer) yaptığı şeylere göre dereceleri vardır. Onlar, ne yaparlarsa, Rabb'in onlardan gafil değildir**». (Bkz. En'am Sûresi, âyet 132).

PEYGAMBERİMİZİN HAVZI:

Ehl-i Sünnet ve'l Cemaat büyükleri, «Kıyamet gününde», Şanlı Peygamberimizin bir «havzı» (havuzu), bulunacağını ve o havuzdan yalnız müminlere su verileceğini bildirmişlerdir. Bu konuda Abdülkâdir Geylânî Hazretleri şöyle buyururlar: «Resulullah'ın havuzundan müminlere su verilmesi, 'SIRAT'ı (Cehennem üzerindeki köprüyü) geçtikten sonra ve Cennet'e girmeden önce olacaktır... Bu sudan bir yudum içen ebediyen susamaz». (Bkz. Abdülkâdir Geylanî, Gunyet'üt Tâlibîn, A. F. Meyan, s. 109).

Bu konuda, İmam-ı A'zam Ebû Hanîfe Hazretleri de şöyle buyururlar: **“Kıyamet Günü, amellerin Mizan ile tartılması, Hazret-i Peygamberin Havz'ı haktır; yâni, bunlar inkâr edilemez.”** (Bkz. İmam-ı A'zam Ebû Hanîfe, Fıkh-ı Ekber).

CEMALULLAHI DİLEMEK:

Mümin, Cehennem'e gitmek istemez, onun için Allah'ın afv ve merhametine sığınır. Çünkü Cehennem, çok kötü bir mekândır.

Mümin, Cennet'i ister; bu nimete ulaştırması için Allah'ın lütuf ile ihsanını diler. Çünkü Cennet, çok güzel bir mekândır.

Bütün bunlarla birlikte, hiçbir nimet «Cemalullah'ı dilemek» kadar güzel olamaz. Bu, bizzat Allah'ı dilemek, Allah'ın «cemal sıfatı» içinde tecelli etmesini istemek, yani Yüce Allah'ı bütün güzelliği ve ihtişamı içinde seyretmek, görmek ve O'nda eriyip ebedileşmek demektir. Şanlı Peygamberimiz'den öğrendiğimize göre, bütün müminler, ötede, Yüce Allah'ın tecellisine mazhar olacaklardır. Bu tecelli, «umumî» ve «hususî» biçimlerde tezahür edecektir. Nitekim Şanlı Peygamberimiz şöyle buyurmuşlardır: **«Yüce Allah, insanlara umumî şekilde, Ebubekir'e hususî şekilde tecelli eder».**

Kalbinde, Hazret-i Ebubekir'inkine benzer bir aşk ve sır taşıyan, «Sıddıkiyyet» mertebelerinden pay alan herkes, Allah ve Resulüne olan muhabbeti ve teslimiyeti ölçüsünde, bu «hususî tecelli biçiminden» pay alır. Yüce ve mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **«Sabah akşam, Rab'lerine, (sırf) O'nun cemalini dileyerek dua edenlerle birlikte candan sebat et».** (Bkz. el-Kehf Sûresi, âyet 28).

Bir hadis-i şerifte şöyle buyrulur: **«Cennet ehli, her cuma günü Rab'lerini görürler»**, yani «cemalullah» ile nimetlenirler.

Cemalullah'ı seyretmek, yalnız Cennet ehli için mümkün olduğuna göre, «en büyük nimete ulaşmak için» Cennet'i istemek gerekir. Bütün Cennet ehli, Cemalullah'ın bu «umumî tecellisinden pay alır».

Cennet ebedîdir, orada yaşayanlar, ebediyen var olacak ve hergün artan ve değişen nimetlerle mutlu bir hayat sürdüreceklerdir. **«Cehennem azabı da daimî bir helaktır»** (Bkz. el-Furkan, âyet 65) ve o da ebedîdir. Ancak, unutulmamalıdır ki, kalbinde bir «zerre miktarı iman taşıyan», yani «Allah Bir'dir» diyen herkes Cehennem'de «ebedî» kalmayacaktır. «Bir zerre miktarı hayır yapan hayır, kötülük yapan kötülük bulacaktır», «hiç kimseye zulmedilmeyecektir». Fakat, Allah'ı inkâr eden, O'nun varlığını ve birliğini kabul etmeyen kâfirler ve zâlimler için, Cehennem, ebedî bir mekân olacaktır.

Sözlerimize yüce ve mukaddes Kitabımızın muhteşem bir âyeti ile son verelim. Buyruluyor ki: **«İlk gibi, muhakkak son da Allah'ındır»**. (en-Necm, âyet 25).

HARF SIRASINA GÖRE KONU BAŞLIKLARI

- A -

- Abdesti bozan şeyler / 210
- Abdestin çeşitleri / 210
- Abdestin farzları / 208
- Abdestin mekruhları / 210
- Abdestin sünnetleri ve edepleri / 209
- Ad koyma merasimi / 88
- Âhiret gününe iman etmek / 164
- Âhiret kardeşliği / 95
- Akika kurbanı / 89
- Akrabayı ziyaret (Sıla-ı Rahm) / 264
- Âlem-i emr / 49
- Âlem-i halk / 47
- Alevî ve Sünnî kelimeleri / 162
- Alış-veriş / 381
- Allah / 23
- Allah ism-i celâli / 39
- Allah'a iman / 131
- Allah'ın isimleri / 38
- Allah'ın sıfatları / 40
- Altın ve gümüş zekâtı / 294
- Ameller ve kader / 166
- Amentü / 128
- Anaokulları ve İslâm / 106
- Ana sütü / 97
- Ana, baba ve çocuk münasebetleri / 115
- Arefe günü ve kurban bayramı / 316
- Ashab-ı Kiram / 157
- Askerlik ve İslâm / 406
- Ayân-ı sabite / 51

- B -

- Banka / 387
- Bayram namazı / 304
- Bayramlar, sevinç ve dostluk günleridir / 305
- Bebeklik safhası ve ana sütü / 97
- Bebeklik safhasında bazı terbiye imkânları / 99
- Berat kandili / 282
- Beş vakit namaz / 215
- Beşer idraki ve Allah / 132
- Bey' ve şira (alış-veriş) / 381
- Bir iş ve meslek tutmak / 254
- Bir Müslüman'ın bir haftası / 269

Bir Müslüman'ın 24 saati / 241
 Bir Müslüman'ın bir yılı / 274
 Birden fazla doğumlar / 92
 Borçlanma / 384
 Boşanma / 360
 Boy abdesti nasıl alınır / 204
 Boy abdestini farz kılan haller / 205
 Boy abdestinin çeşitleri / 208
 Boy abdestinin hikmeti / 207
 Bu dünya ve öte dünya / 465
 Bulûğdan önce ölen çocuklar meselesi / 119
 Büyük günahlar / 190
 Büyük müctehidler ve mücedditler / 182
 Büyüme ve gelişmenin kanunları / 119

- C -

Cebriyye / 168
 Cehennem / 466
 Cehennem köprüsü / 466
 Cennet / 466
 Cemaatle namaz / 234
 Cemaatle namaz kılmak / 233
 Cemalullahı dilemek / 467
 Cemaziye'l- âhir ayı / 281
 Cemaziye'l- evvel ayı / 281
 Cenaze namazı / 441
 Cenaze namazı nasıl kılınır? / 442
 Cenazelerin kabirlerine konması / 444
 Cenazelerin kefenlenmesi / 440
 Cenazelerin yıkanması / 438
 Cenazeyi taşımak / 443
 Cihad / 409
 Cinler, melek değildir / 137
 Cuma günü / 269
 Cuma günü yapılacak diğer işler / 273
 Cuma namazı kimlere farzdır? / 270
 Cuma namazı nasıl kılınır? / 272
 Cuma namazı / 270
 Cuma namazının sıhhat şartları / 271
 Cüz'î İrade / 169

- Ç -

Çocuk filmleri ve tiyatrosu / 111
 Çocuk kitapları / 110
 Çocuklara, zamana, zemine ve şartlara göre meslek / 378

- D -

- Demografik savaş ve İslâm / 371
 Determinizm ve volontarizm / 167
 Develerin zekâtı / 299
 Diğer günahlar / 191
 Diğer peygamberler / 155
 Dinî mücedditler ve "reformcular" / 178
 Doğum öncesi büyüme / 78
 Doğum öncesi gelişmeye tesir eden amiller / 82
 Doğum öncesi safha / 77
 Doğum, bebeğin cinsiyeti ve adı / 87
 Düğün günü / 332
 Dünyaperestinin ve müminin ölümü / 436

- E -

- Efal-i mükellefin (mükelleflerin işleri) / 198
 Ehl-i beyt-i nebevi / 159
 Ehl-i sünnet ve'l-cemaat / 168
 Ekinlerin ve meyvelerin zekâtı(öşür vermek) / 300
 El sıkışmak / 252
 Emr-i mâruf ve nehy-i anil münker / 193
 Ergenlerin hususiyetleri ve meseleleri / 123
 Ergenlik ve bulûğ safhası / 122
 Erkek çocuklarının sünnet edilmesi / 117
 Erken doğum / 91
 Esneme ve hapsirme / 266
 Evlenecek eşlerin durumu / 323
 Evlenme / 337
 Evlenme ve aile kurma / 322
 Evlenmede denklik (küftiv) / 326
 Evlenmenin yaşı / 322
 Ezan / 247
 Ezanın sözleri / 248

- F -

- Farz / 198
 Fırkalara bölünmek yasaktır / 177
 Fıtır bayramı (Ramazan bayramı) / 304
 Fıtre ne zaman verilmelidir? / 302
 Fıtre vermek / 302
 Fitrenin hesaplanması / 303

- G -

- Gazilik ve şehitlik / 408
 Genç nesilleri İslâmî ve millî terbiyeden geçirmek / 374
 Gerdek gecesi (zıfâf) / 334

Giyim ve kuşam / 111
 Guslû farz kılan haller / 205
 Guslûn çeşitleri / 208
 Gusûl nasıl alınır / 204
 Gusûl (boy abdesti) / 204
 Gusûl abdestinin hikmeti / 207
 Gün, nerede başlar, nerede biter / 243
 Günah / 190
 Güzel sanatlar ve İslâm / 258

- H -

Hacc ve umre / 306
 Hacc kimlere farzdır? / 311
 Haccın vacipleri / 310
 Haccın çeşitleri / 306
 Haccın edepleri / 313
 Haccın farzları (rükünleri) / 307
 Haccın sünnetleri / 311
 Haram / 200
 Hasta bakımı ve ziyareti / 431
 Hayat nasıl başladı? / 58
 Hayat / 56
 Hazreti âdem'in yüce ruhu / 61
 Hazreti Fatıma'nın evlenmesi / 333
 Hicri-kameri yılı milâdî yıla çevirmek / 277
 Hilye-i saadet / 149
 Hususî zamanlar / 263
 Hutbe / 271
 Hüfle / 362

- I -

Irklar ve kavimler / 65

- İ -

İbadet / 195
 İcâre / 383
 İcma-ı ümmet / 173
 İçtihad kapısı kapalı mı? / 174
 İçtihad yapmayı şanlı peygamberimiz emrettiler / 173
 İddet / 361
 İhtiyarlık dönemi ve İslâm / 427
 İhtiyarlık ve hastalı / 430
 İkinci çocukluk safhası / 109
 İkinci çocukluk safhası ve İslâm / 109
 İkizler / 92
 İlim ve araştırma faaliyetleri / 256

- İlk çocukluk safhası / 103
 İmam / 235
 İman olmanın şartları / 236
 İmamlıkta tercih sırası / 237
 İman gaybîdir / 130
 İman konusunda birkaç açıklama / 129
 İman ve ibadet / 189
 İman ve İslâm / 126
 İmanın izharı (açıklanması) / 127
 İmanın şartları / 131
 İnsan türü, ırklar ve kavimler / 65
 İnsanın iradesi / 170
 İnsanın kabiliyeti / 62
 İnsanın tabiatı / 63
 İnsanın yaratılması ve İslâm / 59
 İslâm ailesi yabancı ideolojiler ile mücadele eder / 422
 İslâm ailesi, çocuklarına cihad ruh ve şuru verir / 403
 İslâm ailesi, fertlerini, hayata hazırlar / 396
 İslâm ailesinde kadın ve erkek münasebetleri / 339
 İslâm âlemşümül bir davettir / 68
 İslâm nikâhı için şartlar / 329
 İslâm sosyolojisi, aile üzerine kuruludur / 336
 İslâm ve doğumundan ölümüne kadar insan / 75
 İslâm, af ve merhamet dinidir / 193
 İslâm, kadını, evinin dışında çalışmaya zorlamaz / 344
 İslâm'da aile ve cemiyet münasebetleri / 363
 İslâm'da ruhbanlık yoktur / 67
 İslâm'ı yaşamak / 188
 İslâm'ın şartları / 188
 İslâmiyet'i doğru öğrenmek şarttır / 172
 İslâmiyet'i doğru öğrenmek ve yaşamak / 172
 İş ve çıraklık terbiyesi / 113
 İtikâf / 291
 İtikat imamaları / 183
 İyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak / 193

- K -

- Kabir hayatı / 451
 Kabristanlar ve kabir ziyareti / 450
 Kaç türlü takvim var? / 274
 Kadere iman etmek / 165
 Kaderiye / 168
 Kadın hakları / 343
 Kadir gecesi / 290
 Kâinatın ve dünya'nın yaratılması / 53
 Kamerî aylar ve Müslümanların işleri / 277

Kamet / 248
 Kan kardeşliği / 96
 Kapitalist dünyada kadın ve aile / 398
 Karaborsa / 393
 Kaza namazları / 225
 Kendileri ile evlenmek haram olan kadınlar / 327
 Keramet / 148
 Kılık ve kıyafet / 253
 Kıyamet alâmetleri / 457
 Kıyamet ne zaman kopacak / 456
 Kıyamet ve yeniden diriliş / 453
 Kıyamet, er geç kopacaktır / 455
 Kıyameti tasvir eden ayetler / 455
 Kıyas-ı fukaha / 173
 Kız çocukları konusunda Allah'ın emri / 89
 Kitaplara iman / 138
 Kocanın hakları / 348
 Komünist dünyada kadın ve aile / 400
 Kooperatifler ve İslâm / 386
 Korkunun ecele faydası yok / 431
 Koyun ve keçilerin zekâtı / 297
 Kur'ân-ı Kerim / 169
 Kur'ân-ı Kerim okumak / 140
 Kur'ân-ı Kerim öğrenme / 113
 Kurban bayramı / 316
 Kurban çeşitleri / 319
 Kurban edilmeleri sahih olmayan hayvanlar / 318
 Kurban kesmek kimlere vâcibdir? / 318
 Kurban kesmek / 317
 Kurban / 318
 Kurbanın kesilmesi / 320
 Kurtuluş Kur'ân-ı Kerim'de / 142
 Külli irade, Cüz'î irade ve Kur'ân-ı Kerim / 169

- L -

Levh-i mahfuz / 171

- M -

Madenlerin ve definelerin zekâtı / 296
 Mal ve hizmetlerin fiyatı / 392
 Malların, mülklerin, evlerin ve fabrikaların zekâtı / 296
 Mâsiva / 50
 Mebde ve mead / 27
 Mekruh / 201
 Meleklerle iman / 135
 Memur ve ücretlilerin yaptıkları tasarrufların zekâtı / 297

Mest üzerine mesh / 214
 Mesh müddeti / 214
 Meshi bozan şeyler / 214
 Mezhep imamaları / 184
 Mezhep ve fırka tabirlerini karıştırmamak gerekir / 175
 Mezhepler haktır / 174
 Milâdî yılı hicrî yıla çevirmek / 276
 Mubah / 200
 Mucize / 147
 Muharrem ayı / 278
 Mukaddes analık vazifesi / 345
 Musafaha etmek (el sıkışmak) / 252
 Mut'a nikâhı haramdır / 335
 Mücedditler / 182
 Müctehidler / 182
 Müfsid / 201
 Mükellefiyet ve cinsiyetler / 202
 Mükelleflerin işleri / 198
 Mükelleflik safhası / 121
 Münferid olarak namaz nasıl kılınır? / 231
 Müstehab / 200

- N -

Nafile namazlar / 267
 Namaz / 215
 Namaz için abdest almak / 208
 Namaz kılınmayan üç zaman / 247
 Namaz nasıl kılınır? / 230
 Namazda mekruhlar / 224
 Namazı bozucu haller / 223
 Namazı kesmek / 225
 Namazın çeşitleri / 216
 Namazın farzları / 217
 Namazın sünnetleri / 222
 Namazın vacipleri / 221
 Nefs muhasebesi / 238
 Nikâh sözleşmesinde mehir / 330
 Nikâhlanma / 328
 Nisab miktarları / 294
 Nişanlanma / 327
 Nüfûs âmili ve İslâm ailesi / 365
 Nüfûs plânlaması ve İslâm / 369
 Nüfûs üretmek / 364

- O -

- On iki imam" meselesi / 160
 Ontogenez tekamül filogenez tekâmülün bir özeti midir? / 80
 Orucu bozan ve kefarete gerektiren haller / 287
 Orucu bozan ve kefarete gerektirmeyen haller / 287
 Orucu bozmayan şeyler / 288
 Orucun çeşitleri / 289
 Orucun farzları / 286
 Oruç tutmak kimlere farzdır? / 285

- Ö -

- Ölüm anı / 437
 Ölüm nedir? / 432
 Ölümü hatırlamak / 433
 Ölünün yıkanması / 438
 Önce iman / 126
 Örf ve adetlerin değeri / 194
 Öşür vermek / 300
 Öz kardeşler / 93
 Özürlü kimseler / 211

- P -

- Para / 391
 Peygamber sevgisi / 148
 Peygamberimizin arkadaşları yahut Ashab-ı kiram / 157
 Peygamberimizin havzı / 467
 Peygamberimizin kadınlar konusunda kocalara ihtarları / 342
 Peygamberimizin muhterem ana ve babaları / 154
 Peygamberlere iman / 144
 Peygamberlik vasıfları / 146
 Prematüre (erken doğum) / 91

- R -

- Ramazan ayı / 283
 Ramazan ayında oruç tutmak kimlere farz değil? / 286
 Ramazan bayramı / 304
 Ramazan orucu / 283
 Ramazanda Kur'ân-ı Kerim'i hatmetmek / 290
 Rebiülâhîr ayı / 280
 Rebiülevvel ayı / 279
 Receb ayı / 282
 Regâib kandili / 281
 Reformcular / 178
 Riba (faiz) / 382
 Ruh / 51
 Ruhbanlık / 67

Ruhlar, bedenlerden önce yaratıldı / 52
Rû'yet-i hilâl ve Ramazan ayı / 284

- S -

Safer ayı / 279
Sahte tanrılar ve Allah / 134
Sahur ve iftar / 288
Sair günler yapılacak işler / 273
Savaş ve barış hukuku / 413
Savaş ve ganimetler / 412
Savaş ve İslâm'a davet / 411
Sehiv secdesi (yanılma secdesi) / 222
Seferi namaz / 238
Selamlaşma / 251
Selem / 383
Sıfat-ı fi'liye / 44
Sıfat-ı selbiye / 41
Sıfat-ı zâtiye / 42
Sığır ve manda zekâtı / 298
Sıla-ı rahm / 264
Sidret'ül- müntehâ / 48
Sofra adabı / 114
Solaklık meselesi / 100
Spor ve oyun / 112
Su / 203
Sünnet / 199
Sünnete uygun olarak nikâh yapılması / 331
Sütkardeşliği / 93

- Ş -

Şaban ayı / 282
Şanlı peygamberi ziyaret / 314
Şanlı peygamberi ziyaret etmenin edepleri / 314
Şanlı peygamberimizin ahlâkı / 152
Şanlı peygamberimizin giyimleri / 358
Şanlı peygamberimizin yüce ruhu / 52
Şefaat / 464
Şehid cenazeleri / 448
Şehidlik meselesi / 447
Şeriat ve tasavvufun iki büyük üstadı / 186
Şevval ayı / 302
Şirketler / 385
Şirketlerin teşekkülü / 385
Şirketleşme / 384
Şükür secdesi / 142
Şüphe günü / 285

- T -

- Taklid-i mezahib ve telfik-i mezahib / 228
 Tavaif çeşitleri / 309
 Teheccüd namazı / 267
 Temizlik imandandır / 202
 Teravih namazı / 289
 Terbiyede ceza ve mükâfatın değeri / 107
 Tesettür / 355
 Tesettür ve medeniyet / 352
 Tesbih namazı / 282
 Teşbihler ve dua / 233
 Tevhid ve tasavvuf / 31
 Teyemmüm / 211
 Teyemmüm nasıl yapılmalıdır? / 212
 Teyemmümü bozan şeyler / 213
 Ticaret ahlâkı / 394
 Ticaret maksadı ile beslenen hayvanların zekâtı / 300
 Ticaret mallarının zekâtı / 296
 Tilâvet secdesi / 141
 Toprak ve toprak mülkiyeti / 417
 Tövbe etmek / 192

- U -

- Umre / 306
 Uyku ve dinlenme / 265
 Uyku ve yatak adabı / 115
 Üvey kardeşler / 93

- Ü -

- Ümm'ül- kitap (levh-i mahfuz) / 171
 Üvey kardeşler / 95

- V -

- Vâcib / 199
 Vakıf müessesesi / 389
 Varlık âlemi / 35
 Vasiyet / 435
 Vel ba'sü ba'del- mevt / 461
 Vitir namazı / 267
 Vücut temizliği / 112

- Y -

- Yanılma secdesi / 222
 Yaptıklarının hesabını vermek / 463
 Yaratılmışlar âlemi / 47

Yataktan kalkış ve temizlik / 249
 Yemek ve yemek saatleri / 250
 Yeni doğmuş kız ve erkek bebekler / 90
 Yeniden dirilmek (Vel ba'sü ba'd-el mevt) / 461
 Yer ve gökler bizim için yaratıldı / 55
 Yetişkinlik safhası ve İslâm / 321
 Yetişkinlik safhası / 321
 Yevm-i şek (şüphe günü) / 285
 Yokluk aynası tabiri / 34
 Yolcu namazı (seferi namaz) / 238

- Z -

Zamanı değerlendirme / 262
 Zaruretler ve İslâm / 229
 Zât-ı ilâhi / 37
 Zekât / 291
 Zekât kimlere farz? / 292
 Zekât kimlere verilir? / 292
 Zekât kimlere verilmez? / 293
 Zekât malları ve nisab miktarları / 294
 Zekât" ve "vergi" kavramı / 301
 Zifaf (gerdek gecesi) / 334
 Zilhicce ayı / 306
 Zilkade ayı / 305
